

Quan l'Ajuntament de Barcelona va ser nostre. El primer ajuntament democràtic després de la mort de Franco (1979-1983)

David Moreno Muñoz

Aquesta tesi doctoral està subjecta a la llicència [Reconeixement 4.0. Espanya de Creative Commons](#).

Esta tesis doctoral está sujeta a la licencia [Reconocimiento 4.0. España de Creative Commons](#).

This doctoral thesis is licensed under the [Creative Commons Attribution 4.0. Spain License](#).

Departament d'Història i Arqueologia

Secció d'Història Contemporània i Món Actual

Universitat de Barcelona

PROGRAMA DE DOCTORAT SOCIETAT I CULTURA

Quan l'Ajuntament de Barcelona va ser nostre. El primer ajuntament democràtic després de la mort de Franco (1979-1983)

Doctorand **David Moreno Muñoz**

Tesi doctoral dirigida pel catedràtic

Andreu Mayayo i Artal

Juliol de 2019

Resum

Aquesta investigació és una aproximació a la complexa realitat d'una gegantina institució com l'Ajuntament de Barcelona en un període convuls i ple de canvis, englobant des dels darrers anys del franquisme fins la victòria de Pasqual Maragall a l'alcaldia de Barcelona (1974-1983). El gruix de la nostra recerca i treball s'ha centrat en el primer govern democràtic (1979-1983), encapçalat en primer terme per Narcís Serra i a partir de desembre de 1982 per Maragall. Aquest primer govern democràtic va conformar un govern ampli on hi participaven socialistes, comunistes, convergents i republicans a partir de les coordenades del Pacte de progrés i va desenvolupar una ingent activitat política per transformar la realitat de l'Ajuntament cap a un nou model democràtic. A través del nostre anàlisi hem identificat els eixos principals de les polítiques del govern democràtic, els canvis i continuïtats respecte a l'etapa anterior i els actors polítics que van intervenir en aquests anys d'una manera més destacada.

Paraules clau: Barcelona, alcaldia, transició, democràcia, democratització, municipalisme, polítiques públiques

Abstract

This research is an approach to the complex reality of a giant institution such as the Barcelona City Council in a period of turmoil and full of changes, encompassing from the last years of the Franco regime to the victory of Pasqual Maragall in the mayor of Barcelona (1974 -1983). The bulk of our research and work has focused on the first democratic government (1979-1983), headed in the first place by Narcís Serra and as of December 1982 by Maragall. This first democratic government formed a broad government involving socialists, communists, convergents and republicans based on the coordinates of the Pact of progress and developed an enormous political activity to transform the reality of the City Council towards a new democratic model. Through our analysis, we have identified the main axes of democratic government policies, changes and continuities with respect to the previous stage and the political actors that took part in these years in a more prominent way.

Keywords: Barcelona, mayoralty, transition, democracy, democratization, municipalism, public policies

Quan l'Ajuntament de Barcelona va ser nostre. El primer ajuntament democràtic després de la mort de de Franco (1979-1983)

1. Introducció	1
2. Barcelona en transició. Un estat de la qüestió	21
3. Il modello italiano	41
3.1. El comunisme italià a Catalunya. Una relació històrica	41
3.2. Bologna com a exemple. <i>La città rossa</i>	43
3.3. Les polítiques juvenils	45
3.4. L'urbanisme al servei de les majories	51
3.5. La descentralització en la construcció democràtica	56
4. El vell món es mor. Joaquin Viola davant el tsunami democràtic de Barcelona	60
4.1. Una revolta interna. La vaga de funcionaris	60
4.2. L'aprovació final del Pla General Metropolità	77
4.3. Una situació insostenible en una nova realitat	91
5. El nou triga a aparèixer. Josep Maria Socías Humbert, l'alcalde que obre les portes de l'Ajuntament	107
5.1. L'alcalde Socías necessita un nou equip i noves respostes	107
5.2. Barcelona recupera el seu sòl. Joan Antoni Solans, l'home clau	118
5.3. L'Ajuntament, els veïns i els partits polítics. "El Llibre Blanc"	129
5.4. La dimissió de l'alcalde Socías	153

6. L'Ajuntament democràtic de Barcelona (1979-1983)	157
6.1. Context electoral de Barcelona	157
6.2. La campanya electoral.	
Entra amb nosaltres a l'Ajuntament	162
6.3. La constitució d'un ajuntament democràtic i el Pacte de progrés	181
6.4. Les primeres passes del nou govern	207
7. La lluita per la supervivència econòmica.	
Dèficit, deutes i la caixa buida	227
7.1. Una herència de desgavell organitzatiu i deutes	227
7.2. Un model antiquat que necessita reformes i la intervenció estatal	236
7.3. El camí cap el sanejament dels comptes municipals	257
8. La reforma administrativa	267
8.1. Pasqual Maragall, el reformador que coneix la casa des de dins	267
8.2. Una lluita amb avenços, resistències i retrocessos	282
8.3. La maquinaria funcional, un gegant difícil de controlar	303
9. La política urbanística:	
dignificar el centre i monumentalitzar la perifèria	307
9.1. Una primera etapa de transició	307
9.2. Oriol Bohigas agafa els regnes de l'urbanisme. Pas curt i mirada llarga	317
9.3. La consolidació d'una proposta urbanística	329

10. De la beneficència franquista a	
l'Escola Catalana de Serveis Socials	343
10.1. El llarg recorregut de les treballadores socials del PSC-Reagrupament	343
10.2. Una nova àrea per fer front a una realitat precària	352
10.3. El desplegament dels serveis socials. Drets, participació i comunitat	363
11. Descentralitzar és democratitzar.	
Els primers passos per enfortir els barris	390
11.1. Les línies mestres per apropar la democràcia als veïns	390
11.2. L'apoderament dels districtes i barris	405
11.3. Els estudis sobre els futurs districtes de Barcelona	420
12. El desplegament d'un projecte polític de llarg recorregut	431
12.1. La construcció democràtica	431
12.2. La gestió de la vaga d'escombraries	449
12.3. El Pacte de Progrés no resisteix la disputa de l'hegemonia a Catalunya	456
12.4. Barcelona pretén els Jocs Olímpics de 1992	460
12.5. La Patronal davant el nou Ajuntament democràtic	468
13. La ciutat és la gent. Pasqual Maragall	
i la victòria electoral de 1983	473
13.1. El PSOE al Govern central. L'alcalde i els quadres municipals socialistes marxen a Madrid	473
13.2. Maragall pren el relleu de Serra	481
13.3. Les eleccions a l'alcaldia de 1983. Maragall derrota a Trias Fargas	487

14. Conclusions:	
El municipi, l'avantguarda de la democratització a Catalunya	507
15. Conclusioni:	
Il comune, l'avanguardia della democratizzazione in Catalogna	531
16. Fonts	554
17. Bibliografia	556
18. Annexos	567

Entrevistes (DVD)

Narcís Serra Serra, Lluís Reverter Gelabert, J.A. Solans Huguet, Lluís Uria Massana, M. E. Ibáñez, Rosa Doménech Ferrer, Guerau Ruiz Pena, Marc Andreu Acebal, J.M. Cullell Nadal, Guillem Sánchez Juliachs, Rosa Domènech Ferrer, Ricard Boix Junquera, Miguel Bonilla Ruíz, Joaquim Clusa Oriach, Francesca Masgoret Llarent, Jordi Vallverdú Gimeno, Joan Angelet Cladellas, Margarida Obiols Llandrich, Jordi Borja Sebastià, Lluís Ballbé Malloll, Gloria Rubiol González, Graziel.la Costa Paretas, Josep Bueno Escalero, Rafael Pradas Camps, Enric Truñó Lagares, Carles Vallejo Calderón, Isidor Boix Lluch i *Conferències a la Casa Gran.*

«Barcelona, archivo de la cortesía, albergue de los extranjeros,
hospital de los pobres, patria de los valientes,
venganza de los ofendidos y correspondencia grata de firmes amistades,
y en sitio y en belleza, única».
Miguel de Cervantes, Don Quijote.

1. Introducció

El primer tinent d'alcalde de l'alcaldesa Ada Colau durant el període 2015-2019, recordava en el seu article¹ l'efemèride dels 35 anys de la pressa de possessió de Pasqual Maragall com alcalde de la capital de Catalunya. Com el propi Gerardo Pisarello indicava a l'article, ell no venia del que podríem anomenar "maragallisme" i que podríem definir com una visió particular dins de les coordenades del catalanisme, municipalisme, federalisme –estatal i europeu- i els plantejaments progressistes. De fet, tant ell com l'alcaldesa com un bon número de militants que havien esdevinguts càrrecs electes en els darrers anys es situaven en coordenades que havien confrontat ideològicament contra les polítiques de Maragall tant a la ciutat com a Catalunya. Malgrat això, Pisarello fent ús del repòs analític i la tranquil·litat que donen els anys i l'experiència de govern municipal, parlava de la figura política de Maragall amb gran respecte i fins i tot celebrant el seu llegat.

En el text es cita molt poc la seva etapa com alcalde i gens el seu paper com a sindicalista dins el funcionariat de la Casa Gran ni com a tinent d'alcalde durant els primers tres anys i mig del nou govern municipal democràtic. Aquesta darrera part de l'etapa com a número dos de l'Ajuntament va ser fecunda i sens dubte importantíssima per al canvi real de l'Ajuntament però va quedar eclipsada per la posterior etapa de Pasqual Maragall com alcalde de Barcelona durant gran part dels anys 80 i 90 i amb l'equador dels exitosos Jocs Olímpics de 1992 que van constituir una fita històrica per a la ciutat. Ens situaríem per tant en un lloc comú, la típica referència a la figura d'un personatge històric per a Barcelona i per Catalunya. Però el punt de referència d'aquest article, d'aquest petit comentari polític i històric era precisament el fet pràcticament sempre repetit de la invisibilització de les bases que van constituir els pilars

¹ PISARELLO, Gerardo. "¿Por qué Pasqual Maragall?", a *El Periódico*, 11/12/2017, p. 8.

d'aquest llegat, més concretament de la construcció municipal i democràtica de Catalunya.

El present treball de tesi doctoral té l'objectiu principal d'aprofundir en una temàtica poc estudiada en la nostra historiografia i que coincideix amb l'efemèride del quaranta aniversari de les primeres eleccions democràtiques després de la dictadura franquista. Una primera part introductòria del treball girarà entorn als darrers governs del règim dictatorial i de la Transició, marcats en bona part per l'auge de les lluites socials i laborals a la ciutat i la pròpia administració i per la crisi del poder municipal. Per l'altra banda, es tractarà d'analitzar de manera detallada les grans línies d'actuació del nou poder municipal democràtic durant el primer mandat i la construcció d'un nou consens municipal hegemunitzat pels socialistes.

El període que comprendria la nostra recerca abastaria des de les mobilitzacions dels funcionaris de l'Ajuntament de Barcelona fins el final del mandat Socías (1973-1979) en una primera part introductòria i que després s'allargaria fins el mes de maig de 1983, en el marc de la les segones eleccions municipals i la formació del nou consistori que donaria continuïtat al projecte polític progressista, encapçalat pel socialista Pasqual Maragall amb aliança amb els comunistes del PSUC.

L'interès per l'estudi de l'Ajuntament de Barcelona vindria donat per les característiques d'aquesta administració i el seu pes específic com a principal municipi de Catalunya i Espanya. Només tractant la importància objectiva de la ciutat podríem justificar el seu estudi que per extensió ens portaria a estudiar una part important de la realitat nacional i estatal, però a aquesta realitat hem d'afegir l'etapa cronològica de la recerca, un període que abasta els darrers moments del franquisme durant l'alcaldia de Masó i Viola fins el nou govern municipal format després de les segones eleccions municipals de l'any 1983. Per tant, un període que s'inicia en plena dictadura, que avançarà a través d'un alcalde no elegit democràticament, però que durà a terme una intensa activitat democràtica municipal com Josep Maria Socías. Després la tesi es centrarà en l'obra de govern del primer consistori democràtic, per finalment acabar amb la consolidació d'aquest i la revalidació de la victòria socialista amb encara més suport popular, sota la direcció de Pasqual Maragall el maig de 1983.

Es tracta per tant, d'un objecte d'estudi que requereix no només de les capacitats analítiques i crítiques del món del periodisme i de la politologia sinó també de les aportacions des del camp de la història. Un objecte d'estudi polièdric en un context clau com és l'agonia final de la dictadura, el procés de transició i la gradual consolidació democràtica caminant sobre les potes del catalanisme i el progressisme a nivell municipal.

Confio i desitjo sincerament que el meu treball hagi estat capaç d'aportar idees i elements rellevants per plantejar nous i amplis debats a partir d'un punt de vista divers i que es recolza en cinc anys d'intensa investigació. El temps dirà si aquesta voluntat de l'autor s'ha pogut fer realitat.

Abans d'iniciar els primers passos en la recerca de la documentació d'aquest treball, estava convençut de la rellevància del mateix. Un cop avançaven les investigacions, aquest convenciment creixia i finalment amb la redacció definitiva estic plenament segur de la necessitat de realitzar una monografia històrica de l'Ajuntament de Barcelona en aquest període, entre un món que mor i un que comença a néixer. Era necessària una primera obra global davant la inexistència de qualsevol treball similar. Centenars de documents s'han escrit sobre parts i aspectes de l'Ajuntament de Barcelona en aquests anys. Molts d'aquests tenien els moviments socials, especialment el moviment associatiu veïnal com un actor de primer nivell en la vida municipal de la ciutat. Un moviment que va acumular un immens cabal de poder popular que li permetria confrontar amb els governants municipals i guanyar moltíssimes batalles o influir decisivament en d'altres. Batalles veïnals puntuals i concretes d'un carrer a fins i tot fer impossible que tot un alcalde franquista pogués mantenir-se a la Plaça Sant Jaume.

Per altra banda, també podríem trobar articles i llibres sobre l'administració municipal però en general tractaven concretament algun aspecte o diverses àrees, però no una visió global i malauradament tractaven de manera superficial els primers anys del post franquisme. La força d'atracció de la Barcelona olímpica i post olímpica sempre ha estat molt forta. Certament, aquest primer període municipal del post franquisme no conté grans dosis d'èpica com la lluita antifranquista ni l'esplendor de la Barcelona del Jocs Olímpics que va conquerir una posició preeminent als ulls del món, situant-se com un referent de ciutat global, però va ser durant el marc cronològic d'aquest

estudi on es van posar els fonaments que acabarien definint de manera essencial la Barcelona del futur, incloses entre molts d'altres, les victòries de l'associacionisme veïnal o els Jocs Olímpics.

La bastida d'aquesta recerca es recolza en tres hipòtesis principals com a punts de partida i a partir de les quals s'estructura tota la recerca doctoral.

Primera hipòtesi: La majoria d'esquerres sorgida de les eleccions municipals a Barcelona en un context de vitalitat dels moviments socials va ser capaç de desenvolupar polítiques municipals d'aprofundiment democràtic que suposaven una ruptura amb el passat.

Identificarem els punts de crisi que patia aquesta administració en el tardofranquisme i analitzarem canvis i continuïtats en les línies d'actuació política més important de l'Administració de Barcelona durant el primer mandat democràtic. Malgrat la complexa relació dialèctica existent entre els moviments socials i els partits governants, que no va estar exempta de contradiccions i conflictes -com per exemple en la disputa de legitimitats- en els ulls del món pretenem identificar quins van ser els punts principals d'acord i desacord i en que es van concretar les polítiques rupturistes durant els primers quatre anys de democràcia municipal a Barcelona.

Segona hipòtesi: L'Ajuntament democràtic de Barcelona com a punta de llança municipal en procés de democratització en el conjunt de Catalunya i Espanya.

Pretenem identificar com el nou equip de responsables de l'administració de Barcelona va dur a terme un conjunt d'iniciatives polítiques que sobrepassarien la influència del marc estrictament de la ciutat i que servien d'exemple per a d'altres municipis arreu de l'Estat. També volem analitzar el paper de Barcelona dins la relació entre municipis-Estat. També s'identificaran els primers moviments de quadres municipals socialistes de l'Ajuntament de Barcelona, que juntament amb d'altres socialistes catalans passarien a formar des de l'inici en la constitució de l'Administració central amb la victòria del PSOE a finals de 1982.

Tercera hipòtesi: L'etapa democràtica va suposar una renovació total dels nous actors polítics a l'Ajuntament de Barcelona.

Més enllà de les polítiques concretes, s'analitzaran els perfils dels nous regidors del consistori i dels principals protagonistes en la política de l'administració. Es cercarà identificar quins eren els perfils que van promocionar els diferents partits per bastir les seves llistes electorals i quins van ser els principals responsables de l'etapa predemocràtica que van jugar un paper rellevant amb el nou sistema.

Estructurat en tretze capítols i una part de conclusions, -també en italià- amb una part d'annexos, la tesi s'inicia després d'aquesta introducció -a mode de capítol primer, amb un estat de la qüestió -com a capítol segon- que porta el títol de "Barcelona en transició. Un estat de la qüestió" amb l'objectiu de fer una visió de conjunt del subjecte d'estudi, a partir bàsicament d'una síntesi de caràcter bibliogràfic. En aquest apartat inicial del treball presentem Barcelona com a objecte d'estudi i el període que engloba des de les mobilitzacions de funcionaris ja iniciades amb l'alcalde Masó fins la formació del segon govern municipal sorgit de la victòria de Pasqual Maragall al maig de 1983 com el seu context i marc cronològic.

En aquest espai, la recerca ens ha portat a superar àmpliament el que seria una recopilació de treballs de caràcter històric sobre l'objecte de recerca i ens ha situat davant una miríada de diferents disciplines acadèmiques com el camp de l'antropologia, la sociologia, la ciència política, la geografia urbana, l'economia etc.

El tercer capítol, "Il modello italiano", ens portarà a Itàlia. Ens remuntarem breument la història del municipalisme italià dirigit pels comunistes del PCI, amb especial atenció sobre el cas de la ciutat de Bologna però també de Torino. Les polítiques d'urbanisme, descentralització i participació ciutadana a la capital de la Emilia Romagna van tenir captar l'atenció no només dels comunistes del PSUC, sinó també dins de les esquerres en general. Ens aproparem a alguns dels plantejaments del gran urbanista romà Giuseppe Campos Venuti en la seva actuació a la *città rossa*. Un model de política urbanística que defugia d'intervencions faraòniques o plantejar-les com a forjadores de grans canvis estructurals. Veurem alguns aspectes d'un model

que proposava la protecció del casc urbà i el seu sanejament, les intervencions concretes, que alguns anomenarien “acupuntura urbanística” i que pretenia reequilibrar el centre amb la perifèria i combatre l'especulació. També a Bologna tractarem breument de les iniciatives polítiques de *Decentramento i partecipazione* -Descentralització i participació- i els *comitati e consigli di quartiere* -comitès i consells de barri-, que perseguïen l'objectiu d'apoderar els barris i afavorir la participació de la ciutadania traslladant espais de debat i decisió a la realitat més pròxima de la població.

A Torí, de la mà del responsable de Joventut de la capital piemontesa, Fiorenzo Alfieri, mirarem d'identificar el seu model de polítiques dirigides al jovent, amb especial interès pel *Progetto Giovani* -Projecte Juvenil-, que es concretaven en una gran diversitat de camps d'actuació dirigit als joves, com en el món de la cultura, el turisme, la sanitat o el treball entre d'altres. Aquesta política serviria com a mirall per a l'Àrea de Joventut dirigida pel socialista Enric Truñó.

En el quart i cinquè capítol entrem més directament en matèria i fem un repàs a la realitat municipal durant el període predemocràtic. El quart capítol porta el nom de “El vell món es mor. El consistori franquista davant el tsunami democràtic de Barcelona”. Sovint s'ha posat el focus en les resistències populars i les mobilitzacions de la ciutadania contra el règim franquista, ja sigui des dels moviments veïnals, de classe, culturals etc. Però en la primera part d'aquest capítol ens centrarem en analitzar el conflicte laboral dels funcionaris de l'Ajuntament que va iniciar-se durant el mandat d'Enric Masó i que es va allargar fins ben iniciat el període de democràtic encara que no amb la mateixa virulència ja que el funcionariat va aconseguir millores en diversos moments al llarg d'aquesta etapa i la capacitat de diàleg amb l'Alcaldia va variar segons l'alcalde del moment.

El conflicte va iniciar-se al voltant d'unes demandes que exigien augments en la retribució a les que es van anar més peticions sobre millores en la cobertura social i de representativitat laboral. En un primer moment, l'Alcalde Masó va afrontar el conflicte amb una posició moderada respecte les reivindicacions. Masó va ser de no tancar-se totalment al diàleg i acceptava algunes de les reivindicacions però al mateix temps no va fer efectives les seves promeses de millores parcials. Amb el canvi de Masó per Viola, l'Ajuntament va adoptar una postura de tancament front a un moviment que cada cop rebia més suport per

part del funcionariat. Finalment la intensitat del conflicte va créixer i ja a finals de 1975 es van produir les primeres aturades que continuarien durant 1976. És rellevant recordar que els carrers de Barcelona bullien en aquells moments, exemple d'això van ser les manifestacions del dia 1 de febrer per l'amnistia i del dia 8 amb la històrica proclama de "llibertat. Amnistia i Estatut d'Autonomia". El punt més crític de la vaga es va viure la nit del 17 de febrer on la Policia armada va desallotjar –amb la intervenció solidària dels bombers a favor dels manifestants- amb gasos lacrimògens els funcionaris que s'havien tancat a l'edifici de l'Ajuntament a la Plaça Sant Jaume.

L'Assemblea de representants, organització creada pels propis funcionaris fora de les estructures del règim, exemplificava fins a quin punt la pròpia administració franquista a Barcelona es trobava en plena crisi interna a partir de la mobilització del funcionariat. El Consell Plenari del 23 de març de 1976 suposarà la consecució d'algunes millores laborals pels funcionaris, però el conflicte continuarà, encara que no amb la mateixa intensitat i a la pràctica, els acords no seran implementats. Progressivament s'implementaran millores laborals que arribaran amb l'alcalde Socías a l'Ajuntament i del president Adolfo Suárez al govern central.

Aquesta segona part es centra en apropar-se al projecte del Pla Comarcal (1974) que finalment seria aprovat amb algunes modificacions amb el nom de Pla General Metropolità de l'any 1976 i que va tenir un impacte importantíssim en matèria d'urbanisme per a l'àrea metropolitana, malgrat que ens hem centrat per raons obvies en les seves repercussions a la ciutat de Barcelona. Després d'anys d'intensives promocions d'habitatges sense control i sense relació amb serveis bàsics i equipaments, es van dur a terme estudis per a la revisió del pla vigent durant aquella etapa, el Pla Comarcal de 1953.

La feina dels professionals dels equips redactors, amb destacada importància d'Albert Serratosa i Joan Antoni Solans, les disputes i conflictes interns dins del bloc del règim franquista -amb grans interessos econòmics en el camp de la construcció- i la mobilització ciutadana amb les associacions de veïns al capdavant, van ser els principals actors d'una lluita estratègica de l'urbanisme. Parlem d'un context convuls i de canvis, alguns de gran importància i proximitat com la caiguda de la dictadura portuguesa a conseqüència de la Revolució dels Clavells, el 25 d'abril de 1974 o la crisi econòmica internacional. A nivell

d'Espanya el fracàs de l'aposta de la Monarquia pel govern continuista d'Arias Salgado va ser degut en gran part per la forta capacitat de lluita de l'oposició democràtica durant el primer semestre de 1976. Capacitat de lluita i d'estratègia també expressada en la victòria dels militants de CC.OO. que van demostrar l'encert de la tàctica entrista de CC.OO. dins de les estructures del règim en el Sindicat Vertical a les seves eleccions sindicals. Amb l'arribada de Suárez, el juliol de 1976, el govern va optar per canviar el rumb i dur a terme una transició del sistema cap a un sistema democràtic. Aquest canvi tindria la seva expressió a la capital de Catalunya amb l'arribada de Josep Maria Socías Humbert a l'alcaldia el desembre de 1976.

Seguint aquest fil conductor, el cinquè capítol "El nou món triga a aparèixer. Josep Maria Socías Humbert, l'alcalde que va obrir les portes de l'Ajuntament", es centra en analitzar l'etapa de Socías al capdavant de la ciutat. Aquest nou alcalde, escollit per Rodolfo Martín Villa després de l'entrada de Suárez a la presidència, va representar un canvi important a l'Ajuntament i a la ciutat. Un canvi no només en les formes, en el diàleg amb l'oposició i en "obrir les portes a l'Ajuntament", sinó en la presa de decisions efectives i en la conformació d'un equip de govern executiu -els delegats de serveis per damunt dels regidors- que iniciaria el camí cap a la democratització de l'administració municipal i per encetar polítiques públiques de caire progressista com tractarem al primer subcapítol.

Al segon subcapítol es realitza un repàs de la política urbanística durant l'etapa Socías i que va suposar un moment excepcional amb implicacions essencials en el futur. Aquest procés va tenir un protagonista indiscutible, Joan Antoni Solans, nomenat delegat d'Urbanisme a instàncies de l'alcalde. Solans ja havia participat amb gran responsabilitat en el Pla Comarcal de 1974 i va ser el principal redactor del PGM-76. Cap expert coneixia més detalladament les possibilitats i limitacions d'aquest pla. A més, el talant democràtic i progressista de Solans van ser altres aspectes que van jugar en favor seu per a decidir la seva elecció per part d'en Socías. La massiva compra de terrenys per part de Solans va fer incrementar de manera espectacular el patrimoni de sòl públic i gran part d'aquests terrenys servien en el futur per a construir equipaments públics i zones verdes entre d'altres. Malgrat que en moltes ocasions com veurem, el context d'incertesa i la determinació per aplicar el PGM per part dels

responsables urbanístics va afavorir que el preu de compra fos més que raonable per a l'Ajuntament, aquesta adquisició de terrenys va tenir un impacte fort i perllongat a les arques municipals.

Després de les eleccions generals del 15 de juny de 1977 es van crear comissions municipals dels partits polítics per arreu de Catalunya. A la tercera part del capítol, analitzarem la CMPP creada a Barcelona i com aquesta, amb l'ineestimable ajuda dels tècnics i quadres de l'administració, va dur a terme una tasca de cerca i informació de la realitat interna dels diferents espais d'actuació de l'Ajuntament de cara a les futures accions polítiques. Les informacions quedarien reflectides en el conegut com "Llibre Blanc" i que portava el títol de "El llibre sobre l'Ajuntament de Barcelona" i serien publicades, en un treball de transparència que contrastaria amb l'opacitat de les etapes anteriors.

Finalment, apuntarem els moments previs a la celebració de les eleccions municipals amb la dimissió uns mesos abans de Socías i l'entrada de Font Altaba.

El sisè capítol, "L'Ajuntament democràtic de Barcelona (1979-1983)" i subdividit, al seu torn, en quatre apartats, es centra en la campanya electoral municipal de 1979, en l'anàlisi de candidatures i els resultats electorals, així com en la constitució del nou consistori i les primeres sessions més importants. "Entra amb nosaltres a l'Ajuntament" va ser un dels principals lemes de campanya dels socialistes i expressava un desig compartit per amplis sectors de la societat que identificaven l'administració municipal franquista com un "ens" tancat en si mateix i allunyat dels veïns, allunyat en definitiva de qualsevol tipus de fiscalització per part de la ciutadania i les organitzacions socials i sense cap transparència.

En el primer subcapítol es parlarà del context electoral democràtic. En el segon subcapítol, s'ha tractat la campanya de les eleccions municipals, que van tenir lloc poques setmanes després de les generals de 1979. A Barcelona, les forces socialistes i comunistes semblaven que havien consolidat una majoria electoral que difícilment es trencaria en els comicis municipals. En aquest subcapítol s'analitzen les candidatures presentades pels principals partits i els esdeveniments, no només de la campanya electoral, sinó de les negociacions posteriors a la nit electoral del 3 d'abril. Fruit dels resultats es va produir un ampli acord -amb l'exclusió de Centristes de Catalunya- que va adoptar el nom

de Pacte de progrés i que faria possible la constitució d'un consistori amb un alcalde socialista, però on a més de la presència principal de socialistes, es faria notar la presència de comunistes i convergents i amb una petita aportació dels republicans d'ERC.

En els següents dos eixos del capítol, analitzarem l'elecció de l'alcalde Serra i del cartipàs municipal, així com la sessió del consell plenari del 15 de maig, on s'exposarien i aprovarien les línies mestres de tot el projecte polític del primer mandat democràtic.

A partir d'aquest punt, s'obre un nou espai en la tesi. Aquest nou espai consisteix en analitzar més detalladament les cinc principals àrees d'actuació del primer govern democràtic. L'Àrea de Finances, la Reforma Administrativa, l'Àrea d'Urbanisme, l'Àrea de Serveis Socials i l'Àrea de Descentralització s'erigeixen en aquests primers anys com les puntes de llança de la transformació democràtica de Barcelona, en alguns casos per la importància quantitativa i estratègica dels canvis, com per exemple el canvi de model experimentat a nivell de les finances locals, com en altres ocasions com seria el cas dels serveis socials per la profunditat dels canvis qualitius on es duran a terme ruptures polítiques totals del model prèviament existent.

El primer d'aquests punts que volem identificar en detall i analitzar serà el de les finances. En el setè capítol, "La lluita per la supervivència econòmica. Dèficit, deutes i la caixa buida", s'explora la situació financera de l'Administració municipal de Barcelona, on el dèficit de transports es posicionava com el "forat negre" més lesiu per als comptes de la ciutat i com model dels Pressupostos de Liquidació de Deutes (PELD), ofert pel govern central en els darrers moments del franquisme, provocava un gran endeutament municipal.

En el segon apartat d'aquest capítol, examinarem quina va ser la resposta local, però també estatal que l'Alcaldia va prendre per fer front a la dramàtica situació i on la negociació de les ciutats encapçalades per Barcelona va jugar un paper determinant per reestructurar la relació financera del poder central amb els municipis.

En el tercer apartat apuntarem els pilars fonamentals dels canvis fiscals produïts durant el mandat i com aquesta nova orientació ha començat a redreçar la situació. L'entrada al govern central del PSOE suposarà l'inici d'una nova etapa en les relacions govern central-ciutat de Barcelona en matèria

econòmica i un impuls definitiu per superar la crisi arrossegada des de feia anys.

El vuitè capítol, “La Reforma administrativa”, té com a protagonista principal a Pasqual Maragall i tracta detalladament dels canvis dins de la maquinaria administrativa de l’Ajuntament. El tinent d’Alcalde Maragall va encapçalar un dels canvis més importants durant aquests anys de transició i que tenia uns riscos elevats ja que es tractava de transformar les relacions laborals de la gran maquinaria funcional de l’Ajuntament. Un gran “elefant” format per més de 16.000 homes i dones, distribuïts en més de 260 categories laborals diferents i on imperava la desconeixença de la veritable composició del funcionariat i de les seves funcions, amb una herència de desorganització i necessitat d’encetar un procés de dignificació de la feina en molts casos.

Al primer subcapítol presentarem els primers passos del govern per tirar endavant el projecte de Reforma administrativa i les diferents respostes dels sindicats de l’Ajuntament de Barcelona. També tractarem la realització de les primeres eleccions sindicals democràtiques, el mes de desembre de 1979, que van situar a CC.OO. com a primera força sindical, però les candidatures independents amb més representació global i que va comptar amb una alta participació.

En l’apartat següent, analitzarem amb més detall les propostes concretes de la Reforma administrativa, el seu contingut i posada en pràctica, que contaria amb una bateria de propostes i amb el nomenament de la mà dreta de Pasqual Maragall per dur a terme aquest treball, el del socialista Guerau Ruiz Pena.

En el tercer i darrer apartat, ens centrarem en apuntar quin impacte van tenir els primers canvis de la Reforma, amb els seus èxits, però també en altres casos les seves limitacions i com aquest procés de canvi de l’Administració requeriria un anàlisi més extens en el temps per poder desplegar-se i fer sensibles les seves repercussions. Erigir un sistema modern i més racional comportava dur a terme un projecte de llarg recorregut, donades les dimensions immenses i les dinàmiques consolidades dins de l’Ajuntament. La Reforma administrativa només podria iniciar a modificar en els seus primers anys d’implantació la realitat heretada com l’inici d’un llarg camí. Malgrat això, els fonaments es van establir en aquest primer període.

El capítol novè, “La política urbanística: dignificar el centre i monumentalitzar la perifèria”, porta el títol d’una de les frases que va fer fortuna de l’arquitecte Oriol Bohigas, successor en el càrrec del delegat d’Urbanisme Joan Antoni Solans, figura emblemàtica en l’etapa a l’alcaldia de Josep Maria Socías.

En el primer punt del capítol, Ricard Boix del PSUC va ser el regidor responsable de l’Àrea d’Urbanisme i Joan Antoni Solans per la seva part, es va mantenir com a figura important d’una política on es cercava la preponderància de la iniciativa pública i on es va obrir un procés de debat a peu de carrer, amb les associacions de veïns dels barris de la ciutat. Però l’Àrea no serà capaç de mantenir l’empenta de l’etapa Socías, il·lustrada per l’esforç econòmic realitzat amb l’anterior govern i per les dissensions entre Boix i Solans que acabarien amb la substitució d’aquests per Oriol Bohigas i Josep Miquel Abad l’any 1980.

En el segon subcapítol, es tractarà d’identificar les línies mestres del model urbanístic de Bohigas per Barcelona. Les mancances monetàries van romandre, però la direcció política va experimentar una empenta en les actuacions i operacions concretes. Es van dur a terme algunes adquisicions, però sobretot el canvi es basava en una proposta clara sobre la situació de la ciutat i resumida en el concepte “monumentalitzar la perifèria i dignificar el centre”, on programes com els PERI adquiririen una gran importància, així com les petites obres puntuals, però amb sentit més global.

Finalment, farem un resum dels canvis organitzatius que també va experimentar l’esfera urbanística del govern i de les actuacions concretes implementades per la ciutat en aquest primer període. Model d’actuacions que es mantindrà durant els anys següents, però que variarà substancialment a partir de la millora de la situació econòmica i sobretot a partir de l’impuls del projecte dels JJ.OO.

El següent capítol, el desè, “De la beneficència franquista a l’Escola Catalana de serveis socials”, analitzem la gestació i la posada en pràctica del que amb el temps es coneixeria com l’Escola Catalana dels serveis socials i que va suposar un abans i un després en aquest espai a la ciutat de Barcelona i del municipalisme espanyol, gràcies a l’impacte com a model que va tenir en moltes administracions municipals.

Al primer apartat dels tres que formen aquest capítol, es realitzarà un breu repàs a les influències i experiències prèvies a l’entrada a l’Ajuntament de les

professionals de l'assistència social que conformaran aquest model en el primer govern democràtic. Dones que compartien l'ideari polític catalanista i socialista i que des de feia anys havien coincidit dins els rengles del PSC-R de Josep Pallach. Moltes d'aquestes professionals de l'assistència social van iniciar les seves experiències pràctiques a les zones de barraques de Barcelona. Però a més de la part pràctica van potenciar la part teòrica i van estudiar i aproximar-se a diferents models de serveis socials, on van rebre influències en diversos països com Gran Bretanya, Iugoslava, Israel o Holanda entre d'altres.

Amb el restabliment provisional de la Generalitat de Catalunya, aquest grup de professionals va intentar assentar les bases per a la futura organització dels serveis socials en el marc de la conselleria de Governació dirigida per Frederic Rahola, però per discrepàncies polítiques dins el Govern provisional, el projecte es quedaria en una etapa teòrica.

Al segon subcapítol, estudiarem com la victòria del PSC a les eleccions municipals va obrir de nou la porta per a la posada en marxa d'un model de serveis socials modern i progressista a Catalunya. Narcís Serra va crear *ex novo* –l'1 de juny de 1979- l'Àrea de Serveis Socials a l'Ajuntament de Barcelona, dirigida pel tàndem Francesca Masgoret -com a regidora- i Rosa Maria Domènech com a coordinadora. Es constituïa per tant, el primer sistema de serveis socials integrat en la realitat municipal catalana i espanyola. Aquest model seria assumit pel PSOE, fet que afavoriria l'extensió de la seva influència pel territori espanyol. Identificarem alguns dels eixos principals d'actuació i organització com la cooperació comunitària, la participació o el desplegament dels Centres de serveis socials, malgrat els pocs recursos disponibles en els primers moments i amb una herència enclaustrada en les coordenades de la beneficència i l'individualisme.

En el darrer subcapítol explorarem com malgrat aquestes limitacions, l'equip de serveis socials de l'Ajuntament va dur a terme una tasca ingent per desenvolupar l'Àrea i implantar el seu model de participació i treball comunitari amb els col·lectius amb risc d'exclusió social com els joves amb situacions de vulnerabilitat i delinqüència, drogodependents, tercera edat, aturats, infants, disminuïts físics i psíquics, sense sostre, persones que vivien en la mendicitat i el col·lectiu dels gitanos. També destacarà en les actuacions de l'Àrea, el

treball amb les dones i els col·lectius feministes, sempre amb model de potenciar la participació i el treball comunitari.

En el onzè capítol, “Descentralitzar és democratitzar: Els primers passos per enfortir els barris”, s’identificaran les principals propostes de l’equip directiu de l’Àrea encapçalat per Jordi Vallverdú, així com l’inici de la posada en marxa de les primeres mesures descentralitzadores i dels òrgans d’apoderament dels barris.

En el segon bloc d’aquest capítol s’examinaran amb més detall els principals elements de la política descentralitzadora amb els centres cívics, el Consells Municipals de Districte i la descentralització política i administrativa dels districtes de la ciutat, que va generar tensions i protestes dins el moviment veïnal que aspirava a una major participació, tant en els òrgans descentralitzats als barris com més auto gestió als centres cívics, apostant per una estructura més horitzontal i comunitària. La disputa en els marges de les legitimitats entre el nou ajuntament democràtic i les AA.VV. seran àmpliament explorades en aquest apartat.

Finalment, a la tercera part examinarem la creació i els treballs de la comissió d’estudi per començar a desenvolupar de manera teòrica i practica l’objectiu de dissenyar una nova proposta administrativa dels districtes i trencar amb el model caduc de 12 districtes imposat el 1949. Aquest treball va ser encarregat a l’equip dirigit pel geògraf Lluís Cassasas i per l’economista Joaquim Clusa i seria permeable a les propostes dels veïns.

El capítol dotzè, “El desplegament d’un projecte polític de llarg recorregut”, hem volgut tractar tot una sèrie d’aspectes de l’obra de l’Ajuntament. Ens remuntarem als inicis del primer govern democràtic, per a partir d’aquest punt tractar diversos aspectes importants que van tenir lloc al llarg de tot el mandat, en diferents àrees de govern i camps d’actuació, com per exemple a les beceroles dels primers treballs del projecte olímpic. Un element notable, però que adquiriria el paper central de la política municipal a finals de la dècada dels 80 i principis del 90 i que tindria repercussions permanents sobre Barcelona seria la gestació i la posada en marxa dels primers moviments i estudis per preparar la candidatura de la ciutat comtal per a convertir-se en la seu dels JJ.OO. de 1992. Una proposta que va ser teoritzada i acordada a partir de 1979.

També tractarem conflictes puntuals com la vaga d'escombraries, la ruptura del Pacte de progrés o identificar el posicionament respecte a la política de l'Ajuntament d'un espai representatiu dels sectors empresarials i econòmics com Foment del Treball. Segons la nostra valoració, són punts importants però que en el context del període 1979-1983 es podrien tractar de manera molt més resumida que els punts anteriors.

En el capítol tretzè, "La ciutat és la gent. Pasqual Maragall i la victòria de 1983", en forma d'epíleg obert, tracta sobre els darrers mesos del primer govern democràtic municipal on els esdeveniments estatals van tenir una incidència determinant.

Una primera part es desenvolupa en l'aclaparadora victòria de Felipe González el 28 d'octubre de 1982. La majoria absoluta dels socialistes va propiciar l'entrada dels socialistes catalans a la sala de màquines de l'Estat. El Govern central del PSOE, des dels primers moments, va tenir en l'Ajuntament de Barcelona una cantera destacable per al seu govern que necessitava sumar polítics amb capacitat de dirigir les moltes eines de l'Estat central. Narcís Serra passaria de l'alcaldia al Ministeri de Defensa, però també hi hauran més casos que analitzarem.

A la segona part, s'examinarà l'arribada de Maragall a l'alcaldia, pocs mesos abans de les eleccions municipals de 1983. Narcís Serra havia dirigit una política pragmàtica i consolidat el seu perfil de gestor eficaç. El flamant alcalde tenia per davant sis mesos per continuar el treball de govern i preparar-se per revalidar l'alcaldia a les eleccions de maig de 1983.

En la tercera i darrera part d'aquest capítol, analitzarem la campanya de les municipals, els resultats i la formació del nou govern. Malgrat l'impuls de la victòria del PSOE a les eleccions generals hi havia importants elements en contra dels socialistes, com el prestigi de la figura de l'ex conseller de la Generalitat Ramon Trias Fargas com alcaldable convergent i la consolidació electoral de CiU, que en totes les eleccions avançava en suport popular. Explorarem la campanya electoral, que a diferència de l'anterior, es va anar dibuixant sobre una polarització entre esquerra i dreta principalment, on el bloc d'un PSC preminent amb l'aliança amb el PSUC s'enfrontava a una CiU que necessitaria el suport per governar d'una altra força com ERC o més

probablement d'Alianza Popular, malgrat que no era un suport on CiU es mostrava còmode.

Finalment l'aposta dels socialistes per Pasqual Maragall va resultar un encert i els socialistes van créixer de manera notable en vots i en escons, fregant la majoria absoluta. Trias Fargas també va aconseguir millorar els resultats de la federació nacionalista però va fracassar en el seu intent d'aconseguir l'alcaldia, mentre AP que es presentaria sota la candidatura Coalición Popular, va ocupar part de l'espai que havia obtingut anteriorment CC-UCD. Per la seva banda el PSUC, víctima de l'empenta dels socialistes i de les lluites internes que provocaren l'escissió del leninista PCC, va veure com la seva representació queia en picat, però continuava sent necessari per forjar la majoria absoluta de les esquerres al consistori. ERC perdria els dos representants front el sostingut avenç de CiU i entraria en una llarga fase de reflux electoral. En definitiva, el projecte del període progressista iniciat a Barcelona el 1979-1983 va ser renovat, encara que amb matisos, pels veïns i veïnes de la capital.

Aquest epíleg precedeix un capítol de conclusions -el catorzè- que porta el títol de "Conclusions. El municipalisme. La punta de llança de la democratització a Catalunya". En aquest apartat final, tractarem d'organitzar les idees principals a través de la interpretació dels fets i les dades que s'han estudiat al llarg de la recerca i comprovar o no aquests elements, amb les hipòtesis que ens han servit per encetar i desenvolupar aquest projecte de recerca i que pretén donar respostes als múltiples interrogants que han anat sorgint a partir de tot el procés d'estudi.

La metodologia de treball s'ha fonamentat en un estudi exhaustiu de la documentació generada per totes les instàncies i àrees de l'Ajuntament de Barcelona, així com dels principals subjectes socials i polítics que considerem que van tenir un paper fonamental per entendre el procés històric objecte d'estudi. Els arxius de la pròpia administració municipal contenen ingents quantitats d'informació de valor que sorprèn que no hagin estat treballades abans, des de fonts estadístiques, a informes tècnics, memòries anuals d'actuació i un llarg etcètera de documentació sobre l'activitat de la Casa Gran. També s'ha fet un buidatge de la premsa generalista amb una representació molt ampla de les diferents capçaleres. També la documentació personal i

oficial de molts protagonistes que van oferir-la per ajudar al procés d'investigació ha aportat

S'han treballat centenars de llibres i articles sobre la ciutat des de camps diversos per oferir el màxim de perspectives possibles que aportessin elements d'anàlisi diversos, complementaris i enfrontats per enriquir la recerca i oferir més respostes sobre l'objecte d'estudi.

Els arxius dels partits polítics, sindicats i patronal han jugat un paper essencial durant tot el procés de recerca, especialment amb la documentació interna i privada. Una part gens menyspreable d'aquesta documentació restava inèdita i ha aportat al treball informació veritablement important que ens ha permès posar la llum sobre algunes vessants rellevants de l'objecte d'estudi.

El treball de les fonts orals s'ha produït pràcticament en exclusiva en el procés de recerca, amb entrevistes a polítics, delegats de serveis, periodistes, sindicalistes etc., és a dir, amb tot un seguit d'entrevistes a persones que van ocupar càrrecs de rellevància al govern municipal o que van tenir una influència important sobre alguns aspectes de la recerca i que han constituït un recurs essencial per bastir aquest estudi. Puntualment s'ha realitzat aquest treball a partir d'entrevistes dipositades en arxius històrics.

No se'ns passa per alt que la proximitat temporal de l'objecte d'estudi possiblement incideix en que no s'hagin realitzat aproximacions històriques extenses ni teoritzacions sobre la seva etapa i la seva influència en la reconstrucció democràtica de Catalunya.

Seguint sobre el mètode de treball i recerca aplicat, hem considerat oportú mantenir la linealitat temporal en pràcticament tot el document, amb les excepcions de la part "italiana" i al capítol dotzè que engloba com hem dit, una gran quantitat d'elements valuosos de l'acció de govern i de les seves vicissituds al llarg del primer mandat, però que hem considerat que jugaven un paper sensiblement menor als principals aspectes als quals hi hem dedicat capítols sencers.

Finalment, volem apuntar que les cites hemerogràfiques bibliogràfiques, d'entrevistes o documentació de tot tipus, es reproduïxen en la seva llengua original, amb l'objectiu d'aconseguir la màxima fidelitat a l'original del que es consideren fonts històriques.

Aquesta tesi doctoral és el fruit no només de milers d'hores invertides per part del seu autor, sinó de la cooperació de centenars de persones. Des de les xerrades informals que aporten noves idees o crítiques, fins a les valoracions dels mestres, passant pels entrevistats o les professionals dels arxius històrics. Gràcies a tots i totes elles vaig entendre la importància dels agraïments a la tesi doctoral molt abans d'acabar-la. En primer terme vull agrair al Departament d'Història i Arqueologia i a la secció d'Història Contemporània i Món Actual per tots els anys de formació que he rebut i que m'han portat aquí, amb menció especial al director del Departament, el doctor Carles Santacana, del qual he tingut l'honor de ser en diverses ocasions alumne i becari tant a la llicenciatura com al màster i que sempre m'ha donat el seu suport.

Tampoc em puc oblidar del suport del CEHI en la meva formació com a historiador i a Lola Harana per les gestions documentals que van iniciar-se tot just iniciat el programa de doctorat, quan el final d'aquesta obra semblava encara molt llunyana, massa i tot.

Voldria fer un esment a part al director de la tesi Andreu Mayayo. Seria redundant parlar aquí sobre la seva aportació a la historiografia i de la seva capacitat intel·lectual i perspicàcia natural. Aquestes informacions es troben prou documentades. Quan tot just començava a plantejar-me el meu futur en el camp de la historiografia i feia poques setmanes que tenia l'honor de ser alumne seu a una assignatura del màster, ell em va acollir en una entrevista que vam tenir al seu despatx i a em va animar a fer els estudis de doctorat amb ell. Sense el seu mestratge, aquesta recerca hauria estat impossible de realitzar per part meva. L'expressió castellana "*paso corto y mirada larga*" podria sintetitzar en part la seva gran i positiva influència sobre la meva formació com a historiador i com a persona amb capacitat d'anàlisi, crítica i que dubta sobre el seu entorn i un mateix. Incalculable influència.

També voldria agrair al doctor Andrea Sangiovanni per acollir-me a la *Università degli studi di Teramo*, durant uns mesos molt intensos i profitosos de recerca "a la italiana". El professor Sangiovanni va resistir impassible durant mesos de gestions -a distància- fins que vaig tenir tota la documentació necessària per fer l'estada breu a Itàlia i va orientar-me incansablement davant les onades de dubtes que em sorgien davant un subjecte polític com el PCI que m'entusiasmava i desconeixia a parts iguals.

La meva estància no hauria estat possible sense la desinteressada ajuda de Paola Lo Cascio. Sense les seves gestions tota això hauria estat senzillament irrealitzable. També aprofito per agrair-li totes les seves classes que vaig poder gaudir com alumnes i totes les trobades que hem tingut al llarg d'aquests anys. Seguint la "via italiana" no puc oblidar a Claudio Salin de la *Fondazione Istituto Piemontese Antonio Gramsci Onlus*, de Torí i la riquíssima documentació que em va entregar sobre la política municipal a de la capital del Piemont. El propi ex regidor de la ciutat del Piemont Fiorenzo Alfieri, per obsequiar-me amb diverses de les seves obres com a responsable de Joventut de la ciutat. També he d'esmentar a Giovanna Bosman de la *Fondazione Gramsci* a Roma i a Simona Granelli de la *Fondazione Gramsci Emilia Romagna*, que va preparar la meva arribada a l'arxiu i sobretot a Maria Chiara Sbiroli que em va acompanyar durant les meves setmanes de recerca diària a la *Fondazione* situada al carrer Mentana de Bologna.

I finalment, a Valentina la Menza, companya que em va ajudar de manera permanent per realitzar la meva estada a Itàlia i els primers contactes amb els arxius italians quan encara no disposava de coneixements bàsics del seu idioma.

També vull recordar els responsables dels arxius que he treballat com el sempre diligent Josep Obis que em va encoratjar durant els mesos que vaig treballar l'immens arxiu localitzat al carrer Ciutat de Granada i que representen per a mi l'etapa més dura de la tesi. Una cerca que anava en paral·lel a la realitzada a l'arxiu municipal contemporani de Barcelona, situat al carrer Bisbe Caçador. La Responsable del Servei de Consulta Externa Eugènia Lalanza em va facilitar molt les contínues i llargues jornades a l'arxiu.

A no més de tres minuts d'allà, a la plaça Sant Jaume i dins l'edifici de l'Ajuntament de Barcelona, es troba el Servei de Documentació i Accés al Coneixement (SEDAC). Una mina d'or d'informes i documentació del propi Ajuntament gestionat per grans professionals.

També recordo la sempre bona predisposició de Foment del Treball Nacional per poder accedir als seus arxius i biblioteca. Seu molt propera a la de CC.OO. de Via Laietana on vaig treballar una part important de la tesi sobre el sindicalisme dins el funcionariat municipal gràcies a la diligència de Javier Tébar i els seus companys.

Al llarg dels 5 anys de recerca només en una sola ocasió la meva proposta d'entrevista va ser rebutjada però en les dotzenes i dotzenes d'entrevistes realitzades vaig poder gaudir i aprendre sempre com a persona i com a investigador. A tots i a totes el meu record i agraïment. No podria citar a la totalitat dels entrevistats i per això esmentaré a uns quants com Francesca Masgoret, Ballbé, Solans, Graziel-la Costa, Narcís Serra, Angelet, Rosa Domenech, Joaquim Clusa o Enric Truñó.

La finalització d'un treball tan dur i ple de dificultats com el que suposa una tesi doctoral podria provocar un excés d'egocentrisme, no obstant, sense estar segur d'haver esquivat completament aquest defecte, considero que aquest treball m'ha fet apreciar encara més el mèrit dels grans cervells en el camp de les ciències socials així com les persones protagonistes de la tesi que van contribuir a canviar la història de la ciutat de Barcelona. Si la meva aportació com a historiador mitjançant aquest treball aconsegueix fer alguna aportació interessant per a qualsevol lector que s'hi apropi, em sentiré encara més satisfet.

2. Barcelona en transició. Un estat de la qüestió

La ciutat de Barcelona durant el període de la Transició ha sigut objecte de múltiples i solvents estudis sobre els moviments socials, amb gran incidència del potent moviment veïnal. Destacaríem sobre aquest moviment, els treballs de Maria Rosa Bonet i Miquel Domingo² i la tesi doctoral després editada en llibre de Marc Andreu Acebal³. Però ja en els mateixos anys vuitanta podríem trobar estudis en aquesta línia⁴ i fins i tot en els setanta, per exemple amb articles de revistes referents de la política de resistència democràtica en els anys finals del franquisme, on es destacava la vitalitat d'aquests moviments a la ciutat comtal⁵ i que Julia Luzán va resumir uns anys després amb una contundència clarificadora:

“Los conflictos urbanos han sido múltiples y variados [en Barcelona], mucho más que en otros puntos del Estado español [...] Las luchas urbanas han tenido en Barcelona un protagonista principal; las asociaciones de vecinos; [...] sino a intentar incidir en las decisiones de la política urbana por medio de propuestas, comisiones, en las que los vecinos quieren estar presentes, y a pedir la democratización de los órganos que elaboran esas políticas”⁶.

² BONET, Maria Rosa i DOMINGO, Miquel. *Barcelona i els moviments socials urbans*, Fundació Jaume Bofill i Editorial Mediterrània, Barcelona, 1998. Aquesta obra es centra en els moviments socials però també hi dedica una part gens menyspreable a identificar i analitzar els acords municipals obtinguts a partir de les seves demandes.

³ ANDREU, Marc. *Barris, veïns i democràcia. El moviment ciutadà i la reconstrucció de Barcelona (1968-1986)*, L'Avenç, Barcelona, 2015; *El moviment ciutadà i la transició a Barcelona: la FAVB (1972-1986)*, UB, Barcelona, 2014. Tesi de doctorat.

⁴ ALABART, Anna. *Els barris de Barcelona i el moviment associatiu veïnal*, UB, 1982, Barcelona. Tesi de doctorat inèdita; MASFERRER, Josep M. *Relació entre associacions de veïns i partits polítics. Barcelona 1970-1980*, ICESB, Barcelona, 1981. Tesina de graduació.

⁵ ALIBÉS, CAMPO, GIRAL, HUERTAS, PRADAS i TARRAGÓ. “Un fenómeno barcelonés: los movimientos sociales urbanos”, a *Triunfo* núm. 595, Madrid, 23/2/1973, pp. 22-27.

⁶ LUZÁN, Julia. “Salvar Barcelona para la democracia”, a *Triunfo* núm. 734, Madrid, 19/2/1977, pp. 38-39.

La catedràtica de sociologia urbana Anna Alabart també va destacar per la realització d'estudis del moviment veïnal en el context urbà en un marc més ampli com el català⁷

En la recerca i anàlisi de la lluita urbana dels moviments socials en el marc de la Transició en diferents punts de la geografia espanyola, també s'ha donat en els darrers anys un augment significatiu de treballs. Podríem destacar les múltiples aportacions del Catedràtic de Historia Contemporània de la Universidad de Almería, Rafael Quirosa-Cheyrouze en col·laboració amb d'altres especialistes⁸.

No podríem deixar de citar els clàssics i referents globals entorn a la geografia urbana i la complexitat de relacions i conflictes socials que s'hi desenvolupen dins d'ella com David Harvey⁹, Henri Lefebvre¹⁰, Manuel Castells¹¹ i Jordi Borja¹².

El mateix Manuel Castells ja assenyalava com els grans actors de la història, com els subjectes econòmicament més determinants, o els partits polítics i evidentment l'Estat, havien ocupat un espai tan massiu en les reflexions dels investigadors que el "camp de batalla històric"¹³ de la ciutat havia quedat ocult o "jibaritzat". Així mateix, considerem que el lligam ciutat-política de gestió, es troba clarament vinculat en el cas de la Transició a un procés de canvi polític,

⁷ ALABART, Anna. "Els moviments socials urbans a Catalunya", a *Revista Catalana de Sociologia*, núm. 7, Barcelona, desembre de 1998, pp. 9-28. En concret, Aquest article tracta del moviment associatiu veïnal i del moviment "okupa"; ALABART, Anna. "El moviment associatiu veïnal, quaranta anys després: un balanç", núm 195, Barcelona, 2009, pp. 34-41.

⁸ QUIROSA-CHEYROUZE, Rafael i FERNÁNDEZ AMADOR, Mónica. *El movimiento vecinal: la lucha por la democracia desde los barrios*, a QUIROSA-CHEYROUZE, Rafael (ed.). *La sociedad española en la Transición. Los movimientos sociales en el proceso democratizador*, Biblioteca Nueva, Madrid, 2011.

⁹ HARVEY, David. *Ciudades rebeldes. Del derecho de la ciudad a la revolución urbana*, Akal, Madrid, 2013; HARVEY, David. *Urbanismo y desigualdad social*. Siglo XXI, Madrid 1977.

¹⁰ LEFEBVRE, Henri, *El derecho a la ciudad*, Capitán Swing, Madrid, 2017; LEFEBVRE, Henri, *La producción del espacio*, Capitán Swing, Madrid, 2013.

¹¹ CASTELLS, Manuel, *Movimientos Sociales Urbanos*, Siglo XXI, 1974, Madrid; CASTELLS, Manuel, *Ciudad, democracia y socialismo*, Siglo XXI, Madrid, 1977.

¹² BORJA, Jordi, *Movimientos sociales urbanos*, Ediciones Siap-Panteos, Buenos Aires, 1975.

¹³ CASTELLS, Manuel. *Movimiento vecinal y nuevo orden mundial*, CAVE, Madrid, 1992.

on es corre el risc que la ciutat es vegi engolida pels citats grans “actors històrics”.

Ja existia una tradició d'estudis, s'havien produït obres de referència que tractaven problemes i conflictes sectorials de Barcelona. Per exemple, el model urbanístic ha estat un dels tems estrella més tractats pels experts. Fins i tot alguns dels principals protagonistes i intel·lectuals de l'urbanisme de l'Ajuntament van fer diversos treballs importants amb voluntat divulgativa¹⁴ i que ajuden a entendre la complexitat de la transformació urbanística de la ciutat, amb els seus èxits i les seves limitacions¹⁵. Els primers anys de la democràcia començarien a albirar un model de desenvolupament urbà amb característiques diferents a l'anterior. Geògrafs de la talla d'Horaci Capel van dedicar ingents esforços per a analitzar el model urbanístic de la ciutat i desgranar quins eren els seus diferents actors i la naturalesa de la relació creada entre ells, la qual cosa acabaria donant lloc a un model propi de desenvolupament urbanístic i a unes determinades conseqüències econòmiques i socials¹⁶. Aquests treballs ens aporten un marc d'anàlisi precís on la ciutat és el “camp de batalla”, on s'expressen els conflictes socials existents i de manera encara més acusada en un període tan convuls com el de la Transició a la ciutat comtal.

En aquesta línia i en relació a d'altres aspectes més “sectorials” com l'habitatge podríem trobar de nou a Anna Alabart¹⁷, però la llista seria molt més extensa¹⁸ i

¹⁴ BOHIGAS, Oriol. *Reconstrucció de Barcelona*. Edicions 62, Barcelona, 1985; BUSQUETS, Joan. Barcelona. *La construcción urbanística de una ciudad compacta*. Barcelona: Ediciones del Serbal, 2004; BOHIGAS, Oriol, PUIGDOMENECH, Albert, ACEBILLO, Josep i GALOFRÉ, Jaume. *Plans i projectes 1981-1982*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1983; BORJA, Jordi. *Luces y sombras del urbanismo de Barcelona*, UOC, Barcelona, 2010.

¹⁵ SCARNATO, Alessandro. *Barcelona Supermodelo. La complejidad de una transformación social y urbana (1979-2011)*, Comanegra, Barcelona, 2016; DELGADO, Manuel, *La ciudad mentirosa. Fraude y miseria del “Modelo Barcelona”*, Catarata, Madrid, 2007. BORJA, Jordi, *Llums i ombres de l'urbanisme a Barcelona*, Empúries, Barcelona, 2010; MONTANER, Josep Maria; ÁLVAREZ, Fernando; MUXÍ, Zaida (eds.), *Arxiu crític model Barcelona. 1973-2004*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 2012; i MONTANER, Josep M. ÁLVAREZ, Fernando, MUXÍ, Zaida, CASANOVAS, Roser (eds.), *Reader modelo Barcelona. 1973-2013*, Editorial Comanegra, Barcelona, 2013.

¹⁶ CAPEL, Horacio. *El modelo Barcelona: un examen crítico*, Ediciones del Serbal, Barcelona, 2011; CAPEL, Horacio. *Capitalismo y morfología urbana en España*, Los libros de la frontera, Barcelona, 1983.

¹⁷ ALABART, Anna i VICENS, Jesús. “Algunes reflexions sobre l'hàbitat a Barcelona”, a *Papers: revista de sociologia*, núm. 12. Barcelona, 1979, pp. 139-155.

on la classe treballadora com a tal ha estat també objecte d'estudi amb Barcelona

com a espai principal o referent¹⁹.

En aquest sentit és molt útil una de les idees força de Xavier Domènech, com la vertebració dels moviments veïnals de manera paral·lela al desenvolupament de la conflictivitat obrera, partint inicialment de la mateixa problemàtica de classe a pesar que el moviment veïnal adquirirà una composició més heterogènia que el moviment obrer i el sindicalisme²⁰.

El lideratge dels moviments socials a la ciutat de Barcelona es va traduir en molts casos en guia i model per a l'Ajuntament. Aquest va intentar aplicar - íntegrament o parcialment- les demandes veïnals des dels inicis de la singladura democràtica.

Però aquest paper de Barcelona com a espai de conflicte, de lluita antifranquista i democràtica, sorprenentment no ha tingut un correlació en estudis sobre el rol del propi consistori en l'etapa convulsa del tardofranquisme i els primers anys de la Transició. Aquest treball intenta incidir directament en aquest aspecte i situar el govern democràtic de l'Ajuntament de Barcelona en el procés de construcció democràtica, no només delimitat al propi municipi, sinó amb exemples de la seva influència en el marc nacional i estatal.

La pròpia institució que administra en primera instància la ciutat, la que es troba aparentment més pròxima a la realitat quotidiana de la població no ha merescut l'atenció necessària. Es podria argumentar que els municipis, incloses les grans

¹⁸ FERRER, Amador. (2008). "Vivienda y vivienda social en el área metropolitana de Barcelona: una visión retrospectiva", a Semana de estudios urbanos, Barcelona, 2008, pp. 537-558. [en línia] Disponible en <http://www.ceut.udl.cat/wp-content/uploads/15c-Ferrer.pdf>; PELEGRÍ, Xavier. *El sistema català de serveis socials (1977-2007): cultura i política*. Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2010; VILÀ, Antoni. *Els serveis socials a Catalunya. Una visió històrica*. UdG, Girona, 2004. Tesi de doctorat; DOMÈNECH, Rosa. *Panoràmica de los servicios sociales y del Trabajo Social 1939-1988. Documentos de Servicios Sociales*. Institut de Treball Social i Serveis Socials (INTRESS), Barcelona. 1989.

¹⁹ BALFOUR, Sebastian. *La dictadura, los trabajadores y la ciudad. El movimiento obrero en el área metropolitana de Barcelona (1939-1988)*. Edicions Alfons el Magnànim, València, 1994; TÉBAR, "Javier. La clase trabajadora en la 'Gran Barcelona', 1951-1988" a TÉBAR, Javier (ed.). *El movimiento obrero en la gran ciudad: de la movilización sociopolítica a la crisis económica*, El Viejo Topo, 2011, Barcelona, pp. 85-116.

²⁰ DOMÈNECH, Xavier. *Quan el carrer va deixar de ser seu. Moviment obrer, societat civil i canvi polític. Sabadell (1966-1976)*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2002; i *Classe obrera, antifranquisme y cambio político*, Catarata, Madrid, 2008.

ciutats com Madrid però, concretament com en el cas que ens ocupa de Barcelona, tenien un paper molt secundari en l'administració dins d'un sistema dictatorial tan centralitzat com el franquista. Però una anàlisi una mica més detallat posaria totalment en qüestió aquest plantejament²¹.

La figura de Porcioles va implicar una Barcelona amb una alcaldia presidencialista, basada en els negocis urbanístics que va produir grans dèficits socials i de serveis públics, àmplies zones centríques que sofrien degradació, la potenciació de l'ús de l'automòbil privat en detriment del transport públic. Un precedent amb multitud d'elements que caracteritzarien la Barcelona de la segona meitat del franquisme i que arribaria amb pocs canvis als inicis de la Transició²².

Escrit en els darrers temps de la dictadura per Jesús Ynfante, trobem un clàssic imprescindible dins de les obres que analitzen el component de classe propi de la dictadura franquista i com la gestió local, en aquest cas de Barcelona, es va mantenir ferma en mans de diferents sectors de l'oligarquia. En el llibre es parla de les "100 famílies de Barcelona", estirps tan conegudes com poderoses, els Sentiu, Sagnier, Peris-Mencheta, Gaspart, Samaranch, Millet, Masó etc. Molt útil per a comprendre la lògica de l'Ajuntament de Barcelona que perviu en el trigo franquisme i l'etapa predemocràtica²³.

Martí Marín per la seva part, realitza una interessant identificació i caracterització de les contradiccions existents entre diferents grups del poder, en disputa per objectius econòmics i polítics com per exemple l'enfrontament encapçalat per l'alcalde Masó i el president de la Diputació provincial Juan Antonio Samaranch²⁴.

²¹ L'existència d'un règim especial per a la ciutat de Barcelona té el seu origen en la Carta Municipal de Barcelona de 1960. En aquesta carta van atribuir certes singularitats a aquest municipi en matèria d'organització, administració i hisenda municipal. Per a un estudi en profunditat vegeu FABIRO, Antonio. "La Carta Municipal de Barcelona: Notas sobre sus especialidades" a *Revista de derecho UNED*, núm 1, Madrid, 2006, pp. 41-64.

²² MARÍN, Martí. *Josep Maria de Porcioles: Catalanisme, clientelisme i franquisme*, Editorial Base, Barcelona, 2005. Molt interessant el clàssic ALIBES, Josep M, (et al.). *La Barcelona de Porcioles*, Laia, Barcelona, 1975.

²³ YNFANTE, J. *Los negocios de Porcioles. Las Sagradas Familias de Barcelona*, Ediciones Monipodio, París, 1974.

²⁴ MARÍN, Martí. *Els ajuntaments franquistes a Catalunya: política i administració municipal, 1938-1979*. Pagés editors, Lleida, 2000; i *Història de l'Ajuntament de Barcelona. De l'ocupació napoleònica a l'actualitat*, Enciclopèdia catalana, Barcelona, 2008, pp, 272-283. Martí Marín en

A més del que s'ha dit anteriorment, cal insistir que aquell context dels inicis de la Transició que implicaven la inexistència d'un model d'Estat de les autonomies, -com en el cas del Consell Executiu de la Generalitat presidit per Josep Tarradellas, amb pocs fons econòmics i sense la transferència de competències- el municipi adquiria un paper rellevant. És impossible entendre la ciutat ni l'administració municipal com un espai subaltern o perifèric de la realitat en permanent conflicte per diferents actors ni com una sort d'espai que podria fer les funcions de simple "contenedor"²⁵.

L'Ajuntament és l'administració més propera als ciutadans que ha de gestionar una realitat on conviuen i es relacionen diferents processos, com els de reproducció, consum o producció. Precisament Barcelona va tenir una vitalitat social extraordinària i el propi Ajuntament franquista va exercir d'escullera d'aquestes mobilitzacions fins i tot electorals, com en el cas de Fernando Rodríguez Ocaña a les eleccions al terç familiar de l'any 1973.

També tenim testimoni escrit de referents inoblidables del periodisme compromès i vinculat a Barcelona como el cas de Josep Maria Huertas-Claveria en col·laboració amb el també periodista i doctor en història Jaume Fabre²⁶. En aquesta mateixa obra de *L'Avenç*, també feia aportacions sobre l'evolució de l'Ajuntament de Barcelona en el segle XX el prestigiós historiador Borja de Riquer, però en un format molt resumit i concret²⁷.

Destaca també una obra sorgida del treball dels socialistes Francesc Martí Jusmet i Eduardo Moreno Ibáñez. Es tracta d'una denúncia del desenvolupament urbanístic "porciolista" i de la corrupció municipal que

aquesta ocasió si que entra a la vida municipal de Barcelona -amb alguns errors com l'atribució a J.M. Abad la primera tinència d'alcaldia p. 282- citant diversos aspectes rellevants, però de manera general durant la campanya electoral.

²⁵ TÉBAR, Javier (ed.). *El movimiento obrero en la gran ciudad. De la movilización sociopolítica a la crisis económica*. El Viejo Topo, Barcelona, 2011, pp. 88-89.

²⁶ HUERTAS, Josep M, i FABRE, Jaume. "Quaranta anys d'Ajuntament sense eleccions municipals democràtiques", a *L'Avenç*, núm. 58, Barcelona, març de 1983, pp. 58-67. Caràcter divulgatiu amb petits perfils biogràfics dels alcaldes de la ciutat. Respecte a l'etapa que tracta la nostra investigació, amb prou feines hi ha algun esment al diàleg amb els moviments socials, als delegats de serveis o citar algunes iniciatives concretes.

²⁷ RIQUER, Borja de. "L'Ajuntament de Barcelona al segle XX: com es fa i es desfà una ciutat en vuitanta anys" a *L'Avenç*, núm. 58, Barcelona, març de 1983, pp. 196-197.

impregnava la política barcelonina²⁸. Un llibre que va poder veure la llum sota la foscor franquista gràcies a les lluites intestines entre els propis sectors del règim ²⁹.

Disset anys després es va publicar *Barcelona, cap a on vas?*³⁰, en aquesta ocasió, a Eduardo Moreno li acompanyava Vázquez Montalbán i on a més de repassar la història de la ciutat i fer una radiografia dels errors i horrors del llarg període municipal sota la dictadura, duien a terme una valoració crítica del període de la Transició i dels successius governs democràtics. Un llibre ric en reflexions interessants com la realitzada per Montalbán equiparant a Josep María Socías com el “Kerensky espanyol”³¹ per obrir les portes de l'Ajuntament a l'oposició semi clandestina o les denúncies d'Eduard Moreno en relació al “casament” entre els nous regidors i els alts funcionaris de la Casa Gran, la fallida del projecte de l'urbanisme integral lloc al servei del ciutadà ³² i fins i tot al manteniment d'amplis poders de l'alcalde, herència del “porciolisme”, definit com “cesarisme” municipal a través de l'alcalde³³.

Fins fa uns anys, semblava que l'estudi del procés democratitzador municipal havia estat patrimoni de sociòlegs³⁴, geògrafs³⁵, periodistes com el ja citat Huertas-Claveria o altres destacats investigadors com l'antropòleg i expert en ciutadania i espai públic Manuel Delgado, amb les seves obres molt crítiques amb el projecte de ciutat emprès a Barcelona des de la recuperació de la

²⁸ MARTÍ, Francesc i MORENO, Eduardo. *Barcelona, ¿a dónde vas?*, Diosa, Barcelona, 1974; ALIBÉS Josep M. (et al.). *La Barcelona de Porcióles*, Laia, Barcelona, 1975.

²⁹ CULLA, Joan B. *La dreta espanyola a Catalunya (1975-2008)*, La Campana, Barcelona, 2009, p. 20.

³⁰ MORENO, Eduard i VÁZQUEZ MONTALBÁN, Manuel. *Barcelona, cap a on vas?*, Llibres de l'Índex, Barcelona, 1991.

³¹ *Ibid.*, pp. 53-54.

³² *Ibid.*, pp. 58-69.

³³ *Ibid.*, p. 82.

³⁴ SUBIRATS, Marina. *Barcelona: de la necessitat a la llibertat*, L'Avenç, Barcelona, 2012.

³⁵ JORDI, Borja. *Estado y ciudad. Descentralización política y participación*, PPU, Barcelona, 1988.

democràcia³⁶. Com indiquem, professions de múltiples disciplines, sobretot de les ciències socials i aplicant en molts casos la metodologia de l'historiador, van dur a terme investigacions rellevants que van obrir camí en moltes ocasions a l'adquisició de dades i fets essencials per a la comprensió cada cop més ampla i objectiva del municipalisme en la seva primera etapa democratitzadora, en la que destaca per la seva profusió la perspectiva urbanística i de l'arquitectura³⁷. Contràriament al que caldria suposar, quedava pendent un estudi global i profund de l'Ajuntament de Barcelona durant el període de la Transició. Actualment s'estan duent a terme iniciatives similars per a altres períodes del consistori com el tesi recentment defensada d'Alexandre Solano Budé que s'ha centrat en la fase republicana³⁸.

Fins al moment, les aportacions més importants respecte a l'obra política del primer ajuntament després de la recuperació de la democràcia han vingut del món del periodisme, com la realitzada per Jordi Barbeta el mateix 1983, amb un article que tenia l'objectiu d'oferir elements que facilitaven realitzar un balanç global dels primers quatre anys de l'Ajuntament democràtica de Barcelona. Citant superficialment i a mode divulgatiu, en aquest article es parlava d'aspectes molt significatius del primer mandat com la Reforma administrativa, de les gestions de Serra amb el Govern central per combatre el dèficit, de les moltes reunions de Josep Miquel Abad amb els veïns per recollir les seves demandes, de les crítiques de la FAVB per l'actuació del govern municipal respecte a la descentralització i la participació, de l'augment de preus del transport públic, dels canvis dels regidors o la ruptura del Pacte de progrés.

³⁶ DELGADO, Manuel. *Elogi del vianant. Del 'model Barcelona' a la Barcelona real*, Edicions de 1984, Barcelona, 2005; i *La ciudad mentirosa. Fraude y miseria del 'modelo Barcelona'*. Catarata, Madrid, 2007.

³⁷ MONTANER, Josep M., ÁLVAREZ, Fernando, MUXÍ, Zaida i CASANOVAS, Roser (ed.). *Reader modelo Barcelona 1973-2013*, Comanegra-Ajuntament de Barcelona-ETSAB-UPC, Barcelona, 2013; BUSQUETS, Joan. Barcelona. *La construcción urbanística de una ciudad compacta*. Ediciones del Serbal, Barcelona, 2004; BORJA, Jordi i MUXÍ, Zaida (ed.). *Urbanismo en el siglo XXI: una visión crítica. Bilbao, Madrid, Valencia, Barcelona*. Edicions UPC, Barcelona, 2004; CAPEL, Horacio. *El modelo Barcelona: un examen crítico*, Ediciones del Serbal, Barcelona, 2005; DEGEN, Mónica i GARCÍA, Marisol (ed.). *La metaciudad: Barcelona. Transformación de una metrópolis*, Anthropos, Barcelona, 2008; MONTANER, Josep M, ÁLVAREZ, Fernando i MUXÍ, Zaida (ed.). *Arxiu crític model Barcelona 1973-2004*, Ajuntament de Barcelona-ETSAB-UPC, Barcelona, 2011.

³⁸ SOLANO, Alexandre. *La gestió de l'Ajuntament de Barcelona republicà (1931-1936)*, Universitat de Barcelona, Barcelona, 2019. Tesi de doctorat.

Unes informacions que gaudien de més detall durant el període 1979-1981, però massa sintetitzades durant 1982 i sense pràcticament cap paraula dels mesos de l'alcalde Maragall³⁹. Malgrat que no s'aprofundia en els aspectes tractats, si que identificava molts dels punts destacables dels primers anys del govern de Barcelona.

Existeixen altres estudis sobre la política iniciada per ajuntaments durant aquest període entre els règim franquista i el democràtic. Els estudis de les estructures centrals de l'administració espanyola en el context d'una modificació del règim han destacat en termes quantitativs i qualitativs sobre estudis similars a nivell municipal, però aquesta realitat esta sent matisada constantment i de manera intensa en els darrers anys.

Per exemple, en el congrés *La Transició de la dictadura franquista a la democràcia*⁴⁰, cinquanta nou comunicacions -con una majoria de setze relacionades con los moviments socials-, de les que únicament una, realitzada per Julio Ponce, tractava l'aspecte municipal en els alhors de la democràcia, sobretot focalitzant el seu anàlisi en els principals alcaldes i principals quadres municipals dels partits, més que en l'aplicació de polítiques concretes⁴¹.

En altres congressos com el realitzat per la Asociación de Historia Contemporánea, es van presentar diverses comunicacions que tractaven directament del municipalisme en els darrers anys de la dictadura i en el procés de Transició⁴².

³⁹ BARBETA, Jordi. "Crònica del primer Ajuntament democràtic del postfranquisme", a *L'Avenç*, núm. 58, març 1983, Barcelona, pp. 68-73.

⁴⁰ Organitzat pel Centre d'Estudis sobre les Èpoques Franquista i Democràtica (CEFID-UAB), Barcelona, 20, 21 i 22 d'octubre de 2005.

⁴¹ PONCE, Julio. "25 años de ayuntamientos democráticos: las élites políticas locales en Sevilla y su provincia (1979-2003)". En una altra comunicació es tractava del municipalisme dels anys 70 però sense entrar a l'etapa democràtica, LARRAZA, Maria. "El ayuntamiento pamplonés en el tardofranquismo", a *La Transició de la dictadura franquista a la democràcia*, Barcelona, 20, 21 i 22 d'octubre de 2005.

⁴² Al taller "Poder(es) y contrapoder(es) en el ámbito local durante el tardofranquismo y el proceso de cambio político", CERVERA, Ana i MARINA, Marcos. "La Transición y el poder local"; BALADO, Francisco. "Historia local y transición a la democracia. Un estudio de caso: la comarca del Bierzo 1973-1979"; LARRAZA, María. "Un Ayuntamiento para el cambio político: Pamplona, 1971- 1979"; GALLARDO, Roberto. "Poder político y sus protagonistas en Móstoles: tardofranquismo y transición (1970-1983)"; ANDREU, Marc. "Barcelona, un ayuntamiento de transición hacia la democracia. La influencia del movimiento vecinal en la alcaldía de José María Socías Humbert (1976-1979)" a *Pensar con la Historia desde el siglo XXI: XII Congreso de la Asociación de Historia Contemporánea*, Madrid, 17, 18 i 19 de setembre de 2014.

A la *VIII Trobada Internacional d'Investigadors del Franquisme*⁴³, només dues comunicacions, del prop d'un centenar rebudes, tractaven de la realitat de la gestió municipal a les acaballes del franquisme⁴⁴. Si s'estén a tot el període franquista, només una comunicació entrava directament a la problemàtica municipalista centrant-se a la localitat d'Antequera⁴⁵.

A la següent edició⁴⁶ es va veure un creixent interès històric pel poder municipal. Un taller dels catorze es centrava en el franquisme i la Transició i de les cent nou comunicacions presentades a les jornades, quatre parlaven sobre municipalisme i transició en diferents localitats d'Espanya⁴⁷.

Al *VI Congreso Internacional Historia de la Transición en España*⁴⁸, una secció es va dedicar a "Poderes locales" amb catorze comunicacions, algunes de les quals tractant sobre les eleccions municipals i els partits polítics, però vuit tenien per objecte d'estudi la política administrativa i de projecte institucional en la Transició⁴⁹.

⁴³ Organitzat pel Centre d'Estudis sobre les Èpoques Franquista i Democràtica (CEFID-UAB) i la Fundació Cipriano García de CC.OO. de Catalunya, amb el suport de la Red de Archivos de CC.OO. Barcelona, 21 i 22 de noviembre de 2013.

⁴⁴ COLOMER, Juan C. "Franquismo y poder municipal: Las elecciones municipales por le tercio familiar en la ciudad de Valencia (1948-1973) i GONZÁLEZ MARTÍN, Rodrigo. "La profundidad del cambio: el trasvase de cuadros políticos locales del franquismo a la democracia en la provincia de Valladolid" a *VIII Encuentro Internacional de Investigadores del Franquismo*, Barcelona, 21 i 22 de novembre de 2013.

⁴⁵ MELERO, Miguel Á. "Consenso, disenso y apoyo social en el nuevo poder local: Viejos políticos y "nuevos hombres" en la retaguardia nacional y el primer franquismo. El caso andaluz de Antequera, Málaga (1936-1941)", a *VIII Encuentro Internacional de Investigadores del Franquismo*, Barcelona, 21 i 22 de novembre de 2013.

⁴⁶ *IX Encuentro de Investigadores del Franquismo*, Universidad de Granada, Granada, 10 i 11 de març de 2017.

⁴⁷ ARRIAZA, Gerardo. "De la vieja a la nueva política: La Transición a la democracia en los Ayuntamientos de la Provincia de Granada (1975-1982)"; JIMÉNEZ RODRÍGUEZ, Javier. "Alcaldes, concejales y familias políticas en Alcalá de Guadaíra durante la dictadura de Franco"; MOLINA GARCÍA, Sergio. "Las elecciones municipales en Albacete durante el tardofranquismo" i SANCHO, Daniel. "La transición democrática en tres pueblos del Penedés: Sant Pere de Riudebitlles, Mediola y Sant Quintí de Mediona (Barcelona)" a *IX Encuentro de Investigadores del Franquismo*, Granada, 10 i 11 de març de 2017.

⁴⁸ Universidad de Almería, Almeria, 16 al 18 de juny de 2015.

⁴⁹ ARRIAZA, Gerardo. "Por el campo vendrá la prosperidad: poder local y reivindicaciones sociales en los municipios rurales de Andalucía oriental (1979-1982)", CABEZAS, Noli, "Mujeres y transición: el papel de la mujer en la administración local catalana, 1979-1983", COLOMER, Juan C. "¿Qué pueden aportarnos las instituciones locales para conocer mejor el cambio político? El caso del Ayuntamiento de Valencia (1969-1979)". DOUCET, Marisol,

Una altra mostra rellevant del recent augment del interès per part dels investigadors respecte a la ciutat com objecte d'estudi durant l'etapa de la Transició el trobem al *Congrés d'Història de Barcelona*. A finals del 2019 realitzarà la seva 16 edició⁵⁰, on un dels quatre tallers estarà dedicat a l'estudi del consistori de Barcelona durant el mateix període que el treball que ens ocupa⁵¹. Cal destacar el fet que en cap de les seves quinze edicions anteriors, iniciades per primera vegada el 1982, s'havia tractat l'Ajuntament com a objecte d'estudi.

En els darrers anys, com a conseqüència també d'un progressiu augment de l'interès del primer municipalisme posterior a la dictadura, s'han desenvolupat aportacions sobre les eleccions municipals de 1979, sobretot a la capital d'Espanya⁵². Aquestes s'han fet situant els aspectes electorals com el principal eix d'estudi. També caldria citar, encara que es troba a les beceroles, la recerca doctoral de Marcos Marina, dirigida per Álvaro Soto Carmona "Ciudad y cambio político. La democratización del Ayuntamiento de Madrid (1973-1987)", amb un projecte similar al d'aquesta tesi, però sobre la capital d'Espanya, amb

"Primera corporación democrática del Ayuntamiento de Dalías: el cambio dentro del cambio", FERNÁNDEZ AMADOR, Mónica. "Del pacto de izquierda a la crisis de gobierno: el mandato municipal 1979-83 en una provincia del sur", FERNÁNDEZ GALLEGGO, María. "La Transición en el municipio de Albox (Almería)", RUÍZ PEREZ, Miguel A. "La primera corporación democrática de la Diputación Provincial de Almería. Debate político 1979-1983", SÁNCHEZ MUÑOZ, Carlos. "La transición en un municipio de la Alpujarra almeriense: Beires, 1976-1983" a *VI Congreso Internacional Historia de la Transición en España: Las instituciones*, Almería, 16, 17 i 18 de juny de 2015. A la següent edició, dedicada exclusivament al món rural, es van produir aportacions com, FERNÁNDEZ AMADOR, Mónica. "Las izquierdas en las corporaciones de los municipios rurales en 1979" a *VII Congreso Internacional "Historia de la Transición en España. Democracia y mundo rural"*, Almería, 13, 14 i 15 de juny de 2017.

⁵⁰ *XVI Congrès d'Història de Barcelona: "Barcelona: del franquisme a la democràcia. El protagonisme dels ciutadans (1975-1983)"*. Barcelona, novembre de 2019.

⁵¹ La institució municipal. El darrer ajuntament franquista i el primer ajuntament democràtic. El personal polític. La transició al consistori municipal: continuïtats i ruptures.

⁵² MARINA, Marcos. "La hora de democratizar los ayuntamientos: las elecciones municipales de abril de 1979 en Madrid", a COLOMER, Juan C, ESTEVE, Javier i IBÁÑEZ, Mélanie (coords.). *Ayer y hoy. Debates, historiografía y didáctica de la historia*, Universitat de València, València, 2015, pp. 164-167; MARINA, Marcos. "El pulso por los ayuntamientos. La convocatoria de las elecciones municipales de 1979 y el cambio político en España", a *Cuadernos de Historia Contemporánea*, núm. 38, Universidad Complutense de Madrid, Madrid, 2016, pp. 235-256. El mateix autor també aporta comunicacions sobre la Transició, però des de la perspectiva del marc legal: MARINA, Marcos. "Regulación del poder local y cambio político: la legislación en materia municipal (1975-1985)", a AA.VV. *Pensar con la historia desde el siglo XXI. Actas del XII Congreso de la Asociación de Historia Contemporánea*, Universidad Autónoma de Madrid Ediciones, Madrid, 2015, pp. 5119-5134.

l'afegit que estén el període d'anàlisi fins la celebració de les terceres eleccions municipals espanyoles.

De la mateixa manera que l'estudi de l'administració municipal ha rebut poca atenció, les eleccions municipals han patit certa "desídia" investigadora, però s'han realitzat algunes incursions clarificadores⁵³.

Si ens referim a les tesis doctorals, podem veure una evolució. Per proximitat a la realitzada a Barcelona, trobem solament una tesi sobre la segona ciutat en població de Catalunya i en el marc del seu primer govern democràtic⁵⁴.

També s'han fet estudis de ciutats grans com València⁵⁵ o Sevilla⁵⁶, però no han analitzat les polítiques municipals en el nou cicle democràtic. A la zona de Castella i Lleó també s'han portat a terme investigacions en alguna de les

⁵³ CAPÓ, Jordi: "Elecciones municipales, pero no locales", *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, núm. 56, Madrid, octubre-diciembre de 1991, pp. 143-164; VALLÉS, Josep M, i SÁNCHEZ PICANYOL, Jordi: "Las elecciones municipales en España entre 1979 y 1991: balance provisional", en DEL CASTILLO, Pilar (ed.). *Comportamiento político y electoral, Madrid*, Centro de Investigaciones Sociológicas, Madrid, 1995, pp. 365-384; DELGADO, Irene. *El comportamiento electoral municipal español. 1979- 1995*, Centro de Investigaciones Sociológicas, Madrid, 1997; CARO, Diego: "Las elecciones municipales de 1979: sus consecuencias políticas", en RAMOS SANTANA, Alberto (coord.): *La transición: política y sociedad en Andalucía*, Ayuntamiento de Cádiz, Cádiz, 2005, pp. 185-196; BOTELLA, Joan. "Las primeras elecciones municipales democráticas: instituciones, territorios y partidos", a SEGURA, Antoni i ARACIL, Rafael (eds.): *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya. Volum III. La reforma de l'exèrcit i de l'administració local*, Publicacions de la Universidad de Barcelona, Barcelona, 2002, pp. 231-242; FERNÁNDEZ ARES, José M. *Ecos de una votación: las elecciones municipales de 1979 en La Bañeza*, Monte Riego, La Bañeza, 2012; FERNÁNDEZ FERRERO, Miguel Á. *Procesos electorales: elecciones autonómicas y municipales en La Rioja, 1979-1995*, Universidad de La Rioja, Logroño, 1997, pp. 15-49; GATICA COTE, Daniel. "Las primeras elecciones municipales de la Transición democrática: El Puerto de Santa María, 1979", en RAMOS SANTANA, Alberto (coord.). *La transición: política y sociedad en Andalucía*, Ayuntamiento de Cádiz, Cádiz, pp. 211-228; GIRÓN, José (ed.). *Partidos políticos y elecciones municipales en Asturias (1979-2003)*, Silverio Cañada, Oviedo, 2007; VILLA, Roberto. *Granada ante las municipales de 1979*, Centro de Estudios Municipales y de Cooperación Internacional, Granada, 2004.

⁵⁴ GARCÍA PICHEL, Berta. *La transició i el primer Ajuntament democràtic a l'Hospitalet (1979-1983)*, Universitat de Barcelona, Barcelona, 2003. Tesis de doctorat.

⁵⁵ COLOMER, Juan C. *Gobernar la ciudad: alcaldes y poder local en Valencia (1958-1979)*, Universidad de Valencia, Valencia, 2014. Aquesta obra aborda la gestió de la ciutat a partir dels governs municipals franquistes en els anys cinquanta. El treball reconstrueix la biografia i principals fites de la tasca municipal dels alcaldes Miguel Ramón Izquierdo, Vicente López Rosat o Adolfo Rincón de Arellano. També interessant el treball de VERDÚ, Juan. *Tardofranquismo y transición democrática en la ciudad de Alcoy (1973-1979)*, Universitat d'Alacant, Alacant, 2006.

⁵⁶ SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Carlos. *Años difíciles de un ayuntamiento: El ayuntamiento de Sevilla en la transición a la democracia, 1969-1979*. Universidad de Sevilla, Sevilla, 2016. Tesis de doctorat.

ciutats principals com Valladolid⁵⁷, on la cronologia s'endinsa en els anys vuitanta fins arribar a les terceres eleccions municipals. Destaquem així mateix, tesis doctorals com la de Mónica Fernández Amador que aprofundeix en la recerca sobre diferents municipis de la província d'Almeria, a més de la seva capital i que abasta des del tardofranquisme fins a les segones eleccions municipals de 1983⁵⁸, de manera similar a Gerardo Arriaza⁵⁹. També s'han realitzat tesis

centrant-se únicament en un sol municipi andalús⁶⁰.

Pel que fa a l'apartat dels llibres publicats, seria impossible en aquest punt no destacar el solvent treball realitzat per Rafael Quirosa-Cheyrouze i Mónica Fernández Amador⁶¹, on a més d'analitzar les actuacions de les associacions veïnals i dels resultats electorals, duen a terme un estudi de la realitat municipal a mode global e introductori, però que posa sobre la taula l'aspecte administratiu local. En aquest aspecte, existeixen un bon nombre de llibres que no son recents i que van començar a obrir camí en els estudis d'ajuntaments en els anys de la Transició, distribuïts en diferents localitats d'Espanya⁶².

⁵⁷ ENCINAS, David. *El Ayuntamiento de Valladolid en la transición (1973-1987). Política y gestión*, Universidad de Valladolid, Valladolid, 2008. Tesis de doctorat.

⁵⁸ FERNÁNDEZ AMADOR, Mónica. *El poder municipal en Almería durante la transición a la democracia*, Universidad de Almería, Almería, 2013. Tesis de doctorat. Tesis que engloba el període del tardofranquisme fins les eleccions municipals de 1983. La ciutat d'Almeria és l'eix vertebrador de la recerca. També s'inclouen referències a d'altres localitats rellevants de la província com Dalías/El Ejido, Roquetas de Mar, Adra o Garrucha.

⁵⁹ ARRIAZA, Gerardo. *Por el campo vendrá la prosperidad: El proceso democratizador en los municipios agrarios en Jaén y Granada (1975-1982)*, Universidad de Granada. Granada, 2018. Tesis de doctorat. S'estudia la capacitat operativa dels moviments socials, amb especial importància en el sindicalisme del món rural de Jaén i Granada. No es dedica gaire part de l'estudi a les iniciatives polítiques que sorgeixen de les institucions locals.

⁶⁰ DOUCET, Maria S. Doucet Plaza. *El nacimiento del municipio de El Ejido. De las primeras elecciones democráticas al cambio político (1979-1991)*. Universidad de Almería, Almería, 2016. Tesis de doctorat.

⁶¹ QUIROSA-CHEYROUZE, Rafael i FERNÁNDEZ AMADOR, Mónica. *Poder local y transición a la democracia en España*, Centro de Estudios Municipales y de Cooperación Interprovincial, Granada, 2010; FERNÁNDEZ AMADOR, Mónica. *El poder municipal en Almería durante la transición a la democracia*. Universidad de Almería, Almeria, 2014. A nivell de Catalunya podríem destacar, SEGURA I MAS, Antoni y ARACIL MARTÍ, Rafael (eds.). *Memòria de la Transició a Espanya i Catalunya. Volum III. La reforma de l'exèrcit i de l'administració local*, Publicacions de la Universidad de Barcelona, Barcelona, 2002, pp. 231-241.

⁶² GARCÍA RUÍZ, Carmen: *Franquismo y Transición en Málaga (1962-1979)*, Universidad de Málaga, Málaga, 1999; MARÍN, Martí. *Els ajuntaments franquistes a Catalunya: política i administració municipal, 1938-1979*, Pagès editors, Lleida, 2000; RUIZ ROMERO, Manuel: "Los Ayuntamientos de Sevilla. De la Reforma Política al Ejercicio de la Democracia", en PONCE

Per últim, caldria fer un petit esment a diversos treballs de temàtica similar, però convertits en articles, alguns marquen una visió global i destacant la importància dels governadors civils en el procés de canvi per després acabar focalitzant-se en un municipi concret⁶³. Altres interessats de nou en el món rural andalús i en el desenvolupament del procés democràtic en la seva realitat municipal a partir de 1979⁶⁴ o de nou, amb Julio Ponce Alberca, una panoràmica sobre la realitat municipal espanyola abans del desenvolupament de l'activitat dels nous consistoris democràtics⁶⁵.

En els darrers anys, la mirada al passat més recent per poder entendre les continuïtats -o ruptures- que s'han mantingut des de la dictadura fins a l'actualitat ha despertat molt interès. El conjunt de crisis interrelacionades a Espanya -econòmica, política, territorial, social- va afavorir aquest augment de l'interès i van enfortir plantejaments crítics sobre aquest període⁶⁶ que posaven en qüestió els relats principals de la Transició a la democràcia desenvolupats per estudiosos com Juan José Linz o Santos Julià entre d'altres⁶⁷ i que havia gaudit d'excel·lent salut fins aquell període. A més a nivell més divulgatiu destaca la sèrie documental àmpliament difosa de Victoria Prego, dirigida per Elías Andrés, organitzada en 13 capítols i que cronològicament es situa des de 1973 fins les eleccions del 15 de juny de 1977. Així mateix es podrien citar

ALBERCA, Julio: *Municipios y libertad: los ayuntamientos democráticos sevillanos*, Diputación de Sevilla, Sevilla, 2003, pp. 57-108. PADILLA GONZÁLEZ, Jesús: *Los alcaldes y las corporaciones democráticas de Córdoba (1979-2003)*, Ayuntamiento de Córdoba, Córdoba, 2004; MARTÍN, GARCÍA, Óscar. *Albacete en transición: el Ayuntamiento y el cambio político, 1970-1979*, Instituto de Estudios Albaceteños Don Juan Manuel, Albacete, 2006.

⁶³ PONCE ALBERCA, Julio y SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Carlos. "Notas sobre la transición local (1975-1979)", a *Historia Actual Online*, núm. 3, Cadis, 2013, pp. 7-22.

⁶⁴ BELÉN, Ana. "La transición en la esfera municipal. Gobierno local y democracia. El caso giennense 1975-1983", a *Historia Actual Online*, núm. 45, Cadis, 2018, pp. 103-116.

⁶⁵ PONCE ALBERCA, Julio y SÁNCHEZ FERNÁNDEZ, Carlos. "Difficult Years in the Ayuntamientos, 1969-1979. The Transition to Democracy in Spanish Municipalities", *Bulletin for Spanish and Portuguese Historical Studies*, vol. 36, 1 (2011), pp. 110-129.

⁶⁶ MONEDERO, Juan C. *La transición contada a nuestros padres: nocturno de la democracia española*. Catarata, Madrid, 2011.

⁶⁷ SOTO, Álvaro. *La transición a la democracia. España 1975-1982*, Alianza, Madrid, 1998; TUSELL, Javier, i SOTO, Álvaro (ed.). *Historia de la transición 1975-1986*, Alianza, Madrid, 1996. Álvaro Soto va matisar diversos plantejaments en els darrers anys, vegeu, SOTO, Álvaro. "Ni modélica ni fracasada. La transición a la democracia en España: 1975-1982", a *Índice Histórico Español*, 2ª época, núm. 125 (2012), pp. 117-156.

alguns exemples de relat de la Transició com a procés pensat i dirigit per la cúpula d'una elit representada per l'expresident de les Corts i Consejero del Reino Torcuato Fernández Miranda⁶⁸.

Un plantejament de crítica amb el procés de Transició i del pacte de les elits del règim amb les de l'oposició el trobem en obres com les de Gregorio Morán⁶⁹ o Bernat Muniesa⁷⁰. Muniesa situa dins dels plantejaments que identifiquen la caiguda dels moviments socials a causa de la política perniciosa dels partits, essencialment els identificats amb propostes d'esquerres⁷¹.

Insistim en que com si d'una bomba de rellotgeria es tractés, amb l'arribada a Espanya de la crisi econòmica mundial i els seus efectes perniciosos donat el model de desenvolupament imperant i les polítiques de retallades dels dos principals partits polítics, el discurs hegemònic de la transició, que semblava afermat després de quaranta anys va passar a convertir-se en un camp de batalla obert i cada vegada més recurrent en el si de la societat espanyola⁷² i per extensió, en el camp de la història⁷³. Això no vol dir que fins l'esclat de la crisi no existissin obres solvents que disputessin el relat "hegemònic"⁷⁴, però sí que "el conjunt de crisis" va afavorir la predisposició de la societat en el seu conjunt per a realitzar una retrospectiva crítica respecte a les bases fundacionals del seu sistema contemporani.

⁶⁸ FERNÁNDEZ-MIRANDA, Pilar i FERNÁNDEZ-MIRANDA, Alfonso. *Lo que el Rey me ha pedido: Torcuato Fernández-Miranda y la Reforma Política*, Plaza&Janés, Madrid, 1995.

⁶⁹ MORÁN, Gregorio. *El precio de la transición*, Planeta, Barcelona, 1991.

⁷⁰ MUNIESA, Bernat. *Dictadura y transición. La España lampedusiana*, UB, Barcelona, 2005.

⁷¹ Vegeu MUNIESA, Bernat. "La transició. Tot lligat i ben lligat", a *El Contemporani*, núm. 25, Afers, gener-juny 2002, Catarroja; i FONTANA, Josep, JARNE, Antonieta i MUNIESA, Bernat (et al.). *De l'esperança al desencís. La transició als Països Catalans*, El Jonc, Lleida, 2006, p. 73. En coordenades del centre dreta, ÀLVARO, Francesc-Marc. *Els assassins de Franco. L'Esfera dels Llibres*, Barcelona, 2005.

⁷² MARTÍNEZ, Guillem. "El concepto CT"; ECHEVARRÍA, Ignacio. "La CT: un cambio de paradigma"; i FERNÁNDEZ-SAVATER, Amador. "Emborronar la CT (del 'No a la guerra' al 15-M)", a AA.DD. *CT o la Cultura de la Transición. Crítica a 35 años de cultura española*, Debolsillo, Barcelona, 2012, o MONEDERO, Juan C. *La Transición contada a nuestros padres. Nocturno de la democracia española*. La Catarata, Madrid, 2011.

⁷³ QUIROSA-CHEYROUZE, Rafael (ed.). *La sociedad española en la Transición. Los movimientos sociales en el proceso democratizador*. Biblioteca Nueva, Madrid, 2011.

⁷⁴ PÉREZ LEDESMA, Manuel. "Nuevos y viejos movimientos sociales en la transición", a MOLINERO, Carme (ed.). *La Transición, treinta años después. De la dictadura a la instauración y consolidación de la democracia*, Península, Barcelona, 2006.

Resulta desconcertant com s'ha tractat poc fins a dates recents l'esfera internacional com a context influent per a la transició espanyola. Una realitat que va tenir una influència important per a enfortir els límits del procés de canvi i reforçar els projectes funcionals al sistema occidental en un període de confrontació amb el bloc soviètic i on la Revolució dels clavells havia posat en alerta als dirigents occidentals⁷⁵. Però aquest element no l'hem tractat en aquests termes, encara que com veurem, alguns aspectes internacionals tindran relació directa amb certes polítiques exitoses del govern municipal.

Com diem, és simptomàtic que mentre que els moviments socials urbans han estat objecte d'estudi des de diferents camps, els partits polítics que van guanyar les eleccions municipals de 1979 no han rebut gaire atenció. Aquests partits van haver de gestionar els ajuntaments en aquell context de canvi, en el que com a mínim podríem dir que es vivia un moment de fragilitat del naixent sistema democràtic. Però hem de fer incidència en què en els casos més rellevants com a Barcelona, no podríem comprendre la victòria aclaparadora de les esquerres socialistes i comunistes sense entendre l'alt grau de poder social i polític acumulat pel moviment urbà. Com veurem justificat en el treball, la presència del moviment veïnal de forma destacada, es farà notar no solament en la integració en les llistes electorals o en els propis partits en general, sinó en moltes dels punts programàtics que aquests partits portaven en les seves propostes electorals. Professionals i tècnics de tota índole col·laboraven des de feia anys i de manera activa amb les associacions de veïns, aportant els seus coneixements en l'elaboració de propostes concretes en les més diverses matèries, destacant la urbanística.

Una capacitat de lluita que anys abans de la conformació del nou govern ja havia donat símptomes de certes debilitats puntuals⁷⁶. No és excloent que un moviment pugui demostrar una capacitat de lluita i mobilització socials fora de tot dubte, però que a la vegada existeixi o es desenvolupin problemes i debilitats.

⁷⁵ ORTIZ, Manuel i MARTÍN, Óscar J (coords.). *Claves Internacionales en la Transición española*. Los libros de la Catarata, Madrid, 2010.

⁷⁶ HUERTAS, Josep Maria i VILASERÓ, Manuel. "Los barrios de Barcelona en conflicto", a AA.DD. *Las asociaciones de vecinos en la encrucijada. El movimiento ciudadano en 1976-77*, Ediciones de la Torre, 1977, Madrid, pp. 40-41.

Com el propi Marc Andreu apunta: “la cooptació de quadres veïnals pels nous ajuntaments democràtics la desmobilització i la crisi de les associacions de veïns és això: un tòpic”⁷⁷.

Compartim plenament aquest punt i estem en contra del relat que resolvia la crisi del moviment veïnal plantejant un ràpid distanciament dels representants polítics dels moviments veïnals i les seves demandes, en paral·lel a un hipotètic procés de cooptació dels seus quadres, resultant d’una sort de “revolució passiva” en termes gramscians. Segons aquest plantejament, els quadres del moviment veïnal, passarien a formar part, juntament amb els sectors dominants, d’una àmplia capa dirigent dins d’un nou marc, fixant noves bases - però dins de la moderació- després d’un procés de resignificació⁷⁸.

Marc Andreu planteja una sèrie d’aspectes per explicar el retrocés de la FAVB⁷⁹, com les seves pròpies dificultats i problemes interns, el context internacional desfavorable o “l’hostilitat institucional per part de la mateixa esquerra política, durant els anys 80”⁸⁰. Però com defensem en aquesta tesi i en part en contraposició al que apunta Marc Andreu, mancaria un altre esfera que de manera evident és la que té major implicació en la relació dialèctica amb el moviment veïnal de Barcelona, ens referim clarament al propi Ajuntament.

Considerem que no es sostenible tractar aquest punt de l’associacionisme de Barcelona, de la seva pèrdua d’activistes en els primers anys de l’inici del municipalisme democràtic, sense assenyalar el paper de l’Ajuntament i les seves polítiques. L’hegemonia de les esquerres en aquest Ajuntament i com veurem, la materialització de les seves polítiques, van suposar de manera total en alguns aspectes o en major o menor mesura en d’altres, la consecució o la realització d’avenços dins de les coordenades programàtiques i fins i tot ideològiques del moviment veïnal. La democratització i la millora de l’organització i eficiència de la pròpia maquina administrativa també va repercutir notablement en modificar la imatge i la percepció d’una administració

⁷⁷ ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*,p. 594.

⁷⁸ GRAMSCI, Antonio. *Notas sobre Maquiavelo, la política y el Estado moderno*. Libros de la Araucaria, Buenos Aires, 2018.

⁷⁹ ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*,pp. 595-600.

⁸⁰ *Ibid.*, pp. 803-804.

molt menyspreada per la ciutadania en temps anteriors. No podem menystenir tot el gran canvi que va suposar el govern democràtic i la seva gestió, en molts casos exitosa, en el fet que una part de la ciutadania organitzada pogués desmobilitzar-se o deixar de participar-hi amb tanta intensitat. Enfront un govern municipal amatent a les reclamacions populars, que impulsava polítiques enfocades clarament cap a un model progressista, on els sectors populars es veuen afavorits, no podem obviar que això tingués efectes temperants en els membres de les diferents AA.VV.

Un aspecte que s'ha tractat molt poc i que s'hauria de desenvolupar és l'estudi dels partits en el context de la Transició, però no en la seva esfera general sinó en les seves seccions municipals. Trobem el llibre de Joan Marcet sobre *Convergència Democràtica de Catalunya*⁸¹, en el qual l'esfera de les seccions municipals brilla per la seva absència. Una altra monografia amb una cronologia més extensa del partit nacionalista és la del doctor Joan B. Culla. El professor de la UAB tampoc dedica molta atenció a les seccions locals i la seva posada en marxa municipal després de la recuperació democràtica⁸². També del mateix autor hem d'assenyalar més obres de referència sobre ERC⁸³, els partits del centre⁸⁴ o de la dreta⁸⁵.

Per part dels comunistes catalans del PSUC s'han publicat multitud d'obres, però no sobre l'experiència municipalista i la seva gestió de la "cosa pública"⁸⁶. De totes maneres, existeixen estudis electorals que llancen més llum sobre un objecte d'estudi poc tractat per la historiografia⁸⁷.

⁸¹ MARCET, Joan. *Convergència Democràtica de Catalunya. El partit i el moviment polític*. Edicions 62, Barcelona, 1984.

⁸² CULLA, Joan B. (coord.) *El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)*, Pòrtic, Barcelona, 2001.

⁸³ CULLA, Joan B. *Esquerra Republicana de Catalunya 1931-2012. Una història política*. La Campana, Barcelona, 2013. Sobre el mateix partit també és interessant, ALQUÉZAR, Ramon (et. al.). *Esquerra Republicana de Catalunya. 70 anys d'història (1931-2001)*, Columna, Barcelona, 2002.

⁸⁴ CULLA, Joan B. "L'evolució de l'espai centrista a Catalunya (1976-1982)". UAB, Institut de Ciències Polítiques i Socials, Barcelona, 1989.

⁸⁵ CULLA, Joan B. *La dreta espanyola a Catalunya (1975-2008)*. La Campana, Barcelona, 2009.

⁸⁶ BOTELLA, Joan. *L'electorat comunista a Catalunya, 1977-1980*. Estudis electorals UAB, Barcelona, 1982. Tesi de doctorat.

En l'espai dels socialistes, destaquen diverses obres, com les dedicades a l'estructura, la composició social i la capacitat electoral del PSC-PSOE⁸⁸. Aporten moltes dades interessants com els indicadors de la procedència social de la militància socialista en l'etapa de la Transició i l'atracció exercida pels socialistes en la societat en aquests anys. Álvaro Soto i Abdón Mateos, en clau més de partit-govern del PSOE, però sense deixar de costat aspectes interns que ens aporten interessant informació com els moviments d'afiliació cronològicament datats o els debats interns⁸⁹.

Un altre element seria el de la “colònia” catalano-socialista a Madrid durant els anys del govern de Felipe González. Fins al moment existeix una obra solvent de Xavier Vidal Folch⁹⁰, on es fa un repàs històric de la influència de quadres catalans en el poder central. En relació a l'etapa cronològica estudiada, el treball del periodista ens identifica una llista extensa de dirigents i responsables del món del PSC-PSOE que van tenir responsabilitat a Madrid i que seria interessant desenvolupar més en el futur, amb la voluntat d'aportar més elements per comprendre una relació que pràcticament mai ha estat completament plàcida entre PSOE i PSC, així com per extensió, a la relació entre la política catalana i la central.

Aquest treball és una aportació en la línia d'anàlisi sobre la construcció democràtica de la ciutat donis del propi Ajuntament dins d'un procés més global de canvi d'un règim dictatorial a un democràtic. Així mateix, s'embarca en l'ambiciós projecte de realitzar una monografia caminant sobre una gran quantitat de documentació d'arxiu que ha romàs durant dècades sense rebre atenció. També compta amb un extens ús de la història oral i d'articles de premsa entre altres aspectes. Tot per a, situats en el quaranta aniversari de les primeres eleccions municipals, conformar una obra que sigui capaç de sumar nous elements per a l'anàlisi històrica d'una ciutat i institució amb un gran pes

⁸⁷ MOLINERO, Carme i YSÀS, Pere. *Els anys del PSUC. EL partit de l'antifranquisme (1956-1981)*. L'Avenç, Barcelona, 2010; CEBRIAN, Carme. *Estimat PSUC*, Empúries, Barcelona, 1997.

⁸⁸ COLOMÉ, Gabriel. *El Partit dels Socialistes de Catalunya: Estructura, funcionament i electorat (1978-1984)*. Edicions 62, Barcelona, 1989.

⁸⁹ SOTO, Álvaro i MATEOS, Abdón (dirs.) *Historia de la época socialista. España: 1982-1996*. Sílex Ediciones, Madrid, 2013.

⁹⁰ VIDAL-FOLCH, Xavier (et. al). *Els catalans i el poder*. Aguilar, Madrid, 1994.

específic per a entendre la nostra història, per a comprendre millor el present i mirar cap al futur amb una profunditat solvent.

Considerem que els treballs com aquest, han de proporcionar el coneixement necessari per introduir els municipis dins de les reflexions sobre el canvi polític a Catalunya i Espanya. D'aquesta manera podrem identificar el procés a partir del qual les Institucions més properes als ciutadans van "construir democràcia des de la base". En aquest intent, és rellevant conèixer els *tempos* de la democratització municipal i la relació dialèctica amb la democratització a nivell central. Estem convençuts que al llarg de les següents pàgines, es palesarà la importància de les eleccions municipals de 1979 a Barcelona, però sobretot la seva obra de govern, no només per a la pròpia ciutadania de la capital catalana sinó dins del moviment de canvi polític democratitzador del país. Confiem que molts historiadors continuïn incorporant com a subjectes d'estudi el món local durant aquest context cronològic i posin de relleu la seva importància en la conformació del nou règim democràtic.

3. II Modello Italiano

3.1 El comunisme italià a Catalunya, una relació històrica

“La política del PCI de desarrollar elementos de socialismo, de realizar transformaciones sociales con consenso, de reforma democrática del Estado, así como la experiencia concreta de gestión en Bolonia y más recientemente en Torino, Roma, etc., nos ha sido de un interés indiscutible”⁹¹. En aquests termes escriuen els dirigents del PSUC Jordi Borja, Marçal Tarragó i Ricard Boix en el manual sobre política municipalista del Centre d'Estudis Urbans -de l'any 1977 i que serviria com una de les publicacions principals per formar els futurs quadres comunistes als ajuntaments- sobre la importància de l'experiència dels comunistes italians als governs municipals⁹².

Es ben coneguda la bona relació existent entre el PSUC i el PCI, especialment amb la federació piemontesa⁹³. El propi partit comunista de Catalunya va treballar molt aquesta relació i la va fer pública així com la vinculació al projecte estratègic euro comunista⁹⁴. El PCI era el partit comunista més potent a l'Europa no socialista i la seva influència sobre el PSUC⁹⁵ va ser molt important

⁹¹ BORJA, Jordi, BOIX, Ricard, TARRAGÓ, Marçal. *Por una Política Municipal Democrática*, Avance, Barcelona, 1977. p. 16. També trobaríem altres exemples com BORJA, Jordi i ZUMIN, Laura. “Administración local en Italia”, a *CEUMT*, núm. 4, Barcelona, maig 1979, pp. 26-31.

⁹² AA.VV. *Manual de formació municipal*, CEUMT, Barcelona, 1979. Com a un dels molts exemples, en aquest manual hi és present el model de la Bologna comunista.

⁹³ Per exemple LO CASCIO, Paola i RÚA, José M. "Cari compagni... El recolzament de la federació piemontesa del PCI a l'estrena democràtica del PSUC (1977)", en *Primer Congrés d'Història del PSUC*, Barcelona, 5, 6 i 7 d'octubre de 2006. Consultable a <http://fcim.cat/historiapsuc/pdfs/jose%20manuel%20rua.pdf>

⁹⁴ Un exemple, el veiem a la portada de *Treball* “Força Eurocomunista”, a *Treball*, núm. 531, Barcelona, juny de 1978, p. 1. Segons la publicació del PSUC, El míting del PSUC a la Monumental de Barcelona, Berlinguer com a ponent, va convertir a Barcelona per un dia en la capital de l'Eurocomunisme.

⁹⁵ TARRAGÓ, Marçal. “Objectius per a una nova política territorial per a Catalunya”, a *Nous Horitzons*, núm. 40, febrer de 1978, pp. 27-39; GASCH, Emili. “Polítiques locals, comarcals i sectorials a Catalunya després del 15 de juny”, a *Nous Horitzons*, Juny de 1978, núm. 44, pp. 32-40; MILÀ, Salvador. “Petits municipis i comarques deprimides”, a *Nous Horitzons* febrer de 1979, núm. 51, pp. 15-27; BRAU, Lluís. “L’urbanisme que heretem. Notes per una nova gestió urbanística”, a *Nous Horitzons*, abril 1979, núm. 53, pp. 48-54; BORJA, Jordi. “Sobre la nostra política municipal avui”, a *Nous Horitzons*, Maig de 1979, núm. 54, pp. 29-36.

en aquests anys, que veien en els italians⁹⁶ un exemple en molts casos⁹⁷. Com recentment ha recollit Joan Roger, la gestió municipal comunista en ciutats com Torí⁹⁸ o principalment Bologna⁹⁹ era un focus d'atenció per al PSUC per a desenvolupar el seu treball en pobles i ciutats¹⁰⁰.

⁹⁶ No hi havia unanimitat, com la pròpia història del PSUC ens mostra, una part important de la direcció i de la militància del PSUC s'oposarà cada cop més a múltiples expressions de la política comunista i aquesta serà una de les principals raons de la ruptura que donarà vida al Partit dels Comunistes de Catalunya (PCC) el 1982 que aixecarà la bandera de la lluita contra l'eurcomunisme i com a conseqüència de procés de Transició resultant. El PCC tenia com a referents els comunistes portuguesos i grecs.

⁹⁷ Sobre la influència del PCI en la evolució ideològica del PSUC i l'estratègia comunista, vegeu PALA, Giame. "Madrid-Barcelona-Roma-Moscou. El PCE, l'eurocomunisme i la crisi del PSUC (1968-1978)", a *Recerques: Història, economia i cultura*, núm. 62, Barcelona i València, 2011, pp. 151- 177.

⁹⁸ NOVELLI, Diego. "L'experiència dels comunistes a l'ajuntament de Torí", a *Nous Horitzons*, Desembre de 1978- gener de 1979, núm. 49-50, Barcelona, pp. 14-22.

⁹⁹ "Bologna 1977. Com governen els comunistes. Entrevista amb R. Zangheri", a *Nous Horitzons*, núm. 45-46, Barcelona, juliol-setembre de 1978, pp. 28-39.

¹⁰⁰ ROGER, Joan. "La ciutat futura: La ciutat futura. La influència del PCI en la construcció de la proposta política municipal del PSUC en la transició", a *Spagna Contemporanea*, núm. 52, 2017, pp. 127-146.

3.2. Bologna com a exemple. *La città rossa*

Després de la derrota del feixisme italià, on els comunistes del Partito Comunista Italiano (PCI) van tenir un paper cabdal en la lluita contra Mussolini i els seus seguidors, la força de la falç i el martell en aquest país va ser molt important, de fet, no podríem entendre la història italiana democràtica sense el paper i la força del PCI. Durant dècades i fins a la dissolució de les sigles l'any 1991, els comunistes italians van ser el principal partit de l'oposició als successius governs italians on la majoria sempre la va ostentar la Democrazia Cristiana (DC). Però a més de la imponent força social i popular del PCI, que no només s'estenia dins el món sindical, el món universitari o el camp cultural, els comunistes van ser força governant a multitud de municipis. La regió italiana amb més presència comunista era Emília-Romagna i com a símbol municipal de la gestió institucional del PCI la seva capital, Bologna¹⁰¹.

Com hem indicat abans, no és estrany que els comunistes catalans del PSUC, que tenien molt bona relació amb el PCI, tinguessin com a model els seus camarades italians, però també hi exercí atracció dins del moviment veïnal¹⁰². Com també veurem, el comunisme italià servia de mirall dins de les rengles dels socialistes catalans i del seu "entorn", on hi havia admiració i interès per conèixer les iniciatives polítiques municipals del PCI i voluntat de recollir idees d'aquelles experiències per a la gestió concreta democràtica després de tants anys de dictadura. Alcaldes com Guido Fanti però sobretot Giuseppe Dozza i Renato Zangheri havien dirigit "la città rossa" de Bologna durant dècades i havien dut a terme múltiples experiències de polítiques d'aprofundiment democràtic i progressista que constituïen un referent municipal no només a

¹⁰¹ Arxiu Fondazione Gramsci Emilia-Romagna (AFGE-R). *Analisi dalla forzad al PCI e della FGCI*. PCI, Roma, 1974, p. 5. Federazione Bolognese del PCI (1921-1974) 1922: 1.597. 25 juliol de 1943: 1.100 29 setembre de 1945: 57.613. Vº Congresso provinciale 2 novembre 1946: 103.000. 1ª Conferenza d'organizzazione 1957: 130.792. 1970: 106.163. 1973: 110.124.

¹⁰² ANDREU. Marc. *El moviment ciutadà...*, p. 443. Com apunta Marc Andreu, De fet, la confiança entre els dirigents veïnals dels barris, on eren majoria els militants del PSUC i de Bandera Roja, era tal que fins i tot van comunicar a la FAVB, el 3 de març, la preparació d'una visita a Barcelona d'una delegació dels *comitati dei quartieri* italians -el moviment veïnal controlat pel PCI i altres grups d'esquerra italians- i "la posibilidad de una visita a Bolonia [ciutat emblema del PCI] de las asociaciones barcelonesas".

Itàlia. També, governs com el del comunista Diego Novelli a Torí¹⁰³ van tenir cert ressò dins d'alguns dels governants de la Barcelona democràtica. A grans trets, els aspectes de la política municipal del PCI -especialment de Bologna- que més van influenciar la Barcelona dels anys 70 i principis dels 80 van ser l'urbanisme, la política de descentralització i participació i les polítiques de joventut.

En els anys 70, la ciutat de Bologna havia viscut un augment de població sostingut des dels anys 50. Constituïa un important centre d'oferta laboral i un pols d'atracció dels joves gràcies a la *Università di Bologna*. La migració italiana a la ciutat provenia majoritàriament dels pobles de la pròpia regió de Emilia-Romagna o d'altres properes. El sector secundari del tèxtil havia tingut molta importància al segle XIX, però s'havia transformat fortament amb una forta presència de la indústria mecànica¹⁰⁴. Indústria formada majoritàriament per petites i mitjanes dimensions. El sector primari continuava decreixent tant a la ciutat com a la regió¹⁰⁵.

Des del final de la guerra, el mític Giuseppe Dozza va ocupar l'alcaldia de Bologna fins 1966. Dozza era un veterà militant comunista que va forjar gran part de la seva experiència prèvia a la guerra en el Front Popular francès. Va se dirigent dels grups de comunistes italians allà exiliats i va participar en la resistència italiana¹⁰⁶.

Bologna va ser durant molts anys la ciutat més gran de l'occident europeu governada pels comunistes¹⁰⁷.

¹⁰³ Alcalde de la capital del Piemont del 1975 al 1985.

¹⁰⁴ ZANGHERI, Renato. "L'odierno carattere di Bologna. Una città che guarda con fiducia al domani", a *Bologna Incontri*, núm. 1, Bologna, gener de 1975, p. 7.

¹⁰⁵ *Ibid.*, p. 8.

¹⁰⁶ ZANGHERI, Renato. *Bologna. Storia delle città italiane*. Laterza, Bologna, 1986, p. 163.

¹⁰⁷ FEDERAZIONE DEL PCI-BOLOGNA. *Il voto nel comune di Bologna 1964-1975*. Comitato Cittadino. Federazione del PCI-Bologna, Bologna, 1975, p III. Podem veure en la graella anterior, com a l'escalf del que va suposar les eleccions municipals del 15 de juny de 1975 -eleccions regionals-, amb un avenç considerable del PCI a tota Itàlia, també i de manera encara per sobre de la mitjana a zones "roges" com Bologna o Emilia-Romagna.

3.3. Les polítiques juvenils

Pel que fa a les polítiques municipals de Joventut, la regidoria encarregada d'aquestes polítiques a Barcelona va ser responsabilitat del jove regidor socialista Enric Truñó:

“La nostra referència pel futur Projecte Jove que faríem i que ens situaria com a ‘super pioners’ a tota Espanya va ser el *Progetto Giovani* que van iniciar els comunistes italians de Torí. Va tenir molta influència, tots nosaltres miràvem aquests ajuntaments, mot avançats, Bolonya, Torí. Les polítiques de *decentramento*, *Progetto Giovani*, van reforçar-nos en el nostre criteri de fer una política integral i global, cercant la integració social i professional dels joves. En aquest sentit el regidor de Joventut de Torí, Fiorenzo Alfieri va ser un gran aliat i amic [...] M'interessava mil vegades més la gent del PCI que del PSI, jo era pro PCI sens dubte, a més van fer molt treball intel·lectual i polític, molt. També a la *partecipazione*, temes d'urbanisme... Temes als llibres del CEUMT també. Tu agafaves la idea, però no calcaves, tu tenies la teva realitat”¹⁰⁸.

Les polítiques municipals dirigides exclusivament als joves van adquirir rellevància durant els anys 70 i 80 a Itàlia i partien de debats intensos entre els joves de les ciutats i de l'empenta dels moviments socials de finals dels 60. El terme *politiche giovanili* -polítiques juvenils- feia referència al conjunt d'intervencions polítiques que es dirigien directament sobre diferents aspectes relacionats amb la joventut com l'educació, la formació professional, l'accés a la informació, l'entrada al món del treball, l'habitatge, la mobilitat etc¹⁰⁹.

Als anys 70 van sorgir –al món municipal- els primers “*Progetti Giovani*” - Projectes Juvenil-. La ciutat de Torí va ser la primera a elaborar un *Progetto Giovani* (PG), dirigit a joves entre 14 i 29 anys amb dificultats per a la integració a la societat.

¹⁰⁸ Enric Truñó Lagares, entrevista amb l'autor (19/05/2017).

¹⁰⁹ Arxiu personal de Fiorenzo Alfieri. *La storia delle politiche giovanili a Torino*, p. 1.

Per exemple a Bologna, els primers projectes es van concretar l'any 1980 però les seves arrels les trobem en els debats juvenils sobre les seves problemàtiques iniciats el 1977¹¹⁰.

Rinascita, La revista teòrica del PCI, va reflexionar molt sobre el paper de la Joventut en la societat italiana i les seves condicions de vida i perspectives de futur¹¹¹. A més, els anys 70 havien estat precedits per les grans mobilitzacions dels joves d'esquerra italians de finals dels 60 i encara era molt palpable la capacitat de mobilització i protesta dels joves italians.

Però en aquest àmbit de polítiques municipals, la ciutat referent va ser Torí, ciutat important pel seu poder econòmic i social, tenia una història molt extensa en tractar els problemes dels joves abans que cap altra ciutat. Per exemple, a partir de l'any 1956 amb *l'Istituzione dell'Assessorato alla gioventù* -Institució de l'Assessorament a la joventut- o la *Consulta giovanile comunale* -Consulta juvenil municipal-, per tant la capital del Piemont es va erigir com a model de referència inevitable per a les polítiques juvenils municipals de caire progressista¹¹².

El *Progetto Giovani* (PG) però, pren forma l'any 1977, per iniciativa del *Assessorato allo sport, gioventù e tempo libero* -Assessorament a l'esport, joventut i temps lliure-, impulsant un programa quinquennal en col·laboració amb les comissions de turisme, treball, cultural, instrucció, sanitat, assistència social, ecologia i instrucció de la regió, dirigint-se prioritàriament als joves entre i amb capacitat per tractar les problemàtiques específiques¹¹³.

A l'abril de 1977, l'acal·de comunista Diego Novelli i Fiorenzo van portar la proposta del primer *Progetto Giovani* al *Consiglio Comunale* -Consell Municipal- de la ciutat de Torí. La sessió va crear gran expectació i va ser la primera

¹¹⁰ DAMIANO, Gianfranco. *Progetti giovani: Enti local e nuove generazione: Le politiche culturali degli enti local in direzione dei giovani in Italia negli anni 1975-1982*. Franco Angeli. Milano, 1984, p. 50.

¹¹¹ Per exemple *Arxiu FONDAZIONE GRAMSCI onlus* (AFGO). TURCO, Livia. "La condizione dei giovani. I processi strutturali, le condizioni di vita concrete che sottendono a particolari orientamenti giovanili nei confronti del lavoro e della politica", a *Rinascita* núm. 39, Roma, octubre de 1978, pp. 19-20. Sobre las mobilitzacions i lluites juvenils des de 1968 i la situació general dels joves, sobretot a Torí, l'estructura productiva o les migracions sud-nord.

¹¹² DAMIANO, Gianfranco. *Progetti giovani: Enti...*, p. 57.

¹¹³ *Ibid.*

vegada que les càmeres de la RAI van entrar a la “Sala Rossa” (on es reunia el *consiglio comunale*)¹¹⁴.

Fiorenzo Alfieri era l'any 1977 responsable d'esport i joventut. Va plantejar una col·laboració de les forces d'esquerra -governants en aquell moment a Torí- amb les de l'oposició. Es va crear una sots comissió, dirigida de manera paritària per un representant de la majoria d'esquerres, la comunista Eleonora Artesio i un de l'oposició, el democristià Giampiero.

En la seva primera fase en els anys 1977-1980, va formar part d'un projecte més ampli d'animació social, cultural i del temps lliure, dirigit a tota la ciutadania, però amb especial sensibilitat a la integració -o re integració- dels sectors marginals del teixit social, com joves o tercera edat. Per als joves específicament, les iniciatives giraven sobre un doble nivell, la formació professional i la integració en el món del treball. Això es realitzava amb la qualificació dels centres de formació professional i el suport i la promoció d'experiències de cooperació a través de les intervencions d'animació amb el suport de les estructures socioculturals ciutadanes i de viatges d'intercanvi a l'estranger¹¹⁵.

Per una altra part, es dedicava especial atenció a joves amb problemàtiques importants o en risc d'exclusió social o de participar en la delinqüència. Es va bastir una xarxa d'assistència social amb centres de recuperació, assistència i prevenció per als joves que deixaven la presó de menors “Ferrante Aporti”, dins la qual es va crear un treball d'animació i reorganització. En aquesta primera fase, el PG es va integrar dins el *piano di decentramento amministrativo comunale* -pla de descentralització administrativa municipal- de 1977, el PG va trobar el seu punt de trobada descentralitzada als *Centri di incontro* -Centres de trobada-, encara que coordinat de manera central. Però, segons la realitat a cada *Centri di incontro*, es modulaven els serveis, a més dels normals de promoció, organització i suport d'activitats recreatives, esportives i del temps

¹¹⁴ ALFIERI, Fiorenzo i DELLA CASA, Steve. *La città che non c'era. Un racconto molto personale del processo che ha rilanciato l'immagine e lo sviluppo di Torino*, Audino, Torino, 2012, p. 26.

¹¹⁵ *Ibid.*, pp. 57-58.

lliure etc. es formaven i requalificava el personal en clau socioassistencial, per exemple en llocs de feina relacionats amb la marginació social¹¹⁶.

Als *Centri di incontro*, la tendència era més de descentralització en la gestió de les iniciatives culturals i recreatives, amb major participació de l'associacionisme de base, que ja en 1980 gestionava cinc centres. També es continuava donant suport als grups joves en les seves iniciatives, a partir de la publicació de butlletins informatius, presentacions de productes culturals etc.

Entrant a la segona fase d'actuació, durant l'any 1980, el PG va adquirir millor organització, consolidant intervencions individuals, millorant la integració dels joves amb problemes d'integració social a nivell productiu, a través dels *Laboratori di quartiere* -Tallers de barri- (centres formadors en l'àmbit laboral), centres d'assistència, formació etc. En l'àmbit d'assistència social, es va constituir un grup d'estudi sobre els adolescents em risc, que recollien dades, impulsaven programes a favor de les persones amb diversitat funcional o enllestien una "casa-alberg" per joves amb situacions especialment greus pel que feia a viure en habitatges¹¹⁷.

A l'àrea de l'ocupació, es va crear el *Centro di Orientamento Scolastico e Professionale* (COSP) -Centre d'Orientació Escolar y Profesional-, principalment va ser un espai amb projectes transversals per ajudar els joves a trobar feina, com oferir informació sobre les formacions professionals, millorar els currículums en la perspectiva de les futures feines etc.¹¹⁸

També a nivell informatiu destacava el *Centro di Informazione e documentazione giovani* -Centre d'Informació i documentació juvenil-, efectivament actiu des del 9 d'octubre de 1982. El seu objectiu era intervenir en els àmbits de la informació amb fins socials. Recollir, racionalitzar i redistribuir les informacions que podien servir als joves per afermar la seva pròpia identitat social i civil. El centre no estava pensat com un espai per solucionar el problema dels joves sinó com eina "*che individua e segnala al giovane stesso i servizi che sul territorio sono preposti ad affiancarlo nella soluzione del suo*

¹¹⁶ *Ibid.*, pp. 58-59.

¹¹⁷ *Ibid.*, pp. 59-60.

¹¹⁸ *Ibid.*, pp. 60-61.

caso” -que identifica i reporta al propi jove els serveis que es troben al seu territori per ajudar-lo a resoldre el seu cas-. El centre intentava abastar tots els sectors interessats en la condició juvenil, a més de ser un espai municipal de trobada entre els joves i la realitat social¹¹⁹.

Un altre espai era *Il Centro Informagiovani* -El Centr InformaJove-, impulsat per comissió de Joventut, oferia informació de les possibilitats que oferia la ciutat per a la satisfacció de les principals demandes juvenils, no des d’una perspectiva publicitària comercial o propagandística ideològica. Promocionava espais de recerca i documentació, audiovisuals, i tenia una revista amb publicacions específiques i organitza debats, trobades¹²⁰.

Finalment, un altre espai que volem destacar era el de la promoció esportiva, a través de la Comissió de l’esport del programa *Sportinsieme* -Esport junts- . Aquest volia crear una cultura esportiva entre els ciutadans, un bon us de les instal·lacions, oferia cursos de gimnàstica, coordinació entre les entitats esportives i ajudar a incrementar la practica d’aquells esports minoritaris, sobretot destinats a una classe de ciutadans, com el tenis o l’esgrima¹²¹.

Fiorenzo Alfieri considerava que va ser un gran encert desenvolupar el PG sota el principi que els joves no eren competència de l’assessor de Joventut sinó que haurien de tenir relació amb molts i diversos sectors¹²².

Les principals crítiques provenien de l’esquerra més radical que acusava al impulsors del PG de pretendre la canalització artificialment el moviment juvenil en aquests centres i sota les formes desitjades pels polítics del PG. Per part del PG es responia que l’alternativa que oferien era millor que les ocupacions abusives ,on el moviment d’armes de foc no era un fet totalment anecdòtic. A més, entre els animadors responsables, la majoria provenien dels moviments socials contestataris no gaire disposats a obeir les hipotètiques ordres dels dirigents polítics municipals que segons Alfieri garantien pràcticament una total llibertat d’expressió¹²³.

¹¹⁹ *Ibid.*, pp. 60-62.

¹²⁰ *Ibid.*, pp. 96-99.

¹²¹ *Ibid.*, p. 95.

¹²² *Ibid.*, p. 28.

¹²³ *Ibid.*, p. 29.

Aquests són només algunes de les vessants del *Progetto Giovani* impulsats a l'alcaldia de Torí. Mostren una visió global per arribar a múltiples realitats del jovent i incidir en elles. Com podem veure en l'apartat de polítiques de joventut de l'Ajuntament, durant el primer mandat es van impulsar unes accions molt més humils però emmirallades en l'experiència italiana. El desplegament d'aquestes a Barcelona trigarà anys en poder comparar-se a la potent experiència torinesa.

3.4. L'urbanisme al servei de les majories

Respecte a les polítiques urbanístiques, els urbanistes d'esquerres com Bernardo Secchi i Campos Venuti van erigir-se com a referents de les polítiques urbanístiques del PCI i per extensió, dels urbanistes progressistes catalans com Joan Antoni Solans.

“Jo amb certa astúcia, vaig posar entre Sant Cugat i Cerdanyola el centre direccional. Aleshores, això jo ho havia tret dels italians, del PCI, per Bolonya, Campos Venuti, però bàsicament era la manera que això havia de ser expropiat per no sortir de la ciutat dormitori, residencial amb capacitat econòmica. Vaig fer servir de música, del programa d'actuació de Campos Venuti de Bolonya. Jo havia passat dos estius allà, havia comprat els seus llibres”¹²⁴.

Giuseppe Campos Venuti, nascut a Roma l'any 1926, va ser l'urbanista de referència durant els anys 70 i 80 per a molts dels urbanistes i arquitectes protagonistes del canvi democràtic a Barcelona com el mateix Joan Antoni Solans. Venuti¹²⁵ va ser un innovador i per la sort dels historiadors va escriure multitud d'obres on parlava de la seva visió i acció dins l'urbanisme¹²⁶.

Venuti marcava la Conferència Regional del PCI de l'any 1959, com un punt de trencament de la política urbanística dels comunistes italians. En aquella conferència es van produir molts canvis dels alcaldes comunistes de la *Liberazione* per nous quadres comunistes -Triva a Modena, Bonazzi a Reggio Emilia, Baldazzi a Parma...-, només Giuseppe Dozza “restò a rappresentare la continuità con la nuova línea” -va mantenir la representació de la continuïtat amb la nova línia-. Campos Venuti parlava d'aquesta línia com a reformista o “keynesiana”. “*La nuova concezione político-economica non poteva richiamare apertamente il keynesianismo déficit spending, ma realizzava nuova nei fatti*

¹²⁴ Joan Antoni Solans, entrevista amb l'autor (16/09/2016).

¹²⁵ Una de les moltes obres de referència, CAMPOS VENUTI, Giuseppe. *Urbanismo y austeridad*, Siglo XXI, Madrid, 1981.

¹²⁶ Com per exemple l'autobiografia, CAMPOS VENUTI, Giuseppe. *Un bolognese con accento trasteverino. Autobiografia di un urbanista*. Pendragon, Roma, 2011. El CEUMT va traduir i publicar moltes de les reflexions de Campos Venuti: CAMPOS VENUTI, Giuseppe. “Sobre los modelos territoriales. Apuntes para una discusión”, a *CEUMT*, núm. 31, Barcelona, octubre de 1980, pp. 21-24; CAMPOS VENUTI, Giuseppe. “Recuperación y rehabilitación de núcleos urbanos”, a *CEUMT*, núm. 50, Barcelona, maig 1982, pp. 70-75.

una redistribuzione del reddito a favore dei lavoratori” -la nova concepció polític-econòmica no podia reclamar obertament el keynesianisme del dèficit, però realitzava una nova redistribució de la renda a favor dels treballadors- . Gràcies a l’expansió dels serveis públics i la inversió social, aquesta estratègia socioeconòmica va obrir la via a la reforma del govern de la ciutat, amb novetats com la del *decentramento* amb la instauració dels *Consigli di Quartiere, per allargare il rapporto fra il Comune e la base cittadina* -per allargar la relació entre el municipi i la base de la ciutat-¹²⁷.

L’estratègia que Venuti volia canviar el model del plànol regulador adoptat en el 1955 i aprovat 1958, el plànol “un milió d’habitants”. Plinio Marconi era l’inspirador i segons Venuti, aquest plànol regulador s’ocupava: “*di stanze da costruire e non di abitanti [...] Insomma, il piano regolatore del Comune amministrativo da comunisti e socialista, inconsapevolmente, era stato fatto per gli speculatori e non per i cittadini Bolognesi*” -d’habitacions a construir i no d’habitants [...] En definitiva, el pla regulador del municipi administratiu per part de comunistes i socialistes, sense saber-ho, s’havia fet per als especuladors i no per als ciutadans bolonyesos-¹²⁸.

Per combatre aquest projecte s’havia d’actuar sobre el model de l’especulació i una economia de renda urbana: “*monopolística, anzi oligopolística, non essendo frutto diretto di lavoro e di investimenti sostanziali* -monopolístic, de fet oligopolístic, que no és el resultat directe d’un treball i inversió substancials-. Per en Venuti, era un model parasitari, perquè el valor del sòl urbà no estava determinat de la quantitat del terreny, sinó que es generava per la existència mateixa de la comunitat¹²⁹.

Respecte a la política urbanística del centre històric, Venuti resumia la seva feina en dues vies complementaries: “*L’operazione che dovevo realizzare con il Comune era, quindi, da un lato quella di trasformare il disprezzo generale per il centro storico in una valutazione altamente positiva e dall’altro lato quella di capovolgere la rozza disciplina urbanística, sostituendola con una scelta di rigorosa salvaguardia*” -L’operació que vaig haver de dur a terme amb el

¹²⁷ CAMPOS VENUTI, Giuseppe. *Un bolognese con...*, p. 41.

¹²⁸ *Ibid.*, p. 45.

¹²⁹ *Ibid.*, p. 47.

municipi va ser, per tant, d'una banda per transformar el menyspreu general del centre històric en una valoració molt positiva i, d'altra banda, derrocar la duresa disciplina urbana, substituint-la per una elecció rigorosa.¹³⁰

Va ser un debat on va haver de guanyar-se el suport del PCI i la junta de govern municipal, va reunir-se amb molts quadres obrers del partit: *“passeggiate serali per le strade del centro storico, che finivano in conviviali bevute in trattoria”* - passejades nocturnes pels carrers del centre històric, que acabaven amb un bon menjar en un restaurant-¹³¹. Segons Venuti va ser un esforç important però: *“finirono per assumere una visione forse retorica, ma moderna e coraggiosa, affermando che tocava alla classe operaia difendere la cultura della città storica abbandonata dalla borghesia”* -van acabar assumint una visió potser retòrica, però moderna i valenta, afirmant que corresponia a la classe obrera defensar la cultura de la ciutat històrica abandonada per la burgesia-¹³².

Aquesta modalitat definia les intervencions de restauració científic i de sanejament conservatiu, pels molts edificis per protegir i per reestructuració edificacions pels edificis menys nombrosos, sobre els quals treballar amb prudència sense modificar el volum, altura o perfil¹³³.

Segons l'urbanista italià, l'opinió pública considerava *“i centri storici un fastidio da eliminare”* -els centres històrics una molèstia que calia eliminar-. Campos Venuti recordava com la jerarquia eclesiàstica volia enderrocar l'església di San Giorgio -la seva construcció va iniciar-se al segle XVI i va finalitzar l'any 1633- per construir-hi un supermercat mentre que el propi govern municipal comunista s'erigia com el principal defensor de l'edifici històric. Aquest fet va provocar escàndol a nivell nacional i va ajudar a la lluita per preservar aquest tipus d'operacions del centre històric de Bolonya. Paral·lelament Campos Venuti va reunir-se en moltes ocasions amb els obrers de Bolonya per plantejar que la pròpia classe obrera de Bolonya havia de tenir un paper protagonista en la defensa dels elements històrics del centre de la ciutat, fet

¹³⁰ *Ibid.*, p. 61.

¹³¹ *Ibid.*

¹³² *Ibid.*, p. 62.

¹³³ *Ibid.*, p. 64.

que no era gens fàcil: “*infatti quegli operai erano cresciuti proprio in quelle case malridotte e ricordavano i topacci che camminavano sotto il letto di notte, quando si spegneva la luce, non nutrendo alcun affetto per quelle architetture vecchie e cadente*” -de fet, aquests treballadors havien crescut a les cases pobres i recordaven les rates que caminaven sota el llit a la nit, quan la llum es va apagar, sense augmentar l'afecte per aquelles arquitectures antigues i en descomposició-. Malgrat tot, Venuti i els seus companys de l'administració van aconseguir els seus objectius¹³⁴.

Un aspecte clau de la política urbanística seria el *Piano di Edilizia Economica e Popolare* (PEEP) -Pla de Construcció Econòmica i Popular-. A partir de la *Legge 167*, aprovada al parlament italià el 18 d'abril de 1962, amb els criteris fonamentals per expropiar per a la construcció d'habitatges econòmics i que va comptar amb l'oposició de la DC¹³⁵. Poques àrees d'expansió van ser excloses del PEEP. També aquesta llei va ser útil per aturar que algunes àrees industrials esdevinguessin zones residencials¹³⁶.

Venuti defensava que fins aleshores els habitatges per a la gent amb menys recursos es feien a la perifèria, però amb les eines legals del PEEP i amb la concepció que s'aplicava a Bolonya, una part de l'adquisició de terrenys centrals també es dedicava als edificis econòmics i populars i se'ls dotava amb serveis socials i zones verdes¹³⁷.

La ciutat italiana que més va utilitzar la *Legge 167* i la 865 aprovada a l'octubre de 1971, era Bolonya¹³⁸. El pla del PEEP va ser aprovat a la ciutat de Bolonya el 1965 amb una participació del moviment cooperatiu per a la construcció molt important amb uns costos aproximats un 70% més baixos del preu del mercat privat. El moviment cooperatiu i el govern local de Bolonya van aconseguir arribar l'any 1973 a que el 57% “*di tutta l'edilizia abitativa costruita era*

¹³⁴ Entrevista de Paola Furlan a Giuseppe Campos Venuti. *Quando il Comune di Bologna scelse l'urbanistica riformista*. p. 3. Consultable a http://www.comune.bologna.it/storiaamministrativa/media/files/campos_intervista_1.pdf

¹³⁵ CAMPOS VENUTI, Giuseppe. *Un bolognese con...*, p. 52.

¹³⁶ *Ibid.*, p. 54.

¹³⁷ Entrevista de Paola Furlan a Giuseppe Campos Venuti. *Quando il Comune...*, p. 2.

¹³⁸ VENTURA, Floriano. “Per metà cooperativi i nuovi quartieri di Bologna”, a *Bologna Incontri*, núm. 1, Bologna, gener de 1975, p. 30.

convenzionata e sovvenzionata” -de tots els habitatges construïts es van contractar i es van subvencionar-, mentre que a la resta d'Itàlia el percentatge era del 3,2%¹³⁹.

En definitiva, el propi Venuti afirmava que per part seva, no existia cap il·lusió de poder transformar el règim immobiliari privat a nivell de ciutat però sí d'aprofitar fins al màxim les escasses possibilitats que donava la situació legislativa i política per plantejar alternatives en la perspectiva de plantejar una àmplia alternativa nacional. Malgrat això, presentava la ciutat de Bolonya com la campiona més representativa, amb els seus llums i ombres, d'aquesta batalla política i destacava els seus esforços de la descentralització pericèntrica de Bolonya com a clara i contundent via política contra l'hegemonia de l'àrea central davant les perifèriques i amb una intensa voluntat reequilibradora¹⁴⁰.

¹³⁹ *Ibid.*, p. 33.

¹⁴⁰ CAMPOS VENUTI, Giuseppe. “Una política urbanística senza illusioni, mas senza evasioni”, a *Urbanistica*, núm. 54-55, Bologna, febrer de 1969, pp. 36-37.

3.5. La descentralització en la construcció democràtica

La descentralització municipal també va ser una bandera important dels comunistes italians en la seva pràctica governant. Després de l'etapa feixista on la centralització era una de les característiques del poder del *littorio*¹⁴¹, els comunistes van dur a terme una política on democràcia i descentralització anaven de la mà en la perspectiva de la construcció d'una societat socialista. La descentralització també afectava el poder central de Roma i l'aposta per les regions però en aquest treball només ens hem centrat molt resumidament en els municipis¹⁴².

“Renato Zangheri va ser impulsor descentralització, dels centres cívics, surten major part idees que ens van influir. [...] En Zangheri era un tio increïble. Vam fer entrevistes, ens va passar documents italians. Tenia un aspecte de lord anglès, em va sobtar la primera vegada que el vaig veure. Era el model més interessant, molt reflexionant i amb molta continuïtat, per fer un model com aquest necessites continuïtat. Ens ajudava molt, centrant-se nosaltres cada vegada que anàvem a Bologna per conèixer el model i les especificitats, com els centres cívics, les competències dels districtes (*quartieri*). Tant en Zangheri i el seu equip com el Diego Novelli i el seu equip de Torí ens ajudaven. També ens agradava Milan que també s'assemblava a la nostra ciutat, però els models de Bologna i Torino eren deu vegades més interessant”¹⁴³.

Els debats teòrics en un partit tan viu i potent com el PCI van ser constants i públics. Podem trobar en els propis mitjans del PCI reflexions com les del propi alcalde Zangheri, on feia un breu repàs històric de la importància de les ciutats en el desenvolupament de les societats i els Estats. El paper d'aquestes com a

¹⁴¹ Arxiu Fondazione Gramsci Emilia-Romagna (AFGE-R). D'ATTORRE, Pier P. *Comunisti in Emilia-Romagna. Documenti e materiali*. Istituto Gramsci - Sezione dell'Emilia Romagna. Partito Comunista Italiano - Comitato Regionale Emilia-Romagna, 1981, pp. 352.

¹⁴² Arxiu Fondazione Gramsci Emilia-Romagna (AFGE-R). NANNI, Rino. *Decentramento e partecipazione nel contesto delle deleghe regionali*. PCI-comitato reg. Emilia-Romagna, 1973, p. 20. En aquest document s'exposen nombrosos exemples de política de descentralització i participació a ciutats de la Regió d'Emilia. Als textos es veu contínuament com existeix per als comunistes italians un fort lligam entre la participació i descentralització municipal amb la construcció de la democràcia i el socialisme. Proposen un desplegament autonomista el mes ampli i articulat possible amb estrets vincles a les organitzacions democràtiques de la societat, coma fet per transformar les estructures socials.

¹⁴³ Jordi Vallverdú Gimeno, entrevista amb l'autor (02/12/2016).

dipositaries d'una sobirania i com a primers interlocutors dels ciutadans. La defensa d'un paper cabdal de les ciutats en la vida nacional italiana, com a ens amb autonomia i no com a òrgan subordinat a les regions o el propi Estat central¹⁴⁴.

En un altre article de Zangheri, l'alcalde comunista reflexionava sobre la participació popular com un fet normal a la vida de la regió, consolidat entre els moviments socials i les institucions, malgrat les resistències del poder central. Segons l'alcalde, les ciutats havien interpretat el que deia la Constitució "que els ens locals representen els interessos generals de la població que administren", d'una manera que els organismes locals no van esperar als canvis legals per prendre part de tasques d'ensenyament de la infància o d'esports, i això va ser possible per la pressió popular dels veïns¹⁴⁵.

L'historiador Pier Paolo D'Attore que durant els anys 70 militava al PCI situava en la seves reflexions la descentralització de serveis, com a element que es conjugava amb l'objectiu d'estendre la participació directa de la ciutadania en "la cosa pública", no només consultes populars, sinó amb els Consiglio di quartiere¹⁴⁶ com a "*concezione dell'ente locale quale animatore e referente istituzionale principale di una "democrazia progressiva"* - concepció de l'autoritat local com a principal animador i referent institucional d'una "democràcia progressista"¹⁴⁷.

Torí va ser la darrera de les grans ciutat impulsar els *consigli di quartiere* reglament 1974-. Això s'explica pel rebuig de les forces del centre-dreta que van governar la ciutat durant pràcticament 25 anys després de la caiguda del feixisme. També existia un fort moviment de comitès unitaris de barri. Es parlava de la manca d'una "fase constituent" per als anys posteriors a la guerra on es poses en solfa els problemes d'un desenvolupament fora de control. A

¹⁴⁴ Arxiu Fondazione Gramsci onlus (AFGO). ZANGHERI, Renato. "Le città sono governabili", a *Rinascita*, núm. 15, Roma, 31 de gener de 1975, pp. 24-25.

¹⁴⁵ Arxiu FONDAZIONE GRAMSCI onlus (AFGO). ZANGHERI, Renato. "Democrazia e partecipazione: Emilia Romagna. Uno scritto per le scuole del sindaco di Bologna", a *Rinascita*, núm. 36, Roma, 21 de setembre de 1979, p. 40.

¹⁴⁶ Salvant les distàncies, l'equivalent a Barcelona serien els Consells Municipals de Districte, que tractem de manera desenvolupada en l'apartat de descentralització.

¹⁴⁷ ZANGHERI, Renato. *Bologna. Storia delle...*, p. 179.

mitjans dels 60 van aparèixer els primers comitès de barri on actuaven conjuntament comunistes, socialistes i grups de catòlics. Amb l'auge de les lluites populars de finals dels 60, les lluites per la participació directa dels ciutadans en els afers públics va impulsar notablement –també– els moviments de barri¹⁴⁸.

L'alcalde de Bolonya rebutjava la idea de *decentramento* únicament com deslocalitzacions de serveis administratius, sinó també de serveis socials, sanitaris, culturals i de participació ciutadana¹⁴⁹.

Un text important de referència per conèixer el procés de descentralització i participació ciutadana impulsat pels comunistes italians durant els anys 70 va ser l'obra *Decentramento e partecipazione*, a càrrec dels comunistes Armando Cossutta, Marcello Steffanini i Renato Zangheri¹⁵⁰.

Aquest llibre és en essència una compilació de ponències dels comunistes italians on es repassava els inicis de les polítiques descentralitzadores durant els anys 60¹⁵¹ fins les lleis estatals¹⁵² que afavorien més participació ciutadana en la gestió administrativa de les comunitats locals.

Com veiem, la reflexió dels comunistes italians tenia una llarga història i estava molt consolidada no només en l'espai intel·lectual sinó també en la possibilitat pràctica que els hi ofería el seu poder roig municipal.

Els centres cívics -*centre civici*- jugaven un paper essencial en la política descentralitzadora. L'assessor per a la descentralització de Bolonya durant els primers anys 70, Federico Castellucci defensa els centres cívics com la prolongació i el desenvolupament del que fins el moment havia estat l'activitat participativa, administrativa, política i cultural des dels espais institucionals, les

¹⁴⁸ Arxiu Fondazione Gramsci onlus (AFGO). VINDIGNI, Marcello. "Tre esperienze diverse di decentramento. Torino. Dai comitati ai consigli di quartiere", a *Rinascita*, núm. 21, Roma, 23 de maig de 1975, pp. 18-20.

¹⁴⁹ Arxiu Fondazione Gramsci Emilia-Romagna (AFGE-R). ZANGHERI, Renato. Decentramento e partecipazione democrática a D'ATTORRE, Pier P. *Comunisti in Emilia-Romagna. Documenti e materiali*. Istituto Gramsci - Sezione dell'Emilia Romagna. Partito Comunista Italiano - Comitato Regionale Emilia-Romagna, 1981, pp. 279-285.

¹⁵⁰ COSSUTTA, Armando; STEFFANINI, Marcello i ZANGHERI, Renato. *Decentramento e partecipazione*, Editori Riuniti, Roma, 1977.

¹⁵¹ *Ibid.*, p. 3.

¹⁵² *Ibid.*, p. 5. Legge 8, abril de 1976, nº 278.

associacions socials o persones individuals. Així mateix ho lligava a una perspectiva de futur per profunditzar i ampliar la vida democràtica italiana¹⁵³.

Els centres cívics impulsats pels comunistes de Bologna eren un espai amb molts serveis i espais com la seu dels òrgans democràtics dels barris, els centres de serveis com la biblioteca, els ambulatoris i altres espais com a punts de trobada de la vida associativa, cultural, política...¹⁵⁴.

A la pregunta de si no eren masses serveis i massa diferents en un únic espai, Castellucci defensava que abans només es parlava de concentració al centre de la ciutat com a millor possibilitat per vida cultural i social. Segons les seves paraules, els centres cívics no podien esdevenir com a instrument de descentralització i de participació i difusió del poder, en instrument de centralització i d'absorbiment de les múltiples realitats del teixit social i cultural del barri sinó per enriquir i estimular les energies existents i afavorir la trobada d'aquestes expressions¹⁵⁵.

¹⁵³ VEGGETTI, Gian P. "Il centro cívico momento di partecipazione democrática", a *Bologna Incontri*, núm. 1, Bologna, gener de 1975, pp. 14-15.

¹⁵⁴ *Ibid.*, p. 14.

¹⁵⁵ *Ibid.*, p. 15.

4. El vell món es mor. Joaquín Viola davant el tsunami democràtic de Barcelona

4.1. Una revolta interna. La vaga de funcionaris

Els sous baixos per a la majoria dels funcionaris de l'Ajuntament de Barcelona era una de les característiques principals de la seva situació laboral. A més, existien pràctiques de pagaments de complements irregulars.

“Una misèria. I un cop al trimestre, hi havia la ‘bufanda’¹⁵⁶, passava un tio amb una cartera i sobres, i ens donava un sobre a cadascú, amb 5.000 pessetes. El sou anaves al soterrani. Un cop al mes fèiem cua al soterrani per anar a la finestreta on ens pagaven el sou, 8.000 pessetes concretament per un tècnic superior i després passava pel despatx el senyor dels sobres i fins la última secretaris ho cobrava. Devia ser una modalitat comptable que desconec a què responia”¹⁵⁷.

L'any 1974 va ser molt important per als treballadors de l'Ajuntament de Barcelona. Finalment, l'equiparació dels salaris dels funcionaris municipals amb els de l'Estat es faria efectiva a partir de juliol. El cobrament va passar a fer-se a partir dels coeficients i no de graus com fins aquell moment¹⁵⁸.

A partir d'aquesta equiparació, es va posar de relleu que molts funcionaris ni tant sols arribaven al salari mínim -6.750 pessetes- en el seu sou base:

Coeficients	Mòdul	Sou - Base
	<i>Xifres en pessetes</i>	<i>Xifres en pessetes</i>
1,3	3.000	3.900
1,7	3.000	5.100
1,9	3.000	5.700
2,1	3.000	6.300
2,3	3.000	6.900
2,9	3.000	8.700
3,6	3.000	10.800

¹⁵⁶ Aquest pagament estava totalment estès entre el funcionariat, però no entre els que eren contractats.

¹⁵⁷ Margarida Obiols Llandrich, entrevista amb l'autora (30/01/2017).

¹⁵⁸ AHCO, “Historia y presente del conflicto de los funcionarios y empleados del Ayuntamiento de Barcelona”, Cinta Llorens Sanz, Caixa 0068.

4,0	3.000	12.000
4,5	3.000	13.500
5,0	3.000	15.000
5,5	3.000	16.500

Elaboració pròpia. [Font: "AHCO, "Historia y presente del conflicto de los funcionarios y empleados del Ayuntamiento de Barcelona", Cinta Llorens Sanz, Caixa 0068].

En el mateix mes de juliol, diversos funcionaris amb els coeficients més baixos van començar a protestar per aquesta situació. L'alcalde Enric Masó els hi va prometre apujar els coeficients que no arribaven al salari mínim en el sou base, es a dir, apujar els quatre coeficients més baixos ¹⁵⁹.

Dins d'aquests coeficients baixos hi havia en termes quantitius un nombrós grup de funcionaris, dins dels quals podríem trobar diferents tipus d'auxiliars, recaptadors i agents de caixa, vigilants, zeladors, telefonistes o escorxadors entre d'altres¹⁶⁰.

No obstant, la negativa de la Dirección General de Administración Local per augmentar els sous base més baixos va obligar buscar altres vies per esmenar aquesta realitat. La solució que va trobar l'Ajuntament va ser mitjançant diversos "plusos", que no incidien en l'antiguitat ni pensions¹⁶¹.

Mitjançant els diferents plusos, a més dels mòduls, els funcionaris, fins i tot els més baixos arribaven a cobrar un sou sensiblement superior al mínim, que en 1976 es situava en les 8.400 pessetes¹⁶². Durant el primer semestre de 1975 es van succeir diverses accions organitzatives i reivindicatives per part del funcionariat, com la formació d'una comissió per coordinar i representar les seves demandes relatives a la millora de les condicions econòmiques i organitzatives. La demanda de la convocatòria d'eleccions al Col·legi de Funcionaris per cobrir les places vacants va ser permanent durant aquests mesos. Malgrat això, cap de les peticions de la Comissió rebia una resposta positiva.

¹⁵⁹ *Ibid.*, p.1.

¹⁶⁰ *Ibid.*, p.2.

¹⁶¹ *Ibid.*

¹⁶² *Ibid.*, p.3.

El 23 de maig, es va celebrar la primera Assemblée de Funcionaris i Empleats de l'Ajuntament, en el Saló de Cent. Aproximadament 500 funcionaris van entregar a l'alcalde Masó una carta signada per més de 2.500 funcionaris i que recollia les quatre peticions principals dels funcionaris mobilitzats: Augment lineal de 5.000 pessetes, el coeficient mínim s'havia de situar en el 2,3, l'impost sobre el rendiment del treball personal (IRTP) a càrrec de l'Ajuntament o un plus corrector, i per últim, resoldre la situació dels eventuais¹⁶³. “[Masó] manifestó que estaba satisfecho del trabajo de los funcionarios, que agradecía el pliego de firmas –pues aquello le iba a ayudar mucho “en Madrid”- que estudiaría las peticiones y que el lunes o martes siguiente daría una respuesta a la Comisión”¹⁶⁴.

El 10 de juny, Masó i la Comissió es van reunir. La majoria de demandes plantejades per la Comissió van rebre la negativa per part de l'alcalde, però Masó si estava disposat a acceptar un augment lineal d'unes 2.500 pessetes, la millora dels coeficients, situant el més baix de tots en el 2,3, i a obrir les portes a unes futures negociacions entre l'alcalde i la Dirección General de Administración Local per augmentar el mòdul que en aquells moments es situava en 3.750 pessetes, així com a aconseguir que la paga doble fos sobre el salari real. Malgrat el que semblava una posició favorable a resoldre de manera efectiva algunes de les demandes dels funcionaris, cap d'aquests compromisos es va dur a terme durant l'any 1975¹⁶⁵.

Paral·lelament, els funcionaris mobilitzats creaven nous espais de representació. El 25 d'octubre, als locals de la Unión de Trabajadores del Matadero Municipal, va tenir lloc una reunió preparatòria de la “candidatura unitaria y de renovación” pel Col·legi de Funcionaris de l'Administració local amb els objectius bàsics d'aconseguir les eleccions per a l'assemblea i renovació de la junta, convertir el Col·legi de Funcionaris en un veritable espai de diàleg amb l'Administració Local i crear una assessoria jurídica i un butlletí

¹⁶³ *Ibid.*, pp. 6-7.

¹⁶⁴ *Ibid.*, p.8.

¹⁶⁵ *Ibid.*, pp. 8-9.

d'informació¹⁶⁶. “En este momento se había producido ya en la alcaldía el relevo de Masó por Viola, hecho que tendría sus consecuencias. Viola venía a poner orden”¹⁶⁷.

La Comissió de funcionaris va entregar al flamant alcalde Josep Maria Viola el document amb les seves quatre demandes. En aquesta ocasió, l'escrit de la Comissió ja havia rebut el suport de 3.160 funcionaris. Viola va afirmar que estudiaria les demandes -va crear una comissió, però sense la representació dels treballadors de l'Ajuntament- però els funcionaris no van rebre resposta oficial durant els següents dos mesos¹⁶⁸.

En el darrer Consell Plenari de l'any 1975, el primer tinent d'alcalde Eudaldo Travé va afirmar que: “el funcionario más modesto cobraba en aquella casa la cifra de dieciocho mil pesetas al mes”¹⁶⁹. Declaració que va ser rebatuda als mitjans de comunicació com *Mundo Diario*: “Un operario con once años de antigüedad en la plantilla del Ayuntamiento, a pesar de los tres trienios, cobra quince mil quinientas pesetas al mes, una vez hechas las deducciones”¹⁷⁰. A finals de 1975¹⁷¹, la FAVB va acordar demanar la dimissió de l'alcalde Joaquim Viola i de la resta de membres del Consistori barceloní. Durant el mes de desembre es van succeir en diferents àmbits socials les demandes de dimissió que es van focalitzar intensament en l'alcalde Viola¹⁷². Fins i tot, el mateix ministre de Gobernación Manuel Fraga va explorar en aquestes dates la possibilitat que l'empresari Pere Duran i Farell substituís a Viola, però finalment l'industrial va rebutjar la proposta de gallec¹⁷³.

¹⁶⁶ AHCO, “Historia Oral i Militància sindical. Biografies obreres (1939-1978) Entrevista Cinta Llorens Sanz”, Cinta Llorens Sanz, Caixa 0068, p.10.

¹⁶⁷ GIMÉNEZ, Mario; MARAGALL, Pasqual i OBIOLS, Margarida. *Nosotros, los funcionarios. La lucha de los trabajadores del Ayuntamiento de Barcelona*, Cuadernos Primero de Mayo (3), Laia, Barcelona, 1976, p. 8.

¹⁶⁸ *Ibid.*

¹⁶⁹ *Ibid.*, p. 10.

¹⁷⁰ *Ibid.*

¹⁷¹ En la seva assemblea de l'11 de desembre de 1975 a l'Hotel Oriente.

¹⁷² ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, pp. 437-438.

¹⁷³ FABRE, Jaume i HUERTAS, Josep M. *Quaranta anys d'Ajuntament sense eleccions municipals democràtiques*, a *L'Avenç*, núm.58 (març 1983), p.67.

El conflicte va anar augmentant d'intensitat durant la festa de Nadal i el canvi d'any. El 28 de desembre, els bombers van decidir que només actuarien en situacions d'urgència en els següents quatre dies. Mentrestant, el govern municipal continuava sense oferir cap proposta concreta als treballadors¹⁷⁴.

A partir de la segona setmana de gener de 1976, a l'Escorxador es van produir aturades de quatre hores. Malgrat l'augment del 14% del sou base aprovat al Consell de Ministres, el malestar va continuar creixent i expandint-se entre el funcionariat, que en molts casos considerava aquestes millores com insuficients i reclamava que la Comissió que havia creat l'alcaldia per estudiar la seva situació, acollís als seus propis representants i s'insistia també en la celebració d'eleccions democràtiques al Col·legi de Funcionaris¹⁷⁵.

El carrer bullia a Barcelona en aquells moments. El dia 1 de febrer va tenir lloc la recordada i històrica manifestació per l'amnistia que seria continuada el dia 8 per una altra marxa amb l'inoblidable lema de "Llibertat, Amnistia, Estatut d'Autonomia". Aquestes marxes constituïen les manifestacions més massives a Barcelona des de 1939¹⁷⁶. El 5 de febrer, l'alcaldia va permetre al funcionariat realitzar una assemblea en el Saló del Tinell. En aquesta reunió, es van actualitzar i ampliar les demandes per part del funcionariat a l'alcalde Viola:

“Plus lineal de vida cara de siete mil pesetas; IRTP a cargo del Ayuntamiento; sueldo base no inferior a ocho mil cuatrocientas pesetas; pase a plantilla de los eventuales; pagas dobles sobre el sueldo real; dos mil pesetas a los funcionarios y empleados que trabajen los festivos; mayor Servicio del PAMEM¹⁷⁷ o pase a la Seguridad Social y reforma de la Mutualidad; jubilaciones sobre el sueldo actualizado; inmediatas elecciones en el Colegio de Funcionarios; no represalias y reconocimiento de la Comisión Provisional de Trabajadores del Ayuntamiento”¹⁷⁸.

¹⁷⁴ GIMÉNEZ, Mario; , Pasqual, MARAGALL i OBIOLS, Margarida. *Nosotros, los funcionarios...*, p. 10.

¹⁷⁵ *Ibid.*, p.11.

¹⁷⁶ FABRE, Jaume i HUERTAS, Josep M. *Quaranta anys d'Ajuntament...*, p.67.

¹⁷⁷ Prestacions d'Assistència Mèdica al Personal Municipal, creat el 1950 per oferir assistència sanitària als funcionaris de l'Ajuntament.

¹⁷⁸ GIMÉNEZ, Mario; MARAGALL, Pasqual i OBIOLS, Margarida. *Nosotros, los funcionarios...*, p. 12.

Junt amb aquesta sèrie de peticions, es va trametre una carta al director general de Administración Local per plantejar el cessament del president del Col·legi de Funcionaris, el senyor Aymar, si es demostrava que no va actuar correctament segons la normativa del propi Col·legi. Els treballadors van fixar un termini que expirava el 10 de febrer per rebre una resposta positiva de Joaquim Viola, que no va arribar¹⁷⁹. Els primers en reaccionar van ser els bombers. El dia 11 de febrer van enviar un comunicat a la premsa on informaven que romandrien als seus respectius parcs de manera indefinida¹⁸⁰. Davant aquesta situació de bloqueig, durant l'assemblea al Saló del Tinell, els treballadors de totes les dependències de l'Ajuntament havien creat *ex novo* la Comissió Provisional de Funcionaris i empleats de l'Ajuntament de Barcelona per coordinar la seva lluita. El dia 12 es van produir concentracions i una marxa fins el Parc de Bombers del carrer Provença a la vegada que s'exigia una reunió amb l'alcalde¹⁸¹. No seria fins el dia 16 quan la Comissió va poder reunir-se amb l'alcalde que rebutjava les reivindicacions dels treballadors i només es comprometia a estudiar la situació amb responsables estatals de l'administració. Les aturades dels funcionaris van ser nombroses durant el mateix dia 16 i es va produir una concentració a Plaça Sant Jaume¹⁸², que coincidia amb la visita dels reis d'Espanya, rebuts al Saló del Tinell per Joaquim Viola¹⁸³.

“Hi havia ‘cabreo municipal’. La vaga de funcionaris de febrer de 1976 va ser increïble, perquè es va destapar que hi havia dues famílies municipals, una pròpia de la figura de funcionari públic, persona insegura, amb por ‘virgencita que me quede como estoy’ i després a l'altre grup hi

¹⁷⁹ AHCO, “Comisión Representativa”, 05/02/1976, Caixa 0068.

¹⁸⁰ GIMÉNEZ, Mario; MARAGALL, Pasqual i OBIOLS, Margarida. *Nosotros, los funcionarios...*, p. 12.

¹⁸¹ *Ibid.*, p.13.

¹⁸² Va ser dissolta per la Policia armada i es va realitzar posteriorment una marxa fins Portal de l'Àngel.

¹⁸³ *Ibid.*, p.14.

havia dues coses clares, els que volien donar tomb a al ciutat , juntament amb molts joves molta amb esperança”¹⁸⁴.

El dia 17 de febrer, la vaga de funcionaris es va estendre a gran part de les dependències municipals. A la una de la tarda, prop de 6.000 funcionaris van convergir cap a la Plaça Sant Jaume. Després dels debats, els funcionaris van decidir romandre a l’Ajuntament fins rebre una resposta a les seves demandes. Va ser en aquesta nit del 17 on es van viure els moments de màxima tensió de tot el conflicte. La situació podria haver desembocat en una veritable tragèdia humana. La policia armada va arribar a la Plaça Sant Jaume amb l’ordre de desallotjar els funcionaris que havien decidit concentrar-se dins l’edifici de l’Ajuntament. “El mando de la policía armada subió a hablar con Viola, y según un testigo presencial, le dijo: ‘Señor alcalde, le pido que reconsidere la situación; ahí abajo hay dos mil personas encajonadas, y pueden producirse muertes’. A lo que Viola respondió: ‘Ejecute sus órdenes. Mi vida también peligra, però la ley se ha de complir”¹⁸⁵.

La policia municipal i els bombers s’havien situat enfront la policia armada, com a primera línia de defensa dels funcionaris concentrats dins l’Ajuntament.

“Jo vaig viure escenes molt tenses l’any 1976 en tant que funcionari d’aquest Ajuntament i dirigent del moviment democràtic de funcionaris. Des d’aquelles escales jo, entre d’altres, vaig dirigir una arenga als dos mil funcionaris que omplien de gom a gom la plaça del Rei. Era un autèntic mar de caps de bombers, d’infermeres, de guàrdies, d’empleats..., i la policia rondava. Vam fer una marxa fins a la plaça de Catalunya per acabar penetrant a l’atri de la Casa de la Ciutat. El malaguanyat alcalde Viola no va voler rebre la comissió de funcionaris i don Manuel Fraga, ministre de Governació en aquell moment, va ordenar llançar gasos lacrimògens a l’interior de l’Ajuntament. És l’única vegada que ha succeït en tota la història d’aquesta casa! Les escenes de pànic haurien pogut desembocar en una desgràcia. Vaig adreçar-me al despatx del senyor Viola i vaig comminar un tinent d’alcalde a fer-lo venir immediatament. Saps què va contestar-me? “Aquí no mana l’alcalde, sinó el ministre de Governació, el senyor Fraga”¹⁸⁶.

¹⁸⁴ Lluís Ballbé Mallol, entrevista amb l’autor (Barcelona, 01/02/2017).

¹⁸⁵ *Ibid.*, p.16

¹⁸⁶ CAPMANY, Maria Aurèlia i MARAGALL, Pasqual. *Caminant junts per la ciutat*, núm. 1 de la serie *Diàlegs a Barcelona*, transcrita per Xavier Febrés. Laia, Barcelona, 1983, pp. 60-62.

Després del llançament de pots de fum per part de la policia armada, i quan centenars de concentrats estaven sortint a la Plaça Sant Jaume, van arribar uns vint camions de bombers creant un gran aldarull degut a que duien les seves sirenes activades¹⁸⁷.

“El primer coche frena a un centímetro de donde estaban los armadas. Del coche salta a tierra un bombero que, furibundo, se encara con el primer policía armada que encuentra y le dice: “¿Dónde está vuestro jefe?” El policía excitadísimo, saca la pistola, apunta al bombero y le grita: “¿es que nos queríais matar a todos?” Y el bombero responde: “dispara, anda”¹⁸⁸.

La policia armada no va permetre als bombers entrar a l’Ajuntament per ajudar els funcionaris que estaven patint els efectes dels pots de fum. La confrontació dialèctica entre aquests dos cossos no va començar a decreïxer fins passada una bona estona. Desallotjats de Plaça Sant Jaume, els funcionaris municipals van iniciar una manifestació de matinada envoltats del soroll de les sirenes de bombers i cridant “*Viola, dimite, el pueblo no te admite*”¹⁸⁹.

“Aquella vaga va ser de les més maques de la meva vida. Trobar-te, tu que ets funcionari però vas al costat de bombers, de bomber vestits, infermeres, dels operaris d’obres públiques, dels matarifes... una de les reunions es va fer a l’escorxador, els que no érem dels sector, impressionava. Jo recordo la preparació de la vaga, reunions a l’escorxador, també al servei municipal de pompes fúnebres o al Col·legi d’Aparelladors. No hi havia sindicat encara, encara no existia formalment l’STAC. El moviment estava molt portat per un grup de joves i dirigit per l’Ernest Maragall, que era el que posava la cara de veritat, el Pasqual estava a l’ombra, també sortia de vegades, però mes a l’ombra. Aquella vaga, hi hagué un moment de moltíssima tensió que va ser quan vam decidir no marxar de l’ajuntament. Cap a l’una de la matinada, jo vaig passar molta por, les forces d’ordre públic estaven a la porta i pretenien entrar dintre. No van entrar però van tirar pilotes i pots de fum, vam sortir corrents com vam poder, a més els primers que es van plantar contra ells foren la Guardia urbana i els bombers, es va ‘liar’ molt aquella nit”¹⁹⁰.

¹⁸⁷ GIMÉNEZ, Mario; MARAGALL, Pasqual i OBIOLS, Margarida. *Nosotros, los funcionarios...*, p. 17.

¹⁸⁸ *Ibid.*, p.18.

¹⁸⁹ *Ibid.*, p.19.

¹⁹⁰ Lluís Ballbé Mallol, entrevista amb l’autor (Barcelona, 01/02/2017).

El 18 de febrer, l'aturada dels treballadors era molt important, malgrat que ja s'havia publicat el decret de militarització de la policia municipal i els bombers¹⁹¹. Malgrat això, els concentrats als voltants de l'Ajuntament van poder formar una assemblea per debatre sobre futures accions. Per la tarda del mateix dia 18, es va fer pública una nota de l'Alcaldia, signada per la majoria dels membres del consistori. En aquesta nota, l'Alcaldia informava de la creació d'una ponència formada pels regidors Calvo, Sahún, Cañellas i Tarragona per mirar de resoldre la situació del funcionariat¹⁹². El dijous 19, l'aturada entre el funcionariat continuava sent pràcticament total. La Comissió provisional de funcionaris es va reunir durant hores amb la formada pels regidors que van donar una resposta satisfactòria a les seves demandes¹⁹³. El mateix dia 19, en una multitudinària assemblea, els treballadors municipals van acordar tornar a treballar a partir del dia següent i mentre tinguessin lloc les negociacions amb l'Alcaldia¹⁹⁴.

El govern municipal va impulsar en aquestes dates unes eleccions dins les dependències municipals per escollir una nova assemblea de representants i que aquesta enviés les seves propostes de millora a la Comissió de regidors. D'aquesta manera cercaven debilitar la Comissió permanent -també coneguda com la Comissió dels 15- i conformar un nou espai de representació on existís una correlació de forces menys desfavorable a les posicions de l'Alcaldia, que també actuava mitjançant els quadres superiors amb amenaces i pressions¹⁹⁵. L'assemblea de representants impulsada per l'Ajuntament va crear diverses comissions i va fer arribar les peticions durant els darrers dies del mes de febrer. Moltes d'aquestes demandes contenien algunes de les peticions que es venien reclamant per part dels funcionaris en lluita des de feia mesos. Malgrat això, no es va dividir ni confrontar el moviment de protesta dels funcionaris.

¹⁹¹ *Ibid.*, p. 23.

¹⁹² *Ibid.*, p. 24.

¹⁹³ *Ibid.*

¹⁹⁴ *Ibid.*, p. 25.

¹⁹⁵ *Ibid.*, pp. 25-26.

Finalment, es va arribar a un principi d'acord el dia 27 de febrer i els funcionaris van restar a l'espera que fos aprovat pel Consell Plenari de l'Ajuntament¹⁹⁶.

Pel que respecta al Col·legi de Funcionaris, la petició de destitució del president Aymar va efectuar-se a principis de març. El seu lloc el va ocupar José María Prat, cap del Negociat de Mercats i Comerços. Això va permetre l'ús dels locals del Col·legi per a les reunions dels funcionaris en lluita i l'organització d'una comissió permanent per reforçar les qüestions de l'assemblea. "Al Col·legi de Funcionaris, allà es reunien els que van 'muntar el tinglado', les parets emparaven una mica els quatre que anaven a 'muntar el tinglado'" ¹⁹⁷. Paral·lelament, l'assemblea de funcionaris va donar un termini fins el dia 8 de març perquè l'Ajuntament donés una resposta clara a les seves demandes. Exhaustiu el termini, L'Assemblea de Representants va continuar amb les aturades i concentracions¹⁹⁸ per pressionar a la convocatòria d'un Consell Plenari que aprovés definitivament l'acord de la Comissió dels regidors. En l'acta de l'assemblea dels funcionaris del dia 11 de març de 1976 es va fer un recull del seguiment de la vaga per les diverses dependències. L'aturada va ser total o pràcticament total a l'Escorxador, Aigües, Museus, escoles E.G.B i cantines, Conservatori Municipal, Banda Municipal, Institut Municipal d'Educació, Hospital del Mar, Hospital Psiquiàtric, Hospital Esperanza, Pera Camps, Maternologia, Institut Municipal d'Higiene, ambulàncies i dispensaris (només atenen urgències), Laboratoris, Delegació d'Obres Públiques, Hisenda, C.O.M., G.T.P. i Circulació¹⁹⁹.

Respecte a les prop de 2.000 treballadores de la neteja contractades com eventuais però que no arribaven al coeficient 1,3, els representants de l'assemblea i el regidor Tarragona van fer diverses propostes per millorar la seva situació, intentant millorar el seu coeficient o la seva retribució proporcional per hores²⁰⁰. L'acta també reflectia la dificultat per estendre la

¹⁹⁶ *Ibid.*, p. 26.

¹⁹⁷ Graziel·la Costa Paretas, entrevista amb l'autora (20/02/2017).

¹⁹⁸ En aquesta ocasió i davant l'actuació de la policia armada que obligava a circular, es va utilitzar per part dels manifestants una forma de protestar coneguda com "la noria".

¹⁹⁹ AHCO, "[Acta] Asamblea de representantes del Ayuntamiento de Barcelona", 11/03/1976, Cinta Llorens Sanz, Caixa 0068.

²⁰⁰ *Ibid.*

vaga en algunes dependències determinades: “El sector más difícil en cuanto a la extensión de la huelga, sigue siendo el de las dependencias situadas en la Casa Gran, y Plaza San Miguel, servicios administrativos casi todos, reacios por ahora, a participar en la lucha con el resto de compañeros”²⁰¹.

Però el conflicte laboral dels funcionaris no estava exempt de contradiccions i limitacions respecte a quina havia de ser la seva política d'aliances i orientació: “Algú va dir: ‘que no nos mezclen, no politicemos’ [...] això va ser un cop fort. Vam discutir-ho bé i vam dir que això no podia ser, que nosaltres havíem d'anar introduint elements, i llavors al cap d'un temps es va acabar la cosa. Cada vegada que coincidíem amb algú, enlloc d'amagar-nos, sortíem aplaudíem i coses així”²⁰². Aquestes paraules de la sindicalista Cinta Llorens reflectien clarament com existien diverses visions dins els treballadors de l'Ajuntament i el temor d'alguns sectors que preferien mantenir el conflicte dins dels marges purament corporatius de l'Ajuntament de Barcelona.

En aquestes tres primeres setmanes de març, Viola²⁰³ va fer públiques diverses declaracions a la premsa on situava que la millora de les condicions dels funcionaris comportaria la suspensió d'obres i serveis públics pel seu cost econòmic²⁰⁴.

Finalment, el 23 de març va tenir lloc la reunió del Plenari de l'Ajuntament de Barcelona. Un nombrós grup de representants dels funcionaris va intentar entrar al Saló de la Reina Regent per seguir com a públic el Plenari, però aquesta instal·lació estava ocupada per escolars de l'Institut Jaume Balmes acompanyats pel professor de formació política, el senyor Manzano, que es va negar a marxar, en el que era una mostra més de les maniobres –de tot tipus– que va emprar l'Alcaldia per entorpir la lluita del funcionariat²⁰⁵. El Plenari es va

²⁰¹ *Ibid.*

²⁰² AHCO, “Historia Oral i Militància sindical. Biografies obreres (1939-1978) Entrevista Cinta Llorens Sanz”, Cinta Llorens Sanz, Caixa 0068, p.7.

²⁰³ GIMÉNEZ, Mario; MARAGALL, Pasqual i OBIOLS, Margarida. *Nosotros, los funcionarios...*, p.29. També Viola havia fet pública una nota on situava alguna de les millores que es podrien dur a terme i que serien pràcticament les mateixes que s'aprovarien en el Plenari del dia 23 de març.

²⁰⁴ *Ibid.*

²⁰⁵ GIMÉNEZ, Mario; MARAGALL, Pasqual i OBIOLS, Margarida. *Nosotros, los funcionarios...*, p.31. Només cinc funcionaris van poder assistir al Plenari.

iniciar amb la proposta de moció de censura a l'alcalde per part del regidor Eduard Tarragona:

“En política, i aquí senyors regidors fem política, quan la responsabilitat és clara, reconeguda i personalitzada, porta aparellada, inexorablement la dimissió o la destitució. I quan el que ha de dimitir, fica e cap sota l'ala [...] la mínima resolució qu'hem [sic.] d'adoptar, repeteixo, és exercir el dret de censura i, per unanimitat, emetre un VOT DE CENSURA, perquè la ciutat de Barcelona sàpiga que no estem, de cap manera, identificats amb la seva gestió [...] ell és l'únic responsable del que ha passat per la seva absoluta falta de tacte i autoritat. [...] amb el seu comportament “bunkeriano”, ha comès el mateix error que el Compte d'Urgell o Balaguer, quan en temps llunyans, va adoptar l'actitud de: 'TOT O RES' ”²⁰⁶.

Com era de preveure, la moció de Tarragona no va reeixir²⁰⁷ i posteriorment es va donar pas als altres temes en el Consell Plenari. El més important va ser l'aprovació de mesures sobre la condició dels treballadors de l'Ajuntament. Aquests acords suposaven entre d'altres, la millora de la situació dels eventuals i contractats, així com nous concursos d'oposicions, millores salarials, increment del plus regulador, increments de les pagues extraordinàries, millores en les cotitzacions, ampliació de la cobertura sanitària del PAMEM, la creació d'un òrgan mixt on els treballadors estiguessin representats i solucionar la situació de les treballadores de la neteja²⁰⁸.

Però el que era una victòria de la lluita dels funcionaris es va dissoldre amb la burocràcia i la tàctica de dilació de Viola. Mesos després la valoració per part de l'Assemblea de Representants no podia ser més pessimista: “El Ayuntamiento no cumple sus promesas, los eventuales siguen sin entrar en plantilla, las pagas extras aún son incompletas y continua el mismo desbarajuste de remuneraciones con pluses, complementos y destino a

²⁰⁶ AMCB. “Libro de actas del Consejo Pleno 1976-77 VII”, Barcelona, 23/03/1976, Reg. 497, p. 35.

²⁰⁷ 25 regidors van donar suport a l'alcalde i només Soler Padró i Tarragona van votar positivament la moció.

²⁰⁸ AHCO, “Acuerdos Pleno”, 23/03/1976 Cinta Llorens Sanz, Caixa 0068.

capricho de jefes, jefecillos o según las ‘buenas relaciones’ que se tengan con los conocidos elementos del Negociado de Personal”²⁰⁹.

L’Assemblea recollia les demandes amb més suport per part dels treballadors de l’Ajuntament como el canvi d’eventuals a plantilla, arribar al salari mínim interprofessional, aconseguir el 100% de les pagues extres incloent-hi plusos, que els plusos i complements passessin al sou base, l’augment lineal de 6.000 pessetes i el dret de sindicació²¹⁰.

Més endavant, al maig, l’Assemblea de Representants va redactar un extens document, on repassava de manera detallada quin era fins el moment el grau d’acompliment dels acords del Plenari del 23 de març en relació a la situació del funcionariat. La insuficiència dels acords duts a terme o fins i tot la inexistència d’avenços en algunes àrees constituïen la tònica general de l’anàlisi realitzat per l’Assemblea. El número de places d’eventuals que haurien de passar a plantilla, no cobriria la totalitat d’aquests, els augments de retribucions eren molt minsos, especialment per als coeficients més baixos i la via de potenciar els plusos per compensar els reduïts augments de sou no eren ni suficients ni entroncaven amb la lògica que reclamaven els treballadors. La situació de les aproximadament 2.000 treballadores de la neteja²¹¹ que estaven treballant després d’un “acord verbal” amb l’Ajuntament no s’havia regularitzat encara. A més, es denunciaven casos concrets de denúncies i de no renovació de contractes a empleats que havien participat activament en les jornades de vaga i es constatava que no s’havia donat cap pas endavant en la formació d’una comissió mixta entre els representants del funcionariat i el govern municipal.

“Recapitulando, dos meses después del ‘Pleno de la Vergüenza’ los trabajadores municipales nos encontramos ante un Ayuntamiento dominado por dos tipos de gente: el de los incapaces políticos y el de los incapaces administrativos que en realidad se complementan entorno a objetivos comunes: fomentar al máximo la división entre los funcionarios, engañar a sus representantes prometiéndoles cosas o dando largas para

²⁰⁹AHCO, “Comisión informativa de la Asamblea de Representantes”, s/d. Cinta Llorens Sanz, Caixa 0068.

²¹⁰ *Ibid.*

²¹¹ Amb sous de 45 pessetes per hora en la immensa majoria dels casos.

ganar tiempo, a la vez que pretenden hacer creer a la Ciudad que las escandalosas deficiencias que ésta padece se deben a nuestras reivindicaciones. Aunque a veces les guste proclamar lo contrario, están en realidad en cuerpo y alma al lado de Viola y lo secundan en su intransigencia”²¹².

L'Assemblea de Representants finalitzava el document donant suport a la iniciativa del moviment veïnal que havia dirigit un escrit al rei Juan Carlos demanant-li la destitució de l'alcalde Viola i de tot el consistori de Barcelona²¹³.

S'aprecia amb claredat com l'Assemblea de Representants no estava disposada a donar legitimitat als moviments de l'Ajuntament i la seva tàctica dilatòria, de concedir algunes demandes, total o parcialment, però de forma lenta i gradual amb l'objectiu de dividir als funcionaris, provocar un desgast del moviment i intentar enfrontar a la ciutadania contra els treballadors del consistori, intentant construir el relat d'unes demandes purament corporativistes per a un col·lectiu privilegiat i que tindria unes fortes repercussions en la capacitat econòmica de l'alcaldia, impeding dur a terme l'execució d'obres i mesures socials per a la ciutat. Malgrat això, el moviment de protesta va demostrar una gran capacitat de resistència i d'intel·ligència política en ser capaç sumar amplis suports entre el col·lectiu de funcionaris i treballadors de l'Ajuntament alhora que evitava els intents de fraccionar-lo per part del poder municipal franquista ni d'aïllar-se de la ciutadania. També s'evidenciava l'estat de descomposició del règim franquista a l'Ajuntament, incapaç d'afrontar el problema i desbordat per les noves estructures de representació emanades dels propis treballadors.

Les demandes dels funcionaris persistirien intensament durant anys. Amb l'arribada d'Adolfo Suárez, el Govern va aprovar millores pels funcionaris però no seria fins el desplegament de la reforma administrativa encapçalada per Pasqual Maragall, que tractarem més endavant amb profunditat, quan es va arribar a conformar un pacte global relativament estable entre treballadors de l'Ajuntament i els polítics.

A finals de 1976, en el discurs de comiat com alcalde de Joaquim Viola, l'ex batlle barceloní va fer una menció especial a la situació del funcionariat i la

²¹² AHCO, “1976 Del pleno del 23 de marzo a la nomina de abril”, 17/05/1976 Cinta Llorens Sanz, Caixa 0068, p.8.

²¹³ *Ibid.*

seva conflictivitat, considerant que "es un problema general a totes les administracions públiques" degut en gran mesura al sistema de les remuneracions i els equilibris entre sous base, pagues extraordinàries i drets passius. També va recordar l'augment del pressupost per als sous de funcionaris que havia augmentat de 4.170 milions l'any 1975 a 4.890 milions l'any 1976, però que arrel de la lluita dels funcionaris, la partida pressupostaria havia arribat a 5.890 milions i que per 1977, segons el projecte en curs, arribaria a 6.705 milions, el que suposava una millora en 14 mesos al voltant del 60%²¹⁴. Finalment, Viola recordava que la situació de les més de 2.000 dones de la neteja s'anava resolent progressivament"²¹⁵.

Els funcionaris de Barcelona van mantenir les seves mobilitzacions i reclamacions durant els darrers mesos de 1976. En cap moment van donar treva a l'alcalde Viola. Davant la realització del plenari pel debat i aprovació dels pressupostos de l'any 1977, l'Assemblea de Representants va insistir en augmentar la mobilització per incidir en els acords que es prendrien a l'Ajuntament²¹⁶, el conflicte no havia estat ofegat per l'intransigent Viola.

Ja ben entrada l'etapa de Socías com alcalde, l'11 de novembre de 1977 es van convocar les eleccions sindicals a l'Ajuntament de Barcelona. La campanya electoral va transcórrer del 5 al 14 de desembre²¹⁷. Al dia següent, van tenir lloc les votacions amb una participació d'uns 8.000 funcionaris dels més de 13.000 aproximadament que hi havia a la plantilla. Es van escollir 296 delegats²¹⁸ que formarien l'Assemblea de Representants i que representaven tots els sectors existents a l'administració. Les candidatures independents van aconseguir 134 delegats, per 136 del STAC²¹⁹, 10 de la CSUT²²⁰, 9 de CC.OO., 4 de

²¹⁴ AHCB. "Libro de actas del Consejo Pleno 1976-77 VII", Barcelona, 06/12/1976, Reg. 498, pp. 204-205.

²¹⁵ *Ibid.*

²¹⁶ AHCO, "Asamblea de representantes del Ayuntamiento de Barcelona", 18/11/1976, Cinta Llorens Sanz, Caixa 0068.

²¹⁷ AHCO, "Calendario electoral" 15 noviembre 1977.

²¹⁸ AHCO, "Candidatos proclamados en las elecciones sindicales para la Asamblea de Representantes del Ayuntamiento de Barcelona".

²¹⁹ Sindicat de Treballadors de l'Administració Pública. Un nombre molt important de la majoria de membres de l'STAC, passarien progressivament a formar part de CC.OO.

MUEMB²²¹, 2 de la CNT²²² i 1 del SU²²³. Posteriorment, el 12 de gener de 1978, a partir dels 296 delegats, es van escollir 13 representants dels sectors per a formar la Comissió Negociadora, que iniciaria la seva feina el 19 de gener de 1978²²⁴. Al propi resum global de les activitats de la Comissió Negociadora²²⁵ es citaven les negociacions dutes a terme, com la de dos convenis, la de contractes laborals per a tot el personal de neteja, contractes laborals en els sectors de Sanitat, Ensenyament, Promoció Ciutadana etc. També va ocupar-se de la negociació del pas de personal eventual a plantilla i de les 3.680 peticions de requalificació²²⁶.

STAC va convertir-se en aquest context en la organització sindical més important dins del funcionariat barceloní. El sindicat organitzava la seva proposta de conveni de cara al 1978 entorn a tres eixos, el salarial, social i sindical²²⁷. A nivell salarial, l'STAC defensava com a proposta principal un augment per als salaris més baixos equivalent al cost de la vida i a partir d'aquesta xifra, s'aplicaria un augment lineal per a la resta de categories²²⁸. Pel que fa l'esfera social, el sindicat propugnava mesures clàssiques com la

²²⁰ Confederación de Sindicatos Unitarios de Trabajadores. Sindicat pròxim ideològicament al maoista PT.

²²¹ Candidatura impulsada per treballadors de l'Escorxador.

²²² Confederació Nacional del Treball. Històrica organització anarcosindicalista.

²²³ Sindicato Unitario. Organització maoista pròxima al partit ORT.

²²⁴ AHCO, "Candidatos proclamados en las elecciones sindicales para la Asamblea de Representantes del Ayuntamiento de Barcelona. 15-12-1977", Cinta Llorens Sanz, Caixa 0068. Tallers Municipals (Estanislao Salo de la Iglesia Independiente), Sanitat (Arcadio Roca Prats STAC), Museus-Biblioteques (Martí Benet Aurell STAC-CCOO), Bombers (Manuel Zamora Luna STAC), Escorxador (Enric Fabró Marcet STAC), Guardia Urbana (Federico Trillo Martínez STAC), Vigilància Nocturna (Diego Gibanel Abadia Independiente), Parc Mòbil (Félix Garcés Civit STAC), Música (José Mut Benavent STAC), Mercats (Francisco Pous Permanyer Independent), Escoles i Guarderies (Pilar Gallego Colao CCOO), Acció Social (Maria Eugenia Sánchez Carreté STAC-CCOO), Centres Administratius ("Casa Gran", Menéndez Pelayo, COM, Estadística etc., Félix Pérez Pérez STAC).

²²⁵ AHCO, "La Comision Negociadora de personal del Excelentísimo Ayuntamiento de Barcelona. Informa en Exposición Historiada", 02/10/1979, Cinta Llorens Sanz, Caixa 0068.

²²⁶ *Ibid.*, p. 2. També hi havia un resum més extens sobre reunions, tràmits, assemblees etc. Es xifrava el total de dedicació en 2.423 hores.

²²⁷ AHCO, "Propuesta de convenio STAC", setembre 1977, Cinta Llorens Sanz, Caixa 0068.

²²⁸ *Ibid.*, p. 2.

demanda de més cursos de formació, cobertura social, reconeixement de l'antiguitat laboral etc.²²⁹ Finalment, en l'espai sindical es demandava el reconeixement complet de drets sindicals, de negociació col·lectiva etc. Les negociacions van perllongar-se al llarg de 1978.

El document informava de la reunió entre la Comissió Mixta de Personal i el delegat de Serveis Municipals Eduardo de la Paz. En aquesta reunió, el delegat de serveis de l'Ajuntament va informar a la Comissió Mixta de la postura de rebuig per part del Govern central en relació a que l'Ajuntament negociés amb els treballadors qüestions laborals²³⁰. El govern centrista apostava per l'aplicació d'un reial decret²³¹. El Govern central va decretar un augment salarial per a tots els treballadors de l'Administració del 10%. Des de sindicats com CC.OO., STAC i USO es cridava a millorar l'organització de la lluita sindical per "romper con ese tope" del 10%, i per l'ampliació dels drets sindicals²³².

La Comissió Mixta denunciava la posició del govern de la UCD a qui acusaven d'atacar la seva capacitat negociadora en relació als drets sindicals i a la demanda de reformes a l'administració. Així mateix considerava inajornable un augment superior al 10% aprovat -segons la Comissió, en molts casos no s'arribava al 10%- per Moncloa. L'Assemblea General de l'Ajuntament va aprovar per amplia majoria, la proposta de la Comissió Negociadora i dels sindicats CC.OO, CNT, CSUT, UGT i STAC per dur a terme una aturada total els dies 8 i 9 de febrer²³³.

La premsa va recollir la jornada de mobilització dels funcionaris, on l'aturada general va estar acompanyada de la celebració d'assemblees per part dels treballadors municipals. Des de l'Ajuntament s'incidia en que els efectes de la vaga eren patits al municipi però que el govern municipal no era el causant de

²²⁹ *Ibid.*, p. 3.

²³⁰ AHCO, "Información de la comisión negociadora", febrero de 1979, Caixa 0068.

²³¹ "Real Decreto-Ley 70/1978, de 29 de diciembre, Por el que se anticipa la aplicación de los artículos relativos a los créditos de personal comprendidos en el proyecto de Ley de Presupuestos Generales del Estado para 1979", a *BOE*, núm. 6, Madrid, 06/01/1979, p. 299. Consultable a http://www.congreso.es/constitucion/ficheros/leyes_espa/rdl_050_1978.pdf

²³² AHCO, "A todos los trabajadores de la Administración Pública de Catalunya", Elecciones sindicales Ajuntament de Barcelona, 31/01/1979, Caixa 0068.

²³³ *Ibid.*

les causes que havien provocat l'aturada dels funcionaris. El seguiment de la vaga havia estat desigual depenent dels sectors, destacant pel seu poc suport a la mobilització les oficines centrals situades a Plaça Sant Jaume. Mentre que a l'Escorxador o al Institut Municipal d'Estadística, el seguiment de la vaga va ser total²³⁴.

²³⁴ "El Ayuntamiento no trabajó", a *Mundo Diario*, 08/02/1979, p. 8.

4.2. L'aprovació final del Pla General Metropolità

En la seva tesi doctoral²³⁵, el periodista i historiador Marc Andreu va caracteritzar tot el procés de revisió del Pla Comarcal aprovat l'any 1974 i la versió definitiva del 15 de juliol de 1976 "el camp de batalla²³⁶ polític, social i econòmic més important de la Transició a Barcelona"²³⁷. Des dels sectors més humils de la societat, organitzats en la majoria dels casos en les associacions de veïns, fins els potentats homes del franquisme polític i econòmic, passant pels tècnics i professionals, la batalla urbanística va exemplificar de manera magistral el moment conflictiu que es vivia en aquesta etapa històrica a Barcelona i la seva àrea metropolitana durant les darreries del franquisme.

El que finalment es va conèixer com el Pla General Metropolità (PGM)²³⁸ era un Pla General d'Ordenació Urbana (P.G.O.U.). Aquests tipus de pla formen l'element bàsic de tot l'entramat legislatiu del planejament espanyol. S'encarreguen de fixar els usos del sòl i les seves intensitats al territori on s'aplica. Aquest concepte estava lligat a la Llei del Sòl de 1956²³⁹, però a Barcelona ja havien tingut aplicació concreta dos plans que es podrien equiparar al que seria un pla general d'ordenació urbana, el Projecte d'Eixample de Cerdà del 1859 i el Pla Comarcal de 1953²⁴⁰.

²³⁵ ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà i la transició a Barcelona: la FAVB (1972-1986)*. UB, 2014, Barcelona, posteriorment editada en llibre: ANDREU, Marc. *Barris, veïns i democràcia. Els moviments populars i la reconstrucció de Barcelona (1968-1986)*, L'Avenç, Barcelona, 2015.

²³⁶ Algunes referències importants a una batalla que va ser social, política, econòmica i cultural les podem trobar en documents coetanis com: HUERTAS, Josep M. "Barcelona ya tiene nuevo Plan Comarcal", a *Tele/eXprés*, 30/3/1974, i "El Pla Comarcal de Barcelona: retallat abans d'estrenar", a *Presència*, 17/5/1975; PRADAS, Rafael. "El Plan Comarcal, batalla de interés", a *El Correo Catalán*, 1/7/1975; i JUBERT, Joan i SODUPE, Miquel. "Los distintos sectores políticos frente al Plan", a *Butlletí*, núm. 18, Barcelona, febrer de 1976, Col·legi d'Aparelladors de Catalunya, pp. 13-18.

²³⁷ ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, pp. 289-323. S'analitza de manera molt més exhaustiva la preparació de la revisió del Pla Comarcal de 1953 i la lluita que va tenir lloc en aquest marc del planejament urbanístic.

²³⁸ Aprovat per la Comissió Provincial d'Urbanisme de Barcelona el 14 de juliol de 1974.

²³⁹ El cervell d'aquesta primera llei del sòl espanyol va ser l'urbanista Pedro Bidagor Lasarte.

²⁴⁰ SERRATOSA, Albert. "La revisió del Pla comarcal de 1953: Alternatives a l'origen i organització dels treballs", a *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 28, (novembre, 1997), p. 11.

Com situa Marc Andreu a la seva tesi, el Pla havia estat treballat en els darrers anys de l'alcaldia de Josep Maria Porcioles però no va veure la llum fins l'etapa de Masó, que el va "rescatar" i treure endavant sense problemes. Sembla ser que destacats dirigents com el governador civil Tomás Pelayo Ros o el propi Joan Antoni Samaranch no van ser conscients de la importància que acabaria adquirint el Pla donat el seu contingut, que afectaria directament els interessos econòmics d'un nucli considerable del poder franquista a la província de Barcelona. Així mateix, el Pla va veure la llum pública en un context d'aparent intent del règim -sota la presidència d'Arias Navarro- de fer certes apertures i que es coneixeria com el *Espíritu del 12 de febrero*, així com d'un progressiu reforçament de la capacitat de lluita dels moviments socials urbans²⁴¹.

"El Pla ja estava acabat en el moment de plegar Porcioles, només faltava aprovar-lo inicialment i treure'l a informació pública. Aprofitant el canvi de delegat li proposo a Masó portar el Pla a aprovació inicial. La Comissió Permanent l'aprova, sense saber ben bé quin era el contingut. Mai no van pensar que fos tan revolucionari, en el context del règim. Masó sí que n'era conscient. Poques setmanes després va anar al Ple de la Comissió d'Urbanisme i també es va aprovar sense gaire debat. El Pla havia passat el filtre de l'alcalde (president de l'executiva) i, la segona fase, que era l'aprovació del ple amb Pelayo Ros²⁴² com a governador civil i president del ple"²⁴³.

La revisió del Pla Comarcal de 1953, presentada l'any 1974²⁴⁴, va ser el resultat, i a la vegada un intent de resposta als antics i antiquats marcs normatius existents fins aleshores. L'exemple paradigmàtic d'aquests va ser el que contenia la Llei del Sòl de 1956 i que es veurà desbordada pel anys de *desarrollismo*, que trencaren amb el model autàrquic dels primers anys del franquisme. L'expansió sense precedents de l'economia, en gran part

²⁴¹ ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, pp. 293-294.

²⁴² Tomás Pelayo Ros seria substituït per Rodolfo Martín Villa el mes de juny de 1974. "Barcelona: Rodolfo Martín Villa presta juramento de gobernador civil y jefe provincial", a *ABC*, Madrid, 06/06/1974, p. 55.

²⁴³ TORT, Joan i CATALÀ, Rosa. *Pensar el territori. Converses amb Albert Serratos*, Dèria, Barcelona, 2011, pp. 166-167.

²⁴⁴ No adoptaria el nom de Pla General Metropolità fins la seva aprovació final el mes de juliol de 1976.

sostinguda per l'activitat en el sector turístic i industrial, superava a la pràctica els límits contemporanis de la legislació urbanística²⁴⁵. L'hegemonia de la fracció del règim franquista de l'Opus Dei pilotava aquesta nova etapa de l'economia espanyola que transformaria el país. Així mateix, des d'Europa nous aires i propostes en el marc de l'urbanisme començaven a arribar a Espanya²⁴⁶.

A tall d'exemple d'un element important -però no l'únic- dels efectes del *desarrollismo*, trobem l'evolució en la construcció dels habitatges. Aquest aspecte és prou significatiu per entendre el que van suposar aquests anys de desenvolupament econòmic espanyol. En el darrer quart de segle (1950-1976) Barcelona i la seva àrea metropolitana havien experimentat un progressiu augment del nombre de construcció de nous habitatges, que de fet, era el principal símbol de la creació d'aquesta àrea metropolitana, el seu motor per l'expansió, transformació i vertebració física, que a la vegada creava noves demandes i necessitats comunes entre els diferents municipis. Es van construir més de 750.000 habitatges durant aquest període, el que suposava un augment del 73% del total del parc d'habitatges existent en l'any 1950²⁴⁷.

Durant aquests anys, la majoria dels nous habitatges construïts es van concentrar en barris urbans ja existents, en gran mesura en els espais suburbans de la perifèria, en àrees marginals que no es trobaven encara urbanitzades, en els cascs antics i en els eixamples de ciutats més grans, amb la novetat –no majoritària però sí rellevant- de l'expansió dels polígons d'habitatges, usualment mal comunicats i sense un entorn urbà d'equipaments

²⁴⁵ TERÁN, Fernando de. "El plan general metropolitano de Barcelona en el contexto del urbanismo español de los setenta", a *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 28, (novembre, 1997), pp. 56-59.

²⁴⁶ *Town and country planning act* de 1968 que substituïa a la de 1947. A França la llei de 1958 havia estat substituïda per la *Loi d'orientation foncière* de 1967. Pel que respecta a Itàlia, el *Piano Regolatore di Milano*, iniciat l'any 1953 i que s'anirà desenvolupant en la dècada posterior a WYNN, Martin G. *Planning and Urban Growth in Southern Europe*. Routledge, London, 2017, p. 152.

²⁴⁷ FERRER, Amador. "Vivienda y vivienda social en el área metropolitana de Barcelona. Una visión retrospectiva", p. 537, a IX Setmana d'Estudis Urbans. Ciudades y creativities, Lleida, 15-17 (setembre, 2010). Per a més informació sobre aquest període, vegeu la tesi doctoral: FERRER, Amador., *L'habitatge massiu i la construcció metropolitana de Barcelona. Els polígons d'habitatges a Barcelona, 1950-1975*, Universitat Politècnica de Barcelona, 1982, publicada en llibre: FERRER, Amador. *Els polígons de Barcelona* Ed. UPC, Barcelona, 1996.

mínim. Es van estendre les densitats urbanes a un alt nivell i les manques dramàtiques de serveis entre d'altres desajustos formals i funcionals²⁴⁸.

El *desarrollismo* franquista i la seva lògica purament capitalista havia construït milers d'habitatges on els elements de consum col·lectiu com les zones verdes, l'enllumenat, la pavimentació, el servei d'aigua, clavegueram o els equipaments culturals, sanitaris o d'oci no existien o tenien unes deficiències importants. Aquests elements no tenien cabuda en la cerca del benefici econòmic dels constructors i promotors immobiliaris: "aparecen así en el espacio urbano unos barrios, los de residencia obrera, cuya única función es alojar a la fuerza de trabajo, de forma que realice su reproducción al mínimo coste posible"²⁴⁹.

El Pla va haver d'afrontar els efectes d'aquesta dinàmica que s'havia perllongat durant anys i que ja tocava a la fi, a diferència dels seus defectes i mancances que restaven sense correcció de manera generalitzada i que eren patits per amplis sectors de la població, mentre el barraquisme persistia amb intensitat²⁵⁰.

L'arquitecte Amador Ferrer, considerava que es podia parlar d'un abans i un després de l'evolució urbanística de Barcelona en relació al PGM, amb l'entrada de noves mesures reguladores. Tot i així, la posada en pràctica del PGM es va veure sensiblement afectada en les seves capacitats degut a la gran quantitat de disposicions transitòries de les normes urbanístiques del pla. Aquestes disposicions van permetre que les promocions d'habitatges sol·licitades abans de l'entrada en vigor del PGM poguessin mantenir les densitats anteriors a aquest²⁵¹.

L'habitatge social, que havia anat perdent força en els darrers anys del franquisme, experimentarà un nou impuls en el marc del PGM i del sistema democràtic, gràcies a la creació i desenvolupament de promotors públics com l'Institut Català del Sòl (INCASOL) o posteriorment l'Institut Metropolità de

²⁴⁸ FERRER, Amador. "Vivienda y vivienda...", pp. 538-540.

²⁴⁹ CAPEL, Horacio. *Capitalismo y morfología urbana en España*. Los libros de la frontera, Barcelona, 1983, p. 79.

²⁵⁰ SACRISTÁN, Irune. "La ciudad del (no)poder: barraquismo contemporáneo. El caso de Barcelona", a *Ace: architecture city environment*, núm. 14, (2010), pp. 7-18.

²⁵¹ FERRER, Amador. "Vivienda y vivienda...", pp. 541-542.

Promoció del Sòl i Gestió Patrimonial (IMPSOL) o la Societat Urbanística Metropolitana de Rehabilitació i Gestió, S.A. (REGESA)²⁵².

La sociòloga Anna Alabart, que acabaria esdevenint una de les màximes referències en sociologia urbana, resumia en un article -amb Jesús Vicent- de l'any 1979 la situació de la política urbana a l'àrea metropolitana:

“L'Administració espanyola mai no ha dut a terme una política urbana que tingués en compte els objectius socials i que això ha afectat especialment el sector habitatge sobretot a les ciutats de ràpid creixement urbà, com és Barcelona i la seva Àrea Metropolitana. En el millor dels casos s'ha donat una política de construcció massiva d'habitatges on ficar la població immigrada, però oblidant tant la qualitat de l'habitatge com la producció de bens urbans col·lectius”²⁵³.

Deixant l'aspecte de l'habitatge a l'àrea metropolitana i tornant de manera global al procés que acabaria amb el PGM-76, els primers passos en l'estudi i revisió del Pla Comarcal de 1953 es van iniciar en els anys 60. El primer equip redactor -constituït l'any 1972- estava dirigit per Albert Serratosa i la coordinació la portava Joan Antoni Solans²⁵⁴. La resta de components de l'equip redactor provenien de diferents camps professionals. El grup més nombrós el formaven els arquitectes Ricard Pié, Rosa Barba, Josep Ramon Camprubí, Lluís Pallarès, Juli Lluca i Carles Macià. També hi havia els economistes Joaquim Clusa i Jaume Soler; des del camp de la sociologia Jaume Bibiloni, el demògraf Armand Sáez i el programador Amadeu Guasch, entre altres²⁵⁵.

²⁵² COLL, Joan I. “La ciutat nova. L'acció pública en el creixement urbà a Catalunya. La creació de teixit urbà per part de l'Institut Català del Sòl”, a *Perspectives territorials*, núm. 4, (Hivern 2003), pp. 49-59.

²⁵³ ALABERT, Anna i VICENT, Jesús. “Algunes reflexions sobre l'habitat a Barcelona”, a *Papers: Revista de Sociologia*, núm. 12, (1979), p. 143.

²⁵⁴ A l'entrevista realitzada, Joan Antoni Solans explicava les diferents influències intel·lectuals que va tenir com la de enginyer portuguès Duarte José Pacheco, ministre d'Obres Públiques i Comunicacions (1932-1936), sota el govern del dictador António de Oliveira Salazar. José Pacheco va destacar per la compra de molt sòl a Lisboa per a edificacions públiques. També hi havia influències d'arquitectes holandesos en el marc de la reconstrucció de Rotterdam i Amsterdam així com de professionals que van participar en la redacció de la Carta d'Atenes que van criticar l'urbanisme de l'arquitectura moderna dels anys 30.

²⁵⁵ FERRER, Amador. “El Pla General Metropolità de Barcelona: La versió de 1976”, a *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 28, (noviembre, 1997), p. 47.

Un estudi urbanístic d'aquestes característiques va comportar evidentment un recorregut llarg i feixuc on les dificultats convergíen des de posicions diverses. Un dels exemples més paradigmàtics d'aquesta realitat van ser les més de 32.000 al·legacions²⁵⁶ que es van realitzar després que el Pla sortís a informació pública l'any 1974²⁵⁷. Un any després de l'exposició pública del Pla, la dictadura aprova la "Régimen del Suelo y Ordenación Urbana"²⁵⁸, on entre d'altres aspectes, s'impulsava el protagonisme de la iniciativa privada i es redefinien les classes de sòl. També s'introduïa el concepte de sòl urbanitzable enlloc de sòl de reserva urbana²⁵⁹.

En síntesi, podem dir que l'any 1974, el projecte del Pla que es va presentar era el resultat d'un vast procés de reflexió iniciat en la dècada dels 60. En aquest projecte també hi figurava una gran memòria justificativa i tenia per objectiu resoldre la problemàtica urbanística d'aquells anys. Tot això es va realitzar gràcies a la participació de diversos equips que havien format part durant els anys anteriors a la seva exposició pública. El resultat definitiu, el PGM de 1976, era la concreció política del Pla i estava profundament influït per la conflictivitat política i social produïda arran de la seva publicació en 1974²⁶⁰. El propi Albert Serratosa situava els punts clau de la revisió del pla comarcal de 1953:

"En primer lloc, formulà uns objectius molt clars, cosa que, per exemple, el Pla de 1953 no va fer [...] La metodologia va ser innovadora. Havia estat insinuada i assajada en la redacció del Pla Director. En aquest sentit, el primer avanç fou la cartografia, de molta més qualitat. En segon lloc, la recopilació d'informació, força important, es va fer per primera vegada mitjançant un tractament informàtic. En tercer lloc, s'encarregaren estudis

²⁵⁶ Van presentar al·legacions les associacions de veïns, en especial les de Sants i Gràcia, afectades per diverses reformes viàries. El Pla va quedar "tocat", especialment pel que fa a alguns dels temes viaris més conflictius: la proposta de via «O» a Gràcia, les ampliacions de la Travessera de Gràcia i del carrer Moianès, etc.

²⁵⁷ *Ibid.*

²⁵⁸ "Ley 19/1975, de 2 de mayo, de reforma de la Ley sobre Régimen del Suelo y Ordenación Urbana", a *BOE*, núm. 107, Madrid, 05/05/1975, pp. 9427-9448. Consultable a <https://www.boe.es/boe/dias/1975/05/05/pdfs/A09427-09448.pdf>

²⁵⁹ Per a més informació, vegeu TERÁN, Fernando de. "El plan general metropolitano de Barcelona en el contexto del urbanismo español de los setenta", a *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 28, (novembre 1997), pp. 55-61.

²⁶⁰ PIE, Ricard. "El projecte disciplinar: La versió de 1974 de 1974 del Pla General metropolità", a *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 28, (novembre 1997), pp. 18-28.

específics en qüestions molt sectorials: demandes de lleure, que en aquell moment ja es va intuir que precisarien molt d'espai, o les necessitats d'equipaments escolars, hospitalaris, etc.[...] Un tercer aspecte important: el Pla es va fer 'al marge del parcel·lari', en funció de les necessitats ciutadanes i de les possibilitats del territori. El Pla no va tenir en compte si una determinada parcel·la pertanyia a la Renfe o al Ministeri de Defensa o a un gran banc. Creiem que no li correspon al planejament fer esforços de presumpta 'equitat', sinó als mecanismes de compensació, de cooperació o d'expropiació. [...] El quart aspecte destacable és la precisió de les propostes. La primera i fonamental és la classificació del territori en dos grans grups o tipus de sòl. Fins aquell moment s'havien utilitzat les classificacions segons règim jurídic o segons els diferents usos, però no n'hi havia cap en funció del major o menor interès col·lectiu. I aquesta va ser la novetat més important i que no s'ha destacat prou del Pla General Metropolità. És a dir, la classificació simple, clara i entenedora en zones i sistemes. [...] Un cinquè aspecte fa referència a les qüestions terminològiques, com la denominació d'equipaments i dotacions. [...] A les previsions del Pla, els espais reservats per a equipaments i dotacions es van multiplicar per 5, els espais dedicats a zones verdes urbanes es van multiplicar per 2,5 (250%). Recordem que des de l'any 1953 fins al 1966, en uns 13 anys aproximadament, s'havia perdut més del 50 % dels espais previstos com a zones verdes urbanes en el Pla de 1953. El sisè aspecte destacable és la importància concedida al viari, pel que fa a les previsions de sòl i a una voluntat propositiva de coherència global. [...] Un setè aspecte, fonamental, va ser la reducció de l'edificabilitat, la capacitat legal d'edificar. [...] Finalment, el darrer aspecte destacable va ser la intenció d'aconseguir una normativa senzilla, clara i unívoca”²⁶¹.

El que fou coordinador dels equips redactors del PGM²⁶², Joan Antoni Solans, situava on es trobava el moll del l'os del Pla i perquè va irritar tant a sectors del règim i empresaris afins lligats a les constructores:

“El PGM va trencar amb la concepció anterior. Situava al centre dels seus objectius els equipaments i els espais verds. La realitat demogràfica de Barcelona i la seva àrea metropolitana havia canviat radicalment en els vint anys anteriors i havia provocat una disbauxa en matèria urbanística que calia afrontar. I en aquesta lògica d'afrontar realment un problema, de manera inevitable, es van afectar interessos de tot tipus, especialment de grans constructors i especuladors. Les condicions i el nivell de vida la ciutadania estaven empitjorant i només amb un Pla com aquell es van poder reconduir multitud de situacions que amenaçaven en perpetuar-se de manera dramàtica”²⁶³.

²⁶¹ SERRATOSA, Albert. “La revisió del...”, pp. 12-13.

²⁶³ Joan Antoni Solans, entrevista amb l'autor (16/09/2016).

Les normes del PGM feien una clara distinció entre els sistemes i les zones. Els sistemes feien referència a l'estructura general del territori i eren de propietat i responsabilitat pública. Aquí trobaríem els sistemes generals de comunicació, espais lliures destinats a diferents modalitats de parcs, equipaments comunitaris, serveis tècnics i espais de protecció²⁶⁴. Les zones corresponien als sòls privats o que encara estaven pendants de desenvolupament de detall, ja sigui pels privats o de manera subsidiària, per les corporacions locals. Amb la voluntat d'estructurar el desenvolupament i les necessitats de les ciutats, les normes apuntaven de manera clara els espais reservats, que es situaven com a elements principals d'estructuració del projecte urbà²⁶⁵.

Com hem apuntat anteriorment, el poder polític i econòmic franquista, que tenia interessos estratègics en el món de la construcció i promoció urbanística, va donar la batalla contra el que finalment es coneixeria com PGM-76. Alguns destacats membres d'aquest sector forjat en l'època del *porciolisme* com Joan Antoni Samaranch, que va titllar el PGM de 'socialista', Joaquim Viola i el seu amic comú i soci al consell d'administració del Banco de Madrid Jaume Castell -del qual era fundador i principal accionista- o l'exalcalde de l'Hospitalet José Matías de España Muntadas van pressionar per modificar la versió final del PGM en funció de la defensa dels seus interessos com a propietaris de terrenys, respectivament, al delta del Llobregat i a l'antiga fàbrica de l'Espanya Industrial²⁶⁶. "El nou Pla Comarcal va inquietar, per diferents raons, els especuladors, que confiaven continuar edificant sense sotmetre's a altres regles que les del negoci –el lliure mercat, diríem ara–"²⁶⁷. Huertas destacava a Juan Antonio Samaranch com un dels més destacats membres del règim franquista en contra del PGM "[Samaranch] convençut que el pla era molt més concret que l'anterior i impedia la filigrana dels plans parcials, fins aleshores la

²⁶⁴ ARTEAGA, Isabel. Construir ciudad en territorios urbanizados: transformaciones en la primera periferia, UPC, 2010, Barcelona. Tesi de doctorat inèdita, p. 201.

²⁶⁵ SOLANS, Joan Antoni. "Els canvis que el Pla General Metropolità va introduir a la pràctica urbanística. Un balanç", a *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 28, (novembre, 1997), pp. 85-105.

²⁶⁶ ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, p. 313.

²⁶⁷ HUERTAS, Josep M. "El moviment ciutadà a Barcelona i l'aparició del Pla General Metropolità". a *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 28, (novembre, 1997), p. 65.

clau de volta de les jugades especulatives, denunciades constantment per les joves associacions de veïns”²⁶⁸.

Ramón Trias Fargas, que en aquell moment era el cap del servei d'estudis del Banco Urquijo -que mantenia una estreta relació amb les grans empreses constructores- i que seria un dels principals dirigents de CDC i aspirant a l'alcaldia de Barcelona a les eleccions de 1983, escrivia en aquests termes sobre el PGM a *La Vanguardia Española*:

“En estos días ha sido presentado a información pública el nuevo plan de ordenación urbana de la comarca de Barcelona. Todavía no hay datos precisos, pero la pérdida de valor del suelo que la nueva calificación comporta lo mismo puede alcanzar los 500.000 millones de pesetas que una cifra muy superior. [...] El proceso por el que este plan comarcal ve la luz es por demás curioso. No hay que decir que el ciudadano español, ese eterno menor de edad, no ha intervenido para nada. Ha sido cosa de poquísimos gente, que ha adelantado su proyecto con poca luz y ningún taquígrafo. Algún ingeniero, aspirante a político; algún arquitecto recién graduado, con estudios en el extranjero; algún abogado en ejercicio libre de la profesión, y muy pocos más. De todo un poco, menos ciudadanos puros y simples. De éstos ni uno. Esta reducida y selecta élite de Jóvenes mesías, - incurriendo costes cuya cuantía el país desearía conocer, da a luz el proyecto que los asombrados barceloneses tienen estos días expuesto ante sus ojos, por el plazo que la ley confiere para efectuar impugnaciones. [...] Aquí he bastado la voluntad de unos poquísimos hombres, demasiado viejos los unos y demasiado jóvenes los otros, sin más refrendo que la firma de algún ministro que, cogido da sorpresa, tendría dificultades para situar la barriada de Torre Baró en un mapa”²⁶⁹.

Les pressions i la lluita del sectors econòmics poderosos per combatre el Pla van cobrar-se una llista important de responsables polítics. El primer va ser el governador civil Tomás Pelayo Ros (31 de maig de 1974), l'alcalde Masó (9 de setembre de 1975) i el director del PGM, Albert Serratosa el 14 de novembre de 1975²⁷⁰.

“L'únic responsable que va estar durant els cinc anys, del 69 al 74 vaig ser jo. Cap a mitjan de 1972 el document estava fet. Però Porcioles el va

²⁶⁸ *Ibid.*

²⁶⁹ TRIAS FARGAS, Ramon. “En torno al plan comarcal urbano y otras cuestiones”, a *La Vanguardia Española*, 16/6/1974, p. 19.

²⁷⁰ ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, p. 295.

congelar. A partir de l'entrada d'en Viola, donen instruccions de que com el Franco se esta morint, el Pla s'ha d'aprovar com sigui. Aquesta idea la defensa el Porcioles curiosament. Hi ha reunions amb Arias Navarro, rep al Cercle d'Economia, que en aquells temps se'ls considerava com la burgesia progre. Rafael Pradas deia això en relació a la immobiliària i immobiliària. Tots li diuen que No al Pla. Senyor Caravent, Valls... tots li van dir que NO. Arias va trucar al Porcioles. Porcioles li va dir, 'nos han metido un gol, esto ya es de dominio público. El pueblo esta levantado. Lo mejor es que la historia nos lo arreglará'. Malgrat que la burgesia li havia dit que no, per exemple un dels que més s'oposaven era el gendre del Godó, Alba de Liste, un dels més contents de carregar-s'ho. A partir de que decideixen el Porcioles i Arias Navarro, 'esto debe continuar', aquest agafa pressa i el desembre de 1975 comença la cosa a accelerar-se, fem la informació pública durant els mesos de febrer i març de 1976, i el 14 de juliol s'aprova el Pla Metropolità. Viola caurà després d'aprovat el pla. El Suárez diu 'Barcelona s'ha incendiat amb el Viola, fora Viola'. Martín Villa fitxarà en Socías, això passarà el desembre"²⁷¹.

Com apunten les paraules de Joan Antoni Solans, davant la realitat que el Pla es trobava en marxa de manera inexorable, el sectors franquistes implicats van intentar desvirtuar-lo²⁷² en el procés d'aprovació definitiu que s'allargaria fins mitjan de juliol de 1976.

És imprescindible destacar que des de posicionaments propers als de les associacions de veïns, tècnics de l'àmbit municipal van col·laborar de manera molt intensa per bastir i consolidar la lluita contra els interessos del franquisme polític local i econòmic²⁷³. Algun dels exemples més destacats d'aquesta construcció de sinergies van ser el del Col·legi d'Aparelladors i la seva revista *CAU: construcción, arquitectura, urbanismo*²⁷⁴. També el Col·legi d'Arquitectes, on a més del suport professional i tècnic a les associacions de veïns s'elaborava la revista *Quaderns d'Arquitectura*, que adquirirà un fort contingut

²⁷¹ Joan Antoni Solans, entrevista amb l'autor (16/09/2016).

²⁷² Com la creació l'agost de 1974 de l'Entitat Municipal Metropolitana de Barcelona, a la que sumarien competències que havia exercit fins aquell moment la Comissió d'Urbanisme provincial. En paraules de Joan Antoni Solans: "Rodolfo Martín Villa va maniobrar per carregar-se el Pla, aprofitant la flebitis de Franco, li munten un Consejo de Ministros a Juan Carlos per aprovar el que seria després la Corporació Metropolitana".

²⁷³ ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, pp. 469-482. També vegeu BONAL, Raimon i COSTA, Joan. *Sòl urbà i classes socials: materials per una política municipal*, Blume, Barcelona, 1978.

²⁷⁴ El president d'aquest col·legi professional, Josep Miquel Abad, va ser el cap de llista del PSUC a les eleccions municipals de 1979 a Barcelona.

combatiu i social. El Col·legi d'Advocats, on destacaven professionals com Jordi Parpal o Josep Solé Barberà, tenia també una estreta col·laboració amb el moviment veïnal²⁷⁵. Un altre espai que adquirirà una significació especial va ser el cas del Centre d'Estudis Urbans (CEU) que en 1977 es refundria com a Centre d'Estudis Urbans, Municipals i Territorials (CEUMT). La importància del moviment veïnal a Barcelona durant el tardofranquisme i la segona meitat de la dècada dels 70, havia situat el moviment urbà com un dels principals puntals de l'acció col·lectiva contra el franquisme i el model capitalista *sui generis* aplicat per aquest i que tenia a les ciutats de Barcelona i la seva corona metropolitana, expressions realment dramàtiques d'especulació, corrupció i falta d'allò més elementals equipaments socials i urbans. El CEUMT²⁷⁶ va ser el principal espai on professionals de l'urbanisme com Jordi Borja, Ricard Boix, Manuel Herce, Marçal Tarragó o Joaquim Clusa entre d'altres, es van vincular i van col·laborar amb el moviment popular urbà. L'intensíssim espai de desenvolupament en propostes urbanístiques i polítiques a nivell municipal que va ser capaç de desenvolupar el CEUMT, va servir perquè els partits d'esquerra -especialment el PSUC i el PCE però no solament- tinguessin una proposta d'alternativa democràtica municipal consistent. Les associacions de veïns van veure reforçades la seva potència com a espai de poder popular, amb la inestimable col·laboració d'aquests professionals de l'àmbit urbà:

“Nuestra aportación consistió en 3 elementos principalmente. La primera en dar apoyo a los movimientos y asociaciones. De facto éramos como una especie de complemento de asociaciones, comisiones de barrio y posteriormente de la FAVB. En segundo lugar, hacíamos una consistente crítica al urbanismo y a las políticas ciudadanas, a través de artículos, publicaciones etc. y en tercer lugar, hicimos varios manuales de formación y elaboración de programas. También libros y diferentes publicaciones y suplementos en multitud de espacios, desde el *Diari de Barcelona*, pasando por *Cuadernos para el Diálogo* o *Tele eXpres*. La gente llegó relativamente bien preparada en el momento de entrar a los ayuntamientos gracias al trabajo del Centro de Estudios Urbanos, pero también gracias al esfuerzo de los colegios profesionales y del mundo universitario que también tenían una estrecha vinculación con los movimientos de barrio”²⁷⁷.

²⁷⁵ ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, p. 248.

²⁷⁶ Organisme independent, però a la pràctica vinculat al PSUC.

²⁷⁷ Jordi Borja Sebastià, entrevista amb l'autor (12/01/2017).

Josep Maria Huertas sintetitzava les raons de com des de punts de vistes totalment diferents, associacions de veïns i grans propietaris es van oposar fortament en les primeres etapes del Pla:

“Les associacions de veïns van creure que el nou pla no responia del tot a les seves reivindicacions i continuava reservant territoris destinats a l'especulació o a la destrucció dels seus ja degradats barris, i van presentar milers d'impugnacions. Van impugnar el pla perquè trobaven insuficients les reserves de zones 6 i 7, números amb els que es qualificaven les zones verdes i els equipaments. Per la mateixa raó, alguns propietaris i interessos particulars van impugnar d'altres, qualificades amb els –per ells– fatídics números, reclamant que s'hi pogués construir”²⁷⁸.

Albert Serratosa, en una obra seva publicada l'any 1979²⁷⁹, insistia de manera ferma en la vitalitat del moviment veïnal per plantejar una lluita en el context del PGM davant els sectors econòmics que pretenien desballestar-lo.

“Las asociaciones de vecinos, solas o a través de la Federación en el caso de Barcelona, fueron los auténticos protagonistas. Con poca experiencia y a veces aún sin legalizar, las asociaciones supieron recoger, orientar e impulsar las fuerzas sociales latentes que, si no pudieron intervenir en la redacción del Plan, fueron el factor decisivo para contrarrestar los ataques de los grupos de presión a lo más esencial de la Revisión”²⁸⁰.

Marc Andreu, va descriure de manera magistral el que suposava aquesta batalla del PGM i com amb el desenvolupament de les polítiques urbanístiques i el canvi de la correlació de forces, la perspectiva del que va suposar el PGM²⁸¹ per a l'associacionisme veïnal va variar:

²⁷⁸ HUERTAS, Josep M. “*El moviment ciutadà...*”, p. 65.

²⁸⁰ SERRATOSA, Albert. *Objetivos y metodología de un plan metropolitano*, Oikos-Tau, Barcelona, 1979, p. 11.

²⁸¹ Per a més informació sobre el seu desenvolupament en els anys posteriors vegeu ESTEBAN, Juli. “Els 20 anys del Pla General Metropolità: les distintes escales i formes de desplegament del Pla”, a *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 28, (noviembre, 1997), pp. 69-83.

“El juliol de 1976 es va aprovar definitivament un PGM²⁸² que no va satisfer del tot ningú. Per la burgesia i els interessos del capital, que n’havien modelat una versió inicial que havien trobat perillosament socialitzant, seguia essent massa progressista. I per les associacions de veïns, que s’hi havien oposat amb al·legacions concretes i que van seguir contraposant-hi els seus plans populars, el PGM responia massa poc a les seves aspiracions i afavoria, en canvi, determinats interessos capitalistes i especulatius. Fins que 10, 20 i 30 anys després el moviment veïnal de Barcelona no es va trobar defensant el PGM i els Plans Parcial de Reforma Interior (PERI) que l’havien de desenvolupar en molts barris segons l’esperit dels seus plans populars i de les promeses arrencades als anys 70 i 80, que l’Ajuntament regatejava, aplaçava o, fins i tot, incomplia per la via de requalificar terrenys per a major profit, ara sí, de veritat, del capital immobiliari; fins aquell moment, la FAVB no es va adonar que aleshores sí que perdia una gran guerra”²⁸³.

La batalla pel PGM va adquirir una gran rellevància i uns proporcions veritablement importants, a més de situar els seus resultats efectius més propers als plantejaments de les forces progressistes. Això va ser possible en un context que, com tractarem més endavant, el capital financer i immobiliari van preferir reorientar les seves inversions de la construcció a d’altres àrees com el sector serveis²⁸⁴ i per una sèrie de característiques que li van ser pròpies a la realitat concreta de la Barcelona de final del franquisme. En cap context com el de Barcelona i la seva àrea metropolitana, les organitzacions antifranquistes -hegemonitzades pel PSUC- van tenir una capacitat operativa i de mobilització tan forta i estesa. Des dels partits, els sindicats, les associacions de veïns, els col·legis professionals, espais de creació intel·lectual o la premsa entre d’altres, la seva influència era inqüestionable. És un fet molt rellevant que fins i tot molts dels tècnics municipals i altres quadres que van participar en l’estudi i redacció del PGM formessin part d’aquest ampli i plural camp dels plantejaments progressistes i que el règim tingués tantes dificultats per poder pal·liar el seu treball.

²⁸² Per a un anàlisi més detallat del PGM vegeu ARTEAGA, Isabel. *Construir ciudad en...*, pp. 198-210.

²⁸³ ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, p. 323.

²⁸⁴ HERCE, Manuel. *El negocio del territorio. Evolución y perspectivas de la ciudad moderna*, Alianza Editorial, Madrid, 2013.

Pel que fa a la pròpia dictadura a Barcelona, en aquest període se situava en una posició defensiva i d'esgotament. El efectes de la crisi de 1973 eren cada cop més sensibles, la certesa de que la vida del dictador arribava a la seva fi contrastava amb la incertesa que això suposava per als sectors dominants. En front aquesta situació el bloc de poder de la dictadura trobava dificultats per plantejar quin havia de ser el model a seguir després de la mort del dictador. Les estratègies més o menys reformistes o aperturistes es confrontaven, i això tenia efectes no només polítics sinó com hem vist a tall d'exemple sobre el PGM, també conflictes entre diferents sectors econòmics del règim. El que en definitiva resultava en una minvada capacitat d'iniciativa i resposta per part del poder davant la pressió popular.

Finalment, el propi model –o manca de model- de *desarrollismo* a Barcelona i la seva àrea metropolitana es trobava tant desacreditat i la seva repercussió era tan lesiva socialment que afavoria l'oposició oberta d'amplis sectors socials i que els tècnics tinguessin molt clar la necessitat de concretar i regular propostes -com la de zones i sistemes i ampliar molt les reserves de sòl per equipaments- per combatre el model imperant.

4.3. Una situació insostenible en una nova realitat

“La historia de los veinte años que siguieron a 1973 es la historia de un mundo que perdió su rumbo y se deslizó hacia la inestabilidad y la crisis. Sin embargo, hasta la década de los ochenta no se vio con claridad hasta qué punto estaban minados los cimientos de la edad de oro”²⁸⁵. En aquesta frase del gran historiador Eric Hobsbawm es pot entendre la importància dels anys 70 com a punt d’inflexió del recorregut històric del segle XX. Després de la Segona Guerra Mundial, el món occidental havia gaudit d’un creixement econòmic constant i important durant les tres dècades següents.

L’enfrontament entre la URSS i els EEUU continuava per tot el planeta Terra, però des de finals dels anys seixanta i principis dels 70 es van signar acords importants entre les dues superpotències en matèria de control i limitació d’armament nuclear²⁸⁶ i el comerç entre elles augmentava qualitativa i quantitativament²⁸⁷. Però aquesta dinàmica es veuria truncada per una sèrie de canvis a l’esfera internacional.

La guerra del Yom Kippur i l’embargament dels països de la OPEP va tensionar el panorama internacional. Però no serien els únics fets que acabarien desembocant en un empitjorament de les relacions entre els nord americans i els soviètics. La derrota a Vietnam va debilitar als EEUU i cronològicament va ser el pròleg de diverses revolucions a Àfrica, Àsia i fins i tot Amèrica en el període 1974-1979²⁸⁸ que van cercar el suport en el bloc socialista²⁸⁹. Fred Halliday, expert en relacions internacionals, va caracteritzar aquest període dels anys 70 com de “Segona Guerra Freda”²⁹⁰.

²⁸⁵ HOBBSAWM, Eric. *Historia del Siglo XX*, Crítica, Barcelona, 2011, p.403.

²⁸⁶ Els acords coneguts com SALT (*Strategic Arms Limitation Talks*).

²⁸⁷ HOBBSAWN, Eric. *Historia del Siglo...*, p. 247.

²⁸⁸ Antiques colònies de Portugal o Etiòpia entre d’altres. Cambodja y Laos al continent asiàtic i a les portes dels EEUU la victòria sandinista al juliol de 1979.

²⁸⁹ L’enderrocament del Sha de Persia i la revolució a l’Iran van debilitar la posició dels EEUU a la zona i van fer créixer les veus nord americanes que exigien un canvi d’estratègia enfront la URSS. La intervenció soviètica a l’Afganistan, iniciada el mateix 1979 va incidir fortament sobre aquesta realitat.

²⁹⁰ HALLIDAY, Fred. *The Making of the Second Cold War*, Verso, Londres, 1983.

L'hegemonia del keynesianisme veuria com arrel de la crisi de 1973, els defensors del que es coneixeria com neoliberalisme passarien a l'ofensiva i arribarien al govern d'alguns dels estats mes importants en els anys següents. Margaret Thatcher al Regne Unit i Ronald Reagan als EEUU van ser l'exemple paradigmàtic de l'aplicació de les polítiques neoliberals²⁹¹.

La dècada dels 70 a Europa va conèixer també l'auge de les "guerrilles urbanes" i dels "grups terroristes". Un dels exemples més impactants de la seva capacitat d'actuació va ser el segrest i posterior assassinat del cap de la democràcia cristiana italiana Aldo Moro el mes de maig de 1978. Però malgrat els efectes de la crisi de 1973 -molt més sensibles a Europa que als EEUU- o l'activitat de bandes armades, l'estabilitat a Europa era la nota dominant. La finalització de les dictadures al sud d'Europa²⁹² -ni tant sols la de Portugal- van alterar la divisió de zones d'influència de les superpotències acordades als anys 40²⁹³.

Malgrat això, el conflicte turc-xipriota, la finalització de les des dictadures grega, portuguesa i espanyola -amb el posterior temps d'incertesa, especialment intens a Portugal amb la considerable força dels comunistes i les seves bones relacions amb sectors militars influents- i el creixement del PCI a Itàlia, provocaven incertesa en la posició de l'OTAN al sud d'Europa²⁹⁴.

Fins la *Revolução dos Cravos*, la realització d'un cop militar "progressista" semblava poc més que un oxímoron a Europa²⁹⁵, però certament, en altres parts del món no era així en absolut. L'any 1952 a Bolívia o l'etapa del Gobierno Revolucionario de la Fuerza Armada al Perú, instaurat l'any 1968, van demostrar que la revolució no era un fet exclusiu de columnes guerrilleres avançant des de les muntanyes cap als pobles i ciutats per derrocar el govern.

²⁹¹ HOBBSAWM, Eric. *Historia del Siglo...*, veure capítol XIV "Las décadas de crisis", pp. 403-431.

²⁹² Fets que no podem entendre de manera aïllada del context internacional.

²⁹³ HOBBSAWM, Eric. *Historia del Siglo...*, p. 249.

²⁹⁴ MARTÍN, Óscar José i ORTIZ, Manuel (coord.). *Claves internacionales en la Transición española*. Los libros de la Catarata, Madrid, 2010, p. 24.

²⁹⁵ El propi Partit Comunista Portuguès, en el programa vigent quan va tenir lloc la Revolució dels Clavells, descartava la idea de que un cop militar pogués enderrocar la dictadura, CUNHAL, Álvaro. *Rumo à Vitória*. Avante, 2001, Lisboa, pp. 270-271.

L'impacte de la revolució portuguesa a Espanya es va sentir de manera intensa tant per la proximitat geogràfica com pel fet de les trajectòries semblants de les dues dictadures instaurades abans de la Segona Guerra Mundial. A més, el fet que el cop democràtic fos donat pels militars va agreujar la història d'un règim franquista que estava perdent el consens social i es trobava en plena crisi.

Les principals potències occidentals van treballar diferents estratègies davant l'incert procés polític que esdevindria després de l'imminent mort de Franco. Aquestes estratègies es situaven dins les coordenades del consens entre les forces domèstiques i defugir de qualsevol intent de desestabilització del règim²⁹⁶.

L'objectiu de Washington de mantenir les bases nord americanes al territori espanyol estaven per damunt de la democratització del país. Precisament, arrel de les grans mobilitzacions i vagues desfermades en els primers mesos de 1976, els EEUU participarien més activament en donar més suport al rei²⁹⁷ i l'aposta reformista de Suárez, cercant l'estabilització i la reducció del conflicte social²⁹⁸.

Les altres potències com el Regne Unit, França o la República Federal d'Alemanya van actuar de manera similar, sempre prioritant les bones relacions amb el franquisme i el manteniment dels seus interessos estratègics²⁹⁹ per damunt de qualsevol "vel·leïtat" anti dictatorial i democratitzadora³⁰⁰. La resposta internacional de rebuig i condemna davant les execucions de la dictadura contra militants d'ETA i el FRAP, el 27 de setembre de 1975, no podia ocultar ni modificar unes relacions que en general van ser cordials i positives durant anys entre la dictadura i les democràcies occidentals. La crisi econòmica, la conflictivitat social y laboral y la violència política van tenir un paper cabdal durant tot el període de Transició, des del primer moment,

²⁹⁶ MARTÍN i ORTIZ. *Claves internacionales en...*, p. 42.

²⁹⁷ La seva presència al mes de maig i juny de 1976 va donar-li una dimensió internacional i reforçar la seva figura. TUSELL, Javier. *Dictadura franquista y democracia (1939-2004)*. Crítica, Barcelona, 2005, p. 286.

²⁹⁸ MARTÍN i ORTIZ. *Claves internacionales en...*, pp. 43-45.

²⁹⁹ Exemples com Gibraltar en el cas britànic o les relacions econòmiques com el cas de França.

³⁰⁰ *Ibid.*, pp. 46-50.

en el marc de la crisi final del règim franquista. En aquest context, seria més correcte situar divisions internes dins el règim posterior a la mort de Franco que no descomposició interna. El cap de l'Estat nomenat per Franco es va anar consolidant a mesura que avançava el procés de democratització i el Govern va restar en bona mesura en mans dels quadres polítics de la dictadura fins el final de 1982³⁰¹.

A Espanya, la crisi internacional va coincidir amb la l'etapa final de la crisi de la dictadura i el període de Transició, accentuant encara més els seus efectes lesius per a amplis sectors de la societat després de pràcticament 15 anys de creixement econòmic. "Políticamente, el último franquismo no es más que un impotente testigo de su propio desorden"³⁰². L'economia espanyola es trobava inserida dins el conjunt d'economies europees, tenint un paper d'economia perifèrica³⁰³. Donades les característiques pròpies del sistema econòmic espanyol, van tenir lloc de manera diferencial -i més agreujada- diversos efectes negatius. La base energètica i l'estructura industrial eren febles i els sectors més afectats eren molt importants en el sistema econòmic i productiu espanyol³⁰⁴. A més, el període de Transició va facilitar l'acumulació dels problemes econòmics que no van començar a ser tractats pels poders polítics fins 1977 i de manera menys contundent que a la majoria de països europeus. El context d'incertesa viscut en els darrers dos anys del franquisme va limitar la capacitat operativa de les autoritats econòmiques per enfrontar la crisi. Van intentar -sense èxit- que l'augment del preu del petroli no provoqués la

³⁰¹ SOTO, Álvaro. "Ni modélica ni fracasada. La transición a la democracia en España: 1975-1982", a *Índice Histórico Español*, núm. 125, Barcelona, 2012, pp. 144-152.

³⁰² GARCÍA, José L. "La industrialización y el desarrollo económico de España durante el franquismo". a NADAL, Jordi; CARRERAS, Albert i SUDRIÀ, Carles (comp.). *La economía española en el siglo XX. Una perspectiva histórica*. Ariel, Barcelona, 1994, pp. 164-189.

³⁰³ Banco de Bilbao, *Renta Nacional de España y su distribución provincial (Serie homogénea 1955-1975)*, Bilbao, 1978, pp. 116-117. La població ocupada en el sector industrial i en la construcció havia passat de 3.361.262 l'any 1955 a 5.057.064 l'any 1975. A l'agricultura i pesca, en el mateix període de 20 anys es va passar de 5.512.567 a 3.075.704. La població amb feina va passar de 11.790.073 a 12.629.073 de 1955 a 1975.

³⁰⁴ Pel que fa a Espanya, l'augment de la factura petrolera va ser de 125.000 milions de pessetes, a NADAL, Jordi; CARRERAS, Albert i SUDRIÀ, Carles. *La economía española...*, p. 346.

contracció de la demanda i de l'activitat³⁰⁵, evitant de repercutir totalment aquest augment sobre els preus energètics interiors i considerant que es tractava d'una situació temporal i no estructural. Així mateix, en el període 1973-1979 el preu del cru comprat per Espanya es multiplicava per 6 però el preu interior de *fuel-oil* es multiplicava només per tres³⁰⁶.

A més, durant les primeres etapes de la Transició, la pujada dels salaris en un context de forta agitació social va fer créixer la inflació. A mitjan de 1977 la inflació arribava al 26% i els salaris bruts en alguns sectors com la manufactura creixien a una taxa anual del 30%³⁰⁷.

La taxa d'atur durant la primera meitat de la dècada dels 70 no havia arribat al 2%. L'any 1976 es va situar en el 2,8% i l'any següent ja estaria en el 5,3%. A l'acabar la dècada, la taxa estava molt propera al 9% i no pararia fins als anys centrals dels 80 superant el 20%³⁰⁸. Les economies com l'espanyola que tenien la seva producció principal en rames que requerien altíssimes quantitats de consum d'energia i de mà d'obra enlloc de models més tecnològics i de personal més tècnic, van patir encara més intensament els efectes de la crisi. A més, l'emergència de nous països que s'estaven industrialitzant -com alguns asiàtics- encara dificultaven més la posició d'Espanya en el mercat internacional. L'enfonsament a nivell industrial va ser tan important i extens -pràcticament sense interrupció des de 1974-1984- que es podria parlar d'un procés de desinversió industrial³⁰⁹.

La primera fase de la Transició, que comprendria des de la mort del dictador fins l'aprovació de la Ley per a la Reforma Política, va situar-se en els acords i

³⁰⁵ En el període 1971-1979, les set principals potències industrials havien reduït la seva demanda final d'energia per unitat de producte en un 9%. Espanya l'havia augmentada un 10%, a *ibid.*, p. 196.

³⁰⁶ *Ibid.*, p. 348.

³⁰⁷ *Ibid.*, p. 195. El governador civil Sánchez-Terán parlava en aquests termes: "la economía se deterioró aún más en el primer semestre del 76, pues para frenar la oleada de huelgas se aprobaron convenios colectivos descabellados, con subidas del 20 o del 30 por ciento.", a SÁNCHEZ-TERÁN, Salvador. *La Transición. Síntesis y claves*, Planeta, 2008, Barcelona, p. 106.

³⁰⁸ CARRERAS, Albert i TAFUNELL, Xavier. *Historia económica de la España contemporánea (1789-2009)*, Crítica, Barcelona, 2014, p. 390.

³⁰⁹ CARRERAS, Albert i TAFUNELL, Xavier. *Historia económica de...*, pp. 383-385. Per a un anàlisi més exhaustiu, vegeu capítol 9 "Crisi econòmica i transició política (1974-1985)".

desavinences entre els sectors “durs” i “tous” del règim i amb una pressió popular molt important. Aquests van ser el protagonistes de la caiguda del primer govern de la monarquia amb Arias Navarro. No seria fins l'arribada de Suárez que aquesta primera fase de ‘desvinculació’ del règim franquista iniciaria un veritable projecte de no retorn³¹⁰.

No seria fins l'any següent, en el primer semestre de 1977 quan partits i sindicats es legalitzarien. Durant els primers mesos de 1976, el ministre de Governació, Manuel Fraga, va treballar intensament per cercar el reforçament del PSOE enfront el PCE, per tallar qualsevol intent de conformació d'un model de partits principals “a la italiana”³¹¹. L'estratègia permissiva amb el PSOE i amb els seus dirigents principals³¹² tenia l'objectiu de facilitar l'extensió i consolidació dels socialistes davant dels comunistes i ocupar un ampli espectre de centre-esquerra dins uns plantejaments socialdemòcrates. Malgrat que la creació de la Coordinadora Democrática³¹³ –coneguda popularment com Platajunta- el mes de març de 1976 semblava que impossibilitaria l'aïllament dels comunistes de la resta de forces democràtiques i progressistes, el propòsit d'afavorir la consolidació d'un sistema amb dos grans partits de centre-dreta i centre-esquerra s'acabaria aconseguint. A més, la conformació de la Platajunta i del seu espectre polític més ampli, va servir per moderar els plantejaments de l'oposició més rupturista, element que ajudaria al procés de reforma. És en aquest context on el terme “ruptura pactada” començaria a ser intensament utilitzat pel PCE, conscient que no era possible fer caure el govern per la mobilització i instaurar un govern provisional³¹⁴.

³¹⁰ POWELL, Charles. *España en democracia, 1975-2000: Las claves de la profunda transformación de España*. Plaza & Janés, Barcelona, 2001, p. 130.

³¹¹ A Itàlia els dos partits principals eren la *Democrazia Cristiana* (DC) i el *Partito Comunista Italiano* (PCI).

³¹² També amb altres partits socialistes rivals com el PSP de Tierno Galván.

³¹³ Fusionant la Junta Democrática impulsada pel PCE i la Plataforma Democrática hegemnitzada pel PSOE.

³¹⁴ POWELL (2001), pp. 155-156.

El PSOE i el PCE van viure “la seva pròpia transició dins de la Transició”³¹⁵. Els dos principals partits de l’oposició van modificar molts elements de les seves propostes públiques durant aquest període a mesura que la correlació de forces variava. Els elements més notoris com les renúncies al marxisme per part del PSOE o al leninisme per part del PCE van constituir una part -no la més important malgrat ser la més “pirotècnica”- d’un procés intern i intens de modificacions de les respectives propostes polítiques i organitzatives. Per part dels comunistes del PCE, principal partit de la lluita antifranquista i democràtica, va variar diverses vegades el seu posicionament i de manera molt sensible. Ja al 1975 i en un context de crisi de la revolució a Portugal, el PCE havia donat passos fermes en la seva adopció de les propostes eurocomunistes que venien d’Itàlia, de l’apropament a la socialdemocràcia i allunyament de Moscou³¹⁶. En el PSOE, els viratges del nou grup dirigent amb Felipe González y Alfonso Guerra van ser fins i tot més acusats, necessitats en una primera fase de disputar l’espai d’esquerres i després moderar els plantejaments ideològics i propostes per situar-se com alternativa de govern³¹⁷. Els socialistes -i altres grups d’esquerres- van afrontar una situació contradictòria respecte al PCE. Per una banda competien per convertir-se en el partit majoritari de l’esquerra i dels sectors populars, per altra banda, existia la cooperació en la lluita antifranquista i democràtica. Així mateix, el PCE era conscient que disposava de la força necessària per ser un actor polític de primer nivell però insuficient per enderrocar el règim, un règim interessat en aïllar els comunistes de les forces de l’oposició més moderades³¹⁸. Aquest aïllament no va poder reeixir³¹⁹, en gran mesura, per la influència i presència dels comunistes dins dels

³¹⁵ ANDRADE, Juan. *El PSOE y el PCE en (la) transición. La evolución ideológica de la izquierda durante el proceso de cambio político*. Siglo XXI, Madrid, 2015, p. 19.

³¹⁶ VARELA, Raquel. “El ‘eurocomunismo’ de Santiago Carrillo y la ‘revolución democrática y nacional’ de Álvaro Cunhal: la política de los partidos comunistas en el final de las dictaduras en la Península Ibérica, 1974-1978” a *Novísima. II Congreso Internacional de Historia de Nuestro Tiempo*, La Rioja, 11, 12 i 13 de setembre de 2008, p. 88.

³¹⁷ Per més informació sobre els diferents posicionaments del PCE i del PSOE durant aquesta etapa, vegeu ANDRADE, Juan. *El PSOE y el PCE en (la) transición. La evolución ideológica de la izquierda durante el proceso de cambio político*. Siglo XXI, Madrid, 2015.

³¹⁸ ANDRADE, Juan. *El PSOE y...*, pp. 63-64.

³¹⁹ Malgrat que sens dubte va afectar i va condicionar negativament la capacitat política dels comunistes.

moviments socials, destacant el sindicalisme i el moviment veïnal³²⁰. La lluita obrera va ser l'altra punta de llança conjuntament amb diferents moviments socials com el veïnal que l'oposició democràtica va utilitzar contra la dictadura d'una manera més eficaç i estesa³²¹. El potencial desestabilitzador i de deslegitimació de la mobilització sindical contra el règim va arribar a ser molt important en aquests anys. Per una banda, la seva lluita colpejava la línia de flotació del règim i a la vegada aconseguia millores en les condicions dels treballadors, utilitzant la seva força organitzada, però també un context favorable per a les seves reivindicacions³²².

A les eleccions sindicals de 1975, militants de CC.OO. i de la USO van impulsar les Candidaturas Unitarias y Democráticas (CUDs), unes candidatures on, a les reclamacions eminentment laborals hi convergien demandes polítiques i socials. El triomf va ser rotund. A Barcelona podríem parlar d'èxit a les grans empreses com SEAT, Roca, Siemens, Olivetti, Gallina Blanca... En aquests centres de treball les CUDs van obtenir percentatges de suport que rondaven el 78% ³²³.

L'any 1973, el President del Govern Luís Carrero Blanco havia mort en un atemptat organitzat per ETA a Madrid. Però de fet l'auge dels assassinats de caire polític i la violència relacionada amb motivacions polítiques es va situar en els anys de la Transició. Tal com va estudiar el professor Mariano Sánchez Soler, des de la mort de Franco fins la finalització de l'any 1983 es van comptabilitzar 2.663 víctimes³²⁴ dins de les quals 591 van morir assassinades. D'aquesta xifra propera als 600 morts, aproximadament 300 van morir a mans d'ETA i 188 tenien origen institucional, es a dir, terrorisme d'Estat, assassinats de la policia en un context de manifestacions o mobilitzacions, morts a les

³²⁰ El moviment veïnal va ser un dels nous protagonistes de les lluites democràtiques en els 70 com s'ha tractat en el tema anterior del treball i que es tornarà a tractar en endavant, però això aquí només s'ha fet un petit esment.

³²¹ Sobretot a les zones més industrials i de concentració de classe obrera com l'àrea metropolitana de Barcelona que es tractarà amb més profunditat més endavant.

³²² En un context de debilitat de la dictadura.

³²³ SOTO, Álvaro. "No todo fue igual: cambios en las relaciones laborales, trabajo y nivel de vida de los españoles, 1958-1975", a *Pasado y memoria: Revista de historia contemporánea*, núm. 5, 2006, p. 32.

³²⁴ Sumant morts i ferits hospitalitzats.

dependències policials etc. Malgrat això, va ser la banda terrorista ETA i de manera molt destacada, la principal causant de morts i ferits en aquests anys, amb gran intensitat fins l'any 1981 que coincidiria amb el cop d'Estat del 23-F³²⁵. És simptomàtic com xifres tan altes de violència solen passar a una posició secundària en els relats hegemònics fins el moment de la Transició, tal com Sánchez-Cuenca apunta: “En general, la historia sobre la transición española tiende a pasar por alto el hecho significativo de que el proceso de democratización estuvo acompañado por un elevado nivel de violencia política”³²⁶.

A nivell de la crisi de règim, l'any 1976 havia viscut moments de gran incertesa i col·lisió interna i externa. El rei s'havia mantingut fidel als designis de Franco quan aquest encara vivia. No existeix cap prova documental que ens porti a afirmar que després de la mort del dictador, Juan Carlos³²⁷ tenia projectat el procés de Transició tal i com va passar finalment. Hi hagueren petits moviments i gestos aperturistes en els primers mesos, però el context internacional -amb els exemples de Grècia i Portugal de manera destacada-, així com la derrota política de la proposta de Arias Navarro -que podria amenaçar a perpetuar una situació fins i tot perillosa per a la mateixa existència de la monarquia- van afavorir que es donés un canvi d'estratègia impulsat i controlat pels reformistes, amb Suárez al capdavant i amb la col·laboració -més o menys important segons la situació- per part dels sectors rupturistes³²⁸.

Un element clau de la proposta de Suárez era que el procés polític de transició de la dictadura a la democràcia es realitzés de manera controlada pel Govern i amb continuïtat dins la legalitat tal com plantejava Torcuato Fernández Miranda “de la ley a la ley”³²⁹. En aquest sentit, la Ley para o por Reforma Política seria

³²⁵ SÁNCHEZ, Mariano. *La Transición sangrienta. Una historia violenta del proceso democrático en España (1975-1983)*. Península, Madrid, 2010, pp. 353-365.

³²⁶ SÁNCHEZ, Ignacio. “La violencia terrorista en la Transición española a la democràcia”. *Historia del presente*, núm. 14, (2009/II 2ª época), p. 9.

³²⁷ Una de les figures més importants en la direcció política d'aquells moments seria Torcuato Fernández Miranda com a President de les Corts i del Consejo del Reino.

³²⁸ SOTO, Álvaro. “No todo fue...”, pp. 24-25.

³²⁹ Al desembre de 2017 es va estrenar a TVE el telefilm “De la ley a la ley” sobre Torcuato Fernández Miranda i produït per RTVE que connecta perfectament amb el relat de la Transició

el punt de sortida per dur a terme la proposta cap a la democratització des de la reforma. Paral·lelament, això va atorgar la iniciativa política al Govern i va situar en una posició més defensiva a les forces democràtiques i rupturistes.

El Govern va treballar en tres vies diferents però paral·leles per assegurar-se el triomf de la reforma. En primer terme, per convèncer els procuradors i els membres del Consejo Nacional de la pertinència de la reforma, convèncer el poble espanyol i també per obtenir una posició no desestabilitzadora per part de l'oposició democràtica. Quins van ser els resultats? del total de 497 procuradors presents van votar a favor 425. La participació al referèndum del 15 de desembre de 1976 va ser del 77,7% amb el 94,1% dels vots afirmatius i la majoria de l'oposició va cridar a una tèbia abstenció³³⁰.

A Catalunya, la participació en el referèndum fou molt alta, situant-se en el 74% i amb un suport amplíssim del vot afirmatiu. Aquesta important dada posava de relleu les limitacions que tenien els plantejaments rupturistes³³¹.

En aquest període de mitjan dels anys 70, el nivell de vida a Catalunya estava un 20-25% per sobre d'Espanya. També els índexs de població ocupada - inclosa la femenina- eren sensiblement més alts que a la resta d'Espanya. L'estructura productiva també era diferent. Prop del 50% població activa es trobava en sector industrial; el sector agrari espanyol rondava el 22%, mentre que la població catalana ocupada pel sector primari era aproximadament del 10%³³².

L'estabilitat governativa va ser la nota dominant durant els prop de 40 anys de dominació franquista a Catalunya. En els primers temps hi hagué governadors civils que van estar poc temps, com Wenceslao González Oliveros, fruit principalment de les dificultats internes d'un règim de post guerra. Serà en els darrers anys del règim quan es succeiran de manera molt ràpida diversos

com el d'un procés de pacte entre les elits, fins i tot es parla de Torcuato com "el guionista de la Transició". Quer, Silvia. (2017). *De la ley a la ley*. RTVE / Visiona TV, (2017).

³³⁰ SOTO, Álvaro. "No todo fue...", pp. 37-42.

³³¹ RIQUER, Borja de, i CULLA, Joan B. *El franquisme i la transició democràtica (1939-1988)*, Edicions 62, Barcelona, 1989, p. 428.

³³² RIQUER, Borja de. "La societat catalana al final del règim franquista", a YSÀS, Pere (ed.). *La transició a Catalunya i Espanya*. L'Avenç-Fundació Doctor Vila d'Abadal, Barcelona, 1997, p. 49.

governadors civils com Martín Villa, Sánchez-Terán i Manuel Ortiz. Degut a una realitat d'incertesa i inestabilitat generalitzada³³³, el règim va tenir dificultats importants per reconduir una situació on les forces de l'oposició es trobaven fortes i els suports del règim eren proporcionalment més febles que a d'altres zones interiors d'Espanya³³⁴.

El propi Sánchez-Terán apuntava poc després de ser nomenat governador civil de Catalunya, com el propi Adolfo Suárez -secretari general del Movimiento en aquells moments- li confirmava la debilitat que patia el partit del règim a Barcelona³³⁵.

Sánchez-Terán va ser el governador civil en l'etapa més incerta i decisiva de la transició a Catalunya³³⁶. Manifestacions com les de l'1 i 8 de febrer de 1976, actes com el Congrés constituent del PSC el 22 de juny de 1976 al Palau Blaugrana o l'11 de Setembre a Sant Boi van ser alguns dels fets més importants de mobilització ciutadania en un marc polític repressiu però en moviment cap a posicions més tolerants³³⁷.

Alguns intents, com l'iniciat el mes de febrer de 1976 amb el decret impulsat per Fraga per a crear una comissió³³⁸ que estudies un règim especial per a les quatre províncies de Catalunya³³⁹ van quedar en no res. L'impuls del moviment democràtic i catalanista per a la recuperació de les llibertats i drets perduts amb la derrota de 1939 estava molt ferm.

L'activisme social i polític de Catalunya va ser capaç de construir un ampli consens social entorn a aquestes bases democràtiques i catalanistes. És molt

³³³ RISQUES, Manel. *L'Estat a Barcelona. Ordre públic i governadors civils*, Editorial Base, Barcelona, 2012, p. 238.

³³⁴ RIQUER, Borja de. "La societat catalana...", p. 55.

³³⁵ SÁNCHEZ-TERÁN, Salvador. *De Franco a la Generalitat*. Planeta, Barcelona, 1988, p. 20.

³³⁶ Desembre de 1975 a l'abril de 1977.

³³⁷ RISQUES, Manel. *L'Estat a Barcelona...*, p. 257.

³³⁸ Comissió presidida per Federico Mayor Zaragoza, Carles Sentís, Gabriel Ferraté, Sardà Dexeus. Més tard hi participarien Ribera Rovira, Joaquim Viola, Joan Antoni Samaranch i representants de les demarcacions.

³³⁹ GOMIS, Josep. "Les diputacions en el canvi democràtic municipal" a ARACIL, Rafael; SEGURA, Antoni, i MAYAYO, Andreu (eds.). *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya a La reforma de l'exèrcit i de l'administració local* (vol. III), Edicions UB, Barcelona, 2000, p.264

rellevant destacar com aquestes bases van afavorir notablement la capacitat de generar sinergies unitàries de l'oposició franquista a Catalunya ja a la dècada dels 60 i que es reforçarien notablement durant els 70. Una realitat notablement diferent de la realitat espanyola³⁴⁰. Un parell d'exemples importants d'aquesta cultura unitària serien la constitució de la Taula Rodona i de la Comissió Coordinadora de Forces Polítiques a Catalunya a la segona meitat de la dècada dels 60 i de manera més decisiva l'Assemblea de Catalunya, nascuda el 7 de novembre de 1971 a l'església de Sant Agustí Vell³⁴¹.

“En definitiva, la Assemblea de Catalunya permetió al antifranquismo catalán disponer de un instrumento unitario, coordinador y movilizador, capaz de tener un papel protagonista y condicionante de la vida política”³⁴².

A l'Assemblea de Catalunya hi conviuen diverses visions i propostes i no sempre la relació va ser fluida, com per exemple a la tardor de 1976, amb el debat que es va desenvolupar dins d'aquest organisme, sobre la relació entre partits catalans i organismes unitaris espanyols. encapçalada pel PSUC una i per Tarradellas l'altre.³⁴³ El PSUC, hegemònic, seria capaç de realitzar un paper d'interlocutor entre tots els sectors i demostraria una vitalitat organitzativa, que contrastava amb els diferents grups socialistes com el Reagrupament de Josep Pallach i Convergència Socialista³⁴⁴.

El moviment sindical també va ser dirigit en gran mesura pel PSUC i va adquirir una potencia i capacitat combativa fora de tot dubte³⁴⁵. En el període de les

³⁴⁰ MOLINERO, Carme i YSÀS, Pere. *La cuestión catalana. Cataluña en la transición española*, Crítica, Barcelona, 2014, p.21.

³⁴¹ MOLINERO i YSÀS. *La cuestión catalana...*, p.33.

³⁴² *Ibid.*, p.35.

³⁴³ Per a més informació vegeu BATISTA, Antoni i PLAYÀ, Josep. *La gran conspiració: Crònica de l'Assemblea de Catalunya*. Empúries, Barcelona, 1991.

³⁴⁴ MARTÍN, José L. “La transició política a Catalunya”, a YSÀS, Pere (ed.). *La transició a Catalunya i Espanya*. L'Avenç-Fundació Doctor Vila d'Abadal, Barcelona, 1997, pp. 73-75.

³⁴⁵ SÁNCHEZ-TERÁN, Salvador. *De Franco a...*, p. 29. En el primer semestre de 1975 hores-home perdudes era de 1.651.058, durant el mateix període de 1976 era de 13.903.914, destacant els sectors de la construcció i el metall. també vegeu MOLINERO Carme i YSÀS, Pere. *De la hegemonía a la autodestrucción. El Partido Comunista de España (1956-1982)*. Crítica, Barcelona, 2017, p. 270.

dues eleccions sindicals de 1971-1975³⁴⁶, la CONC van experimentar un procés de d'extensió dins la classe obrera i els sectors populars jugant un paper protagonista amb la seva participació a l'Assemblea de Catalunya³⁴⁷.

A les eleccions sindicals de 1975, concretament a la zona industrial de Barcelona, el triomf de CC.OO. havia estat incontestable³⁴⁸. Dels quasi 63.000 enllaços escollits a la província, més de dos terços pertanyien a les Candidatures Unitàries i Democràtiques (CUDs). Fins i tot va ser possible l'entrada de militants d'aquestes candidatures formar part d'estructures superiors del Sindicat Vertical³⁴⁹ com eren les Uniones de Técnicos y Trabajadores (UTT), malgrat els esforços del règim barrar el pas a l'onada democràtica³⁵⁰.

“De los movimientos de protesta en España entre 1974 y 1976, ninguno consiguió tanto respaldo popular como el de Cataluña. Se podría decir que en los años setenta Barcelona se convirtió en la capital de la oposición a la dictadura”³⁵¹. Aquesta ciutat *capital de la oposició a la dictadura* vivia sota un model inspirat en gran part en la ideologia feixista, on la jerarquia i el

³⁴⁶ A mitjan 1974 es va finalitzar amb èxit el procés de reunificació de les diverses coordinadores (algunes impulsades per la LCR o Bandera Roja) existents dins de Comissions Obreres, vegeu a SELLES, Elionor. “Moviment obrer, canvi polític, social i cultural: Comissions Obreres a Catalunya, 1964-1978”, a *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, núm. XVII, Barcelona, 2006, pp. 288-289.

³⁴⁷ MOLINERO, Carme, i YSÀS, Pere. *Productores disciplinados y minorías subversivas. Clase obrera y conflictividad laboral en la España franquista*, Siglo XXI, Madrid, 1998, p. 245.

³⁴⁸ Van sorgir importants debats dins de CC.OO. sobre quina havia de ser l'estratègia a aplicar en relació a l'eina sindical. Per una banda, l'estratègia encapçalada per Isidor Boix, que defensava la creació del sindicat unitari sobre la base dels càrrecs sindicals que havien estat escollits a les eleccions. Enfront aquest posicionament, López Bulla i Cipriano García argumentaven que l'objectiu era anular el Sindicat Vertical com a pilar fonamental del règim i afavorir l'arribada de la democràcia en el marc de la qual es podria construir un sindical de classe.

³⁴⁹ Dins el sindicat Vertical, divisió entre els sectors oficials, "búnker" com Sánchez Covisa que volen mantenir a tota costa l'OSE i els reformistes con Martin Villa i Socías Humbert, intentant cercar un nou camí -lleï de relacions laborals, abril de 1976- i que serien majoritàries, vegeu a GABRIEL, Pere (coord.). *Comissions Obreres de Catalunya (1964-1988): una aportació a la història del moviment obrer*. Empúries, 1989, Barcelona, p. 84.

³⁵⁰ MOLINERO, Carme i YSÀS, Pere. “De la hegemonia...”, pp. 143-144.

³⁵¹ BALFOUR, Sebastian. *La dictadura, los trabajadores y la ciudad*, Edicions Alfons el Magnànim, València, 1994, p. 208.

centralisme extrem eren norma, també envers el món local³⁵². Des de les primeres lleis d'organització dels municipis com la Llei de Bases del Règim local de 1945³⁵³ aprovada el 17 de juliol. En aquest marc, les corporacions locals tenien limitacions importants en la seves funcions i una triple dependència del poder central franquista en l'àmbit polític, financer i administratiu³⁵⁴.

La primera modificació important d'aquest règim local a la ciutat de Barcelona es va produir amb l'aprovació durant el mandat de Josep Maria Porcioles i l'embranchada dels tecnòcrates de l'Opus de la Carta de Barcelona l'any 1960³⁵⁵. Gràcies a la Carta de Barcelona, Porcioles va tenir encara més poder que els seus antecessors franquistes. Els regidors van perdre importància i van emergir amb força les figures dels delegats de serveis³⁵⁶, els quals eren nomenats³⁵⁷ pel propi alcalde³⁵⁸. Aquest model, amb molt poques modificacions i cap d'ella rellevant, seria el que es mantindria fins l'etapa democràtica.

Malgrat això, molts fets exemplifiquen la capacitat de l'oposició democràtica per prendre la iniciativa enfront l'alcaldia franquista. Després de la destitució de Josep Maria Porcioles -desgastat per la corrupció i el moviment veïnal en ascens- en els comicis per escollir regidors pel terç familiar de Barcelona celebrats l'any 1973, es va presentar pel districte IX³⁵⁹ Fernando Rodríguez

³⁵² SANTACANA, Carles. "L'administració local durant el franquisme" a ARACIL, Rafael; SEGURA, Antoni, i MAYAYO, Andreu (eds.). *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya a La reforma de l'exèrcit i de l'administració local* (vol. III), Edicions UB, Barcelona, 2000, p.185.

³⁵³ Una nova llei va entrar en vigor per Decret el 24 de juny de 1955.

³⁵⁴ SANTACANA, Carles. "L'administració local durant...", p. 188.

³⁵⁵ El nomenament de Josep Maria Porcioles, en part, cercava estimular l'organització del funcionariat municipal de Barcelona i millorar l'acció del Govern a Catalunya, per a més informació vegeu *Ibid.*, p. 195.

³⁵⁶ En un primer terme, Porcioles va nomenar 6 delegats de serveis: Hisenda i Patrimoni; Règim Interior i Relacions Públiques; Transports i Proveïments; Urbanisme i Obres Públiques; Sanitat i Assistència Social i Cultura.

³⁵⁷ MARÍN, Martí. *Els ajuntaments franquistes a Catalunya: política i administració municipal, 1938-1979*, Pagès editors, Lleida, 2000, pp. 293-294. Els primer delegats de serveis que nomena Porcioles eren quatre membres de l'Opus Dei: Ramon Mas-Bagá, Esteban Bassols, Enrique Mirambell i Guillermo Bueno.

³⁵⁸ SANTACANA, Carles. "L'administració local durant...", pp. 195-196.

³⁵⁹ Aproximadament el que avui comprendria el districte de Nou Barris i Sant Andreu.

Ocaña, que es presentava com “el candidat dels treballadors”, pel districte IX, que era el més gran i pópulos de Barcelona. L'any 1970, en el marc de les eleccions franquistes del terç familiar, només havien votat el 6% dels electors d'aquell districte, a les de 1973 i amb l'impuls de la candidatura de Rodríguez Ocaña, la participació va ser el 40%³⁶⁰. Ocaña va guanyar en vots, però la Junta Municipal del Cens ho va anul·lar perquè segons ella no havia presentat els informes justificatius de les despeses electorals. L'estratègia de presentar candidats demòcrates i progressistes no era majoritària a l'oposició antifranquista i malgrat la “victòria” de Rodríguez Ocaña, de manera aclaparadora³⁶¹ els regidors escollits en els municipis estaven més propers als postulats de la dictadura que a posicionaments democràtics³⁶².

Després del llarg mandat de Porcioles (1957-1973), l'alcalde nomenat pel Govern va ser Enric Masó. El perfil d'Enric Masó era semblant al d'altres alcaldes nomenats de l'època, com Ignacio de Ribot a Girona, o Vicente Capdevila a l'Hospitalet, es a dir, empresaris d'èxit, amb rellevància als mitjans de comunicació i “addictes però sense antecedents polítics”³⁶³. Masó havia heretat el projecte polític i econòmic de la Gran Barcelona i la via per expandir-se provincialment, l'Àrea Metropolitana de Barcelona.³⁶⁴ El recentment nomenat³⁶⁵ president de la Diputació de Barcelona, Joan Antoni Samaranch s'erigiria com a rival. No per diferències ideològiques³⁶⁶, sinó en la lluita per encapçal·lar aquesta herència de Porcioles. Enfront d'aquests actors i sectors

³⁶⁰ VINYES, Ricard: “Un exemple de cultura democràtica i societat urbana a Barcelona (1953-1977)”, a *Revista de Catalunya*, núm. 21, Barcelona, juliol-agost de 1988, pp. 58.

³⁶¹ Segons les dades oficials, en les eleccions al terç familiar de 1973 a Espanya, només hi havia 117 regidors “desafectos” que suposava l'1,39% del total. A la Província de Barcelona aquest percentatge era de 2,46% per a més informació vegeu VINYES, Ricard. “Un exemple de...”, pp. 50-60.

³⁶² SANTACANA, Carles. “L'administració local durant...”, p. 201.

³⁶³ MARÍN, Martí. *Els ajuntaments franquistes...*, p. 400.

³⁶⁴ *Ibid.*, p. 401.

³⁶⁵ 18 de juliol de 1973.

³⁶⁶ *Ibid.* Xarxa de contactes no gaire diferent, ja que es recolzen en el sector financer i mediàtic. Per la banda d'Enric Masó: Banco Industrial de Catalunya, Círculo de Economía i *Diario de Barcelona*. Pel que fa a Joan Antoni Samaranch: Banco de Madrid, Banco Catalán de Desarrollo i *Tele/eXprés*.

polítics i econòmics, es van erigir amb especial efectivitat els moviments socials -amb forta presència del PSUC- que com hem apuntat anteriorment, treballaven colze a colze amb experts i tècnics arquitectes, periodistes, advocats, sociòlegs etc. El mateix 1973, es registraran les primeres denúncies per irregularitats urbanístiques. Es crearà una tendència de denúncies d'irregularitats que serà molt comuna fins l'any 1978³⁶⁷.

Durant els mesos de juny i juliol, a la província de Barcelona es van sol·licitar els permisos per realitzar 34 manifestacions, de les quals només 18 es van autoritzar. Els motius principals que esgrimien els seus promotors van ser per l'amnistia (41%) i per motius laborals (32%) principalment³⁶⁸.

El moviment veïnal va ser protagonista de la lluita democràtica. Una lluita dirigida a la consecució de llibertats i drets per a la ciutadania. Es va convertir en un agent socio-polític de primer ordre, amb força per engegar campanyes molt populars com *Salvem Barcelona per a la democràcia*, capaç d'aturar o condicionar grans projectes urbanístics³⁶⁹ i de ser un dels principals motius de les destitucions de dos alcaldes com Porcioles el 1973 i Viola tres anys més tard³⁷⁰.

La força del moviment veïnal de Barcelona plantarà la llavor i s'obtindran molts dels seus fruits en el futur democràtic de la ciutat. Per una banda, un nombrós col·lectiu que s'havia format i forjat en aquesta lluita urbana i que adquirirà una experiència rellevant que després serà aplicada a les institucions representatives i de govern. L'altre aspecte important serà l'impremta en les qüestions de participació popular i descentralització en l'àmbit local³⁷¹. Com podrem veure al llarg de l'obra, aquesta preocupació en l'àmbit local servirà per entendre gran part del marc programàtic -fins i tot 'mental'- dels primers

³⁶⁷ BONET, Maria Rosa i DOMINGO, Miquel. *Barcelona i els moviments...*, p. 156.

³⁶⁸ SÁNCHEZ-TERÁN, Salvador. "La Transición...", p. 93.

³⁶⁹ Com el Pla de la Ribera o la revisió del Pla Comarcal de 1953.

³⁷⁰ Per a més informació vegeu ANDREU, Marc. "Barcelona, els moviments socials i la transició a la democràcia: hegemonia gramsciana, referent espanyol i ruptura catalana", a *Segle XX. Revista catalana d'història*, núm. 8, Barcelona, (2015), pp. 105-134.

³⁷¹ BOTELLA, Joan. "Las primeras elecciones municipales democráticas: instituciones, territorios y partidos" a ARACIL, Rafael; SEGURA, Antoni, i MAYAYO, Andreu (eds.). *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya a La reforma de l'exèrcit i de l'administració local* (vol. III), Edicions UB, Barcelona, 2000, p.233.

ajuntaments democràtics com el de Barcelona. La lluita per la conquesta de la democràcia va tenir en el món municipal el seu principal camp de batalla - juntament amb el món laboral- i serà l'impuls d'aquesta lluita per una ciutat diferent, més justa i democràtica, on es forjaran projectes municipalistes de ruptura i/o de canvis profunds, que en el cas de Barcelona com en molts altres municipis de Catalunya, especialment de l'àrea metropolitana, guanyaran de manera incontestable les eleccions municipals l'abril de 1979 i formaran els primers governs municipalistes on s'aplicaran des de la institució aquests projectes de canvi.

5. El nou món triga a aparèixer. Josep Maria Socías Humbert, l'alcalde que obre les portes de l'Ajuntament

5.1. L'alcalde Socías necessita un nou equip i noves respostes

Abans de la presa de possessió de Socías com alcalde, la FAVB i Amics de la Ciutat van fer pública una carta adreçada al futur batlle, on mostraven múscul organitzatiu i li oferien diàleg a un "alcalde-gestor i de pas". El 29 de desembre, el document "Per un Ajuntament de Transició cap a la democràcia" escrit per la FAVB li era entregat oficialment al ja alcalde de Barcelona³⁷².

En aquest document, la FAVB feia una crítica al model d'Ajuntament franquista i animaven al nou alcalde a dur a terme una cinquantena de mesures. Aquestes mesures instaven a la "revocació" de càrrecs municipals rellevants per "llur manca de diàleg i de recepció de les iniciatives populars". També insistien en paralitzar l'aplicació de la Carta Municipal i dels projectes urbanístics polèmics així com avançar en la descentralització del poder municipal o en elaborar un pla d'urgències per a les necessitats més immediates. També hi havien mesures més concretes com l'eliminació de la Delegació de Serveis d'Acció Social o posicionaments en la lluita per les reivindicacions dels drets nacionals de Catalunya³⁷³.

En definitiva, el document que la FAVB va entregar-li a Socías era un programa de govern de marcat caràcter progressista. Durant l'etapa de govern de Socías, una gran part d'aquest programa electoral va ser realitzat de manera total o parcial³⁷⁴.

“Masó va significar un canvi sobretot en els comportaments, venia dels EEUU, cultura vinculada en una ‘certa visió democràtica’ com a mínim en el tracte amb les persones i en com enfocar la política. Amb el Viola torna a ser una altra involució, no negociar, més ‘ordeno y mando’. Socías significa una etapa de pre transició o etapa final d'ajuntament per designació, obre les vies l'ajuntament de pacte. Amb el Masó es fan alguns avenços en matèria d'organització popular, amb Viola les lluites s'aguditzen, amb el Socías és una etapa, diguem-ne, on les AAVV i el

³⁷² ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, p. 501

³⁷³ *Ibid.*, pp. 502-506.

³⁷⁴ *Ibid.*, p. 521.

moviment popular tenen protagonisme i es troben de tu a tu amb l'Ajuntament, que a la vegada, també crea vicis sobre els quals l'ajuntament democràtic no se sap sostraure, perquè diu que si a tot, per això dic vicis, compromisos que després els paga un altre. També és cert que alguns d'ells si no s'haguessin fet en aquell moment no s'haguessin fet mai, com l'adquisició de terrenys, recuperar solars llargament reivindicats pels veïns... Però també és veritat que en altres aspectes era...sí a tot. També per una raó, ell no vol quedar com el dolent de cap pel·lícula, 'estic aquí per un període curt per tant no soc jo el que esta destinat a canviar Barcelona, he d'ajudar a la transició cap a la democràcia, perquè sigui suau i mes fàcil possible'. Això ho marcaria tot"³⁷⁵.

El dia 6 de desembre de 1976, al Consell Plenari es va reunir en sessió extraordinària sota la presidència del Governador civil de la província de Barcelona, Salvador Sánchez-Terán. A més dels tinents d'alcalde i els regidors, Joaquin Viola hi era present³⁷⁶.

El primer punt que va tractar el Consell va ser la lectura del decret del Ministerio de la Gobernación del 4 de desembre on es cesava "a petición propia" a Joaquin Viola com l'alcalde, per just després llegir el decret del mateix dia on es nomenava com alcalde a Josep Maria Socías Humbert. Després del jurament de Socías segons la formula establerta, i de l'entrega del "bastón de mando y las insignias del cargo", l'ex alcalde Viola pronunciaria unes paraules sobre la seva gestió i de comiat. A les seves darreres paraules, acabaria recitant un fragment de l' "Oda nova a Barcelona"³⁷⁷ de Joan Maragall³⁷⁸.

Per la seva part, les primeres paraules d'en Socías com alcalde van anar dirigides al rei Juan Carlos i al seu predecessor a l'alcaldia. A continuació el flamant l'alcalde va dirigir-se als veïns de Barcelona. Per a fer-ho va passar del castellà al català. El seu discurs va estar farcit de múltiples referències a la capacitat d'influència de Barcelona molt més enllà de la seva àrea més propera, però especialment a la col·laboració, al bé comú, al diàleg i a la participació de

³⁷⁵ Rafael Pradas Camps, entrevista amb l'autor 12/05/2017.

³⁷⁶ AMCB. "Libro de actas del Consejo Pleno 1976-77 VII", Barcelona, 06/12/1976, Reg. 497, p. 200.

³⁷⁷ Barcelona tal com ets, tal te vull, Ciutat mala! Barcelona, amb tos pecats nostra! nostra! Barcelona nostra! la gran encisera!

³⁷⁸ *Ibid.*, pp. 201-205.

la ciutadania. "No crec que el plantejament de les greus qüestions que, avui, comporta una ciutat de la dimensió de la nostra, pugui contemplar-se en un altra perspectiva que no sigui la de la col·laboració lleial i efusiva a tots els nivells. Estem en una cruïlla decisiva de la nostra història. El país camina irresistiblement vers la democràcia"³⁷⁹.

L'alcalde Socías va destacar, dins d'aquesta col·laboració, el paper de l'associacionisme i més concretament, del moviment veïnal. La força de l'associacionisme veïnal era inqüestionable i cap aquest moviment més que cap a qualsevol altre, Socías va dirigir amb insistència la seva demanda de col·laboració. Fins i tot va realitzar un gest de complicitat amb la FAVB utilitzant el nom de la seva campanya de mobilització i lluita: "Per a *salvar Barcelona* cal la més àmplia col·laboració de les forces polítiques i socials catalanes"³⁸⁰. Evidentment era una clara referència a la campanya de la FAVB "Salvem Barcelona per a la Democràcia"³⁸¹.

Socías també va recordar la provisionalitat de la seva etapa, remarcant que la seva gestió arribaria fins "que es modifiquin les disposicions que regeixen la nostra vida municipal i s'arribi a la plenitud democràtica" i que seria en aquest nou marc quan les "envellides i desplaçades" formes jurídiques, administratives i polítiques haurien de ser modificades³⁸². Per tant, el nou alcalde ja deixava clar que la seva etapa, donades les circumstàncies, havia de centrar-se en la gestió de la maquinaria franquista municipal durant un període provisional i de transició democràtica. La realitat política del moment feia pensar que efectivament, en pocs mesos es celebrarien eleccions generals i municipals. El pas de Socías per l'alcaldia es preveia curt, de gestió i amb la voluntat de començar a obrir les portes de l'Ajuntament a la ciutadania. Les circumstàncies que es van conjugar farien que la seva etapa fos molt més extensa i amb una profunditat molt rellevant.

³⁷⁹ *Ibid.*, pp. 206-207.

³⁸⁰ *Ibid.*, p. 208.

³⁸¹ Per a més informació sobre la campanya vegeu ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, pp. 433-461.

³⁸² AMCB. "Libro de actas...", pp. 208-209.

Per finalitzar el seu discurs, l'alcalde es va acomiadar remarcant el bon acolliment de la ciutat de Barcelona als corrents migratoris "el que millor revela l'esperit democràtic, obert, d'autèntica germanor, del nostre poble" i a Catalunya, entenent el malestar que existia sobre el "possible centralisme barcelonès" i adquirint el compromís per treballar coordinadament en contra d'aquesta situació³⁸³.

El darrer parlament va anar a càrrec de Sánchez-Terán. El governador civil va tenir unes paraules de reconeixement cap a l'exalcalde Viola per la tasca feta a l'Ajuntament. Sobre Socías, destacaria tres elements positius per entendre el seu nomenament. La seva no pertinença a la generació que havia fet la guerra, la seva capacitat de diàleg i la seva estreta vinculació a Catalunya³⁸⁴. Aquests elements els va vincular al referèndum de reforma política i per tant a les noves realitats que el país estava proper a viure³⁸⁵. Sens dubte, Sánchez-Terán no va desaprofitar l'ocasió per fer campanya a favor de la Ley de Reforma Política, en un acte que acomiadava un Viola molt impopular i que s'iniciava de manera diferent amb un Socías amb un bagatge més dialogant i obert.

En una entrevista de Josep Maria Huertas a Josep Maria Socías per al mensual de la FAVB, *La Veu del Carrer*, l'any 1995, l'exalcalde recordava la situació que es va trobar en arribar a l'alcaldia: "La ciutat vivia un moment dur. Es requerien tres coses: tranquil·litzar, obrir les portes al moviment veïnal i connectar amb les forces polítiques. I conseqüentment amb tot això, preparar el terreny per a la instauració de la democràcia"³⁸⁶.

El nomenament com alcalde havia estat dut a terme sense complicacions, però la tasca del dia a dia no es preveia fàcil si es volia realment fer una política diferent en el camí cap a la democràcia. Amb els regidors escollits dins el sistema del règim franquista l'alcalde Socías no podia recolzar-se. Els qui van portar veritablement el timó de l'Ajuntament durant aquest període -a més de

³⁸³ *Ibid.*, p. 209.

³⁸⁴ *Ibid.*, p. 210.

³⁸⁵ AMCB. "Libro de actas...", p. 211.

³⁸⁶ HUERTAS, Josep M. Entrevista a Josep Maria Socías Humbert a *La Veu del Carrer*, núm. 31-32, (abril-maig 1995), p. 14.

l'alcalde- van ser els delegats de serveis i en molta menor mesura els tres tinentes d'alcalde nomenats per ell.

Durant el mandat de Porcioles, el poder va anar passant de mans dels regidors als delegats de serveis³⁸⁷. Aquests eren càrrecs de confiança i de lliure designació de l'alcalde que es van crear amb la Carta Municipal de 1960 i que juntament amb els tinentes d'alcalde constituïen el veritable equip de govern de l'alcalde de Barcelona³⁸⁸.

Durant l'etapa Socias, els delegats de serveis van tenir gran capacitat de lideratge i poder dins l'Ajuntament, paral·lelament a l'estratègia de Socias de distanciar-se i marginar als regidors franquistes³⁸⁹. La tasca de nomenar un equip de delegats, com el mateix Socias va admetre³⁹⁰, no la va poder realitzar amb calma i amb un coneixement exhaustiu de totes les persones que formarien part de la seva *guardia de corps*. En la mateixa entrevista, Huertas li preguntava si coneixia a tots els delegats que va nomenar:

“Alguns no. A Joan Anton Solans, que tan important va ser per l'adquisició de sòl urbà, no el coneixia de res. Tampoc coneixia Joan Angelet, d'Hisenda, ni Josep Maria Pujadas, al qui vaig encomanar les Obres Públiques. Però si coneixia Antonio Figueruelo, Elisa Lumbreras, Núria Bertran, Joan de Sagarra, Lluís Serrat... El que vaig procurar de tots és que coneguessin l'administració pública”³⁹¹.

Va ser en el mes de gener de 1977 quan l'alcalde va vertebrar l'estructura de les delegacions de serveis i els seus components. El 8 de gener, Socias va dictar un decret on reorganitzava les Delegacions de serveis de l'Ajuntament en 7 delegacions: Delegació de Serveis d'Hisenda, Delegació de Serveis de Promoció Ciutadana, Delegació de Serveis de Sanitat, Delegació de Serveis de

³⁸⁷ HUERTAS, Josep M, i FABRE, Jaume. “Quaranta anys d'Ajuntament...”, p. 58.

³⁸⁸ Juntament amb alts funcionaris com els arquitectes municipals (Bordoy, Soteras, Subías) i empresaris com Josep Maria Figueres i Bassols, Miquel Valls i Bragulat o Jaume Castell, per a més informació vegeu HUERTAS, Josep M, i FABRE, Jaume. “Quaranta anys d'Ajuntament...”, p. 66.

³⁸⁹ HUERTAS, Josep M, i FABRE, Jaume. “Quaranta anys d'Ajuntament...”, pp. 66-67.

³⁹⁰ “Vaig buscar un equip en un mes a base d'emprar la figura dels delegats”. HUERTAS, Josep “Entrevista a J.M. Socias...”, p. 14.

³⁹¹ *Ibid.*

Cultura, Delegació de Serveis municipals, Delegació de Serveis d'Urbanisme i Delegació de Serveis d'Obres Públiques³⁹². Paral·lelament cessava els delegats de serveis³⁹³ de Joaquim Viola i els seus tinents d'alcalde³⁹⁴. L'equip dels nous delegats de serveis estava format per tècnics i especialistes amb una alta formació i contrastada experiència laboral, però a la vegada relativament joves. Excepte Pujadas Porta amb 58 anys, la resta es trobaven entre els 35 i els 45 anys. El delegat d'Hisenda Enric Casany Cortada (36 anys) era llicenciat en dret i en ciències econòmiques per la UB i llicenciat en ciències empresarials i màster en direcció d'empreses per ESADE. Portava anys vinculat al món de la banca, al camp dels fons d'inversió. Antonio Figueruelo (42 anys), el delegat de Promoció Ciutadana, era periodista, subdirector de *El Noticiero Universal* i la seva delegació -de nova creació- absorbiria les funcions que fins aquell moment estaven sota la responsabilitat d'Acció Social i Relacions Públiques i Turisme. Lluís Serrat Pagés (45 anys), llicenciat en medicina i cirurgia, portava una dilatada carrera dins l'Ajuntament al qual havia accedit l'any 1956. En els darrers 6 anys anteriors al seu nomenament com a delegat de Sanitat, havia exercit com a cap de departament de Immunologia del Institut Municipal d'Higiene. Núria Beltran Rahola (42 anys), llicenciada i doctora en dret per la UB, havia exercit com a professora també en universitats internacionals com la Facultat Internacional d'Estrasburg. Seria l'única dona d'aquest primer equip de Socías com a delegada de serveis de Cultura. Eduardo de Paz Fuertes (42 anys), llicenciat en dret i diplomad en Administració Pública per ESADE, havia estat durant anys vinculat al món del sindicalisme vertical i passaria a ser delegat de serveis Municipals. Joan Antoni Solans (35 anys) arquitecte, havia exercit com a professor universitari i des de 1967 havia guanyat l'oposició com arquitecte en cap de la comissió d'urbanisme de Barcelona i altres municipis. Ja havia destacat per la seva actuació en la Revisió del Pla Comarcal de 1953 abans de passar a ser el Delegat de Serveis d'Urbanisme. Finalment, el més veterà de tots els delegats era l'enginyer

³⁹² *Arxiu intermedi-AMCB*. "Gaceta Municipal de Barcelona 1977", Barcelona, 08/01/1977, pp. 48-52.

³⁹³ Maria Rosa Muñoz Codina, Esteban Bassols Montserrat, Maria Asunción Guardia Canela, Ramón Codina Ribas, Rómulo Cruyllas de Peratallada Bosch, Roberto Cortadas Arbat, Luis Coscolluela Montaner.

³⁹⁴ Eudaldo Travé Montserrat, Mariano Blasi Rialp i Jaime Abella de Castro.

industrial i catedràtic de l'Escola Tècnica d'Aparelladors Josep Maria Pujades Porta (58 anys), vinculat a l'ajuntament des de 1944 quan va començar com a responsable de l'agrupació de Vialitat i que seria nomenat al capdavant de la delegació de serveis d'Obres Públiques. Així mateix va nomenar José Jané Solá com assessor especial de l'Alcaldia per assumptes econòmics i financers. També va nomenar a Jaume Castell Abella com a Cap del Gabinet de Premsa³⁹⁵.

Els nous tinents d'alcalde que va nomenar Socías eren Manuel Font Altaba³⁹⁶, Alfonso Cánovas Lapuente³⁹⁷ i Sebastián Calvo Sahún³⁹⁸. També va dictar un altre decret el mateix dia 8 de gener, on cercava donar més importància a nivell organitzatiu – i a la vegada afavorir el control de l'alcaldia- les relacions de l'Ajuntament amb els mitjans de comunicació. Amb aquests objectius va "elevant el nivel orgánico" de l'Oficina de premsa -depenen fins el moment de la Delegació de Serveis- en Gabinet de Premsa, adscrit directament a l'Alcaldia i va augmentar la seva dotació material i de personal³⁹⁹.

Al llarg de l'etapa Socías que s'estendria dos anys, es van efectuar alguns canvis en els responsables de les delegacions. Al setembre de 1977⁴⁰⁰ el delegat d'Hisenda Enric Casany⁴⁰¹ va ser substituït per Joan Angelet Cladellas⁴⁰². A l'abril de 1978, Joan de Segarra va ser nomenat com a delegat

³⁹⁵ "Primeros nombramientos del cartapacio del Ayuntamiento de Barcelona", a *La Vanguardia Española*, 09/01/1977, pp. 5-6.

³⁹⁶ Escollit regidor pel terç corporatiu el 1973.

³⁹⁷ Escollit regidor pel terç familiar el 1970.

³⁹⁸ Escollit regidor pel terç sindical el 1973.

³⁹⁹ *Arxiu intermedi-AMCB*. "Gaceta Municipal de...", p. 53.

⁴⁰⁰ *Ibid.*, p. 617.

⁴⁰¹ Casany, després del seu cessament va fer unes declaracions on apuntava a la pressió de les Caixes d'Estalvi -en ple conflicte amb l'Ajuntament de Barcelona- com la possible causa del seu cessament. "Las Cajas de Ahorro retienen fondos del Ayuntamiento de Barcelona", a *La Vanguardia*, 20/09/1977, p. 23.

⁴⁰² Fins aleshores cap del Gabinet Tècnic de Programació. Llicenciat en Ciències econòmiques, diplomad en programació d'ordinadors i en tècniques matemàtiques i professor adjunt de teoria Econòmica de la UB.

de Cultura en substitució de Núria Beltrán per motius familiars⁴⁰³ i al setembre del mateix any, Graziel·la Costa va fer-se càrrec de la delegació de Promoció Ciutadana, mentre que l'anterior delegat d'aquest servei, Antonio Figueruelo va passar a ser delegat de la Guardia Urbana, un espai de nova creació⁴⁰⁴. Finalment, el delegat de serveis d'Obres Públiques Josep Maria Pujadas va deixar la seva responsabilitat per passar a formar part de la candidatura municipal de Barcelona de CC-UCD.

Cinta Llorens, una de les principals dirigents sindicals del funcionariat de Barcelona, sintetitzava així alguns dels canvis importants que es van iniciar a l'Ajuntament de la mà del nou alcalde: "Socías va fer a l'Ajuntament el que va fer al sindicat, es a dir, facilitar l'entrada de CC.OO. al sindicat, doncs va fer el mateix amb les associacions de veïns i els partits. Va tenir la gran idea, era un gran polític, tenia flaire polític"⁴⁰⁵.

Dilluns 10 de gener, van prendre possessió dels nous càrrecs i el dimarts 11, es van fer efectius de manera oficial tots els canvis⁴⁰⁶, en el marc de la celebració de la Comissió Executiva Municipal⁴⁰⁷. També durant el mes de gener, l'alcalde va proposar a la FAVB la creació de comissions mixtes Ajuntament-veïns tant per qüestions concretes com generals. La relació entre Socías i el moviment veïnal va construir-se des del primer moment i va ser molt fluida i directe, per exemple amb el president de la FAVB Albert Pons Valón, o destacats dirigents veïnals com Lluís Reverter o Jordi Vallverdú⁴⁰⁸.

"El Socías va arribar amb la idea que s'havia acabat una època i el que havia de fer era governar amb l'acord. També es pensava que podia jugar

⁴⁰³ El motiu va ser el casament de Nuria Beltran. "Joan de Segarra, delegado municipal de Cultura", a *La Vanguardia*, 16/04/1978, p. 21.

⁴⁰⁴ *Arxiu intermedi-AMCB*. "Gaceta Municipal de Barcelona 1978" Barcelona, 30/05/1978, pp. 48-52.

⁴⁰⁵ Graziel·la Costa Paretas, entrevista amb l'autora (20/02/2017).

⁴⁰⁶ El secretari general Josep Balcells Junyent seria substituït per Jordi Baulies Cortal que va prendre possessió el 17 de gener de 1977. *Arxiu intermedi-AMCB*. "Gaceta Municipal de Barcelona 1977", Barcelona, 20/02/1977, p.1.

⁴⁰⁷ La CME estaria formada a partir dels regidors Mariano Ganduxer Relats, José Maria Dot Bosch, Antonio Guasch Carreté, Manuel Serra Domínguez, Rafael Luján López, Jacint Soler Padró, Rafael Ferrater Ramoneda.

⁴⁰⁸ ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, pp. 523-527.

un paper important, potser presentar-se a unes eleccions futures, com a mínim jugar un paper rellevant. Amb el Socías, en aquella època, la figura clau va ser el Solans. Amb Socías vam pactar moltes coses, sobretot perquè tenia interès en pactar-les però sense fer-les públiques. Amb el Socías, ens reuníem i pactàvem, per exemple el Socías, un dels dies, una de les coses em va explicar és que havia de pujar el preu dels transports, que no hi havia manera d'aguantar-ho d'una altra manera. Quan ho vaig explicar al PSC, alguns s'oposaven totalment. Socías em va dir, 'escolta no sigueu tontos, si arribeu a governar, lo primer serà pujar transports, no sigueu tontos, i ja em carregó jo'. I ho vam pactar"⁴⁰⁹.

A més dels canvis de "comandants" de l'Ajuntament, un altre fet important durant els primers mesos de l'alcaldia de Socías, seria el Pla d'Urgències Municipal aprovat el més de març de 1976, amb un pressupost global de 7.000 milions de pessetes per fer front a diverses situacions de la ciutat.

En el camp de la cultura es van incrementar els actes i les publicacions -des de l'espai públic i privat- i es van iniciar la construcció de noves escoles, mercats, estacions de metro etc.⁴¹⁰ A tall d'exemple, a la part davantera del programa de la Mercè de 1977, hi figuraven aquestes paraules: "volen [els actes de la Mercè] mantenir el foc sagrat de la tradició, tornant-li un tarannà eminentment popular, i també deixar constància del canvi històric que s'està produint en el nostre país amb la devolució al poble de la sobirania que li correspon"⁴¹¹.

En aquest primer període del seu mandat, va realitzar gestos des de l'Ajuntament que connectaven totalment amb les demandes de l'oposició democràtica. Per exemple, el 23 d'abril, diada de Sant Jordi, va tenir lloc una manifestació convocada per l'Assemblea de Catalunya, Socías va rebre al seu despatx oficial als portaveus, que li van entregar un document amb una sèrie de peticions com la defensa pública del restabliment de la Generalitat i de l'Estatut de 1932 i l'ús oficial de la llengua catalana a l'Ajuntament⁴¹². El document estava signat per Miquel Sellarès, Pere Portabella i Salvador

⁴⁰⁹ Lluís Reverter Gelabert, entrevista amb l'autor (06/06/2016).

⁴¹⁰ BONET, María Rosa i DOMINGO, Miquel. *Barcelona i els...*, pp. 47-49.

⁴¹¹ FABRE, Jaume i HUERTAS, Josep M. *Barcelona, la construcció d'una ciutat, 1888-1988*, Publicacions de Barcelona, Barcelona, 1988, p. 323.

⁴¹² AI-AMCB. "Gaceta Municipal de Barcelona 1977", Barcelona, 20/05/1977, núm. 5, pp. 325-326. Socías va donar suport públicament. Dies abans, el 4 d'abril el Consell Plenari va aprovar la iniciativa de l'Alcaldia que anava en una línia similar.

Corominas. També es van fer canvis en el nomenclàtor dels carrers -amb Viola ja s'havien donat alguns d'aquests canvis- com el Carrer Gran de Sant Andreu i el carrer Ignasi Iglesias a Sant Andreu. Huertas i Fabre parlen de que fou el primer "mandat realment popular" durant les quatre dècades de període no democràtic i que malgrat no sanejar el problema econòmic creixent, va mantenir-se independent dels grups de pressió financers⁴¹³.

Pel que fa a la dinàmica de treball de l'alcaldia i els delegats de serveis respecte a les iniciatives polítiques, es va conformar un model capaç de donar respostes a alguns dels problemes immediats que afectaven al municipi amb el Pla d'urgències o la compra de sòl, i paral·lelament, obrir l'Ajuntament a la ciutadania en un context de provisionalitat i amb una manca de legitimitat:

"Quan tu arribes a la cadira, 'ara que faig? Com venen les coses?' La maquina municipal 'engrasada' funciona sola, existeix l'estructura, la gent que treballa etc. Els funcionaris et feien arribar expedients, peticions materials, etc. Serveis socials també [...] o peticions d'entitats culturals, de tot. Tu ho discuties, ho treballaves i feies el tràmit administratiu corresponent amb els canals que hi havia, No hi havia pla d'actuació com a tal. El primer pla va venir amb el Narcís"⁴¹⁴.

"El model Socías" connectava amb el moment que vivia Espanya. Es donaven els passos decisius per marxar cap a la democràcia i el diàleg amb els moviments socials i els partits eren part consubstancial d'aquest procés que vivia el país. No es tracta de valorar si el canvi des del falangisme militant a situar-se en el camp del socialisme fou una transformació més o menys honesta per part de Socías. Això no té gaire rellevància, probablement cap. El model tancat que cercava seguir amb una política autoritària i només tenint en compte els poders econòmics del franquisme i els seus aliats havia fracassat o fins i tot es podria dir que havia estat derrotat per les forces de l'oposició democràtica principalment. Arias Navarro o Joaquim Viola no van poder dur a terme el seu projecte i el règim va necessitar uns recanviis que anessin més enllà, que poguessin oferir una proposta de pacte amb la majoria de l'oposició democràtica. A Barcelona la situació d'hegemonia de les forces d'esquerres i

⁴¹³ HUERTAS, Josep M, i FABRE, Jaume. "Quaranta anys d'Ajuntament...", p. 67.

⁴¹⁴ Graziel·la Costa Paretas, entrevista amb l'autora (20/02/2017).

catalanistes no permetia una aposta del règim gaire diferent si es pretenia tranquil·litzar la situació i afavorir el procés de reforma controlada i sense greus conflictes permanents al carrer. Això no treu ni una mica de mèrit a actors clau com el propi Socias, o també el destacat Joan Antoni Solans o la resta de delegats de serveis. Probablement van anar més enllà del que haguessin anat altres responsables en la seva situació, però el fet rellevant continuava sent l'existència d'una correlació de forces -en una de les institucions més grans i importants d'Espanya- molt positiva per a les forces progressistes i catalanistes.

5.2. Barcelona recupera el seu sòl. Joan Antoni Solans, l'home clau

“El desembre de 1976 puja Socías quan cau Viola. Suárez posa ordre. Socías te molt clar que ha de tenir a *La Vanguardia* a prop i el que tenia un perfil més idoni per anar a l’Ajuntament era un ‘bataller’, era Jaume Castells, periodista del món local que havia seguit el Pla [PGM], en Socías li va preguntar si em coneixia i ell va dir que sí, que jo era un bon nano. Jo només vaig fer-li tres demandes a l’alcalde per convertir-me en delegat d’Urbanisme. La primera, que no em fes aixecar el braç, la segona, 600 milions a l’any per tapar forats, perquè només teníem mitja Harry Walker [empresa situada a Nou Barris] i amb això no fèiem res i després li demano que ens ajudem, que no li jugaré políticament i que ell no ho faci amb mi. A més, li vaig demanar cinc dies per parlar amb els partits. Durant aquests dies, vaig parlar amb el Miquel Roca (CDC), Ernest Lluch (socialistes) i Xavier Folch (PSUC), i tots van estar-hi d’acord i em van animar a donar el pas. I així ens vam posar en marxa el gener de 1977. Socías em va ajudar molt, em va donar molt de suport”⁴¹⁵.

Amb el nomenament de Joan Antoni Solans com a delegat d’Urbanisme, sota la direcció de l’alcalde Josep Maria Socías, es va obrir una etapa curta però molt prolífica en l’adquisició de sòl per part de l’Ajuntament de Barcelona, “27 mesos ben aprofitats”⁴¹⁶, on desenes d’intervencions van comportar que l’Ajuntament democràtic de 1979 tindria una reserva ingent de patrimoni de sòl per dur a terme la transformació de Barcelona:

“Ho repetiré una i mil vegades. Jo crec que s’hauria de fer-li un monument [a Joan Antoni Solans] a cada plaça de Barcelona i moltes de Catalunya. La reserva de terreny que va fer en un moment poc propici, ens va permetre a nosaltres, fins els Jocs Olímpics pràcticament, viure de les reserves de sòl que havia fet amb certa complicitat, quan feia falta, amb les AA.VV. Jo ho vaig viure molt, sense el Solans tot això hauria estat molt i molt més complicat. I remarcar-ho amb una ètica absolutament indestructible. La reserva aquesta que ens vam trobar, era una reserva importantíssima. Jo crec que no s’explica l’arrencada d’un projecte de ciutat sense la reserva de sòl, la mateixa idea sense aquesta reserva existent hagués estat molt més difícil. Igual com els Jocs Olímpics en pocs

⁴¹⁵ Joan Antoni Solans Huguet, entrevista amb l’autor (16/09/2016).

⁴¹⁶ SOLANS, Joan A. (01/03/2017). Urbanisme: del Pla Comarcal a la Planificació Democràtica. Gent de la Casa Gran. Primer cicle de conferències. Associació Consell de Cent, MUHBA. En aquesta taula-debat a més de Joan Antoni Solans hi va participar Rafael de Cáceres, sota la presidència de Josep Miquel Abad i la moderació a càrrec del director del MUHBA Joan Roca.

anys a la que aquesta ciutat li hagués costat una generació i amb vent favorable. Doncs semblant⁴¹⁷.

Com s'ha tractat en el tema anterior, Solans coneixia perfectament les característiques i possibilitats del PGM-76, n'era el principal redactor i tenia un coneixement molt exhaustiu de la situació urbanística de Barcelona. La principal activitat del delegat d'Urbanisme en aquests anys de govern pre-democràtic va ser la compra de terrenys⁴¹⁸. En molts casos els terrenys havien estat qualificats pel PGM-76 com espais verds o destinats a equipaments públics. Però en d'altres ocasions, les negociacions en un context d'incertesa política i econòmica⁴¹⁹ van afavorir que molts propietaris estiguessin interessats en vendre. La tasca de Solans en l'adquisició de terrenys repercutia directament en el desplegament de les polítiques de les delegacions de serveis: "La Nuria Rahola (escoles) si jo no li donava terrenys no podia fer coses, el tema guarderies amb el Figueruelo tampoc, el Serrat tampoc podia començar a obrir lo que ara diem Caps. Al final què passa?, que en aquella situació l'urbanisme era clau"⁴²⁰. L'activitat intensa de Solans acabaria repercutint en un augment importantíssim del patrimoni de sòl públic municipal, que possibilitaria, especialment per als futurs governs municipals, una planificació molt ambiciosa que acabaria transformant la ciutat⁴²¹.

En aquest context d'avançament cap a la democràcia, de canvi de responsables⁴²² i polítiques per part de l'Ajuntament, serà on es faran visibles els canvis urbanístics reclamats intensament des de les associacions de veïns

⁴¹⁷ Jordi Vallverdú Gimeno, entrevista amb l'autor (02/12/2016).

⁴¹⁸ Les obres concretes que tingueren rellevància i es van finalitzar serien -la seva posada en pràctica era senzilla i econòmica- en aquesta etapa només serien dos. els parcs de les Aigües (al Guinardó) i el Castell de l'Oreneta (Sàrria) vegeu a BONET, Maria Rosa i DOMINGO, Miquel. *Barcelona i els moviments...*, pp. 48-49.

⁴¹⁹ Solans Recorda: "El promotor Laboratoris Ferran, a allà al carrer Garcilaso. Aquests es van arruïnar amb un negoci a Argentina i em van demanar que els hi comprés, eren els hereus del famós Doctor Ferran, inventor amb Pasteur de la vacuna de la verola, Per completar la illa vaig comprar la resta a tocateja, els propietaris et tiraven la finca".

⁴²⁰ Joan Antoni Solans Huguet, entrevista amb l'autor (16/09/2016).

⁴²¹ BONET, Maria Rosa i DOMINGO, Miquel. *Barcelona i els moviments...*, p. 47.

⁴²² Especialment pel que respecta els delegats de serveis.

en lluita⁴²³. L'oposició a les actuacions en espais que podrien ser d'ús públic en l'etapa anterior, va donar pas a centrar els esforços en influir en la manera i les característiques de l'actuació, així com en reivindicacions més globals que les antigues: "es pot dir que es produeix una transformació substancial en la reivindicació des d'una preocupació pels aspectes quantitius a una altra pels aspectes qualitius"⁴²⁴.

La política de l'Ajuntament en matèria urbanística suposava una ruptura radical respecte als 20 anys anteriors, on l'especulació, la corrupció i la pèrdua de sòl destinat per a àrees lliures⁴²⁵ a causa de les requalificacions. A més, es van projectar promocions d'habitatge públic, escoles i espais verds⁴²⁶. El tàndem Socías-Solans va dedicar molts esforços a "posar entrebancs legals" a molts constructors obsessionats a edificar fos com fos després de l'aprovació del PGM-76⁴²⁷.

Cal citar que en aquests anys i fins ben entrada la dècada dels 80, el capital immobiliari i financer va tenir més reticències a engegar grans operacions urbanístiques i especulatives. La crisi econòmica mundial que tenia greus repercussions en els costos de l'activitat constructiva, la incertesa política conjugada amb la situació de reforçament dels moviments socials urbans i dels partits d'esquerres van fer que part d'aquests sectors reorientessin de manera temporal i tàctica els seus objectius: "permanecieron agazapados comprando suelo fuera de la ciudad a precio barato, mientras que el resto se organizaba en torno a un nuevo interés por la ciudad; cambio de estrategia que se concentró

⁴²³ A vegades les propostes urbanístiques en els terrenys adquirits rebien l'oposició d'algunes associacions com recorda a l'entrevista Solans: "A Canyelles, els veïns no em vam deixar fer unes cases de doble planta, perquè deien que 'les íbamos a desclasificar el barrio', per més que li deies que portaríem classe treballadora. Jo volia posar un eix amb un passeig amb edificis i equipaments segons el projecte de Lluís Cantallops, Elías Torres i Martínez Lapeña, però la María Ángeles [Rivas Ureña] -destacada líder veïnal del barri de Canyelles- deien que era 'casas para burgueses'". Joan Antoni Solans Huguet, entrevista amb l'autor (16/09/2016).

⁴²⁴ BONET, Maria Rosa i DOMINGO, Miquel. *Barcelona i els moviments...*, p. 48.

⁴²⁵ Segons el estudi d'Emili Donato, l'Ajuntament havia perdut 319 hectàrees en els darrers anys. Per a més informació sobre aquest procés vegeu DONATO, Emili. "La Barcellona di Solans. La politica degli interventi del comune di Barcellona" *Lotus International. Rivista trimestrale di architettura*, núm. 23, Milano, 1979, pp. 59- 70.

⁴²⁶ ARTEAGA, Isabel. *Construir ciudad en...*, pp. 208-210.

⁴²⁷ FABRE, Jaume i HUERTAS, Josep M. *Barcelona 1888-1988...*, p. 323.

en el sector servicios o se alió con la Administración para colaborar, y extraer provecho de ella, en la reforma urbana”⁴²⁸.

L'alcalde Socías va aconseguir del govern central l'aprovació d'un Pla d'Urgències Municipal⁴²⁹ -o Pla d'Actuació Urgent-, dotat de prop de 8.000 milions de pessetes i que es va dedicar al que en paraules de l'alcalde era "fer ciutat" i que a la pràctica va ser una focalització en adquisició de sòl, rehabilitacions i assentar les bases per a millorar i crear nous equipaments públics com escoles –de manera prioritària- entre d'altres⁴³⁰. La liquiditat del Pla d'Urgències Municipals estava garantida pel Govern central, conscient que la situació de conflicte social estava en uns nivells molt alts que calia rebaixar perquè fos compatible amb la seva estratègia reformista⁴³¹.

“El que jo crec que és el document clau és el programa actuació d'urgència que muntem. Hi havia unes 76 associacions diferents, de tot tipus, de carrers, d'afectats per una cosa o per una altra etc. Però en general hi havia 76. Aleshores el diàleg amb aquesta gent era 'tremendo', reunions llarguíssimes. I et portaven desenes i desenes de veïns en manifestació. La manera d'endreçar-ho tot era, veure temes escolars, on era el tema més greu, i els fiquem, programa actuació urgència. Vaig fer servir de música el programa d'actuació del Campos Venuti a Bologna, jo havia passat dos estius allà, havia comprat els seus llibres, era poqueta cosa però ho sabia vendre molt bé”⁴³².

La introducció del Programa d'Actuació Urgent -o Programa de Actuació Municipal- començava amb la següent declaració d'intencions:

“Este Programa de Actuación manifiesta cual es la voluntad de gestión que anima al actual Consistorio y precisa las actuaciones prioritarias para el desarrollo de la Ciudad. Esta gestión no se deduciría de una aplicación mecánica y atemporal de las previsiones del Plan General Metropolitano sino que proviene de una voluntad de conciliar sus determinaciones con

⁴²⁸ HERCE, Manuel. *El negocio del...*, p. 324.

⁴²⁹ La FAVB va pressionar molt per aconseguir un pla d'urgències per a la ciutat.

⁴³⁰ Només certes expropiacions les havia d'aprovar Madrid, però el pla era d'aprovació de l'ajuntament excepte la part d'urbanisme que per llei del sòl era de la Comissió d'Urbanisme.

⁴³¹ ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, p. 619.

⁴³² Joan Antoni Solans Huguet, entrevista amb l'autor (16/09/2016).

las demandas formuladas por la población, los barrios, y las diversas instituciones ciudadanas. Mientras el Plan General Metropolitano constituyó el primer paso de cara a contrarrestar los efectos de un desarrollo urbano espontáneo, este Programa pone en marcha las previsiones más importantes en él contenidas para equipamientos y parques; y, promueve el desarrollo de las reformas urbanas que contempla. El Programa consolida las medidas que aparecen en aquel documento con mayor alcance para la población"⁴³³.

El Programa fixava que la seva intervenció pública havia de centrar-se en tres grans objectius per aconseguir millores importants en la ciutat. Aquests objectius orientaven la política urbanística i servien de justificació per a les mesures del programa d'actuació. En primer terme, el programa cercava "reequilibrar" i "minorar los desajustes" entre la qualitat de la urbanització dels diferents barris de Barcelona, així com la reducció de la densitat d'activitat i població a la ciutat. També volia reforçar els clàssics centres de serveis i activitat de la ciutat i crear-ne de nous allà on la ciutadania no hi tenia accés en el seu àmbit més proper. Aquestes intervencions prioritàries pretenien -segons el document- capgirar la dinàmica de creixement urbà molt intens dels darrers anys i "fer ciutat": "que en síntesis, persigue otorgar a cada ciudadano la capacidad de utilizar aunque sea en distintos planos, pero en igual medida, los equipamientos, dotaciones y servicios sociales que ofrece la ciudad"⁴³⁴.

Com a segon gran objectiu, es volia aconseguir que les intervencions públiques reduïssin les desigualtats socials i afavorissin especialment els sectors socials més humils: "El programa de Actuación, en este sentido, no pretende ser un instrumento neutro de difusión de bienestar, sino pieza fundamental para recuperar los déficits e igualar las condiciones de vida de la población"⁴³⁵.

En tercer lloc, es pretenia valoritzar els antics centres urbans per protegir "un importante patrimonio cultural, económico y social de la ciudad" i a la vegada apostar pel "poli-centrisme" per combatre la manca de serveis urbans "una de

⁴³³ Arxiu Joan Antoni Solans Huguet. "Programa de actuación urgente", Barcelona, p. 344.

⁴³⁴ *Ibid.*

⁴³⁵ *Ibid.*

las mayores causas del desarraigo humano y social de la población asentada últimamente en la ciudad"⁴³⁶.

Les actuacions urbanístiques del PAM es poden dividir en quatre grans blocs. El primer bloc va ser constituït per les actuacions del patrimoni públic de sòl adscrit a la gestió urbanística. Aquest es el bloc més extens del PAM i on es troben actuacions en polígons, rehabilitacions, actuacions industrials, relocalitzacions, localització de terminals interurbanes, equipaments i dotacions amb fins educatius, assistencials, sanitaris, culturals i esportius, tant de caràcter general com local. També preveia el Pla, l'adquisició de terrenys per crear -a més de les instal·lacions esportives abans esmentades- cinc grans centres esportius distribuïts per Barcelona, nous espais per la millora del servei d'extinció d'incendis, per millorar la xarxa viària i per nous parcs i jardins. Així com una partida per indemnitzacions i contemplar el reintegrament per inversions de la Corporació Metropolitana a Barcelona⁴³⁷.

Un altre bloc seria el dedicat a parcs i jardins, concretament a la plantació i l'arbrat. Algunes actuacions eren més prioritàries i urgents com les de la Plaça Sòller, amb un cost de 14 milions de pessetes o les de la Plaça Antoni Gaudí, amb un cost total de 12 milions de pessetes. En un altre bloc es concentraven 26 actuacions on les Juntes Municipals de Districte decidirien l'ordre de prioritat. Finalment en aquest bloc, es preveia la instal·lació de fonts públiques, xarxes de parcs i reg per aspersió⁴³⁸.

Un altre element rellevant del PAM va ser l'adquisició de terrenys per a futures construccions de casals. Segons les seves funcions i activitats futures aquests espais acabarien esdevenint com a seu de les AA.VV., centre social, serveis per a la vellesa, joventut, centres cívics, casal d'entitats i associacions, serveis maternals etc.⁴³⁹

El document informava que les adquisicions es continuarien fent durant 1978 però insistia sobre la seva gestió i manteniment:

⁴³⁶ *Ibid.*, p. 345.

⁴³⁷ *Ibid.*, pp. 347-354.

⁴³⁸ *Ibid.*, pp. 355-356.

⁴³⁹ *Ibid.*, p. 356.

"El problema el constitueix l'engegada d'aquest tipus de nous equipaments comunitaris, per la manca d'experiències pròximes i en la busca (sic.) de models institucionals per a regir-los lluny de tot tipus de burocratitzacions, centralització, i càrregues administratives. L'administració municipal no interferirà ni subvencionarà el manteniment d'aquests organismes ni llurs despeses corrents que aniran a càrrec del veïnat, entitats i ens col·laboradors [...] el seu seguiment es portarà a terme per la delegació de Promoció Ciutadana i la pròpia FAVB amb la finalitat de fixar criteris pel futur i consideracions sobre llur tramitació i marc institucional"⁴⁴⁰.

En el darrer bloc del PAM es recollien les actuacions en les escoles, des de les que estaven en construcció com per exemple els centres "Eugeni d'Ors", "Príncep de Viana", "Ramon Berenguer III" situats al Districte IX, fins a les obres complementàries de rehabilitació o ampliació⁴⁴¹.

Però no només d'aquesta es van emprar els diners per planejar nous equipaments públics, per a dur a terme l'adquisició de terrenys i per a realitzar diferents restauracions urbanístiques com la del Mercat del Born⁴⁴². Hi hagueren partides que s'havien destinat a expropiacions d'obra pública o serveis que van ser aturades per la lluita veïnal o per sentències judicials. La més important d'aquestes partides que després s'utilitzaria per la compra de sòl seria la de la Ronda de Dalt. Realitzada durant el mandat de Porcioles, i com un gest de deferència al govern d'en Franco, l'Ajuntament va realitzar l'expropiació per a les obres del que seria la Ronda de Dalt, però això era competència del Ministerio de Obras Públicas.⁴⁴³

Algunes dades situaven el deute de l'Ajuntament de Barcelona a més de 45.000 milions de pessetes a finals de 1978⁴⁴⁴. L'herència econòmica dels darrers governs municipals franquistes era nefasta però malgrat aquesta situació, Socías i Solans van ser capaços d'entendre i aprofitar la conjuntura

⁴⁴⁰ *Ibid.*

⁴⁴¹ *Ibid.*, pp. 357-358.

⁴⁴² FABRE, Jaume i HUERTAS, Josep M. *Barcelona 1888-1988...*, p. 323.

⁴⁴³ ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, p. 620.

⁴⁴⁴ FABRE, Jaume i HUERTAS, Josep M. *Barcelona 1888-1988...*, p. 506.

per dur a terme una importantíssima inversió en sòl, probablement la major inversió que s'havia realitzat fins aleshores en tot el segle XX⁴⁴⁵.

Les propostes i alternatives de transformació urbanística es consolidaran en el darrer període de la dictadura i en l'etapa prodemocràtica. Seran diversos factors els que determinaran aquesta transformació urbanística. En l'àmbit urbanístic, tot el procés de la revisió de Pla Comarcal de 1953 i la seva definitiva aprovació com PGM-76, així com les accions dutes a terme per la delegació d'urbanisme sota el comandament de Solans. En l'àmbit acadèmic destacaran els estudis⁴⁴⁶ del Laboratori d'Urbanisme de Barcelona (LUB)⁴⁴⁷ i des de l'esfera social, les lluites i propostes dels enfortits moviments socials urbans⁴⁴⁸.

Els anys 1977 i 1978, malgrat dificultats internes, van ser anys d'expansió del moviment social a Barcelona, amb destacada presència del moviment veïnal en les reivindicacions per una ciutat millor per als seus habitants, amb més equipaments públics i espais verds principalment. Si es dur a terme un recull de les seves reivindicacions i les classifiquem segons la seva tipologia, l'any 1977 va ser l'any amb més reivindicacions concretes per part de les associacions a Barcelona -en el període 1970-1980-, amb un total de 87, dividides en 10 sobre urbanització, 7 sobre planejament, 1 sobre habitatge, 5 en defensa del patrimoni, 4 en seguretat viària, 57 en producció d'espai públic i 3 sobre serveis públics. L'any 1978 també va tenir una activitat intensíssima en aquest sentit amb 56 reivindicacions -l'any 1979 serien 18 i l'any 1980, 29-, de les quals 5 sobre urbanització, 9 sobre planejament, 4 sobre defensa del patrimoni, 2 sobre seguretat viària, 33 de producció d'espai públic i 3 sobre serveis públics⁴⁴⁹.

⁴⁴⁵ ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, p. 615.

⁴⁴⁶ Hi hauran d'altres com el CEUMT (Centro de Estudios Urbanísticos, Municipales y Territoriales) vinculat als comunistes o el CEP (Centro de Estudios y Planificación) més proper als socialistes. Per a més informació vegeu BORJA, Jordi. *Luces y sombras...*, p.77.

⁴⁴⁷ El Laboratori d'Urbanisme de Barcelona va a ser fundat el 1969 sota la direcció de Manuel de Solà-Morales, juntament a Joan Busquets, Miquel Domingo, Antonio Font i José Luís Gómez-Ordoñez. Per a més informació sobre el LUB vegeu ARTEAGA, Isabel. *Construir ciudad en...*, pp. 211-214.

⁴⁴⁸ ARTEAGA, Isabel. (2009), *Construir ciudad en...*, pp. 198.

⁴⁴⁹ BONET, Maria Rosa i DOMINGO, Miquel. *Barcelona i els moviments...*, p. 155.

Joan Antoni Solans ha estat treballant en els darrers anys en l'estudi i anàlisi de les actuacions que es varen realitzar a l'Ajuntament de Barcelona quan ell era el delegat d'Urbanisme. Fins feia molt poc temps, només s'havien fet aproximacions sobre les hectàrees de sòl⁴⁵⁰ que va guanyar l'Ajuntament i sobre els costos d'aquestes operacions. Gràcies a aquest meticulós treball de recerca i organització de dades s'ha pogut vertebrar de forma molt més precisa la magnitud de l'obra duta a terme per Solans durant la seva etapa en l'Ajuntament predemocràtic.

Des de l'onze de gener de 1977 fins el mes de març de 1979, es van dur a terme dotzenes i dotzenes d'actuacions⁴⁵¹ que van comportar la compra d'un total de 2.813.049,23 m² ⁴⁵². El cost total d'aquestes adquisicions va ser de 4.165.503.853 pessetes⁴⁵³. Les operacions que van requerir més inversió econòmica van ser la Maquinista (Barceloneta)⁴⁵⁴, amb un cost de 320 milions de pessetes i amb la destinació de remodelació d'equipaments. La segona operació més costosa seria la de RENFE⁴⁵⁵, que serien 4 operacions en una (Arenal, Clot Màquines de Vapor, Clot Ballestes i Estació del Nord). La suma total arribaria fins els 250 milions de pessetes i la seva destinació seria per al parc i equip del centre direccional. En tercer lloc per ordre decreixent de cost econòmic, a Manso Melich⁴⁵⁶ (Guinardó), per 160.000 milions de pessetes i amb la destinació d'equipaments comunitaris. En quarta posició, el Castell de l'Oreneta⁴⁵⁷(Sarrià), per 118 milions de pessetes i que es convertiria en un parc. Finalment, la cinquena operació més costosa seria Dr. Ferran⁴⁵⁸

⁴⁵⁰ FABRE, Jaume i HUERTAS, Josep M. *Barcelona 1888-1988...*, p. 506. IBÁÑEZ, María Eugenia. "Quatre alcaldes", a HUERTAS, Josep M; MUSONS, Albert *et al. Barcelona, 30 anys de vida ciutadana*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 2008, p. 34.

⁴⁵¹ Arxiu Joan Antoni Solans Huguet. "Actuació urbanística durant la transició 1977-1979", Barcelona.

⁴⁵² 2.813.049,23 m². Arxiu Joan Antoni Solans Huguet. "TAULES", Barcelona. Annex I.

⁴⁵³ Arxiu Joan Antoni Solans Huguet. "TAULES", Barcelona.

⁴⁵⁴ La data de l'acord va ser el 30 de setembre de 1977.

⁴⁵⁵ La data de l'acord va ser el 13 de juny de 1977.

⁴⁵⁶ La data de l'acord va ser el 22 de maig de 1978.

⁴⁵⁷ La data de l'acord va ser el 13 de juny de 1977.

⁴⁵⁸ La data de l'acord va ser el 23 de desembre de 1977.

(Pedralbes) per un total de 110 milions de pessetes. La destinació d'aquest terreny va ser per equipament escolar.

En resum, l'obra política de Joan Antoni Solans va ser importantíssima i les seves repercussions constants i profundes en la capital de Catalunya. Socías resumia així com es duien a terme la majoria d'aquestes operacions que van contribuir de manera imprescindible a canviar el rumb de Barcelona:

“Bàsicament les etapes eren les següents. Jo decidia i donava l'ordre, llavors ho posava a càrrec de la meua mà dreta que era Joan Ignasi Coll, amb un altre arquitecte i matemàtic que es deia Dou. Ells valoraven l'operació. Normalment tenia la gran avantatge que el PGM ja l'havia afectat de zona verda per tant no necessitava tràmit urbanístic, l'únic que necessitava era el tràmit expropiatori. El tràmit expropiatori, en un moment que no hi ha diners i amb la crisi, hi ha una possibilitat d'acabar-ho per mutu acord. Que vol dir que el valor que tu has donat de justipreu amb el valor que ell et demana no hi ha una diferència del 10%. I després l'altre possibilitat era pagar-li en tres anualitats. Si li dones tot el diner de cop, hisenda se li quedarà molt, si li fracciones en tres pagaments, com que es menys de hisenda li tocarà molt poc. Molta gent que venia estava molt interessada en això. Això permetia fer-ho en tres anualitats que també ens anava molt bé a l'Ajuntament. Teníem la gran sort de les afectacions. Les afectacions es dir-li amb un senyor que fins aleshores tenia zona edificable que ja no. Si no, no s'entén res de com ho vaig poder fer. Jo veia lo que patia el meu company Eduardo Leira de Madrid⁴⁵⁹ que estava fent el Pla de Madrid”⁴⁶⁰.

No cal oblidar però, que la compra ingent de sòl suposava condicionar notablement la capacitat econòmica de l'Ajuntament de Barcelona. Aquest problema el va afrontar el consistori democràtic amb no poques dificultats. Ricard Boix, el regidor d'Urbanisme que durant els primers mesos del nou govern municipal democràtic va fer tàndem amb Solans sintetitzava així aquesta situació:

“Es veritat que durant l'època Solans-Socías es va comprar molt de sol, però això ho feia abordant compromisos assolits per ell en la redacció del PGM, no tot era a preu de gallina robada, que quedi clar, no critico que

⁴⁵⁹ Eduardo Leira Sánchez (Madrid, 1944), prolífic arquitecte espanyol des de la dècada dels 70, sobretot vinculat als barris de la ciutat de Madrid i director tècnic del Plan General de Madrid, creat el 28 de novembre de 1980.

⁴⁶⁰ Joan Antoni Solans Huguet, entrevista amb l'autor (16/09/2016).

fes això, segurament en aquells dos anys no estaven en condicions de resoldre grans altres problemes, però aquestes compres de sòl van acabar d'hipotecar el poc que es podia fer en els anys següents (79-80 i 81), ara et dic una frase que caldria contestar, però segurament el 50 o 60% del pressupost d'urbanisme d'aquests anys estava condicionat per pagaments d'aquests terrenys que no sempre eren els que més es necessitaven. Dit això, que un ajuntament es trobi amb cent i pico hectàrees de sòl encara que no siguin les que tu necessites, evidentment va ser molt important⁴⁶¹.

⁴⁶¹ Ricard Boix Junquera, entrevista amb l'autor (03/11/2016).

5.3. L'Ajuntament, els veïns i els partits polítics. "El Llibre Blanc"

Després de tres setmanes de campanya electoral, el dimecres 15 de juny de 1977, Espanya va celebrar eleccions generals. Els resultats a Espanya van conformar un model amb dos grans partits, un de centre-dreta representat per la UCD de Suárez i l'altre de centre-esquerra amb el PSOE. Aquests dos partits es repartien dos terços dels vots totals emesos. A la dreta de la UCD es situava l'Alianza Popular de Manuel Fraga, amb una representació de poc més d'un 8% i a l'esquerra del PSOE, el PCE -amb el PSUC- de Santiago Carrillo que tot just superava el 9%. Amb representació petita però rellevant es trobaven els partits nacionalistes i altres organitzacions.

A Catalunya, els resultats van variar considerablement amb els de la resta d'Espanya, "plantejava un problema d'ajustament del ritme polític de Catalunya al ritme polític general de l'Estat espanyol"⁴⁶². La primera candidatura en vots seria la de Socialistes de Catalunya -encara no s'havia constituït el PSC-PSOE- amb un 28%, seguida pel PSUC a certa distància amb un 18%. UCD i el Pacte Democràtic van treure quasi un 18%. L'escenari per tant es trobava molt més escorat cap a l'esquerra que l'espanyol i amb una majoria catalanista fora de tota discussió, encapçalada per socialistes, comunistes i republicans⁴⁶³ que havien obtingut més de la meitat dels vots al Congrés dels Diputats i 12 dels 16 escons al Senat. A més, les candidatures que reclamaven clarament els principis i institucions de l'Estatut de 1932 i el restabliment de la Generalitat amb el retorn de Tarradellas sumaven el 80%⁴⁶⁴. I això va ser possible malgrat les greus deficiències en els cens electoral, que no havia estat actualitzats sobretot a les zones obreres i popular. On les candidatures republicanes com ERC van haver d'utilitzar altres sigles per a poder participar en la comtessa electoral i on partits tan importants com el PSUC van legalitzar-se poques

⁴⁶² MARTÍN, José L. "La Transició política...", p. 67.

⁴⁶³ En coalició amb els marxistes-leninistes del Partit del Treball i Estat Català. Candidatura amb el nom de *Esquerra* de Catalunya - Front Electoral Democràtic.

⁴⁶⁴ MAYAYO, Andreu. *La ruptura catalana. Les eleccions del 15-J del 1977*. Afers, Catarroja, 2002, p. 157.

setmanes abans de les eleccions⁴⁶⁵. Com Andreu Mayayo apuntava: "aquelles eleccions no foren democràtiques i que fou el resultat electoral, contra pronòstic, que convertí les Corts en constituents i que permeté a Catalunya recuperar l'autogovern amb el restabliment de la Generalitat provisional"⁴⁶⁶. Aquesta victòria de les esquerres, obriria la pugna de legitimitats entre l'Assemblea de Parlamentaris i la legitimitat històrica representada per Tarradellas i la Generalitat, que seria finalment la que s'imposaria.

A la província de Barcelona aquesta representació encara es trobava més inclinada cap a l'esquerra i el catalanisme. Socialistes i comunistes superaven el 50% del total de vots emesos i el Pacte Democràtic de Jordi Pujol superava els centristes de la UCD que quedaven relegats a la quarta posició. Al Senat, la candidatura de l'Entesa encapçalada per Joan Benet va arrasar a la resta. A la ciutat de Barcelona van votar el 75,2 dels electors, 983.769 d'un total de 1.307.808. Socialistes de Catalunya va guanyar clarament les eleccions amb el 280.211 vots, el que representava el 28,5% dels vots emesos. Li seguirien UCD, PSUC, PDC, Esquerra de Catalunya, UCDCC y AP⁴⁶⁷.

Els socialistes van guanyar en 8 dels 12 districtes. Al Districte I (Ciutat Vella, Barceloneta), II (Poble Sec, Ntra. Sra. Del Port, Sant Antoni), V (El Raval), VII (Sants, Hostafrancs, La Bordeta), VIII (Vallcarca, Gràcia), IX (Sant Andreu, Sagrera, Nou Barris), X (Poble Nou), XII (El Guinardó, Horta, Montbau), UCD en 3, IV (Dreta de l'Eixample), VI (Esquerra de l'Eixample), XI (Les Corts, Pedralbes) i PDC al Districte III (Sarrià, Sant Gervasi, Vallvidrera)⁴⁶⁸.

A nivell de Barcelona, les eleccions van suposar en primer terme, situar electoralment l'hegemonia de les forces catalanistes i progressistes a la ciutat. Davant uns resultats incontestables en aquest sentit, l'alcalde Socias va pensar en dimitir i va plantejar al Govern que nomenés una gestora que designés un nou alcalde fins que es celebressin les eleccions municipals, però això va ser rebutjat -segons Socias- perquè no podien fer una excepció amb Barcelona:

⁴⁶⁵ Per a un anàlisi exhaustiu del context electoral del 15-J, vegeu MAYAYO, Andreu. *La ruptura catalana. Les eleccions del 15-J del 1977*. Afers, Catarroja, 2002.

⁴⁶⁶ MAYAYO, Andreu. *La ruptura catalana...*, p. 12.

⁴⁶⁷ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Atlas Electoral de la ciutat de Barcelona 1977-1989*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1990, p. 23.

⁴⁶⁸ *Ibid.*, pp. 28-29.

“La única vegada que em vaig enfrontar als partits va ser quan volien constituir una comissió de control. Els vaig dir que governessin ells, que jo me n'anava el dia següent. Quan van veure que hi hauria un desgavell si complia la meva amenaça, vam arribar a l'acord d'una comissió informativa, no de control, i que ens deixessin fer a mi i els meus delegats”⁴⁶⁹. Finalment, la via que es va adoptar -i que també va fer fortuna a molts més municipis- seria la de constituir una Comissió Municipal dels Partits Polítics (CMPP). El format de Comissió Municipal es va estendre per ciutats i pobles de Catalunya i fins i tot es va crear un espai de trobada d'aquestes comissions anomenat Comissió Municipal Nacional de Partits Polítics. Aquesta Comissió d'àmbit nacional apostava per tres grans eixos de treball com la revisió del cens, informació sobre la política urbanística i encetar el debat sobre la Llei Municipal Electoral⁴⁷⁰.

A Barcelona, el treball de la CMPP es va estendre durant tota la segona meitat de 1977. Finalment, es va elaborar un llibre amb la feina que s'havia dut a terme tant per la CMPP com per les subcomissions sectorials que es van crear. Aquest llibre, “El llibre sobre l'Ajuntament de Barcelona”, conegut també “El Llibre Blanc” o “Llibre del bon govern”, va suposar el més ampli treball informatiu i de col·laboració entre l'oposició democràtica i l'Ajuntament de Barcelona, que va permetre donar a conèixer, de la manera més aproximada possible, la realitat interna de l'Ajuntament.

La CMPP es va formar el 15 de juliol de 1977, un més després de la celebració de les eleccions generals. Estava formada per representants de: CC, CDC, EDC, ERC, FNC, FSC-PSOE, PSC-C, PSC-R, PSUC, PTE, UDC. Es a dir, hi participaven militants de tots els partits que directa o indirectament -en coalició- havien obtingut representació al Parlament espanyol i que havien format part de l'oposició democràtica⁴⁷¹.

La CMPP es mostrava oberta a la col·laboració "informativa envers els Partits no membres i les associacions i entitats ciutadanes interessats en els objectius declarats". A partir d'una proposta de l'AV. Nou Barris, la FAVB pretenia

⁴⁶⁹ HUERTAS, Josep M. “Entrevista a J. M. Socías...”, p.15.

⁴⁷⁰ “Las municipales preocupan a los partidos catalanes”, a *La Vanguardia*, 12/10/1977, p.9.

⁴⁷¹ La delimitació dels membres anava segons els resultats obtinguts, això tindria repercussió en cas de votació. La UCD de Suárez no va participar a la CMPP, però sí partits de centre com el Centre Català.

participar dins la Comissió, però els partits van rebutjar aquesta opció a principis d'agost⁴⁷². Durant setmanes es van succeir les reunions i negociacions entre partits i la FAVB. La Comissió rebutjava la participació de la FAVB en un espai destinat als partits i argumentava la seva negativa basant-se en la “diferent funció política i [de] representativitat que correspon als partits polítics i a les entitats i organitzacions de masses en una societat democràtica”. La Comissió destacava que aquesta diferenciació “no es contradiu amb el ple reconeixement del paper i de la representativitat pròpia de les diverses entitats i organitzacions de masses” com la FAVB o els sindicats de treballadors. Així mateix, el posicionament de la Comissió assenyalava la coincidència d'objectius i proposava “l'establiment de formes de [sic] articulació del nostre treball que permetin aconseguir els objectius esmentats⁴⁷³. Juan Colom recollia als seus apunts de la reunió del 8 de setembre l'estat de tensió entre la FAVB i la Comissió de Partits davant les diferències de posicionaments: “La FAV acull molt malament la resposta. En Naya⁴⁷⁴ proposa de congelar les relacions fins després de l'Assemblea de la FAV, el 16/9/77”⁴⁷⁵. En aquesta reunió del 16 de setembre es va trobar una fórmula que superés la situació de bloqueig. Tal com apuntava Marc Andreu, va prevaldre la voluntat de trobar acords: “es va imposar el pragmatisme enrevessat de funcionar via comissions de treball mixtes Ajuntament-veïns i reunions informatives bilaterals partits-Ajuntament i partits-FAVB que al final, sovint eren a tres bandes”⁴⁷⁶.

Més enllà d'aquests debats, els treballs de la Comissió Municipal i l'Ajuntament van posar-se en marxa. Els objectius als quals feia referència la introducció del “Llibre Blanc” eren la transparència en la gestió municipal, “evitar aquelles situacions que comprometin el futur del municipi, sense que això pressuposi la

⁴⁷² ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, p. 533.

⁴⁷³ CMPP “A la federació d'Associacions de Veïns de Barcelona”. 8 setembre 1977.

⁴⁷⁴ Andrés Naya, destacat dirigent veïnal.

⁴⁷⁵ CMPP FONS DANIEL FONT 1040, Reunió FAVB comissió de partits 8/9/77 Juan Colom Nadal.

⁴⁷⁶ ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, p. 535.

paralització de la gestió pública local" i actuar sobre la revisió del vot electoral per mirar d'assegurar que tothom pugui exercir el dret de vot⁴⁷⁷.

L'única resposta realment democràtica era la celebració d'eleccions municipals -que encara es preveien per 1977-, però durant aquest trànsit la CMPP pretenia fer un treball important i que efectivament facilitaria la feina al proper consistori democràtic. L'Ajuntament de Barcelona va acceptar els objectius de la Comissió i el 28 de juliol ja es van crear les subcomissions⁴⁷⁸ -9 en total- que es posarien mans a la feina "amb les limitacions que cal suposar en qui intenta conèixer una realitat sense estar instal·lat en el seu interior amb poder suficient, i per la gran complexitat de l'Ajuntament de Barcelona"⁴⁷⁹.

El dissabte 26 de novembre de 1977 va tenir lloc la presentació pública del "Llibre Blanc". En aquest acte van participar-hi molts dels principals redactors de l'obra com Joan Colom, Josep Tomàs, Pasqual Maragall, Josep Lluís Carles Adam, Padrós, Ricard Boix, Vitoria, Castellví, Jordi Vallverdú i Miquel Esquirol⁴⁸⁰.

Tractant directament sobre el "Llibre Blanc", a la mateixa introducció es confirmava que malgrat que les dades disponibles eren insuficients -i per tant quedaven molts elements per aclarir-, per part dels col·laboradors del govern municipal s'havia fet una bona feina de transparència i treball informatiu, que calia seguir mantenint fins a la celebració d'eleccions municipals.

En l'apartat de conclusions generals, el document insistia en la negativa herència del franquisme sobre la ciutat de Barcelona, la baixa qualitat de vida i la manca de serveis i zones verdes entre d'altres, així com el funcionament intern de l'Ajuntament que responia a un model presidencialista i no democràtic. L'opacitat en el funcionament i la manca d'informació de la ciutadania sobre la gestió i actuacions del seu consistori eren un problema

⁴⁷⁷ COMISSIÓ MUNICIPAL DE PARTITS POLÍTICS DE BARCELONA. *El llibre sobre l'Ajuntament de Barcelona*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1978, p. 5.

⁴⁷⁸ El llibre estava dividit en 10 punts, més els annexes i els resums d'actes de la Comissió i els comunicats.

⁴⁷⁹ *Ibid.*, pp.5-6.

⁴⁸⁰ "Presentación del Libro Blanco sobre el Ayuntamiento de Barcelona", a *La Vanguardia*, 27/11/1977, p. 21. Els altres representants dels partits que havien participat activament eren Pau Miserachs i Jaume Fonolleda.

greu, tant per a la feina diària de la pròpia institució com perquè el moviment associatiu pugui anar més enllà de la "reivindicació aïllada i moltes vegades poc coneixedora dels recursos i possibilitats existents"⁴⁸¹.

Seguint en l'apartat de conclusions generals, però d'una manera més concreta, s'apuntaven a diverses situacions, veritablement greus i que demostraven l'estat de deixadesa que durant masses anys havia patit l'Ajuntament, com el desconeixement del patrimoni precís, desconeixement del nombre exacte de la seva pròpia plantilla i desgavell sobre l'ocupació concreta i les places del personal⁴⁸².

Però les mancances greus no acabaven aquí. Amb aquestes ja n'hi hauria prou per considerar que la situació del funcionament de l'Ajuntament era precària, però hi havia molt més. Encara mancava un pla per a tractar el tema de la revisió del cens electoral [responsabilitat del Govern central]. També el projecte de divisió administrativa de la ciutat estava a les beceroles i el Pla d'Urgències només havia suposat fins el moment la inversió efectiva d'una petita part. També la problemàtica financera amb els deutes acumulats -amb especial protagonisme de Transports de Barcelona- era un element rellevant que la Comissió insistia en alertar sobre els seus efectes presents i futurs: "El primer Ajuntament democràtic estarà inicialment, doncs, en el límit de la seva capacitat d'endeutament"⁴⁸³.

La Comissió també alertava sobre la manca de qualitat de les promocions del Patronat Municipal de Vivenda [sic]⁴⁸⁴, la situació deplorable de la sanitat, ensenyament i cultura -malgrat reconèixer una correcció en els darrers mesos- i una dèbil "capacitat de maniobra en relació als grans contractistes" juntament amb un cert descontrol sobre els diversos procediments que es donaven en aquest àmbit.

⁴⁸¹ Comissió Municipal de Partits Polítics de Barcelona. *El llibre sobre...*, p. 7.

⁴⁸² *Ibid.*, pp.8-9.

⁴⁸³ *Ibid.*, pp. 9-10. En aquest punt, s'alertava al de la disbauxa imperant amb un exemple paradigmàtic. El Tribunal de Comptes va aprovar en una sola sessió, el 8 d'octubre de 1976 els valors líquids corresponents als pressupostos de l'Ajuntament de Barcelona del període 1945-1970.

⁴⁸⁴ En endavant Patronat Municipal de l'Habitatge.

Finalment, es posaven de relleu diverses situacions que eren molt il·lustratives del moment històric: “La Comissió ha comprovat l'existència d'un sobtat interès per cobrar els deutes pendents abans de les eleccions municipals. L'Ajuntament cedeix generalment a aquestes demandes sense massa discriminació”. Evidentment, la incertesa del moment històric conjugada amb la més que probable victòria de socialistes i comunistes, no era un escenari ideal per a molts empresaris i creditors que havien fet negocis durant les etapes anteriors amb l'Ajuntament. Així mateix, els redactors del text, es lamentaven de l'herència de molts anys d'acumulació de dèficits, de manca de renovació de dades, del desgavell organitzatiu i de personal que trigaria anys i esforços en capgirar-se. La comissió finalitzava el document⁴⁸⁵ amb aquestes paraules:

“La Comissió vol fer palès, finalment, el seu convenciment que, a l'Ajuntament de Barcelona, hi ha recursos personals i tècnics de qualitat suficient per a dur endavant la tasca del se~ redreçament, un cop les eleccions municipals hagin establert el primer Ajuntament democràtic després de 40 anys. La Comissió vol insistir un cop més en la urgència de celebrar aquestes eleccions que, segons el compromís del govern, s'haurien de convocar dins l'any 1977 i que s'inscriuen en el procés de recuperació dels òrgans d'autogovern del poble de Catalunya”⁴⁸⁶.

Els diferents informes que contenia el llibre estaven dividits per temàtiques. En primer terme, l'informe realitzat per la subcomissió corresponent sobre personal i organització. En aquest informe, la subcomissió es queixa de les "greus dificultats per aconseguir informació sobre el tema del personal de l'Ajuntament". Aquesta dificultat no va ser donada per cap tipus de boicot, sinó com la pròpia subcomissió afirmava: "es tenia un desconeixement absolut de l'actual i real situació del personal del nostre Ajuntament, tant pel que fa als funcionaris de plantilla, com als funcionaris eventuais"⁴⁸⁷.

La plantilla de personal no estava actualitzada des de feia anys, es treballava amb dades de 1972 i 1973. A més, es destacava que la distribució estava

⁴⁸⁵ Amb data del 22 de novembre de 1977.

⁴⁸⁶ *Ibid.*, p. 13.

⁴⁸⁷ *Ibid.*, p. 14.

desequilibrada, per exemple amb un dèficit de personal greu al Cos de Bombers a la vegada que existia un excés de personal als edificis oficials de l'Ajuntament "ordenances, uixers, etc."

També alertava sobre la manca de reglament de règim interior propi per a la "Policia Municipal". Com a mesures de correcció per part de l'alcaldia, es considerava positiu el decret del 6 d'octubre, on s'iniciaven reestructuracions en l'administració i l'inici de la regularització del personal. En l'apartat de "Problemes concrets", es xifrava entorn els 12.000 i 13.000 el nombre aproximat d'empleats municipals. Després de realitzar un treball de cerca i organització, es van publicar aproximadament 4.700 fitxes de treballadors puntuals que serviria després de les futures correccions, per tenir una xifra molt més acurada d'empleats municipals eventuals. Dins de les quatre categories d'eventualitat que funcionaven a l'Ajuntament⁴⁸⁸, el personal de neteja era el més nombrós amb més de 1.750 dones en una situació precària i sense drets passius que no els donaven la possibilitat de jubilar-se. Finalment, sobre la seguretat social, es remarcava que els funcionaris municipals tenien els seus propis canals d'assistència i no estaven dins del règim general de la seguretat social, situació que tal com indica el document, es podria resoldre amb un acord amb l'Executiu central.

El segon informe tractava sobre la problemàtica del cens⁴⁸⁹. La subcomissió va treballar per conèixer la realitat dels cens electoral i quines eren les opcions que hi existien per corregir una situació que havia impossibilitat el dret de vot a desenes de milers de persones. En primer lloc, la subcomissió va insistir en apartar al que havia estat conseller delegat per l'alcaldia per a la revisió del cens electoral, al considerar que era incompatible la seva continuïtat en el càrrec amb la nova situació de diàleg i treball conjunt entre Ajuntament i els partits polítics. Així mateix es va realitzar una reunió entre la subcomissió, el secretari general i els funcionaris d'Estadística Municipal i del Centre Ordenador Municipal (COM). De tota aquesta feina duta a terme per la subcomissió es va deduir que els errors en el cens eren molts més dels 55.000

⁴⁸⁸ Personal procedent de Conveni, personal procedent de contractes, personal procedent del Viap i personal de neteja.

⁴⁸⁹ *Ibid.*, p. 19.

donats per l'Ajuntament després de les eleccions del 15 de juny i que per tant, era necessària una actuació intensa i urgent per solucionar una situació que donades les magnituds requeriria mesos de feina⁴⁹⁰.

A nivell de la problemàtica concreta, la majoria de mancances van ser motivades perquè milers de ciutadans no estaven inclosos en el cens electoral. Al Districte IX es va patir una manca d'inclusió de residents que afectava cinc seccions censals⁴⁹¹. En aquest cas, cap resident hi figurava al cens. Aquesta inexistència s'atribuïa a una pèrdua d'informació a nivell informàtic. A menor escala, però amb una situació similar, es trobaven zones de Vallvidrera. Amb mancances parcials es trobaven tots els barris, però amb especial incidència al districte VII. Per solucionar aquesta problemàtica es plantejava una feina a nivell del Govern central, com la promulgació de normes legals per iniciar la revisió del cens, constituir els òrgans necessaris per a la revisió i organització del cens. Per la banda de l'Ajuntament de Barcelona, revisió del cens utilitzat el 15 de juny, la redacció d'un pla d'actuació sotmès al vist i plau de la CMPP i una sèrie de mesures que facilitarien la futura participació ciutadana⁴⁹².

L'informe III es dedicava exclusivament al Pla d'Urgències. Aquest pla d'urgència, va ser aprovat en primera instància en el transcurs del Consell Plenari del 21 de desembre de 1976 i seria finalment aprovat el mes març de 1977⁴⁹³. La subcomissió va realitzar durant el mes d'agost diverses reunions amb el tinent d'alcalde Cánovas i també amb delegats de serveis per fer seguiment a l'aplicació del pla d'urgència.

Les primeres conclusions a que va arribar la subcomissió eren la inexistència d'un programa global de necessitats de la ciutat. El Pla d'Urgències responia a una llista de reivindicacions presentades per les associacions de veïns, de les diferents delegacions municipals i d'obres que ja havien estat projectades per l'Ajuntament. Únicament les obres d'enllumenat i pavimentació havien estat precedides per un estudi. En l'apartat de les conclusions es definia aquesta situació de la següent manera: "L'establiment de prioritats no es fonamenta en

⁴⁹⁰ *Ibid.*, pp. 19-20.

⁴⁹¹ Aproximadament 6.000 ciutadans.

⁴⁹² *Ibid.*, pp. 20-22.

⁴⁹³ *Ibid.*, p. 24.

uns criteris estructurats sobre les necessitats més urgents de la ciutat, sinó que sembla respondre a decisions puntuals de l'Ajuntament en funció de pressions socials o compromisos poc explícits en la majoria dels casos⁴⁹⁴. Encara en aquell moment no existia capacitat financera per dur a terme les actuacions del Pla. S'estava a l'espera de l'arribada d'un crèdit de 500 milions del "Banco de Crédito Local" -que arribaria pocs dies després-, havien estat demanats 150 milions al Sindicat de Banquers i ja s'havia demanat -encara sense resposta- una emissió de deute públic. Només la reparació del mercat del Born es trobava en curs i es preveia pagar amb els diners del Pla⁴⁹⁵.

Amb els 500 milions que arribarien finalment el mes de novembre de 1977, la Comissió Municipal Executiva del 22 de novembre va poder iniciar una planificació d'etapes d'aplicació del Pla. Comptant la primera amb els 500 milions, dels quals 233 anirien a parar a la Delegació de Serveis d'Urbanisme⁴⁹⁶. També es projectaven les dues següents etapes de 700 milions cadascuna⁴⁹⁷.

El quart informe tractava sobre la situació de la hisenda del consistori⁴⁹⁸. Les primeres reunions de la subcomissió van tractar sobre l'estudi dels diferents pressupostos -ordinaris, extraordinaris i especials- de l'Ajuntament i amb els extraordinaris del Ministerio de Hacienda. Després d'aquesta feina de recopilació informativa, la subcomissió va plantejar una sèrie de conclusions generals i problemes concrets en l'àmbit d'hisenda de l'Ajuntament. En primer terme, sobre el patrimoni de l'Ajuntament, que es desconeixia en molts casos. En segon terme la situació del deute, on tampoc existia un coneixement exhaustiu de la magnitud del problema. Lligat amb això, el tercer element que destacava la subcomissió era la necessitat de conèixer quins eren els elements

⁴⁹⁴ *Ibid.*, pp. 24-25.

⁴⁹⁵ *Ibid.*

⁴⁹⁶ 86 milions a Sanitat, 60 milions a Cultura, 50 milions a Promoció ciutadana, 45 milions a Obres públiques, 18,3 milions a Serveis municipals 7,7 milions a Parcs i jardins.

⁴⁹⁷ *Ibid.*, pp. 25-27.

⁴⁹⁸ *Ibid.*, p. 26.

que provocaven una gradual incapacitat de recursos econòmics i en darrer terme com serien els pressupostos del 1978⁴⁹⁹.

En relació al patrimoni, l'Ajuntament va presentar un petit informe parcial on s'apuntava que el valor global de les propietats era de més de 21.000 milions de pessetes. La subcomissió considerava que era un avenç l'obtenció d'aquest document oficial, però que seria molt positiva la col·laboració entre la CMPP i les associacions de veïns per fer tasques de comprovació per a poder aconseguir una valoració del patrimoni complet i fidel a la realitat⁵⁰⁰.

Respecte al segon i tercer tema, es a dir, sobre l'endeutament i les raons de la progressiva manca de recursos per fer front a les demandes de la ciutat, en primer terme, el document dedicava unes quantes pàgines a explicar de manera pedagògica com funcionava el sistema d'impostos de l'Ajuntament, els ingressos i les despeses i els diferents tipus de pressupostos⁵⁰¹.

Després d'aquesta part explicativa, la subcomissió s'apropava a la situació concreta dels comptes de l'Ajuntament. Pel pressupost de 1977, el deute havia arribat als 2.472 milions de pessetes d'un total de 17.000 del pressupost ordinari, o sigui el 14.5% del total. A això s'havia d'afegir "el deute financer total ajornat fins el 25 d'agost de 1977, entre el Banc de Crèdit Local i les Caixes d'Estalvi és de 24.731 milions de pessetes". Quina era la conclusió a la que arribava la subcomissió? Doncs que una continuació d'aquesta realitat "implica una forta limitació al marge de maniobra del futur Ajuntament democràtic"⁵⁰².

El document continuava en intentar explicar com s'havia arribat fins aquell punt. La situació d'acumulació de deutes va obligar a fer pressupostos extraordinaris de liquidació de deute els anys 1976 i 1977. Les conclusions a las que va arribar la subcomissió van ser tres: En primer terme, les despeses creixien per l'augment dels sous del personal i l'endeutament. Aquestes despeses no es podien pagar per una "falta d'eficàcia de recaptació i una mala tècnica pressupostària". En segon lloc, les empreses d'obres i serveis "que es contracten des de l'Ajuntament ofereixen preus alts en part per cobrir-se dels

⁴⁹⁹ *Ibid.*, pp. 29-31. La subcomissió alertava que els resultats que es mostraven eren aproximats, no definitius.

⁵⁰⁰ *Ibid.*, pp. 31-32.

⁵⁰¹ *Ibid.*, pp. 32-36.

⁵⁰² *Ibid.*, pp. 37-38.

costos financers que els hi comportava el retard en el cobrament". En tercer lloc, sense poder precisar concretament es considerava que hi existien tota mena de problemes de gestió que repercutien en deficiències tècniques⁵⁰³.

L'urbanisme i els habitatges eren els temes tractats en el cinquè informe. La subcomissió sobre urbanisme va centrar la seva feina en estudiar les actuacions realitzades en els darrers mesos fins aquell moment i en alguns elements puntuals.

En primer terme, es feia palès que no hi havia un registre municipal del patrimoni municipal de solars. Aquest havia deixat d'ésser actualitzat des de 1930. A més, es denunciava l'absència d'una política de creació de patrimoni municipal del sòl "incomplint fins i tot les obligacions que marca al respecte la Llei del sòl". Respecte a la feina que ja portava realitzant durant l'any 1977 Joan Antoni Solans, el document constata que s'està duent a terme una política de compra de sòl, però aquests es veia molt limitada pels escassos recursos i pel "caràcter de la legislació vigent", així mateix, apuntava que la subcomissió no havia pogut realitzar un estudi detallat dels preus d'expropiació ni dels mètodes emprats⁵⁰⁴. Posteriorment el document indicava que no existia una mecànica unificada en el procés de concessió de llicències i que aquestes estaven controlades directament per Solans i per tant, mancava transparència en aquest camp. Més endavant, l'informe feia menció al "Pla Especial d'Equipaments" per a la comarca de Barcelona, que es trobava encara sense plantejar i es constata l'inici d'algunes operacions i remodelacions de places, parcs etc.⁵⁰⁵

En el darrer punt de l'informe de la subcomissió, es parlava sobre el Patronat Municipal de l'Habitatge que tal com apuntava el document havia construït - directament o en conveni amb l'Estat- 25.000 habitatges durant tot el seu període d'activitat. Es denunciava que la situació de moltes de les construccions "dels polígons" era insostenible, amb mancances gravíssimes d'urbanització, serveis bàsics i defectes en els propis edificis. La gerència del PMH considerava que caldrien almenys 5.500 milions de pessetes per donar la

⁵⁰³ *Ibid.*, pp. 38-41.

⁵⁰⁴ *Ibid.*, p. 44.

⁵⁰⁵ *Ibid.*, pp. 45-46.

volta a les situacions més greus i a les necessitats de reparacions, remodelacions i obres d'urbanització⁵⁰⁶.

Els serveis socials centrarien l'atenció del sisè informe. En aquest àmbit es van dividir la feina tres subcomissions. La subcomissió d'Assistència Social, es va centrar en la problemàtica entorn als col·lectius de "vells, nens abandonats, gitanos i subnormals". En primer terme no hi havia cap cens sobre aquests col·lectius i només existien algunes iniciatives, com la creació entre d'altres de 5 mini-residències per a la tercera edat, dins del Pla d'Urgències per tractar de millorar la situació d'aquests col·lectius. Lligat als col·lectius abans esmentats, hi havia el problema del barraquisme i les dificultats per reubicar els seus habitants. L'exemple que destaca l'informe de la Perona es prou significatiu: "de majoria gitana, el problema és doble quan es tracta de gitanos doncs la majoria dels barris no els accepta, fins l'extrem de fer necessària l'acció de la força pública per resoldre aquests problemes"⁵⁰⁷. A la resta de l'informe es van posar de relleu la falta d'infraestructures i programes moderns d'actuació sobre els col·lectius amb més risc d'exclusió social i un desconeixement molt gran de la quantitat de persones que necessitaven ajuda de les institucions públiques⁵⁰⁸.

Pel que feia la feina de la subcomissió d'Ensenyament i Cultura, recollit en la segona part del sisè informe, aquesta es va reunir amb el tinent d'alcalde Font Altaba i amb delegats de serveis però no amb activistes d'aquesta àrea i associacions ciutadanes que tractaven àmbits d'ensenyament. Des de la delegació de serveis de cultura es va entregar a la subcomissió diferents informes i documents sobre programes d'actuació i activitats diverses en aquest camp⁵⁰⁹.

La subcomissió denunciava que el PNB dedicat als serveis educatius es situava en el 4-5% en la mitjana europea mentre que a Espanya era del 2,4% i a Catalunya del 1,5%⁵¹⁰. Concretament sobre la ciutat de Barcelona es donava

⁵⁰⁶ *Ibid.*, pp. 46-47.

⁵⁰⁷ *Ibid.*, pp. 48-49.

⁵⁰⁸ *Ibid.*, pp. 50-54.

⁵⁰⁹ *Ibid.*, pp. 55-56.

⁵¹⁰ *Ibid.*, p. 57.

l'alarma dels més d'onze mil infants que es trobaven sense escolaritzar i es remarcaven els elements deficitaris com l'escassetat de sòl i la insuficiència financera entre d'altres per a dur a terme construcció de noves escoles que es reclamaven com a molt necessàries. La subcomissió era molt contundent en la seva crítica a l'etapa Socías:

"La situació de fet segueix sent la mateixa, per tant l'únic canvi possible esdevé el de substituir els conflictes frontals -posició a la defensiva, la postura de Viola de tancar-se en banda- per la tàctica dilatòria de les relacions públiques: contemporitzar, fer compartir els problemes a les instàncies ciutadanes representatives [...] alguna actuació puntual que soterra momentàniament algun conflicte estrident però molt localitzat [...] En definitiva, una imaginativa fugida endavant"⁵¹¹.

A les parts finals de l'informe es continuava insistint en les mancances existents i en la no concreció, per part de l'Ajuntament ni del Govern central, en un projecte per corregir aquesta situació⁵¹².

En la tercera part d'aquest extens informe, la subcomissió de Sanitat informava de l'entrega de documentació específica per part del delegat de serveis de Sanitat. També de la realització de visites a l'Institut Municipal d'Higiene, a l'Hospital de Ntra. Sra. del Mar, a l'Hospital de l'Esperança, a la Residència de Vells de la Bonanova i al Dispensari Municipal de Sant Andreu. D'altres centres es van quedar sense la visita de la subcomissió per manca de temps⁵¹³. Respecte a aquests centres, el document valorava positivament i de manera pràcticament global la situació i l'actuació de l'Institut Municipal d'Higiene, la resta de centres destacaven per les dificultats en el funcionament, ja sigui en matèria de personal, manteniment o inversions entre d'altres⁵¹⁴.

La subcomissió situava com a conclusions generals en l'àmbit de la sanitat de Barcelona mancances greus en planificació i coordinació entre diferents entitats i administracions, així com manca de recursos i dotacions de serveis. En definitiva, un Ajuntament que havia heretat "una situació catastròfica de tots

⁵¹¹ *Ibid.*, p. 60.

⁵¹² *Ibid.*, pp. 61-63.

⁵¹³ *Ibid.*, p. 64.

⁵¹⁴ *Ibid.*, pp. 66-70.

aquests anys de franquisme" i que malgrat els seus intents de "pal·liar aquesta situació" es trobava amb dificultats legals i procediments burocràtics que dificultaven la seva actuació. Denunciava una excessiva centralització en la gestió de les institucions sanitàries municipals, una manca de definició de la responsabilitat global de la gestió i una "pèssima política de personal" amb un desgavell en la contractació de professionals i en la seva organització⁵¹⁵.

En el següent informe, dedicat a les obres públiques i els contractes d'aquesta àrea, la subcomissió va poder treballar amb tota la documentació que va demanar. La primera conclusió general que destacava la subcomissió va ser la de "una certa manca d'autoritat moral i de capacitat de maniobra de l'Ajuntament en les relacions amb les empreses concessionàries"⁵¹⁶. L'Ajuntament, per raons d'urgència política, havia adoptat de manera regular el procediment de "concurrència d'ofertes" i que a la pràctica suposava que la majoria de les obres eren fetes pels mateixos contractistes de sempre, Aquestes contractes s'allargaven en el temps amb els consegüents perjudicis per a l'Ajuntament, especialment en matèria econòmica i això ocasionava i eixamplava l'endeutament amb les empreses. Els contractes es centraven en la conservació i reparació de paviments, en la neteja i conservació de la xarxa de clavegueres, en el fluid de l'enllumenat públic, obra nova i de les dependències municipals, en les il·luminacions artístiques i en la conservació del enllumenat públic⁵¹⁷.

El vuitè i penúltim informe es centrava en les empreses municipals de l'Ajuntament. La subcomissió dedicada a aquest àmbit informava que malgrat l'obtenció d'informació, aquesta no va poder ser exhaustiva "per manca de suport tècnic"⁵¹⁸. En relació a Transports de Barcelona, S.A i Ferrocarril Metropolitano de Barcelona, S.A, l'informe recordava el seu dèficit global, que xifrava en 22.000 milions: "Cal remarcar que la xifra d'ingressos totals de la companyia no cobreix més del 50% de les despeses de personal, es a dir un 40% del totals, doncs els costos de personal signifiquen un 80% de les

⁵¹⁵ *Ibid.*, pp. 70-73.

⁵¹⁶ *Ibid.*, p. 74.

⁵¹⁷ *Ibid.*, pp. 78-83.

⁵¹⁸ *Ibid.*, p. 84.

despeses de la companyia [...] Manca un planejament financer a llarg termini de les companyies, a fi d'afrontar aquests dèficits estructurals d'explotació"⁵¹⁹. Es denunciava que durant anys l'Ajuntament havia afavorit el transport privat i això havia creat les condicions de crisi que patia el transport públic⁵²⁰.

La segona empresa era l'Empresa Municipal Aseguradora de Servicios y Prestaciones, S.A (E.M.A.S.Y.P.S.A.). Aquesta empresa s'ocupava de les assegurances del servei d'enterraments, tenia un capital modest⁵²¹ així com modestos eren els seus beneficis. Però es considerava que la seva "manca d'agressivitat comercial" havia fet que en els darrers anys el nombre anual de primes es reduís, malgrat que les pòlisses que oferien eren un 25% inferior al de les empreses privades⁵²².

Posteriorment seria el torn per a Mercabarna. Es destacava que el dèficit acumulat era de 262 milions però no es tenia constància "d'on aflora aquesta suma". La problemàtica que apuntava la subcomissió girava entorn a una millor projecció de Mercabarna més enllà de Barcelona, que la seva gestió passés exclusivament pels òrgans de govern municipal en contra del centralisme que s'exercia des de Madrid (MERCASA) i una millora d'horaris i organització interna del centre⁵²³.

En relació a l'Escorxador Municipal, existia el projecte de trasllat de les instal·lacions de l'escorxador a Mercabarna, això suposava una inversió de 1.000 milions de pessetes. A nivell econòmic es destacava la desconeixença profunda de la realitat: "Hi ha un control de cobraments però no hi ha un control econòmic i comptable de l'empresa o en tot cas, si existeix, la direcció ho ignora. no obstant l'administrador creu que és deficitari"⁵²⁴.

⁵¹⁹ *Ibid.*, p. 85.

⁵²⁰ *Ibid.*, p. 86.

⁵²¹ 25 milions de pessetes l'any 1977.

⁵²² *Ibid.*, pp. 87-88.

⁵²³ *Ibid.*, pp. 88-90.

⁵²⁴ *Ibid.*, p. 92.

Pompes Fúnebres va ser també tractada a l'informe i destacava per tenir una situació relativament estable sense grans problemàtiques i amb uns beneficis durant l'any 1976 de més de 14 milions de pessetes⁵²⁵.

Finalment, hi havia un altre informe, però, no havia estat redactat per una subcomissió específica ja que es tractava d'una assessoria jurídica de la comissió de partits, centrada en donar suport jurídic a la comissió i en l'estudi del dictamen negatiu de l'Assessoria Jurídica de l'Ajuntament respecte a la possible assistència de representants dels partits a les reunions de la CME⁵²⁶.

Socías Humbert va destinar a la futura delegada de Promoció Ciutadana Graziel·la Costa, com l'enllaç principal per al traspàs d'informació entre els representants de la CMPP i l'Ajuntament:

“Els partits van crear una mena de comissió. Representants de cada partit venien a l'Ajuntament perquè des de l'administració municipal els hi anéssim passant documentació de cada un dels departaments. Es necessitaven funcionaris que fessin de pont i aquesta vaig ser jo. Em va situar [l'alcalde Socías] en un petit despatx que hi havia a la planta noble del primer pis. Em va situar allà, una taula i una cadira, era apassionant, tot era nou, jo era la secretària de la comissió. Jo anava demanant informació als diferents departaments i li passava als partits. [...] Jo els coneixia tots, a tothom. Trucava al senyor Pujades [delegat de serveis d'obres públiques] 'jefe' suprem d'obra pública, 'miri que em demanen tal cosa', ells sabien que jo parlava per boca del alcalde, i jo ho donava quan em venien a veure. Cada representant quan volien venien i jo els hi donava el que em demanaven”⁵²⁷.

La CMPP va continuar la seva feina durant els mesos posteriors a la publicació del “Llibre Blanc”, com fer el seguiment de la revisió del cens que duia a terme l'administració⁵²⁸. Però l'endarreriment electoral municipal⁵²⁹ va influir

⁵²⁵ *Ibid.*, p. 93.

⁵²⁶ *Ibid.*, p. 97.

⁵²⁷ Entrevista a Graziel·la Costa Paretas, entrevista amb l'autora (20/02/2017).

⁵²⁸AHSC. Comissió Municipal de Partits Polítics de Barcelona. Acta de la reunió del 14/12/1977. Fons Daniel Font. Caixa 1040.

⁵²⁹ El centre-dreta de Suárez amb el suport de Fraga eren conscients que en els comicis electorals, les forces d'esquerres, principalment socialistes i comunistes, tenien moltes possibilitats d'imposar-se, sobretot a les grans ciutats i capitals, com efectivament va passar. En els darrers mesos de 1977 van situar l'aprovació de la Constitució com a etapa prèvia a la de les eleccions municipals. Malgrat la pressió de les forces d'esquerres per a la celebració

decisivament en la caracterització de la situació tant dels partits com de l'alcalde Socías. Les reunions entre les dues parts es van intensificar durant el mes d'octubre per mirar d'acordar un full de ruta en el nou context polític on previsiblement els comicis municipals no es celebrarien de manera immediata. Socías havia enviat un esborrany de proposta el 28 de novembre per mirar de trobar un acord que va ser rebutjat per la CMPP. El mes de gener de 1978 es va fer públic a *El Correo Catalán*, aquest document-proposta de Josep Maria Socías Humbert que encara no havia rebut resposta oficial per part dels partits. El document, on constaven vuit punts⁵³⁰, partia de la proposta de Socías als partits per corresponsabilitzar-se amb l'acció política de l'Ajuntament. Es centrava en plantejar una "política municipal de transició" basada en "programes puntuals d'actuació". Aquests programes d'actuació estarien orientats a millores urbanístiques, especialment a les zones amb la població amb menys recursos i en "revaloritzar i recuperar els antics cascs urbans". El finançament d'aquestes polítiques havia de recolzar-se sobretot en "transferències dels Pressupostos generals de l'Estat a la Hisenda local" i les adjudicacions de contractes prioritzarien aquelles que oferissin més llocs de feina per intentar pal·liar l'atur sobre els ciutadans de Barcelona. Finalment també s'incidia en l'elaboració d'informació -mitjançant auditories i estudis- de les actuacions municipals i dels diferents organismes i empreses de l'Ajuntament així com la divulgació pública d'aquestes informacions. Es preveia la creació *ad hoc* d'una comissió per fer el seguiment de la política municipal de transició i d'una Comissió Mitxa de Revisió del cens⁵³¹.

d'eleccions municipals. A principis de 1978 el debat encara era intens però, el bloc dretà va mantenir el seu projecte, malgrat els forts perjudicis que va suposar aquest endarreriment per a la vida interna dels municipis. Com veurem en aquest treball, el retard en el cas de Barcelona va tenir conseqüències nefastes. Per a més informació sobre el posicionament i defensa de la UCD sobre el calendari electoral vegeu "U.C.D.: Las municipales deben celebrarse después del referéndum", a *La Vanguardia Española*, 24/01/1978; p. 8, "Primero la Constitución", a *Mundo Diario*, 24/01/1978, p.7; "La Constitución, antes que las municipales", a *El Noticiero Universal*, 24/01/1978, p. 7.

⁵³⁰ 1. Política Municipal de Transición. 2. Programas de Actuación. 3. Financiación. 4. Presupuesto Municipal de 1978. 5. Medidas coyunturales. 6. Clarificación y transparencia de las actividades municipales. 7. Comisión *ad hoc*. 8. Plan de revisión del censo electoral.

⁵³¹ "Texto íntegro del documento-propuesta entregado por el alcalde de Barcelona, José María Socías Humbert, a las organizaciones representadas en la Comisión Municipal de Partidos Políticos y que no ha recibido respuesta oficial por parte de los mismos", a *El Correo Catalan*, 10/01/1978, p. 15.

Aquesta iniciativa política de Socías va dividir els integrants del CMPP. Per una banda, el PSUC i CDC encapçalaven la postura de rebuig ja que argumentaven que significaria corresponsabilitzar-se amb la política de l'administració municipal⁵³². A l'altra banda es situaven els partidaris d'acordar punts de trobada en el full de ruta. Aquest posicionament va estar dirigit pel PSC-Congrés i pel PSC-Reagrupament. Aquest, com a contraoferta, van proposar a la Comissió un document dirigit a l'alcalde per crear un "programa municipal de transició"⁵³³.

Aquest programa constava de sis punts. El primer, un programa de revisió del cens, descentralitzant als barris les oficines i locals per a la revisió censal i amb uns horaris els dies feiners de les 9 a les 20 hores. El segon punt tractava de les finances i proposava informar a la comissió de l'avantprojecte de pressupostos ordinaris i especials per 1978, perquè la Comissió pogués fer un "dictamen valoratiu" abans de la presentació al plenari del Consell Municipal. També s'hauria d'informar regularment de la tramitació i execució dels pressupostos. El següent punt es centrava en el Pla d'Urgències i defensava la creació d'una nova comissió, amb la participació de l'administració, la CMPP i d'entitats ciutadanes com les AA.VV., per debatre sobre els criteris d'urgències per a la seva aplicació "a la part no compromesa del Pla Municipal d'Urgències". El punt següent estava dedicat a l'àmbit dels estudis, propugnant l'impuls i l'acceleració de la publicació dels estudis sobre necessitats d'habitatges, en matèria d'educació i equipaments etc. El cinquè element es relacionava amb la publicitat dels actes municipals, amb les publicacions de les sol·licituds i llicències d'obres, estat de desenvolupament dels projectes d'urbanització etc. I per últim, el sisè punt tractava de la publicació de les auditories, com la que s'estava duent a terme en matèria de transports públics, i proposava encetar altres sobre la Companyia del Ferrocarril Metropolità i del Patronat Municipal de l'Habitatge⁵³⁴.

⁵³² "Rechazo de los partidos a la 'propuesta Socías", a *El Correo Catalán*, 10/01/1978, p. 14.

⁵³³ AHSC. Per la Comissió Municipal de Partits i Coalicions Polítiques de Barcelona. Document, 20/12/1977. Fons Daniel Font. Caixa 1040.

⁵³⁴ AHSC. Per la Comissió Municipal de Partits i Coalicions Polítiques de Barcelona. Document, 21/12/1977. Fons Daniel Font. Caixa 1040.

La proposta de programes de transició no va ser exclusiva de Barcelona. Comissions Polítiques com la de Sabadell també van oferir acords similars⁵³⁵. De tota manera, la proposta no va trobar el suport de la resta de partits de la CMPP⁵³⁶.

Durant el mes de gener i febrer es van debatre a la CMPP les propostes del PSUC-CDC per una banda, i la dels socialistes per l'altre. El tema central era l'actuació dels partits i la seva col·laboració o no amb l'Ajuntament. Malgrat els esforços de les diferents parts no es va poder arribar a un acord, fet que contribuiria definitivament a la mort de la CMPP. El document PSUC-CDC apostava per la "clarificació i transparència" de les activitats municipals i perquè l'Ajuntament mantingués i assegurés el procés de transició fins les primeres eleccions municipals. Com indicàvem anteriorment, el document del PSC cercava un pacte amb l'alcaldia per "establecer los grandes ejes de una política municipal de transiciones que evitará el máximo de los efectos negativos de la provisionalidad en que nos hallamos"⁵³⁷.

La CMPP va emetre un comunicat a principis de febrer on es desmarcava de la col·laboració activa en la gestió de l'Ajuntament: "Nos reafirmamos en que en esta etapa de transición, el gobierno de la ciudad hasta las elecciones municipales es responsabilidad única y exclusiva de la administración municipal actual"⁵³⁸. Durant el mes de març va tenir lloc un debat intern a la CMPP sobre les accions públiques a realitzar. Socialistes i comunistes apostaven per dur a terme mobilitzacions al carrer per demanar la celebració d'eleccions municipals. Aquesta proposta no comptava amb el suport de Convergència Democràtica de Catalunya ni de Unió Democràtica de Catalunya que apostaven per una "campanya de sensibilització". A finals de març, els partits de la CMPP van apartar la idea de les mobilitzacions al carrer argumentant que: "este tipo de acciones es actualmente inviable, inoportuno e, incluso, podría ser perjudicial

⁵³⁵ GISBERT, Josep. "Sabadell: La comisión de partidos propone un programa municipal de transición", a *La Vanguardia Española*, 30/12/1977, p. 23.

⁵³⁶ "Programa socialista sobre la transición municipal", a *La Vanguardia*, 19/01/1978, p. 9.

⁵³⁷ "La Comisión Municipal de Partidos Políticos replanteará sus funciones", a *La Vanguardia Española*, 27/01/1978, p. 17.

⁵³⁸ "La gestión municipal corresponde al Ayuntamiento", a *El Noticiero Universal*, 03/02/1978, p. 20.

para la consolidación de la democracia”⁵³⁹. Semblava que la proposta de realitzar una campanya de sensibilització s’imposaria però, el desgast intern de la Comissió es va accelerar. Poc després, a principis d’abril de 1978, CDC va decidir abandonar les comissions municipals de Catalunya. El Comitè Executiu de CDC va fer un comunicat on expressava el seu malestar pel retard en la celebració d’eleccions municipals i pel manteniment d’ajuntaments que no eren representatius ni democràtics i que aquesta situació els obligava a variar la seva postura en les comissions municipals⁵⁴⁰.

Finalment, el 26 d’abril la CMPP es va dissoldre. A les darreres setmanes, la CMPP no havia pogut arribar a un acord sobre la realització d’una campanya pública per “sensibilitzar” a la ciutadania sobre la necessitat de celebrar el més aviat possible unes eleccions municipals. El darrer comunicat de la comissió acabava amb aquestes paraules:

“És en funció d’aquesta nova situació política, amb l’aparició en primer pla de diferents expectatives electorals dels partits polítics presents a la comissió – en la qual ha estat impossible el necessari consens bàsic sobre les seves possibles tasques immediates-, que els partits sota signants hem decidit la dissolució d’aquesta, mantenint la nostra preocupació pels greus problemes que l’ajornament de les eleccions representa per als ciutadans de Barcelona i la disponibilitat a les relacions unitàries quan els esdeveniments polítics ho requereixin”⁵⁴¹.

Durant la resta de 1978 es van succeir diverses propostes dels partits sobre les futures eleccions municipals a la ciutat de Barcelona. A tall d’exemple, la Federació de Barcelona d’Esquerra Republicana de Catalunya va proposar la formació d’un bloc electoral on haurien de convergir CDC, Esquerra Democràtica de Catalunya, Estat Català, PSC (R), PSC (C), Reforma Social

⁵³⁹ DOMINGO, Oriol. “Los partidos políticos renuncian a movilizaciones en Barcelona”, a *La Vanguardia Española*, 23/03/1978, p. 17.

⁵⁴⁰ “CDC decide abandonar las Comisiones Municipales”, a *El Correo Catalán*, 04/04/1978, p. 16.

⁵⁴¹ “Dissolta la comissió municipal de partits”, a *Avui*, 27/04/1978, p. 13.

Catalana,. UDC, Partit Socialdemòcrata de Catalunya i el Front Nacional, excloent en aquest espai a UCD i al PSUC⁵⁴².

Per part del PSUC, al maig va fer un oferiment d'aliança amb CDC i els socialistes, coneguda com "entesa municipal" on figuressin punts en comú al programa electoral per facilitar el dia després de les eleccions, on els comunistes preveien que no hi hauria cap força amb majoria absoluta i que seria necessària la coordinació de les tres forces -CDC, PSC i PSUC- per guanyar la majoria a l'Ajuntament de Barcelona enfront a UCD: "La batalla contra la UCD será fundamental y de sus resultados depende la no penetración del centralismo. La victoria de UCD puede incluso poner en peligro el proceso autonómico de Catalunya"⁵⁴³ assenyala el comunista Josep Mª Alibés.

Per la seva banda, l'alcalde Socías no va tenir un estiu tranquil. Les negociacions amb el govern central per rebre suport econòmic per fer front al gran deute provocat pels transports de la ciutat no van ser fàcils. Fins i tot van estar a punt de finalitzar abruptament amb la dimissió del propi Socías: "Em vaig atipar i vaig trucar encara des de Madrid per convocar una roda de premsa i anunciar la meva dimissió. Era ja a l'aeroport quan em van fer tornar⁵⁴⁴ i vam arribar a un acord"⁵⁴⁵.

A despit de moments complicats com aquest, el pinyol de l'alcaldia format per Socías i els delegats de serveis avançava amb prou fermesa i els canvis de persones i talant es consolidava. Un exemple fou el de la flamant delegada de Promoció Ciutadana Graziel-la Costa. La llicenciada en Dret i en Història havia destacat com a funcionaria de l'Ajuntament⁵⁴⁶ i com a sindicalista de l'STAC, on formava part del secretariat general. A més, la nova delegada també formava

⁵⁴² "ERC invita a los partidos a formar un bloque único en las municipales", a *El Correo Catalán*, 02/04/1978, p. 19.

⁵⁴³ "El PSUC no quiere ir solo", a *Mundo Diario*, 18/05/1978, p. 12.

⁵⁴⁴ Huertas-Claveria indicava a la pròpia entrevista que va ser la policia l'encarregada de portar l'alcalde de nou a la taula de negociacions amb Fernando Abril Martorell.

⁵⁴⁵ HUERTAS, Josep M. "Socías Humbert, l'alcalde...", p. 15.

⁵⁴⁶ Va entrar l'any 1957 per oposicions i cinc anys després formava part del Gabinet Tècnic de Programació.

part del PSC⁵⁴⁷. La nova delegada parlava sobre el context del moment i del seu nomenament al front del nou càrrec: “Puc dir que penso continuar la línia del meu antecessor, Antoni Figueruelo , el qual va iniciar tot un procés d'obertura cap als barris. [...] Aquest és realment un període de transició. Però la situació actual permet de fer-hi coses [...] penso que l'alcalde busca l'eficàcia i no mira que siguin homes o dones”⁵⁴⁸.

Malgrat l'acord *in extremis* de Socías amb Abril Martorell sobre el suport econòmic del govern al deute municipal dels transports, la situació en aquest àmbit es va continuar arrossegant durant el 1978. La FAVB va posicionar-se contra l'anunciada pujada de preus al metro i l'autobús. El moviment veïnal defensava que calia un pla global i una reestructuració abans de res⁵⁴⁹. Josep Maria Socías va oferir als partits la creació d'una comissió per treballar conjuntament entorn a la dramàtica situació dels transports. Des del PSC es va contestar que ells no tenien un règim de cogestió amb l'alcaldia "i pensem que la qüestió dels transports ha de ser resolta per l'equip que actualment governa l'ajuntament"⁵⁵⁰.

Finalment, durant la primera quinzena d'octubre es va negociar i arribar a un acord final entre Socías i el Govern central. "Hem avançat, potser no tant com nosaltres voldríem, però més del que realment podíem esperar fa uns quants mesos, quan l'Estat era tancat a qualsevol contribució a les finances locals", va expressar l'alcalde en una roda de premsa. L'alcalde va situar tres elements de l'acord, com el traspàs a l'Estat de les despeses de superestructura del transport, l'obertura d'una línia de crèdit del Banc d'Espanya -4.500 milions de ptes.- i la possibilitat que els pressupostos generals de l'Estat contemplessin mesures perquè l'Ajuntament de Barcelona pogués resoldre el seu deute a partir d'un crèdit. Finalment, Socías va agrair als partits -els partits van

⁵⁴⁷ També Elisa Lumbreras, militant del PSUC i que havia estat nomenada responsable de Cultura Popular. Sens dubte, l'aposta renovadora i que connectava amb la realitat del país de l'alcalde Socías trencava amb el model dels seus predecessors de manera incontestable.

⁵⁴⁸ RADIGALES, Montserrat. “Cal continuar l'obertura cap als barris”, entrevista a Graziel-la Costa, a *Avui*, 27/09/1978, p. 6.

⁵⁴⁹ SUBIRÀ, Joan. “Les associacions de veïns protestaran pels nous preus”, a *Avui*, 28/09/1978, p. 9.

⁵⁵⁰ “Els partits mantenen distàncies amb Socías”, a *Avui*, 04/10/1978, portada.

pressionar al Govern central durant aquests dies⁵⁵¹ i a la FAVB la seva actitud que va facilitar arribar a l'acord amb el Govern central⁵⁵².

En el darrer Consell Plenari del consistori de 1978 -i de Socías com alcalde- celebrat el 14 de novembre de 1978, es va aprovar una pujada dels impostos que preveïen una augment dels ingressos pel proper any de 700 milions de pessetes⁵⁵³. Van ser moltes les ordenances fiscals que es van modificar, des de l'impost municipal sobre publicitat, fins l'arbitri sobre la radicació, mercats, o l'impost sobre la circulació entre d'altres⁵⁵⁴.

Després de 2 anys al front de l'alcaldia, es va realitzar a l'Ateneu Popular "La Flor de Maig"⁵⁵⁵, un acte en format de xerrada a càrrec de Josep Maria Socías. L'alcalde va fer balanç dels seus dos anys de gestió. L'alcalde va parlar del "clamor popular" de "Salvem Barcelona" i sobre la imperiosa necessitat d'establir comunicació amb els ciutadans des d'un institució que estava "vacía de ciudadanos". La política de compra de sòl per infraestructures i equipaments també va ser un dels èxits que es va atribuir Socías a la seva etapa com alcalde. Però també va dedicar una part de la seva xerrada a criticar el sistema d'hisendes locals, que qualificava de "envejecido" i a remarcar que els ciutadans de Barcelona eren els que més contribuïen i a situar la relació amb el Govern central com "cordiales, pero no muy eficaces", ja que Barcelona i el seu ajuntament no rebien del Govern l'atenció que es mereixien. Sobre les poques ajudes rebudes per part de l'Estat, l'article recollia les dades prou significatives donades per Socías: "En 1978, para adquisición de suelo, el Estado dedicó cinco millones de pesetas, y el municipio 500 millones; y para equipamientos,

⁵⁵¹ SANMARTÍ, Josep M. "Martín Villa, incommovible, exigí l'augment de les tarifes" a *Avui*, 12/10/1978, p.7.

⁵⁵² "Socías va atribuir l'acord de Madrid als partits", a *Avui*, 14/10/1978, p. 7.

⁵⁵³ "El consistori s'acomiada augmentant els impostos", a *Avui*, 15/11/1978, p. 7.

⁵⁵⁴ AMCB. "Libro de actas del Consejo Pleno 1978-79 VIII", Barcelona, 14/11/1978, Reg. 498, pp 63-73. Per citar unes quantes, hi havia modificacions en l'aprofitament de béns municipals; en la llicència d'ús de l'escut de la ciutat, plaques i altres distintius; a l'escorxador i mercat de bestiar; cementiris o vigilància nocturna.

⁵⁵⁵ Situat al barri del Poblenou.

600 millones aportados por la Administración central y 1.900 aportados por la ciudad”⁵⁵⁶.

⁵⁵⁶ “Escasa atención del Estado a Barcelona y su entorno”, a *La Vanguardia*, 13/12/1978, p. 29.

5.4. La dimissió de l'alcalde Socías

Després de la victòria del sí en el Referèndum per a la ratificació de la Constitució Espanyola del 6 de desembre de 1978, Suárez va convocar eleccions generals al març i eleccions municipals per al mes següent⁵⁵⁷.

A les acaballes del mes de desembre de 1978, la premsa⁵⁵⁸ ja portava les notícies de la més que possible i propera dimissió de Socías, inclús de la hipotètica operació política, on aquest passaria a formar part de les llistes del PSC-PSOE per a les properes eleccions generals⁵⁵⁹. Els primers dies de gener, els rumors i les especulacions sobre el futur de Josep Maria Socías es van multiplicar⁵⁶⁰. La data límit sobre la seva decisió pública es fixava en el 9 de gener, ja que, segons el calendari electoral, era el dia que s'acabava el termini per renunciar als càrrecs incompatibles per formar part d'una candidatura al Congrés o al Senat⁵⁶¹.

A nivell procedimental, segons la Carta Municipal s'establia que amb l'arribada d'un nou alcalde -fins i tot si es en funcions- s'havien de nomenar nous delegats de serveis però es comptava amb que la Dirección General de la Administración Local seria "molt flexible" donades les circumstàncies⁵⁶², i no obligaria a fer una substitució de tot els delegats.

Finalment, el divendres 5 de gener, els diaris donaven per fet que Socías havia pres la decisió de dimitir com alcalde i que ja ho havia comunicat al president Tarradellas⁵⁶³ i al ministre Martín Villa. La premsa feia travesses de possibles

⁵⁵⁷ JULIÀ, Santos. *Un siglo de España. Política y sociedad*, Marcial Pons, Madrid, 1999, pp. 246-247.

⁵⁵⁸ "Espiendo la ciudad", a *Diario de Barcelona*, 31/12/1978, p. 9.

⁵⁵⁹ DOMINGO, Oriol. "El alcalde de Barcelona podría formar parte de la candidatura socialista", a *Ya*, 31/12/1978, p. 7.

⁵⁶⁰ "El alcalde busca partido", a *Tele/eXprés*. 03/01/1979, p. 12; "No es cierto que haya contactos con Socías", a *Solidaridad Nacional*, 04/01/1979, p.8.

⁵⁶¹ "Socías negocia en secreto", a *Mundo Diario*, 04/01/1979, p. 15.

⁵⁶² *El Noticiero Universal*. "Socías es 'hombre' del PSOE", a *El Noticiero Universal*, 02/01/1979, p.11.

⁵⁶³ "Socías planteó su dimisión", a *El Noticiero Universal*, 05/01/1979, p. 8.

candidatures on Socías podria participar, com la de UCD y PSC-PSOE per al Congrés o si es tornava a fer de nou, l'Entesa al Senat⁵⁶⁴.

Josep M. Huertas, en un article a *Tele/eXpres* resumia la trajectòria política de Socías, destacant la seva etapa com a responsable dins del sindicat vertical “se caracterizó por una de cal y una de arena, su visión de futuro le convirtió lentamente en puente de plata para que corrientes sindicales clandestinas comenzasen a explicarse públicamente”. Huertas ressaltava la capacitat de negociar i arribar a acords amb l'oposició política i veïnal, que el portarien a aconseguir la realització d'algunes de les seves reivindicacions, des de les de caràcter més simbòlic⁵⁶⁵ com les de més profunditat⁵⁶⁶, a més d'haver pogut transitar davant el dèficit creixent dels transports de la ciutat. El rutilant periodista i coneixedor com pocs de la realitat barcelonina, no podia deixar de valorar de manera positiva la seva gestió⁵⁶⁷.

Molt diferent era la valoració que es feia al *Diario de Barcelona*. Amb el títol “Socías, un mal alcalde” el rotatiu qualificava de “mediocre, gris, ineficaz, ambiguo en sus planteamientos y que en lugar de servir al cargo se ha servido de él para su propia promoción política en una práctica demagógica, débil, escasa, casi nula en realidades”. L'editorial no va desaprofitar l'ocasió per parlar de dos aspectes clau de la gestió de l'Ajuntament durant l'etapa de Socías, la relació amb el moviment veïnal “ceder de boquilla, y solo de boquilla –y perdónesenos la expresión- a la dinámica de los movimientos asamblearios de vecindad que tan de moda estuvieron y que, por fortuna, van cediendo impulso en aras del sentido común” i la política urbanística: “Una cosa es el crecimiento desaforado, desordenado y especulativo de la Ciudad, y otra el casi paralizar a un sector –el de la construcción-, precisamente en época de crisis [...] sino que han sido [Socías i Solans] respectivamente, un pésimo alcalde y un pésimo delegado. Mal. Muy mal”⁵⁶⁸.

⁵⁶⁴ “Socías presentó anteayer su dimisión a Martín Villa” a *El Periódico*, 05/01/1979, p. 14.

⁵⁶⁵ Per exemple la retirada de la placa de la porta de l'Ajuntament amb la inscripció “La guerra ha terminado”.

⁵⁶⁶ La compra de sòl amb el delegat d'Urbanisme Joan Antoni Solans.

⁵⁶⁷ HUERTAS, Josep M. “Socías Humbert, del azul al ‘rojo’”, a *Tele/eXpres*, 05/01/1979, p. 8.

⁵⁶⁸ Editorial. “Socías, un mal alcalde” a *Diario de Barcelona*, 06/01/1979.

El mateix dissabte ja es donava per fet que dilluns dia 8, Socías anunciaria la seva dimissió en la reunió extraordinària de la Comissió municipal executiva⁵⁶⁹. En unes declaracions a *El Periódico*, el primer tinent d'alcalde Font Altaba confirmava que en el cas que Socías fes efectiva la dimissió, ell no es negaria a complir el paper d'alcalde provisional donat que aquesta dimissió seria per la decisió de Socías de mirar de participar un altre espai de la vida política: "Si su marcha se debiera a cualquier otra razón yo hubiera dimitido inmediatamente con él"⁵⁷⁰.

En la roda de premsa posterior, l'exalcalde Socías va desmentir els rumors sobre la seva incorporació a cap llista electoral a curt termini. També va identificar-se com a socialista i va dir que després de tancades les llistes electorals "solicitaré del partido socialista conversaciones sobre mi adhesión a las ideas y al programa del socialismo y lo que yo pueda hacer en su favor"⁵⁷¹.

Respecte al seu equip de govern més proper, els delegats de serveis -i el gerent de l'Empresa Municipal de Transports-, Socías els havia reunit en un sopar el diumenge 7 de gener en un acte informal de comiat. Els assistents ja havien estat informats de la seva decisió. Probablement el sopar volia intentar calmar els ànims d'alguns delegats que veien com encara quedaven mesos per davant abans de les eleccions municipals i el seu capità sortia del vaixell⁵⁷².

Les notícies sobre possibles dimissions de diversos delegats de serveis es van estendre per la premsa⁵⁷³. El delegat d'Urbanisme Joan Antoni Solans i el delegat d'Hisenda Joan Angelet eren assenyalats com els possibles dimissionaris. Tal com apuntava *Mundo Diario*, les dues delegacions que dirigien Solans i Angelet eren les més dependents de Madrid i on més es faria

⁵⁶⁹ "Socías plegará dilluns", a *Avui*, 06/01/1979, p. 5.

⁵⁷⁰ "Socías, un alcalde listo para una gran ciudad abandonada", a *El Periódico*, 06/01/1979, p. 5.

⁵⁷¹ "Socías se declaró socialista", a *El Noticiero Universal*, 09/01/1979, p. 7.

⁵⁷² "Amenaza de dimisiones en el Ayuntamiento", a *El Noticiero Universal*, 09/01/1979.

⁵⁷³ BORDAS, Jordi. "No hay dimisiones en el Ayuntamiento", a *La Vanguardia Española*, 10/01/1979, p.15.

sentir l'absència de Sociás⁵⁷⁴. Finalment, l'equip de delegats va restar sense canvis en aquests mesos de provisionalitat⁵⁷⁵.

Resolt el problema del les possibles dimissions, Font Altaba es va reunir el dimecres 10 de gener amb tot l'equip de delegats de serveis i amb la FAVB⁵⁷⁶. L'alcalde provisional va prometre als representants dels veïns que els compromisos i actuacions de l'etapa Sociás es durien a terme⁵⁷⁷. “Llavors un gran drama, Sociás va dimitir, Font altaba, van ser mesos..era un home imprevisible, no sabies per on sortiria, vam trampejar aquells mesos com vam poder fins les eleccions”⁵⁷⁸. Durant 3 mesos de provisionalitat sota la direcció de Font Altaba, encara hi hauria un fet rellevant a nivell d'urbanisme. Finalment, després de mesos de treball, l'Ajuntament va comprar els terrenys de l'Espanya Industrial⁵⁷⁹. Després de més de quatre dècades d'obligat silenci, Barcelona tornaria a escollir alcalde, la “batalla” de Barcelona centraria molts dels esforços dels partits per ocupar posicions en el municipi més important i amb més recursos de Catalunya.

⁵⁷⁴ “Dimisiones frenadas ‘in extremis’”, a *Mundo Diario*, 10/01/1979, p. 8.

⁵⁷⁵ En diverses preguntes efectuades directament, tant Solans (05/05/2017) com Angelet (12/12/2016) van negar que haguessin estat a prop de dimitir en aquesta etapa. Solans fins i tot apunta a la possibilitat de formar part tots tres d'una mateixa candidatura: “Imagino què com suposo, mai ens va dir res, que voldria que en Joan Angelet i jo, anéssim amb ell a les llistes, diguéis que dimitiríem per poder-hi anar”.

⁵⁷⁶ “El alcalde en funciones dialoga con los vecinos”, a *La Vanguardia Española*, 11/01/1979, p. 19

⁵⁷⁷ “Se cumplirán los compromisos”, a *El Noticiero Universal*, 11/01/1979, p. 9.

⁵⁷⁸ Graziel·la Costa Paretas, entrevista amb l'autora (20/02/2017).

⁵⁷⁹ BONET, Maria Rosa i DOMINGO, Miquel. *Barcelona i els moviments...*, p. 50.

6. L'Ajuntament democràtic de Barcelona (1979-1983)

6.1. Context electoral de Barcelona

Les eleccions municipals van tenir lloc encara amb el ressò dels resultats de les generals, on UCD s'havia tornat a imposar i on el PSOE completava el quadre d'un bipartidisme que semblava consolidat. Els resultats de les eleccions generals de març de 1979 havien confirmat que el PSOE era la única alternativa de govern a la UCD però existien aspectes que no eren gaire positius per als socialistes. Després de l'absorció del PSP de Tierno Galván i d'aconseguir la unitat a la família socialista i socialdemòcrata⁵⁸⁰ només havien augmentat en 3 diputats, aconseguint 121 escons, com també havia pujat tant la UCD -de 165 als 168 escons- com el PCE-PSUC -que passaria de 20 a 23- el que feia que la distància amb la UCD de Suárez es mantingués incòmode.

“En consecuencia, muchos socialistas pensaban que la oportunidad de aumentar sus bases sociales vendría de la mano de la celebración de elecciones locales. Evidentemente no solo buscaban gobernar en los Ayuntamientos, sino imponerse de forma definitiva y segura como la posición alternativa política a nivel estatal. De esta manera el ámbito municipal para los socialistas era una plataforma desde donde trabajar para destituir a UCD en un futuro”⁵⁸¹.

Per la seva part, els comunistes catalans havien perdut una petita part del seu suport electoral. Mantenien els 8 diputats però passaven del 18,3% al 17,3% dels vots emesos i que suposava pel PSUC passar de 561 mil a 512 mil vots. Malgrat aquest petit retrocés, el PSUC continuava obtenint els millors resultats

⁵⁸⁰ SOTO, Álvaro i MATEOS, Abdón (dirs.). “Historia de la época socialista. España: (1982-1996)”, Sílex, 2013, Madrid, p. 368. Aquest procés es va realitzar amb la Federació de Partits Socialistes o en el cas de Catalunya, amb la fundació del PSC-PSOE a l'estiu de 1978 a partir de la Federació Catalana del PSOE, del PSC-Congrés i del PSC-Reagrupament. Només van quedar fora el PAD de Fernández Ordoñez y alguns grups d'àmbit regional com el PSA de Rojas Marcos. Per a més informació vegeu a la mateixa obra, el capítol XV “El PSOE de Felipe González. La transformación del partido, pp. 367-388.

⁵⁸¹ QUIROSA-CHEYROUZE, Rafael i FERNÁNDEZ, Mónica. “Poder Local y Transición a la Democracia en España”, CEMCI, 2010, Granda, p. 49.

regionals⁵⁸² per a les candidatures comunistes a tota Espanya i de manera destacada.

La realitat interna dels comunistes s'encaminava a una confrontació intensa i malgrat que com insistim, els resultats van ser pràcticament els mateixos i el PSUC continuava sent la principal organització comunista, els comicis es van utilitzar com una arma llancívola per a la batalla interna. Un dels fets que va tenir més ressò van ser les crítiques del secretari general del PCE Santiago Carrillo sobre la línia política del PSUC, al qui va acusar d'haver dut a terme una campanya electoral "excessivament catalanista". Un dels principals dirigents del PSUC Jordi Borja, contestaria: "El PSUC jamás será suficientemente catalanista. O se es un partido nacional o no. Por ello, cuanto más catalanistas seamos, mejor, aunque esto no implica desinterés o confrontación con el resto del Estado español"⁵⁸³ i com a mostra del nivell de crispació que s'estava generant també va deixar anar comentaris com: "Prefiero un partido abierto que un despotismo ilustrado"⁵⁸⁴.

L'altre partit important en la futura realitat del consistori municipal de Barcelona era la UCD. L'espai dirigit pel president Adolfo Suárez vivia a l'inici de 1979 un moment dolç -serà breu- i on les seves posicions es reforçaven. A Catalunya, la UCD serà capaç de conformar aliances amb diferents grups del centre i centre dreta català que s'havien aplegat sota el nom de Unió de Centre de Catalunya, on destacaven les figures de Carles Güell i Joaquim Molins. També, un sector de Unió Democràtica de Catalunya es sumarà a aquest espai donant vida a la coalició electoral Centristes de Catalunya-UCD⁵⁸⁵. Els resultats a les eleccions generals de l'1 de març de 1979 a Catalunya van ser esperançadors pel projecte de la UCD. Amb un 19% dels vots es consolidava com a segona força, retallant distàncies amb els socialistes mentre que superava clarament a la coalició Convergència i Unió que va aconseguir el 16,1% dels vots⁵⁸⁶.

⁵⁸² Encara no s'havia constituït posat en marxa el procés autonòmic.

⁵⁸³ "Disgusto y estupor en el PSUC", a *La Vanguardia*, 11/03/1979, p.9.

⁵⁸⁴ *Ibid.*

⁵⁸⁵ CULLA, Joan B. "L'evolució de l'espai centrista a Catalunya 1976-1982", a *Institut de Ciències Polítiques i Socials*, [en línia]: 1989. (*Working papers*;4), pp.10-11. Disponible a: https://ddd.uab.cat/pub/worppap/1989/hdl_2072_1479/ICPS4.pdf [Consulta: 07/04/2018]

⁵⁸⁶ CULLA (1989), p.11.

La darrera marca electoral que jugaria un paper central en la vida política de Barcelona seria la Convergència i Unió. Convergència Democràtica havia estat la principal impulsora de la coalició Pacte Democràtic per Catalunya (PDC) que havia participat a les eleccions generals de juny de 1977. Dins el PDC convergien l'Esquerra Democràtica de Catalunya de Trias Fargas, el PSC (Reagrupament) que havia perdut el gener de 1977 al seu dirigent històric Josep Pallach i el Front Nacionalista de Catalunya⁵⁸⁷. El PDC va quedar en tercera posició en vots darrera de socialistes i comunistes, però en segona posició en número de diputats escollits que serien 11, 5 de CDC, 4 del PSC i 2 d'EDC⁵⁸⁸. Els resultats no van ser satisfactoris i van afavorir els canvis dins la coalició. Al cap de poc temps, el PSC (R) va iniciar els contactes per a unir-se a l'espai socialista dirigit per Reventós i que acabaria conformant el PSC-PSOE el mes de juliol de 1978.

Un mes abans, el 27 de juny, EDC i CDC van firmar un pacte per fusionar-se i iniciaven els primers contactes per intentar sumar al nou espai a Unió Democràtica de Catalunya i ERC⁵⁸⁹. Al setembre de 1978 es va arribar a un pacte de col·laboració entre CDC i UDC⁵⁹⁰. La coalició Convergència i Unió (CIU) participaria a les dues eleccions de 1979 mostrant un lent però progressiu avenç en el suport electoral.

Parlant concretament dels resultats electorals a la ciutat de Barcelona, tant a les eleccions de 1977 com de 1979 el PSC havia estat la força més votada, seguida de la UCD. A les primeres eleccions generals els resultats percentuals dibuixaven la següent realitat: PSC 28,5%, UCD 18,7%, PSUC 15,3%, PDC 14,9%, ESQ⁵⁹¹ 5,9%, mentre que a les de març de 1979 es va viure un retrocés del PSC, una avançada del centre dreta representat per l'espai de la UCD i CiU

⁵⁸⁷ CULLA, Joan B. (coord.). "El pal de paller. Convergència Democràtica de Catalunya (1974-2000)", Pòrtic. 2001, Barcelona, p. 67.

⁵⁸⁸ *Ibid.*, p. 68.

⁵⁸⁹ *Ibid.*, p. 71.

⁵⁹⁰ *Ibid.*, p. 72.

⁵⁹¹ El republicanisme no estava encara legalitzat i la marca electoral es va anomenar Esquerra de Catalunya, on hi convergien ERC, Estat Català i el Partit del Treball de Catalunya.

i un estancament del PSUC, PSC 25,9, UCD 20,1 i CiU 16,6, PSUC 15,2, CD 5,2% i ERC 5,2% ⁵⁹².

Les eleccions municipals a Barcelona, celebrades el 3 d'abril de 1979 no van oferir grans sorpreses. Els socialistes continuarien com a primera força amb 272.512 vots, però s'imposarien de manera molt més destacada, augmentant en 8 punts percentuals el seu suport -fins el 33,9%- i guanyant 27.000 vots respecte a les eleccions generals del més de març, malgrat que la participació va ser molt més alta en la convocatòria de març. El PSUC creixeria 3,6 punts percentuals -arribant al 18,8%- i sumant 13.000 vots respecte a les eleccions de març arribant als 151.288 vots. CiU continuava la seva millora inexorable aconseguint 148.806 vots que representaven el 18,5% del total i suposaven un augment de 1,9 punts percentuals respecte els seus resultats a les darreres generals. UCD⁵⁹³ va retrocedir 3,4 punts, perdent 57.000 respecte a les generals de març i situant-se en 133.885 vots i el 16,7% dels vots totals. ERC per la seva banda es va mantenir en el 5,2% amb 41.845 vots. En resum, aquests vots es van traduir en 16 regidors per al PSC-PSOE, en 9 per la candidatura comunista i en 8 tant per CiU com per CC-UCD. Finalment, el darrer partit en aconseguir representació va ser ERC amb dos regidors.

De les 5 llistes electorals que van obtenir representació, només CC-UCD va quedar a l'oposició. Els pactes bilaterals entre PSC i CiU i entre PSC i PSUC van conformar una ampla majoria que també va comptar amb la suma d'ERC. Aquest Pacte de progrés tenia diferents matisos segons els partits que el formaven. Per una banda, l'acord entre socialistes i convergents tenia una limitació temporal de 6 mesos -que es va allargar fins a la meitat del mandat- mentre que el pacte entre el PSC i els comunistes semblava més estable, com de fet així va ser. Els socialistes amb Narcís Serra al capdavant van ostentar la preeminència a les estructures de govern. A més d'aconseguir l'alcaldia per Narcís Serra, la posició de Pasqual Maragall com el primer tinent d'alcaldia *de facto* era una mostra més de la preponderància socialista en el nou govern, fruit d'una victòria electoral clara, però com veurem, les diferents àrees del govern gaudien d'un ampli pluralisme partidista. No obstant les diferències

⁵⁹² AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Atlas electoral de...*, pp. 27-39.

⁵⁹³ El nom de la candidatura electoral era Centristes de Catalunya- UCD, per la suma de la Unió de Centre Català i la Unió Democràtica Centre Ampli.

ideològiques de les formacions que sustentaven el govern municipal, el marc d'acord era globalment compartit i això va permetre, que en menys d'un mes des de la constitució del govern, es pogués presentar un programa d'acció global per als primers mesos a totes les àrees d'actuació política. El Consell Plenari del 15 de maig de 1979 va ser el tret de sortida del projecte polític del nou govern, on es van explicitar les línies generals del primer govern democràtic després de la llarga dictadura franquista.

6.2. La campanya electoral. Entra amb nosaltres a l'Ajuntament

Les eleccions locals eren regulades per la llei 39/1978 de juliol⁵⁹⁴. La comissió encarregada d'elaborar-la suprimia l'apartat que obligava a convocar eleccions municipals en els 30 dies següents a l'entrada en vigor de la llei d'eleccions locals i en canvi introduïa la disposició transitòria VII que post posava la convocatòria fins que s'hagués aprovat la Constitució⁵⁹⁵.

La campanya electoral per a les eleccions municipals del 3 d'abril de 1979 va començar el dia 12 de març. 8.123 municipis renovarien els seus consistoris⁵⁹⁶. A la ciutat de Barcelona, 15 candidatures havien estat admeses per la Junta del Cens⁵⁹⁷ i van iniciar els actes de campanya. Durant la campanya es van retirar 3 candidatures⁵⁹⁸ i finalment, el 3 d'abril van concórrer a la fita electoral 12 candidatures: CC-UCD, Coalició Democràtica, Comunistes de Catalunya, Convergència i Unió, Democràcia Social-Cristiana de Catalunya, Esquerra Republicana de Catalunya, Moviment Comunista de Catalunya, Lliga Comunista Revolucionària, Partit Socialista d'Alliberament Nacional, Partit dels Socialistes de Catalunya, Partit Socialista Unificat de Catalunya, Partit del Treball de Catalunya⁵⁹⁹.

Encara que eren les primeres eleccions des de la República a nivell municipal, alguns autors destaquen una certa apatia i cansament electoral entre la ciutadania que havia estat cridada a les urnes cinc cops en menys de dos anys i que acabava d'anar a votar a les eleccions generals de l'1 de març de 1979. . Un cert desànim polític s'havia estès en la societat espanyola i l'impuls de canvi

⁵⁹⁴ "Ley 39/1978, de 17 de julio, de elecciones locales", a *BOE*, núm. 183, Madrid, 21/07/1978, pp. 17267-17275. Consultable a <https://www.boe.es/boe/dias/1978/07/21/pdfs/A17267-17275.pdf>

⁵⁹⁵ SALVADOR, Eugènia (coord.). *Les eleccions legislatives i Municipals a Barcelona. 1810-1986. Context polític i resultats electorals*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1989, p.181.

⁵⁹⁶ PÉREZ, Asunción. "Las primeras elecciones municipales democráticas en Córdoba y su provincia a través de la prensa cordobesa", a *Anahgramas*, núm. II, Córdoba, 2016, p. 354.

⁵⁹⁷ Tres no van ser admeses per la Junta del Cens, perquè havien presentat llistes incomplertes (Izquierda Republicana, Fuerza Nueva i Por unas Cortes Obreras). Portada a *Mundo Diario*, 03/04/1979.

⁵⁹⁸ *Ibid.* Acció Municipal Democràtica, Bloc d'Esquerres de Catalunya i Organització Revolucionària de Trabajadores.

⁵⁹⁹ *Ibid.* Dotze candidatures van presentar-se a la ciutat de Barcelona.

i transformació havia perdut una part del seu impuls en favor d'un cert escepticisme, el que es coneixeria com "desencanto"⁶⁰⁰.

Les quatre principals forces que es disputarien els primers llocs a la capital comtal eren el PSC-PSOE, PSUC, CiU i UCD. Per part dels socialistes, l'alcaldeable escollit va ser Narcís Serra Serra (Barcelona, 1943), doctor en ciències econòmiques, havia estat membre del servei d'Estudis de la Cambra de Comerç, professor de Teoria Econòmica de la UB, juntament amb Miquel Roca van encapçalar el Pla de la Ribera i també havia estat Conseller de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat. Serra va ser oficialment presentat com alcaldeable per part del PSC-PSOE el 12 de febrer de 1979, després que la resta dels principals partits haguessin fet ja les presentacions dels seus respectius caps de llista⁶⁰¹.

La seva experiència com a conseller i la projecció pública que li havia donat aquest càrrec van ser determinants a l'hora de ser escollit pels socialistes catalans com alcaldeable tal com ell mateix reconeix: "Jo crec que em van proposar candidat perquè era conseller d'Obres Públiques. El partit estava a les beceroles, tots començaven, si no anava Reventós o un així, que hi vagi un jove que ha estat a la Generalitat. Aquest és el raonament. Jo hi volia seguir a Obres Públiques, ho començava a tenir per la mà"⁶⁰².

Guerau Ruiz Pena, un dels principals quadres de política municipal del PSC i que seria un importantíssim col·laborador de Pasqual Maragall al govern municipal, destacava la vinculació entre Serra i Maragall en les propostes del PSC per ocupar càrrecs importants.

"El Narcís estava amb Tarradellas, es discuteix tema de qui va d'alcalde del PSC, la nit que es decideix que Narcís va de conseller, aquella nit el conseller era el Pasqual. Això és tema del partit, que passa a l'alcaldia de Barcelona. Pasqual s'empenya i se'n als EEUU. Al final torna, la proposta acaba per sempre que Narcís és l'alcalde i Maragall la mà dreta [...] Vam treballar molt amb ells el programa electoral."⁶⁰³.

⁶⁰⁰ SOTO, Álvaro. *La transición a...*, p. 85.

⁶⁰¹ "Narcís Serra, candidato socialista a la alcaldía", a *La Vanguardia*, 13/02/1979, p. 11.

⁶⁰² Narcís Serra Serra, entrevista amb l'autor (27/04/2016).

⁶⁰³ Guerau Ruiz Pena, entrevista amb l'autor (12/05/2016).

Per part del PSUC, el cap de llista escollit va ser Josep Miquel Abad Silvestre (Valladolid, 1946). President del Col·legi d'Aparelladors, Arquitectes Tècnics i Enginyers d'Edificació de Barcelona (CAATEEB), havia estat redactor de la revista CAU (construcción, arquitectura, urbanismo) i ja era directiu a l'empresa privada. Abad va ser el primer candidat -dels partits importants- a l'alcaldia de Barcelona en ser confirmat pel seu partit com a cap de llista, el 18 de desembre de 1978⁶⁰⁴.

Jordi Borja, que en aquells moments era responsable de política municipal del PSUC, va ser un dels responsables en cercar la persona que encapçalaria la llista comunista a l'Ajuntament de Barcelona.

“Jo vaig proposar al Guti com a cap de llista a l'Oriol Bohigas o el Manel Ribes Piera. I el Guti va dir “Oriol no perquè ens pot crear cada ‘lio’ amb declaracions que potser molts militants trauran foc per la boca”. Bohigas tenia aquesta imatge de la *gauche divine*, però el Ribas Piera sí. Jo hagués preferit l'Oriol i es probable que hagués acceptat perquè el PSUC tenia un potencial de vots importantíssim. Vaig fer la gestió amb el Ribas Piera i ell amb molt carinyo em va dir que havia acordat amb la família que no acceptaria cap carrer polític. ‘De totes maneres si hagués de fer excepció seria per Barcelona i pel PSUC’. Les seves filles eren del PSUC, era un cristià progressista, de l'entorn de cristians pel socialisme etc. Aleshores, em sembla que m'ho va suggerir el Manel Campo Vidal, perquè ell estava en el comitè de redacció de CAU i aleshores em va dir “perquè no l'Abad?”, no tenia projecció ciutadana com el Ribas però tenia dues avantatges. Era del PSUC, i tenia un perfil tecnocràtic gairebé, president col·legi aparelladors. Era una persona d'origen humil, va ser una bona opció”⁶⁰⁵.

Ricard Boix, que seria el primer regidor d'Urbanisme del nou consistori democràtic, era un dels responsables del PSUC a la ciutat de Barcelona:

“Sobre Abad, ell era un militant genèric dels sectors professionals. Dins dels sectors professionals estava ben considerat, es va apostar per un perfil que no generés conflicte. Ja hi havia bastant soroll dins el PSUC en aquests moments. Vam estar donant moltes voltes però es clar, persones amb nivell de presència professional i pública, es volia donar imatge d'un PSUC amb dirigents capaços, capaços de gestionar, exemples com Toni

⁶⁰⁴ QUINTÁ, Alfons. “Dificultades de los socialistas para designar candidato a la alcaldía de Barcelona”, a *El País*, 19/12/1978, p. 15.

⁶⁰⁵ Jordi Borja Sebastià, entrevista amb l'autor (19/12/2016).

Farrés, o Màrius Díaz o d'altres, es va anar a buscar un perfil amb el que el PSUC no fos només un partit de dirigents obrers i populars sinó també mostra de capacitat de gestió. Després de moltes voltes va sortir la figura del J.M. Abad. Era una figura no molt política precisament, si tenia l'altra part, que ho va demostrar després amb molta capacitat de manar. Pel seu perfil era respectat per tots els sectors (leninistes, banderes, prosoviètics), va generar un gran consens sense grans discussions, en la resta la gent vinculada al moviment popular, però clar també era una opció difícil, el PSUC era un partit de lluita i de govern, això es collonut menys quan estàs allà, no era fàcil. Gent com el Carles Prieto, clar, si els posàvem tots [com a regidors] desapareixia el moviment popular, no funcionaven només pel PSUC però *Déu n'hi do* de la presència del PSUC. En aquest sentit es van fer opcions amb dirigents més obrers com el Justiniano Martínez o Miguel Bonilla que venia de transports, després una vessant com l'Agustí de Semir que va 'alliberar' Barcelona dues vegades, amb el feixistes 1939 i amb el PSUC 79. Cobríem també la vessant catòlica amb l'Agustí Semir. Rafael Pradas, periodista local, era un perfil plural, també hi havia empresaris en la llista com Serra i Martí. Jordi Borja, formava part de guerres locals i a més algú havia de seguir amb l'estructura de partit clar, no només a Barcelona el PSUC va tenir resultats bons, a l'àrea metropolitana van ser excel·lents. Algú s'havia de preocupar de seguir això"⁶⁰⁶.

Pel que fa als nacionalistes de CiU, el candidat a l'alcaldia va ser Francesc Xavier Millet Tusell (Barcelona, 1932). Havia estat fundador de l'Orfeó Català i de la Federació de Joves Cristians de Catalunya. Era director gerent d'una companyia d'assegurances. Havia estat membre de la primera junta del Cercle d'Economia i vice-president del FC Barcelona a l'etapa d'Agustí Montal. Xavier Millet va ser, després de J.M. Abad i Carles Güell, el tercer candidat dels grans partits a ser públicament presentat com candidat a l'alcaldia de Barcelona, concretament el 6 de febrer de 1979⁶⁰⁷.

"A les primeres eleccions a l'Ajuntament de Barcelona, la llista a Convergència va ser conflictiva, perquè sobretot el Trias Fargas i el Roca volien ser cap de llista. Això va portar una mica d'enrenou, de tal manera que fins i tot Pujol enfadat va dir que es presentava. Però ell estava previst per a les de la Generalitat. Fins i tot durant unes hores em van dir si volia ser-ho jo, però una sector del partit deia que no, que era massa esquerranós o massa criatura. Pujol es va treure de la màniga el Millet, que el coneixia de no sé que exactament, va aterrar allà sense cap

⁶⁰⁶ Ricard Boix Junquera, entrevista amb l'autor (03/11/2016).

⁶⁰⁷ DOMINGO, Oriol. "Xavier Millet, candidato a la Alcaldía de Barcelona", a *La Vanguardia*, 06/02/1979, p. 7.

experiència de res el pobre home. Millet sentia devoció pel Pujol i quan aquest li demanava una cosa ell la feia. A mi em van posar de número dos”⁶⁰⁸.

El cap de llista per CC-UCD era Carles Güell de Sentmenat (Barcelona, 1930). Enginyer químic i empresari d'extensa trajectòria i influència -havia estat fundador i ex-president del Cercle d'Economia- així com fundador del Centre Català i diputat a les primeres Corts democràtiques per la coalició Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya (UC-DCC). El 23 de gener de 1979, era Carles Güell va ser proclamat oficialment com a candidat a l'alcaldia de Barcelona per CC-UCD⁶⁰⁹.

Carles Güell havia estat juntament amb Anton Cañellas, els dos candidats que havien obtingut l'acte de diputat per la candidatura UC-DCC, però a diferència de Cañellas que s'integraria en el grup parlamentari basc-català amb ERC, PNB, EE i Pacte Democràtic, Güell passaria al Grup Mixt. El mes de juny de 1978, el Centre Català presidit per Güell formalitzaria una coalició amb la UCD⁶¹⁰ en el que semblava una consolidació de l'espai centrista a Catalunya, on es situava CiU i la més conservadora CC-UCD:

“on els avantatges de l'articulació estatal i de la imatge de govern se sumen ara a la càrrega de catalanitat proporcionada pels Cañellas, Molins, Güell de Sentmenat, etc., i que no ha renunciat, encara, a atraure a la seva òrbita convergents i democristians. Que aquesta pretensió no era del tot descabdellada, ho indica l'escrutini de les legislatives de l'1 de març, en el que el centrisme suarista obté el 19% dels vots catalans, mentre el tàndem CDC-UDC s'ha d'accontentar amb un 16,1%”⁶¹¹.

Finalment, el republicans d'ERC van presentar l'advocat i economista Joan Hortalà (Olot, 1940) com el seu cap de llista.

⁶⁰⁸ Josep Maria Cullell Nadal, entrevista amb l'autor (11/10/2016).

⁶⁰⁹ LLORENS, F. “Presentación de candidatos de Centristes de Catalunya - UCD”, a *La Vanguardia*, 24/01/1979, p. 10.

⁶¹⁰ CULLA, Joan B. “L'evolució de l'espai...”, p. 10. A més, caldria afegir la participació de Unió Democràtica Centre Ampli (UDCA) dirigit per Antón Cañellas.

⁶¹¹ *Ibid.*, p. 11.

El gruix de la campanya va girar entorn a la crítica en la gestió municipal predemocràtica en aspectes generals com la vida a la ciutat, l'urbanisme, els equipaments, la contaminació, l'autonomia política i financera dels ajuntaments, el sanejament de les finances municipals, la descentralització i la participació ciutadana⁶¹².

La campanya de les municipals va iniciar-se amb un clar favorit, el PSC-PSOE. Des de l'inici d'aquesta, els socialistes van enarborar la bandera de partit més votat a Barcelona en les dues anteriors comtesses electorals i de principal favorit per ocupar l'alcaldia de la ciutat. Amb l'arrencada de l'inici de la campanya, Narcís Serra situava el seu partit com el primer de Barcelona i obria la porta als pactes post electorals en un sentit ampli: "Vamos a ganar. Una vez en el Ayuntamiento demostraremos que lo sabemos llevar. Será la primera operación política seria, democráticamente profunda, de la reforma. Trabajaremos con quienes acepten esta reforma profunda"⁶¹³.

"Realment el partit es va bolcar en les municipals, recordo que persones com el José Antonio García-Duran⁶¹⁴. Em va ajudar molt i persones noves com el Lluís Reverter, que vaig conèixer llavors. Vam fer petits facsímils per cada barri de Barcelona, podíem fer textos i els repartíem. Teníem la capacitat militant per poder repartir molta propaganda a cada barri. Si fèiem acte al Carmel, doncs fèiem pamflet concret per la zona. Va ser una campanya bastant pragmàtica, no gaire ideològica"⁶¹⁵.

L'eslògan dels socialistes a la campanya de les municipals de 1979 era "Entra amb nosaltres a l'Ajuntament"⁶¹⁶. El missatge era obvi i directe. Després de 40 anys d'uns consistoris accessibles només per a un escàs percentatge de població addicta al règim, havia arribat el moment on la ciutadania podria escollir els seus representants. S'obririen les portes i finestres dels ajuntaments

⁶¹² SALVADOR, Eugènia (coord.). *Les eleccions legislatives...*, pp.182-183.

⁶¹³ "La campaña socialista comenzó con baile", a *La Vanguardia*, 13/03/1979, p. 11.

⁶¹⁴ José Antonio García-Duran (Barcelona, 1941). Catedràtic de teoria econòmica de la Universitat de Barcelona. La seva relació es remuntava als anys 60 en el Front Obrer Català.

⁶¹⁵ Narcís Serra Serra, entrevista amb l'autor (27/04/2016).

⁶¹⁶ AHSC. "Entra amb nosaltres a l'Ajuntament", díptic de la campanya electoral. Fons Joan Colom (262).

a una nova etapa formada per noves persones que serien escollides per la població.

El PSC-PSOE a Barcelona va emprar també l'eslògan "Els socialistes per a una Barcelona de tots", "Un ajuntament d'eficàcia i comptes clars" i "el socialisme sí que té solucions". Segons el seu programa municipal, els quatre aspectes bàsics eren: "la humanització de la ciutat", "la reforma democràtica de l'administració i la hisenda", "l'ordenació de la regió metropolitana" i "la descentralització del poder municipal i la participació ciutadana"⁶¹⁷.

A més de la pròpia elaboració dins del partit, els socialistes van aprofitar la seva influència en la cúspide de l'Ajuntament que s'havia forjat durant els anys d'alcaldia de Josep María Socías: "Els delegats dels serveis del Socías, aquesta gent va facilitar moltes dades per fer el programa electoral, l'Angelet, facilitava molt, el programa electoral i l'anàlisi de la situació es va treballar molt. Aquests funcionaris ens van donar molt"⁶¹⁸.

El programa del PSC constava de 60 punts. Les propostes anaven en la línia de democratitzar les estructures de govern i apropar-les a les entitats del barri, reduir la contaminació, millorar la ràtio d'alumnes per aula a les escoles, impulsar polítiques exclusivament per al jovent, assegurar l'existència i funcionament d'un centre de salut a cada barri, impulsar la figura dels guàrdies de barri contra la delinqüència, potenciar l'oferta cultural, l'impuls dels serveis socials, polítiques per combatre l'atur femení, polítiques d'intervenció en matèria d'habitatge per garantir l'accés a un habitatge digne i no excessivament costós. També en el programa s'accentuava la prioritat de millorar la qualitat, freqüència i velocitat del transport públic. La proposta recollia que aquest programa de millora seria finançat en una part per les disposicions sobre el transport privat. Aquestes propostes anirien també amb una reforma de l'administració "reconversió del funcionariat en treballador conscient amb drets i obligacions iguals, al servei dels ciutadans"⁶¹⁹.

⁶¹⁷ AHSC. "Programa municipal. Els socialistes per a una Barcelona de tots", desplegable. Fons Joan Colom (262).

⁶¹⁸ Guerau Ruiz Pena, entrevista amb l'autor (12/05/2016).

⁶¹⁹ AHSC. "Programa municipal. Els socialistes per a una Barcelona de tots", desplegable. Fons Joan Colom (262).

Per a dur a terme aquestes propostes, els socialistes plantejaven que l'eficàcia de la seva gestió reduiria costos, així mateix conjuntament amb els futurs alcaldes de les grans ciutats exigirien al Govern una liquidació de deutes que s'arrossegaven des del franquisme⁶²⁰.

Finalment, s'apostava per la capacitat dels socialistes per dirigir la Corporació Metropolitana i millorar la relació entre les ciutats que la conformaven "per equilibrar el territori i repartir les càrregues equitativament". El propi programa finalitzava amb aquestes paraules:

"Els 60 punts d'aquest programa són factibles. No s'aparten del camí cap a la ciutat socialista encara que són solament un pas en aquesta direcció. Però Barcelona, no començarà a ser socialista el dimarts dia 3 d'abril d'enguany: ja ho és avui, pel vot majoritari dels ciutadans a les recent eleccions generals, pel dinamisme y [sic.] consciència de les associacions ciutadanes, per la voluntat decidida dels socialistes de fer una Barcelona de tots"⁶²¹.

Els socialistes van tancar la seva campanya amb una festa al Palau d'Esports de Montjuïc, l'1 d'abril. Els artistes convidats van ser Pere Tapies, Guillermina Motta, La Trinca, Veus de Besalú, Cant d'Habaneres, Rudy Ventura i l'Orquestra Plateria. Aquest elenc va amenitzar la festa abans del discurs final de Narcís Serra⁶²².

El PSUC per la seva part, va realitzar una campanya electoral dura contra la UCD i oberta als pactes amb els que ells consideraven forces progressistes, en primer terme i de manera destacada cap a la candidatura del PSC⁶²³.

"Des dels sectors professionals i populars, hi havia una cultura urbanística, s'havia creat i en genera de polítiques urbanes, i aleshores això es van fer molts papers sobre les coses a fer etc. De fet els partits polítics gairebé tots van copiar els programes, jo recordo pel terra una pagina de la UCD i una part era copiada directament del que jo havia escrit a la revista CAU. A al revist cau vam fer una espècie de "propostes

⁶²⁰ *Ibid.*

⁶²¹ *Ibid.*

⁶²² AHSC. "Gran Festa", octaveta. Fons Joan Colom (262).

⁶²³ LLORENS, F. "Abad abogó en favor de un amplio pacto que beneficiaría a la izquierda", a *La Vanguardia*, 24/03/1979, p 24.

per una ciutat democràtica” ho van signar el Carles Prieto, jo com a PSUC i Ricard Boix com a responsable d'aquestes temes a Barcelona, barreja sectors populars amb sectors professionals, col·legis aparelladors, col·legi d'arquitectes, enginyers, economistes etc.. els programes en gran part van venir de les feines de sectors populars amb sectors professionals, (col·legis d'aparelladors, arquitectes, enginyers, economistes...)“⁶²⁴.

Per la banda dels comunistes, el seu eslògan per als comicis municipals va ser "ja ens coneixes, vota PSUC", a Barcelona també s'acompanyava de "Barcelona necessita: el treball l'eficàcia i l'honestedat dels comunistes"⁶²⁵. Amb aquest tipus de missatge, el PSUC volia fer valer el prestigi que havia guanyat en amplies capes de la societat com una força que impulsada pel sacrifici i la dedicació dels seus militants havia ajudat a construir des dels barris molts espais d'organització popular, democràtics i antifranquistes.

El PSUC afirmava en la seva propaganda electoral, que una "forta presència comunista" dins l'Ajuntament de Barcelona, era una assegurança per fer una política municipal que respongués als interessos de la classe treballadora i les classes populars de Barcelona, així com millorar les seves condicions de vida i establir "una nova solidaritat" entre la ciutadania i el consistori per fer possible aquests canvis de política. En clau de política nacional, vinculava les eleccions a Barcelona com una eina clau "en la lluita per la consolidació de la democràcia i la reconstrucció de Catalunya, i de manera immediata la conquesta de l'Estatut sense retallar"⁶²⁶. Els comunistes, només situaven a la UCD com a principal adversari en aquestes eleccions i com el partit que continuaria situant Barcelona "al servei dels interessos dels especuladors, de les immobiliàries, de la gran banca i dels monopolis" i obria la porta als pactes "amb les forces progressistes de la Ciutat"⁶²⁷.

A nivell programàtic, les principals propostes del PSUC defensaven un ajuntament dotat de més recursos i més autonomia, amb menys poder per l'alcalde i més del ple municipal, que la informació sobre la gestió municipal fos

⁶²⁴ Jordi Borja Sebastià, entrevista amb l'autor (19/12/2016).

⁶²⁵ AHSC. "Alternativa municipal-Barcelona", tríptic. Fons Joan Colom (262).

⁶²⁶ *Ibid.*

⁶²⁷ *Ibid.*

accessible a la ciutadania i que aquesta fos escoltada pel consistori. També alertava de la necessitat d'un augment dels ingressos via aportació de l'Estat i d'una "fiscalitat progressiva combinada amb una política d'austeritat i de racionalització dels impostos i taxes municipals"⁶²⁸.

A un nivell més de concreció programàtica, els comunistes plantejaven un programa d'actuacions urgents sorgides des de la participació dels barris i per afrontar les necessitats més inexcusables. També hi era present l'aposta per l'escola pública i per impulsar una xarxa pública de guarderies, amb polítiques destinades a la infància i el jovent. La creació d'una xarxa de centres de salut pels barris així com reorganitzar els serveis que depenien d'Acció Social i eliminar el seu caràcter de beneficència. Es proposava la creació de llars i miniresidències entre d'altres accions, per assegurar una atenció digna als jubilats. A nivell esportiu, a més de la creació d'una conselleria d'Esports i d'altres organismes, es defensava l'aprovació d'un pla de promoció de l'esport a les escoles⁶²⁹.

Per a la seguretat ciutadana, els comunistes defensaven reforçar la vigilància permanent als barris i reorganitzar, democratitzar i descentralitzar la Guardia Urbana. Pel que fa la cultura, els seus elements principals eren la defensa la creació de centres cívics o casals de cultura conjuntament amb la creació d'una xarxa de biblioteques als districtes i la recuperació de les festes tradicionals⁶³⁰.

A nivell urbanístic, el PSUC situava la iniciativa pública com a prioritària i enfocada a potenciar les inversions per a equipaments i serveis col·lectius, per infraestructures i espais lliures així com per crear un gran patrimoni municipal del sòl i aplicar el Pla Comarcal [PGM-76] en un sentit "progressista" per a protegir els "interessos populars". Així mateix, es considerava imprescindible el "sanejament i reestructuració del Patronat Municipal de l'Habitatge ", les inversions públiques per rehabilitar promocions d'habitatges en estat deplorable i per l'erradicació total del barraquisme i l'estabilitat dels llogaters. També el PSUC defensava la millora i accessibilitat econòmica del transport públic per a la ciutadania, l'abandonament dels projectes d'autopistes urbanes i dels túnels

⁶²⁸ *Ibid.*

⁶²⁹ *Ibid.*

⁶³⁰ *Ibid.*

del Tibidabo, així com la gratuïtat de la B-30. La lluita contra l'atur amb plans dirigits als treballadors en aturs i en la protecció de la petita i mitjana empresa anaven de la mà de la proposta de mantenir el "caràcter industrial i obrer" de Barcelona⁶³¹.

Finalment, es situava la defensa del medi ambient, amb polítiques contra la contaminació, la recuperació d'espais verds, la defensa dels boscos i la recuperació de platges, així com la millora dels serveis municipals, amb més "eficàcia, racionalització i a un òptim funcionament"⁶³².

Convergència i Unió va afrontar la campanya electoral essent conscient que a la ciutat de Barcelona els socialistes eren els principals favorits i el PSUC tenia moltes possibilitats de treure un gran resultat. Els convergents van plantejar durant la campanya la possibilitat de pactar amb els socialistes i també amb els centristes però no amb els comunistes⁶³³.

Vam preparar la campanya amb dificultat, amb certes tensions ja a aleshores, i que es van donar també després durant la campanya, en el sentit que, el que jo i el meu sector representava, estàvem molt oberts a pactar amb el socialistes, -potser era un disbarat aquest posicionament- i em vaig dur alguna bronca, també del mateix Pujol, perquè en alguns actes o taules rodones, semblava que jo donava per fet que pactaríem amb el socialistes. Era un pecat de joventut i d'ingenuïtat. Tenien tota la raó d'enfadar-se amb mi. Per altra banda, el Millet també en deia cada una... Per inexperiència també, potser jo compensava una mica⁶³⁴.

Per a la coalició de CiU, el nou Ajuntament havia de caminar sobre cinc elements bàsics. L'Ajuntament hauria de tenir un nou règim especial i ampliar la seva autonomia enfront la legislació "centralista". Així mateix hauria d'iniciar la descentralització als barris i reduir el "presidencialisme actual" de l'alcalde. També, la federació nacionalista defensava la transparència i la informació

⁶³¹ *Ibid.*

⁶³² *Ibid.*

⁶³³ LLORENS, F. "Millet, 'alcaldabe' por Convergència i Unió", a *La Vanguardia*, 14/03/1979, p. 9.

⁶³⁴ Josep Maria Cullell Nadal, entrevista amb l'autor (11-10-2016).

pública de l'activitat de l'Ajuntament i finalment el treball eficaç dins la institució per millorar el funcionament i el serveis als ciutadans⁶³⁵.

CiU va utilitzar diversos lemes i eslògans en la campanya per l'alcaldia de Barcelona. Un dels més utilitzats va ser: "Vota un ajuntament clar i català" "No votes un home, votes un equip, votes un partit" i "Barcelona no està perduda"⁶³⁶.

Els principals compromisos electorals que havia adquirit CiU tractaven sobre la millora de la xarxa d'escoles públiques, escoles bressol, pre-escolar i educació especial, tenint en compte prioritàriament els dèficits existents a cada barri. En matèria de salut, les propostes giraven entorn a garantir un servei d'urgències eficaç als barris i l'existència de "Centres Locals de salut" a cada barri, coordinats amb l'Hospital de Districte⁶³⁷.

Pel que fa l'acció social, la proposta es centrava en dotar a cada barri els mitjans necessaris per fer front a la marginació dels sectors en risc d'exclusió social.

L'adquisició de sòl per part de l'Ajuntament era prioritària segons CiU per impulsar les polítiques d'educació, sanitat, habitatges, zones esportives etc. Pel que fa a l'habitatge, els nacionalistes propugnaven una política per garantir l'accés a un habitatge digne a tots els ciutadans, la fi del barraquisme i la reestructuració del patronat Municipal de la Vivenda. Paral·lelament a aquestes millores, es proposava acabar amb els dèficits d'urbanització bàsics que encara patia la ciutat, com l'enllumenat, clavegueram etc. Pel que fa a la seguretat ciutadana, es proposava la reorganització de la Guàrdia Urbana per millorar la seva presència per combatre el "clima d'inseguretat i disbauxa ciutadà" així com ampliar la plantilla de bombers i millorar altres serveis com la recollida de brossa⁶³⁸.

⁶³⁵ Arxiu CDC-PDEcat. "Qué farem a l'Ajuntament de Barcelona", llibret. Fons Eleccions Municipals 1979.

⁶³⁶ Arxiu CDC-PDEcat. "Vota l'equip de Convergència i Unió", díptic. Fons Eleccions Municipals 1979.

⁶³⁷ *Ibid.*

⁶³⁸ *Ibid.*

Pel que fa al medi ambient, es defensava la creació d'una nova legislació protectora adaptada als nous reptes mediambientals. També s'apostava per més equipaments i zones verdes així com més transport públic i accessibilitat econòmica a amplis sectors de la població. Respecte als serveis generals de la ciutat com els mercats centrals, escorxadors, serveis funeraris etc. Es pretenia assegurar-los a tota la ciutat i millorar les seves infraestructures i serveis. En política cultural, les propostes anaven encaminades a apropar els organismes culturals existents a la població, impulsant la seva descentralització i participació als barris, potenciar la creació cultural, i promoure la normalització pública de la cultura i llengua catalana⁶³⁹.

Finalment, en política financera, es reclamava la intervenció de l'Estat perquè aquest es fes càrrec del deute acumulat dels consistoris predemocràtics. També una participació més important en matèria fiscal i que aquesta fos progressiva per poder redistribuir la renda⁶⁴⁰.

Els centristes van utilitzar profusament l'eslògan general per a les eleccions municipals a Catalunya "Fem juntament l'Ajuntament" i respecte Barcelona, també va emprar el lema "Viure Barcelona, per poder viure a Barcelona"⁶⁴¹.

El programa electoral de Centristes de Catalunya - Unión de Centro Democrático (CC-UCD) partia de l'anàlisi de l'existència d'una Barcelona cada cop més inhabitable, congestionada socialment, urbanísticament desordenada, amb nivells de contaminació del medi ambient perillosos i amb una manca important d'equipaments públics i zones verdes⁶⁴².

Per obtenir els recursos econòmics per assumir les polítiques necessàries per revertir aquesta situació, els centristes apostaven per sanejar la Hisenda municipal, millorant el sistema intern i la seva organització per reduir costos i millorar la seva eficiència. Respecte a la inversió de l'Estat en l'obtenció de recursos econòmics, els centristes jugaven fort la seva carta de partit del Govern: "La contribució dels ciutadans als ingressos de l'Estat és prou important com perquè l'Estat en reverteixi una bona part. Els Centristes podem

⁶³⁹ *Ibid.*

⁶⁴⁰ *Ibid.*

⁶⁴¹ AHSC. "Viure Barcelona, per poder viure a Barcelona ", tríptic. Fons FAPB Eleccions.

⁶⁴² *Ibid.*

negociar, millor que ningú amb un Govern de Centre". En darrer terme, dins de les propostes per obtenir recursos, s'apostava per obtenir recursos privats "del ciutadà, de les institucions de crèdit. De l'estranger, si cal. Un endeutament responsable, per guanyar temps, sense comprometre el futur"⁶⁴³.

El partit de Güell de Sentmenat també proposava actualitzar el marc legal per a Barcelona, superant el creat per la Ley de Régimen Especial del Municipio -la coneguda com Carta de Barcelona- de Barcelona de 1960.

CC-UCD situava com a "prioritats evidents" cinc elements de la ciutat. En primer terme, la millora organitzativa i de l'eficiència de l'administració municipal. En segon terme, dotar d'equipaments i serveis els barris per assegurar el seu desenvolupament. El tercer element, es centrava en la zona històrica de Barcelona, plantejant que s'havia arribat a un nivells de degradació importants i que s'havia de millorar la zona per fer-la habitable⁶⁴⁴.

Respecte al transport, es defensava millorar la infraestructura del transport públic existent i ampliar-la, crear pàrquings gratuïts a la perifèria i descongestionar el trànsit, especialment el de mercaderies. En matèria de seguretat ciutadana, la proposta dels centristes situava la col·laboració amb "la seguretat de l'Estat" com el principal element per assegurar la seguretat als carrers de la ciutat. Els centristes també apostaven per augmentar l'adquisició de sòl per a construir equipaments i serveis adequats al volum de població de la ciutat i facilitar l'accés a un habitatge digne, especialment per als sectors de rendes mitjanes i baixes, així com en matèria educativa, CC-UCD volia ampliar les competències municipals pel que fa a la E.G.B. i la creació de comissions coordinadores entre municipi i Estat⁶⁴⁵.

A nivell de salut, proposaven transformar els "dispensaris municipals" en Centres Primaris de Salut Comunitària, i assegurar l'existència d'aquests centres a les barriades amb més dificultats socioeconòmiques. Pel que fa a les propostes culturals, es proposava la descentralització als barris i l'ampliació de l'oferta cultural des dels teatres, cinemes, exposicions o conferències, eren

⁶⁴³ *Ibid.*

⁶⁴⁴ *Ibid.*

⁶⁴⁵ *Ibid.*

algunes de les propostes més importants. "Barcelona pot ser -si fem juntament l'Ajuntament- la Brussel·les del Sud. La capital de l'Europa mediterrània"⁶⁴⁶.

Esquerra Republicana de Catalunya va emprar principalment dos lemes durant la campanya electoral. "Per un Ajuntament al servei de tots" i "Per una Barcelona on faci bo de viure". En la seva propaganda electoral, ERC insistia en la seva experiència municipalista i de gestió de Barcelona que va tenir durant la II República i situava la seva proposta com una continuació de "l'honradesa", "treball eficaç" i "plenament vàlida i realista"⁶⁴⁷. Segons els documents d'ERC, els seus principis municipals es basaven en la gestió democràtica, on l'alcalde no tingués una actuació presidencialista i on les propostes ciutadanes es tinguessin en compte. El segon element, la transparència informativa i claredat comptable, perquè els ciutadans poguessin entendre l'actuació del consistori. Un altre principi era la dinamització dels barris, on ERC proposava una descentralització econòmica i administrativa. Finalment, la catalanitat constituïa el quart principi de govern municipal d'ERC, apostant per la "plena recatalanització de la ciutat de Barcelona, sense perjudici del degut respecte als drets dels barcelonins de parla no catalana".

ERC situava també quatre criteris d'actuació municipal. El sanejament financer, centrat en la liquidació de deutes i l'equilibri en la gestió econòmica, especialment en la reducció de despeses. La planificació harmònica, impulsant un pla d'actuació municipal per tots els serveis necessaris "per a eliminar els grans dèficits funcionals dels barris i millorar la qualitat de vida". En tercer lloc, la reordenació pressupostària, que hauria de ser el resultat de "la consolidació dels pressupostos dels barris". El quart criteri d'ERC era el de planejament jurídic, es a dir, superar el marcs legals que regien la vida municipal, per aconseguir més autonomia⁶⁴⁸.

Pel que fa als enfrontaments entre els partits durant la campanya electoral, una de les tàctiques de la campanya que va tenir més repercussions va ser l'emprada per CC-UCD. Els centristes van publicar missatges -sobretot a la

⁶⁴⁶ *Ibid.*

⁶⁴⁷ AHERC. "Per un Ajuntament al servei de tots", llibret. Fons Esquerra, F.Documental, Campanyes electorals.

⁶⁴⁸ *Ibid.*

premsa- en format de carta a la resta de partits, amb el títol “Les cartes d’en Carles Güell, per fer joc net, en Güell ensenya les cartes”⁶⁴⁹. Algunes fins i tot obtindrien la resposta en format similar per part de CiU, després que Güell plantegés a la coalició nacionalista que tant a l’Ajuntament com a les futures eleccions al Parlament de Catalunya, CiU hauria de pactar amb d’altres forces. Güell demanava a CiU que aclarís públicament si acabaria pactant amb UCD o amb els socialistes⁶⁵⁰. El cap de llista convergent, va contestar en un format similar -amb el títol “Carta oberta a Carles Güell”- que CiU pactaria “amb els representants de forces polítiques que defensin la ciutat, Catalunya, una societat de llibertat i de progrés, sense sectarismes ni continuïsmes” i denunciava els acords entre UCD i el partit de Manuel Fraga⁶⁵¹.

També el PSUC contestaria a les paraules de Carles Güell en un format similar. El cap de llista centrista escrivia sobre el PSUC: "Parleu de democràcia i pressioneu el vot a les fàbriques. Coactivament. Tothom ho sap. Parleu d'igualtat i protegiu els vostres afiliats perquè entrin als col·legis i guanyin oposicions. Allà on teniu força busqueu privilegis"⁶⁵². Aquestes acusacions van ocasionar una denúncia del PSUC pel delictes de calumnies contra Güell⁶⁵³. A més, sobre unes paraules de Gutiérrez Díaz sobre la voluntat d’aïllar políticament a la UCD, Güell s'acomiadava així en la seva carta dirigida al PSUC: "Encara no maneu i ja voleu aïllar-nos. Ja ens aviseu del Gulag. M'agrada que sigueu clars. Així tothom sabrà a què jugueu. Mercès per llegir-me, abans d'aïllar-me." La resposta dels comunistes catalans als atacs del cap de llista centrista va centrar-se en defensar el seu paper com a força democràtica i de canvi. A més, contenia preguntes directes a l'alcalde centrista i al seu partit com: “On eren els homes d’UCD quan Catalunya estava

⁶⁴⁹ AHSC. "Les cartes d'en Carles Güell, per fer joc net, en Güell ensenya les cartes. Barcelona", carta-premsa. Fons FAPB Eleccions.

⁶⁵⁰ AHSC. "Les cartes d'en Carles Güell, per fer joc net, en Güell ensenya les cartes. Barcelona. Carta a Convergència i Unió ", carta-cartell. Fons FAPB Eleccions.

⁶⁵¹ Arxiu CDC-PDEcat. "Carta oberta a Carles Güell", carta-cartell. Fons Eleccions Municipals 1979.

⁶⁵² AHSC. "Les cartes d'en Carles Güell, per fer joc net, en Güell ensenya les cartes. Barcelona. Carta al PSUC", carta-cartell. Fons FAPB Eleccions.

⁶⁵³ "El PSUC presenta una demanda contra Güell", a *La Vanguardia*, 05/04/1979, p. 10.

aïllada?” o d’altres com “On era el Sr. Carles Güell quan la classe obrera, les associacions de veïns, els barcelonins, patíem la repressió?” i acabava amb aquestes paraules: “Prou de franquistes, centristes i ‘cuentistes’!”⁶⁵⁴.

Respecte al partit més important a la dreta dels centristes, Coalició Democràtica, Carles Güell, en la seva carta, es dirigia als votants conservadors plantejant que difícilment CD arribaria al 5% i per tant, no tindrien representació -com efectivament així va ser- al consistori. No es cridava directament a concentrar el vot conservador en UCD però era una clara jugada per mobilitzar el vot útil de la dreta no catalanista⁶⁵⁵.

Cap els socialistes, Güell va utilitzar un to agressiu, que res tenia a veure amb la cordialitat de les cartes dirigides a CD i CiU. "Encara no heu tingut ocasió de demostrar que sabeu guanyar. El que està provat és que no sabeu perdre". A més, instava als socialistes a treballar a l'Ajuntament de manera constructiva i cap a tota la ciutadania, "i no pel seu partit"⁶⁵⁶.

Els partits van mantenir sense gaires canvis rellevants el seu posicionament respecte els pactes i acords postelectorals durant la campanya electoral. En els darrers dies, amb la campanya pràcticament exhaurida, els alcaldables dels principals partits insistien en les seves posicions amb la certesa que no hi hauria cap llista que pogués aconseguir la majoria absoluta.

L'alcalde Serra es mostrava confiat que el vot dels ciutadans de Barcelona tornaria a ser, com a les eleccions generals, majoritàriament pels socialistes. Així mateix, apuntava a la necessitat política que el govern de la ciutat fos compartit amb les altres forces "inequívocament democràtiques i catalanes per pactar un programa i un govern" i rebutjava un "govern de consens"⁶⁵⁷, es a dir, un govern on estigués representat CC-UCD⁶⁵⁸.

⁶⁵⁴ AHSC. “Les cartes marcades d’en Güell”, carta-cartell. Fons Joan Colom (262).

⁶⁵⁵ AHSC. “Les cartes d’en Carles Güell, per fer joc net, en Güell ensenya les cartes. Barcelona. Carta a CD-Coalició Democràtica”, carta-cartell. Fons FAPB Eleccions.

⁶⁵⁶ AHSC. “Les cartes d’en Carles Güell, per fer joc net, en Güell ensenya les cartes. Barcelona. Carta al PSC”, carta-cartell. Fons FAPB Eleccions.

⁶⁵⁷ SERRA, Narcís. “El redreçament de Barcelona”, a *Avui*, 01/04/1979, p.4.

⁶⁵⁸ Si bé, a l’inici de la campanya mostrava la disponibilitat a arribar a pactes concrets també amb els centristes: “Barcelona: Socialistas de Catalunya dispuestos a negociar con cualquiera de los tres ‘grandes’”, a *La Vanguardia*, 16/03/1979, p.9.

Carles Güell no parlava de pactes post electorals, considerava que el seu era l'únic programa que s'adreçava a tots els barcelonins "sense cap mena de concessió demagògica". L'altra bandera que el diferenciava de la resta de partits era la seva posició com a partit del Govern espanyol i que permetria al seu equip municipal una posició privilegiada per "negociar la participació del municipi de Barcelona en els ingressos generals de l'Estat"⁶⁵⁹. L'empresari centrista, davant el més que probable pacte entre les forces d'esquerres i catalanistes, era conscient que no tenia marge per plantejar hipotètiques aliances electorals i que la posició més coherent era intentar consolidar un espai rellevant dins l'electorat però insuficient per governar i on el paper de formació que controla el Govern central podria ajudar a augmentar la seva influència en l'escenari polític municipal futur.

El número 2 a la llista d'ERC, Josep Rahola, feia una crida a lluitar contra la UCD de Suárez i el que, segons el senador republicà, era una "segona restauració", així mateix animava al poble de Catalunya a dir no al "suarezisme"⁶⁶⁰.

En un text de l'alcaldeable convergent, on exposava parts del programa de CiU i demanava el vot per a la seva formació, Xavier Millet va insistir en els aspectes més socials de la proposta de la federació nacionalista, com la millora i extensió dels serveis públics i la potenciació del transport urbà, sense cap referència a pactes electorals⁶⁶¹. En aquest sentit, Millet⁶⁶² s'havia destacat durant la campanya en tancar les portes de manera directa a un pacte amb el PSUC ,però obert a arribar a acords amb el PSC i UCD⁶⁶³. També s'havia erigit -en disputa evident per l'electorat de centre-dreta amb la candidatura de UCD- com "l'única alternativa eficaç per fer front al pacte entre socialistes i

⁶⁵⁹ GÜELL, Carles. "Fem juntament l'ajuntament", a *Avui*, 01/04/1979, p.4.

⁶⁶⁰ RAHOLA, Josep. "Restauració i suarezisme", a *Avui*, 01/04/1979, p.4.

⁶⁶¹ MILLET, Xavier. "Un programa i una gestió", a *Avui*, 01/04/1979, p.5.

⁶⁶² A diferència de J.M. Cullell que en algunes ocasions havia tancat rotundament la porta a qualsevol pacte per a l'alcaldia amb UCD ja que això significaria: "La muerte de un partido nacionalista en nuestra propia casa", "Ni Convergència ni el PSUC quiere pactar con centristes", a *La Vanguardia*, 18/03/1979, p.10.

⁶⁶³ LLORENS, F. "Millet, alcaldeable per Convergència i Unió", a *La Vanguardia*, 14/03/1979, p.9.

comunistes”⁶⁶⁴. En definitiva, davant l’acord que tots donaven per fet entre PSC i PSUC, els convergents es situaven com l’únic partit capaç d’atenuar els hipotètics “excessos” dins del propi govern municipal d’una majoria “socialcomunista” a Barcelona, a diferència dels centristes, que amb tota probabilitat quedarien arraconats a l’oposició.

El cap de llista dels comunistes catalans alertava contra l’abstenció i contra el desànim. Considerava que els arguments de que les coses empitjorarien i que no es podien canviar havien estat utilitzats per la dreta per provocar abstenció en els sectors populars. L’alcaldable comunista acusava a la UCD d’ajornar la convocatòria de les eleccions municipals amb les conseqüències nefastes que això havia provocat en els municipis per interessos partidistes. Abad animava a aïllar la UCD i a la necessitat que els partits d’esquerra -PSC i PSUC- obtinguessin una majoria ampla per a governar a l’Ajuntament i canviar “realment les coses”⁶⁶⁵. El PSUC havia aixecat la bandera del pacte entre socialistes i comunistes com a nucli de govern, però obert a pactes amb ERC i CiU. Certament socialistes i comunistes compartien bona part dels programes electorals i no s’entenia ni s’esperava cap altra cosa que no fos un pacte entre ells. El PSUC va centrar els seus atacs a UCD i en mostrar-se com una força que seria determinant per marcar les polítiques municipals en un sentit progressista i catalanista amb els socialistes com a primera força.

⁶⁶⁴ “Lo ha dicho...”, a *La Vanguardia*, 28/03/1979, p.9.

⁶⁶⁵ ABAD, Josep M. “Canviar de debò d’una vegada”, a *Avui*, 01/04/1979, p.5.

6.3. La constitució d'un ajuntament democràtic i el Pacte de progrés

Els previsibles bons resultats de les esquerres, especialment del PSC-PSOE i del PSUC, es van convertir en eufòria la mateixa nit electoral, a mesura que avançaven els resultats de l'escrutini⁶⁶⁶. En aquell context, el mateix Narcís Serra ja va respondre positivament a les preguntes dels periodistes sobre la futura aliança de socialistes, comunistes, convergents i republicans⁶⁶⁷. La nit electoral també va viure moments per a la frivolitat quan un periodista va preguntar al cap de llista de la UCD "si tenia miedo a que los comunistas montaran un Gülag [sic.] en Barcelona" en referència a les al·lusions que Carles Güell va fer sobre els camps de treball soviètics en una de les seves cartes de propaganda electoral⁶⁶⁸.

Els socialistes van seguir els resultats de la jornada electoral a la sala La Paloma, on es van viure moments d'alegria entre els càntics: "Narcís, Narcís, Barcelona es Socialista". L'exalcalde Socías també hi era present així com Joan Manel Serrat o Antoni Ribas, director entre d'altres pel·lícules de la inoblidable *La ciutat cremada*.

La complicitat entre socialistes i comunistes a Barcelona es va mostrar amb claredat la mateixa nit de la votació. Els comunistes s'havien reunit per seguir els resultats de les votacions a la Plaça del Rei i els seus voltants. La crònica periodística recull com López Raimundo, Gutiérrez Díaz i Josep Miquel Abad van anar a saludar els socialistes a La Paloma i van acabar corejant amb els militants del PSC "No se ve, el alcalde de UCD!⁶⁶⁹". L'opció electoral de la dreta fraguista, Coalició Democràtica, no va arribar al mínim necessari per poder obtenir regidors a la ciutat de Barcelona. Magín Pont Mestre, el cap de llista de Coalició Democràtica, en unes declaracions als mitjans, feia la seva valoració

⁶⁶⁶ "Noche de Euforia para la izquierda y tristeza para la derecha", a *Tele/eXprés*, 04/04/1979, p. 4.

⁶⁶⁷ "Habrà Pacte de Progrés para gobernar sin los ucedistas", a *Tele/eXprés*, 04/04/1979, p. 5.

⁶⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁶⁹ "La Paloma sudó socialismo", a *Tele/eXprés*, 04/04/1979, p. 5.

particular dels resultats electorals: "ha sido una debacle, no para nosotros, sino para Barcelona. Una ciudad con un ayuntamiento marxista"⁶⁷⁰.

Malgrat quedar en tercera posició darrera de socialistes i comunistes, la sensació no va ser de derrota per part dels Convergència i Unió: "Després dels resultats, no esperàvem guanyar, Mare de Déu. Teníem clar que no guanyàriem, però no vam treure uns resultats dolents, vam quedar com havíem de quedar, socialistes, PSUC i després nosaltres"⁶⁷¹.

Dos dies després de la celebració dels comicis, l'editorial del diari *Avui* celebrava que CC-UCD havia estat derrotada majoritàriament per les forces de progrés: "El continuisme, derrotat" era el seu títol. Segons el diari, el missatge dels votants catalans era clar: "Cal suposar que els qui governen l'Estat deuen haver comprès la voluntat popular i que no deuran posar traves a l'accent català i socialitzant que ha de tenir la vida ciutadana"⁶⁷².

Les eleccions municipals de 1979 van ser les primeres que marquen l'inici d'un canvi de tendència a Espanya, malgrat que les diferències amb uns comicis de caràcter general -1977 i 1979- són diverses i importants. El PSOE (28,18%) va reduir la diferència amb la UCD (30,64%) en nombre de vots i la candidatura comunista del PCE-PSUC va pujar fins el 13,06%. El pacte municipal entre socialistes i comunistes va suposar, com a primera conseqüència, que les principals alcaldies d'Espanya passessin a mans de l'esquerra, principalment dels socialistes⁶⁷³.

Si fem una petita revisió de les candidatures guanyadores segons els districtes, a les eleccions generals de 1977, els socialistes van guanyar en 8 dels 12 districtes. Al Districte I (Ciutat Vella, Barceloneta), II (Poble Sec, Ntra. Sra. Del Port, Sant Antoni), V (El Raval), VII (Sants, Hostafrancs, La Bordeta), VIII (Vallcarca, Gràcia), IX (Sant Andreu, Sagrera, Nou Barris), X (Poble Nou), XII (El Guinardó, Horta, Montbau). UCD es va imposar en 3, al Districte IV (Dreta de l'Eixample), VI (Esquerra de l'Eixample) i XI (Les Corts, Pedralbes). Per la seva banda, el Pacte Democràtic de Catalunya va guanyar al Districte III

⁶⁷⁰ "Una debacle para Barcelona", a *Tele/eXprés*, 04/04/1979, p. 5.

⁶⁷¹ Josep Maria Cullell Nadal, entrevista amb l'autor (11/10/2016).

⁶⁷² Editorial. "El continuisme, derrotat", a *Avui*, 05/04/1979, portada.

⁶⁷³ SOTO, Álvaro. *La transición a...*, pp. 86-87.

(Sarrià, Sant Gervasi, Vallvidrera)⁶⁷⁴. A les eleccions generals de 1979, el PSC va ser la primera força als districtes I, II, V, VII, IX, X i XII, mentre que UCD sota l'impuls de la convocatòria estatal va imposar-se a més districtes que dos anys abans, sent la candidatura més votada als districtes III, IV, VI i XI, mentre que CiU només ocupava la primera posició al Districte VIII⁶⁷⁵.

L'abstenció a les eleccions municipals a Barcelona va ser molt superior a la de les dues convocatòries generals, 24,8% l'any 1977 i 35,9% a les de 1979. A la capital de Catalunya, el percentatge d'electors que no va anar a votar a les municipals va ser del 45,7%, quasi 10 punts superior als comicis generals del mes anterior. Els districtes amb una abstenció més alta van ser el Districte I amb el 49,3% i el Districte V amb el 53,3%. Per l'altra banda, els electors més mobilitzats per a la votació van ser el Districte X amb un 57,6%, on es trobava un dels majors graners de vots del PSC i del PSUC. El segon districte amb més percentatge de votants seria el XI, amb un 56,7% i que al seu torn, era un dels districtes on CC-UCD i CiU obtenien més suport⁶⁷⁶. Aquesta realitat de major participació i major abstenció en els quatre districtes també va tenir lloc a les eleccions generals de 1979 però amb certes diferències respecte a les del 15 de juny de 1977. A les eleccions de 1977, el Districte V va ser el que va patir una abstenció més alta, però el Districte I va ser superat per l'abstenció del Districte XII. Pel que fa als districtes amb més votants, si bé el Districte X va ser el primer en percentatge de vots a les dues convocatòries, en la jornada electoral del 15 de juny de 1977, el Districte VII i el Districte IX van superar el Districte XI, que es va situar com el quart districte amb més votants⁶⁷⁷.

En l'evolució del vot a la capital catalana, en el marc dels tres comicis celebrats, s'aprecia com a les eleccions municipals el vot d'esquerreres va ampliar-se sensiblement i el suport de la dreta minvava. El vot d'ERC es va moure en un petit marge entre el 5,9% a les generals de 1977⁶⁷⁸ i el 5.5% de les generals i

⁶⁷⁴ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Atlas electoral de...*, pp. 28-29.

⁶⁷⁵ *Ibid.*, p. 40.

⁶⁷⁶ *Ibid.*

⁶⁷⁷ *Ibid.*, p. 29.

⁶⁷⁸ En coalició amb el Partit del Treball i Estat Català.

les municipals de 1979. La dretana Coalició Democràtica havia passat del 4,3%⁶⁷⁹ el 1977 al 5.2% a les eleccions generals de 1979, per després baixar fins el 3% a les municipals, i per tant, no va obtenir representació. Els centristes de la UCD van obtenir el 18,7% a les generals de 1977 i la coalició Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya (UCDCC)⁶⁸⁰ a les eleccions generals de 1977 arribaria fins el 5.8% del total de vots. Aquesta coalició va desaparèixer i els seus membres van passar a formar -principalment- part de les candidatures amb UCD o CDC. El Centre Català passaria -conjuntament amb d'altres petites formacions- a formar la Unió del Centre Català (UCC) i formaria coalició amb UCD i amb una escissió de la UDC encapçalada per Anton Cañellas, la Unió Democràtica Centre Ampli (UCDA). A les eleccions generals de 1979, Centristes de Catalunya-UCD va pujar fins el 20,1% però a les municipals de la ciutat comtal baixarien 3,4 punts percentuals, fins el 16,7%. La resta d'Unió Democràtica de Catalunya constituïria amb CDC la coalició Convergència i Unió l'any 1978⁶⁸¹.

Els nacionalistes catalans de CDC van millorar en percentatge de vots cada cop que es convocaven comicis. A les generals de 1977, CDC havia impulsat conjuntament amb tres forces més la coalició Pacte Democràtic per Catalunya⁶⁸², obtenint el 14,9%. A les generals del mes de març de 1979, constituïda ja CiU, van aconseguir el 16.6% i un mes després arribarien fins el 18.5% a Barcelona⁶⁸³.

Els comunistes del PSUC havien obtingut el 15,3% a les generals de 1977, una dècima més que el resultat de les generals de 1979 -15.2%- però a les municipals pujarien 3,6 punts percentuals, fins el 18.8%, ocupant la segona posició, només superats pel PSC⁶⁸⁴.

⁶⁷⁹ Per simplificar s'ha establert el percentatge de vot aconseguit per Alianza Popular.

⁶⁸⁰ Constituïda per Unió Democràtica de Catalunya i el Centre Català.

⁶⁸¹ CULLA, Joan B. "L'evolució de l'espai...", pp. 8-12.

⁶⁸² A més de CDC hi formaven part el PSC-Reagrupament, Esquerra Democràtica de Catalunya i el Front Nacional de Catalunya.

⁶⁸³ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Atlas electoral de...*, p. 121.

⁶⁸⁴ *Ibid.*

Els socialistes van experimentar l'augment de suport percentual més gran a les eleccions municipals respecte a les darreres eleccions generals. El PSC havia obtingut el 28,5% l'any 1977⁶⁸⁵, per després baixar al 25,9% a les generals següents, però un mes després, als comicis municipals, augmentarien en 8 punts fins arribar al 33,9% convertint el PSC-PSOE en el incontestable guanyador de les eleccions a la ciutat de Barcelona⁶⁸⁶.

La candidatura PSC-PSOE va aconseguir 272.512 vots, superant el terç dels vots emesos (33,9%) i obtenint 16 regidors. Els candidats socialistes escollits tenien majoritàriament titulacions superiors. Hi havia diversos doctors, llicenciats, advocats, metges, economistes, enginyers, però també militants històrics que havien lluitat a la Guerra Civil, cofundadors de l'Assemblea de Catalunya, sindicalistes i persones vinculades a treballar amb els moviments migratoris del sud d'Espanya i dins el moviment veïnal⁶⁸⁷.

L'edat dels candidats socialistes escollits es trobava entre els 62 i els 29 anys i la mitjana d'edat dels regidors era de 40,8 anys. Dels 16 candidats, pràcticament un terç -5- havien nascut fora de Catalunya. El PSC-PSOE va ser juntament amb el PSUC, els únics partits que van situar dones en posicions de sortida per ser escollides regidores. Dues dones socialistes van obtenir l'acte de regidora, Francesca Masgoret -que anava en el número 7- i Mercè Sala que ocupava la posició 11.

De la mateixa manera que el PSUC, els socialistes tenien el Districte IX (40,5%) i X (40,2%), com a principals graners de vots i on CC-UCD i CiU

⁶⁸⁵ La candidatura Socialistes de Catalunya estava formada pel PSC-Congrés i per la Federació Catalana del PSOE.

⁶⁸⁶ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Atlas electoral de...*, p. 121.

⁶⁸⁷ A mode de resum, només citant algunes de les seves titulacions o principals camps d'actuació: Narcís Serra Serra, doctor ciències econòmiques, cambra de comerç. es conseller. Pasqual Maragall Mira, doctor ciències econòmiques i llicenciat en dret, funcionari. Francesc Martí Jusmet, llicenciat en història antiga, conservador del museu arqueològic. Josep Ignasi Urenda Barriego, advocat. Jordi Vallverdú Gimeno, ciències econòmiques i moviment veïnal. Felip Solé Sabarís, metge, membre fundador de l'Assemblea de Catalunya, senador. Francesca Masgoret Llardent, treballadora social. Cèsar López Vera, dibuixant. Lluís Reverter Gelabert, adroguer i moviment veïnal. Gonzalo M. Crespo Prieto, treball relacionat amb la migració andalusa. Mercè Sala Schnorkowski, economista. Pablo E. Cernuda Barrios, peritatge mercantil i llicenciat en filosofia i lletres. Jacint Humet Palet, petit empresari. Enric Truñó Lagares, enginyer químic. Raimon Martínez Fraile, doctor en història moderna i contemporània. militància estudiantil i sindical. Josep F. Octavio Fabregat militat històric, va participar a la guerra civil.

tenien els seus principals bastions, els socialistes -de la mateixa manera que el PSUC- obtenien els resultats més dèbils, al Districte III (19,8%) i al Districte XI (24,5%)⁶⁸⁸.

El PSUC va situar-se només per darrera dels socialistes a Barcelona. Els comunistes catalans van rebre el suport de 151.288 electors (18,8%) i van aconseguir que els 9 primers candidats de la seva llista fossin escollits. Els candidats elegits com a regidors tenien un perfil molt activista, amb molts quadres i dirigents del moviment sindical, dels moviments veïnals, del moviment de cristians pel socialisme i d'espais intel·lectuals compromesos socialment. Hi havia una barreja de formació superior com aparelladors, periodistes, advocats o sociòlegs amb membres de la classe obrera com paletes o conductors de transport públic⁶⁸⁹.

La mitjana d'edat dels regidors del PSUC (36,3) era la més jove dels partits que van obtenir representació al consistori de Barcelona. Dels nou regidors, els dos primers membres de la llista⁶⁹⁰ i Miquel Bonilla havien nascut fora de Catalunya.

Les edats de tots els regidors estaven compreses entre 61 i 27 anys. Nuria Gispert Feliu va ser l'única dona escollida com a regidora per la llista del PSUC, a les portes es va quedar Maria Eugènia Sánchez Carreté que ocupava la desena posició.

Com s'ha indicat abans, el PSUC compartia els seus principals fortins electorals i els districtes més febles amb el PSC i inversament proporcional amb UCD i CiU. Al Districte IX (26,1%) i al Districte X (23,3%) els comunistes van obtenir

⁶⁸⁸ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Atlas electoral de...*, p. 123. A la resta de districtes, els percentatges aconseguits pels socialistes van ser: Dte. I (32.2%), Dte. II (36.3%), Dte. IV (25.9%), Dte. V (37.2%), Dte.VI (27.5%), Dte.VII (36.0%), Dte. VIII (31.2%), Dte. XII, (36.8%).

⁶⁸⁹A mode de resum, només citant algunes de les seves titulacions o principals camps d'actuació: Josep Miquel Abad Aparellador i directiu, Justiniano Martínez paleta, Agustí de Semir Rovira (independent) advocat i tinent alcalde amb Porcioles, Jordi Conill Valls, Cristians pel socialisme, Rafael Pradas Camps periodista, i expert en temes municipals i urbanístics. Núria Gispert Feliu, mestre, membre de cristians pel socialisme i del moviment popular de Sant Andreu, Miquel Bonilla Ruiz, conductor d'autobús i secretari general de CC.OO del transport, Ricard Boix Junquera, sociòleg i direcció general d'urbanisme de la Generalitat, Francesc Reguant Fosas, administratiu i expert en temes juvenils.

⁶⁹⁰ Josep Miquel Abad i Justiniano Martínez.

els seus millors resultats, mentre que al Districte III (7,4%) i al Districte XI (9,2%) el PSUC ni tant sols arribava a les dues xifres percentuals⁶⁹¹.

CiU va ser la tercera candidatura en nombre de vots, amb 148.806, obtenint el 18.5% dels vots emesos i 8 regidors. Els candidats escollits per la coalició nacionalista⁶⁹² tenien una formació superior i molts eren empresaris i directius. La llista estava formada a més, per enginyers, llicenciats en dret i pediatres⁶⁹³. La mitjana d'edat dels regidors de CiU era la més elevada dels principals partits, 47,5 anys. Els membres escollits tenien entre 55 i 37 anys i tots havien nascut a Catalunya. Tots els candidats escollits eren homes. La primera dona en la llista convergent era Maria Antonia Canals Tolosa, mestre i matemàtica, que ocupava la dècima posició.

Al Districte III (29,5%) i al XI (26,2%), CiU va aconseguir els millors percentatges de vots, situant-se en segona posició, molt a prop de CC-UCD, mentre que als districtes IX (10,6%) i X (12,4%), els convergents van recollir els seus pitjors resultats a la ciutat⁶⁹⁴.

Centristes de Catalunya - UCD va obtenir 133.885 vots, el que suposava el 16.7% dels vots totals i va obtenir 8 regidors. Els 8 regidors centristes⁶⁹⁵ que van obtenir l'acta de regidor tenien tots estudis superiors i treballaven en

⁶⁹¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Atlas electoral de...*, p. 123. A la resta de districtes, els percentatges aconseguits pels comunistes van ser: Dte.I (21,9%), Dte. II (20.3%), Dte. IV (12.1%), Dte. V (19.3%), Dte. VI (10,9%), Dte.VII (20.5%), Dte.VIII (14.5%), Dte.XII (21,4%).

⁶⁹² Francesc Borrell Mas (UDC), Ramon Martinez Callen (UDC) i Jose I. Thio de Pol (UDC) eren del partit UDC i Albert Serratos estava a les llistes com a independent.

⁶⁹³ Francesc Xavier Millet Tusell, empresari, i membre del Cercle d'economia. Josep M. Culler Nadal, llicenciat en ciències econòmiques empresarials i membre de la comissió mixta de traspassos Generalitat-Estat. Francesc Borrell Mas (UDC) enginyer industrial, professor d'urbanisme, funcionari municipal i directiu. Albert Serratos Palet (independent), enginyer de camins, professor universitari. Antoni Comas Balldellou, president del gremi editors de Catalunya. Albert Pons Valón, llicenciat en dret, antic president de la FAVB. Ramon Martínez Callén (UDC), pediatria, director de diversos centres mèdics, president de l'associació catalana de pediatria. Josep I. Thió de Pol (UDC), llicenciat en dret, president de l'escola Sant Gregori.

⁶⁹⁴ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Atlas electoral de...*, p. 123. A la resta de districtes, els percentatges aconseguits pels nacionalistes van ser: Dte. I (16.6%), Dte.II (17.2%), Dte. IV (25.9%), Dte. V (14.7%), Dte. VI (25.2%), Dte. VII (18.4%), Dte. VIII (25.6%), Dte. XII (16.9%).

⁶⁹⁵ Pel partit UCD van ser escollits: José Maria Pujadas Porta, Josep Maria Comalrena de Sobregrau, Jorgue Guillén Montenegro, Carlos Soldevila Rodríguez. Per UCC: Carles Güell de Sentmenat, Josep Miró Ardévol, Santiago Sanchez Pradell. Per UDCA, Francesc Blanch Terradas.

professions altament qualificades⁶⁹⁶. Les seves edats estaven compreses entre 61 i 30 anys, que suposava una mitjana d'edat de 45,6 anys, la segona més alta de les principals candidatures. Tots els candidats escollits eren nascuts a Catalunya menys l'exportista i metge Jorgue Guillén.

Cap dona centrista va resultar escollida en la candidatura de CC-UCD. La primera dona candidata que formava part de la llista de la coalició centrista era Maria Nuria Gene Moscoso, executiva d'una empresa de relacions públiques i membre del Secretariat Executiu de UCC, anava a la posició dinou. A nivell de suport electoral en els districtes, els centristes tenien els percentatges més alt de suport al Districte III (29.9%) i XI (26.9%) -on els centristes van erigir-se com a primera força- i obtenien els resultats més baixos al Districte IX (11.9%) i X (12,1%)⁶⁹⁷.

ERC va superar per dues dècimes el mínim exigít per obtenir representació. Amb els seus 41.845 vots i el 5,2%, va obtenir 2 regidors. Joan Hortalà i Arau de 38 anys era el cap de llista dels republicans, nascut a Olot, doctor en ciències econòmiques, professor mercantil i degà de la Facultat de Ciències Econòmiques de la UB, així com assessor de la Cambra de Comerç. L'altre regidor, Frederic Rahola i Aiguadé de 39 anys, llicenciat en ciències econòmiques, treballava dins el món editorial català i era net del primer alcalde de Barcelona durant la II República i fill d'exiliats. Va néixer a Perpinyà. La primera dona en la llista d'ERC ocupava la posició catorze, es tractava d'Emilia Sola Puigvert que formava part de la direcció d'ERC. A diferència dels quatre principals partits de Barcelona, els republicans tenien els seus graners de vots al Districte V (7,4%) i VII (7,1%), mentre que on obtenia els resultats més febles va ser al Districte III (3,6%) i al Districte IX (4,2%)⁶⁹⁸.

⁶⁹⁶ Carles Güell de Sentmenat, enginyer químic i empresari, José Maria Pujadas Porta, enginyer industrial i aparellador, antic delegat de serveis de l'Ajuntament. Josep Miró Ardévol, pèrit agrícola i director de diverses empreses. Josep Maria Comalrena de Sobregrau, llicenciat en dret, màrqueting i direcció. Francesc Blanch Terradas, metge. Jorgue Guillén Montenegro, metge i esportista. Santiago Sánchez Pradell, advocat. Carlos Soldevila Rodríguez, tècnic publicitari.

⁶⁹⁷ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Atlas electoral de...*, p. 123. A la resta de districtes, els percentatges aconseguits pels centristes van ser: Dte. I (15.9%), Dte. II (14.7%), Dte. IV (23.3%), Dte. V (13.6%), Dte. VI (23.3%), Dte. VII (13%), Dte. VIII (16.4%), Dte. XII (13.8%).

⁶⁹⁸ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Atlas electoral de...*, p. 123. A la resta de districtes, els percentatges aconseguits pels republicans van ser: Dte. I (6.2%), Dte. II (5,8%), Dte. IV (4.6%), Dte. VI (5,5%), Dte. VIII (6.2%), Dte. X (5.6%), Dte. XI (4.4%), Dte. XII (5.2%).

Al llarg de la campanya electoral de les municipals, els principals partits van dedicar bona part del seus missatges a parlar de possibles pactes post electorals. Aquest fet va tenir una presència important dins dels discursos de les diferents forces per dues raons principals. Per una banda, existia una consciència ferma, especialment dins les forces democràtiques i catalanistes, de viure un moment històric per al país, una etapa de recuperació de la democràcia i també de construcció d'aquesta. Per tant, les forces que havien combatut conjuntament el franquisme i a favor de la democràcia, tenien un passat recent de confluència i de col·laboració que facilitava la política dels pactes i també de la negativa a fer-ho amb la UCD, caracteritzada com un representant d'una part del règim anterior. El polifacètic Josep Maria Espinàs saludava el possible "Pacte de Progrés" com a positiu i s'oposava a les veus que criticaven l'aïllament de la UCD en el futur govern municipal. Espinàs caracteritzava el context com a esperançador pels futurs canvis que es preveien a l'horitzó arrel del pacte entre les forces progressistes i nacionalistes: "vivim un moment que en certa manera és 'constituent', i renunciar a aquest objectiu prioritari no em semblaria gaire lògic"⁶⁹⁹.

Els resultats electorals a Barcelona i els posicionaments dels partits respecte a l'estratègia dels pactes, van situar al PSC com l'eix central i com el partit "pont" de les negociacions. En la recta final de la campanya electoral⁷⁰⁰, els socialistes van publicar el seu programa d'actuació per als primers sis mesos del nou govern municipal. El programa constava de deu punts: 1. Més poder de decisió als òrgans de govern i als plens – en detriment de l'alcalde-, menys poder per als delegats de serveis, creació de noves comissions municipals, potenciació de les Juntes de Districte i ampliació de les seves competències. 2. Hisenda municipal: reorganització dels impostos municipals i coordinació amb alcaldes de les principals capitals per demanar un Decret-Llei urgent per a la liquidació de deutes. 3. Corporació democràtica, elecció democràtica del president per part dels alcaldes i reorganització interna per millorar la participació. 4. Organització i personal: Reestructuració, reforma i transparència. 5. Programació: Realitzar un inventari del patrimoni municipal -

⁶⁹⁹ ESPINÀS, Josep M. "Situació de compromís", a *Avui*, 11/04/1979, p. 24.

⁷⁰⁰ 31 de març de 1979.

sense fer des de 1929-, dur a terme estudis de futures inversions i participació de les juntes de districtes. 6. Equipaments i serveis urbans: Prioritat per equipaments socials *ex novo* i per la reforma dels que pateixen deficiències. També es contemplava la catalanització dels carrers i la desaparició dels noms franquistes. 7. Relacions ciutadanes: Control de l'Ajuntament de la Fira de Mostres i acabar amb el dèficit del consorci de Zona Franca, que estarà controlat per l'Ajuntament i la Generalitat. 8. Transports: Renovació dels consells d'administració de les companyies de transports. Crear noves línies de metro i ampliació dels carril-bus. 9. Habitatge: Assignació de 3.000 milions de pessetes del Ministerio de Obras Públicas per la renovació d'habitatges del PMV. Encetar l'establiment d'una auditoria per fiscalitzar la feina desenvolupada en zones com Baró de Viver, Casas Baratas, Zona Franca i les zones barraquistes. Crear comissions per estudiar la reconversió dels cascs antics. 10. Sanejament de platges: recuperació de la platja del Poble Nou en un any⁷⁰¹.

El primer cap de setmana posterior a les eleccions generals⁷⁰², els socialistes i els comunistes van convocar reunions de les seves respectives direccions per perfilar les grans línies de la seva política de pactes municipals. A la reunió del Consell Nacional del PSC-PSOE, es van debatre els anàlisis sobre els resultats electorals i es va aprovar una resolució entorn als pactes en pobles i ciutats. En aquesta resolució, els socialistes, com a primera força política de Catalunya, es comprometien a prendre la iniciativa per impulsar "pactes municipals de progrés" amb forces d'esquerres i democràtiques i en cap cas podrien tenir lloc acords amb el "continuisme" o amb els sectors provinents de l'antic règim com UCD i CD principalment⁷⁰³. També el PSC es mostrava disposat a arribar a acords bilaterals. Aquests haurien d'incloure un programa bàsic d'actuació a cada municipi on s'assoliria el pacte⁷⁰⁴ i el suport a l'alcaldia per a la llista més

⁷⁰¹ "Este es el programa de Narcís Serra para los próximos seis meses", a *La Vanguardia*, 05/04/1979, p. 8.

⁷⁰² El dissabte 7 i el diumenge 8 d'abril.

⁷⁰³ "Los socialistas insisten en querer asilar a UCD", a *La Vanguardia*, 10/04/1979, p. 7.

⁷⁰⁴ *Ibid.*

votada entre les forces que arribessin al pacte⁷⁰⁵. Per tant, els socialistes actuaven en una doble direcció respecte als futurs acords municipals. Aïllaven a la UCD i a qualsevol intent d'apropament entre aquesta i CiU -reduint moltíssim el rang de ciutats i pobles importants on un pacte entre aquestes dues forces podria governar-, i ampliava les possibilitats dels socialistes d'arribar a l'alcaldia o de formar govern gràcies a la col·laboració amb el PSUC i CiU principalment.

També el PSUC va reunir -el mateix cap de setmana- els seus òrgans de direcció amb la participació dels seus regidors electes a les eleccions municipals. Els comunistes catalans van aprovar que un primer element central dels pactes havia de ser el suport al cap de llista més votada a cada població entre les candidatures socialista i comunista. A més, el PSUC, en relació als pactes electorals més enllà del PSC defensava: "puerta abierta a la ampliación del pacto a otras fuerzas de izquierda o centro-izquierda", en clara referència a CiU i ERC. Jordi Borja, com a responsable de política municipal del partit, va insistir en unes declaracions a la premsa: "els regidors van als ajuntament a governar, no a fer ciutats comunistes o ciutats marxistes". Borja insistia que l'objectiu central era aconseguir acords sobre programes concrets a aplicar a cada població⁷⁰⁶. Els comunistes catalans mantenien una política ampla de pactes, similar a la dels socialistes, però en una posició més debilitada ja que ni tant CiU ni ERC tenien una bona disposició a pactar amb ells.

Unió Democràtica de Catalunya per la seva banda, va reunir el seu Consell Nacional el dissabte dia 7. Malgrat que les seves deliberacions no s'havien fet públiques encara, Francesc Borrell, un dels seus dirigents i regidor electe a Barcelona, va fer unes declaracions a la premsa prou significatives. El regidor d'Unió Democràtica apostava per un govern a Barcelona format per PSC-CiU: "dejando a la oposición, por la derecha, a UCD, y por la izquierda, al PSUC", per evitar la constitució d'un "bloc de socialistes i comunistes" i la vegada, no

⁷⁰⁵ "Aquest matí, primera reunió PSC-PSUC per a pactar", a *Avui*, 10/04/1979, p. 9.

⁷⁰⁶ "Para el PSUC es prioritario el pacto con el PSC", a *La Vanguardia*, 10/04/1979, p. 7.

deixar només a la UCD a l'oposició "hay que evitar que UCD se fortalezca, como así sería, dejando a este partido solo en la oposición"⁷⁰⁷.

El dimarts 10 d'abril, es van iniciar de manera formal⁷⁰⁸ les converses entre el PSC i el PSUC sobre els pactes municipals. La delegació dels socialistes catalans estava formada pel primer secretari del partit Joan Reventós, Josep Ignasi Urenda -responsable de política municipal- Carlos Cigarrán, Francesc Martí, Narcís Serra i Jordi Vallverdú. Per part del PSUC van assistir a la reunió Antoni Gutiérrez Díaz, Jordi Borja, Josep Miquel Abad, Jordi Conill i Xavier Folch⁷⁰⁹.

En aquesta reunió, els dos partits van arribar a un principi d'acord que es perfilaria el dia següent, dimecres 11. Aquest principi d'acord es fonamentava en tres punts: Un primer punt tractava del suport per a l'alcaldia al cap de la llista més votada a la localitat, malgrat que s'acceptava la possibilitat d'alguna excepció mínima, previ informe dels comitès locals d'ambdues organitzacions a les direccions centrals. En segon terme, aquest suport es realitzaria entre els candidats amb possibilitats reals dins el ventall de les forces de progrés. Finalment, s'apostava per la cessió de determinats poders de l'alcalde en favor del ple i de la Comissió Permanent. Així mateix, respecte a la possibilitat d'un hipotètic veto de CDC a cap acord eventual o indirecte amb els comunistes, Joan Reventós apuntava: "Esperem que no se'ns plantegi el dilema d'haver d'elegir entre CDC i el PSUC, però si es plantegés hauríem d'obrar d'acord amb els nostres principis socialistes"⁷¹⁰.

Just després de la finalització d'aquesta reunió, dirigents del PSC⁷¹¹ van reunir-se amb d'altres dirigents d'ERC⁷¹². D'aquesta manera s'evitava que totes les formacions es possessin a negociar en bloc, donades les reticències de CiU i d'ERC a negociar directament amb els comunistes catalans. En aquest sentit,

⁷⁰⁷ "Borrell: Convergència i Unió deberíamos entendernos con los socialistas", a *La Vanguardia*, 10/04/1979, p. 7.

⁷⁰⁸ A la seu del PSC a l'avinguda Cambó.

⁷⁰⁹ R. A i G, M. "PSC i PSUC inicien l'acord per al pacte de progrés", a *Avui*, 11/04/1979, p. 5.

⁷¹⁰ *Ibid.*

⁷¹¹ Reventós, Urenda i Martí, després s'unirien Narcís Serra i Pasqual Maragall.

⁷¹² Heribert Barrera, Frederic Rahola i Josep Rahola.

la premsa recollia les declaracions d'un dirigent d'ERC: "l'ideal hauria estat un pacte entre les forces afins, és a dir, socialistes, CDC i nosaltres. Si això no es pot aconseguir, cal tractar per tots els mitjans d'unir les màximes forces democràtiques, per aïllar el continuisme representat per la UCD"⁷¹³.

L'executiva de CDC es va reunir el dimarts 9 d'abril i el seu Consell Nacional el dia 10. Al dia següent pel matí, les direccions de CDC i UDC van fer una trobada per establir una estratègia comuna de cara a les negociacions dels pactes municipals. Després al migdia i a la seu del PSC, va tenir lloc la primera reunió formal entre el socialistes i convergents⁷¹⁴. Els assistents per part del PSC van ser Joan Reventós, Josep Ignasi Urenda, Narcís Serra, Carlos Cigarrán, Jordi Vallverdú, Jordi Martí, J. Salas i Pasqual Maragall. Per part dels nacionalistes, Jordi Pujol, Ramon Trias Fargas, Miquel Roca, Macià Alavedra i Francesc Borrell⁷¹⁵.

Els nacionalistes van negociar amb el PSC després que el Consell Nacional de CDC havia aprovat una resolució sobre els pactes municipals. En aquesta resolució, CDC apostava per negociar amb "totes les forces polítiques que actuen a Catalunya -i especialment amb el PSC-, l'estructuració i formació dels ajuntaments en les poblacions on Convergència i Unió té regidors". Pel que fa al marc -"Programa de reconstrucció municipal catalana"- on s'havia de moure l'actuació municipal, el CN de CDC assenyalava: "Aquesta actuació s'ha d'ajustar als objectius de democratització i normalització de la vida municipal, catalanització feta amb voluntat de respecte [...] i creació dels elements de benestar i promoció que la nostra societat necessita per a ser més justa i equilibrada"⁷¹⁶.

Concretament, respecte a l'Ajuntament de Barcelona, la resolució afirmava que CiU proposaria al PSC un programa d'actuació de sis mesos per a dur a terme les reformes més urgents a la ciutat i la participació dels nacionalistes als

⁷¹³ R. A i G, M "PSC i PSUC inicien l'acord per al pacte de progrés", a *Avui*, 11/04/1979, p. 5.

⁷¹⁴ També per la seva part van tenir lloc diverses reunions, una entre el PSUC i ERC, i posteriorment PSC-PSUC i PSC-ERC. "CiU negocia amb el PSC el programa municipal", a *Avui*, 12/04/1979, p. 5.

⁷¹⁵ *Ibid.*

⁷¹⁶ *Ibid.*

òrgans de govern. Així mateix, la resolució també parlava sobre la possibilitat que els socialistes no acceptessin aquesta proposta. Si era efectivament rebutjada, CiU es mantindria al marge de l'acord "sense abandonar una actitud de suport constructiu sempre que les actuacions concordin amb el nostre programa de reconstrucció municipal catalana"⁷¹⁷.

La posició adoptada per CDC va estar precedida d'un intens debat intern on es van confrontar dues posicions diferents. A l'executiva de CDC, Miquel Roca va defensar la necessitat d'oferir al PSC la possibilitat de considerar que el futur govern de Catalunya passava per un acord entre nacionalistes i socialistes, allunyant al PSC de la possibilitat de formar un bloc "frontpopulista" amb el PSUC. Segons Roca, aquest bloc era perillós per les possibilitats de radicalització que podria assumir. Per la seva banda, Macià Alavedra i Trias Fargas consideraven que l'estratègia a adoptar per part de CiU era la de mantenir-se a l'oposició si la coalició nacionalista no tenia la majoria i deixar el govern en mans de socialistes i comunistes, considerant que això debilitaria progressivament al PSC⁷¹⁸.

La votació d'aquests posicionaments -les dues propostes estaven molt influenciades per la realitat dels resultats a la ciutat de Barcelona- a l'executiva va atorgar un escàs marge en favor de la proposta de Roca per 9 vots a 7. Davant aquest resultat es va passar el debat al Consell Nacional. Segons informen els periodistes, a mitja sessió del CN de CDC, Jordi Pujol va fer reunir l'executiva per cercar una posició "intermèdia" que fos aprovada. La posició final de síntesi es decantava més per la proposta de Miquel Roca, ja que afavoria els pactes amb el PSC i no vetava explícitament els pactes amb el PSUC. Així mateix, CDC oferiria els seus vots per fer alcalde el cap de llista del PSC a les ciutats on hagués guanyat el PSUC, però donat el pacte bilateral entre PSC i comunistes, això no tindria repercussió efectiva. Aquesta posició final va obtenir 75 vots a favor, 25 en contra i 9 abstencions⁷¹⁹.

Després de la primera reunió entre PSC i CiU, es van succeir declaracions de dirigents socialistes i convergents entorn a aquesta reunió i els futurs

⁷¹⁷ *Ibid.*

⁷¹⁸ AR i MRJ. "Dues posicions una síntesi en el consell de CDC", a *Avui*, 12/04/1979, p. 5.

⁷¹⁹ *Ibid.*

moviments de negociació. Segons el que recull la premsa, Joan Reventós va mostrar-se optimista: "Hem tingut coincidències en parlar de la catalanització i la democratització dels municipis". El dirigent nacionalista Trias Fargas, per la seva banda, assumia la posició de fortlesa dels socialistes i afirmava que el mandat del seu partit era "trobar solucions per a la reconstrucció dels ajuntaments i acceptem la funció coordinadora del PSC"⁷²⁰.

Sobre l'afirmació de Reventós de que els socialistes estaven negociant a tres bandes en l'estratègia dels pactes de progrés, Trias mantenia que per part de CiU: "nosaltres oficialment no sabem res de les negociacions del PSC amb altres partits. Anem a la nostra. però no volem marginar ningú per motius de realisme polític. No tindrem, això no obstant, contactes amb el PSUC." El dirigent comunista Gutiérrez Díaz saludava el posicionament de CDC "perquè permet una via de negociació" i valorava positivament els esforços d'ERC en matèria d'arribar a acords i pactes entre les forces progressistes⁷²¹.

Aquests primers dies intensos de negociacions van començar a perfilar acords entre les diferents forces sobre temes més concrets d'organització i funcionament de l'Ajuntament, així com sobre el repartiment de responsabilitats. Un dels primers temes sobre la futura direcció de l'Ajuntament del futur alcalde Serra va ser el dels seus tinents d'alcalde. S'apuntava a que els tres tinents d'alcalde serien Pasqual Maragall, Josep Miquel Abad i Josep Maria Cullerell. Els delegats de serveis perdrien poder i els regidors assumirien més responsabilitats. La Comissió Municipal Executiva -formada per vuit delegats de serveis, vuit regidors, tres tinents d'alcalde i l'alcalde- canviaria de nom a Comissió Municipal Permanent i passaria a ser formada per 5 regidors del PSC, 3 del PSUC, 3 de CiU i 3 de CC-UCD, presidida per l'alcalde i on els delegats de serveis tindrien veu però no vot⁷²².

El dimarts 17 d'abril, es va celebrar el darrer ple⁷²³ dels regidors no democràtics de Barcelona. Tres regidors, Vicente Costa Ugeda, Rafael de Ferrater i Antonio

⁷²⁰ "CiU negocia amb el PSC el programa municipal", a *Avui*, 12/04/1979, p. 5.

⁷²¹ *Ibid.*

⁷²² "Parece definida la composición del nuevo Ayuntamiento", a *La Vanguardia*, 12/04/1979, p. 14.

⁷²³ L'únic punt del ordre del dia era aprovar l'acta de la sessió anterior i dissoldre's.

Cañellas van utilitzar el torn de paraula per recordar el seu pas i la seva implicació en l'Ajuntament de Barcelona. Posteriorment, Font Altaba va aixecar la sessió, finalitzada al crit de "Visca Barcelona"⁷²⁴. Dos dies després estava prevista la pressa de possessió del nou alcalde, però les negociacions van allargar-se fins el darrer moment i després del 19 d'abril encara es negociarien els últims serrells.

El dimecres 18, l'oficina de premsa del PSUC donava a conèixer un document amb l'acord entre els comunistes i socialistes, anomenat "Acords marc entre el PSC i el PSUC sobre els pactes municipals"⁷²⁵, però que immediatament Ignasi Urenda del PSC va declarar als mitjans de comunicació que només es tractava d'un esborrany, no d'un acord definitiu⁷²⁶.

La premsa informava que tant socialistes, comunistes, republicans i nacionalistes havien arribat a acords globals sobre la base de quatre punts:

- 1.Lectura democràtica i progressista de l'actual legislació municipal.
- 2.Aconseguir un quadre ampli de competències per als organisme municipals.
- 3.Catalanització i descentralització de la vida municipal a Catalunya i 4.
- Adhesions dels ajuntaments a la Generalitat provisional i als tràmits per a la consecució de l'Estatut de Catalunya.

Pel que feia a les negociacions entre UCD i CiU, Carles Güell remarcava que hi havia una ciutat clau a cada província -Tortosa a Tarragona, Mollerussa a Lleida i Figueres a Girona- on podien arribar a acords amb els convergents per

⁷²⁴ "El vell consistori s'acomiajà sense pena ni glòria", a *Avui*, 18/04/1979, p. 7.

⁷²⁵ AHSC. "Acord marc entre socialistes de Catalunya i P.S.U de Catalunya sobre els pactes municipals", Abril 1979. Fons Joan Colom (506). En el document es situava com a objectiu principal conformar una "majoria democràtica i de progrés", per democratitzar l'organització i la vida interna dels Ajuntaments. El programa d'actuació estava enfocat especialment als sectors populars. També mostrava el seu suport a la Generalitat provisional i a la reivindicació estatutària. El text recollia la clara disposició a establir acords de govern amb altres forces d'esquerra i centre esquerra que es concretarien en primer terme per l'acord respecte a l'alcalde i les responsabilitats executives del futur govern en els diferents municipis. L'acord comprenia la votació de la llista mes votada entre les forces PSC-PSUC i ERC i un termini de 30 dies per fer una proposta d'acord municipal respecte a les polítiques immediates a aplicar, com plans d'urgència etc. Altres punts rellevants i més concrets parlaven de les tinències d'alcaldia, on si la diferència de vots entre la primera i segona força era petita, la primera tinència d'alcaldia s'adjudicaria al segon partit més votat. Un altre aspecte tenia a veure amb la distribució dels regidors i les responsabilitats, apostant per un futur sistema on les àrees de govern tinguessin representants socialistes i comunistes, especialment si el número de regidors d'ambdós partits era similar. Per últim, també s'acordava que la comissió permanent dels municipis assumís més responsabilitats en detriment de la figura de l'alcalde.

⁷²⁶ "Fins el darrer moment no s'acabaren els pactes", a *Avui*, 19/04/1979, p. 5.

guanyar l'alcaldia. El dirigent centrista declarava a la premsa que a les negociacions amb CiU, els nacionalistes havien demostrat poc interès en arribar a pactes amb els centristes: "Han preferit posar-se d'acord amb els socialistes"^{727 728}.

El 19 d'abril va tenir lloc al Saló de la Reina Regent, la primera reunió amb els 43 regidors escollits a les eleccions municipals de Barcelona i el secretari general Jordi Baulies. La Mesa d'Edat es va constituir amb el regidor amb més edat, Felip Solé i Sabarís i el més jove, Miquel Bonilla i Ruiz. El secretari general Jordi Baulies, va llegir la certificació de la Junta electoral de Zona de Barcelona, proclamant regidors electes els 43 nous representants de la ciutadania a l'Ajuntament de Barcelona⁷²⁹. Després d'aquest tràmit, es va declarar constituït definitivament l'Ajuntament i es va passar a l'elecció de l'alcalde. Els regidors J.M Abad, X. Millet i J. Hortalà van renunciar a presentar la seva candidatura, mentre que Carles Güell va mantenir-la. El resultat de la votació va ser de 35 vots a favor de Narcís Serra i 8 per a Carles Güell i en conseqüència, el candidat socialista va ser proclamat alcalde⁷³⁰.

⁷²⁷ *Ibid.*

⁷²⁸ Efectivament, a Mollerussa, UCD i PSC havien aconseguit 4 regidors per 1 del PSUC i 2 de CiU que seria la formació que aconseguiria l'alcaldia amb el suport de l'esquerra. A la ciutat de Figueres, el PSC havia obtingut 7 regidors per 5 de CiU, 5 de UCD, 2 del PSUC, 1 d'ERC i 1 per una agrupació d'electors de dretes. Finalment Josep M. Ametlla del PSC seria proclamat alcalde. A Tortosa en canvi, UCD havia estat el partit més votat i havia aconseguit 7 regidors, CiU 5, ERC 4, PSC 3 i Coalició Democràtica 2. Amb el suport de l'esquerra l'alcaldia seria de CiU.

⁷²⁹ Per la candidatura del Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE): Narcís Serra Serra, Pasqual Maragall Mira, Francesc Martí Jusmet, Josep Ignasi Urenda Barriego, Jordi Vallverdú Gimeno, Felip Solé Sabarís, Francesca Masgoret Llardent, Cesar López Vera, Lluís Reverter Gelabert, Gonzalo Crespo Prieto, Mercè Sala Schnorkowski, Pablo Cernuda Barrios, Jacint Humet Palet, Enric Truñó Lagares, Raimon Martínez Fraile, Josep F. Octavio Fabregat. Per la candidatura del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC): Josep Miquel Abad Silvestre, Justiniano Martínez Medina, Agustí de Semir Rovira, Jordi Conill Valls, Rafael Pradas Camps, Nuria Gispert Feliu, Miquel Bonilla Ruiz, Ricard Boix Junquera, Francesc Reguant Fosas. Per la candidatura de Convergència i Unió: Francesc Xavier Millet Tusell, Josep Maria Cullell Nadal, Francesc Borell Mas, Albert Serratosa Palet, Antoni Comas Baldellou, Albert Pons Valón, Ramon Martínez Callén, Josep I. Thió de Pol. Per la candidatura de Centristes de Catalunya-UCD: Carles Güell de Sentmenat, Josep Pujadas Porta, Josep Miró Ardèvol, Josep Maria Comalrena de Sobregrau, Francesc Blanch Terradas, Jorge Guillén Montenegro, Santiago Sánchez Pradell, Carlos Soldevila Rodríguez. Per la candidatura d'Esquerra Republicana de Catalunya amb Front Nacional de Catalunya (ERC): Joan Hortalà i Arau, Frederic Rahola i Agudé.

⁷³⁰ AHCB. "Libro de actas del Consejo Pleno 1978-79 VIII", Barcelona, 19/04/1979, Reg. 498, pp. 98-99.

El darrer aspecte organitzatiu que mancava per escollir era la composició de la Comissió Municipal Permanent (CMP)⁷³¹. Aquest nou òrgan estaria format per 5 representants del PSC, 3 del PSUC, 3 de CiU i 3 de CC-UCD⁷³².

El darrer punt tractat va ser la proposta dels caps de llista de tots els partits i coalicions representants a l'Ajuntament. Aquest li havien fet arribar a la Mesa una proposta per celebrar una sessió extraordinària que la Presidència considerava "urgent i prioritària" i on es convidava a assistir al president Josep Tarradellas, a les autoritats de Barcelona, a tots els parlamentaris, diputats i senadors de Barcelona⁷³³.

Aquesta sessió extraordinària va tenir lloc al Saló de Cent, vint minuts després, amb la participació de les autoritats convidades, on destacava la presència de Tarradellas⁷³⁴. L'alcalde Serra va obrir la sessió. Felip Solé Sabarís i Miquel Bonilla, li van entregar la vara -símbol de l'alcaldia- al president Tarradellas, perquè aquest, en "nom de tots els regidors i del poble de Barcelona" li entregués a Narcís Serra com a nou alcalde "pel primer Consistori democràtic després de quaranta sis anys"⁷³⁵.

Després d'aquest fet simbòlic, van tenir lloc els parlaments dels caps de llista dels diferents partits amb representació al consistori, per explicar el posicionament polític de les seves respectives organitzacions. Joan Hortalà va ser el primer en parlar: "Defensarem un ideari, que es resumeix en sis punts: democràcia, participació, economia, descentralització, planificació i catalanitat". Hortalà relacionava que l'únic camí per defensar aquests punts era el de

⁷³¹ Com s'ha apuntat a dalt, la CMP substituïa a la Comissió Municipal Executiva.

⁷³² AHCB. "Libro de actas del Consejo Pleno 1978-79 VIII", Barcelona, 19/04/1979, Reg. 498, pp. 99-100. Els membres que hi formarien part van ser: (PSC) Francesc Martí Jusmet, Josep Ignasi Urenda Bariego, Jordi Vallverdú Gimeno, Felip Solé Sabarís, Pasqual Maragall Mira. (PSUC): Josep Miquel Abad Silvestre, Justiniano Martínez Medina, Rafael Pradas Camps. (CiU): Josep Maria Cullell Nadal, Francesc Borrell Mas, Albert Serratosa Palet. (CC-UCD): Josep Maria Pujadas Porta, Josep Miró Ardèvol, Francesc Blanch Terrades.

⁷³³ AHCB. "Libro de actas del Consejo Pleno 1978-79 VIII", Barcelona, 19/04/1979, Reg. 498, p. 100.

⁷³⁴ "Els regidors amb les bandes vermelles", a *Mundo Diario*, 20/04/1979, p. 2. Les bandes vermelles eren les històriques de Barcelona fins 1714 i també es van utilitzar durant la II República..

⁷³⁵ AHCB. "Libro de actas del Consejo Pleno 1978-79 VIII", Barcelona, 19/04/1979, Reg. 498, p. 104.

“l'esquerranisme i catalanitat”. El dirigent republicà també apuntava a que els resultats electorals tan favorables als socialistes afavorien els republicans per donar suport a la llista més votada i també s'identificaven amb el programa socialista⁷³⁶.

El líder centrista Carles Güell va ser el segon a parlar. El dirigent centrista, després de mostrar la seva satisfacció per la consolidació democràtica que suposava tornar a un consistori votat per la ciutadania i felicitar a l'alcalde Serra, va començar a desgranar les línies bàsiques del plantejament d'UCD a l'Ajuntament. Güell definia la política del seu grup com la defensora d'una política "d'unitat catalana en el sentit de respecte per a totes les forces polítiques, que tantes vegades ha defensat el President Tarradellas"⁷³⁷. Així mateix va desenvolupar el posicionament polític general de la seva coalició dins del marc d'una oposició "dintre d'un esperit de col·laboració". També va enumerar elements d'acció política, on govern municipal i l'oposició podrien arribar a acords, com la democratització de les estructures de decisió i d'organització interna de l'Ajuntament, la seva descentralització o la millora en els equipaments. Mentre que en els punts de possible enfrontament destacava de manera general "tot allò que no sigui respectuós amb el pluralisme polític" i parlava concretament de tres "preocupacions", com la generació de nous impostos "abans de millorar els mecanismes de recaptació dels actuals". El segon tema era la seguretat ciutadana "que preocupa a barcelonins de totes les classes socials" i en tercer lloc la dignificació de la tercera edat. Sense contraposar models en aquests tres elements citats per Güell, l'empresari va caracteritzar la línia política de la seva organització com a progressista dins del pluralisme polític "que possiblement no tothom comparteix"⁷³⁸.

Després li va tocar el torn a Xavier Millet. El cap de llista de CiU a l'Ajuntament va parlar en primer terme del compromís de la seva formació en la transparència, la responsabilitat i per una informació pública sobre la seva gestió "en el govern de la ciutat o des de l'oposició"⁷³⁹. El candidat convergent

⁷³⁶ *Ibid.*, pp. 104-105.

⁷³⁷ *Ibid.*, p. 105.

⁷³⁸ *Ibid.*

⁷³⁹ *Ibid.*, p. 106.

va continuar el seu discurs argumentant que la democràcia s'aconseguiria si es respectava l'opinió de tothom i es respectava la decisió majoritària amb "criteri constructiu". Per aquest "criteri", a més de no afegir un altre problema a Barcelona com seria la falta de suport de l'alcalde per part de CiU, els nacionalistes havien preferit votar Serra enlloc d'abstenir-se, segons les paraules de Millet. L'empresari nacionalista reclamava una gran ciutat "viva i que funcioni" però no deixava de ressaltar la difícil situació en la que es trobava la capital catalana. Per als convergents, la Barcelona que necessitava Catalunya havia de ser una ciutat unida "igualatòria [sic.], no discriminatòria, no 'revengista' no classista" i en primer terme per aconseguir això, calia que tots els barris disposessin d'equipaments, mitjans de transport i serveis municipals en termes quantitius i qualitius. En el marc del suport durant els primers sis mesos dels convergents a l'esquerra, Millet afirmava que CiU "prescindint temporalment d'ideologies" pactaria amb el PSC "un programa urgent de redreçament de la ciutat" i que passats "uns mesos" recuperarien la seva llibertat "únicament sacrificuem durant uns mesos el nostre protagonisme en benefici de la Ciutat"⁷⁴⁰.

El regidor del PSUC Josep Miquel Abad va assenyalar primerament, que els comunistes havien caracteritzat les eleccions municipals com l'eina principal per retornar el poder municipal a la gent i que sempre havien defensat un ampli acord entre les forces de progrés "inequívocament defensores de la democràcia, l'autonomia de Catalunya, i per tant de l'autonomia municipal"⁷⁴¹. Els resultats del dia 3 d'abril, segons el dirigent comunista, situaven Barcelona com "una peça clau en el procés de consolidació de la democràcia i de reconstrucció nacional de Catalunya". Abad reconeixia que l'acord no havia estat precedit d'un debat fàcil entre les diferents forces, però l'assumpció final d'aquest, posicionava el PSUC com un garant estable del govern municipal sense que això significués l'absència de discrepàncies eventuais. Abad volia situar el PSUC en un espai propi, diferenciat del soci convergent: "no estem, doncs, per un suport incondicional però tampoc per subscriure una pòlissa amb

⁷⁴⁰ *Ibid.*, p. 107.

⁷⁴¹ *Ibid.*

venciment fixe fent reserva de la seva possible renovació"⁷⁴². Finalment, el dirigent comunista va lamentar l'alta abstenció que va tenir lloc a les eleccions municipals, però mostrava la seva confiança en que s'obria una etapa històrica on ells, representants de la classe obrera -i que com a comunistes volien mantenir el caràcter industrial, obrer i popular de la ciutat- treballarien per fer una ciutat més justa socialment, descentralitzada i més participativa en defensa dels interessos "de la gran majoria dels ciutadans"⁷⁴³.

Després de les paraules de Josep M. Abad va parlar el flamant alcalde Narcís Serra. La primera part del seu discurs va centrar-se en la importància de la formació dels ajuntaments democràtics en la consolidació de la Democràcia al país i que per donar-li solemnitat a un moment històric com aquell, s'havia demanat al President de la Generalitat, al seu Consell Executiu i d'altres autoritats, la seva presència. Acte seguit, Serra va situar la construcció democràtica com un procés, on el municipalisme era essencial i els ajuntaments constituïen la institució política més propera per als ciutadans⁷⁴⁴. També el nou alcalde, va definir més concretament els 4 eixos de proposta programàtica dels socialistes durant les eleccions municipals de Barcelona. Humanitzar la ciutat "perquè hem de fer un Ajuntament més de serveis al ciutadà que d'obres i ciments". La reforma democràtica de l'administració i de la hisenda, centrada en la millora del rendiment de l'administració i la reconversió de l'excés "de personal burocràtic incrementant aquell que ha d'estar al servei directe del ciutadà al carrer i en el seu barri"⁷⁴⁵. Dirigint-se directament als funcionaris, l'alcalde els va recordar que "la democratització de l'Ajuntament suposarà canvis" i que hi havia una responsabilitat creixent per millorar l'eficiència del funcionariat en el servei al ciutadà i fer més enriquidor el seu treball⁷⁴⁶.

⁷⁴² *Ibid.*

⁷⁴³ *Ibid.*, p. 108.

⁷⁴⁴ *Ibid.*, p. 109.

⁷⁴⁵ *Ibid.*, p. 110.

⁷⁴⁶ *Ibid.*

El tercer gran eix era "l'ordenació de la regió metropolitana", que el dirigent socialista qualificava de: "necessitat imperiosa per a lluitar amb possibilitats d'èxit contra l'ofegament de Barcelona", tot insistint en que la Corporació vigent no tenia les suficients eines que es requerien per a dur a terme una reorganització de la regió i assenyalava la Regió I dissenyada per la Generalitat de Catalunya en l'etapa republicana com un àmbit "més realista"⁷⁴⁷.

El quart eix era el de la descentralització del poder municipal i la participació, caracteritzats com a "elements motors de la democratització que tots volem". Serra va defensar en el seu discurs que el mosaic de barris que conformava Barcelona necessitaven d'una descentralització intensa de l'Ajuntament i de potenciar els Consells de Districtes, per ser capaç d'oferir serveis directes a la població en la seva realitat més propera. Així mateix, l'alcalde vinculava la participació ciutadana no només com a garantia democràtica sinó també com d'eficàcia.

En clau de govern plural, el discurs de Serra va continuar senyalant que aquests eixos eren compartits amb les forces de progrés i que el programa acordat d'actuació s'aniria enriquint i concretant en poc temps.

Serra va continuar el seu discurs remarcant la seva voluntat d'acabar amb el "presidencialisme" que havia caracteritzat les etapes anteriors, afirmant que la capacitat de decisió màxima residia en el Ple Municipal i on les responsabilitats d'urbanisme, ensenyament o d'altres, recaurien en els consellers municipals i no "en persones designades per l'alcalde" en una clara crítica al gran poder que havien adquirit els delegats de serveis nomenats a discreció pels alcaldes durant les etapes predemocràtiques⁷⁴⁸.

També indicava que els primers passos en la descentralització es veurien a les Juntes de Districte que serien presidides per un Conseller Municipal. Aquest, formaria part d'un dels partits més votats al districte i incorporarien un Conseller Assessor. També la descentralització avançaria amb innovacions malgrat l'estret marc legal i, en un clar gest de complicitat amb les associacions de veïns, amb "l'existència d'un ampli moviment ciutadà i associatiu"⁷⁴⁹. L'alcalde

⁷⁴⁷ *Ibid.*

⁷⁴⁸ *Ibid.*, p. 111.

⁷⁴⁹ *Ibid.*

socialista contraposava el respecte a l'oposició municipal com a norma del seu govern, amb la pràctica negativa de UCD amb les forces de l'oposició al govern central i col·locava a Barcelona com a capdavantera, amb d'altres ciutats espanyoles, per reclamar recursos "que el centralisme dels darrers quaranta anys els ha negat"⁷⁵⁰.

El programa d'emergència va tenir un lloc en les paraules de Serra com un dels temes prioritaris del nou govern i també va parlar de l'objectiu a llarg termini de crear una ciutat puntera en creativitat, riquesa cultural, de capacitat administrativa, de serveis, que tornes a ser la ciutat "quan era la primera ciutat d'Espanya en instal·lar la llum de gas o l'electricitat, o fabricar vaixells o aplicar qualsevol avenç tècnic"⁷⁵¹. En parlar del passat, el dirigent socialista no va oblidar la repressió i la lluita viscuda a Barcelona durant tants anys, a la vegada que utilitzava unes paraules de concòrdia: "Som hereus d'una Barcelona que ha patit persecucions, perquè les han patides els seus treballadors, el seu poble. Volem avançar sense rancúnies i amb tota l'energia cap a la Barcelona de tots"⁷⁵².

En definitiva, la perspectiva que Serra va utilitzar en el seu discurs, era la de teixir Barcelona en una relació més equilibrada amb el seu entorn metropolità, sense renunciar al seu paper de motor econòmic i polític de Catalunya i Espanya, sense perdre de vista el seu paper al Mediterrani.

Després de les seves paraules com a nou alcalde de Barcelona, Serra va informar a la sessió de que tots els caps de llista li havien tramès una proposta -l'únic assumpte de l'ordre del dia- que es va sotmetre a votació, obtenint el suport unànim de tots els regidors: "En aquest dia històric de constitució de l'Ajuntament democràtic de Barcelona, manifestem la nostra decidida voluntat de maldar per la urgent aprovació de l'Estatut de Catalunya tal com va ser sancionat per l'Assemblea de Parlamentaris el 29 de desembre de 1978"⁷⁵³.

Acte seguit a l'aprovació del suport a l'Estatut de Catalunya sense modificacions, el president Tarradellas va felicitar a tots els partits polítics

⁷⁵⁰ *Ibid.*, pp. 111-112.

⁷⁵¹ *Ibid.*

⁷⁵² *Ibid.*, p. 113.

⁷⁵³ *Ibid.*, p. 114.

presents i va desitjar bona feina al nou Ajuntament democràtic i va agrair la invitació del consistori al Consell Executiu i a ell mateix, per ser presents en aquella jornada. Òbviament, Tarradellas va aprofitar l'ocasió per parlar també del futur Estatut d'Autonomia de Catalunya i la sessió extraordinària va finalitzar amb un “Visca Catalunya” seguit del cant dels Segadors⁷⁵⁴.

La premsa recollia al dia següent la sessió històrica que havia iniciat la recuperació de la democràcia municipal a Barcelona, així com també d'altres elements més anecdòtics com quan Narcís Serra al capdavant d'alguns regidors va ballar sardanes a la Plaça Sant Jaume juntament amb la multitud que s'hi reunia⁷⁵⁵ o de la indumentària d'alguns regidors, com els regidors comunistes Justiniano Martínez, Miquel Bonilla i Francesc Reguant que van assistir sense corbata o Ramon Martínez Callen, de CiU, amb corbata de llacet⁷⁵⁶.

“Quan es va preparar la pressa de possessió, ens vam reunir els socialistes. El Narcís va preguntar a un dinar si algú estava disposat a ajudar-lo a preparar la pressa de possessió, jo vaig anar a l'Ajuntament sent electe, però no actiu. Llavors, vaig a l'Ajuntament a veure l'alcalde, el Font Altaba, em va dir 'mira, jo d'això porto quatre dies, ves a veure el secretari Baulies'. Vaig anar però no em va fer gens de cas, estava llegint diari i ni el va deixar de llegir. Vaig anar al cap de protocol, amb en Víctor Scholz. Vam parlar del tema, tothom esperava una pressa de possessió sense prestigi. Vam decidir que no, que les institucions son les institucions, ens hem de fer respectar. Amb solemnitat va ser la pressa possessió. Amb corbata, americana i vam pactar alguns més joves del PSUC, 'cuello de cisne' com a molt, amb americana i tal. Vaig obligar a comprar una corbata al Maragall al Corte Inglés. Va ser un impacte, la societat, una part, va dir que no érem uns desarrapats, que podien prendre poder amb solemnitat”⁷⁵⁷.

Huertas Claveria, en un article d'opinió a *Mundo Diario* posterior a la sessió del 19 d'abril, feia un repàs a la significació històrica d'aquell fet i sobre la composició del nou consistori barceloní:

⁷⁵⁴ *Ibid.*, pp. 115-116.

⁷⁵⁵ “El poder popular ya tiene concejales”, a *Mundo Diario*, 20/04/1979, p. 2.

⁷⁵⁶ “No todo estaba previsto”, a *Mundo Diario*, 20/04/1979, p. 5.

⁷⁵⁷ Lluís Reverter Gelabert, entrevista amb l'autor (04/10/2016).

"representantes ilustres de Cristianos para el Socialismo, dirigentes obreros de la huelga de la construcción, jóvenes libertarios condenados a muerte, ex miembros del fenecido FOC y de la no fenecida pero muy minoritaria Bandera Roja, antiguos miembros de las también desaparecidas comisiones de barrio, coautores de libros que pusieron en solfa la gestión del *porciolismo*, el caballo de Troya para las asociaciones de barrios dentro de la Federación de Asociaciones de Vecinos, franquistas conversos y por convertir, la "bestia negra" de los especuladores que veían en el Plano Comarcal un freno a sus posibilidades, ex redactores de "Or i flama" -despedidos y *despedidores*-miembros de colegios profesionales que fustigaron a las anteriores administraciones municipales, técnicos que llevan años asesorando el movimiento popular para que no esquilmén más los barrios de lo que ya lo están, nietos de poetas insignes, y patrocinadores de candidatos democráticos en tiempo no democrático e incluso un candidato democrático que no prosperó, cronistas del movimiento juvenil, que son jóvenes eternos, representantes más que ilustres de la difunda y querida Asamblea de Catalunya [...] La ciudad real sustituyó definitivamente a la ciudad oficial en un intento más que arriesgado de llegar a ser el ayuntamiento esa casa de todos que hace tanto tiempo no es"⁷⁵⁸.

A finals de mes, la premsa es feia ressò dels avenços en les negociacions sobre qüestions organitzatives entre els diferents partits. L'alcalde Serra va fer pública una nota on remarcava que les tres tinències d'alcaldia tindrien el mateix rang. També situava l'Àrea de Descentralització i Participació Ciutadana amb "un paper d'especial rellevància en aquesta nova etapa, d'acord amb les prioritats anunciades per les forces majoritàries", també indicava, la futura subdivisió la Delegació de Serveis de Cultura i Ensenyament en dues àrees separades. De la mateixa manera, la Delegació de Promoció Ciutadana es subdividiria en dues àrees: Relacions Ciutadanes i Serveis socials⁷⁵⁹. Els serveis d'esports passarien a formar part d'una subàrea dins de l'Àrea de Cultura, es crearia una Delegació d'Obres Públiques i Transports que englobaria les unitats operatives i activitats corresponents. La Delegació de Serveis de la Guardia Urbana, juntament amb extinció d'incendis formarien part d'una nova àrea, Protecció Ciutadana, depenent directament alcaldia⁷⁶⁰.

⁷⁵⁸ HUERTAS, Josep M. "El mar ha saltado sobre la ciudad", a *Mundo Diario*, 20/04/1979, p. 23.

⁷⁵⁹ "El mateix rang per als tres tinents d'alcalde", a *Avui*, 25/04/1979, portada.

⁷⁶⁰ "Es crea un òrgan per sobre de la permanent", a *Avui*, 25/04/1979, p. 2.

En resum, les àrees de finances, sanitat, serveis socials, ensenyament, cultura, obres públiques i transports, urbanisme i protecció ciutadana serien equiparades a les actuals delegacions de serveis. Les altres àrees de serveis restants, es a dir, joventut, relacions ciutadanes, serveis municipals, empreses municipals i el Patronat, restarien sota la responsabilitat d'un Conseller-Regidor, i aquesta organització i el seu funcionament serien coordinats per una "comissió de coordinació"⁷⁶¹, amb representats de diversos partits del govern. També en aquests darrers dies d'abril, es van realitzar canvis rellevants en matèria de comunicació. Jaume Castell, antic cap del Gabinet de premsa creat per Josep M. Socías, dirigiria un gabinet de publicacions de nova creació i Josep Maria Soria, que va dirigir la campanya de premsa de Narcís Serra, assumiria el Gabinet de premsa de l'alcaldia⁷⁶².

A finals de mes, les negociacions, malgrat estar en les seves etapes finals, no eren fàcils, fins i tot entre el PSC i el PSUC, que tenien diferències sobre el repartiment dels responsables a les diferents àrees⁷⁶³. En el cas dels transports, espai clau de la política de l'Ajuntament, es cercaria l'acord amb un president del PSUC en els autobusos i amb un vicepresident socialista i en contrapartida, els rols funcionarien a la inversa per al metro⁷⁶⁴.

El dijous 26 d'abril. Narcís Serra realitzaria el seu primer viatge oficial com alcalde de Barcelona. Serra i Lluís Reverter anirien a Madrid on serien rebuts pel rei Joan Carles i pels ministres Ministre d'Ordenament Territorial i Hisenda⁷⁶⁵.

⁷⁶¹ *Ibid.*

⁷⁶² "Ultimada la composición del nuevo Ayuntamiento", a *La Vanguardia*, 25/04/1979, p. 17.

⁷⁶³ FAVÀ, Maria. "Continuen les tensions entre el PSC i el PSUC" a *Avui*, 26/04/1979, p. 7.

⁷⁶⁴ J.C.R "Los servicios y departamentos municipales ya tienen titular", a *La Vanguardia*, 27/04/1979, p. 23.

⁷⁶⁵ *Ibid.*

6.4. Les primeres passes del nou govern

El 15 de maig de 1979 va tenir lloc la celebració del primer Consell Plenari del nou Ajuntament democràtic, en sessió extraordinària i urgent. La sessió tenia molta importància, ja que després de setmanes de negociacions, finalment es faria oficial el cartipàs municipal, es a dir, el conjunt de decrets que determinarien les característiques organitzatives, de responsabilitat i funcionament de l'Ajuntament de Barcelona.

En primer terme es van llegir els decrets signats per l'Alcaldia⁷⁶⁶ on es nomenaven els tres tinents d'alcalde i les seves funcions. Pasqual Maragall com a Tinent d'Alcalde d'Organització i Reforma Administrativa, Josep Miquel Abad com a Tinent d'Alcalde de Planificació i Programació i Josep Maria Cullell com a Tinent d'Alcalde d'Hisenda i Pressupostos⁷⁶⁷.

Ja durant les negociacions post electorals, el PSC i el PSUC havien tingut diferències sobre qui hauria de ser el primer tinent d'alcalde. El PSUC volia que Abad ocupés aquest càrrec⁷⁶⁸, però la resolució final no seguiria el clàssic model de primer, segon i tercer tinent d'alcalde. Al propi decret de nomenament, s'especificava que l'Alcaldia "ha considerat oportú no establir un ordre de prelatió entre els tinents d'alcalde que ha nomenat". Per tant, les substitucions per qualsevol mena d'impediment per part de l'Alcalde Serra dependria de cada situació concreta⁷⁶⁹. A la pràctica però, Pasqual Maragall actuaria normalment com a primer tinent d'alcalde, Josep M. Abad com a segon i Josep M. Cullell com a tercer⁷⁷⁰.

En un altre decret de l'Alcaldia llegit al ple, es nomenaven els regidors que presidirien les Juntes Municipals de Districte. L'acord entre els partits va permetre que les quatre principals forces polítiques presidissin almenys dos

⁷⁶⁶ Amb data del 4 de maig de 1979.

⁷⁶⁷ AHCB. "Libro de actas del Consejo Pleno 1978-79 VIII", Barcelona, 15/05/1979, Reg. 498, p. 133.

⁷⁶⁸ "Tinents d'alcalde, districtes i delegats, punts clau", a *Avui*, 13-14/04/1979, p. 5.

⁷⁶⁹ AHCB. "Libro de actas...", p. 133.

⁷⁷⁰ "Els tinents d'alcalde estan numerats", a *Avui*, 26/04/1979, p. 7.

dels dotze districtes de Barcelona. Els socialistes presidirien sis districtes, i comunistes, nacionalistes i centristes, dos respectivament⁷⁷¹.

En una altre decret, es nomenaven els presidents i vicepresidents de les Comissions informatives⁷⁷². Aquesta va ser la primera tongada de nomenaments de responsabilitats a les comissions informatives. Els decrets de nominacions van continuar i es van ratificar els nomenaments sobre els Òrgans de Gestió municipal⁷⁷³. El següent decret tenia la data del 14 de maig, i es designaven els Regidors-Consellers de les àrees municipals. El nou organigrama constava de catorze àrees⁷⁷⁴, vuit de les quals van estar dirigides pels socialistes: Descentralització i Participació ciutadana (Jordi Vallverdú), Ensenyament (Ramón Martínez), Sanitat (Felip Solé), Transports (Jacint Humet), Serveis Socials (Francesca Masgoret), Joventut i Esplai (Enric Truñó), Patronat Municipal de l'Habitatge (Mercè Sala) i Relacions Ciutadanes (Lluís Reverter). Tres van estar encapçalades pel PSUC: Cultura i Esports (Rafael Pradas), Urbanisme (Ricard Boix) i Empreses Municipals (Justiniano Martínez). Dues àrees per a CiU: Obres Públiques (Albert Serratosa) i Hisenda (Antoni Comas) i una per ERC, Serveis Municipals (Joan Hortalà)⁷⁷⁵.

⁷⁷¹ Districte I: Josep F. Octavio Fabregat (PSC), Dte. II: Miquel Bonilla Ruiz (PSUC), Dte. III: Josep M. Pujadas Porta (UCD), Dte. IV. Francesc Borrell Mas (CIU), Dte. V. Ramón Martínez Fraile (PSC), Dte. VI. Albert Pons Valón (CiU), Dte. VII. Pau E. Cernuda Barrios (PSC), Dte. VIII. Mercè Sala Schnorkowski (PSC), Dte. IX. Gonçal M. Crespo Prieto (PSC), Dte. X. Núria Gispert Feliu (PSUC), Dte. XI. Francesc Blanch Terradas (UCD) Dte. XII. César López Vera (PSC). AHCB. "Libro de actas...", pp. 135-136.

⁷⁷² Pressupost i Regulació d'Exaccions: President, Josep M. Cullell. Vice-president 1er. Ricard Boix. Vice-president 2on. Mercè Sala. Planificació i Programació: President, Josep Miquel Abad. Vice-president 1er. Jordi Vallverdú Vice-president 2on. Francesc Borrell. Ordenances i Reglaments generals: President, Pasqual Maragall. Vice-president 1er. Josep Ignasi Thió. Vice-president 2on. Agustí de Semir. AHCB. "Libro de actas...", p. 136.

⁷⁷³ Servei municipal de Parcs i Jardins: President, Xavier Millet i Vice-president Francesc Martí. Servei municipal de Pompes Fúnebres: President, Agustí de Semir i vice-president, Felip Solé. Patronat municipal de l'Habitatge: Presidenta, Mercè Sala i vice-president, Ricard Boix. Empresa municipal Asseguradora de Serveis i Prestacions, S.A.: President, Gonçal M. Crespo i vice-president, Agustí de Semir. Transports de Barcelona, S.A.: President: Jacint Humet, vice-presidnet 1er. Miquel Bonilla. Vice-president 2on. Albert Serratosa. Ferrocarril Metropolità de Barcelona, S.A.: President Jacint Humet. Vice-president 1er. Miquel Bonilla. Vice-president 2on. Albert Serratosa. AHCB. "Libro de actas...", pp. 136-137

⁷⁷⁴ L'Àrea de Protecció Ciutadana va ser adjuntada a l'Alcaldia i l'Àrea de Funcions generals va veure com les seves atribucions es dividien entre les tres tinències d'alcaldia. pp. 3-30 Dossier Reforma.

⁷⁷⁵ AHCB. "Libro de actas...", p. 137.

Com veiem, no es repartir seguint una proporció exacta, a més, la majoria dels delegats de serveis eren propers als socialistes. Per exemple, les dues àrees clau dirigides pels comunistes (Urbanisme) i convergents (Hisenda), tenien delegats amb molt de pes que estaven a l'òrbita socialista com eren Joan Antoni Solans i Joan Angelet.

Josep Miquel Abad, com a tinent d'alcalde de Tinent d'Alcalde de Planificació i Programació, integrava les àrees d'Urbanisme, Obres Públiques, Transports, Patronat Municipal i diverses subàrees de Funcions Generals com: planificació i programació, estadística i contractació⁷⁷⁶. Pasqual Maragall, com a tinent d'alcalde d'Organització i Reforma Administrativa, integrava les àrees de Descentralització i Participació Ciutadana, Sanitat, Ensenyament, Cultura i Esports, Serveis Socials, Relacions Ciutadanes, Joventut i diverses subàrees de Funcions Generals com: organització, disposicions generals, informació general de base, població, atencions de l'Estat, serveis centrals, serveis jurídics, personal, parc mòbil i centre reproductor de documents i impremta municipal⁷⁷⁷. Finalment, Josep Maria Cullell, com a Tinent d'Alcalde d'Hisenda i Pressupostos integrava les àrees d'Hisenda, Serveis Municipals i Empreses Municipals, així com diverses subàrees de Funcions Generals com: intervenció de fons i dipositaria de fons⁷⁷⁸.

Un altre decret important del 14 de maig va ser el cessament dels set delegats de serveis que des del dia 20 d'abril estaven exercint el seu càrrec amb caràcter transitori i el nomenament dels vuit delegats del primer consistori democràtic. Joan Angelet repetia com a delegat de Serveis d'Hisenda, així com Joan Antoni Solans a Urbanisme i Antonio Figueruelo a Protecció Ciutadana. Graziel-la Costa continuava de delegada, però en la flamant delegació de Descentralització i Participació Ciutadana. Els canvis de responsables es van produir a Sanitat, on Lluís Serrat va ser reemplaçat per Josep Martí Valls, a Cultura, on Joan de Sagarra va ser substituït per Joan Anton Benach Olivella i en Obres Públiques, que havia ocupat Josep Martí Pujadas fins a la seva participació en les llistes dels centristes, va entrar-hi en el seu lloc Antoni

⁷⁷⁶ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Dossier de la reforma administrativa: Balanç del primer any. Juny 1980*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1980, p. 24.

⁷⁷⁷ *Ibid.*, p. 25.

⁷⁷⁸ *Ibid.*

Castellort i Riba. Aquests delegats tenien un perfil progressista i de reconegut prestigi en el seus sectors⁷⁷⁹.

A més, es va crear la delegació de Serveis d'Ensenyament, amb l'economista i professor Josep Maria Bas Adam com a principal responsable⁷⁸⁰. La delegació de Serveis Municipals amb Eduardo de Paz va desaparèixer. L'alcalde Serra va posar de relleu que les set delegacions de serveis no eren suficients per afrontar amb garanties els reptes administratius del nou govern i proposava que en el futur es nomenarien directors a les àrees de Serveis Socials, Serveis Municipals i d'Empreses Municipals. Aquesta darrera es proposava per a la seva direcció a Josep Serra i també per a un futur proper es proposaria a Francesc Gordo com a Conseller-Delegat de Transports i Eduardo de Paz com a Conseller-Delegat de Mercabarna⁷⁸¹.

Després es va aprovar el primer decret -amb data de l'11 de maig- per part de l'alcaldia en relació a la descentralització. El decret preveia la constitució d'una Comissió especial de Descentralització i Participació. Aquesta comissió centraria la seva activitat en l'estudi de les possibilitats existents per iniciar la distribució de poder al districtes a través de les juntes, la creació de Consells de Districtes i en definitiva, explorar totes les possibilitats per avançar en els objectius descentralitzadors. El decret també marcava l'estructura directiva de la comissió, presidida pel Regidor-Conseller de de l'àrea i amb els presidents de les Juntes Municipals de Districte com a vocals. També es marcava la redacció d'un futur reglament de funcionament intern⁷⁸².

En un altre punt, es van completar la formació de les Comissions informatives amb regidors que actuarien en representació de la Comissió Municipal Permanent (CMP)⁷⁸³. El posterior element que es va tractar va ser la proposta

⁷⁷⁹ AHCB. "Libro de actas...", p. 138.

⁷⁸⁰ *Ibid.*

⁷⁸¹ *Ibid.*

⁷⁸² *Ibid.*, pp. 138-139.

⁷⁸³ *Ibid.*, pp. 139-140. Pressupost i Regulació d'Exaccions: Justiniano Martínez i Josep Miró Ardèvol. Planificació i Programació: Rafael Pradas i Josep Maria Pujadas. Ordenances i Reglaments generals: Josep Ignasi Urenda i Francesc Martí. També es van nomenar com a vocals: Lluís Reverter, Albert Pons, Ramon Martínez i Frederic Rahola (Servei Municipal de Pompes Fúnebres). Frederic Rahola, Lluís Reverter i Ricard Boix (Servei Municipal de Parcs i Jardins). Francesc Borrell, Francesca Masgoret, Francesc Reguant i Gonçal Crespo (Patronat

de l'Alcaldia per a celebrar sis sessions ordinàries del Consell Plenari, amb la voluntat de celebrar una cada mes, sense comptar les extraordinàries i situant les reunions de la CMP en el segon i quart divendres de mes⁷⁸⁴. Com a final del primer bloc del CP es van designar els membres de les comissions informatives en representació del mateix Consell Plenari⁷⁸⁵.

La segona part d'aquest CP va girar entorn a les línies generals de la política a desenvolupar pel consistori. El plantejament inicial era dur a terme unes propostes municipals que servien com a base per a la redacció -que s'hauria de realitzar fins a final d'any- d'un programa d'actuació municipal de quatre anys⁷⁸⁶. Aquesta proposta inicial, presentada el 15 de maig al CP, no va desembocar finalment en una mena de "preàmbul" d'un programa d'actuació municipal per tot el primer mandat sinó, en el gruix de la proposta política que desenvoluparia el primer govern democràtic després del franquisme, un veritable programa de govern. Aquest fet revesteix una gran importància ja que va significar la posada en marxa d'un programa de govern global i amb l'acord entre els quatre partits que donaven suport al govern.

Per aquest motiu, la sessió del consell plenari seria molt extensa i intensa. Fins i tot, a mesura que avançava la sessió i les intervencions dels ponents, es va demanar des de l'Alcaldia i de manera repetida que la brevetat en les exposicions fos la nota dominant. Malgrat això, va ser difícil per als responsables polítics resumir les seves línies generals i també les actuacions

Municipal de l'Habitatge). Felip Solé, Xavier Millet, Frederic Rahola i Albert Pons (Empresa Municipal Asseguradora de Serveis i Prestacions, S.A.). Josep Ignasi Urenda, Jordi Conill i Cèsar López (Transports de Barcelona, S.A.). Josep Ignasi Urenda, Jordi Conill i Cèsar López (Ferrocarri Metropolità de Barcelona, S.A.). Joan Hortalà, Jordi Vallverdú, Miquel Bonilla, Josep Thio i Justiniano Martínez (Mercabarna).

⁷⁸⁴ *Ibid.*, p.140. La proposta va ser aprovada amb els vots en contra dels regidors centristes que defensaven dos sessions al mes en una primera etapa per posar en marxa la maquinària municipal així com un compromís més ferm que no només la "voluntat" de realitzar una sessió mensual.

⁷⁸⁵ Pressupostos i Regulació d'Exaccions: Frederic Rahola, Lluís Reverter, Jacint Humet, Cèsar López, Núria Gispert, Antoni Comas i Carles Soldevila. Planificació i Programació: Francesca Masgoret, Enric Truñó, Pau E. Cernuda., Antoni Comas, Frederic Rahola, Francesc Reguant i Josep Maria Comalrena. Ordenances i Reglaments Generals: Gonçal Crespo, Albert Serratosa, Jordi Conill, Frederic Rahola, Miquel Bonilla, Santiago Sánchez i Carles Soldevila. També es va designar la representació de l'Ajuntament de Barcelona en el Consorci de la Zona Franca: Narcís Serra, Alcalde-President, Mercè Sala, Jordi Vallverdú, Justiniano Martínez, Josep Miquel Abad, Josep Thio, Albert Pons i Joan Hortalà. *Ibid.*, pp. 140-141.

⁷⁸⁶ *Ibid.*, p. 141.

concretes per als primers sis mesos del govern municipal de la ciutat. La importància d'aquest fet obliga a fer com a mínim una breu síntesi de cada intervenció.

El primer en presentar les línies programàtiques del govern fins a final de l'any 1979 va ser l'alcalde Narcís Serra, que va iniciar la seva exposició remarcant que en primer terme s'havia vist la necessitat de "reorientar molts elements a l'Administració municipal⁷⁸⁷ i de dotar-la de mecanismes veritablement democràtics" i fixar primer els canvis en els serveis al ciutadà, enlloc d'activitats inversores importants i de lenta implantació. Com a responsable de l'Àrea de Protecció Ciutadana⁷⁸⁸ Serra va anunciar diverses iniciatives com la implantació del Guàrdia de barri i l'augment de recursos humans i materials per al cos de la policia municipal⁷⁸⁹.

Després de l'alcalde, va parlar el tinent d'alcalde i responsable de l'Àrea d'Hisenda Josep Maria Cullell. El dirigent convergent va situar cinc principis genèrics per a l'actuació de la seva àrea: Transparència amb la ciutadania respecte als comptes municipals, dur a terme una millora de l'eficàcia recaptatòria i en la lluita contra la inflació, millorar la racionalitat de les figures impositives, simplificant-les i controlant les despeses de recaptació, aconseguir l'equitat fiscal, evitant les situacions de privilegi i com a cinquè principi, la reivindicació de més capacitat de gestió i d'una major participació en els impostos estatals apropant-se als percentatges existents en d'altres països europeus⁷⁹⁰.

En la seva exposició, Cullell va parlar del dèficit de l'Ajuntament on destacaven els 10.500 milions de pessetes de les empreses de transport per al 1979 i a la urgent necessitat que l'Estat assumís una part important del deute global. Posteriorment, Cullell va dibuixar les propostes per a la millora en la gestió recaptatòria⁷⁹¹.

⁷⁸⁷ Annex II.

⁷⁸⁸ Ja que es trobava adscrita directament a l'alcaldia. El delegat de Serveis era Antonio Figueruelo.

⁷⁸⁹ *Ibid.*, pp. 141-142.

⁷⁹⁰ *Ibid.*, p. 142.

⁷⁹¹ *Ibid.*, p.143. informació més detallada més endavant, al punt que tracta els temes econòmics de l'Ajuntament

Després de les propostes, el regidor centrista Miró va prendre la paraula per criticar que la informació de les actuacions de l'Àrea d'Hisenda no hagués arribat abans, limitant sens dubte la capacitat per fer propostes alternatives i crítiques per part de l'oposició. Malgrat això, el regidor va plantejar propostes en la remodelació dels ingressos, en matèria de despeses i en matèria administrativa, totes elles, en termes generals enfocades a simplificar i centralitzar la tasca de l'Àrea⁷⁹².

L'exposició de les bases programàtiques va continuar de la mà de Pasqual Maragall, Tinent d'Alcalde d'Organització i Reforma Administrativa. El dirigent socialista sintetitzava el canvi de la política de l'administració de la ciutat que s'estava produint: "una administració centrada en les obres i les pedres a una altra dirigida a les persones, de passar d'una administració centralitzada i autoritària a una altra descentralitzada, oberta i transparent, de passar d'una administració dirigida per una corporació digital a una altra dirigida per uns regidors democràtics"⁷⁹³.

Segons Maragall, els conceptes que guiarien la seva àrea serien l'austeritat, especialment necessària en una realitat on es malgastaven molts recursos i existien molts exemples locals de manca dels serveis mínims. Un altre concepte feia referència a l'eficàcia per utilitzar els recursos de manera ràpida i reduint els costos. També destacava l'aspecte informatiu, ja que la seva mancança implicava una reduïda participació així com afavoria la ineficàcia i la corrupció. Un altre punt destacat va ser la descentralització per "trencar el mur existent entre els administradors i els ciutadans" i finalment la comarcalització, es a dir, la relació de Barcelona amb la resta de ciutats de l'àrea metropolitana⁷⁹⁴.

Maragall apuntava que la comissió per a la reforma administrativa presentaria en un termini de sis a set mesos les mesures per iniciar el canvi de la nova administració i fer un seguiment de la seva aplicació⁷⁹⁵. A més a més, el tinent d'alcalde assenyalava que el canvi més important dins el funcionament de

⁷⁹² *Ibid.*, pp. 143-144.

⁷⁹³ *Ibid.*, p. 144.

⁷⁹⁴ *Ibid.*, p. 145.

⁷⁹⁵ Més detall en el punt del treball que tracta la Reforma administrativa.

l'administració consistiria en afermar la presència diària i propera dels Regidors-Consellers i dels Regidors-Presidents de Districtes. Es a dir, s'alertava de la necessitat de realitzar canvis en l'actuació dels responsables polítics, un augment de les seves activitats i un treball permanent en el dia a dia de la vida de l'administració, amb el funcionariat⁷⁹⁶. Maragall, acabava la seva exposició recordant que es desconeixia "la magnitud i qualitat dels recursos humans de l'Administració municipal" i es marcava un termini de 6 mesos per acabar amb aquesta situació de desconeixement i falta d'organització interna⁷⁹⁷.

CC-UCD de la mà de Sánchez Pradell, Comalrena i Miró van sobre els canvis iniciats en els decrets en matèria organitzativa. Ni les contestacions de Maragall ni Serra van satisfer al grup centrista i Carles Güell va mantenir la voluntat de votar les qüestions al final del plenari⁷⁹⁸.

A continuació va prendre la paraula per exposar les línies bàsiques de la seva àrea el regidor de l'Àrea de Descentralització i Participació Jordi Vallverdú. Era notablement simbòlic que després de l'alcalde i dos tinentes d'alcalde, el següent regidor en explicar les seves propostes fos l'encarregat de la descentralització de l'Ajuntament. Aquest ordre en l'exposició, mostrava simbòlicament com aquest projecte d'empoderament dels districtes era un dels principals cavalls de batalla del nou govern democràtic.

Jordi Vallverdú va insistir en fer una "interpretació avançada de la legislació vigent" fins que Barcelona no disposés d'un nou marc d'autonomia municipal més ampli en la futura Catalunya autonòmica⁷⁹⁹. Així mateix, Vallverdú, que havia estat un important quadre del moviment veïnal de Barcelona, va afirmar la voluntat d'ajudar al moviment associatiu i potenciar-lo, creant nous canals de participació per aquest, a la vegada que posava de relleu l'error que suposaria confondre el suport popular acumulat pel moviment associatiu amb la nova legitimitat dels òrgans del govern democràtic i representatiu creada a partir del 3

⁷⁹⁶ *Ibid.*, p. 146.

⁷⁹⁷ *Ibid.*, p. 147.

⁷⁹⁸ *Ibid.*, pp. 147-149.

⁷⁹⁹ *Ibid.*, p. 149.

d'abril de 1979⁸⁰⁰. Cal destacar que aquesta advertència la realitzes el que havia estat un dels principals activistes socialistes dins de la FAVB fins feia poques setmanes.

El dirigent socialista va resumir en dos principis la base de la descentralització, que consistien en la unitat del poder municipal i la solidaritat entre els barris i districtes per millorar la "distribució dels recursos de què disposarà la ciutat els propers anys⁸⁰¹. Vallverdú va acabar la seva presentació donant compte dels primers passos que ja havia donat la seva àrea en matèria de descentralització i en quines serien les actuacions en els mesos propers⁸⁰².

El regidor d'Urbanisme Ricard Boix va ser el següent en intervenir. El dirigent comunista va destacar en la seva exposició que el creixement demogràfic i urbanístic de Barcelona estava quasi saturat i molt congestionat i que per tant, un eix bàsic de l'actuació havia de ser la contenció programada del creixement urbà. Les polítiques s'orientarien a l'assoliment de la igualtat social de tots els ciutadans en "l'accés als equipaments socials i en els nivells d'urbanització dels seus barris i impedit l'expulsió dels sectors populars del centre de la ciutat" i potenciar espais com un Consell del Medi Ambient. Les mesures per aconseguir aquests objectius urbanístics es basaven en una forta intervenció pública que el dirigent comunista considerava que havia de ser prioritària però no exclusivista⁸⁰³.

Després de la finalització de les propostes en matèria d'urbanisme, el grup centrista de la mà de Pujadas Porta, va fer una sèrie de propostes com l'impuls de l'energia solar en els edificis de nova planta o la creació d'una comissió en un període màxim de sis mesos per a la racionalització del consum energètic de la ciutat i la "utilització diversificada de fonts alternatives d'energies"⁸⁰⁴, propostes que van ser en part acceptades com els panells solars⁸⁰⁵ i explorar -

⁸⁰⁰ *Ibid.*

⁸⁰¹ *Ibid.*

⁸⁰² *Ibid.*, pp. 149-151. poner que hablo más en el punto que toca.

⁸⁰³ *Ibid.*, p.151. (poner que se hablará más de los objetivos en el area.

⁸⁰⁴ *Ibid.*, p. 154.

⁸⁰⁵ Panel solar encara en fase experimental però proves a la Piscina Bernat Picornell i Llar D'Assistència Social d'Emergència va explicar el regidor Boix.

per part dels regidors encarregats- en el futur si la citada comissió *ad hoc* i les seves competències podrien encabir-se en el Consell del Medi Ambient proposat pel mateix Boix⁸⁰⁶.

Després de la intervenció del regidor del PSUC, es va fer un primer esment per part de la Presidència del CP perquè les intervencions dels regidors fossin molt més sintètiques. El plenari ja havia acumulat moltes hores i encara mancaven per parlar la majoria dels Regidors-Consellers⁸⁰⁷.

L'enginyer de camins Albert Serratosa va fer la següent exposició com a Regidor-Conseller d'Obres Públiques. El representant convergent va presentar una bateria de propostes per al curt i el llarg termini dins de les línies generals que tenien per objectiu principal "garantir la urbanització elemental a tots els barris" i lligat amb això, fer front a les necessitats que es desprenen de la resta d'àrees d'actuació municipal⁸⁰⁸. També va parlar de la reorganització interna dels serveis, dedicant esforços tècnics als controls de qualitat, preu i als sistemes de contractació. Assenyalaria la voluntat d'avaluar les obres en curs i sintetitzava la seva guia d'actuació en una política al servei de les persones i no del "suport d'operacions especulatives"⁸⁰⁹.

Jacint Humet, com a Regidor-Conseller de Transports, va fer el resum de les idees bàsiques de la seva actuació, recordant en primer terme, que la política municipal havia de ser oposada a l'expressió de Fraga 'la calle es mía', "procurant que l'ús del carrer sigui per a tots els ciutadans tant "*de iure*" com "*de facto*"⁸¹⁰. La situació econòmica generada pels transports de Barcelona va ocupar gran part de la intervenció del regidor socialista, que plantejava una important reorganització de les companyies de transport per reduir costos, millorar la relació amb els sindicats i la coordinació entre Generalitat i Renfe, així com descentralitzar els serveis al ciutadà per descongestionar els desplaçaments dels veïns al centre. Humet va assenyalar el metro com la

⁸⁰⁶ *Ibid.*, pp. 154-155.

⁸⁰⁷ *Ibid.*, p. 155.

⁸⁰⁸ *Ibid.*, pp. 155-156.

⁸⁰⁹ *Ibid.*, p. 157.

⁸¹⁰ *Ibid.*

"peça bàsica del futur"⁸¹¹ i insistia en la necessitat que l'Estat actués de manera clara i directa per resoldre la "dramàtica" situació econòmica en els transports de la ciutat i va denunciar la diferència de tracte entre el metro de Madrid i Barcelona per part del govern central, "mentre a la capital espanyola el Govern central sufraga la infraestructura i superestructura del Metro, aquí només construeix la infraestructura"⁸¹².

Humet va acabar el seu torn de paraula citant les primeres accions de l'àrea com l'augment de noves bandes carril-bus, la incorporació de nous autobusos i la realització d'obres de millora en infraestructures i vehicles de transport⁸¹³.

El regidor centrista Blanch va intervenir per fer una proposta de supressió de limitació horària de les targetes pels veïns jubilats i persones de la tercera edat que seria acceptada per Humet, previ estudi per part dels serveis tècnics de l'Ajuntament sobre el seu impacte econòmic⁸¹⁴.

Després d'una altre avís de la Presidència perquè els regidors abreugessin les seves intervencions, el Regidor-Conseller de Sanitat Felip Solé va presentar els objectius principals de la seva àrea, com la transparència informativa a la ciutadania, la democratització de les tasques de planificació i control sanitaris, la racionalització i millor coordinació dels serveis sanitaris existents. També es plantejava la creació de consells i comissions sanitàries a la ciutat i districtes i l'inici de les investigacions dels principals problemes de salut de la ciutat de Barcelona, amb l'objectiu d'elaborar un programa d'actuació a llarg termini, donant preferència a les mesures de prevenció i assistència sanitària⁸¹⁵.

Pel que feia a les fites a curt termini, -fins la constitució del Consell de Salut a Barcelona i de les Comissions Sanitàries dels Districtes- es plantejava un pla urgent de sis mesos per a la creació d'una Comissió de Coordinació entre la Delegació de Serveis de Sanitat de l'Ajuntament i la Conselleria de Sanitat de la Generalitat, la creació a Barcelona d'un Consell de Salut i també la creació,

⁸¹¹ *Ibid.*

⁸¹² *Ibid.*, p. 158.

⁸¹³ *Ibid.*

⁸¹⁴ *Ibid.*, p. 159.

⁸¹⁵ *Ibid.*, p. 160.

amb la participació de diversos regidors⁸¹⁶ del Consell del Medi ambient⁸¹⁷. També es treballaria en la participació dels representants de la sanitat municipal, en una coordinació entre tots els hospitals, centres sanitaris de la ciutat, així com serveis d'urgència i ambulàncies. Finalment, s'estudiaria la reconversió dels dispensaris i altres equipaments municipals per crear centres de salut als barris i s'apostaria per la descentralització de la prevenció i l'assistència primària⁸¹⁸.

Rafael Pradas, com a Regidor-Conseller de l'Àrea de Cultura i Esports, va ser el següent representant polític en exposar les línies generals de la seva àrea i que segons les seves paraules, aquestes tractarien de fixar les bases en un termini de sis mesos per dotar a la ciutat d'una "política cultural democràtica, progressista, catalana i igualitària que estengui els béns de la cultura a la totalitat de la població". El periodista i militant del PSUC va voler expressar també que aquests objectius no anirien acompanyats de mesures espectaculars, però sí d'una feina que aconseguiria que en els quatre anys de govern tingués lloc un "canvi radical de la concepció cultural de la ciutat"⁸¹⁹.

En la primera part de l'explicació, el periodista va citar una sèrie d'objectius generals entre els que destacaven l'augment dels pressupostos per a les activitats culturals, la participació de la ciutadania en la presa de decisions de les "grans opcions culturals", l'establiment de més canals de coordinació entre les diverses activitats culturals i millorar i ampliar l'oferta d'aquestes activitats. També va fer una síntesi⁸²⁰ dels objectius sectorials on la cultura popular, les festes, les biblioteques o els museus entre d'altres, veurien modificades les seves activitats i organització⁸²¹.

A continuació, i seguint en l'Àrea de Cultura i Esports li va tocar el torn al regidor convergent Albert Pons Valón, que va prendre la paraula com a

⁸¹⁶ Principalment, (Parcs i Jardins, Obres Públiques i Urbanisme).

⁸¹⁷ *Ibid.*, pp. 160-161.

⁸¹⁸ *Ibid.*, p. 161.

⁸¹⁹ *Ibid.*

⁸²⁰ Més endavant en el treball s'ampliaran aquests elements en el punt del desplegament de la democràcia.

⁸²¹ *Ibid.*, pp. 161-163.

responsable de l'Esport. En primer terme va remarcar la necessitat de fer un anàlisi de la situació, ja que no es coneixia l'estat de l'esport a la ciutat abans de redactar un programa de futur, que amb tota seguretat -segons ell- s'hauria de basar en la cerca del sanejament i clarificació de recursos i mitjans de la "subàrea". Entre els criteris bàsics de la programació de futures activitats, Pons Valón va destacar la rendibilitat social de les instal·lacions i la promoció de l'esport de participació "amb preferència sobre el d'espectacle", el foment de l'esport escolar com a planter de futurs esportistes i "de la funció que realment ha de tenir l'esport, que és crear comunitat"⁸²².

Com a objectius immediats, Valon propugnava la creació de consells d'esports per a una actuació "transparent, descentralitzada" i que afavoriria la participació dels ciutadans. També apostava per dirigir "racionalment" les instal·lacions esportives, assegurar la rendibilitat d'aquestes i augmentar la importància -especialment en matèria econòmica- dels esports per a l'Ajuntament així com iniciar plans pilots d'esport en algunes escoles. Així mateix acomiadava la seva intervenció assenyalant la muntanya de Montjuïc i les seves instal·lacions com una oportunitat per desenvolupar les "Jornades d'Esport i Ciutadania", com a espai per analitzar la situació de l'esport a la ciutat i les possibles propostes programàtiques⁸²³.

El Regidor-Conseller d'Ensenyament Ramon Martínez Callén seria el següent orador. El càrrec socialista va recordar que a l'àrea hi estaven fortament representades les quatre candidatures governants i que encara amb més intensitat que la resta, les propostes eren compartides per tots els partits⁸²⁴. Martínez Callén va desgranar les propostes d'Ensenyament indicant que s'haurien de basar en la descentralització i en la coordinació en diferents nivells, entre les pròpies àrees, amb la Generalitat etc. Martínez Callén també va assenyalar la necessitat d'encetar la renovació i l'augment de la qualitat pedagògica existent⁸²⁵. També va fer un resum de les principals iniciatives en el període de 6 mesos, partint de l'anàlisi i l'estudi de la realitat existent i

⁸²² *Ibid.*, p. 163.

⁸²³ *Ibid.*, p. 164.

⁸²⁴ *Ibid.*

⁸²⁵ *Ibid.*, p. 165.

impulsant la reorganització i reestructuració dels òrgans d'ensenyament existents. El darrer tema important, i a la vegada urgent segons el responsable socialista, tenia a veure amb l'inici del proper curs escolar, previst pel 15 de setembre. La manca de centres escolars i de professorat per iniciar el curs era un fet i Martínez Callén apostava per dues actuacions d'urgència: "habilitació "temporal de locals i tramitació, per via d'urgència, de la contractació de nou professorat addicional"⁸²⁶.

La primera dona en parlar va ser Francesca Masgoret, Regidora-Consellera de l'Àrea de Serveis Socials, creada *ex novo* per Narcís Serra. Masgoret va començar les seves paraules remarcant els principis d'actuació de la seva àrea "la nova administració ve a eliminar la beneficència i els paternalismes, concebeix els serveis socials com un dret de tots els ciutadans"⁸²⁷. La regidora socialista va defensar que calia enfocar tots els serveis destinats a la reinserció, infància, als minusvàlids etc. com una responsabilitat ineludible de l'Administració, denunciant que fins ara no sabia fet així. També va criticar la dispersió i divisió de les competències que tractaven els col·lectius als quals es dirigia la seva àrea i que en la nova situació democràtica era el moment "de començar a parlar-ne seriosament"⁸²⁸.

Per als sis primers mesos, Francesca Masgoret oferia tres punts d'actuació. La reorganització interna de la delegació des d'una òptica "nova i radicalment diferent a l'existent". En segon terme, la descentralització cap als barris dintre dels Consells de Districte i en tercer lloc, la creació de comissions de serveis socials a nivell de barri, de ciutat i a nivell d'àrea metropolitana⁸²⁹.

Posteriorment, va ser el Regidor-Conseller de Relacions Ciutadanes Lluís Reverter qui va explicar els projectes que es volien dur a terme en la seva àrea. Reverter volia que l'àrea actues com un canal "del municipi vers el ciutadà" on la informació fluiria cap a la ciutadania⁸³⁰.

⁸²⁶ *Ibid.*, p. 166.

⁸²⁷ *Ibid.*

⁸²⁸ *Ibid.*, p. 167.

⁸²⁹ *Ibid.*

⁸³⁰ *Ibid.*, p. 168.

El dirigent d'ERC Joan Hortalà va ser el següent ponent com a Regidor-Conseller de Serveis Municipals. Respecte al sistema general d'aigües, Hortalà va proposar un pla per millorar no només l'estalvi, sinó també incrementar les reserves d'aigua en la perspectiva d'evitar una futura manca de subministrament, que segons Hortalà, es podria donar en tres o quatre anys⁸³¹. La millora del servei de recollida d'escombraries i la creació d'un pla "seriós" per a l'eliminació dels residus sòlids, eren altres aspectes a resoldre segons Hortalà. El republicà també alertava de que els serveis municipals i les empreses concessionàries descansaven sobre un "desfase [sic.] important entre les previsions i les necessitats reals" amb un dèficit superior al 40%. El responsable d'ERC reclamava una política de sanejament financer, que es podria dur a terme a través d'una revisió "en profunditat de les contractes vigents"⁸³².

A continuació va parlar la Regidora-Presidenta del Patronat Municipal de l'Habitatge. Mercè Sala va apuntar en primer terme la necessitat d'una política de promoció d'habitatges pagats per l'Estat o en el futur per la Generalitat, per dur a terme la construcció de nous habitatges i emprendre les reformes dels que no compleixen amb les condicions mínimes d'habitabilitat. De manera paral·lela, proposava ajudar a la constitució de cooperatives d'habitatges per abaratir costos i facilitar la seva adquisició a les famílies "sense necessitat de marxar irremediament dels seus barris com ve succeint fins ara" i sense deixar de fer seguiment a la promoció lliure⁸³³.

Per a dur a terme aquesta política de promoció pública, Sala situava dos camins, la reforma en profunditat de l'actual Patronat, per sufragar les seves mancances organitzatives, sufragar el seu dèficit i iniciar un nou sistema de gestió entre el Patronat i els usuaris. El segon camí seria la posada en marxa d'una nova societat de gestió d'economia mixta, d'àmbit metropolità, per a la creació de nous habitatges⁸³⁴.

⁸³¹ *Ibid.*, p. 169.

⁸³² *Ibid.*

⁸³³ *Ibid.*, p. 170.

⁸³⁴ *Ibid.*

Per a les actuacions en els següents sis mesos, diferenciava entre activitats directes del Patronat i l'actuació general en política d'habitatge. Respecte al Patronat, defensava la necessitat d'una clarificació comptable del dèficit acumulat i l'establiment d'un programa de finançament per absorbir-lo. També plantejava dur a terme l'elaboració per part del nou Consell d'Administració dels criteris objectius per a l'adjudicació dels habitatges -tant d'obra nova com no que estiguessin buits- i gestionar la intervenció estatal per a les reparacions dels habitatges. La dirigent socialista també proposava la constitució de Comissions Patronat-veïns per a estudiar la remodelació dels polígons en una situació més precària -iniciant aquesta feina a Baró de Viver-, potenciar el paper de les oficines d'informació. Paral·lelament apostava per agilitzar els tràmits burocràtics necessaris per a l'escripturació de la propietat dels pisos als seus legítims propietaris i traspasar l'assistència social -que depenia del Patronat- a l'àrea de Serveis socials⁸³⁵.

Mercè Sala situava la segona via d'actuació general en la política d'habitatge algunes de les mesures enfocades a gestionar conjuntament amb l'Àrea d'Urbanisme, l'actual conveni establert amb l'Institut Nacional de l'Habitatge, la realització de gestions amb el Ministeri per millorar el conveni així com el treball amb els Consells de Districte per impulsar comissions per a l'estudi dels projectes de remodelació dels cascs antics i zones degradades en matèria d'habitatge⁸³⁶.

Enric Truñó, com a Regidor-Conseller de l'Àrea de Joventut i Esplai va prendre la paraula per presentar part del que seria el programa desenvolupat al llarg dels quatre anys de govern. Aquesta àrea no existia anteriorment i el regidor socialista denunciava les pràctiques realitzades en la dictadura i el canvi que s'apropava "no una política paternalista, no una política d'enquadrament de la joventut, sinó una política elaborada en bona part per la mateixa joventut"⁸³⁷.

Algunes de les propostes principals des de l'àrea serien la dotació d'una estructura administrativa mínima, la constitució del Consell de Joventut de

⁸³⁵ *Ibid.*, pp. 170-171.

⁸³⁶ *Ibid.*, p. 171.

⁸³⁷ *Ibid.*, p. 172.

Barcelona⁸³⁸ i emprendre mesures enfocades a reduir la dramàtica situació de l'atur juvenil. Enric Truñó també va dedicar gran part de la seva interlocució per insistir en la decisió de l'àrea en impulsar els locals i casals pel jovent i en crear espai d'informació com l'anomenat Servei Municipal de la Joventut, així com impulsar àrees de coordinació i participació de la joventut, així com cercar el servei civil dels objectors de consciència en els Casals d'estiu⁸³⁹.

Com a cloenda de l'exposició dels diferents programes va intervenir Josep Miquel Abad, coma Tinent d'Alcalde de Planificació i Programació. El cap de files dels comunistes va defensar que la planificació dels serveis públics requeriria treball en equip, participació i reforma descentralitzada per transformar Barcelona "en profunditat". Abad alertava sobre la gran responsabilitat del govern municipal "està en joc, per damunt de tot, la credibilitat i la confiança posada en la capacitat de govern de les forces de progrés"⁸⁴⁰. Seguint l'exposició en línies generals, va insistir en la rellevància de la seva àrea en la planificació i programació coordinada de l'obra de govern i el seu seguiment al llarg del temps. En una primera part d'aquesta feina, Abad concretava l'estudi de les previsions en infraestructures i equipaments que tenien dotació econòmica per a la seva realització com els inventari d'edificis, terrenys i propietats municipals, així com l'anàlisi de les empreses municipals i dels contractes de concessions de serveis que tenia acords amb l'Ajuntament⁸⁴¹.

Per als pressupostos de l'any 1980, Abad va explicar les actuacions que es preveïen per a elaborar-los. A més del treball amb els equips tècnics, situava la participació de les associacions de veïns i les entitats dels barris per elaborar una llista de necessitats. D'aquesta feina sortirien diversos programes segons el termini per a la seva realització i que el responsable comunista resumia en les següents etapes: "contacte amb els barris i elaboració del llistat [de necessitats], avaluació d'aquest, rediscussió [sic.] i definició de prioritats,

⁸³⁸ Interlocutor de l'Ajuntament i reconegut per aquest així com a òrgan de participació.

⁸³⁹ *Ibid.*, pp. 172-173.

⁸⁴⁰ *Ibid.*, p. 173.

⁸⁴¹ *Ibid.*, p. 174.

elaboració i entrega del Programa per a la seva aprovació pel Consell plenari", tota aquesta feina abans d'acabar l'any 1979⁸⁴².

Abad va afegir que ja s'estaven duent a terme treballs d'informació per a l'ordenació de diversos aspectes municipals com l'agilització dels expedients de liquidació o diversos estudis per a futures inversions i obres⁸⁴³.

Abans de començar les votacions, la Presidència va trobar adient que els grups polítics s'expressin fent una valoració general del programa exposat. Per part d'ERC, Joan Hortalà va remarcar el suport de la seva formació a la política municipal impulsada principalment pels socialistes "amb independència de períodes i de terminis fixes; li dona, mentre hi hagi identificació de criteris"⁸⁴⁴. Els republicans volien situar la seva posició de suport en un espai intermedi entre els terminis de sis mesos marcats per CiU i en el suport a llarg termini del PSUC. Conscients de ser el soci minoritari -i prescindible- del govern, ERC volia mantenir obertes totes les possibilitats de moviment a l'Ajuntament.

El següent en parlar va ser el centrista Carles Güell que va reafirmar el compromís del seu grup cap a la ciutat i el manteniment d'una actitud definida per ell mateix com de "participació crítica amb independència de criteri i amb iniciativa". Güell va criticar que enlloc de trobar un programa d'actuació en el plenari, havien trobat "receptaris de bones intencions" on mancaven sobretot la calendarització dels programes i el seu ordre de prioritats⁸⁴⁵.

En segon lloc, el cap de files dels centristes de Barcelona va resumir la posició del seu grup respecte a les votacions del plenari. Només votarien en contra de la globalitat de la proposta de Pasqual Maragall, ja que les propostes realitzades pel seu grup no havien estat acceptades, i també votarien en contra del projecte presentat per Ricard Boix perquè la seva resposta no assumia el nucli de les propostes centristes⁸⁴⁶.

⁸⁴² *Ibid.*, p. 175.

⁸⁴³ *Ibid.*, pp. 175-176.

⁸⁴⁴ *Ibid.*, p. 176.

⁸⁴⁵ *Ibid.*, p. 177.

⁸⁴⁶ *Ibid.*, p. 178.

A l'Àrea d'Obres Públiques votarien en contra de la part relativa al tema de transports perquè no es va acceptar la seva proposta. Valorava positivament -i votarien a favor- les propostes de l'Alcaldia respecte a la Guardia Urbana, i els plans de Josep Maria Cullell i Jordi Vallverdú. La resta de projectes de les àrees, consideraven que havia mancat un esforç de concreció per part de les presentacions però, malgrat això votarien afirmativament⁸⁴⁷. En l'actitud dels centristes es percebia una voluntat clara de construir un posicionament d'oposició constructiva, sense aïllar-se com a única força que no participava al govern i s'oposava frontalment a la majoria, obrint la porta a sumar-se a possibles acords amb la resta de partits.

Xavier Millet, en nom de CiU, va iniciar el seu torn de paraula recordant que en el plenari d'abril, CiU havia explicat que votava sí a Narcís Serra perquè acceptava el programa dels Socialistes "perquè el programa era només una llista de projectes que coincidia amb el nostre programa de prioritats". Millet va insistir en la paraula "col-laboració" per resumir l'actuació de CiU respecte el govern municipal. Fins i tot anava un pas més enllà i defensava que els convergents no havien tingut una posició de defensa de la seva quota de poder municipal en l'assignació de responsabilitats i càrrecs sinó que CiU "ha col-laborat perquè les responsabilitats fossin assignades a les persones més capaces"⁸⁴⁸. Abans de donar pas al següent responsable polític, Millet va remarcar el caràcter temporal del programa pactat "sense cap renúncia fonamental" realitzada per CiU i celebrava que tots els partits, també CC-UCD tingués regidors amb càrrecs de responsabilitat⁸⁴⁹.

En representació del PSUC, Rafael Pradas va fer la valoració sobre el programa presentat per les diferents àrees de govern al Consell Plenari. el dirigent comunista va remarcar la identificació del PSUC amb el programa exposat i la participació "decisiva" dels comunistes en la seva configuració. També saludava la capacitat de coordinació entre les diferents forces de govern a les àrees que tenien incidència en camps semblants i la distribució de responsabilitats als districtes per a impulsar la descentralització. Rafael Pradas

⁸⁴⁷ *Ibid.*, pp. 177-178.

⁸⁴⁸ *Ibid.*, p. 178.

⁸⁴⁹ *Ibid.*, p. 179.

va parlar de les associacions de veïns com a moviment enriquidor i defensava la necessitat d'afavorir la seva participació i col·laboració amb l'Ajuntament⁸⁵⁰.

Dirigint-se al grup municipal dels centristes, el regidor comunista va apuntar que una de les tasques més importants que podrien fer respecte a la capital de Catalunya seria la de "convèncer als seus companys de Partit i del Govern que s'afrontin els problemes econòmics de Barcelona"⁸⁵¹.

El darrer representant en fer la valoració va ser Ignasi Urenda del PSC-PSOE. Va ser molt breu, recordant els quatre eixos del programa socialista i òbviament va identificar plenament el grup socialista amb el programa exposat al plenari⁸⁵².

L'alcalde Serra va fer un petit resum dels punts d'entesa i desacord amb l'oposició i va iniciar les votacions en les tres àrees on es mantenien les diferències entre govern i CC-UDC. Els programes de l'Àrea d'Organització i Reforma Administrativa, de l'Àrea d'Urbanisme i de l'Àrea de Transports van rebre els vots en contra dels regidors centristes. La resta d'àrees van rebre el suport de tots els regidors presents⁸⁵³.

⁸⁵⁰ *Ibid.*, p. 180.

⁸⁵¹ *Ibid.*, p. 181.

⁸⁵² *Ibid.*

⁸⁵³ *Ibid.*, p. 182.

7. La lluita per la supervivència econòmica. Dèficit, deutes i la caixa buida

7.1. Una herència de desgavell organitzatiu i deutes

Amb el desenvolupament econòmic iniciat en els anys 50, Barcelona atraurà fins la primera part de la dècada dels 70 intensos moviments migratoris des de diferents punts d'Espanya. La seva capacitat d'absorció limitada farà que la metròpolis s'expandeixi cap a la perifèria, el que serà l'àrea metropolitana i el fordisme com a model d'organització de la producció fins la crisi dels anys 70 i principis dels 80⁸⁵⁴.

Del model de les grans fabriques es passarà progressivament a la segmentació productiva, la producció flexible i la diversificació. La ciutat de Barcelona experimentarà un ràpid avenç de terciarització i un procés de desindustrialització que serà descentralitzat a la seva perifèria. Per tant, en els anys del primer govern democràtic es va avançar en la senda d'una especialització productiva intrametropolitana⁸⁵⁵. També caldria destacar que la important reducció del flux migratori cap a l'àrea metropolitana impactaria en les previsions econòmiques municipals negativament, en un consistori amb molts deutes i amb eines fiscals insuficients i antiquades i que no van ser actualitzades i modificades fins l'entrada del nou govern municipal, el que implicaria incrementar el problema econòmic durant els primers anys de Transició:

“Adolfo Suárez sabien que a les locals no tindrien bons resultats. Van voler consolidar la seva posició al govern a les del 79 i una vegada guanyades, van fer les locals. Si haguessin fet al revés haguessin quedat molt tocats per a les legislatives. Això va perjudicar els ajuntaments perquè el deute de Barcelona el 1976, si era 1, només 3 anys després era 3. Això va ser a conseqüència d'endarrerir tant les eleccions. Tots els ajuntaments haguessin negociat dos anys abans com resoldre el deute i no s'hauria generat una bola tant gran”⁸⁵⁶.

⁸⁵⁴ TRÚLLEN, Joan. “El modelo Barcelona de desarrollo económico-urbanístico: a la búsqueda de la flexibilidad territorial. Joan Trullén”, a Brugué, Joaquim i Gomà, Ricard (coords.). *Gobiernos locales y políticas públicas: bienestar social, promoción económica y territorio*, Ariel, Barcelona, 1998, pp. 137.

⁸⁵⁵ *Ibid.*, pp. 138-141.

⁸⁵⁶ Narcís Serra Serra, entrevista amb l'autor (Barcelona, 13/11/2016).

Dins del dèficit econòmic de l'Ajuntament, el transport públic era una peça clau. Durant els anys 70 els problemes econòmics van augmentar de manera vertiginosa però aquesta punyent realitat no era una novetat. El 1958, quan la xarxa de transport col·lectiu, depauperada econòmicament, amb material envellit i amb serveis i recorreguts poc adequats a la dinàmica de la ciutat, ha deixat de ser un negoci rendible⁸⁵⁷, se'n municipalitza el servei⁸⁵⁸. L'any 1968 van deixar de circular els troleibusos mentre que els tramvies finalitzarien la seva activitat tres anys després⁸⁵⁹.

En aquest anys, Barcelona i el seu entorn metropolità viuran l'arribada de grans moviments migratoris. Mentre Barcelona havia crescut un 32%⁸⁶⁰, Cornellà i Santa Coloma de Gramenet van créixer més del 200% entre 1960 i 1970. El Prat i Sant Boi del Llobregat més del 150%, Esplugues, Sant Feliu de Llobregat i l'Hospitalet entorn el 100% i Badalona el 77%⁸⁶¹. El model per resoldre la creixent mobilitat metropolitana passarà principalment per l'ús de "la benzina", principalment del cotxe privat, procés consolidat⁸⁶² durant el *porciolisme*⁸⁶³.

En definitiva, ja als anys 60 la magnitud dels problemes en els transports van requerir la intervenció del Govern per crear un fons que ajudés a anivellar les insuficiències del que es recaptava per les tarifes. Aquest fons va venir a partir de la "*Ley 48/1966, de 23 de julio, sobre modificación parcial del Régimen Local*"⁸⁶⁴. També es va fer un esforç important per augmentar el capital social, que arribaria als 723 milions l'any 1966. Posteriorment es va fer una emissió de

⁸⁵⁷ Compañía General de Tranvías (CGT) i Barcelona Tranways, Co. Ltd (BT).

⁸⁵⁸ MIRALLES, Carme. *Transport i ciutat: reflexió sobre la Barcelona contemporània*, UAB, Barcelona, 1997, p. 245.

⁸⁵⁹ *Ibid.*, p. 246. Aquests transports destacaven per seu baix cost energètic, una gran capacitat per transportar passatgers i la generació poca contaminació.

⁸⁶⁰ *Ibid.*, p. 232. Creixement compresos en el període 1950-1970.

⁸⁶¹ *Ibid.*

⁸⁶² Per a més informació sobre aquest procés vegeu ALEMANY, Joan i MESTRE, Jesús. *Els transports a l'ara de Barcelona: Diligències, tramvies, autobusos i metro*. TMB, Barcelona, 1986.

⁸⁶³ MIRALLES, Carme. *Transport i ciutat...*, p. 245.

⁸⁶⁴ "*Ley 48/1966, de 23 de julio, sobre modificación parcial del Régimen Local*", a BOE, núm. 176, Madrid, 25/07/1966, pp. 9497 a 9504. Consultable a <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1966-10372>.

700 milions en obligacions al 6.25% per l'any 1967⁸⁶⁵. Malgrat aquestes mesures, la dinàmica de pèrdues va continuar. Durant els primers anys de la dècada dels 70 es van realitzar fortes inversions per renovar el material mòbil al mateix temps que van augmentar sensiblement els interessos a pagar a les obligacions, mentre les recaptacions per passatge baixaven i es disparaven les despeses salarials⁸⁶⁶.

Històricament, l'augment de tarifes havia provocat descontentament popular i uns boicots -com l'any 1951 i 1957- a l'ús dels tramvies que van ser seguits massivament pels barcelonins. Era una qüestió molt sensible, i s'optava per petits augments de les tarifes, especialment en temporades de "distensió social" com a l'estiu⁸⁶⁷.

En relació al Metro, fins els anys 60 tenia poc pes en la xarxa de transports de Barcelona -entre 1924 i 1966 es van fer 18,5km de vies-, però a partir de mitjans d'aquesta dècada viurà un procés d'expansió notable⁸⁶⁸. L'inici d'aquesta expansió va partir de la programació aprovada en el "Plan de Urgencia Municipal", aprovat per la Comissió Coordinadora de Transport de Barcelona el 19 de febrer de 1963⁸⁶⁹. El "Plan de Metros" de 1971 va suposar una millora del Pla de 1963 -que ja havia estat revisat l'any 1966- perquè incorporava l'ampliació de la xarxa més enllà del terme municipal de Barcelona: "Cornellà, Esplugues, l'Hospitalet, Badalona, Santa Coloma de Gramenet, Sant Adrià i Sant Just Desvern⁸⁷⁰. La progressiva importància del Metro va fer que l'any 1977, aquest es situés entorn el 50% "del total del passatge dels transports col·lectius barcelonins"⁸⁷¹.

⁸⁶⁵ ALEMANY, Joan i MESTRE, Jesús. *Els transports a...*, p. 237.

⁸⁶⁶ Per a més informació sobre ingressos i despeses vegeu *Ibid.*, p. 238. L'Any 1969 es canvia el nom a Transportes de Barcelona SA.

⁸⁶⁷ *Ibid.*, p. 240.

⁸⁶⁸ *Ibid.*, pp. 250-251.

⁸⁶⁹ *Ibid.*, p. 251.

⁸⁷⁰ *Ibid.*

⁸⁷¹ *Ibid.*, p. 260.

A mitjan de la dècada dels 60 hi havia més de 7.200 empleats. Aquesta xifra s'aniria reduint fins a estabilitzar el nombre total entorn els 6.500 a meitat de la dècada dels 70⁸⁷².

Els convenis laborals signats els anys 1961, 1963 i 1964 recollien l'augment salarial al mateix ritme que el cost de la vida. Això va significar que els salaris representessin cada vegada més percentatge del total de despeses. L'any 1969 representaven el 67,3%, mentre que l'any 1975 ja representaven el 76,9%⁸⁷³.

La combinació d'ingressos insuficients, l'increment dels costos financers, dels interessos de les obligacions i de l'índex del cost de la vida -importantíssim en el període de 1975 a 1979, amb augments anuals de dos dígitos entre el 14 i el 26%- que anirà lligat a l'augment dels salaris, provocarà que el primer ajuntament democràtic de la Transició hereti un problema de grans dimensions⁸⁷⁴.

La FAVB situava com una de les seves prioritats la preeminència del transport públic, especialment el Metro, autobusos i els trens comarcals⁸⁷⁵. El mateix alcalde Socías, en una entrevista a J.M. Huertas Claveria, va explicar que durant el seu mandat va estar a punt de dimitir en dues ocasions. Després de les primeres eleccions democràtiques del 15-J i un any després, el juny de 1978 en el marc de les negociacions amb el ministre Abril Martorell per "demanar diners [...] per resoldre el deute dels transports"⁸⁷⁶. Com recull Marc Andreu, la FAVB va fer costat a l'alcalde Socías en la seva demanda de 4.000 milions de pessetes a fons perdut a l'Estat -de manera similar a com l'Estat ho havia fet amb un import de 3.000 milions de pessetes amb Madrid- per al transport públic⁸⁷⁷.

⁸⁷² *Ibid*, pp. 241-242.

⁸⁷³ *Ibid*, p. 243.

⁸⁷⁴ *Ibid*, p. 244.

⁸⁷⁵ ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, p. 505.

⁸⁷⁶ HUERTAS, Josep M. "Entrevista a Josep...", p. 15.

⁸⁷⁷ ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, p. 632. Nota de premsa de la FAVB 24/5/1978, Barcelona.

Les accions dels veïns de la ciutat no es van circumscriure a manifestacions i demandes programàtiques. Es van produir "segrestos" d'autobusos per demanar la creació de noves línies o per dur a terme protestes dels veïns. El cas més famós va ser el del dirigent veïnal i militant comunista de CC.OO., Manuel Vital⁸⁷⁸, que treballava com a conductor d'autobusos i que va "segrestar" un autobús articular de la línia 47 i el va portar per Torre Baró, el 7 de maig de 1978, per demanar la prolongació de línies del bus a zones populars on encara no arribava⁸⁷⁹.

Tornant a una perspectiva global, tres anys després de la seva elecció com alcalde de Barcelona, i amb la capacitat d'anàlisi en profunditat que li donava la seva feina al capdavant de l'administració municipal, Narcís Serra⁸⁸⁰ resumia les causes principals que havien provocat el gran dèficit de Barcelona. En destacava cinc que convergien contemporàniament, segons l'alcalde, a diferència de qualsevol altre ajuntament. En primer terme, existia una estructura fiscal inflexible, on les seves figures impositives eren antiquades⁸⁸¹ i fins i tot cares de cobrar. Com exemple d'això, Serra assenyalava l'arbitri de radicació⁸⁸², perquè tenia quantitats fixes i no tipus⁸⁸³. Es tractava d'un deficient sistema impositiu per a un municipi com Barcelona "rebia el rebug⁸⁸⁴ dels impostos generals"⁸⁸⁵.

⁸⁷⁸ Durant el període 1978-1994 va ser president de la A.VV. De Torre Baró.

⁸⁷⁹ ROVIRA, Bru. "Veremos el Pasqui", a *La Vanguardia*, 27/06/1998, p. 11.

⁸⁸⁰ SERRA, Narcís. *La gestió de Barcelona: Una política municipal*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1982.

⁸⁸¹ NADAL, Joaquim de. (29/03/2017). Economia i finances: Pressupost i endeutament. Gent de la Casa Gran. Primer cicle de conferències. Associació Consell de Cent, MUHBA. En aquesta taula-debat Joaquim de Nadal hi va participar com president i va comptar amb la participació de Joan Angelet i Guillem Sánchez i la moderació a càrrec d' Antoni Comas.

⁸⁸² També servirien com exemples la contribució urbana i l'impost de circulació.

⁸⁸³ SERRA, Narcís. *La gestió de Barcelona...*, p. 10.

⁸⁸⁴ Serra feia un símil amb les taronges recordant un antic noticiari de la ràdio: "Se están exportando muy bien las navel y las satsumas están absorbidas totalmente por el mercado alemán [...] reservándose para el mercado nacional la clase denominada rebug". L'alcalde afirmava a continuació: "S'ha reservat per a l'administració local la classe denominada rebug". *Ibid.*, p. 9.

⁸⁸⁵ NADAL, Joaquim de. *Els comptes de Barcelona: l'experiència del finançament municipal: 1981-1986*. La Magrana, Barcelona, 1987, p. 47.

En segon terme, es feia referència a l'estancament del creixement que es venia experimentant de manera continuada i important des de la dècada dels 60 a les ciutats, "vivien dels ingressos a recaptar al cap d'un any o dos". Malgrat que el creixement s'havia reduït enormement, s'havia continuat gastant a gran ritme. La primera liquidació deficitària del pressupost es va fer l'any 1975, es a dir, dos anys de decalatge de la fi del creixement espectacular⁸⁸⁶.

En tercer lloc, es parlava del concepte "costos de transició", que van suposar importants increments en costos de personal, descontrol en els contractes, en prestació serveis etc.⁸⁸⁷ L'alcalde denunciava que s'havien donat situacions de desgovern en la majoria d'empreses i serveis, on es van produir demandes desmesurades per part dels funcionaris que eren conscients dels interessos dels dirigents municipals per mantenir la pau social⁸⁸⁸. El procés de democratització a moltes instàncies de l'administració s'havia iniciat abans que als ajuntaments. La manca d'autoritat moral dels dirigents municipals no democràtics en el període de transició democràtica es va traduir en un increment de costos de personal molt alt⁸⁸⁹, amb un progressiu deteriorament en la qualitat dels serveis contractats, així com amb un increment de contractes a llarg termini que amb l'augment explosiu de la inflació, provocava l'enlairament dels costos⁸⁹⁰. Juntament en matèria de costos, Serra parlava dels costos financers que els anys de transició van propiciar amb una cobertura dels dèficits "aberrants". Es referia als pressupostos de liquidació de deutes (PELD), que es van teoritzar i dissenyar l'any 1974, però van entrar efectivament en funcionament l'any següent. Consistien en donar crèdit a l'ajuntament per afrontar un dèficit però es carregava aquest ajuntament amb el pes financer d'aquest crèdit. Com detallarem més endavant, l'Ajuntament de Barcelona va arribar per aquesta via a endeutar-se amb més de 67.083

⁸⁸⁶ SERRA, Narcís. *La gestió de Barcelona...*, pp. 9-10.

⁸⁸⁷ *Ibid.*, pp. 10-11.

⁸⁸⁸ NADAL, Joaquim de. *Els comptes de ...*, pp. 49-50.

⁸⁸⁹ Per exemple a Transports de Barcelona.

⁸⁹⁰ SERRA, Narcís. *La gestió de Barcelona...*, p. 11.

milions⁸⁹¹ de pessetes per pagar el dèficit de funcionament de salaris i contractes que va tenir Barcelona durant aquells anys de transició política⁸⁹². L'alcalde Serra va enarborar⁸⁹³ la bandera de la lluita en contra de continuar per aquesta via en la liquidació de deutes. Segons l'alcalde, criticar i acabar amb aquesta via de finançament, va ser un dels grans encerts de la nova gestió municipal democràtica "que no son més que consolidació de deutes perquè dels deutes no es liquidaven"⁸⁹⁴. Fins l'arribada del nou govern democràtic, i gràcies a la tenacitat dels seus negociadors amb Serra al capdavant, s'aconseguirà que a partir de 1979, l'Estat vagi assumint les càrregues econòmiques per aquests PELD⁸⁹⁵.

Com a quarta causa del dèficit, es parlava de la capitalitat de Barcelona. La ciutat tenia "tots els costos de capitalitat i cap avantatge de capitalitat perquè no te govern"⁸⁹⁶. Com exemples pràctics, el dirigent socialista parlava de les dimensions metropolitanes dels transports però on el dèficit es carregava exclusivament al municipi de Barcelona, o d'altres serveis com escoles i hospitals, de titularitat municipal i on els costos els assumia la capital catalana. Per últim, com a cinquena gran causa del dèficit, s'indicava com la ciutat de Barcelona oferia "amb escreix", una sèrie de serveis -en part relacionats al terme de "capitalitat" abans mencionat- que tenien uns costos importants. Serra donava xifres dels costos que assumia Barcelona com els 1.300 milions en museus, pràcticament 1.000 milions més que Madrid, els 3.540 milions en hospitals municipals⁸⁹⁷ -es comparaven amb els 418 milions en ambulatoris⁸⁹⁸

⁸⁹¹ L'any 1970 tenia un dèficit de 148 milions de pessetes. L'any 1979 aquest va ser de 22.214. NADAL, Joaquim de. *Els comptes de ...*, p. 50.

⁸⁹² SERRA, Narcís. *La gestió de Barcelona...*, p. 12.

⁸⁹³ MALUQUER, Jordi i COMPANYY, Enric. "Narcís Serra, l'alcalde que pensa en la Barcelona de darrera Collserola", a *Avui*, 17/04/1982, p. 7.

⁸⁹⁴ SERRA, Narcís. *La gestió de Barcelona...*, p. 13.

⁸⁹⁵ En una primera etapa, l'Estat central va assumir el 50%.

⁸⁹⁶ SERRA, Narcís. *La gestió de Barcelona...*, p. 14.

⁸⁹⁷ Hospital de l'Esperança, Hospital del Mar, el Quirúrgic de Peracamps i el Centre Geriàtric.

⁸⁹⁸ A la ciutat de Madrid els hospitals eren privats o es trobaven dins del sistema de la Seguretat Social. NADAL, Joaquim de. *Els comptes de ...*, pp. 139-140.

que gastava la capital espanyola- o els 1.853 milions en mestres, mentre que a Madrid, els costos en ensenyament eren de 116 milions⁸⁹⁹. “Barcelona està sortint tremendament barata a totes les altres administracions públiques [...] El problema és que l'Estat i la Generalitat inverteixen a Barcelona molt per sota del que correspondria”⁹⁰⁰.

Durant aquests primers anys de Govern de la UCD, encara es mantenia el model on els pressupostos anuals de l'Ajuntament de Barcelona havien de ser aprovats en última instància pel Ministeri d'Hisenda⁹⁰¹. Però això no impedia que els pressupostos desequilibrats fossin aprovats pel Govern central. Això s'explica perquè s'aplicava la consideració d'una futura “subvenció anivelladora” per part de l'Estat⁹⁰².

En resum, la situació econòmica de l'Ajuntament de Barcelona durant els anys de Transició, representada principalment per l'etapa Socías, va ser una època on les despeses municipals van patir una forta expansió⁹⁰³, en gran mesura per la potència de la pressió dels funcionaris i dels ciutadans. La pressió social va ser més forta a Barcelona que a Madrid. Les lluites dels funcionaris de Barcelona van fer que cobressin més que els de la capital espanyola de la mateixa categoria, aproximadament un 20%. Així mateix, Barcelona ofería més serveis. A Madrid era molt forta la tendència de demanar i obtenir de l'Estat els serveis municipals que la població reclamava⁹⁰⁴.

Aquesta expansió de despeses anava en paral·lel a una gran inflació⁹⁰⁵ i a una capacitat insuficient dels impostos municipals per assolir una recaptació capaç

⁸⁹⁹ SERRA, Narcís. *La gestió de Barcelona...*, p. 15.

⁹⁰⁰ NADAL, Joaquim de. *Els comptes de ...*, p. 140.

⁹⁰¹ El RDL 3/1981 del 16 de gener de 1981 i la Llei 40/1981 del 28 d'octubre van establir que el pressupost ordinari fos remès només a efectes de coneixement i estadística al Ministerio de Hacienda. AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1978-1981. Tinència d'Alcaldia de Finances i Serveis generals*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1982, p. 29.

⁹⁰² NADAL, Joaquim de. *Els comptes de ...*, p. 5.

⁹⁰³ “La seva compra va ser clau pe l'ajuntament, però també per augmentar les despeses d'una manera increïble”. Entrevista a Guillem Sánchez Juliachs (13-10-2016).

⁹⁰⁴ NADAL, Joaquim de. *Els comptes de ...*, p. 67.

⁹⁰⁵ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1978-1981...*, p. 35. Durant el període 1975-1979 la mitjana va ser del 18% de l'IPC.

d'afrontar la situació. També es sumava la insuficiència en les transferències econòmiques estatals i a la realització de despeses no pressupostades. Això va portar a aquells consistoris a incórrer en dèficits pressupostaris i extra pressupostaris, de manera repetida i important⁹⁰⁶. En principi, els PELD estaven pensats per sanejar la situació, però la liquidació de deutes per despeses corrents amb ingressos de capital, era una resposta urgent, un pedaç, per sanejar els comptes de manera momentània. L'amortització dels crèdits mitjançant el BCL i el corresponent pagament d'interessos hipotecava el futur dels barcelonins. Aquest model, per tant, situava les futures generacions com les que haurien d'afrontar el dèficit que segons l'acord establert, s'allargaria fins l'any 1998⁹⁰⁷.

Si ens situem concretament a les dades, aquestes ens indiquen que l'Ajuntament de Barcelona va acumular entre 1970 i 1979, 67.083 milions de pessetes de dèficit. Pel procediment dels PELD, es van eixugar els 67.803 milions de dèficit de la dècada dels 70, mitjançant l'obtenció dels fons públics del Banco de Crédito Local a canvi de pagar fins l'any 1998 120.876 milions de pessetes en concepte d'amortització i interessos⁹⁰⁸.

L'adveniment de la democràcia municipal de la mà de les forces d'esquerra plantejava grans reptes. Les seves propostes no es basaven en retallar serveis, ans al contrari, cercaven expandir i millorar els serveis existents i crear-ne de nous, malgrat la negativa situació econòmica que es van trobar i que era inclús pitjor de l'esperada.

Les despeses de les administracions públiques⁹⁰⁹ -Administració General de l'Estat, Organismes autònoms administratius, Seguretat Social i Corporacions Locals- van pujar del 13,7% a quasi un 25% del PIB espanyol durant els anys 1960-1975. Es tractava d'un creixement molt rellevant però que situaven l'Estat espanyol molt lluny dels percentatges de despeses públiques dels països més avançats. La participació en despeses de les administracions públiques del PIB

⁹⁰⁶ *Ibid.*, p. 26.

⁹⁰⁷ *Ibid.*

⁹⁰⁸ *Ibid.*, pp. 7-36.

⁹⁰⁹ Era un tret característic del model franquista; la centralització de l'administració i el poc pes de les administracions locals.

francès era l'any 1975 del 43,5%, de les alemanyes (RFA) del 47,2%, de les angleses del 47,1%, 49,1% de Suècia i la dels EEUU del 35,7%. Aquest creixement espanyol va continuar en línia ascendent i entrava en la dècada dels 80 amb una despesa del 29,6%⁹¹⁰.

⁹¹⁰ *Ibid.*, p. 18 i p.34.

7.2. Un model antiquat que necessita reformes i la intervenció estatal

Com s'ha detallat en un capítol anterior, el "Llibre blanc" de l'Ajuntament va suposar una transferència d'informació i de clarificació de molts aspectes per part de la realitat de l'Ajuntament envers els partits polítics democràtics. Però davant la magnitud i complexitat interna de l'organització administrativa municipal, la gravetat de la situació real municipal va ser una desagradable sorpresa per al primer govern democràtic: "la situació que vam trobar, i que ens va costar de conèixer, era molt diferent del que esperàvem [...] vam esmerçar uns anys a saber i poder enfocar els problemes"⁹¹¹.

"Quan vam entrar, jo vaig tenir unes reunions, que inclús una era tant complicat que vaig anar amb el Maragall, però encara no era alcalde, i l'alcalde accidental, Font Altaba, ens va dir, 'he sumat tots els saldos de l'Ajuntament en aquest banc, i podeu pagar la nomina del mes d'abril, però la de maig no'. Els primers mesos, no exagero, la feina més important es pagar, i cobrar, de molt va ser el més important, jo cada dia rebia al interventor al pagador, i al secretari general perquè les coses fossin legals, cada dia, després es va simplificar, firmar tots els pagaments per controlar"⁹¹².

El diari *Avui* no podia ser més explícit quan va titular "Serra anà a Madrid a buscar diners"⁹¹³. Aquesta notícia va tenir lloc a finals del mes d'abril. El flamant alcalde socialista va reunir-se amb diversos responsables del Govern central com el ministre de Finances García Añoveros i el director general de l'Administració Local. Les especulacions sobre les dificultats econòmiques de l'Ajuntament eren diverses dins d'un marc de gravetat: "Hi ha qui afirma que la bossa arribarà just aquest mes per pagar la nòmina dels transports. Altres asseguren que hi ha diners fins al juliol. I els més optimistes li allarguen la vida fins al novembre"⁹¹⁴.

Serra descrivia la fragilitat econòmica barcelonina i la dependència financera respecte el Govern central: "A vegades vam pagar, algunes, unes tres vegades,

⁹¹¹ SERRA, Narcís. *La gestió de Barcelona...*, p. 20.

⁹¹² Narcís Serra Serra, entrevista amb l'autor (27/04/2016).

⁹¹³ FAVÀ, Maria. "Serra anà a Madrid a buscar diners", a *Avui*, 28/04/1979, p. 7.

⁹¹⁴ *Ibid.*

jo anant amb Madrid amb el [el ministre d'Economia Abril] Martorell, tornant amb un taló de 180 milions de pessetes i ingressar-lo perquè l'endemà el banc fes anar les nomines [...] alguna vegada l'Ajuntament va pagar la nomina, anant a Madrid agafant compromisos polítics personals”⁹¹⁵.

El mateix Serra explicava en una conferència⁹¹⁶ a mitjan 1982, com, posteriorment al treball per conèixer la realitat de la situació de l'Ajuntament, els resultats havien obligat als partits polítics a situar el concepte de gestió per davant del de programació: “Calia trencar, en el més curt termini possible, les rutines [...] posar ordre en aquest panorama, trobar maneres que algun dia permetin de programar”⁹¹⁷. L'Ajuntament patia mancances que afectaven greument la seva capacitat operativa i de coordinació: “Era un gran holding sense direcció, integrat per una constel·lació de “petites empreses” o negocis amb ritmes individuals, decisions independents i dinamismes diferents”⁹¹⁸. Els anys de gestió deficient havien provocat una acumulació de problemes de tot tipus que s'interrelacionaven i que requerien una intervenció plural i simultània en la seva resolució⁹¹⁹.

Això anava lligat a construir una visió de la Barcelona del futur. Segons l'alcalde Serra, la reflexió sobre la Barcelona futura es va començar a bastir després d'anys d'experiència dins de l'administració municipal⁹²⁰. En aquestes etapes inicials, va prevaldre el control de gestió i el control de plantilla, per posteriorment estar en disposició de desenvolupar els serveis. L'alcalde parlava de la tècnica de l'acordió “certa reducció de capital per després fer una ampliació de capital sana”⁹²¹.

El govern municipal va iniciar diverses mesures per aconseguir el redreçament financer al consistori. Una d'aquestes mesures inicials va ser oposar-se a

⁹¹⁵ Narcís Serra Serra, entrevista amb l'autor (27/04/2016).

⁹¹⁶ SERRA, Narcís. “La gestión de Barcelona: un enfoque de la política municipal”, a *CEUMT. La revista municipal*, núm. 50-51, Barcelona, maig-juny 1982, p. 57-61.

⁹¹⁷ *Ibid.*, p. 21.

⁹¹⁸ NADAL, Joaquim de. *Els comptes de ...*, p. 47.

⁹¹⁹ *Ibid.*

⁹²⁰ SERRA, Narcís. *La gestió de Barcelona...*, p. 20-22.

⁹²¹ *Ibid.*, p. 32.

continuar amb la pràctica dels PELD. Això trencava amb la dinàmica dels darrers anys de finançar els dèficits del pressupost ordinari i els dèficits extra pressupostaris. Un altre aspecte que tallava amb el passat recent va ser el de no acceptar obligacions que no tenien dotació pressupostària. També el nou equip de govern va racionalitzar les despeses en funció dels serveis que l'Ajuntament es proposava oferir i anivellar el pressupost ordinari de manera més realista. A més a més, va cercar de reduir els dèficits d'execució del pressupost de manera progressiva⁹²².

Finalment, però de manera paral·lela, hi era present una clara posició de combat per la corresponsabilització de l'Estat en la vida financera de l'Ajuntament⁹²³. Mesures com les subvencions anivelladores i d'altres transferències, augment de la participació dels ingressos per part de l'Ajuntament mitjançant modificacions d'àmbit estatal i un compromís ferm per reduir notablement les càrregues financeres que se'n derivaven dels pressupostos extraordinaris del període 1975-1979 de liquidació de deutes que finançaven els dèficits predemocràtics de la dècada dels 70 (1970-1979)⁹²⁴. En relació a això, va ser molt important el primer resultat fruit de l'acord entre l'Ajuntament i el Govern central que suposava l'assumpció del 50% de les càrregues financeres corresponents als PELD de 1975-1979⁹²⁵.

Durant els anys del Pacte de progrés, la tinència d'alcaldia que s'encarregava dels aspectes econòmics era la a Tinent d'Alcalde d'Hisenda i Pressupostos, dirigida pel convergent Josep Maria Cullell Nadal, amb Antoni Comas Baldellou com a regidor d'Hisenda.

“Els empresaris, clar, molts en un principi no veien clar això de que CIU pactes amb els comunistes, però a mesura que avançava... els empresaris al cap i a la fi el que volien era obra pública, i malgrat que al principi no hi havia calers, les coses van anar fluint”⁹²⁶.

⁹²² *Ibid.*, pp. 33-34.

⁹²³ Les transferències de l'Administració General de l'Estat a l'Ajuntament havien caigut en el període 1976-1978. L'objectiu era que l'Estat arribés al 30%. *Ibid.*, p. 8.

⁹²⁴ *Ibid.*, pp. 39-40.

⁹²⁵ *Ibid.*, p. 41. Mesura que es va estendre al món municipal i que va obrir la porta a futures mesures legislatives que incrementarien les aportacions de l'Estat a l'Ajuntament de Barcelona.

⁹²⁶ Josep Maria Cullell Nadal, entrevista amb l'autor (11/10/2016).

El 9 de maig de 1980 es va produir un reajustament de representants polítics arrel en gran part dels resultats de les eleccions autonòmiques del mateix any. Josep Bueno per part de CDC entraria com a regidor i Antoni Comas seria nomenat tinent d'alcalde en substitució de Josep Maria Cullell⁹²⁷. Pocs dies després, Bueno seria confirmat com el Regidor d'Hisenda⁹²⁸.

Com a regidor d'Hisenda, Josep Bueno va mantenir-se al càrrec fins la ruptura de CiU a l'octubre de 1981:

“Em vaig fixar 4 objectius: Anàlisi de l'Àrea d'Hisenda i Patrimoni, quina entitat té i la naturalesa de l'Àrea. 2. Veure quins dèficits de gestió pot tenir. 3. Com fer la hisenda propera al ciutadà, que sigui entenedora i accessible. 4. Establir el patrimoni de la ciutat. Començant pel primer, l'Àrea d'Hisenda estava molt complicada, vaig veure que era molt complexa, encara que Cullell en uns mesos havia democratitzat i millorat coses, mancaven passos perquè el ciutadà entengués la hisenda. Com la podem fer entenedora? Va ser per la via de la simplificació. Vaig començar per les ordenances fiscals, des de radicació, escombraries, plusvàlues... era complexíssim., vaig dir aquí s'ha de reduir, i vaig començar a treballar amb l'equip de gent que després seria premiat per l'alcalde Serra”⁹²⁹.

A finals de 1979, l'alcalde Serra podia aixecar la bandera d'haver aconseguit millores considerables en matèria econòmica en el marc de les negociacions amb Madrid. Sobre els constants viatges a la capital d'Espanya, Serra deia: “¿El resultado? de los 39.942 millones de pesetas que teníamos que haber pagado y estaban por abonar se han hecho efectivos 27.237 millones, en ocho meses. [...] si no hallábamos una solución a este tema, la actividad municipal corría el peligro de colapsarse puesto que nadie quería establecer nuevos contratos con el Ayuntamiento si antes no les pagábamos lo que les debíamos”. A més, Serra destacava que el pagament als subministradores s'havia consolidat en terminis no superiors a noranta dies i que els deutes anteriors a l'any 1979 havien estat pagats. Aquesta necessitat de resoldre les problemàtiques heretades "impide hacer cosas nuevas", però Serra confiava

⁹²⁷ “Nueva composición del Ayuntamiento”, a *La Vanguardia*, 10/06/1980, p. 25.

⁹²⁸ “El debut de Josep Bueno”, a *Mundo Diario*, 22/05/1980, p.15.

⁹²⁹ Josep Bueno Escalero, entrevista amb l'autor (18/01/2017).

que a partir de 1980 les inversions a la ciutat serien importants "el ciudadano lo notará"⁹³⁰.

Una mostra de que el mateix 1979, la distància entre el consistori i moviment veïnal començava a eixamplar-se en alguns camps s'expressava per exemple davant la manifestació de protesta convocada per la FAVB contra la política econòmica del Govern central cap als ajuntaments, Serra va indicar que l'Ajuntament com a tal no s'havia sumat oficialment a la manifestació però que hi col·laborava i compartia els objectius: "Los ciudadanos por un lado y su alcalde por otro [Serra es desplaçava aquella mateixa tarda a Madrid amb d'altres alcaldes per negociar amb Abril Martorell] pedirán, en definitiva, lo mismo: mejorar la situación económica de los ayuntamientos"⁹³¹. Malgrat compartir objectius i pressionar en la mateixa direcció, l'alcaldia, va ajudar econòmicament a preparar la manifestació, però va delimitar clarament que el camp principal de la negociació no era el carrer, sinó entre institucions i representants polítics⁹³².

El finançament dels municipis constituïa un problema del nou sistema democràtic que s'arrossegava des de feia anys. La proliferació de decrets i lleis orgàniques entorn al finançament autonòmic i municipal a Espanya ens mostra indicis evidents d'un model que no arriba a ser sòlid ni consolidat en el temps⁹³³. El finançament de les corporacions locals (CCLL) -Reial Decret 3250/76, del 30 de desembre de 1976- va patir al llarg del temps diverses regulacions com la LOFCA⁹³⁴. El delegat d'Hisenda Joan Angelet Cladellas⁹³⁵ considerava que s'havien elaborat per part del Govern central -i sense la participació d'experts municipals- excessives lleis i normes dins d'un inexistent

⁹³⁰ BORDAS, Jordi. entrevista alcalde Serra. "Nuestra meta ha sido reorganizar el Ayuntamiento y obtener dinero", a *La Vanguardia*, 20/12/1979, p. 25.

⁹³¹ *Ibid.*

⁹³² Tal com relata Marc Andreu, el govern municipal no va mostrar interès en dur a terme una col·laboració amb la campanya i manifestacions de la FAVB. ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, pp. 658-660.

⁹³³ ANGELET, Joan. *Temas de economía territorial y urbana*. Saga, Barcelona, 2014, p.199.

⁹³⁴ Ley Orgánica de Financiación de las CCAA, 8/1980, del 22 de setembre.

⁹³⁵ Va ser delegat de serveis d'Hisenda de l'Ajuntament de Barcelona de 1977 a 1983.

full de ruta. Això havia comportat tot un seguit de nombroses actuacions conjunturals i amb un marcat caràcter d'urgència⁹³⁶.

Durant els primers anys de transició democràtica es van dissenyar i posar en pràctica diverses mesures de reforma de les finances locals⁹³⁷. Segons Angelet, aquestes mesures s'orientaven de manera prioritària a actualitzar les quotes i bases imposables de molts tributs que es trobaven antiquats per la creixent inflació⁹³⁸. També a reduir els greuges comparatius de l'aplicació d'alguns conceptes fiscals per segons quins sectors de població o activitats, com per exemple l'extensió de l'arbitri de radicació per als establiments d'hostaleria i restauració⁹³⁹. Un tercer objectiu era la recuperació de la relació de les transferències de l'Estat als ingressos municipals dins dels pressupostos ordinaris dels ajuntaments⁹⁴⁰. Les dades de liquidacions dels pressupostos ordinaris indicarien que malgrat aquestes mesures, durant el període 1975-1979 havien superat escassament (239%) l'augment de l'índex del cost de vida (203%)⁹⁴¹. No seria fins l'any 1980 quan l'augment dels ingressos de l'Ajuntament de Barcelona -amb una participació clau de l'Estat- faria decantar notablement la balança respecte als ingressos totals si els comparem (546,3%) amb l'augment de l'índex de preus al consum (233,3%)⁹⁴². Un altre pes pesant de l'Àrea d'Hisenda, el militant del PSUC Guillem Sánchez Juliachs insistia en la mateixa línia:

⁹³⁶ *Ibid.*, pp. 200-202.

⁹³⁷ Reial Decret-Llei 11/1979, del 20 de juliol, sobre mesures urgents de finançament de les corporacions locals. Reial Decret-Llei 1/1980, del 25 de gener, sobre els PELD, Reial Decret 231/1980, de l'1 de febrer (que desenvolupava el PELD anterior, el Reial Decret-Llei 9/1980, del 26 de setembre, sobre finançament dels ajuntaments, el Reial Decret-Llei 3/1981, del 16 de gener, que tractava sobre el règim jurídic de les corporacions locals, la Llei 74/1980, del 29 de desembre dels PGE per 1981.

⁹³⁸ Com amb la contribució territorial urbana, les quotes i tarifes de l'arbitri de radicació, del impost de circulació i de la llicència fiscal sobre el impost industrial.

⁹³⁹ ANGELET, Joan. "La Ineficacia de la administración española y la reforma de las haciendas locales". *CEUMT, La revista municipal*, núm. 49, Barcelona, abril de 1982, pp. 22-23.

⁹⁴⁰ S'actuava mitjançant la participació en l'impost estatal sobre la venda de benzina i amb una successiva elevació dels coeficients d'assignació dels impostos indirectes i de l'impost sobre la renda a les comunitats locals.

⁹⁴¹ ANGELET, Joan. *Temas de economía...*, p.239.

⁹⁴² *Ibid.*

“Això marcava la situació que ens vam trobar. Era també la situació de tots els ajuntaments d’Espanya, lligats a l’evolució de les normes i lleis de la hisenda local. Les eleccions municipals dos anys després [de les primeres eleccions el 1977], amb tot el que significa d’abandonament del món local. La Llei de Bases del Règim Local no va fer-se fins 1985, i fins l’any 1988 la d’hisenda. I aquestes dues són les que marquen, els ingressos que poden haver-hi, els nous impostos”⁹⁴³.

Manca d’autonomia, insuficiència i inadequació de la majoria de les figures tributaries eren els elements característics de les hisendes locals post franquistes. Angelet feia especial èmfasi en la situació de l’arbitri de radicació, on la quota es determinava segons la superfície que ocupava el local amb activitat econòmica i la seva ubicació a la ciutat i no pel volum d’activitat econòmica que generava. També considerava que hi havia un nombre excessiu de conceptes i figures impositives locals i en general amb un baix rendiment⁹⁴⁴. Angelet posava l’exemple de les tributacions que havia de realitzar com a mínim, un local destinat a l’activitat del sector de l’hostaleria ubicat en una gran ciutat com Barcelona en un any:

“Radicación, licencia fiscal, gastos suntuarios, tasa obligatoria de recogida de basura, tasa de alcantarillado y tasa de depuración de aguas residuales. Si además el contribuyente que ejerce la actividad analizada es propietario del local donde se realiza esta actividad deberá tributar también por otros tres conceptos: arbitrio sobre solares edificadas y sin edificar, contribución territorial urbana y tasa refundida sobre edificios urbanos. Aparte quedan otros conceptos posibles como la licencia de apertura -que tributa solo al inicio de la actividad-, el impuesto sobre la publicidad (en caso de que en el local se realice también este otro tipo de actividad) y las tasas por ocupación de vía pública (cuando disponga de terrazas o veladores sobre aceras de dominio público), el impuesto de circulación (para todos los propietarios de automóviles), etc.”⁹⁴⁵

Durant el període 1979-1981, els augments de les liquidacions practicades van girar al voltant del 78% -per la millora del cens dels contribuents- però el personal encarregat a realitzar aquestes liquidacions havia disminuït en una

⁹⁴³ Guillem Sánchez Juliachs, entrevista amb l’autor (13/10/2016).

⁹⁴⁴ ANGELET, Joan. *Temas de economía...*, p.231.

⁹⁴⁵ ANGELET, Joan. “La reforma de las haciendas locales”, a *El País*, 24/03/1982, p. 54.

cinquena part⁹⁴⁶. La pujada d'impostos municipals va ser intensa, especialment en el període 1979-1981. A més, la plasmació pràctica en nous i millors serveis gràcies a l'augment d'ingressos municipals trigarien, en la majoria dels casos, en tenir un fort impacte directe en la vida dels ciutadans⁹⁴⁷. Es tractava de manera prioritària de crear uns fonaments moderns i sòlids.

“Situació molt complicada, no hi havia calers, la gent del PSUC, que hi havien representants de CONC, com el Bonilla i el Justiniano Martínez, homes durs, que eren de manifestació, protesta, mobilització. En canvi el Serra s'avenia més amb mi per buscar sempre pactes, a veure que podem fer amb l'Abril Martorell. Però amb el PSUC també grans relacions, especialment amb el Jordi Conill. Des del punt de vista de la UCD a Madrid, algun gest, la llei⁹⁴⁸ que va ser fonamental del pagament de les deutes dels ajuntaments, una mica injusta si vols perquè llavors els ajuntaments que havien fet els deures doncs”⁹⁴⁹.

El dirigent convergent era molt clar en marcar les limitacions de l'Ajuntament i per on passava de manera prioritària el camí cap a la resolució dels problemes econòmics en els primers anys: “Reclamar un finançament just per l'Ajuntament, plantejar a Madrid que si no afluixaven la mosca aquí era impossible, per més que intentéssim des d'aquí recaptar era molt petit i també alguna petita cosa de l'austeritat com treure cotxe, però era una cosa petita i també portava malestar”⁹⁵⁰.

Joaquim de Nadal Caparà⁹⁵¹, un dels economistes més importants del govern municipal, tenia una opinió molt contundent sobre la praxis econòmica de l'etapa Socías: “filosofia de no negar serveis, tot acumulant deutes i complicacions que ja es veia que heretarien d'altres a continuació, i amb la

⁹⁴⁶ ANGELET, Joan. *Temas de economía...*, p.233.

⁹⁴⁷ NADAL, Joaquim de. *Els comptes de ...*, p. 138.

⁹⁴⁸ Es refereix al decret llei del 24 de juliol de 1979, conegut com “verbenero” i del que parlarem més endavant.

⁹⁴⁹ Josep Maria Cullell, entrevista amb l'autor (Barcelona, 11/10/2016).

⁹⁵⁰ *Ibid.*

⁹⁵¹ Joaquim de Nadal i Caparà formava part de la Secretaria general de la Presidència de la Generalitat durant el mandat del president Tarradellas, a partir de 1978 en substitució de Josep M. Bricall. Després de sortir de la Generalitat va entrar a la Diputació, on va tractar el tema de TABASA i l'enfrontament entre Ajuntament de Barcelona i Diputació. Serra el va contractar el febrer de 1981.

tranquil·litat que li donava poder-se jugar en cada moment un càrrec lògicament efímer”⁹⁵². Nadal Caparà contraposava aquest plantejament amb el nou enfocament impulsat pel govern democràtic que el definia com a “mixt” en diferents sentits. Si bé per una banda es volia donar satisfacció a les reclamacions dels ciutadans, es cercaven les vies necessàries per a poder-les finançar i recuperar a la vegada la credibilitat financera⁹⁵³. En aquesta mateixa línia, l’Ajuntament va jugar un paper mobilitzador de l’activitat econòmica, impulsant projectes o catalitzant inversions. La candidatura olímpica, encara que a les beceroles en aquells anys, simbolitzava aquest plantejament⁹⁵⁴.

Però no tots els elements estaven en contra dels polítics que dirigien la nau de Barcelona. La conjuntura va ser favorable a la primera operació de crèdit exterior que va impulsar el govern municipal. El Ministeri d’Hisenda estava interessat en atraure inversió estrangera per equilibrar la balança de pagaments i afavorir l’entrada de divises. En contraposició, les caixes d’estalvis no estaven disposades, en la primera etapa de l’Ajuntament, a fer grans operacions amb ell. Aquesta operació pionera a Espanya, avalada per l’Institut de Crèdit Oficial (ICO), va suposar l’entrada de 80 milions de dòlars⁹⁵⁵, i suposava pràcticament tot el pressupost d’inversions de 1981. Els principals bancs que van organitzar aquesta operació van ser Banca Catalana i *Crédit Lyonnais*, entre un grup amplíssim d’entitats financeres que hi van participar⁹⁵⁶, constituïen un consorci de 24 bancs. L’Ajuntament va finançar amb aquests 80 milions de dòlars els 5.806 milions de pessetes que sumaven les obres incloses en el pressupost extraordinari d’inversions de 1980⁹⁵⁷.

Dins encara del primer mandat democràtic, es va iniciar una segona operació, dirigida per Joan Angelet, destinada a finançar el pressupost d’inversions de 1983, amb una quantitat de 23 milions de dòlars. Aquesta operació, es va assumir en una situació econòmicament millor que l’anterior, amb uns comptes

⁹⁵² NADAL, Joaquim de. *Els comptes de ...*, p. 77.

⁹⁵³ *Ibid.*, p. 78.

⁹⁵⁴ *Ibid.*, p. 82.

⁹⁵⁵ Que en aquell període equivalia pràcticament a 7.000 milions de pessetes aproximadament.

⁹⁵⁶ *Ibid.*, p. 83.

⁹⁵⁷ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d’activitats 1978-1981...*, p. 9.

de l'Ajuntament més afermats i després de l'experiència positiva del primer crèdit internacional. A mesura que millorava la percepció de la capacitat de Barcelona, s'obria el ventall de finançadors i la possibilitat d'accedir de forma directa a crèdits d'interès variable en pessetes, fins aleshores només practicats per l'empresa privada⁹⁵⁸.

“Vam ser capaços de consolidar un cert *partnership* públic-privat. Finalment les empreses privades juguen a que l'ajuntament funcioni, encara que al principi això costava. Jo vaig reunir-me amb empresaris o persones que portessin institucions a Barcelona, molt més a la segona meitat del mandat que a la primera”⁹⁵⁹.

De l'esfera internacional passaríem a l'esfera estatal. El govern democràtic municipal va agafar el toro per les banyes davant una situació límit. No es podia arribar a afrontar veritablement la problemàtica de Barcelona sense modificar la relació Govern central-Ajuntament de Barcelona en matèria econòmica. Els aspectes més importants que van ser modificats en aquest sentit van ser tres, els PELD, el Fons de Cooperació amb les Administracions Locals i el tracte econòmic respecte el Metro. En relació al primer element, un pas fonamental va ser aconseguir que el sistema de finançament dels ajuntaments a través dels pressupostos de liquidació de deutes pagats per l'Estat s'abandonés. Paral·lelament, l'Estat hauria d'assumir la càrrega financera -el servei del deute- deixada per aquest sistema. Amb Adolfo Suárez com a president, el govern d'UCD va acordar amb l'Ajuntament arribar a assumir fins el 50% d'aquesta càrrega financera⁹⁶⁰. L'altre 50% arribaria durant el mandat de Felipe González⁹⁶¹.

“Gràcies a una persona que no s'ha citat molt com Abril Martorell, vam trobar solucions, amb sacrificis. Jo també no volia deixar l'alcaldia l'any 1982 perquè no hi havia cap tensió greu a la tresoreria. Però va ser per la unitat dels alcaldes, sinó Barcelona sola no hagués pogut, encara que el Govern central preferia que anés jo sol, però això no podia ser. Abril

⁹⁵⁸ NADAL, Joaquim de. *Els comptes de ...*, pp. 86-88.

⁹⁵⁹ Narcís Serra Serra, entrevista amb l'autor (27/04/2016).

⁹⁶⁰ NADAL, Joaquim de. *Els comptes de ...*, p. 7. Aquesta assumpció es va materialitzar que ja en l'exercici 1981 l'Estat es feia càrrec del 50% del servei del deute d'aquests crèdits.

⁹⁶¹ *Ibid.*, pp. 51-52.

Martorell va entendre molt bé que els ajuntaments estàvem sots finançats”⁹⁶².

A finals de 1982, amb la contundent victòria del PSOE a les eleccions generals del 28 d'octubre, s'obriren les portes de manera definitiva per avançar en les negociacions entre el Govern central i l'Ajuntament de Barcelona per combatre el dèficit municipal. Les reunions entre ambdós subjectes no es van fer esperar. En representació del Govern central hi prendrien part José Víctor Sevilla - Secretari d'Estat d'Hisenda-, Josep Borrell⁹⁶³, Joaquin Leguina⁹⁶⁴ i pel regidor comunista madrileny Alfredo Tejero. Per l'altra banda, el flamant alcalde Pasqual Maragall i Joaquim Nadal de Caparà com assessor econòmic. Aquest equip negociador va treballar la preparació dels Pressupostos Generals de l'Estat de 1983, específicament la distribució als ajuntaments del Fons Nacional de Cooperació Local (FNCL)⁹⁶⁵.

Un aspecte notori en la distribució del FNCL era el coeficient de distribució. El secretari d'Estat d'Hisenda considerava que un cop redefinits els nivells de suport econòmic de l'administració central a les autonomies i municipis, aquests haurien d'assegurar gran part de la seva autonomia “que cada pal aguanti les seves veles”⁹⁶⁶. Segons Nadal de Caparà, aquestes reunions fonamentarien els pilars de la llei aprovada l'any 1983 sobre mesures urgents de sanejament i regulació de les hisendes locals⁹⁶⁷.

Els diners que preveia la llei de 1983 van trigar en arribar completament a Barcelona. Fins a finals de 1985 no es va acabar de completar els pagaments.

⁹⁶² Narcís Serra Serra, entrevista amb l'autor (27/04/2016).

⁹⁶³ Secretario de Estado de Presupuesto y Gasto Público del Ministerio de Economía y Hacienda.

⁹⁶⁴ Tinent d'alcalde d'Hisenda de l'Ajuntament de Madrid.

⁹⁶⁵ NADAL, Joaquim de. *Els comptes de ...*, p. 8.

⁹⁶⁶ *Ibid.*, p.10.

⁹⁶⁷ “Ley 24/1983, de 21 de diciembre, de medidas urgentes de saneamiento y regulación de las Haciendas Locales”, a *BOE*, núm. 305, 22/12/1983, pp. 34289 a 34292. Consultable a <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1983-33665>.

El cost econòmic d'aquest retard per a l'Ajuntament de Barcelona el va xifrar Nadal de Caparà en uns 20.000 milions de pessetes⁹⁶⁸.

Fins aleshores, la UCD havia dut a terme mesures parcials, com la incorporació del finançament del Metro de Barcelona, a l'annex a la Llei de finançament del Metro de Madrid⁹⁶⁹ o les subvencions anivelladores⁹⁷⁰. Nadal, un dels principals cervells en matèria econòmica de l'Ajuntament sintetitzava les tres principals novetats de la llei respecte a Barcelona: "l'administració central aporta una solució als dèficits municipals acumulats, tot dotant econòmicament el Fons Nacional de Cooperació Local [...] Barcelona tindrà el mateix coeficient que Madrid per tal d'acabar amb el greuge històric [...] es dotava els ajuntaments de noves vies àgils per equilibrar els seus pressupostos mitjançant els ingressos⁹⁷¹ fiscals"⁹⁷².

En un sentit no estrictament econòmic però d'un preat valor polític, caldria destacar dues conseqüències de la ferma posició adoptada pel govern democràtic de Barcelona en relació a l'Estat. Primerament, la influència de l'Ajuntament de Barcelona al Govern central de la UCD, a conseqüència de la tenacitat de les negociacions que es van dur a terme entre les dues parts durant els primers mesos del nou equip de govern municipal, "per les aferrissades discussions fins a les tres de la matinada de Narcís Serra i Pasqual Maragall al Ministeri d'Hisenda amb Abril Martorell i García Añoveros"⁹⁷³. En segon lloc, perquè l'estratègia política emprada pel govern Serra, iniciant i liderant la coordinació amb les ciutats més grans d'Espanya per formar un front comú davant el Ministeri d'Hisenda, va constituir un avenç

⁹⁶⁸ NADAL, Joaquim de. *Els comptes de ...*, p. 16.

⁹⁶⁹ *Ibid.*, p.11.

⁹⁷⁰ *Ibid.*, pp. 6-7. L'any 1980 l'administració central no va enviar els diners necessaris i l'Ajuntament va veure's obligat a augmentar l'endeutament i retardar diversos pagaments. La situació va ser molt més dramàtica l'any següent. El dèficit augmentava, els interessos de demora, contractes amb clàusules d'actualització molt grans, problemes per pagar a les caixes d'estalvis que havien subscrit obligacions de l'Ajuntament, dificultats per pagar els préstecs del Banc de Crèdit Local etc.

⁹⁷¹ Establir un recàrrec en l'impost de la renda personal o fixar lliurement la contribució territorial urbana.

⁹⁷² *Ibid.*, p.10.

⁹⁷³ *Ibid.*, p.11.

important en el municipalisme espanyol democràtic i seria la llavor de la futura Federació Espanyola de Municipis i Províncies⁹⁷⁴. Davant la força de les demandes totalment majoritàries dels principals consistoris dels municipis més grans espanyols, el Govern central no va tenir més remei que admetre que calia arribar a un pacte d'Estat pel reequilibri financer i no per la via del l'endeutament, encara que fos a través del Banc de Crèdit Local⁹⁷⁵.

Maragall denunciava la impossibilitat de revitalitzar la hisenda local sense lligar "els recursos locals als impostos forts, directes o indirectes". Sense aquesta vinculació el dirigent socialista assegurava que els ajuntaments estarien abocats a una descapitalització accelerada⁹⁷⁶. Com a victòria parcial en aquesta línia, Barcelona havia aconseguit el compromís per part de l'Estat d'eleva fins al 10% la participació de tots els municipis en els impostos indirectes a través del Fons⁹⁷⁷.

Els canvis de la hisenda municipal en el període 1981-1982 van estar directament relacionats amb el grau de desplegament de l'acord amb el Govern central aprovat en el Consell Plenari del 9 d'octubre de 1981. Aquest plenari i l'acord amb el govern va ser l'element esgrimit per CiU com inassolible i aspecte central per justificar la ruptura del Pacte de progrés com veurem més endavant. Afegit a aquesta dependència de Moncloa, l'arribada de la subvenció anivelladora de 8.009 milions per l'execució del Pressupost ordinari de 1980 es va allargar en el temps i finalment, amb la dissolució de les Corts, el 27 d'agost de 1982, va postergar l'aprovació a les Corts Generals del Projecte de Llei⁹⁷⁸.

Maragall lamentava a mitjan de la dècada dels 80, alguns dels aspectes clau en el finançament municipal que segons ell, encara llastraven el món local. El dirigent socialista es queixava de la no consecució d'un finançament local via Estat "automàtic i no revisable" o que "l'Estat no traslladi despeses al sector local sense una contrapartida total", així com que molts temes d'interès local no

⁹⁷⁴ *Ibid.*, pp. 11-12.

⁹⁷⁵ *Ibid.*, p. 18.

⁹⁷⁶ MARAGALL, Pasqual. *Per Barcelona*, Edicions 62, Barcelona, 1987, p. 23.

⁹⁷⁷ *Ibid.*, pp. 23-24.

⁹⁷⁸ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1978-1981...*, pp. 31-32.

rebien una resposta directe i ràpida per part dels ministeris implicats⁹⁷⁹. Malgrat això, Pasqual Maragall qualificaria com a "salt gegantí" l'augment en un 50% - 70.000 milions de pessetes més- en el Fons de Cooperació Local aplicat pel nou govern de Felipe González a finals de 1982. El Fons va passar de 140.000 a 210.000 milions de pessetes⁹⁸⁰.

Les principals característiques dels pressupostos municipals durant els primers tres anys del mandat es resumien a fer un esforç de contenció de les despeses mentre els ingressos creixien en major mesura que aquestes. També es va produir un creixement més alt dels valors liquidats que dels valors líquids a causa del retràs dels pagaments duts a terme pel Govern central. Finalment caldria destacar uns millors resultats en l'execució del pressupost corrent de l'any, "que en el refós, per causa dels ingressos deguts a l'Ajuntament"⁹⁸¹.

Això pel que feia a una "gestió política" del flamant ajuntament democràtic. Però la part tècnica reclamava urgentment una intervenció precisa davant una herència que amenaçava tota l'estructura municipal com era la gestió de les empreses públiques.

L'Ajuntament només ofereix directament el 37% del total dels seus serveis a la població. Les empreses municipals el 44%, les contractacions estables amb empreses privades el 13%. I les empreses mixtes el 6%⁹⁸². En poques paraules, va existir un procés de desconcentració de serveis molt intens, a partir de la dinamització i sanejament de les empreses municipals heretades que com s'ha resumit anteriorment, patien dificultats en la gestió i augmentaven any rere any les seves pèrdues econòmiques⁹⁸³.

El primer aspecte va ser l'aturada de l'índex de multiplicació del dèficit, aconseguit a finals de 1980 gràcies a millorar notablement l'eficàcia, la productivitat, els ingressos i racionalitzar la plantilla, especialment en la

⁹⁷⁹ MARAGALL, Pasqual. *Per Barcelona*, pp. 131-132.

⁹⁸⁰ *Ibid.*, p. 134.

⁹⁸¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1978-1981...*, pp. 33-34.

⁹⁸² Ens referim a empreses on l'Ajuntament participa amb d'altres institucions públiques o amb el sector privat.

⁹⁸³ NADAL, Joaquim de. *Els comptes de ...*, p. 74.

contractació de nou personal. En el període 1976-1979 el dèficit dels autobusos s'havia triplicat i en relació al Metro s'havia sextuplicat⁹⁸⁴.

Partint de la base que el transport públic generava un benefici social que havien d'assumir tots els ciutadans, l'esforç es va dirigir a equilibrar els comptes perquè els ingressos generats pel pagament del bitllet dels usuaris s'aproximés al 50%

del cost total dels serveis⁹⁸⁵.

El nou govern municipal, el mateix 1979, va crear Transports Municipals de Barcelona (TMB), unint en un mateix Consell d'Administració i en una mateixa direcció, les societats de transports de superfície (SPM Transportes de Barcelona, SA) i el subterrani (FC Metropolitano de Barcelona, SA). El socialista Jacint Humet i Palet va ser el primer president de l'entitat⁹⁸⁶. A partir de 1980 s'aconsegueix establir el dèficit econòmic⁹⁸⁷ de TMB al voltant dels 13.000 milions de pessetes l'any⁹⁸⁸. Un dels punts més importants en aquests anys en relació a TMB va ser la política de reducció de personal empresa pel govern municipal. La plantilla d'autobusos era d'uns 6.400 treballadors i la del metro de 3.178 per l'any 1979, és a dir, aproximadament 9.500 empleats en total. Malgrat que en els anys anteriors, la plantilla total havia reduït el seu volum, encara era molt nombrosa, especialment pel que feia els autobusos. Però va ser necessari l'impuls dels nous dirigents municipals per intervenir de manera contundent en aquest aspecte. A meitat de la dècada dels vuitanta, el total de la plantilla de TMB es xifrava en 6.842⁹⁸⁹.

A la sessió del Consell Plenari del 14 de març de 1980, després d'una important vaga de metro i l'acord del conveni col·lectiu amb metro i busos, es va dur a terme el debat dels pressupostos. L'aprovació dels comptes del

⁹⁸⁴ NADAL, Joaquim de. *Els comptes de ...*, p. 52.

⁹⁸⁵ *Ibid.*, pp. 52-53. Malgrat això, la situació no es començaria a normalitzar fins el contracte-programa de 1986 i que aplegava la participació de l'Estat, de la Generalitat, la CMB i l'Ajuntament. Aquest contracte-programa preveia les mesures per cobrir el dèficit dels autobusos i metro durant cinc anys prorrogables.

⁹⁸⁶ ALEMANY, Joan i MESTRE, Jesús. *Els transports a...*, p. 262.

⁹⁸⁷ Amb un màxim de 15.258 milions de pessetes l'any 1980 i un mínim de 12.424 l'any 1982.

⁹⁸⁸ ALEMANY, Joan i MESTRE, Jesús. *Els transports a...*, p. 267.

⁹⁸⁹ *Ibid.*, p. 270.

transport públic van ser motiu de durs enfrontaments entre els principals partits del consistori. El metro ofería unes xifres on les pèrdues de 1979 arribaven als 5.769 milions i els autobusos a 7.853 milions. El Pressupost de l'Ajuntament pel 1980 era de 34.000 milions, el pressupost liquidació de deutes de 1979 a 28.000 milions i pressupost extraordinari per inversions en urbanisme 10.100 milions. Josep Maria Abad va denunciar en el Consell Plenari del 14 de març, que UCD aplicava una estratègia de "gestió de la misèria" amb l'objectiu de dificultar públicament la capacitat dels governs municipals. Cullell, per part dels convergents, en unes declaracions a *Europa Press*, on defensava que a partir del 20 de març de 1980 -data de les eleccions- es donava per finalitzat el procés polític que s'havia iniciat amb les eleccions del 15 J de 1977. "Empieza una nueva etapa en la que, a mi entender, todo se debe replantear". A més, va afegir que era pràcticament impossible per al seu partit continuar en un equip de govern amb el PSUC "que se autocalifica de lucha y de gobierno. Solo el sentido de responsabilidad ante la ciudad, sólo la evidencia de la falta de operatividad de la oposición nos ha aconsejado continuar en el equipo de gobierno hasta este momento"⁹⁹⁰.

Un altre exemple va ser el de Mercabarna, amb un dèficit de 113 milions l'any 1979, que augmentaria fins 168 l'any següent a més dels 148 milions que havia costat l'operació de sanejament dels dèficits anteriors. A despit d'aquests precedents, l'any 1982 Mercabarna obtenia un superàvit d'entre 2 i 3 milions de pessetes⁹⁹¹. Maragall va celebrar aquests resultats econòmics: "se puede ser empresa pública y ser empresa rentable". Aquest canvi de tendència va ser possible gràcies a una política de contenció de despeses, principalment en l'apartat de subministres, serveis -com la millora en el control de l'escorxador⁹⁹²- i personal, malgrat que els salaris van incrementar-se un 4% l'any 1981 i un 6,5% l'any següent⁹⁹³.

⁹⁹⁰ "Los déficits del 'metro' y autobuses y los presupuestos, aprobados", a *La Vanguardia*, 15/03/1980, p. 30.

⁹⁹¹ NADAL, Joaquim de. *Els comptes de ...*, pp. 55-56.

⁹⁹² SERRA, Narcís. *La gestió de Barcelona...*, p. 18.

⁹⁹³ XAVIER VIDAL-FOLCH, Xavier. "La empresa pública Mercabarna obtiene beneficios por vez primera en su historia", a *El País*, 07/04/1983, p. 29.

El director general de Mercabarna en aquesta primera etapa va ser el prestigiós economista Francesc Raventós, que amb la victòria de Felipe González passaria a dirigir l'INSALUD a Madrid. Raventós era una exemple d'una base social catalana molt qualificada, que va demostrar les seves capacitats per dur a terme la direcció d'una política rigorosa a l'administració municipal en les empreses públiques. Molts gestors van destacar notablement en aquests primers anys de construcció democràtica⁹⁹⁴. Pau Verrié o Joan Molina, així com el mateix Manuel Esteve, que va encarregar-se de dirigir el Consorci de la Zona Franca després de l'estafa que s'havia produït, amb implicacions per part del gerent delegat directament nomenat pel govern, a través del Ministeri d'Hisenda i que havia deixat un forat d'aproximadament 2.000 milions de pessetes i la descapitalització de l'empresa. En aquest cas la "solució adoptada va ser el refinançament del deute del Consorci de la Zona Franca, alhora que s'iniciava una recapitalització financer a base de desprendre's d'actius, és a dir d'una descapitalització física o real".⁹⁹⁵

L'empresa TERSA, dedicada al servei d'incineració d'escombraries, també ens ofereix una mostra important de la millora en la seva gestió a partir de l'augment de la intervenció pública municipal. La societat, formada a finals dels anys seixanta, va crear el 1974 una nova planta d'incineració al Besòs per produir energia elèctrica. Del total del rendiment que podria produir com a màxim, només arribava al 30% l'any 1979, després de successives reduccions "per culpa d'una gestió amb visió estrictament privada i per la manca d'interès en aquell moment de les companyies elèctriques a invertir o a pagar correctament l'electricitat produïda per la planta del Besòs". L'any 1984, el capital municipal i metropolità va augmentar fins convertir-se en majoritari dins TERSA i la planta arribava al 95% del màxim de les seves possibilitats, és a dir 266.000 tones d'escombraries a l'any de les 300.000 possibles⁹⁹⁶.

⁹⁹⁴ NADAL, Joaquim de. *Els comptes de ...*, p. 56-57.

⁹⁹⁵ *Ibid.*, pp. 57-58.

⁹⁹⁶ *Ibid.*, pp. 75-76.

El Servei Funerari també va experimentar una millora considerable. Era un servei deficitari que passaria a generar beneficis que s'invertirien en el propi servei o d'altres inversions municipals⁹⁹⁷.

El Patronat Municipal de l'Habitatge presentava una situació nefasta per al nou equip governant, amb un dèficit acumulat de 300 milions de pessetes, sense activitat constructiva des de feia anys i amb un patrimoni que no s'emprava i per tant, no rendia beneficis. A finals de 1982, el Patronat tenia un superàvit encobert -en el sentit que el superàvit s'utilitzava per actuacions de remodelatge- i els diners transferits de l'Ajuntament anaven destinats a nova construcció i no a cobrir el dèficit de l'entitat. Serra apuntava que aquests resultats s'havien aconseguit en paral·lel a una reducció del personal de gestió del Patronat de més del 40%⁹⁹⁸.

Parcs i Jardins, en mans de contractes obsoletes, es va reconvertir en un model de prestació directa. L'alcalde Serra es mostrava escèptic a la prestació directa d'aquests tipus de serveis com a regla general per part de l'Ajuntament, però en aquest cas, assegurava que en el cas de Parcs i Jardins els resultats havien estat positius tant econòmicament com en la qualitat del serveis⁹⁹⁹.

Però les dificultats no acabaven amb les pròpies empreses públiques. L'Ajuntament devia als contractistes més de 3.000 milions de pessetes. Aquesta suma no tenia ni una consignació d'ingressos per part dels pressupostos d'infraestructures del consistori. La prioritat del govern Serra va ser formar la partida econòmica per afrontar aquests deutes abans de fer obres noves, pensant a mig i llarg termini en relació a les empreses contractistes. L'alcalde socialista defensava l'elecció d'aquesta estratègia de gestió: "Si així ho haguéssim fet [situar en primer lloc la construcció de noves obres], potser hauríem quedat molt més bé com a gestors, però, en canvi, hauríem fet un flac servei a l'Ajuntament: la credibilitat de l'Ajuntament com a pagador o com a entitat administrativa seriosa n'hauria sortit molt afectada"¹⁰⁰⁰.

⁹⁹⁷ *Ibid*, p. 76.

⁹⁹⁸ SERRA, Narcís. *La gestió de Barcelona...*, p. 17.

⁹⁹⁹ *Ibid.*, pp. 17-18.

¹⁰⁰⁰ *Ibid.*, pp. 19-20.

Recordem que la prestació directa de serveis de l'Ajuntament de Barcelona¹⁰⁰¹ implicava a uns 15.000 professionals i tenia un cost de 30.800 milions de pessetes¹⁰⁰². Hauríem d'afegir altres òrgans especials de gestió, patronats municipals, els serveis de transport públic que es realitzaven amb empreses municipals etc. el que arribaria en el seu conjunt total a 65.000 milions i la participació d'unes 30.000 persones¹⁰⁰³.

Nadal de Caparà explicava la divisió dels ingressos de l'Ajuntament de Barcelona en tres grans capítols. Un terç pertanyien únicament dels impostos pagats directament pel veí de la ciutat. La resta provenia principalment de tres fonts diferents. Una era la generada pel patrimoni de l'Ajuntament, sobretot el volum de diners i els interessos bancaris que generaven, més que no pas les propietats que eren negocis, ja que aquestes eren molt escasses. Nadal xifrava en aproximadament un 10% els rendiments anuals dels dipòsits bancaris, que a mitjan de la dècada dels 80 eren d'uns 13.000 o 14.000 milions de pessetes. Després de restar els interessos que es pagaven, la xifra final superava per poc els 1.000 milions de pessetes, més el rendiment de les propietats municipals arrendades, uns 2.000 milions de pessetes¹⁰⁰⁴.

L'altra font provenia de les transferències estatals i l'altra dels serveis concrets que pagava el ciutadà. En aquest apartat hi trobaríem el manteniment de clavegueram, la recollida d'escombraries o d'altres de menor abast com els menjadors escolars¹⁰⁰⁵.

"Com que l'impost de circulació no cobreix la major part de les despeses públiques de la circulació, i la contribució urbana no contribueix ni de bon tros a la totalitat de serveis oferts a canvi, cal compensar amb l'aportació de l'Estat el dèficit de cada servei socialment necessari. Aquí és on intervé el fons de cooperació amb les Administracions Locals, el que

¹⁰⁰¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1978-1981...*, pp. 31-32. Com la Guardia urbana, bombers, sanitat, higiene, ensenyament, cultura, urbanisme...

¹⁰⁰² *Ibid.*

¹⁰⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁰⁴ NADAL, Joaquim de. *Els comptes de ...*, p. 103.

¹⁰⁰⁵ *Ibid.*

aboca actualment entre 23.000 i 24.000 milions de pessetes anuals a Barcelona, és a dir 12.000 pessetes per habitant aproximadament¹⁰⁰⁶.

En termes reals, el pressupost ordinari de l'Ajuntament de Barcelona va créixer poc en el període 1978-1981. Una dada prou il·lustrativa la trobem en la participació dels pressupostos ordinaris de l'Ajuntament de Barcelona en relació a la totalitat de municipis espanyols. Mentre que en el període 1975-1980, la participació en aquests pressupostos era del 14% per part de Barcelona, al acabar l'any 1980 es trobava a l'11,7%¹⁰⁰⁷.

Pel que fa als pressupostos d'urbanisme, es va experimentar un augment permanent i important en el període 1978-1981, passant dels 3.231 milions de pessetes de l'any 1978 fins els 5.787 milions de pessetes del pressupost d'inversions¹⁰⁰⁸. Per afrontar l'esforç en matèria d'urbanisme també s'ha de tenir en compte les importants quantitats econòmiques¹⁰⁰⁹ dels diversos pressupostos especials d'urbanisme del període 1978-1980¹⁰¹⁰.

En una entrevista a la premsa, pocs dies abans que es fes càrrec de la Conselleria de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat el que havia estat el màxim responsable polític en l'àmbit d'hisenda i pressupostos, Josep Maria Cullell parlava d'alguns moments importants en la seva etapa a l'Ajuntament. El dirigent convergent destacava de les negociacions amb Madrid els dos decrets llei, del 24 de juliol de 1979¹⁰¹¹ i del 25 de gener de 1980¹⁰¹².

¹⁰⁰⁶ *Ibid.*, pp. 105-106.

¹⁰⁰⁷ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1978-1981...*, p. 42. Per a més informació vegeu les taules de les pàgines 42-43.

¹⁰⁰⁸ *Ibid.*, p. 49. El pressupost especial d'urbanisme va ser substituït pel pressupost d'inversions el 1981.

¹⁰⁰⁹ Per a més info sobre evolució dels ingressos fiscals segons el subjecte o grup tributari, vegeu; *Ibid.*, pp.165-168.

¹⁰¹⁰ *Ibid.*, p. 53. 1978: 3.180 milions de pessetes. 1979: 4.526 milions de pessetes, 1980: 4.500 milions de pessetes.

¹⁰¹¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1978-1981...*, p. 42. Per a més informació vegeu les taules de les pàgines 31-41. El del 24 de juliol recollia la modificació de les bases de la Contribució Territorial Urbana, l'elevació dels recàrrecs sobre la Urbana i la llicència fiscal i la participació en un percentatge sobre el preu de venda de la benzina. Això, amb un increment del 1,5% en la participació dels impostos indirectes formaven el paquet de mesures, sense oblidar l'extensió de l'arbitri de radicació als professionals, així com les

També confirmava que la Hisenda municipal a l'abril de 1979 es trobava en risc de fallida i que es van haver d'adoptar mesures d'urgència per alleujar aquella situació. Cullell considerava que la participació dels ingressos estatals de l'ordre del 25% en els municipis seria un percentatge desitjable per al món municipal. L'extint d'alcalde posava de relleu l'esforç de l'Ajuntament per pagar a les grans empreses amb qui l'Ajuntament sumava deutes per més de 8.500 milions de pessetes, amb càrrecs preferentment als PELD i que els creditors encara reclamaven els 3.600 milions restants. Cullell xifrava en 49.000 milions de pessetes la xifra total de l'endeutament a principis de 1980 i que contrastava amb els més de 70.000 milions que el que el nou govern democràtic es va trobar a l'inici del mandat. L'endeutament havia baixat en 21.000 milions menys en menys d'un any¹⁰¹³.

modificacions experimentades en l'impost sobre les despeses sumptuàries. El decret va significar un augment dels ingressos per a Barcelona d'uns 3.600 milions de pessetes.

¹⁰¹² *Ibid.* Pel decret del 25 de gener de 1980, s'autoritzava la confecció d'un nou pressupost extraordinari de liquidació de deutes i s'assumia per part de l'Estat el pagament del 50% de la càrrega financera "insana" (es decir, la derivada de este i de anteriores presupuestos de liquidación de deudas). També hi havia un principi d'acord per aplicar els avantatges econòmics al Metro de Barcelona com el que gaudia el Metro de Madrid.

¹⁰¹³ BORDAS, Jordi. "En un año, la deuda municipal ha disminuido en 21.000 millones", a *La Vanguardia*, 29/04/1980, p. 33.

7.3. El camí cap el sanejament dels comptes municipals

A mode de recapitulació, els objectius dels canvis econòmics més importants que es van experimentar durant el període 1979-1981 i que serien fonamentals per revertir la realitat econòmica dins de l'Ajuntament, els podríem agrupar en sis grans eixos. El primer seria l'augment de l'eficàcia recaptatòria, gràcies en gran part a la mecanització de la gestió tributaria. També milloraria l'eficàcia per la simplificació i reducció dels conceptes impositius¹⁰¹⁴ i la supressió d'altres com la taxa del trasllat de mobles i taxa de vigilància nocturna. També es va aconseguir la reducció del personal adscrit a les tasques de liquidació de tributs. De 348 l'any 1978 a 292 el 31 de desembre 1981. Això es va fer de manera paral·lela a la millora de la seva qualificació professional. I el personal sobrant es va destinar a tasques d'informació al contribuent i resolució de reclamacions¹⁰¹⁵.

El segon gran objectiu va ser la millora de les relacions de la hisenda municipal amb el contribuent. Les eines utilitzades per aconseguir-lo van ser entre d'altres, la millora de la informació al contribuent mitjançant la tramesa per correu, a tots els obligats al pagament dels arbitris. A més, aquests avisos i notificacions permetien fer efectiu el pagament en moltes oficines bancàries distribuïdes arreu de la ciutat, enlloc que només es pogués realitzar a l'oficina més propera del domicili del contribuent o a la central recaptadora. A més, es va crear una nova oficina d'informació amb atenció telefònica diària. Es va iniciar un procés de normalització i estandardització de les notificacions i liquidacions individuals així com dels impresos utilitzats per altres gestions i es va suprimir l'obligació del pagament que anteriorment es realitzava per utilitzar aquests impresos. A nivell publicitari, es van realitzar campanyes d'informació al contribuent a través dels mitjans de comunicació social¹⁰¹⁶.

El tercer gran objectiu es marcava entorn a la disminució del frau fiscal. Es va realitzar una campanya de conscienciació als ciutadans, atorgant moratòria per totes aquelles altes voluntàries presentades fins el 31 de maig de 1980 per

¹⁰¹⁴ Per ocupació de la via pública, taxes pels cementiris, llicències en les construccions d'obres i instal·lacions...

¹⁰¹⁵ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1978-1981...*, p. 144.

¹⁰¹⁶ *Ibid.*, pp.144-145.

regularitzar la seva situació tributaria. Aquesta tasca es va poder dur a terme amb el suport de la Inspecció de Rendes i Exaccions per incorporar als respectius padrons un bon nombre d'habitatges, locals i vehicles¹⁰¹⁷.

El següent objectiu pretenia la reducció de les “situacions d'injustícia i greuge comparatiu en matèria de tributació i utilització de la política fiscal per finalitats urbanes”. Les accions emprades van consistir en mesures d'ordre legal, com estendre l'arbitri radicació a tots els locals amb activitat econòmica, l'extensió de l'impost sobre despeses sumptuàries als locals on es serveixen consumicions, en proporció al valor d'aquestes o l'establiment d'una nova classificació fiscal dels carrers d'acord amb la seva realitat socio-econòmica amb fiscalitat progressiva. També es van aplicar altres mesures com la supressió de les taxes dels mobles i la vigilància que ja hem citat abans, l'aplicació “més justa” i universal de les taxes de clavegueram i de depuració d'aigües residuals, segons el volum d'aigua consumit per cada local o habitatge, a través del rebut de la S.G.A.B, i l'establiment d'exempcions i bonificacions sobre taxes d'ocupació de la via pública, llicències obres i arbitri radicació¹⁰¹⁸.

Per últim, el cinquè gran punt cercava l'agilització i transparència en la gestió de les compres municipals. En aquest sentit l'Àrea de Finances va desenvolupar un procés de centralització i normalització de comandes per a totes les compres municipals. L'Estandardització dels circuits de comandes i l'edició de catàlegs de materials d'oficina i neteja. També es va iniciar el procés de mecanització completa dels circuits administratius actuals de lliurament i recepció de comandes¹⁰¹⁹.

A nivell d'ingressos, es van incrementar en un 57% els valors liquidats com recaptats, si parlem de xifres absolutes, això es traduïa de 10.123 milions a 15.894 en els valors liquidats, i de 8.004 milions a 12.586 milions en els valors recaptats, en el període 1978-1981. A nivell de millora de la informació amb el

¹⁰¹⁷ *Ibid.*, p.145.

¹⁰¹⁸ *Ibid.*, pp.145-146.

¹⁰¹⁹ *Ibid.*, p.146.

contribuent, l'Oficina d'Informació Oficina va atendre 18.566 trucades telefòniques el 1981. L'any següent aquesta xifra es triplicaria¹⁰²⁰.

Respecte als orígens dels recursos econòmics del consistori, Nadal carregava contra la política fiscal dels ajuntaments previs al democràtic de 1979: "Durant l'època de la 'dictatova' i de la transició, l'Ajuntament va veure's incapacitat per a demanar al ciutadà que pagués allò que corresponia"¹⁰²¹. El percentatge de la pressió fiscal municipal sobre la riquesa estimada era de 2,75 l'any 1971. Aquest percentatge es veuria reduït a 2,53 per l'any 1975 i a 1,83 el mateix 1979. Els convergents Josep M. Cullell i posteriorment Antoni Comas, com a regidors d'hisenda, van fer pujar aquest percentatge fins el 2,57 l'any 1980 i a 2,77 el 1981, estabilitzant-se posteriorment entorn el 2,50 - 2,45¹⁰²².

Si ens referim a l'evolució de les transferències estatals a l'Ajuntament, els percentatges van ser, de 14% l'any 1979, 16% per als anys 1980 - 1981 i del 20% per 1982. El darrer any d'aquest primer govern i el principi del següent, la xifra es situaria en el 34% per estabilitzar-se en el futur entorn al 30. Els dos tombants són molt clars. En primer lloc, la legitimitat de les noves autoritats municipals democràtiques va permetre una actualització justa de la pressió fiscal¹⁰²³. En segon terme, l'arribada dels socialistes al govern central marca una multiplicació quasi per dos de la subvenció de l'Estat a l'Ajuntament de Barcelona"¹⁰²⁴.

En relació amb el Banc de Crèdit Local, les relacions van ser tenses des de l'inici del nou mandat democràtic municipal. El director del BCL era Federico García Perrote, que seria substituït després per Narcís Andreu. Nadal de Caparà apuntava la tenacitat per part de Serra per negociar amb el BCL: "no podia ni volia pagar els plats trencats de la forma de finançament dels municipis entre 1975 i 1979 Utilitzava tot el seu volum de capacitat dialèctica per anorrear els arguments del banc, la qual cosa superava de lluny els costums d'una

¹⁰²⁰ *Ibid.*, p.147.

¹⁰²¹ NADAL, Joaquim de. *Els comptes de ...*, p. 73.

¹⁰²² *Ibid.*

¹⁰²³ *Ibid.* En 1983 la pressió fiscal sobre el producte interior brut a Espanya era del 27%, mentre la mitjana de la OCDE es situava en el 41%.

¹⁰²⁴ *Ibid.*

institució que havia estat quasi sagrada per als ajuntaments durant el franquisme"¹⁰²⁵.

Sobre el deute insà de l'Ajuntament, el 50% s'havia assumit en l'etapa del govern de Suárez i després amb el canvi de govern socialista, l'Estat assumiria el 100% d'aquest deute "insà". Mancava però, el deute "insà" del període 1980-1982 que només havia estat assumit al 50% per l'Estat i que seria pagat pel consistori en els anys successius¹⁰²⁶. Es va concertar amb el president BCL, un conveni que acumulés tot el deute de l'Ajuntament dins d'uns terminis d'amortització i tipus d'interès que resultessin abastables per a la capacitat econòmica de l'Ajuntament. Malgrat les dificultats, es va signar conveni de refinançament com cercava el consistori¹⁰²⁷.

“Si amb el BCL les relacions eren espantoses, jo diria que amb les caixes d'estalvis podrien qualificar-se de trencament total”¹⁰²⁸. Durant l'etapa final de Serra, el president de la Caixa de Pensions -l'oncle de l'alcalde- va trametre a l'Ajuntament una carta-ultimàtum per iniciar negociacions. Per part de la poderosa entitat bancària van assistir-hi Josep Vilarasau i Abel del Ruste. En representació del municipi, Narcís Serra, Pasqual Maragall i Joaquim de Nadal. Les negociacions d'aquests equips van arribar a bon port. L'acord consistia en que l'Ajuntament podia dedicar 4.200 milions de pessetes l'any 1983 per a les amortitzacions dels deutes pendents amb les caixes d'estalvis. Aquesta xifra augmentaria un 12% anual en contrapartida a que les caixes no reclamessin els interessos de demora fins 1982 i incloïen en el futur conveni els futurs venciments que es produirien. Les negociacions finalitzarien el mes de maig de 1983¹⁰²⁹.

S'ha parlat de la dificultat viscuda al transport públic de Barcelona, una dificultat, especialment econòmica lligada a un servei de gran importància estratègica per a la ciutat. El govern municipal no va caure en la temptació de

¹⁰²⁵ *Ibid.*, p.90.

¹⁰²⁶ *Ibid.*, p.95. Nadal a més també es lamentava perquè el retard en aprovació de la llei de sanejament i recepció definitiva dels diners -75.000 milions- va trigar molt i l'Ajuntament va assumir el seu finançament durant un temps.

¹⁰²⁷ *Ibid.*, pp. 91-92.

¹⁰²⁸ *Ibid.*, p. 92.

¹⁰²⁹ *Ibid.*, pp. 93-94.

disminuir la qualitat i prestacions del servei per reduir despeses. En el pressupost per 1982, la suma total era de 2.413.810.388 pessetes¹⁰³⁰. La part més important anava destinada a ampliar i renovar la dotació del material mòbil: 1.184.500.000 de pessetes, 181 nous busos i 2 microbusos de servei per a minusvàlids¹⁰³¹. També importants eren les dotacions pressupostàries per a la regulació i centralització del tràfic¹⁰³² i un altre de 500.000 pessetes - consignades com a obres presumiblement a càrrec de l'Ajuntament de Barcelona- i que feien referència a una futura construcció d'una nova cotxera, amb capacitat per entre 300 i 350 autobusos¹⁰³³.

En relació a la xarxa de Metro, durant els anys 1967-1985 es van inaugurar 48 quilometres en diferents trams. Per exemple l'any 1982 es van inaugurar dos trams nous de la línia 4 –Guinardó i Roquetes i un altre entre Selva de Mar i la Pau- també s'unificarà la línia 3 i a finals de 1983 també s'inauguraren tres trams. A la línia 1, Torras i Bages-Santa Coloma, i Santa Eulàlia-Torrassa i a la línia 5, Sant Ildefons-Cornellà¹⁰³⁴.

La contenció de les despeses per part del govern municipal va ser molt important i seria un element fonamental per explicar com a partir de l'any 1982 ja s'havia aconseguit situar el consistori en una etapa econòmica més estable i sostenible. Durant els tres primers anys de mandat, les despeses consolidades van créixer anualment un 3,3% en pessetes constants. Però les dades barcelonines adquireixen més significació si les comparem amb el creixement de les despeses dels ajuntaments espanyols, que va ser d'un 7,5% i amb les del conjunt de les administracions públiques, un 12% en pessetes constants anuals. Aquesta contenció de despeses li hauríem de sumar una reducció de càrregues derivades del finançament dels dèficits acumulats fins 1979 i del creixement de transferències de l'Estat als ajuntaments. A més, els ingressos

¹⁰³⁰ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Presupuesto de inversiones para 1982 de S.P.M. Transportes de Barcelona*, S.A. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1981, p. 4.

¹⁰³¹ *Ibid.*, p. 5.

¹⁰³² Radiotelèfons portàtils, rellotges elèctrics per a terminals en línia, etc. 516.085.000 pessetes.

¹⁰³³ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Presupuesto de Inversiones...*, p. 21.

¹⁰³⁴ ALEMANY, Joan i MESTRE, Jesús. *Els transports a...*, p. 275.

fiscals i per taxes van pujar. L'Ajuntament havia aconseguit dur el dèficit pressupostari del 25,2% de les despeses, el 1978 al 3,5% el 1981¹⁰³⁵.

El primer equip de govern va trobar-se davant una realitat que feia palesa la necessitat de redreçar la gestió de serveis abans que res. A finals de 1982, ja es podien veure els fonaments que farien factible la possibilitat de planificar una Barcelona del futur sense el llast que suposava la l'herència econòmica¹⁰³⁶. Serra sintetitzaria aquesta idea quan plantejava que en aquell context, s'havia acabat l'etapa de gestió i es donaria pas a l'etapa de programació¹⁰³⁷.

L'Ajuntament necessitava d'un increment notable dels ingressos per part de l'Estat central, a més de l'absorció de la càrrega financera¹⁰³⁸. En aquest sentit, Serra plantejava un projecte que anava molt més enllà de la gestió circumscrita al municipi. El projecte significava una redefinició d'un nou marc de equilibri entre els municipis i l'Estat¹⁰³⁹. Aproximar-se a l'equilibri financer en un sol mandat tenint en compte de l'herència rebuda i en un context on la democràcia no es trobava consolidada i el país patia una crisi econòmica, semblava un repte titànic. Malgrat tot va ser possible la consecució d'aquest objectiu. L'esforç dels veïns i veïnes de Barcelona es va estabilitzar durant l'any 1980 no pujant en pessetes constants. A més la participació de l'Estat en augment, amb el suport augmentat amb l'entrada al Govern central dels socialistes i el manteniment del control de despeses van millorar la situació i revertir paulatinament la senda anterior¹⁰⁴⁰.

A més, es va negociar la subvenció directa pels serveis que l'Ajuntament de Barcelona donava amb escreix com a municipi, com els hospitals i que el propi alcalde situava en 3.500 milions de pessetes que Barcelona feia estalviar a l'Estat i la Generalitat¹⁰⁴¹. L'alcalde proposava que els municipis podien

¹⁰³⁵ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1978-1981...*, pp. 8-9.

¹⁰³⁶ Annex III.

¹⁰³⁷ SERRA, Narcís. *La gestió de Barcelona...*, pp. 20-22.

¹⁰³⁸ *Ibid.*, p.22.

¹⁰³⁹ Origen del Decret-Ilei de l'estiu de 1979 "verbenero". Aquest nom tenia a veure per la data ja que es va publicar entre les revetlles de Sant Joan i Sant Pere.

¹⁰⁴⁰ *Ibid.*, pp. 22-23.

¹⁰⁴¹ *Ibid.*, p. 25.

mantenir alguns impostos propis però el més important era lligar l'evolució global de la fiscalitat a nivell de tot l'Estat, amb la participació del ciutadà pagant impostos al sector públic "com a totalitat" per després realitzar la corresponent divisió i canalització a nivell municipal, autonòmic i central¹⁰⁴².

Des del govern de Barcelona es van fer grans esforços per racionalitzar la maquinària municipal. Els canvis van ser diversos i molt importants. Malgrat això, tothom era conscient que no existia un punt concret de solució global, les solucions havien de ser progressives. El municipi de Barcelona no tenia a l'abast totes les eines per reequilibrar els seus comptes. Com veiem, moltes de les vies necessàries per avançar en aquest sentit passaven per les negociacions amb l'Administració central i d'altres directament requerien d'un desplegament legislatiu modern¹⁰⁴³.

Fins 1980, el dèficit anual es traslladava als ciutadans i als futurs ajuntaments per la via dels PELD¹⁰⁴⁴. L'Ajuntament de Barcelona va passar de tenir un dèficit de 30.123 milions de pessetes constants l'any 1978 a 4.177 milions de pessetes constants el 1981. Això es va traduir en una reducció del dèficit anual acumulatiu del 38,2% en els anys 1979, 1980 i 1981. És remarcable que al llarg dels exercicis 1980 i 1981, no es va generar per aquest concepte cap mena d'endeutament ni de càrrega financera¹⁰⁴⁵.

L'any 1982 en pessetes reals, disminuirà el cost de la plantilla. El gener de 1982 el nombre total de la plantilla de l'Ajuntament era de 15.299 treballadors, el mes de març 15.273, i l'abril 15.212. Però el més significatiu del canvi en la totalitat de personal no era que la plantilla disminueixi lleugerament, sinó el canvi de l'estructura de la plantilla¹⁰⁴⁶. Les dades ens mostren una reorganització de la plantilla cap a un ajuntament amb més serveis per a la ciutadania, amb una orientació socialdemòcrata clara. Partint de 100 funcionaris en actiu per cada servei a l'any 1979, l'evolució a l'any 1982 mostrava clarament una reorganització centrada en la prestació en serveis

¹⁰⁴² *Ibid.*, pp. 25-26.

¹⁰⁴³ *Ibid.*, p. 32.

¹⁰⁴⁴ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1978-1981...*, pp. 34-41.

¹⁰⁴⁵ *Ibid.*, p. 73.

¹⁰⁴⁶ SERRA, Narcís. *La gestió de Barcelona...*, pp. 28-29.

personals i directes i una disminució del nucli administratiu. A Ensenyament i Cultura, l'evolució en aquests tres anys seria de 100 a 139 funcionaris. A Sanitat, de 100 a 111. A Seguretat Ciutadana, de 100 a 104. A Obres Públiques i altres serveis centrals de 100 a 91. En neteja interior i escoles es va produir una estabilització a la baixa de 100 a 95. A la resta de l'administració (Finances, Secretaria General), una baixada de 100 a 86 mentre que a Serveis Jurídics de 100 a 72¹⁰⁴⁷.

El darrer pressupost municipal que va aprovar-se i implementar-se totalment pel govern sorgit de les urnes de 1979 va ser el de 1982¹⁰⁴⁸. Aquests serien els darrers pressupostos municipals abans de la victòria de Felipe González, fet que com s'ha explicat anteriorment suposaria un abans i un després en els comptes de Barcelona. Abans d'aquest fet, que va suposar un canvi quantitatiu i qualitatiu en les finances locals -i després de tres anys de canvis i correccions econòmiques per part de l'Ajuntament-, adquireix un valor rellevant la distribució del pressupost ordinari de l'administració municipal.

El total d'ingressos en el Pressupost ordinari es xifrava en 53.944.902.447 pessetes. Les partides més importants es distribuïen en quatre grans àrees. Una primera depenent directament de l'Alcaldia. En segon terme hi trobaríem les àrees que depenien de cada una de les tres tinències d'Alcaldia¹⁰⁴⁹. A més també hi havia una partida de despeses no atribuïbles a cap àrea de l'administració municipal i finançament del pressupost ordinari.

Finalment, hem considerat interessant incloure una taula sobre la renda de Barcelona¹⁰⁵⁰.

¹⁰⁴⁷ *Ibid.*

¹⁰⁴⁸ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Guia del pressupost municipal 1982*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1981, p.5.

¹⁰⁴⁹ En el cas de la tinència d'Alcaldia de Finances i Serveis Generals (Serveis Generals, Finances, Serveis Municipals). La tinència d'Alcaldia d'Empreses i Serveis Personals (Sanitat, Ensenyament, Cultura, Serveis Socials, Descentralització i Participació Ciutadana, Joventut i Esports, Empreses i Òrgans de Gestió, Pressupostos d'òrgans i Empreses municipals) i per últim, la tinència d'Alcaldia de Planificació i Ordenació de la Ciutat (Urbanisme, Obres Públiques, Circulació).

¹⁰⁵⁰ GABINET TÈCNIC DE PROGRAMACIÓ. *La renda de Barcelona 1979-1987: de la crisi a l'expansió*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1994. Per a conèixer com el GTP ha fet el càlcul de la renda, vegeu pp. 12-15.

Districtes	1979	1981	1983	1985	1987
Barcelona (ciutat)	1.011.861	980.181	969.357	985.650	1.074.112
Ciutat Vella	831.594	807.721	786.531	794.298	853.993
L'Eixample	1.164.727	1.136.960	1.134.957	1.164.213	1.259.764
Sants- Montjuïc	949.288	925.658	895.151	895.459	994.002
Les Corts	1.406.366	1.346.839	1.308.763	1.297.308	1.442.125
Sarrià-Sant Gervasi	1.314.533	1.287.077	1.319.466	1.385.141	1.515.298
Gràcia	1.088.628	1.054.495	1.039.016	1.052.358	1.131.080
Horta- Guinardó	902.080	868.781	852.595	863.857	932.090
Nou Barris	773.098	739.714	715.849	714.949	780.233
Sant Andreu	900.697	871.433	859.147	868.677	949.952
Sant Martí	880.744	852.495	848.453	865.460	945.545
Barcelona província(*)	785.126	810.216	796.835	770.115	859.956
Catalunya	781.403	793.601	799.664	779.912	867.433
Espanya	641.938	652.367	652.427	653.363	723.430

En pessetes constants. [Font: GABINET TÈCNIC DE PROGRAMACIÓ. *La renda de...*, pp. 24-26].

En el període 1979-1983 només Sarrià disposava d'una renda familiar per càpita superior. La resta necessitarien d'un període més ampli de recuperació i expansió econòmica per superar les seves dades de 1979, a partir del punt més baix l'any 1983 fins 1987 per situar-se finalment per damunt dels índex de 1979¹⁰⁵¹.

¹⁰⁵¹ *Ibid.*, p. 24

Troblem tres subperíodes, el de crisi econòmica, amb perduda constant dels nivells de renda (1979-1983), estancament (1984-1985) i expansió econòmica a partir de 1985. I que el decreixement es més intens a nou barris i les corts. L'augment de prestacions socials, gràcies als mecanismes redistributius van tenir especial incidència en els districtes i barris amb la renda més baixa, pal·liant el que hauria estat una caiguda de rendes més pronunciada en els anys de crisi¹⁰⁵².

Aquest treball realitzat pel GTP també es centrava en estudiar alguns dels efectes indirectes produïts pels canvis econòmics i tecnològics en els anys de la crisi dels setanta. Dos d'aquests efectes que des tracten de manera destacada van ser els que afectaven al mercat de treball i els que van provocar canvis en la distribució funcional de la renda. Punto 3.Barcelona, de la crisi a l'expansió¹⁰⁵³.

“El tema de la liquiditat era molt fotut, cosa que no es reflexa amb les dades oficials. El món local tenia un problema amb els rebuts no cobrats, una quantitat per exemple, amb la radicació, compta que un 20% d'empreses canviaven de lloc. L'impost com a tal no es cobrava, tots aquests impostos no cobrats formaven part dintre la partida com ingressos, i per tant, vaig estar treballant molt temps amb pressupostos que tancaven amb superàvit malgrat que era fals, els que ho fèiem sabíem que era fals, això era un joc dels disbarats. No hi havia provisió de morosos, fins anys més tard, les liquidacions oficials no existien. Vaig participar molt activament en fer una comptabilitat patrimonial de l'Ajuntament, revisar el balanç, els impostos quan d'aquests sabíem que no es cobraven etc. De tal manera que el 1987- la primera comptabilitat que es fa -que no es publica fins 88-89- de veritat, basada en criteris normals de comptabilitat i allà hi apareix de veritat els dèficits que hi havia”¹⁰⁵⁴.

¹⁰⁵² *Ibid.*, p. 47.

¹⁰⁵³ *Ibid.*, pp. 35-50.

¹⁰⁵⁴ Guillem Sánchez Juliachs, entrevista amb l'autor (13/10/2016).

8. La Reforma administrativa

8.1. Pasqual Maragall, el reformador que coneix la casa des de dins

La representació i participació dels treballadors municipals en l'Ajuntament de Barcelona va ser la fita més destacada en el procés de democratització dut a terme per la Reforma Administrativa. Si bé les eleccions sindicals de desembre de 1977 havien iniciat el camí, aquestes no havien tingut lloc davant un consistori democràtic, i per tant, la importància de la seva realització i la posterior relació entre delegats sindicals i ajuntament predemocràtic va veure's reduïda. Com hem vist anteriorment, el sindicat STAC havia estat la principal força dels treballadors, només superades pel conjunt de candidatures independents. Arrel d'aquestes eleccions s'havia escollit una Assembla de Representants i a partir d'aquesta, una Comissió Negociadora (CN), que durant tot aquest període havia desenvolupat una ingent tasca negociadora i també de mobilitzacions per defensar les seves demandes, malgrat això, la situació no s'havia normalitzat. Només un govern municipal plenament legítim podria construir una relació moderna i democràtica amb els seus treballadors.

Poc després de les eleccions municipals de 1979, la secció sindical de CC.OO. de l'Ajuntament de Barcelona valorava positivament que la lluita dels treballadors municipals hagués aconseguit la celebració d'eleccions sindicals a l'Ajuntament l'any 1977¹⁰⁵⁵. Malgrat això, reconeixia la falta d'experiència sindical i la necessitat de tornar a realitzar una altra convocatòria que, segons aquest sindicat, reduiria el corporativisme¹⁰⁵⁶ i els problemes de representació que s'havien donat a les eleccions de 1977 que havien portat a una "situación de deterioro, tanto en la asamblea de representantes, como en la misma comisión negociadora"¹⁰⁵⁷. CC.OO. apostava per realitzar unes noves eleccions sindicals el mateix estiu de 1979, o com a molt tard a l'octubre. També defensava, entre d'altres aspectes, modificar el format per escollir els

¹⁰⁵⁵ AHCO, "Propuesta de Comisiones Obreras para las elecciones sindicales en el Ayuntamiento". Eleccions sindicals Ajuntament de Barcelona, s/d., Caixa 0068. p. 1.

¹⁰⁵⁶ El document denunciava que això havia estat produït perquè els representants sindicals eren escollits per categoria professional i no pel centre on treballaven.

¹⁰⁵⁷ AHCO, "Propuesta de Comisiones...", p. 2.

representats, passant de l'elecció per categoria laboral a elecció per centres de treball¹⁰⁵⁸. Malgrat que es tractava d'un plantejament raonable, hi havia un interès partidista clar que acompanyava les propostes de Comissions. Per una banda, molts membres de l'STAC havien passat progressivament a les files de CC.OO. i tot feia preveure que les votacions situarien el sindicat en una posició de força a l'Ajuntament. Així mateix, i tal com veurem a continuació, el model d'elecció per centres de treball i no per categoria laboral, afavoria les candidatures de CC.OO. més implantades en les posicions laborals amb menys qualificació però més nombroses.

El dimecres 23 de maig, Pasqual Maragall va celebrar una reunió amb els mitjans de comunicació per parlar sobre la futura Reforma administrativa que es volia dur a terme. Maragall no podia ser més contundent en les seves declaracions: “La casa esta corrompida y es ineficaz. Queremos que deje de ser así”¹⁰⁵⁹. A aquestes alçades, encara mancaven estudis i aproximacions concretes a la realitat dels funcionaris per part del nou equip de govern, però el líder del PSC insistia també, encara que de manera general, en “democratizar e incrementar la productividad del funcionario municipal” com a objectius principals de la reforma administrativa¹⁰⁶⁰.

Durant els primers mesos de presa de contacte dels polítics amb la realitat funcional, les pressions no van cessar. Es van produir crítiques al nou govern per part de funcionaris afiliats a CC.OO. per la manca de “medidas drásticas” i pel continuisme laboral amb l'etapa predemocràtica “los jefes siguen siendo los mismos y se sigue trabajando igual”. Es donava la situació, on el regidor comunista Justiniano Martínez acudia¹⁰⁶¹ a les reunions de la secció sindical de CC.OO. -Ajuntament de Barcelona¹⁰⁶², un exemple del clàssic posicionament del PSUC de ser un partit de lluita i de govern, no exempt de contradiccions.

¹⁰⁵⁸ *Ibid.*, pp. 2-5.

¹⁰⁵⁹ BORDAS, Jordi. “El Ayuntamiento quiere remodelar su plantilla”, a *La Vanguardia*, 24/05/1979, p. 31.

¹⁰⁶⁰ *Ibid.*

¹⁰⁶¹ Com a membre de l'Executiva de la CONC.

¹⁰⁶² “Funcionarios de CCOO se quejaron ante Serra”, a *Mundo Diario*, 26/06/1979, p. 15.

Des de la seva constitució a principis de 1978, la CN havia estat l'encarregada de dur a terme les negociacions dels convenis, el trànsit d'eventuals a plantilla, les noves estructures de contractació, la normalització de les condicions de treball i salarials dels sectors de Neteja, Sanitat, Ensenyament etc.¹⁰⁶³. L'Assemblea General de Representants va considerar que la Comissió hauria de seguir en les seves funcions fins l'octubre, mes on teòricament s'haurien de celebrar les eleccions sindicals. A l'agost, l'Ajuntament va plantejar als sindicats iniciar els diàlegs sobre la reforma administrativa. CC.OO. va participar però no la Comissió Negociadora, que estava ocupada en altres gestions i debats¹⁰⁶⁴. L'1 de setembre de 1979, segons la resolució del Consell Plenari del 29 de juny, en virtut de la qual, la Comissió d'Ordenances i Reglaments generals, es va constituir també en Comissió de Reforma Administrativa¹⁰⁶⁵ i va crear una Ponència per a la Reforma Administrativa, formada pels regidors Jordi Conill, Frederic Rahola, Albert Serratosa i Santiago Sánchez Pradell. El propi Maragall recordava com els companys que van tenir un paper més important en l'aspecte sindical van ser Raimon Martínez Fraile, Justiniano Martínez, Antoni Comas, Guerau Ruiz Pena i Gabriel Lucena¹⁰⁶⁶.

A més dels citats polítics, per part de l'Ajuntament i dins de la Ponència, es va designar un equip de treball, format pel delegat d'Urbanisme, la delegada de Descentralització, el d'Ensenyament, Hisenda, Coordinació d'Empreses Municipals, el Cap del Gabinet Tècnic de Programació, el Cap del Centre de Processament de Dades, el Cap del Departament d'Organització i Mètodes i el Cap de la Unitat Operativa de Coordinació de l'Àrea d'Obres Públiques. També hi eren els encarregats dels estudis de reorganització de les Àrees d'Assistència hospitalària, Serveis Socials i Museus. El Cap de l'Oficina de la tinència d'alcaldia d'Organització i Reforma va actuar com a secretari i també hi

¹⁰⁶³ AHCO "Resumen actuación de la Comisión Negociadora de personal del Ayuntamiento de Barcelona". Elecciones sindicales Ajuntament de Barcelona, Caixa 0068. p. 1.

¹⁰⁶⁴ AHCO, "Comisiones Obreras: Informe elaborado por la sección sindical de CC.OO. dirigido a los trabajadores del Ayuntamiento de Barcelona", Elecciones sindicales Ajuntament de Barcelona, 09/10/1979, Caixa 0068. p. 2.

¹⁰⁶⁵ AMCB. "Libro de actas del Consejo Pleno 1978-79 VIII", Barcelona, 29/06/1979, Reg. 498, pp 241-244.

¹⁰⁶⁶ MARAGALL, Pasqual. *Oda inacabada. Memòries*, La Magrana, Barcelona, 2008, pp. 111-112.

eren presents els representants de les centrals sindicals acreditades en aquell moment a l'alcaldia, C.G.C.¹⁰⁶⁷, CC.OO., CSUT¹⁰⁶⁸, CNT¹⁰⁶⁹, SIFA¹⁰⁷⁰, STAC i UGT¹⁰⁷¹.

Algunes mesures de la reforma administrativa com la modificació horària van començar a aplicar-se abans de la celebració de les eleccions. Les negociacions en diferents àmbits laborals van marcar la tornada de les vacances d'estiu a Barcelona. A principis de setembre va tenir lloc una roda de premsa informativa sobre les propostes de l'Ajuntament en matèria laboral i que va comptar amb la participació dels tinents d'alcalde Maragall, Abad i Cullell. El dirigent socialista deixava constància que uns 8.000 funcionaris ja tenien un horari de 36 hores i que aproximadament 4.000 -serveis administratius sobretot- tenien un horari de 9 a 14 hores, que s'ampliaria a 6 hores diàries de dilluns a divendres i cinc hores els dissabtes¹⁰⁷².

Alguns sectors dels treballadors no estaven d'acord amb la direcció que estava prenent el procés de diàleg entre sindicats i Ajuntament i es van iniciar els primers elements de tensió. Dins el conflicte laboral, es va formar un autodenominat "Comité de Lucha"¹⁰⁷³. Aquest comitè denunciava que l'Ajuntament, amb Maragall com a principal responsable, actuava amb dilació i sense predisposició a la negociació. Davant aquesta situació, quatre membres independents i un pels sindicats C.G.C., C.N.T., CSUT i SIFA, van decidir tancar-se a partir de les 7:30 del matí del dilluns 8 d'octubre a la Sala Sindical, com a mesura de pressió per iniciar les negociacions en aspectes com l'increment immediat de l'increment salarial del 1.7% o l'acceptació de l'horari de sis hores -de dilluns a divendres-, avançant la implantació del sistema de guàrdies dels dissabtes que estava previst a partir de l'1 de gener¹⁰⁷⁴.

¹⁰⁶⁷ Confederación General de Cuadros. Aquest sindicat intentava representar principalment els comandaments intermedis superiors, executius, tècnics, administratius i professionals.

¹⁰⁶⁸ Confederación de Sindicatos Unitarios de Trabajadores. Sindicat de tendència maoista.

¹⁰⁶⁹ Confederación Nacional del Trabajo. Sindicat històric anarcosindicalista.

¹⁰⁷⁰ Sindicat Independent de Funcionaris de l'Administració.

¹⁰⁷¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Dossier de la...*, p. 96.

¹⁰⁷² "El funcionario trabajará seis horas", a *Mundo Diario*. 08/09/1979, p. 15.

¹⁰⁷³ Format principalment per membres de l'anarcosindicalista CNT i de la maoista CSUT.

¹⁰⁷⁴ AHCO, "Comunicado del Comité de lucha a la Asamblea General de Funcionarios y Trabajadores del Ayuntamiento de Barcelona". Lluita sindical, 06/10/1979, Caixa 0068.

Es tractaven de punts eminentment econòmics i de representativitat, com l'aplicació immediata tant dels salaris com de les noves jornades laborals de sis hores de dilluns a divendres, així com la participació de més representants sindicals dins la Comissió de la Reforma Administrativa.

No obstant l'actitud pacífica dels ocupants, la policia els va desallotjar per la força. El desallotjament dels funcionaris tancats a la Sala Sindical no va ser ben rebut per part dels sindicats que no hi estaven d'acord amb l'acció sindical d'ocupació. CC.OO. va denunciar aquesta acció per part de l'Ajuntament com a desproporcionada, malgrat que considerava l'actuació dels ocupants com a "demagògica dels que no accepten aquesta reforma"¹⁰⁷⁵. La mateixa UGT va expressar el seu malestar pel desallotjament, però també es posicionava a aconseguir un acord per dur a terme la reforma i en contra de la possibilitat de fer descarrilar el procés per diferències en punts concrets¹⁰⁷⁶.

La crisi i divisió interna dels treballadors va provocar que el 7 d'octubre de 1979 tingués lloc una reunió entre la CN i l'Assemblea General de Representants. En aquesta reunió es va decidir la dissolució de la CN i el nomenament dels membres d'una Comissió Gestora que s'encarregaria de recollir les propostes de normativa sobre les eleccions sindicals. Els membres de la gestora eren: Frederic Trillo, Ramón Sanmartín, Ernest Maragall, Lluís Ballbé, Manuel Puig i Manuel Zamora¹⁰⁷⁷.

La secció sindical de CC.OO., reconeixia que havia estat un error la no incorporació de la Comissió Negociadora en les negociacions entre sindicats i Ajuntament. CC.OO. donava suport a un procés profund de reforma, malgrat que discrepava de certes decisions puntuals per part del consistori, com actuar superficialment en aspectes de transparència de nòmines o en la revisió de complements entre d'altres¹⁰⁷⁸. Paral·lelament, Comissions Obreres criticava el "Comité de Lucha". Segons CC.OO., aquest moviment defensava una "reforma

¹⁰⁷⁵ AHCO, "Secció sindical de CCOO de l'Ajuntament de Barcelona", Eleccions sindicals Ajuntament de Barcelona, 09/10/1979, Caixa 0068.

¹⁰⁷⁶ CD-UGTC, "Sección sindical de UGT – Ayuntamiento", Eleccions sindicals Aj. Barcelona, 09/10/1979., Caixa 02.

¹⁰⁷⁷ AHCO, "Comunicado a todos los trabajadores del Ayuntamiento de Barcelona", Cinta Llorens Sanz, 10/10/1979, Caixa 0068.

¹⁰⁷⁸ AHCO, "Secció sindical de CC.OO. de l'Ajuntament de Barcelona", Eleccions sindicals Ajuntament de Barcelona, 09/11/1979, Caixa 0068. pp. 1-3.

en profunditat” però a la pràctica actuava com a element d’oposició al consistori i com a parapet de sectors “contraris a la democratització” de l’Ajuntament¹⁰⁷⁹. El “Comité de Lucha” va continuar amb les seves demandes. Davant la no aplicació immediata d’aquests punts, va convocar una aturada total per al dia 1 de novembre, a més d’una concentració a les 13 hores a Plaça Sant Jaume¹⁰⁸⁰. Aquest “Comité de Lucha” reconeixia en els seus documents que les seves reclamacions no estaven avançant ni s’havien arribat a acords, malgrat que es negociava amb l’Ajuntament, acusant directament a Pasqual Maragall de ser el principal responsable d’aquesta situació. En aquesta jornada de lluita de l’1 de novembre, es van concentrar les crítiques i les proclames contra Maragall amb frases com: “Ara ve Nadal, ens menjarem en Maragall, i al seu tiet Serra no l’hi donarem cap tall” o “*Ayatollah* Maragall, resistiremos como los kurdos”¹⁰⁸¹.

“Gran mani de protesta contra ell. Pasqual va cometre gran error, del Gabriel Lucena, no tenia gaire tacte, es va aposar la porta, ‘que os den por culo me cago en la leche!’ Va encendre en colera al funcionariat i va deteriorar imatge del Pasqual. A partir d’aquell dia, el Pasqual a nivell funcional té mala imatge. Tot i així és el moment on en Pasqual no esta per osties de baralles de funcionaris i emergeixen problemes seriosos a la ciutat, la corrupció, la fallida econòmica... El Narcís només tenia pressupost per liquidació de deutes, no hi havia ingressos suficients, tot era per pagar deutes, només hi havia el Banc de Crèdit Local, un banc públic i que només podies treure’s diners d’aquí, l’endeutament estava absolutament amb Madrid”¹⁰⁸².

Els mesos de setembre i octubre no van ser plàcids per al responsable de la Reforma. Maragall apuntava a les seves memòries com en alguna ocasió : “el Justí em va haver de protegir físicament de la ira dels funcionaris que volien entrar al meu despatx”. També van haver-hi negociacions “clandestines” amb l’oposició sindical, concretament amb el dirigent J.L. Forner de la CNT.¹⁰⁸³

¹⁰⁷⁹ *Ibid.*, p. 2.

¹⁰⁸⁰ AHCO, “Compañeros: El teniente de alcalde Pasqual Maragall no cumple lo pactado”. Lluita sindical, 22/10/1979, Caixa 0068.

¹⁰⁸¹ AHCO, “Las frases del día 1N”. Lluita sindical, 27/10/1979, Caixa 0068.

¹⁰⁸² Lluís Ballbé Mallol, entrevista amb l’autor (01/02/2017).

¹⁰⁸³ MARAGALL, Pasqual, *Oda inacabada...*, p. 112.

Finalment, a principis de novembre, es va produir l'acord entre l'Ajuntament i els sindicats¹⁰⁸⁴ per a la normativa electoral. Aquest acord contemplava un sistema de doble elecció i per tant doble representació. Per una part es conformaria una Assemblea de Delegats, òrgan on es trobarien representants de tots els sectors del funcionariat municipal. Paral·lelament s'escolliria el Comitè d'Empresa, que tindria la capacitat oficial negociadora, de control i aplicació dels futurs acords entre els treballadors i Ajuntament¹⁰⁸⁵, tot això sobre la base dels centres de treball com a únics col·legis electorals¹⁰⁸⁶, tal i com CC.OO. pretenia. Es va acordar que el nombre de candidats per cada llista sindical al Comitè d'Empresa seria de 48¹⁰⁸⁷, i els membres de l'Assemblea de Delegats serien els funcionaris escollits als diversos centres, més els membres del Comitè d'Empresa¹⁰⁸⁸. Els dos organismes es renovarien per eleccions cada dos anys¹⁰⁸⁹.

En la disputa interna entre organitzacions dels treballadors, les seccions sindicals de la UGT i CC.OO. de l'Ajuntament de Barcelona van passar a l'acció contra el "Comité de Lucha". Les dues seccions sindicals denunciaven les practiques d'aquest Comitè, principalment a la CNT, encara que sense citar directament a l'organització anarco sindicalista. UGT i CC.OO. denunciaven que el Comitè actuava de manera demagògica i que els seus membres manipulaven la realitat per tenir una posició més forta a la campanya electoral de les properes eleccions sindicals¹⁰⁹⁰. Assenyalaven en el seu document que les diferències per l'augment del 1.7% del salari eren utilitzades pel Comitè per afavorir la seva posició i que no havia estat un element essencial dins de la negociació per la reforma: "ahora resulta que la aceptación de la Reforma

¹⁰⁸⁴ No va poder ser un acord total i com veurem van sorgir disputes entre sindicats en tot el procés.

¹⁰⁸⁵ AHCO, "Normativa para las elecciones sindicales en el Ayuntamiento de Barcelona". Cinta Llorens Sanz, 10/10/1979, Caixa 0068. p. 1.

¹⁰⁸⁶ De més d'una desena d'empleats.

¹⁰⁸⁷ Article 25.

¹⁰⁸⁸ Article 13.

¹⁰⁸⁹ Article 3.

¹⁰⁹⁰ CD-UGTC, "La campaña electoral ya ha empezado. Secciones sindicales UGT y CCOO Ayuntamiento de Barcelona", Eleccions sindicals Aj. Barcelona, 09/10/1979., Caixa 02.

depende de un aumento de 300 a 500 ptas. al mes, con lo que se demuestra lo mucho que los convocantes desean la reforma”. A més a més, els dos sindicats recordaven que les negociacions amb l’Ajuntament per dur a terme la reforma administrativa s’havien dut a terme durant moltes setmanes, de manera oberta i plural, amb la participació de totes les organitzacions amb representació i que la convocatòria de les eleccions sindicals era qüestió de pocs dies¹⁰⁹¹.

Les seccions sindicals de la CNT i la CSUT van contestar amb un document on acusaven a la UGT i CC.OO. d’actuar com a “correas de transmisión de los partidos que gobiernan el Ayuntamiento” i de donar suport a la reforma per afavorir al PSC i al PSUC i intentar capitalitzar les millores durant les negociacions amb el consistori¹⁰⁹². Segons la CNT i la CSUT, la disciplina interna sindical emprada per UGT i CC.OO. havia propiciat que aquests “controlessin” els espais de debat sindical com l’Assemblea de Delegats “que ellos controlan por la escasa participación de los delegados independientes y la masiva asistencia de los suyos”¹⁰⁹³.

L’Assemblea de Delegats de l’Ajuntament de Barcelona va posicionar-se públicament enfront les diferències sindicals que es desenvolupaven en relació a la reforma. En un comunicat, l’assemblea considerava maldestra i “contrària als interessos dels treballadors la convocatòria de vaga” del “Comité de Lucha”¹⁰⁹⁴. L’Assemblea plantejava que la reforma administrativa responia a una històrica aspiració del sindicalisme de l’administració de l’Ajuntament i que calia, per part dels treballadors, una posició ferma de negociació, però no “d’oposició frontal amb arguments canviant cada dia, actitud que pot obstaculitzar i frenar l’avenç del procés de reforma”¹⁰⁹⁵.

A principis de novembre es va arribar a un pre-acord sobre el calendari electoral. Aquest marcava el tret de sortida el 14 de novembre, amb la publicació dels cens i dels col·legis electorals. Del 30 de novembre fins el 12 de

¹⁰⁹¹ *Ibid.*

¹⁰⁹² AHCO, “Respuesta a CCOO y UGT: La campaña electoral ha empezado”. Cinta Llorens Sanz, s/d, Caixa 0068.

¹⁰⁹³ *Ibid.*

¹⁰⁹⁴ AHCO, “Comunicat de l’Assemblea de Delegats de l’Ajuntament de Barcelona”. Lluita sindical, 07/11/1979, Caixa 0068.

¹⁰⁹⁵ *Ibid.*

desembre, es desenvoluparia la campanya electoral i finalment el dia 13 es celebrarien les votacions. El dia 19 del mateix mes, tindria lloc la proclamació definitiva dels resultats¹⁰⁹⁶. Finalment, el 15 de novembre de 1979 es va arribar a un acord definitiu entre l'Ajuntament i els set sindicats acreditats a l'Ajuntament. Es tractava d'un acord entorn a la normativa sobre les eleccions sindicals i per l'assoliment d'una paga doble -la quinzena- el mes d'abril, que aniria en funció de dos conceptes, l'assistència a la feina i el compliment de l'horari.

“El que va produir cert ordre, va ser la prima d'assistència i puntualitat, la quinzena paga, tu la perdies a la que deixaves d'anar, baixes, absentisme de qualsevol classe etc. Només els permisos legals. En el conveni de 1980 es va signar. Aquesta base la 15 paga, més l'estructura funcionar i augment retribucions, va ser contrapartida per fer reforma, ja dic sense tenir normes molt clares, amb la llei de reformes era molt fàcil que va venir després”¹⁰⁹⁷.

També s'aprojava l'actualització de sous a partir de l'1 de gener de 1980 i el control horari mitjançant un rellotge, el que es coneixeria en el futur com 'pasqualina'¹⁰⁹⁸. Així mateix van arribar a l'acord perquè no s'apliquessin sancions econòmiques ni administratives “a raíz de las acciones reivindicativas pasadas”. L'acord va ser signat per Pasqual Maragall, Antoni Comas i Justiniano Martínez en representació del govern municipal. Per part dels sindicats, J.Barbero (CGC), J.L. Forner (CNT), Jaume Soler (SIFA), F. Romero (UGT), Cinta Llorens de (CC.OO.), C. Rodríguez (CSUT) i F. Garcia Palacio (USO)¹⁰⁹⁹.

Si bé la UGT havia jugat un paper actiu des de les eleccions de desembre de 1977, la crisi interna que patiria a l'Ajuntament de Barcelona va acabar per decidir al sindicat socialista a no participar amb les seves sigles a les eleccions sindicals. Alguns dels seus membres acabarien participant sota les sigles

¹⁰⁹⁶ AHCO, “Calendari electoral”. Cinta Llorens Sanz, s/d, Caixa 0068.

¹⁰⁹⁷ Guerau Ruiz Pena, entrevista amb l'autor (12/05/2016).

¹⁰⁹⁸ Annex IV.

¹⁰⁹⁹ AHCO, “Comunicat de l'Assemblea de Delegats de l'Ajuntament de Barcelona”. Lluita sindical, 07/11/1979, Caixa 0068.

ASA¹¹⁰⁰. L'Executiva de la Federació de Treballadors de l'Administració Pública de la UGT a Catalunya va fer públic un comunicat on denunciava "determinados sectores políticos del partido dentro de la Organización, que están provocando situaciones conflictivas, nada claras, carentes de honestidad y falta de honradez". Aquesta situació de conflicte intern dins del sindicat, amb participació directa de militants del PSC va ser el motiu segons la UGT, per a no participar en les eleccions sindicals del 13 de desembre de 1979¹¹⁰¹.

Per part de l'anarcosindicalisme, es denunciava "la nefasta experiència d'aquests dos últims anys, en els quals la Comissió Negociadora i l'Assemblea de Delegats, totalment divorciats del conjunt de treballadors, manipulats i burocratitzats pels qui van fer d'ells el feu, han ocasionat l'absentisme sindical que actualment existeix en aquest Ajuntament". La candidatura impulsada principalment per la CNT defensava l'Assemblea de Centre com a eix primordial d'organització, debat i lluita dels funcionaris i defensava una acció més directa entre els treballadors¹¹⁰².

Si ens fixem en els resultats electorals del 13 de desembre, aquests van dibuixar un nou mapa dins de la representació del funcionariat municipal. Per a l'Assemblea de Delegats es van escollir 279 representants en total, dels quals les candidatures "independents" van aconseguir 146¹¹⁰³. Per la candidatura de CC.OO., 57, per l'Agrupació d'independents, 47, pel SIFA, 7. La CSUT per la seva part va aconseguir 4. La CNT 4, i el sindicat USO (Unió Sindical Obrera), 4. Per la seva banda, IPD (Candidatura Independent Professional i Democràtica) aconseguiria 3 representants, amb candidatura independent,

¹¹⁰⁰ Agrupación Sindical Socialista.

¹¹⁰¹ AHCO, "UGT. El Comité Ejecutivo de la Federación de Trabajadores de la Administración Pública de UGT de Cataluña, desea manifestar al consistorio del Ayuntamiento de Barcelona y a las centrales sindicales acreditadas ante esta corporación lo siguiente", Cinta Llorens Sanz, s/d, Caixa 0068.

¹¹⁰² AHCO, "Eleccions sindicals a l'Ajuntament de Barcelona. Desembre 79. Manifest de la Candidatura Unitaria CNT/Independents", tríptic. Eleccions sindicals Ajuntament de Barcelona, s/d, Caixa 0068.

¹¹⁰³ AHCO, "Resultats Assemblea de Delegats - Eleccions 13 desembre 1979", Eleccions sindicals Ajuntament de Barcelona, s/d, Caixa 0068. El document intern de CC.OO. indicava que d'aquests nombre de delegats independents, 18 eren molt pròxims a CC.OO.

però membres de la UGT, 2, i el sindicat de quadres CGC, 2¹¹⁰⁴. Pel que feia referència als 48 representants del Comitè d'Empresa, els resultats van ser: CC.OO., 12 delegats, Agrupació (independents), 11, G.I.G.U. (Grupo Electoral Independiente de la Guardia Urbana), 7, A.S.S. (Agrupación Sindical Socialista, que era la candidatura formada per sindicalistes de la UGT), 5, A.E.I.G.U.N., (Agrupación Independiente de la Guardia Urbana Nocturna), 3, CU-CNT-I (Candidatura Unitaria CNT-independientes), 3, SIFA-USTA (USO)-CGC, 3, FI (Funcionaris Independents), 2, I.P.D., 1, SMC (Sindicat de Metges de Catalunya), 1. El sindicat CSUT-SU-I no va obtenir cap representant¹¹⁰⁵.

Van votar 10.046 funcionaris. Si ens fixem només en els vots de les candidatures, CC.OO. va obtenir 2.233, l'Agrupació (Independents), 1.952, G.I.G.U., 1.288, A.S.S., 969, A.E.I.G.U.N, 679, CU-CNT-I, 666, SIFA-USTAC (USO) y CGC, 655, Funcionaris Independents, 465, IPD, 347, Sindicat de Metges de Catalunya 267, i CSUT-SU 143¹¹⁰⁶.

El Periódico valorava els resultats de les votacions sindicals com si es tractés d'una derrota cap a les forces d'esquerres governants: "El resultado es claramente desfavorable al actual equipo rector de la Casa Gran, compuesto en su mayor parte por socialistas y comunistas"¹¹⁰⁷. En el desenvolupament de la notícia, es parlava que CC.OO. havia obtingut uns grans resultats als tallers, hospitals i neteja, però el seu suport era molt més feble als departaments burocràtics. Els metges havien votat a les candidatures formades pels mateixos professionals del seu sector i la Guardia Urbana havia votat a les pròpies candidatures, una del torn de dia i una altra del torn de nit, ja que la relació entre ambdós no era gaire positiva. Els sindicalistes de la UGT que van presentar-se sota les sigles ASA no van aconseguir un mal resultat amb cinc representants. En resum, les candidatures "independents" havien aconseguit 31 representants¹¹⁰⁸ front als 17 per als "sindicatos obreros". Pel que feia els

¹¹⁰⁴ AHCO, "Resultats Assemblée de Delegats - Eleccions 13 desembre 1979", Eleccions sindicals Ajuntament de Barcelona, s/d, Caixa 0068.

¹¹⁰⁵ *Ibid.*

¹¹⁰⁶ "Independientes y sindicatos, a la par", a *Mundo Diario*, 15/12/1979, p. 17. En total 382 vots van ser nuls o en blanc.

¹¹⁰⁷ "CCOO gana las elecciones, mandan independientes" a *El Periódico*, 15/12/1979, p. 19.

¹¹⁰⁸ La notícia indicava que dins d'aquests 31 i havien alguns membres de la CNT i USO.

bombers, malgrat que la Unión de Bomberos de España s'havia oposat a participar en la formació del Comitè d'Empresa, perquè el caracteritzava com "un colchón que amortigua las reivindicaciones de los trabajadores", la majoria de bombers de Barcelona havia votat a les candidatures de Comissions Obreres¹¹⁰⁹.

Maragall per la seva part, celebrava l'alta participació dels funcionaris a les eleccions sindicals, amb quasi un 70% dels vots totals: "De tot arreu de l'Estat ens demanen la normativa d'aquestes eleccions". El dirigent socialista situava aquest procés electoral com una eina fonamental per desmuntar el "vell règim de la casa" i per disposar d'un interlocutor "vàlid" amb els treballadors¹¹¹⁰.

També durant el mes de desembre de 1979, Maragall va fer unes declaracions a la premsa, on destacava com situacions punyents que havien acompanyat la realitat de l'administració municipal de Barcelona s'havien capgirat. El responsable de la reforma administrativa celebrava l'austeritat en les contractacions: "se ha roto la línea de contratación sin freno que había en esta casa"¹¹¹¹. Això implicava principalment, que només es cobrien les vacants per jubilacions i defuncions. Un altre aspecte en la fase final de la seva resolució era el de les incompatibilitats de llocs de feina a l'administració pública. Només quedaven alguns expedients per acabar amb el cobrament individual de dos llocs de feina de la nòmina municipal, a excepció dels docents¹¹¹². Per últim, la racionalització, simplificació i ampliació dels horaris laborals era un fet pràcticament absolut. Més del 95% de la plantilla estava complint amb el nou horari de 36 hores setmanals¹¹¹³.

En aquesta trobada amb la premsa, el tinent d'alcalde va donar les xifres oficials del nombre de funcionaris de l'Ajuntament. El personal de plantilla es xifrava en 11.551, més 1.707 contractats. També s'haurien de sumar 1.405 més en l'àmbit de la neteja i 200 suplents d'assistència mèdica, arribant a la

¹¹⁰⁹ CCOO gana las elecciones, mandan independientes" a *El Periódico*, 15/12/1979, p. 17.

¹¹¹⁰ "Les eleccions a l'ajuntament, un èxit, segons Maragall", a *Avui*, 18/12/1979, p. 7.

¹¹¹¹ "La plantilla municipal, suficiente", a *Mundo Diario*, 18/12/1979, p. 14.

¹¹¹² Legalment es preveia com a secundari el treball de docència, el que implicava que es podria cobrar com a màxim el 75% del sou, sense cap tipus de complement.

¹¹¹³ *Ibid.*

xifra final de 14.863. Així mateix, va rebutjar els rumors que parlaven d'un excés de contractacions de personal per part del nou govern, assenyalant com des de l'abril de 1979 fins aquell moment, s'havien contractat 102 persones, de les quals 89 pertanyien a l'Àrea d'Ensenyament. Maragall contraposava aquestes dades al període comprès entre novembre de 1977 i abril de 1979, abans de l'entrada del govern democràtic, amb més de 3.235 nous funcionaris¹¹¹⁴. Respecte al control d'assistència, el tinent d'alcalde disposava d'informes setmanals, on s'informava de les dificultats durant les primeres setmanes de la correcta utilització de la "pasqualina" als centres de treball¹¹¹⁵. També Maragall va celebrar la normativa electoral que havia afavorit l'alta participació, remarcant que les votacions s'havien dut a terme en col·legi únic, és a dir, sense distinció de categories. Com a elements a millorar, el polític socialista va entregar a la premsa un quadre comparatiu on es podia apreciar clarament, com els funcionaris de menor nivell a Barcelona tenien sous semblants als de Madrid, però els salaris dels quadres superiors que treballaven a la capital d'Espanya eren molt superior als de la ciutat comtal¹¹¹⁶. En un altre acte públic de Pasqual Maragall, en aquest cas durant una conferència al Cercle d'Economia. El Tinent d'Alcalde va realitzar interessants reflexions sobre les vicissituds del camí de la reforma, així com de les seves limitacions. Maragall remarcava el fet que segons ell, els canvis produïts en el procés democràtic havien estat parcials i sobretot no havien modificat l'estructura heretada del franquisme, ni pel que fa a l'Estat, ni a nivell municipal: "Han canviat els consistoris, però no han canviat els ajuntaments. D'alguna manera ha canviat la manera de fer política però no la manera d'administrar les coses i les persones"¹¹¹⁷.

¹¹¹⁴ 1.560 dones de neteja i 520 persones als serveis de Sanitat.

¹¹¹⁵ "El Ayuntamiento tiene en nómina a casi quince mil personas", a *La Vanguardia*, 18/12/1979, p.31. "El número de errores cometidos (los relojes matriz constan de hasta ocho marcajes diferentes) es muy elevado. Así. de 21 .830 marcajes, 1.631 fueron equivocados, lo que representa un 75 por ciento. De estos errores el 20 por ciento hay que atribuirlos a causas mecánicas".

¹¹¹⁶ Annex V.

¹¹¹⁷ MARAGALL, Pasqual. *La reforma de l'administració pública. Condió de la democràcia*. Conferencias. Circulo economia, Barcelona, 1980, p. 10.

Com a tot període de transició política d'una societat, la coexistència entre una realitat que no acaba d'extingir-se i els nous aires de canvi, provoca situacions que dificulten la posada en marxa de les modificacions. Dificultat que generalment s'agreuja si els objectius de canvi i transformació són o pretenen ser profunds com els que s'impulsaven des de l'Ajuntament de Barcelona.

El responsable de la reforma administrativa assenyalava en aquesta conferència dos obstacles -a nivell ideològic- que dificultaven l'avenç de les transformacions en l'administració. El primer obstacle era la concepció per part de la ciutadania de la situació de privilegi del funcionariat i la seva improductivitat, per l'estabilitat, les condicions de treball etc. I per l'altra part el que Maragall anomenava com la ideologia de la "neutralitat de l'administració pública enfront els polítics". Aquesta ideologia donava cobertura a certes "resistències" per part d'alguns funcionaris a l'acompliment d'ordres i actes administratives¹¹¹⁸.

Respecte a la situació del funcionariat de l'Ajuntament i la concepció que la ciutadania tenia d'aquest col·lectiu laboral, Maragall recordava com l'exposició pública dels sous -molts d'ells amb sous base molt baixos- va provocar un cert impacte en la ciutadania i en els mitjans de comunicació, que s'esperaven en general unes retribucions molt més altes¹¹¹⁹. Com insistia Maragall, el treball a l'administració era de dedicació secundària -gràcies a uns horaris curts- en molts casos. Per part de les resistències d'alguns funcionaris al nou "*modus operandi*" democràtic, es constatava que no era una pràctica majoritària i que requeriria un cert temps per superar completament. Per Maragall, aquests dos obstacles dificultaven un canvi a fons de l'administració pública que el dirigent socialista lligava indefectiblement com un element de primer nivell per a l'existència d'una democràcia consolidada¹¹²⁰.

En relació a l'herència del funcionariat de Barcelona, malgrat tot, Maragall considerava que l'expansió de serveis que va anar acompanyada de més funcionaris durant l'etapa Socías va ser correcta en un context difícil "va fer el

¹¹¹⁸ *Ibid.*, pp. 19-21.

¹¹¹⁹ *Ibid.*, p. 15.

¹¹²⁰ *Ibid.*, p. 21.

que havia de fer”. Assenyalava que des dels temps de l’alcaldia de Massó s’havia aconseguit “trencar la muralla financera dels ajuntaments”¹¹²¹.

Finalment, Pasqual Maragall va dedicar el bloc final de la seva intervenció a una extensa dissertació sobre el sindicalisme a l’Ajuntament de Barcelona. Maragall va parlar sobre el canvi que suposava la democratització interna de la representació sindical, especialment pels quadres responsables -caps d’unitat especialment- de la institució, que podien reaccionar “de forma negativa” al valorar que el seu paper tradicional a l’administració pública és posa en qüestió¹¹²². El dirigent socialista situava la direcció en la qual calia avançar i consolidar com la de “gestió del tipus del de l’empresa privada”¹¹²³ a l’administració. Pel que feia referència als seus desitjos en l’àmbit de la representació dels treballadors parlava del concepte “sindicalisme avançat”, com l’únic capaç de garantir la millora de les condicions dels treballadors i de l’administració i el contraposava al sindicalisme, que segons Maragall cercava “la millora en un cantó, en el salarial per exemple, el que farà serà defensar una situació injusta des del punt de vista del ciutadà, i ineficaç, des del punt de vista de l’Ajuntament”¹¹²⁴. El binomi present a l’Ajuntament d’unes condicions de treball dolentes -no només en l’aspecte retributiu- per una banda i de la poca exigència de productivitat, hores... constituïa per Maragall un repte per a consolidar un model d’administració avançada que calia superar amb aquest “sindicalisme avançat” que hauria d’assumir “sacrificis” i evitar una pràctica economicista que -segons Maragall- seria sinònim d’un “sindicalisme defensor de privilegis” i “corporativista”¹¹²⁵.

¹¹²¹ *Ibid.*, pp. 26-27.

¹¹²² *Ibid.*, p. 32.

¹¹²³ *Ibid.*, p. 33.

¹¹²⁴ *Ibid.*

¹¹²⁵ MARAGALL, Pasqual. *La reforma de...*, pp. 33-37.

8.2. Una lluita amb avenços, resistències i retrocessos

La reforma administrativa va marcar-se diversos objectius importants i necessaris per a dotar l'Ajuntament de Barcelona d'una "sala de màquines" moderna, eficient, democràtica i laboralment més justa. "Posar en moviment a les persones i els papers com a primera fase per passar, posteriorment, a millorar els sistemes d'informació i la gestió en general"¹¹²⁶, no era una feina gens fàcil per una administració sense un marc de relacions laborals existent, amb una dinàmica allunyada d'una bona organització i d'un coneixement exhaustiu de la feina exercida pels propis treballadors.

Al llarg de l'etapa democràtica es van dur a terme diverses reformes i modernitzacions¹¹²⁷, però seria el primer govern democràtic i més concretament durant el primer i intens any de reforma, que es durien a terme les mesures rellevants que constituïrien la base i el gruix de la veritable reforma administrativa de l'Ajuntament de Barcelona. Aquests principals objectius es van aconseguir, o en alguns casos es va avançar de manera inexorable en la seva consecució, durant el primer any de mandat i sota la direcció de Pasqual Maragall¹¹²⁸. L'anàlisi i elaboració -finalment- de la plantilla municipal, els canvis dins l'organigrama municipal, la reestructuració de les àrees, la modificació del reglament interior, la simplificació i agilització del treball administratiu, la requalificació de personal, el procés de regulació i transparència dels salaris així com l'aplicació d'un nou règim d'horaris unificat van ser les fites més importants del procés de reforma.

"Va ser molt important la reforma, havies d'agafar tot i posar la gent a treballar, es va treballar moltíssim, a tope, mai s'ha treballat així a l'Ajuntament. Va posar la gent a fitxar, lo primer va ser censar, va sortir gent morta i altres que no hi ere... cens va se primer repte i estructurar i que volai dir cada cosa, es va pensar moltíssim, i els models i tal. I clar, manifestacions a la plaça, i el "tiu" aguantando, s'havia de fer. La reforma va ser com descentralització, un cop comences no pots parar mai, s'ha

¹¹²⁶ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Canviar l'Administració per transformar la ciutat: el procés de modernització de l'Ajuntament de Barcelona (1979-1995)*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1995, p. 14.

¹¹²⁷ *Ibid.*

¹¹²⁸ Per un compendi global vegeu AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Dossier de la reforma administrativa. Balanç del primer any*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1980.

d'anar revisant, actualitzant, vigilància...Es va depurar en el millor sentit de la paraula, no en un sentit pejoratiu"¹¹²⁹.

Després del primer any i durant el primer govern democràtic, es van dur a terme canvis i modificacions en l'estructura de la gestió administrativa, com veurem en el punt següent, aquests canvis anaven en consonància amb la senda marcada en els primers mesos, però la seva importància seria menor, fet també produït perquè les urgències i necessitats eren menys apressants que l'any 1979.

El "Llibre Blanc" de l'Ajuntament de Barcelona havia posat de relleu la situació de l'organisme municipal, una situació que semblava petrificar-se amb el pas del temps: "En general, l'Ajuntament de Barcelona havia assumit com a normal un comportament administratiu caracteritzat per la morositat, i el sentiment d'indefensió i manca de legitimitat, amb els costos que això implicava"¹¹³⁰. És important ressaltar aquest fet, no només com a símbol del tardofranquisme municipal, sinó també per les repercussions durant l'etapa Socías. En contraposició als mandats dels darrers franquistes, Socías Humbert va tractar de compensar la manca de legitimitat d'origen per "una legitimitat d'exercici", en un context de forta mobilització tant dels veïns com dels propis funcionaris, s'accentuaria el model de fer concessions en relació al poder de les pressions "i no a la virtualitat de les demandes". Malgrat que es pugui valorar aquesta darrera etapa predemocràtica, com una etapa d'or del moviment associatiu¹¹³¹ s'ha de matisar molt aquesta afirmació, tenint en compte que en molts casos es va dur a terme una fugida endavant, sobretot en termes econòmics, i en d'altres com la realitat administrativa, es va preferir contemporitzar, en la cerca de la pau laboral, malgrat que això suposava mantenir dinàmiques intolerables i que hipotecaven el futur.

El nou organigrama per àrees d'actuació que va aprovar l'Ajuntament democràtic el dia 1 de juny de 1979 va constituir el primer pas per bastir la reforma administrativa, ja que modificava l'administració municipal i executiva del govern municipal. Les àrees i subàrees es van agrupar per passar a estar

¹¹²⁹ Margarida Obiols Llandrich , entrevista a l'autora (30/01/2017).

¹¹³⁰ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Dossier de la...*, p. 1.

¹¹³¹ ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, pp. 491-494.

adscrietes a l'alcaldia o les tinències d'alcaldia. Dues setmanes abans, Pasqual Maragall havia estat nomenat Tinent d'Alcalde d'Organització i Reforma Administrativa¹¹³². Les àrees dins aquesta tinència d'alcaldia van ser: Descentralització i Participació Ciutadana, Sanitat, Ensenyament, Cultura i Esports, Serveis Socials, Relacions Ciutadanes i Joventut. A més, diverses subàrees on es trobarien les essencials per a dur a terme la reforma administrativa com Organització i Personal¹¹³³.

Un segon pas dins de la reforma administrativa, va ser el de la catalanització. El govern democràtic va impulsar la recuperació de l'ús generalitzat de la llengua catalana a la vida municipal. A la circular nº 1.359¹¹³⁴, s'informava de la necessitat "d'accelerar la catalanització de la tramitació administrativa" i es requeria als Caps de les Unitats Operatives, un informe entorn a la capacitació del seu personal per escriure en català¹¹³⁵. Això va ser possible gràcies a la iniciativa del Ministeri d'Administració Territorial, mitjançant el Reial Decret 1111/1979, del 10 de maig, on es regulava l'ús de les llengües als municipis¹¹³⁶.

La Comissió Permanent va aprovar la proposta de l'alcaldia del 8 de juny de 1979, per iniciar el procés de redacció en català de les actes de les sessions dels òrgans col·legiats i les dels seus presidents, les convocatòries de sessions, ordres del dia, mocions, vots privats etc. També les ordenances i reglaments, els pressupostos, comptes i documents annexes, expedients, actes, plans, projectes, padrons, cens, documents i notificacions que facin referència a particulars. Així mateix, en aquesta primera etapa, es redactaria en català la Gasetta municipal, el Butlletí d'Estadística i la Memòria del Gabinet Tècnic de Programació, bans i edictes de coneixement general del veïnat. Seguint la via de la catalanització, però amb un termini d'un any, la

¹¹³² AHCB. "Libro de actas del Consejo Pleno 1978-79 VIII", Barcelona, 15/05/1979, Reg. 498, p. 133.

¹¹³³ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Dossier de la...*, p. 25.

¹¹³⁴ 6 de juny de 1979.

¹¹³⁵ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Dossier de la...*, p. 62.

¹¹³⁶ "Real Decreto 1111/1979, de 10 de mayo, por el que se regula el empleo de las distintas lenguas españolas en las actuaciones de las Corporaciones Locales", a *BOE*, núm. 115, 14/05/1979, pp. 10813 a 10814. Consultable a https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-1979-12406.

documentació produïda per la Secretaria General, el Gabinet Tècnic de Programació, els Serveis Jurídics i qualsevol altre àmbit amb funcions informatives i de direcció, hauria de ser en català. Paral·lelament es posarien els mitjans necessaris per a l'ensenyament del català al personal de l'administració¹¹³⁷.

També el mes de juny es van iniciar els tràmits per regular el procés de contractació de nou personal per part de l'administració municipal de la ciutat comtal. El 15 de juny, mitjançant un decret de l'alcaldia, s'establien una sèrie de disposicions per a la contractació de treballadors amb caràcter temporal. En aquestes disposicions es contemplava la necessitat d'informar al Secretari General, amb una antelació mínima de dos mesos a l'inici de la prestació de serveis per parts dels treballadors, de l'acord dels responsables corresponents -delegats de serveis o coordinadors de serveis-, a més d'elaborar diversos informes sobre les característiques del lloc de feina, el termini previst i les raons que justificarien la nova contractació en aquesta modalitat. Posteriorment, el Secretari General hauria de rebre diversos informes de la Intervenció Municipal sobre el crèdit disponible i l'informe de la Comissió Mixta de Personal. En el cas que aquestes dues fases haguessin obtingut una posició favorable, el Secretari General sotmetria a l'alcaldia la proposta de contracte. Finalment, el decret deixava sense efecte l'anterior decret de l'alcaldia sobre la contractació de personal que datava del 14 de desembre de 1978, que segons el dossier intern de la reforma no havia evitat irregularitats "como las detectadas en administraciones anteriores, y la entrada de personal no siempre necesaria"¹¹³⁸.

No totes les disposicions referents a una reforma de l'administració van iniciar-se a partir del nou govern democràtic. Durant l'etapa de Socías es va iniciar un procés entorn a la requalificació del personal de l'Ajuntament, amb l'objectiu de reconèixer laboralment el treball que realment estaven realitzant. Com s'ha tractat abans, una de les reivindicacions històriques dels funcionaris barcelonins era la regularització d'aquesta situació, on centenars de

¹¹³⁷ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Dossier de la...*, pp. 63-64.

¹¹³⁸ *Ibid.*, pp. 65-67.

professionals estaven realitzant funcions diferents o superiors a les que tenien assignades contractualment.

El 14 de setembre de 1979 va concloure el procés iniciat, feia un any i mig¹¹³⁹, sobre la requalificació del personal de l'Ajuntament¹¹⁴⁰. L'espai que va emprendre les accions per ordenar aquest procés i tractar les sol·licituds va ser la Comissió Mixta de Personal, tal com els funcionaris interessats van demanar. En primer terme i abans de les reclamacions, es van presentar 3.686 sol·licituds, essent tractades favorablement 2.275 (61,72%) i denegades 1.411 (38,28%)¹¹⁴¹.

El procés es basava en una primera etapa on el funcionari formulava la sol·licitud de requalificació. En aquesta, el treballador feia una descripció de les característiques de les seves funcions segons els impresos normalitzats per aquest objectiu i es classificava a les oficines de la Unitat Operativa de Personal de la Secretaria General. A continuació hi havia 3 etapes valoratives. La primera es centrava en estudiar, comprovar i resoldre individualment cadascuna de les sol·licituds a partir d'una subcomissió de Desenvolupament del Procés, annexa a la Comissió Mixta de Personal. La subcomissió feia les investigacions i comprovacions necessàries amb la Comissió Negociadora de Personal, amb els representants dels treballadors en els diversos centres i amb els caps directes d'aquests¹¹⁴².

La segona etapa valorativa estava a càrrec de la Comissió Paritària de Control de Processos, on s'incorporaven els regidors de les respectives àrees. Aquesta comissió *ex novo*, estudiava la documentació facilitada per la Subcomissió de Desenvolupament i podia decidir si dur a terme o no, noves recerques. Posteriorment, formulava una proposta provisional de requalificació que es feia pública¹¹⁴³, a partir de la qual els interessats podien fer reclamacions al respecte i posteriorment al·legacions fins el 28 d'agost¹¹⁴⁴.

¹¹³⁹ Novembre de 1977.

¹¹⁴⁰ *Ibid.*, p. 69.

¹¹⁴¹ *Ibid.*

¹¹⁴² *Ibid.*, p. 71. (9 novembre 1978 – 27 març 1979).

¹¹⁴³ Les llistes públiques van aparèixer el 3 de juliol de 1979.

¹¹⁴⁴ *Ibid.*, pp. 71-72.

La Comissió Paritària també s'encarregava de la tercera etapa de valoració, on examinava les reclamacions i els anomenats "casos atípics", que es referien a la manca de la titulació necessària¹¹⁴⁵. Les sol·licituds que haguessin superat aquestes etapes rebien un pronunciament favorable que obria la porta a les modificacions i canvis corresponents i que depenien segons el lloc de feina del funcionari¹¹⁴⁶. A nivell econòmic, les requalificacions aprovades tindrien efectes a partir de l'1 de gener de 1980. Com hem indicat, es van tractar favorablement un total de 2.275 sol·licituds (61,72%). De les 1.411 van ser denegades, es van presentar 1.372 reclamacions dins el termini, de les quals només 116 (8,45%) van ser estimades¹¹⁴⁷. El 14 de març de 1980 va tenir lloc l'aprovació final de la plantilla, que va permetre posar fi a una situació totalment aberrant on legalitat i realitat es trobaven distanciades¹¹⁴⁸.

Després de les vacances de l'agost, l'alcaldia va fer un decret amb el nomenament de desenes de funcionaris que passarien a ocupar direccions a diferents àrees¹¹⁴⁹. Aquests nomenaments van comportar una important reestructuració a les àrees d'Hisenda, Cultura, Relacions Ciutadanes, Ensenyament, Funcions Generals i Gabinet Tècnic de Programació¹¹⁵⁰. Concretament, a l'Àrea d'Hisenda es nomenaven onze nous responsables de diferents caps de negociat, caps d'unitat operativa, caps d'oficines, caps de l'administració i de subunitats. A l'Àrea de Cultura i Esports, dos nous caps d'unitats operatives. Dos nous caps de subunitats operatives a Ensenyament, tres nomenaments com a cap del servei d'informació, sots cap del servei cerimonial i un encarregat de l'oficina de majordomia a l'Àrea de Relacions Ciutadanes. A l'Àrea de Funcions Generals -les funcions de la qual es van dividir entre les tres tinències d'alcaldia-, quatre nomenaments a caps de negociat, subunitat i departament. També, encara que sense una responsabilitat concreta, es posaven a disposició del Gabinet Tècnic de

¹¹⁴⁵ *Ibid.*, p. 73.

¹¹⁴⁶ *Ibid.*, pp. 73-76.

¹¹⁴⁷ *Ibid.*, p. 77.

¹¹⁴⁸ *Ibid.*, p. VII.

¹¹⁴⁹ 22 de setembre de 1979.

¹¹⁵⁰ *Ibid.*, pp. 79-81. Circular 1.368, del 22 de setembre de 1979.

Programació, la Secretaria General, l'Àrea d'Hisenda i de l'Àrea de Cultura i Esports 18 tècnics d'administració general¹¹⁵¹.

Malgrat que en l'apartat anterior ens hem centrat en parlar de les eleccions sindicals, és rellevant retornar de manera puntual en aquest punt, ja que anteriorment hem posat més el focus en la dialèctica entre els sindicats i el procés de negociació i en aquest apartat volem incidir més l'intens procés de debat i negociació entre els representants polítics amb Maragall al capdavant i els sindicats sorgits de les eleccions de desembre de 1977¹¹⁵². Després de la primera ronda de contactes per part de l'Ajuntament, a partir d'un organisme creat *ex professo*, anomenat Comissió de la Reforma Administrativa, formada per polítics, directius de l'Ajuntament i els representants sindicals¹¹⁵³. El 14 de setembre es va aprovar a l'Ajuntament l'inici del procés de diàleg entre els representants polítics i sindicats. Per part de l'Ajuntament hi participarien en primera instància Pasqual Maragall, el regidor d'Hisenda Josep Maria Cullell, així com al regidor d'Empreses Municipals, el comunista Justiniano Martínez. Els tres partits del govern es trobaven representats en les negociacions amb les centrals sindicals amb presència efectiva a l'Ajuntament. Els dies 15, 17, 18, 19 i 20 de setembre van tenir lloc les primeres sessions de treball¹¹⁵⁴.

Les dues parts estaven d'acord en que la realitat organitzativa de l'Ajuntament de Barcelona era "poco funcional, desequilibrada y antieconómica, por un procedimiento administrativo complicado, poco transparente y falta de mecanismos de control útiles", hi afegia en relació als seus funcionaris: "por la incapacidad de conferir al funcionario estímulos profesionales y sociales que potencien su capacidad individual y el espíritu colectivo de servicio público,

¹¹⁵¹ *Ibid.*, p. 81.

¹¹⁵² Per a facilitar la comprensió per al lector, s'ha preferit desenvolupar aquest bloc de negociacions entre sindicats i Ajuntament de manera unificada.

¹¹⁵³ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *La reforma administrativa a l'ajuntament de Barcelona: principals realitzacions*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1983, p. 7.

¹¹⁵⁴ Confederación de Sindicatos Unitarios de Trabajadores: Carlos Rodríguez i Fabró. CNT: N.Puig i Forner. Comisiones Obreras: Anna Gené, Cinta Llorens i Roberto López. CGC: Barbero i López, Sindicato Independiente de Funcionarios de la Administración: Paisal, Perez Vives i J.Soler. STAC: Cano i Ernest Maragall. UGT: H.Franco y Oriol Morillo.

dándose situaciones injustas o privilegiadas que crean agravios comparativos inaceptables"¹¹⁵⁵.

El diagnòstic, per tant, era demolidor i rotundament negatiu. L'administració municipal estava en crisi, una crisi general que no es podia superar amb alguns canvis superficials sinó que necessitaria una reforma administrativa profunda i estesa a tota la seva estructura. Ambdós parts estaven d'acord que l'element central del procés de reforma havia de passar necessàriament per la transformació de la realitat funcional, millorant les seves vies de participació, racionalitzant i regularitzant les situacions laborals injustes o desiguals que es produïen al seu interior¹¹⁵⁶.

Els parlaments entre Ajuntament i sindicats van tenir set grans aspectes o blocs, entorn als quals es van dur a terme els debats i les negociacions. L'equip de treball estaria sota les ordres de la Ponència de la Reforma que hauria de presentar les seves propostes a una Comissió Informativa i posteriorment al Consell Plenari. Així mateix, en els aspectes que tractessin directament sobre les relacions de treball dins l'Ajuntament, es tractarien els informes del futur Comitè d'Empresa¹¹⁵⁷.

Els objectius generals que es van marcar ambdues parts van ser l'elaboració de la plantilla actualitzada i d'un nou organigrama municipal, la redacció i aprovació d'un reglament de Règim interior¹¹⁵⁸ constituït per un reglament funcional i un Estatut del treball a l'Ajuntament de Barcelona¹¹⁵⁹. També es pretenia aconseguir la simplificació de processos en la tramitació d'expedients¹¹⁶⁰.

Un altre bloc important de la negociació va ser el de la requalificació de la plantilla, on a partir del treball de la Comissió Mixta de Personal s'estudiarien

¹¹⁵⁵ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Dossier de la...*, p. 95.

¹¹⁵⁶ *Ibid.*

¹¹⁵⁷ *Ibid.*, p.97. Al document es parla de Comissió Negociadora o Comitè d'Empresa, ja que encara no s'havia aprovat el model final de doble representació dels treballadors.

¹¹⁵⁸ El projecte de Reglament de règim interior de 1973 no es va aprovar mai.

¹¹⁵⁹ *Ibid.*

¹¹⁶⁰ *Ibid.*, p.98.

els cassos i es farien les gestions necessàries als Consells Plenaris i a la Comissió Municipal Permanent per iniciar els tràmits de requalificacions¹¹⁶¹.

Ja s'informava que els estudis de la Comissió Mixta havien facilitat la detecció de problemes interns organitzatius i gràcies a això, s'iniciarien les primeres mesures com l'estructuració definitiva del subgrup d'administratius de l'Administració General, la unificació dels diversos subgrups de Subalterns com els telefonistes i conductors, la modificació del nivell retributiu en diverses categories de l'Àrea de Cultura, l'estudi de les possibilitats de creació futura d'un nivell medi especialitzat a l'escala administrativa o l'estudi de les possibilitats de millora del nivell retributiu a l'escala dels recaptadors¹¹⁶².

També va tenir un pes rellevant la reestructuració d'àrees dins els debats de la Ponència. La proposta acordava va ser la de dur a terme una ronda de contactes entre els responsables de cada àrea i Pasqual Maragall, com a responsable de la reforma administrativa, amb els caps de les unitats i els delegats del personal corresponent per explicar el procés de reestructuració de les àrees. La Coordinació de Serveis de Règim Interior, encapçalada per Guerau Ruiz Pena seria la principal encarregada de coordinar tot el procés¹¹⁶³. Ruiz Pena, de qui parlarem més endavant, va tenir un control permanent de tot el procés de reforma.

El cinquè bloc d'aspectes a reformar seria el de la regularització i transparència, centrat en la futura publicació de nòmines de la plantilla de funcionaris i polítics. També s'abordaria finalment la realitat entorn a les dedicacions exclusives i els seus canvis en les retribucions. Ja es preveia que només en els casos de funcionaris que exercien funcions docents o investigadores es podrien concedir compatibilitats dobles¹¹⁶⁴. També es revisarien els complements, que fins i tot en alguns casos s'aplicaven per a funcionaris que no estaven realitzant la tasca per la qual rebien mensualment aquests complements econòmics¹¹⁶⁵.

¹¹⁶¹ *Ibid.*, p. 100.

¹¹⁶² *Ibid.*, pp. 101-102.

¹¹⁶³ *Ibid.*, p.104

¹¹⁶⁴ *Ibid.*, pp. 104-105.

¹¹⁶⁵ *Ibid.*, p. 106.

En relació a les retribucions i la Seguretat Social, el document acordat insistia en que l'augment de la nòmina en el total del pressupost municipal no significava un increment del salari mitjà real dels funcionaris i que l'objectiu era equilibrar els salaris a l'augment del cost de la vida. S'acordava l'abonament del 1,7% sobre la massa salarial amb efectes a partir de l'1 de juliol. També en relació a la MUNPAL, es cercarien acords per completar individualment les pensions per als nivells més baixos -el 3 i el 4-, així com obtenir de la MUNPAL millores en les prestacions de invalidesa i jubilació, equiparades a les de la Seguretat Social, entre d'altres mesures que anaven a continuar aquesta via de l'equiparació¹¹⁶⁶.

La regulació horària també va tenir un paper clau a la taula de negociacions Ajuntament-sindicats. Tal com recollia la Unitat Operativa de Personal: "El cumplimiento del horario legalmente establecido para la Administración Pública ha venido degradándose en algunas dependencias y ramas de la administración de este Ayuntamiento, observándose horarios semanas habituales de 27 horas y media o inferiores"¹¹⁶⁷.

S'acordava la fixació de 35 hores setmanals a partir de l'1 d'octubre, amb les sis hores de dilluns a divendres entre les 8 i les 15 hores i les cinc hores els dissabtes, fins les 14 hores.

Finalment, com a darrer tema, es van adoptar algunes mesures complementaries com la remodelació de les dependències de la Unitat Operativa de Persona, que es dotaria d'una Oficina d'Informació i Assessorament del personal, així com d'assegurar la difusió i distribució de tots els decrets del procés de reforma, tant a la Gasetta municipal, com a diverses circulars¹¹⁶⁸.

Com s'ha comentat abans, la normalització d'horaris va ser una de les principals fites de la reforma administrativa¹¹⁶⁹. Amb aquesta normalització horària, la jornada de treball municipal patia un procés d'homogeneïtzació i unificació que suposava una novetat fins aleshores. Durant la dictadura, els

¹¹⁶⁶ *Ibid.*, pp. 107-109.

¹¹⁶⁷ *Ibid.*, p. 110.

¹¹⁶⁸ *Ibid.*, p. 114.

¹¹⁶⁹ Proposta publicada el 26 de setembre de 1979 per part de Pasqual Maragall.

horaris dels funcionaris s'havien regit fins el moment pels acords de la Comissió Executiva del 23 de novembre de 1966 i 13 de desembre de 1967m sobre els articles 75 i 76 del Reglament de Funcionaris de l'Administració local¹¹⁷⁰. Pel que feia els horaris de caire especial, aquests es contemplaven en l'acord del Consell Plenari del 23 de març de 1976. El Decret del 17 d'agost de 1973 fixava la jornada setmanal en 42 hores. Als inicis del govern Suárez, es va produir el Decret 3046/1977 del 6 d'octubre, que fixava la jornada dels funcionaris de l'Administració local igual a la jornada de l'Administració civil de l'Estat, també de 42 hores. Malgrat la legislació vigent, a la pràctica s'havia imposat de manera progressiva una situació amb múltiples i variables realitats horàries que per regla general eren inferiors a la jornada laboral legal¹¹⁷¹.

La proposta estrella de Maragall per modificar aquesta realitat va ser la implantació, a partir de l'1 octubre de 1979, de la jornada laboral de 35 hores per a totes les categories de caràcter administratiu i similar. De dilluns a divendres, dins el període de les 8 del matí a les 3 de la tarda, els funcionaris tenien flexibilitat per escollir fer 6 hores¹¹⁷², així mateix, els dissabte haurien de fer 5 hores més per completar la jornada de 35 hores setmanals¹¹⁷³. L'entrada s'establiria entre les 8 i les 9 del matí, mentre que l'hora de sortida podria ser entre les 14 i les 15 hores. El màxim d'hores extra al mes seria de 25, per tant, com a màxim una hora extraordinària al dia. També les hores perdudes serien descomptades si superaven les dues hores al mes i s'acordaven els 20 minuts d'interrupció permesa, que posteriorment seria modificada a 30 minuts. El mateix dia de la publicació de la normalització d'horaris, es distribuïa la circular 1.370, on s'implantava com a mesura provisional -abans de l'entrada dels dispositius de control horari coneguts com "pasqualina"- les llistes d'assistència. Els funcionaris havien d'indicar l'hora i fer una signatura a un document en el moment de la seva entrada al lloc de feina. La Unitat Operativa de Personal distribuïria aquest document que estaria a disposició dels treballadors de 8 a 9

¹¹⁷⁰ *Ibid.*, p. 83.

¹¹⁷¹ *Ibid.*

¹¹⁷² Dins de les quals s'autoritzaria un període de 20 minuts per esmorzar, que no seria recuperable.

¹¹⁷³ *Ibid.*, pp. 83-84.

del matí. Les llistes d'assistència havien de ser retornades a la Unitat Operativa de Personal abans de les 9:10¹¹⁷⁴.

També al setembre, es va establir la nova normativa sobre el règim d'incompatibilitats a l'Ajuntament de Barcelona¹¹⁷⁵, per als funcionaris amb activitats relacionades amb "l'ensenyament, la investigació científica o perfeccionament professional", que tenien doble plaça a centres municipals. Se'ls reconeixia el règim de compatibilitats i tindrien limitació de sou al 75% en una de les places, la considerada secundària i amb la supressió de drets d'antiguitat i d'altres conceptes que ja es gaudien en l'activitat considerada principal. La sol·licitud de compatibilitat s'hauria de renovar anualment per continuar en aquesta situació, acreditant que les dues activitats no interferien en detriment de l'altra. Es donava fins el 5 de novembre per regularitzar la situació¹¹⁷⁶. Concretament, no van arribar a 100 els casos de docents amb aquestes dobles places, la majoria relacionats amb cursos nocturns de Formació Professional¹¹⁷⁷.

En clau interna, després de l'acord de la CMP del 28 de setembre de 1979, es nomenava Coordinador de Serveis de Règim Interior al socialista Guerau Ruiz Pena¹¹⁷⁸. Un mes i mig després, es crearia l'Oficina d'Assistència Tècnica "adscrita i sota la dependència directa del Coordinador de Serveis de Règim Interior" per a l'assistència a la feina de Ruiz Pena¹¹⁷⁹. El nomenament de Ruiz Pena significava situar una mà dreta de Maragall amb poder polític i executiu per a la reforma administrativa. Posició que és reforçaria notablement amb l'Oficina d'Assistència Tècnica, dotant de recursos humans i materials el Coordinador de Serveis de Règim Interior. Guerau Ruiz havia estat un quadre de l'aparell del PSC i amb aquest nomenament es pretenia consolidar la direcció de les reformes internes amb un dirigent de contrastada capacitat

¹¹⁷⁴ *Ibid.*, p. 85.

¹¹⁷⁵ *Ibid.*, pp. 87-88. Circular 1.372. del 4 d'octubre 1979.

¹¹⁷⁶ *Ibid.*

¹¹⁷⁷ *Ibid.*, p. VII.

¹¹⁷⁸ AHCB. "Libro de actas del Consejo Pleno 1978-79 VIII", Barcelona, 28/09/1979, Reg. 498, p. 315.

¹¹⁷⁹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Dossier de la...*, p. 91.

política i amb qui Maragall tenia una relació molt estreta, qualitats imprescindibles per una responsabilitat tant important i que es trobava amb un horitzó ple de problemes i mancances:

“El gran problema que vam trobar l’any 1979 és que no hi havia informació. Perquè molta gent que havia treballat, no hi havia informació estructurada, no té res a veure al que passa ara. Tema pressupostari, personal etc. En aquell moment, era la falta de tot això. El primer va ser comptar funcionaris [...] Reagrupar funcionaris o treballadors dispersos al món municipal. Però que estaven en diferents empreses i organismes municipals, primer de tot es va cercar conèixer la seva existència i després reorganitzar-ho i estructurar-ho, així vam necessitar anys per fer-ho. [...] Per el tema del personal, vam parlar amb el de nòmines. Li vam dir que aquell mes no es pagava i que tothom que volgués cobrar que passés per nòmines i omplia un full, per recompte. Perquè teníem nòmines, nominetes “nominilles”, gent que cobrava pel capítol 2, per contracte d’obres... llavors s’havia de passar, donant un temps de marge, allà al carrer Ciutat numero 4, omplia un paper i es contrastava. 16.111 de personal. Això s’havia de reestructurar, classificar-ho en categories. Teníem el problema també que nosaltres anàvem fent, no tenies normes jurídiques que et servissin, en molts casos per fer aquesta reestructuració que volíes fer”¹¹⁸⁰.

Ruiz Pena va veure’s obligat a actuar amb un marc legal municipal de l’etapa franquista però que va permetre avançar en molts fronts el projecte de canvis en l’administració:

“La llei de carta municipal que li vam treure molt suc era del 60, era molt moderna i ens va permetre per fer moltes coses, per exemple, tens càrrecs directius, la llei carta municipal, ens va permetre que intentava que una administració gran com Barcelona fos bastant professionalitzada, no tot havia de passar per mans de polítics i ho vam utilitzar moltíssim”¹¹⁸¹.

Al mes d’octubre, es va habilitar un espai perquè es pogués realitzar una consulta a les llistes de nòmines de polítics i funcionaris de l’Ajuntament de Barcelona. L’oficina es trobava situada a l’entrada de l’Ajuntament i disposava d’un accés pel nº 4 del carrer Ciutat. La consulta es podria realitzar de dilluns a

¹¹⁸⁰ Guerau Ruiz Pena, entrevista amb l’autor (12/05/2016).

¹¹⁸¹ *Ibid.*

divendres de les 11 a les 13 hores¹¹⁸². Ja es preveia que a mesura que s'avancés en la simplificació del model de retribució, es publicarien “listados más simplificados y explícitos”. En endavant també es faria efectiva la publicació de l'horari teòric i efectiu de les diverses categories i centres.

Més endavant, al novembre es van adoptar les mesures necessàries per a l'adaptació de les retribucions bàsiques als nous increments salarials fixats en els Pressupostos Generals de l'Estat. Les noves retribucions partien de l'article 7º de la Llei 1/1979, del 19 de juliol, aquestes tindrien efecte a partir de l'1 de gener de 1979, s'haurien de revisar a l'alça en 1,7% l'import de la massa salarial bruta¹¹⁸³.

El segon decret respecte els horaris va veure la llum a mitjan novembre. L'aspecte més important en aquesta ocasió era el canvi de control de l'assistència i la permanència mitjançant les llistes ordinàries, per un sistema automatitzat de “marcada amb fitxes individuals” a partir del 19 de novembre, el que es coneixeria popularment com “pasqualina”. El primer lloc on va ser instal·lat el nou sistema va ser a la Casa de la Ciutat¹¹⁸⁴ i a les dependències d'Estadística¹¹⁸⁵. La Subunitat de Gestió del Personal era l'encarregada del desplegament de la nova maquinaria de control d'assistència¹¹⁸⁶.

La normativa per a les eleccions sindicals va ser elaborada i aprovada al novembre pels propis sindicats i treballadors. Comptava amb dos nivells de representació, tal com hem explicat anteriorment, l'Assemblea de Delegats i el Comitè d'Empresa. A l'Article 2 de la normativa, s'especificava que el model amb dos nivells de representació era l'idoni tant per a la representació del conjunt dels treballadors municipals com dels diferents sectors i centres de treball¹¹⁸⁷. Es va crear una Junta Electoral per organitzar tots els aspectes dels comicis i que també s'encarregaria del compliment de la normativa electoral.

¹¹⁸² AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Dossier de la...*, pp. 115-116.

¹¹⁸³ *Ibid.*

¹¹⁸⁴ Al vestíbul de la Plaça de Sant Miquel.

¹¹⁸⁵ Al vestíbul de l'Avinguda del Portal de l'Àngel.

¹¹⁸⁶ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Dossier de la...*, p. 123. Circular nº 1.385.

¹¹⁸⁷ *Ibid.*, p. 127.

Pel que respecta als electors, no importava el tipus de règim de contractació, ja que en tots els casos podien votar i presentar-se com a candidats a l'Assemblea de Delegats¹¹⁸⁸. Les eleccions es realitzarien en base als centres de treball, cadascun d'aquests es constituïria com una única circumscripció electoral¹¹⁸⁹, i a cada circumscripció li correspondria un Delegat per cada 60 treballadors o fracció¹¹⁹⁰. Pel que feia referència a la candidatura dels 48 membres del Comitè d'Empresa, els electors podien ratllar un màxim de 8 noms de la llista votada¹¹⁹¹.

Algunes propostes no van ser incorporades al text, essent rebutjades en els debats previs, com la proposta de la Unitat Operativa de Salut Pública que apostava per declarar invàlides les eleccions si no votava més del 50% del cens¹¹⁹². No obstant, serien les propostes dels anarcosindicalistes de la CNT, de la CSUT i de Col·lectius Llibertaris, les que formarien la majoria de plantejaments rebutjats i que no passarien a formar part de la normativa electoral. A tall d'exemple, la CNT defensava la no existència de cap Comitè d'Empresa i que fossin les comissions designades per l'Assemblea de Delegats, les encarregades de tractar totes les qüestions i demandes dels treballadors¹¹⁹³. Per la seva banda, el sindicat d'orientació maoista CSUT, també va veure com no prosperaven algunes de les seves propostes com la que pretenia que el Comitè d'Empresa fos format pels delegats més votats de cada centre, en número proporcional als dels treballadors de cadascun d'aquests¹¹⁹⁴.

Des de 1974, s'havien aplicat iniciatives regulatòries per part del Govern central¹¹⁹⁵ sense haver trobat una situació plenament satisfactòria. Aquestes

¹¹⁸⁸ *Ibid.*, p. 129. Per a ser membres del Comitè d'Empresa havien de tenir com a mínim 18 anys i una antiguitat laboral superior als 6 mesos, article 14.

¹¹⁸⁹ *Ibid.*, p. 129. Article 15.

¹¹⁹⁰ *Ibid.*, p. 130. Article 16.

¹¹⁹¹ *Ibid.*, p. 132. Article 29.

¹¹⁹² *Ibid.*, p. 134.

¹¹⁹³ *Ibid.*, p. 135.

¹¹⁹⁴ *Ibid.*

¹¹⁹⁵ *Ibid.*, p. 139. Ordre Ministerial del 14 i del 26 de novembre de 1979.

iniciatives regulatòries cercaven “compensar” els sous baixos o que es consideraven insuficients en el personal amb més dedicació horària. Aquestes compensacions podien arribar a doblar el sou “a canvi del compromís de no exercir cap altre activitat remunerada”¹¹⁹⁶. Això va comportar casos de greu desequilibri entre aquestes retribucions i la resta del personal. El govern municipal es va disposar a acabar amb aquesta situació a partir de les recomanacions del Govern central de 1979¹¹⁹⁷. A partir de l’1 de gener de 1980 es van suprimir les retribucions complementaries per dedicació exclusiva als funcionaris que les percebien. L’Ajuntament va revisar el règim de dedicació exclusiva i va establir un període de transició a partir de l’1 de gener de 1980 per regularitzar la situació dels funcionaris que gaudien d’aquests complements. A mitjan 1979 es van congelar aquests complements amb l’objectiu d’anar-los absorbint de manera progressiva amb augments dins la retribució ordinària. D’aquesta manera, quan l’Ordre Ministerial entrés definitivament en vigor -en aquell moment es trobava aplaçada- s’aplicaria un complement de dedicació especial en els casos que la responsabilitat i la dedicació l’especialitat d’horari obligués a prescindir de qualsevol altre activitat. A partir d’aquell moment, el complement representaria una diferència sensiblement inferior respecte de la retribució ordinària que l’anterior de la dedicació exclusiva¹¹⁹⁸.

A nivell més tècnic i de gestió de la documentació, la reforma administrativa es va disposar a tractar els problemes existents com el gran volum d’expedients que s’acumulaven, les dificultats per emmagatzemar els arxius per manca d’espais adients i va començar a prendre mesures per racionalitzar, agilitzar i evitar extraviaments de documentació. Com a mesura principal, es va fixar la responsabilitat de cada expedient en el negociat o centre de treball que iniciava la gestió. D’aquesta manera s’aconseguia reduir la burocràcia i el període de tramitació, així com l’exigència d’enumerar i segellar els fulls de cada expedient per evitar la pèrdua de parts de l’expedient¹¹⁹⁹.

¹¹⁹⁶ *Ibid.*, p. VI.

¹¹⁹⁷ *Ibid.*, p. 139. Ordre Ministerial del 14 i del 26 de novembre de 1979.

¹¹⁹⁸ *Ibid.*, p. VI-VII.

¹¹⁹⁹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *La reforma administrativa...*, pp. 8-9.

Així mateix, es van marcar com a objectius la resolució d'expedients dins dels terminis indicats a les disposicions específiques o com a molt en 90 dies. A mig i llarg termini s'apostava per la introducció d'ordinadors, cercant la mecanització completa de tota l'administració¹²⁰⁰. A tall d'exemple, l'estoc d'expedients endarrerits per l'arbitri de plusvàlua superava els 150.000, per un valor d'uns 500 milions. Això equivalia a 5 anys de retard. El flux anual es situava en unes 30.000 transaccions, sumant les immobiliaris i la resta de tipus¹²⁰¹.

“La clarificació dels òrgans administratius, era la segona part, com fer els expedients. A vegades expedients trigaven anys. Els òrgans per lo que feien, havien de tenir certa autonomia i altres no. Es va fer estructura centralitzada, es van aprovar àrees, amb els seus serveis i aquests sobre les seves funcions etc. Anaves a parlar amb la gent com els del COM - centre d'ordenació municipal-, ens reuníem amb els tècnics, amb lo que feien el que funcionava be i malament, pesava després pel filters dels “jefes”, però l'estructura, funcions i circuits vam acabar tenint-ho tot, abans no hi havia res o s'encarregaven diversos”¹²⁰².

Els estudis per a una nova confecció de la plantilla funcional es van iniciar el mes de novembre de 1979 per part del Gabinet Tècnic de Programació. En aquest cas es cercava la formalització d'una plantilla orgànica racional, amb el personal estrictament necessari per a cada conjunt de tasques¹²⁰³. Un fet que es considerava perjudicial per a la correcta organització de la plantilla era l'excés de categories existents. La nova plantilla aprovada el 14 març de 1980 constava de 71 categories enlloc de les 260 existents des del model de plantilla de 1973. Es van fer desaparèixer "cossos injustificats" així com les categories que incorporaven "graus de comandament a més de la titulació requerida". Els llocs de responsabilitat van passar a ser llocs de treball "estricte" i no pas categories vitalícies¹²⁰⁴. Paral·lelament, es va reduir rotundament l'augment de

¹²⁰⁰ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Dossier de la...*, pp. 142-147.

¹²⁰¹ *Ibid.*, p. XII.

¹²⁰² Guerau Ruiz Pena, entrevista amb l'autor (12/05/2016).

¹²⁰³ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Dossier de la...*, p. VIII.

¹²⁰⁴ *Ibid.*, p. IX.

plantilla¹²⁰⁵, es va rebaixar l'edat de jubilació pels tècnics d'administració especial, es va crear el subgrup administratiu¹²⁰⁶, es va acabar amb la liquidació de certes discriminacions -conductors de 1^a 2ª etc.- i es van canviar de nivell tot un seguit de categories¹²⁰⁷, "beneficiant 1.200 funcionaris"¹²⁰⁸.

A partir de l'1 de gener de 1980, les quantitats en conceptes d'incentiu transitori es van igualar per a cada un dels nivells retributius existents. A la sessió del CMP del 20 de desembre es va acordar aquesta modificació en els incentius¹²⁰⁹. A tall d'exemple, al nivell 3, amb una retribució per incentius de 8.400 pessetes, es van produir els següents canvis: els funcionaris del coeficient 1,3 milloraven l'assignació en 500 pessetes, els de 1,4 en 200 i el 1,5 no variaria la quantitat¹²¹⁰.

Seguint dins de la categoria dels sous, al mes de febrer, però amb retroactivitat al dia 1 de gener de 1980, es van acordar nous augments de les retribucions bàsiques per a la plantilla de funcionaris i contractats en règim administratiu de l'Ajuntament de Barcelona fins el límit del 12,5% sobre el total de les retribucions de cadascuna de les categories existents¹²¹¹.

Pel que fa a les empreses municipals de l'Ajuntament, Pasqual Maragall va impulsar al febrer de 1980 la creació de l'Oficina Tècnica de Coordinació i Comitè de Coordinació del grup d'Empreses Municipals¹²¹². En el document adjunt a l'aprovació pel CMP d'aquesta Oficina es desgranaven els seus objectius i organització, principalment orientats a coordinar les diferents

¹²⁰⁵ Les poques contractacions estaven centrades de manera casi exclusiva a l'ensenyament.

¹²⁰⁶ Per a informació més detallada vegeu AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Dossier de la...*, pp. 190-199. Creació del subgrup administratiu dins del grup de funcionaris d'administració general. 14 de març de 1980.

¹²⁰⁷ *Ibid.*, pp. 211-219.

¹²⁰⁸ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Dossier de la...*, pp. 152-164.

¹²⁰⁹ AHCB. "Libro de actas del Consejo Pleno 1978-79 VIII", Barcelona, 20/12/1979, Reg. 498, pp. 340-341.

¹²¹⁰ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Dossier de la...*, p. 166.

¹²¹¹ *Ibid.*, p. 167. El govern central havia fixat els nous conceptes econòmics el 26 de novembre de 1979, a partir de l'Ordre Ministerial d'Administració Territorial.

¹²¹² *Ibid.*, p. 169.

empreses públiques, planificació d'objectius i millora en la formació dels seus treballadors¹²¹³.

També dins de la reforma administrativa hi jugaven un paper els petits canvis com la reforma de l'organització de l'Àrea de Serveis Socials, a proposta de Francesca Masgoret i aprovada per Maragall¹²¹⁴.

Un altre aspecte que la reforma administrativa va tractar va ser el de les despeses de locomoció. Es van unificar i regularitzar l'ús de les targetes multi viatges. Per a desplaçaments fora del seu lloc de treball, els funcionaris utilitzarien targetes de dos viatges, entregades per la Dipositaria de Fons després de la fiscalització de la Intervenció municipal a petició de cada àrea. A partir d'aquell moment les Unitats Operatives, Negociats, Serveis i altres dependències no podrien ni tramitar ni proposar expedients per adquirir les targetes de transport. A més, la part superior de la targeta estaria sempre en possessió del cap de la dependència corresponent i la part inferior del funcionari que la utilitzés per al transport. El cap de la dependència hauria d'elaborar un petit informe de control que passaria al seu superior i aquest, posteriorment, li entregaria una nova targeta, i així successivament¹²¹⁵.

Tot el procés de demandes de targetes i la seva utilització, es regulava i sistematitzava aplicant mesures de control dels horaris de l'ús de les targetes, així com de la necessitat d'explicar la motivació del seu ús de manera documentada¹²¹⁶. Aquest control i unificació de model de mobilitat s'aplicaria a tots els transports públics i seria aprovat per la CMP el mes de febrer de 1980¹²¹⁷.

També es van dur a terme mesures per afavorir la descentralització municipal. Es van crear dins dels Consells de Districte, oficines amb capacitat per gestionar documentació de competència municipal, descentralitzant així el Registre General de l'Ajuntament¹²¹⁸. El responsable màxim de les oficines

¹²¹³ *Ibid.*, pp. 170-173.

¹²¹⁴ *Ibid.*, p. 177.

¹²¹⁵ *Ibid.*, p. 178.

¹²¹⁶ *Ibid.*, p. 179.

¹²¹⁷ *Ibid.*, pp. 181-183.

¹²¹⁸ *Ibid.*, p. 184.

seria el Secretari General de l'Ajuntament però es designarien funcionaris que dirigirien les oficines descentralitzades. Així mateix els documents que serien tractats a les oficines podrien ser de qualsevol tipus sempre que fos relatiu a la competència de l'Ajuntament de Barcelona¹²¹⁹.

El darrer aspecte important que es va tractar -i tancar- dins el primer any de la reforma va ser el conveni laboral entre govern i sindicats. Després de les eleccions sindicals i la constitució de les plataformes reivindicatives per part dels funcionaris, es van iniciar les negociacions laboral, en paral·lel es va actualitzar el sou base d'acord amb les previsions del decret del 15 de febrer de 1980 i de la unificació d'incentius dins de cada categoria¹²²⁰.

“El primer conveni, amb eleccions sindicals i conveni, ja al 80, perquè necessitem un interlocutor per negociar, perquè sinó podien venir quatre eixelebrats a plaça Sant Jaume... i no era aquesta la situació, la major part de funcionaris estaven d'acord en que els hi féssim una carrera a l'administració, els hi donessis feina. 'Tu treballaràs, et professionalitzaràs'. El sindicat de treballadors de l'administració pública, STAC, també hi havia CC.OO. i UGT, i també el de la dreta. Per això vam voler fer ràpid les eleccions sindicals, a veure qui era representatiu, i l'any 1980 vam aconseguir un conveni que ha estat la base de tots en el futur, un conveni que reconeixia categories”¹²²¹.

Les negociacions van allargar-se des de febrer a l'abril de 1980. L'acord, signat el 25 d'abril, va ser aprovar de manera unànime el mateix dia per la CMP. En el pacte s'establí una gratificació per la jornada bàsica de 35 hores, la reduïda - 30 hores- i l'ampliada -40 hores- amb el càlcul proporcional al valor/hora de la jornada bàsica, amb una petita millora per valor/hora a la jornada de 30 hores setmanals. La retribució de la jornada bàsica de 35 hores es va establir augmentant les de l'any anterior un 12,5% "i afegint el valor legal d'una hora de prolongació". Així mateix, es va suprimir la jornada dels dissabtes, excepte en els centres que per les característiques dels seus serveis havien de mantenir-se oberts. També es va establir una prima anual d'assistència i puntualitat, que es computaria de manera mensual "per compensar els funcionaris que no facin

¹²¹⁹ *Ibid.*, pp.185-189.

¹²²⁰ *Ibid.*, p. 189.

¹²²¹ Guerau Ruiz Pena, entrevista amb l'autor (12/05/2016).

us del dret a 15 dies d'assumptes propis i 5 dispenses accidentals de 3 dies"¹²²².

La plantilla actualitzada de funcionaris, amb la implementació de la requalificació i els canvis d'horaris, va suposar un augment de la nòmina pressupostada del 16,5%. Sens dubte era un augment notable que quedava compensat, ja que el pressupost total de l'Ajuntament havia passat de 20.000 a 33.000 milions, i per tant, comparativament, la massa salarial dels funcionaris havia passat de suposar el 73% l'any 1979 a el 50% l'any següent¹²²³. Segons els propis documents interns de l'Ajuntament, el nivell retributiu per a les categories baixes i mitjanes era comparativament alt¹²²⁴.

Es van unificar criteris en relació a diversos complements i plusos, com els complements per destí, plus especial perillositat, plus de festivitat, plus de nocturnitat, plus de desplaçament, complement de dedicació exclusiva, hores extraordinàries. També es va ampliar a 30 minuts la interrupció -amb caràcter no recuperable- dins la jornada, usualment utilitzada per esmorzar¹²²⁵.

En definitiva, aquest conveni laboral¹²²⁶ entre sindicats i Ajuntament, va formalitzar per a tot l'any 1980, els canvis en l'àmbit laboral que s'havien produït després de les vacances de 1979, gràcies a l'impuls del govern, amb Pasqual Maragall al capdavant i del suport de la majoria sindical. Finalment existia un govern legítim i democràtic que va poder negociar amb un sindicats que representaven a la immensa majoria dels treballadors municipals i que van poder negociar i aprovar el primer conveni laboral en democràcia.

L'economista Joaquim de Nadal Caparà recordava els elements que, segons ell, havien caracteritzat els canvis més importants de la reforma: "Dos grans moviments de canvi, control i reducció del personal, i en segon lloc, redistribució del personal per tal de privilegiar els serveis directes al ciutadà, tot estalviant serveis tècnics o interns. I tercer element, la pèrdua de persones es

¹²²² AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Dossier de la...*, pp. X-XI.

¹²²³ *Ibid.*, p. XI.

¹²²⁴ Annex VI.

¹²²⁵ *Ibid.*, pp. 224-225.

¹²²⁶ Per veure tot el detall de l'acord vegeu *Ibid.*, pp. 221-235.

compensa a bastament amb el guany d'hores treballades per part dels funcionaris subsistents"¹²²⁷.

¹²²⁷ NADAL, Joaquim de. *Els comptes de ...*, pp. 59-60.

8.3. La maquinaria funcional, un gegant difícil de controlar

El propi Pasqual Maragall, el mes de febrer de 1983, ja com alcalde de Barcelona, insistia en el procés permanent que suposava per a una entitat tan gran i en una ciutat dinàmica, la reforma de l'administració: "no és cosa de quatre ni de vuit anys [...] poc a poc hem anat canviant aquell aparell massa burocràtic i allunyat del ciutadà, en una estructura més tecnificada i propera al destinatari [...] Repeteixo: no estem encara en una situació òptima, però el camí s'ha iniciat, indefectiblement"¹²²⁸.

En el tram final del primer mandat del govern de Barcelona, les dades sobre la plantilla eren prou eloqüents. En el procés d'adequació i d'equilibri entre ingressos i baixes, els quatre anys d'aplicació d'aquestes mesures de la reforma administrativa situaven la plantilla total amb 563 treballadors municipals menys, malgrat que els serveis oferts s'havien incrementat en tots els camps¹²²⁹.

En aquesta gestió dels recursos humans, el treball per a dur a terme una representació detallada de les funcions i de l'organització de les unitats de treball i de la plantilla, va representar un salt qualitatiu en termes d'eficiència laboral. Es va consolidar la implantació d'un sistema per controlar els resultats de la feina, així com els costos per centres de treball. De manera paral·lela, es va fixar la jerarquització dins d'unes categories menys nombroses i la consolidació de les retribucions, tal com s'ha apuntat anteriorment, amb especial cura de les plantilles amb menys ingressos¹²³⁰.

El Gabinet Tècnic de Programació, la Coordinació de Règim Interior, la Delegació de Serveis d'Hisenda, la Unitat Operativa de Personal, el Centre Ordenador Municipal i l'Oficina de Nòmines¹²³¹ van tenir la capacitat d'analitzar l'experiència pràctica durant la primera etapa de la reforma administrativa per redactar les reflexions i crítiques. Això es va concretar en el document *Criteris per a la reorganització de l'Administració Municipal Executiva*, aprovat pel

¹²²⁸ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *La reforma administrativa...*, p. 3.

¹²²⁹ *Ibid.*, p.8.

¹²³⁰ *Ibid.*, p.9.

¹²³¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Dossier de la...*, pp. XIV-XV.

Consell Plenari del 26 de maig de 1981¹²³².

Si parlem de la gestió d'expedients, es van aconseguir millores contundents. L'any 1982 es va reduir en la pràctica a zero la càrrega d'expedients retardats. En el cas d' Urbanisme i Obres Públiques, també es va reeixir en agilitzar els expedients mitjançant el tractament en lots, reduint de manera aclaparadora els retards en les llicències d'obres¹²³³. Es van iniciar les tasques d'ordenació i nomenclatura d'expedients i la mecanització del Registre General. Això va permetre tenir constància de manera ràpida de la documentació rebuda i emesa, el que a més de millorar el trànsit intern, permetia detectar els expedients que patien retards i les etapes on s'havien donat problemes, amb l'objectiu de corregir aquests errors per als futurs moviments d'expedients¹²³⁴.

Però no tot van ser avenços destacables dins dels grans objectius de la reforma administrativa. El marc legal a partir de la qual es va impulsar aquest procés va ser aprofitat intensament, però es va quedar petit. El reglament i les ordenances havien d'adaptar-se a una realitat canviant i més dinàmica que la no democràtica, així com la revisió de la Carta Municipal, que hauria de desembocar en una renovació de les possibilitats d'actuació del govern municipal.

Les crítiques per part dels responsables polítics municipals al marc legal existent eren contundents i tenien a veure amb aspectes diversos del normal funcionament de la vida municipal. Es parlava entre d'altres, d'un "caràcter centralista i excessivament tutelar" del marc legal, que provocava retards en l'execució d'acords pel consistori barceloní¹²³⁵. Tanmateix, sobre la cultura política, es palesava que s'arrossegaven encara els "residus omnipresents d'una concepció política no democràtica" i també "d'una versió endarrerida del professionalisme iniciat els anys 30"¹²³⁶.

La pretesa revisió d'aquesta situació "estructural" va experimentar un procés molt més lent del que es preveia. De fet, la nova Carta Municipal de Barcelona

¹²³² *Ibid.*

¹²³³ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *La reforma administrativa...*, p. 9.

¹²³⁴ *Ibid.*

¹²³⁵ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Dossier de la...*, p. XV.

¹²³⁶ *Ibid.*, p. XVI.

no va entrar en vigor fins gener de 1999¹²³⁷. El 29 de maig de 1980 el Consell Plenari va crear una comissió de ciutadans i treballadors municipals per a la revisió de la Carta, els reglament i les ordenances¹²³⁸.

Durant el tercer any del govern es van realitzar diverses modificacions organitzatives de l'estructura de direcció política. La reestructuració dels Serveis Centrals Municipals es va iniciar a principis de 1982 així com la definició de les noves tasques de Règim Interior. Es pot percebre en aquests canvis, com després de superar la situació crítica que va heretar el consistori democràtic també en matèria organitzativa, tres anys després els objectius principals es centraven en "oferir més serveis a menys costos". Els elements característics d'aquesta etapa van ser l'ampliació de la mecanització de les activitats, la continuació i ampliació de nous sistemes que cerquen la millora de la productivitat i la incorporació de modernes tècniques de gestió¹²³⁹.

Finalment, durant 1983, l'Ajuntament va anunciar un conjunt de projectes de millora de la gestió i el tractament de la informació. Després de les grans reformes del primer any i de les modificacions i correccions puntuals següents, en aquesta ocasió, les mesures s'encaminaven a millorar encara més tres grans esferes de treball: la gestió interna, el coneixement de la ciutat i el conjunt de sistemes d'informació i per últim la informació respecte a la ciutadania.

Pel que feia referència a la gestió interna, es cercava perfeccionar la gestió del personal, els pressupostos i els resultats, crear sistemes de gestió propis de les àrees de servei al ciutadà, la mecanització d'oficines etc.¹²⁴⁰

Respecte al coneixement de la ciutat i els sistemes d'informació es projectava tirar endavant tot un seguit de sistemes d'ús general amb geocodificació, optimització d'un diccionari de dades etc. En resum, unificar els criteris per organitzar la informació de que disposava l'Ajuntament¹²⁴¹. Per últim, en relació

¹²³⁷ "Ley 22/1998, de 30 de diciembre, de la Carta Municipal de Barcelona", a BOE, núm. 28, 02/02/1999, pp. 1999 a 2518. Consultable a <https://www.boe.es/buscar/pdf/1999/BOE-A-1999-2518-consolidado.pdf>.

¹²³⁸ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Dossier de la...*, p. XVII.

¹²³⁹ *Ibid.*, p. 11.

¹²⁴⁰ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *La reforma administrativa...*, p. 17.

¹²⁴¹ *Ibid.*, p. 18.

a la informació respecte a la ciutadana, les mesures anaven encaminades a elaborar material destinat a millorar tant el coneixement de la ciutat com el de la pròpia organització municipal. Això es pretenia aconseguir mitjançant documentacions vàries, informacions públiques, elaboració de publicacions¹²⁴². Lligat a aquestes mesures, s'havia definit una metodologia de treball, amb uns continguts i criteris de control i classificació determinats¹²⁴³.

Amb la perspectiva d'alguns anys, el propi Maragall situava diversos aspectes que havien contribuït a la millora de la productivitat gràcies a la democratització de la vida municipal, com la transparència per definir les condicions laborals, els horaris i les retribucions, o les mesures respecte a les incompatibilitats. També insistia en "la introducció de la negociació col·lectiva, i la crítica i la participació ciutadanes, molt facilitades pel procés de descentralització territorial"¹²⁴⁴. El dirigent socialista defensava que havia estat l'Ajuntament de Barcelona, l'administració pública de tot l'Estat que de manera més decisiva, tant des del punt de vista teòric com pràctic, havia posat en crisi "el model d'organització i gestió burocràtics, no sense resistències per par dels sectors més interessats a defensar aquest model"¹²⁴⁵.

¹²⁴² *Ibid.*

¹²⁴³ *Ibid.*, p. 19. 1. Disposició de Cap de projecte (cap és el responsable de la seva execució i els recursos destinats al mateix). 2. Objectius politico-organitzatius. 3. Grau de definició del projecte (disposició d'un pla d'actuació). 4. Nivell de documentació del projecte. 5. Recursos destinats 6. Existència de la comissió de control.

¹²⁴⁴ MARAGALL, Pasqual. *Per Barcelona*, p. 121.

¹²⁴⁵ *Ibid.*, p. 122.

9. La política urbanística: dignificar el centre i monumentalitzar la perifèria

9.1. Una primera etapa de transició

“La crítica urbana a la nueva sociedad neocapitalista se expresaba en términos más o menos marxistas en las ciencias sociales (Henri Coing: *La renovación urbana*, Lefebvre: *El derecho a la ciudad*, la revista *Espaces et Sociétés*) y también en el cine (*Alphaville*, *Mani sulla città*)”¹²⁴⁶. El mateix Josep Miquel Abad, tinent d’Alcalde per part del PSUC, destacava el paper de les associacions professionals en la lluita per un model urbanístic més favorable a les majories ciutadanes durant els anys de la Transició: “El 77 jo era president del Col·legi d’aparelladors, era absolutament capdavanter de tots els col·legis professionals de Catalunya i Espanya en l’actuació ciutadana des del punt de vista cultural a partir de la revista CAU i tractava de manera professional i crítica l’esdevenir de l’urbanisme basicament barceloní”¹²⁴⁷.

A la revista CAU hi arribarien des de principis dels 70 influències italianes a partir de l’arquitecte Aldo Rossi i de la traducció a l’espanyol el 1971 de la seva obra *La arquitectura de la ciudad (L’architettura della città)*:

“La construcción teórica aldorossiana, basada en el reconocimiento del papel protagonista de los factores generadores de arquitectura y Ciudad, era el canal perfecto para unir en un único discurso las tensiones intelectuales de los arquitectos barceloneses, las reivindicaciones de calidad de vida y la urgencia para recuperar la Ciudad vieja. [...] Salvador Tarragó, amigo y traductor de Aldo Rossi, fundó en 1972 la revista 2C Construcción de la Ciudad y el eco de las teorías de Rossi se materializó en otro proyecto editorial que agitaba el debate: la revista CAU”¹²⁴⁸.

Ja hem citat anteriorment que durant el Consell Plenari del 15 de maig de 1979, el regidor Ricard Boix, com a responsable de l’Àrea d’Urbanisme, havia iniciat el seu discurs sobre els objectius de la seva àrea situant el control del

¹²⁴⁶ BORJA, Jordi. *Luces y sombras...*, p. 24.

¹²⁴⁷ ABAD, Josep M. (01/03/2017). Urbanisme: del Pla Comarcal a la Planificació Democràtica. Gent de la Casa Gran. Primer cicle de conferències. Associació Consell de Cent, MUHBA. En aquesta taula-debat a més de Joan Antoni Solans hi va participar Rafael de Cáceres, sota la presidència de Josep Miquel Abad i la moderació a càrrec del director del MUHBA Joan Roca.

¹²⁴⁸ SCARNATO, Alessandro. *Barcelona supermodelo...*, p. 29.

creixement urbà i les polítiques redistributives a partir dels equipaments socials en els fonaments de la seva actuació¹²⁴⁹. Si ens situem a un nivell més concret de les actuacions previstes, trobaríem tot un seguit de propostes polítiques enunciatades pel dirigent comunista. Una de les principals idees força en la bateria de propostes de Boix va ser situar la iniciativa pública com a element prioritari -no exclusiu- de l'urbanisme municipal, com la direcció per la iniciativa pública de construir i remodelar espais als barris més degradats urbanísticament o la intervenció sobre els cascs antics per evitar més degradació, densificació i intentar combatre l'especulació de solars i habitatges buits. També es contemplava millorar les dotacions d'escoles, hospitals, parc i habitatges socials. Això requeria tenir a disposició una reserva important de patrimoni del sòl. També es preveien mesures fiscals i urbanístiques per combatre l'especulació, impulsar plans especials sectorials i de reforma interior així com un pla d'equipaments públics i un pla integral de transport i circulació, ambdós d'àmbit metropolità. El regidor comunista posava sobre la taula la necessitat de fer una interpretació progressista del Pla General Metropolità de 1976 per poder dur a terme aquests objectius¹²⁵⁰.

Respecte a les polítiques de medi ambient, es va afirmar que calia combatre la contaminació ampliant la normativa vigent i adquirint nous elements de control. La fita d'una millora en la qualitat de vida dels ciutadans, segons paraules de Boix, s'havia d'aconseguir sense que això provoqués una reducció de l'activitat industrial. Així mateix, davant la crisi del sector de la construcció i de l'augment de l'atur, l'Ajuntament es comprometia a ajudar a reactivar el sector, impulsant un programa d'actuació en matèria d'infraestructures, habitatges i equipaments. Boix denunciava que era inviable continuar amb el model anterior i que el present i futur requeria que tant la iniciativa pública com la privada, encetessin la rehabilitació dels barris i dels seus habitatges¹²⁵¹.

També formaven part de les principals línies de treball de la regidoria d'Urbanisme la preservació del patrimoni històric i artístic de Barcelona i la millora de les informacions urbanístiques i del Plànol de la Ciutat, així com

¹²⁴⁹ AHCB. "Libro de actas del Consejo Pleno 1978-79 VIII", Barcelona, 15/05/1979, Reg. 498, p. 151.

¹²⁵⁰ *Ibid.*, pp. 151-152.

¹²⁵¹ *Ibid.*, p. 152.

l'agilització dels tràmits i l'inici de la descentralització als districtes d'una part de l'activitat urbanística¹²⁵². Altres elements previstos eren la lluita per erradicar el barraquisme i el real·lotjament de les famílies afectades, encetar reformes internes per augmentar la responsabilització dels diferents departaments i funcionaris, millorar la informació pública sobre les llicències d'obra concedides, així com les iniciatives de planejament als barris i l'elaboració d'un Plànol del patrimoni municipal de sòl i fer un balanç detallat de les adquisicions fetes en el darrer període per "fixar criteris d'actuació"¹²⁵³.

Finalment, destacaríem un altre aspecte que va tenir molta rellevància per la metodologia que es va emprar per dur-lo a terme. Ens referim a la realització, d'acord amb el Gabinet Tècnic de Programació i després de molts contactes amb el moviment veïnal de tots els barris, d'un programa d'actuació al voltant de les demandes de la ciutadania sobre aspectes urbanístics més urgents. Els dirigents municipals, amb Josep Miquel Abad al capdavant, van elaborar un pla inversions urbanístic amb la participació activa del moviment veïnal. Aquest programa pretenia implementar-se a curt i mig termini¹²⁵⁴, amb unes expectatives molt altes, en molts casos potenciades des de feia anys pels quadres i dirigents de les esquerres municipals: "Per intentar portar a la pràctica tot allò que no feia tant, havíem dit que s'havia de fer. Després ens vam trobar amb la realitat que això de prometre i prometre convençudament, tota una sèrie de coses sense saber realment el que tens a les i sense cap experiència de gestió pública prèvia, costava molt"¹²⁵⁵.

Josep Miquel Abad, com a tinent d'alcalde de Planificació i Programació va participar activament a les trobades i reunions que l'Ajuntament va realitzar pels barris de Barcelona, en constant relació amb els veïns i veïnes de la ciutat per parlar sobre les actuacions a fer en matèria urbanística:

"Recordo les assemblees [...] barri per barri, amb innocència absoluta, preguntant 'què voleu?, què necessiteu?', i vam tornar a casa amb la carta als reis inacabable. Amb el Jordi Vallverdú, el Miquel Botella i tants i

¹²⁵² *Ibid.*, pp. 151-152.

¹²⁵³ *Ibid.*, pp. 152-153.

¹²⁵⁴ *Ibid.*, p. 153.

¹²⁵⁵ ABAD, Josep M. (01/03/2017). *Urbanisme: del Pla...*

tants companys. Vam tornar una vegada a donar la cara, un cop examinades les peticions, a dir que tot allò no podia ser, vam sentir de tot...i vam tornar una tercera vegada i és quan es va validar o consolidar la bona entesa entre les AA.VV. i nosaltres perquè no els hi vam enganyar mai. Primer vam recollir, després vam dir que es podia fer i que no es podia fer, vam aguantar les crítiques però vam tenir coratge. Jo vaig tenir el plaer de conviure amb el Joan Antoni Solans, aquell primer període de conviure i aprendre amb un mestre com el Joan Antoni, va ser una època absolutament impagable, ell tenia molta experiència, nosaltres arribàvem amb visió crítica i bastant negativa”¹²⁵⁶.

La parella Boix-Solans va ser possible gràcies a un acord entre el PSC i el PSUC, on els comunistes tenien la Regidoria però Solans, dins de l'òrbita socialista, continuava sent l'home fort en aspectes urbanístics: “Com a regidor, el meu era un nomenat pactat amb la continuïtat d'en Solans [...] Quan tu tenies Urbanisme totes les reivindicacions de la ciutat, tot anava a petar a Urbanisme [...] Una de les cosses mes ben cosides era tema urbanístic, Narcís va apostar per la continuïtat amb el Solans, també per limitar força del PSUC en aquest espai”¹²⁵⁷. Però el manteniment d'un home tan clau en els darrers anys com Solans, condicionava la relació amb els moviments socials segons Boix:

“En aquest procés, seguir amb un delegat serveis anterior no ajudava, les reivindicacions eren, ‘ens han promès tal’ [...] És veritat que jo era membre d'un partit vinculat als moviments populars, a les associacions de veïns etc. Això fins i tot dificultava la situació. Per a la gent no era el mateix entrevistar-se amb mi que era un noi jove que havia estat amb moltes ‘movides’ amb ells”¹²⁵⁸.

Malgrat la qualitat professional d'especialistes com Solans, Abad o Boix, les limitacions econòmiques van paraitzar el dinamisme de l'Àrea d'Urbanisme, el propi Boix ho recordava d'aquesta manera:

“Es veritat que època Solans-Socías es va comprar molt de sòl, però això ho feia abondant compromisos assolits per ell en la redacció del PGM, no tot era a preu de gallina robada, que quedi clar no critico que fes això, segurament en aquells dos anys no estaven en condicions de resoldre grans altre problemes, però aquestes compres de sòl van acabar de

¹²⁵⁶ *Ibid.*

¹²⁵⁷ Ricard Boix Junqueres, entrevista amb l'autor (03/11/2016).

¹²⁵⁸ *Ibid.*

hipotecar el poc que es podia fer en els anys següents (79-80-81), ara et dic una frase que caldria contestar però segurament el 50 o 60% del pressupost d'urbanisme d'aquest anys estava condicionats per pagaments d'aquests terrenys que no sempre eren els mes necessaris, dit això que un ajuntament es trobi amb cent i pico hectàrees de sol encara que no siguin les que tu necessites, es evident que va ser molt important"¹²⁵⁹.

Eren moments d'un urbanisme de les ciutats. Es a dir, impulsat i gestionat prioritàriament des de les ciutats, i dirigit especialment a recuperar -en un primer moment- dèficit i mancances, i per qualificar i millorar en el futur els centres i els barris de les ciutats i els seus creixements¹²⁶⁰.

La degradació imperant en els barris obrers de nova construcció eren la tònica en els anys de *desarrollismo* i d'especulació, on els dèficits d'equipaments i infraestructures, pavimentació, enllumenat o serveis aigua eren la nota dominant en aquestes zones¹²⁶¹.

Anna Alabart, en un article el 1979 denunciava la inexistència d'una política d'habitatge a la ciutat de Barcelona i a la seva àrea metropolitana. Això havia repercutit directament i de manera principal sobre la població amb menys capacitat econòmica. La qualitat de l'habitatge així com la producció de bens urbans col·lectius van ser durant dècades, aspectes irrellevants en la voràgine del *desarrollismo* franquista¹²⁶².

Durant el període 1950-1976, la producció massiva d'habitatges¹²⁶³ a Barcelona i els municipis del seu entorn van constituir "el mismo cemento forjador del área metropolitana"¹²⁶⁴. A Barcelona destacarien a la perifèria -diversos barris del futur Districte de Nou Barris- densificacions i aparició dels polígons d'habitatges en àrees no urbanitzades i marginals. Els espais perifèrics, amb densitats altíssimes, mal comunicats i sense un mínim de suport

¹²⁵⁹ *Ibid.*

¹²⁶⁰ FERRER, Amador i SABATÉ, Joaquim. "Introducció: L'urbanisme municipal vist pels professionals", a *L'urbanisme Municipal a Catalunya (1979-1999)*, a *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 32, (març, 1999), p. 11.

¹²⁶¹ CAPEL, Horacio. *Capitalismo y morfología...*, p. 79.

¹²⁶² ALABERT, Anna i VICENT, Jesús. "Algunes reflexions sobre...", pp. 139-143.

¹²⁶³ Es van construir aproximadament 750.000 habitatges.

¹²⁶⁴ FERRER, Amador. "Vivienda y vivienda...", p. 537.

urbà van consolidar-se com a part de la realitat de Barcelona i els municipis de l'àrea metropolitana.¹²⁶⁵

Els nous habitatges construïts en aquestes localitzacions també van experimentar un creixement important durant anys, fins l'inici de la dècada dels setanta, amb un posterior descens –encara que no tant abrupte com el dels fluxos migratoris- al llarg de tota la dècada¹²⁶⁶. Malgrat el canvi important en relació a la migració, el creixement poblacional de l'àrea metropolitana encara es mantenia en aquest període. Tanmateix, aquesta orgia constructiva no seria capaç de destruir "de forma significativa l'estructura urbana de la ciutat central". Cap reconstrucció important ni acció de remodelació urbana va afectar plenament cap àrea central de la ciutat¹²⁶⁷.

Algunes dades són prou contundents per entendre la gravetat de la situació dels habitatges a la zona històrica de la ciutat i l'herència vergonyosa dels governs municipals franquistes. Per exemple, l'any 1975, el 4% el parc residencial no disposava de connexió a la xarxa elèctrica i el 70% usava latrines col·lectives¹²⁶⁸ i el 90% no disposava d'ascensor¹²⁶⁹.

Al llarg de la primera meitat de la dècada dels 80, la crisi econòmica va continuar afectant notablement la vida de la població de l'àrea metropolitana.

Si agafem tot el període 1970-1985, la taxa d'atur de l'àrea es va situar entorn el 20% de la població activa. L'índex de creixement per sectors va ser del -29,9% al sector industrial, un -67,2% a la construcció i un +26,7 als serveis, amb més intensitat en termes relatius a la pròpia ciutat de Barcelona. La segmentació del procés de producció va augmentar i es va precaritzar més el mercat de treball, amb índexs d'atur elevats i permanents¹²⁷⁰.

¹²⁶⁵ *Ibid.*, pp. 538-540.

¹²⁶⁶ FERRER, Amador i NEL·LO, Oriol. "Barcelona: la transformació d'una ciutat industrial", a *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 3, Barcelona, 1991, p.17. 1951-1955 (35.512), 1956-1960 (72.109), 1961-1965 (119.109), 1966-1970 (287.834), 1971-1975 (230.705), 1976-1980 (130.103).

¹²⁶⁷ *Ibid.*, p.19.

¹²⁶⁸ L'any 1981 aquest percentatge havia baixat de manera contundent fins el 13,5%.

¹²⁶⁹ SCARNATO, Alessandro. *Barcelona supermodelo...*, p. 23.

¹²⁷⁰ FERRER, Amador i NEL·LO, Oriol. "Barcelona: la transformació...", p. 21.

Els canvis dins del model productiu situaven de manera progressiva el sector terciari com el preeminent, especialment a Barcelona però també a les seves corones de municipis. A tota l'àrea metropolitana, el pes relatiu dels treballadors industrials en relació al total de la població activa va reduir-se del 45,5% al 36,5%, mentre que el sector serveis va augmentar del 44% al 56,6% en el període 1970-1986 ¹²⁷¹.

L'àrea metropolitana havia experimentat durant dècades un creixement de població molt notable, on el percentatge d'aquest creixement que corresponia a les migracions de diferents poblacions de l'Espanya havia estat del 78% durant el període 1956-1969, del 90% els anys 1961-1965 i del 57% durant 1966-1970. Aquesta percentatge es reduiria notablement fins el 25% en el període 1971-1975 i passaria a ser negatiu en el termini 1976-1980, on aproximadament 40.000 persones abandonarien les poblacions de l'àrea metropolitana¹²⁷². Concretament a Barcelona, la població va créixer minsament els anys setanta¹²⁷³, fins a la davallada de la primera meitat dels vuitanta, amb una pèrdua de més de 50.000 habitants¹²⁷⁴.

Tornant a la política del govern municipal durant els primers mesos de mandat democràtic, Ricard Boix i Joan Antoni Solans van presentar un balanç informatiu en la primera quinzena de novembre. El regidor d'Urbanisme va insistir en el desig del govern municipal en acabar amb el barraquisme en aquest primer mandat¹²⁷⁵. La Comissió Gestora per a l'Eradicació del Barraquisme, integrada pel nou Patronal Municipal de l'Habitatge, l'Àrea de Serveis Socials i l'Àrea d'Ensenyament, constituïrien durant la dècada dels 80, la punta de llança contra el barraquisme¹²⁷⁶.

¹²⁷¹ *Ibid.*, p.11.

¹²⁷² *Ibid.*, p. 17. 1956-1960: creixement total 266.832, creixement migratori 209.671, 1961-1965: Creixement total 322.716, creixement migratori 290.322, 1966-1970: creixement total 384.133, creixement migratori 219.496, 1971-1975: creixement total 266.192, creixement migratori 67.845, 1976-1980: creixement total 116.759, creixement migratori -39.537.

¹²⁷³ Poc més de 9.000 persones (1971-1975) i quasi 1.500 en el període 1976-1980.

¹²⁷⁴ *Ibid.*, p.21.

¹²⁷⁵ ANDRÉS, Laura de. *Barraques. La lluita dels invisibles*. Ara llibres, Barcelona, 2011, p. 13. El 7 de novembre de 1990, en una Barcelona en plena eferescència pre-olímpica, Pasqual Maragall enderrocava de manera simbòlica la darrera barraca de Barcelona.

¹²⁷⁶ *Ibid.*, p. 189.

En el balanç de novembre de 1979 també es parlava de l'actualització de la informació urbanística de la ciutat -propietats, sòl municipal etc.-, així com d'agilitzar els tràmits, descentralitzar les obres menors als districtes, el pagament de 1.500 milions per expropiacions anteriors, una nova política d'habitatge social -situada a Can Clos, Pi i Molist i Renfe-Meridiana principalment- i una nova inversió de 300 milions per adquisicions d'espais per a construir residències per a la gent gran, zones verdes o per a les oficines del Districte I, sense deixar de banda la realització d'alguns plans parcials com la remodelació de la Trinitat Vella i la construcció d'escoles i centres de formació professional. Aquest paquet de mesures constituïa el gruix dels objectius de l'àrea dirigida pel tàndem Boix-Solans¹²⁷⁷. Malgrat això, les dissensions entre Solans i Boix, i la manca de disponibilitat econòmica van fer perdre gran part del dinamisme de l'àrea -fins ben entrat l'any 1980-, que havia estat la nota dominant durant l'etapa Socias¹²⁷⁸.

“No es que no féssim coses, però amb el Solans, ell era més partidari del urbanisme clandestí. Clandestí vol dir que tot lo ‘progre’ que tenia dins ho havia fet clandestinament mentre es feia el PGM. L'estudi de detall del plànol de modificació de les alineacions etc. Això ho feia a plànols escala 1:5000. Ell anava fent però mai tenia discurs públic perquè sinó el ‘mataven’ en aquella època i aquesta dinàmica ell l'ha mantingut tota la vida. És un tio amb un cap brutal i el feia servir per impressionar etc. Tenia una capacitat memorística terrible però tot això amb ell era impossible fer un discurs”¹²⁷⁹.

L'arquitecte Joan Busquets, amb la perspectiva que li oferien el pas de vint anys des de les primeres eleccions municipals i la seva experiència directa en la política urbanística de Barcelona, parlava en aquests termes sobre els plans municipals redactats en aquests primers moments del municipalisme democràtic: “del pla que ho volia resoldre tot [...] plans dels últims setanta i

¹²⁷⁷ J.C.R. "La ciudad no mejorará hasta que se actualicen los instrumentos básicos de la política municipal", a *La Vanguardia*, 13/11/1979, p. 27.

¹²⁷⁸ FERRER, Amador i NEL·LO, Oriol. “Barcelona: la transformació...”, p. 24

¹²⁷⁹ Ricard Boix Junquera, entrevista amb l'autor (03/11/2016).

primers vuitanta. Se'ls hi donava un valor demiúrgic, superior al que en realitat tenien, i això tant des del punt de vista tècnic com polític”¹²⁸⁰.

Una de les primeres reunions de Ricard Boix va ser amb els grans constructors de la ciutat. Evidentment, els plantejaments d'ambdues parts diferien notablement sobre quines havien de ser les prioritats per a la capital catalana:

“Recordo una reunió amb constructors i promotors de Barcelona, abans de l'estiu de 1979. Hi eren en Nuñez i Enric Reyna i un parell més. Jo els hi anava explicant que ens havíem de concentrar en la rehabilitació d'edificis, que el creixement de la ciutat no podia seguir creixent gaire i quan vaig acabar, tots es van mirar com dient 'pobre noi' i van treure cadascú els seus papers. Tots es queixaven que les llicències anaven lentes etc. Tu els hi deies 'opteu per la rehabilitació, podem col·laborar en convenis', temes que permetríem discussió, però no hi havia cap mena d'interès, ells van treure els seus papers per veure com anaven les seves llicències. Evidentment amb el Solans els hi costava molt caçar-lo per com argumentava”¹²⁸¹.

Paral·lelament, la relació amb els moviments veïnals des de la institució, no va estar exempta de diferències i conflictes: “Vaig estar 'segrestat' pels veïns d'una cooperativa de Ciutat Meridiana, vam muntar el 'cipostio' allà, molts eren camarades meus, portaven mesos negociant i no s'arribava a un acord”¹²⁸².

Jordi Borja, un altre destacat expert urbanista i molt lligat al govern de Barcelona dels anys 80, apuntava tres factors que havien influït positivament en el desenvolupament urbà democràtic. L'existència d'una cultura urbanística específica, la vitalitat d'una societat civil implicada en l'urbanisme i la qualitat de la ciutat i com a tercer aspecte, la majoria d'esquerres conformada per socialistes i comunistes que havia guanyat clarament les eleccions municipals de 1979¹²⁸³. No obstant, de la reflexió de Borja cal remarcar la importància dels moviments socials de Barcelona en el desenvolupament urbanístic. A voltes es corre el risc de no situar clarament aquests moviments i la seva especial

¹²⁸⁰ FERRER, Amador i SABATÉ, Joaquim. “Entrevista a Joan Busquets”, a *L'urbanisme Municipal a Catalunya (1979-1999)*, a *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 32, (març, 1999), p. 22.

¹²⁸¹ Ricard Boix Junquera, entrevista amb l'autor (03/11/2016).

¹²⁸² *Ibid.*

¹²⁸³ BORJA, Jordi. *Luces y sombras...*, pp. 32-34.

dedicació a l'urbanisme com un motor de canvi que perduraria durant els darrers anys del franquisme, la transició i el règim democràtic a Barcelona.

No seria fins a la meitat de la dècada dels 80 que la recuperació econòmica arribaria a les majories socials i també a les administracions. Encara lluny d'aquest moment i després d'una herència negativa i de desgavell constructiu, durant els anys del primer mandat democràtic va implementar-se des de l'Ajuntament un "fort control sobre els permisos de construcció i una expansió molt assenyada de l'acció política: noves escoles, equipaments urbans, parcs i jardins, urbanització dels carrers, millores en la xarxa de carreteres i transports públics"¹²⁸⁴. Aquest model es mantindria fins una posterior fase de més desenvolupament, iniciada l'any 1982, on es generarien noves opcions per crear estructures i models urbanístics nous, que com tractarem més endavant, van tenir en la figura d'Oriol Bohigas el seu principal impulsor.

El mes de març de 1980, a les vespres de les eleccions al Parlament de Catalunya, es van acabar de perfilar nous moviments dins l'urbanisme barceloní i català. Tot feia pensar que el PSC guanyaria les eleccions al Parlament de Catalunya i Solans era el candidat dels socialistes per dirigir l'urbanisme a nivell català. Malgrat la inesperada derrota del PSC, Solans passaria a ser director general d'Urbanisme amb Jordi Pujol:

“El PSUC demana que les competències que ostenta en Solans passin a J.M. Abad [...] M'imagino que el Narcís pretén que jo segueixi. Soc “persona del PSC” i d'altra d'altra banda com que he tingut en Albert Serratosa regidor d'Obres Públiques com a cap a la Comissió d'Urbanisme, estic ben vist pels convergents. D'altra banda, per tot el que havia fet em creia que no em posarien en crisi. També tenia molta amistat amb en Pasqual Maragall. És ell qui em crida al seu despatx per informar-me que em demanen les meves competències. Jo ja havia parlat del meu possible pas a la Generalitat, amb en Lluís Armet i en Lluís Cantallops sobretot quan hi haurien les transferències del Instituto Nacional de Urbanización. La demanda la fa el PSUC i mentre hi hagi aquest xicot [Solans] que diuen que es socialista no capitalitzarem els resultats de l'Àrea com a nostres. Però jo no vaig tenir mai militància socialista. Jo dic, cap problema, quan hi hagi les autonòmiques m'aniré a la casa de davant, però no van guanyar, però crec que Pujol va pensar que jo era honest i que podia encaixar en el seu govern”¹²⁸⁵.

¹²⁸⁴ FERRER, Amador i NEL·LO, Oriol. “Barcelona: la transformació...”, p.25.

¹²⁸⁵ Joan Antoni Solans, entrevista amb l'autor (16/09/2016).

9.2. Oriol Bohigas agafa les regnes. Pas curt i mirada llarga

Oriol Bohigas seria presentat oficialment el 24 d'octubre com a nou delegat d'Urbanisme, cinc mesos després de la dimissió de Ricard Boix com a regidor d'Urbanisme. En el període 1977-1980, Bohigas havia ocupat el càrrec de director de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona (ETSAB).

Bohigas unia *de facto* els càrrecs que mesos abans havien estat ocupats per Boix per la part política i Solans per la part tècnica, restant les especificacions i elements de planificació i programació de caire més executiu en mans de Josep Miquel d'Abad¹²⁸⁶. Per tant, el nou tàndem a partir d'aquell moment seria el format per Abad-Bohigas.

El tinent d'alcalde Abad va afirmar de manera molt superficial i gens concreta que les substitucions de l'anterior parella directiva havia estat conseqüència de "motivos complejos que se han ido acumulando con el tiempo". Abad també rebutjava que la incorporació de Bohigas fos una "operació de prestigi" de l'Ajuntament i defensava que s'havien aconseguit progressos rellevants a l'àrea, però que el govern havia de corregir certa inconcreció en les seves polítiques urbanístiques. La premsa destacava que més enllà dels objectius principals exposats pel nou delegat d'Urbanisme com actualitzar el plànol de la ciutat, completar el planejament urbà i "instaurar" el disseny urbà com a base de les actuacions, hi havia una referència clara a com l'arquitecte valorava el paper del moviment veïnal: "Sus reivindicaciones constituyen un dato a tener en cuenta, pero no es el elemento único de la planificación"¹²⁸⁷.

Amb Bohigas es reprendria el dinamisme urbanístic a la ciutat comtal: "Una ciutat ja acomplerta i gairebé acabada com Barcelona no pot pensar que la regeneració es produeixi exclusivament a partir dels interessos -legítims- de la promoció privada [...] Barcelona ha de ser regenerada, per tant, a iniciativa de la mateixa Administració"¹²⁸⁸.

¹²⁸⁶ SCARNATO, Alessandro. *Barcelona supermodelo...*, pp. 39-40.

¹²⁸⁷ BORDAS, Jordi. "Oriol Bohigas quiere dar a la ciudad una imagen urbanística", a *La Vanguardia*, 25/10/1980, p. 25.

¹²⁸⁸ FERRER, Amador i NEL·LO, Oriol. "Barcelona: la transformació...", p. 25.

Teòrics com l'arquitecte i urbanista Peter Buchanan, posaven sobre la taula que amb el PGM, Bohigas podia centrar totes les seves energies a posar en marxa la bateria de petites actuacions¹²⁸⁹. Podríem definir l'estratègia emprada com progressiva i puntual: "*To respond quickly to citizen demands and to project an image of an efficient administration, Bohigas began to design and build first what could be done the fastest and the cheapest*"¹²⁹⁰.

La ja citada obra *Plans i projectes per a Barcelona 1981-1982*, mereix una atenció especial per analitzar el model teoritzat i iniciat per Bohigas durant la segona part del govern democràtic de Barcelona. Quatre anys després de l'arribada com a regidor de Pasqual Maragall a l'Ajuntament, el dirigent socialista apuntava en el pròleg de *Plans i projectes 1981-1982*, tres elements cabdal on el govern municipal havia incidit positivament en relació al marc físic urbà de Barcelona. El primer era la "implantació d'una estricta legalitat urbanística". Certament, després de la voràgine constructiva que havia ocupat Barcelona i la seva àrea metropolitana, el nou equip de govern va aplicar una política estricta de contenció i control de les llicències. El segon aspecte tractava de les accions en la regeneració de Barcelona, tenint com a referència el barri i els problemes concrets de l'habitant. Per últim, destacava la capacitat analítica de l'equip de govern per afrontar situacions problemàtiques en una fase present però també futura i on ja es trobava ben marcat en l'horitzó la fita dels Jocs Olímpics¹²⁹¹. Si es realitza una comparació general amb els primers objectius plantejats per la nova regidoria d'Urbanisme de 1979, es pot palesar com l'aposta dels Jocs Olímpics ni tant sols apareixia com a esbós, però en aquest primer mandat aniria agafant forma i pes.

Josep A. Acebillo, que el 1980 entraria a l'Ajuntament per dirigir la creació del nou departament de Projectes Urbans, destacava el canvi progressiu "d'escala en les intervencions" i que en els primers anys es caracteritzaven per intervencions puntuals de petita escala a carrers, parcs i places¹²⁹². En

¹²⁸⁹ BUCHANAN, Peter. "Regenerating Barcelona: Projects versus Planning- Nine Parks and Plazas", a *The Architectural Review*, núm 175 (6), Londres, juny de 1984, pp. 32-46.

¹²⁹⁰ CALAVITA, Nico, FERRER, Amador. "*Behind Barcelona's success story: citizen movements and planners power*", a *Journal of Urban History*, XXVI, núm. 6, Londres, 2000, p. 803.

¹²⁹¹ *Ibid.*, p. 9.

¹²⁹² ACEBILLO, Josep. (1999). "El modelo Barcelona desde el punto de vista urbanístico", a

definitiva “no es tractava de substituir el pla pel projecte, sinó de revisar el pla, projecte a projecte”¹²⁹³.

Josep Miquel Abad, recordava que fent honor al seu compromís programàtic urbanístic de principis de mandat de l’any 1979, defensava que l’Ajuntament va “tractar els espais públics perifèrics, respecte al centre històric, amb la màxima dignitat i no de forma marginal”¹²⁹⁴.

Respecte a la metodologia per encetar les actuacions, Bohigas apuntava tres elements. En primer lloc, considerava fonamental la creació del Servei de Projectes Urbans. Aquest SPU en coordinació amb altres serveis, canalitzaria els instruments clàssics de “l’Obra Pública dins de projectes totals i integrats”. A més, la contractació de professionals que no es trobaven a l’administració es situava com una pràctica que s’hauria de normalitzar. El segon punt era el procés d’apoderament dels districtes. Aprofundir en la descentralització cap als districtes requeria un procés previ de formació d’equips tècnics. Finalment, es posava de relleu la importància de la participació de la iniciativa privada com a element necessari en la transformació de la ciutat a nivell qualitatiu i quantitatiu. Bohigas, adjuntava en aquest mateix punt l’exigència d’una política més rigorista en els diversos aspectes del procés d’edificació a través dels Serveis de Disciplina Urbanística¹²⁹⁵.

En un apartat que el propi Bohigas situava com metropolità, es trobaven diverses actuacions futures i de grans proporcions com la façana marítima -del Llobregat al Besòs- la façana de la muntanya -problemes entorn del segon Cinturó, el paper de la carretera de les Aigües, el parc de Collserola...-, del mateix Eixample -amb l’objectiu de frenar la progressiva terciarització, defensar del patrimoni i impulsar la reutilització dels centres de l’illa-, del sector de la plaça de les Glòries i el de l’estació de Sants a partir d’urbanitzar la perifèria i afavorir la descentralització¹²⁹⁶.

MARAGALL, Pasqual. (ed.). *Europa pròxima: Europa, regiones y ciudades*, Edicions UPC, Barcelona, 1999, p. 224.

¹²⁹³ *Ibid.*, p. 225.

¹²⁹⁴ ÀREA d’URBANISME. *Plans i projectes...*, p.11.

¹²⁹⁵ *Ibid.*, p. 19.

¹²⁹⁶ *Ibid.*, pp. 19-21.

Aquest era el resum del desplegament teòric i pràctic del delegat d'Urbanisme que marcaria la segona meitat del mandat democràtic municipal a la ciutat comtal. *Plans i Projectes*, encara segueix sent una obra de referència on cercar la plasmació de les reflexions realitzades per un intel·lectual de talla internacional que a més es trobava en la sala de comandament de l'administració municipal barcelonina en un moment històric de canvi i transformació urbana.

Bohigas apuntava que durant els primers anys al front de l'urbanisme barceloní havia intentat aplicar dues directrius principals. La primera consistia a: “traspasar els mètodes de control de la ciutat del Pla General, de la planificació quantitativa, de les abstraccions de l'urbanisme entès només com a planificació, cap a la concreció dels projectes puntuals”¹²⁹⁷. Paral·lelament havia estimulat la profusió de projectes, creant l'Oficina de Projectes: “Abans es passava directament del planejament a les obres públiques, desintegrades i desarticulades; entremig ningú no feia el projecte d'una plaça o d'un carrer”¹²⁹⁸. La segona directriu consistia en contractar arquitectes externs a l'Ajuntament: “Molt respecte pels funcionaris però en principi, els bons projectistes d'aquest país no són funcionaris, ni tenen per què ser-ho”¹²⁹⁹.

L'arquitecte donava suport a la idea de “inundar la municipalitat de projectes nous” ja que defensava que no existia una relació coherent entre l'elaboració d'un projecte i la possible concessió pressupostària “quan tens les pessetes no tens els projectes i a l'inrevés”¹³⁰⁰. Bohigas defensava aquesta gran quantitat de projectes, la finalització dels quals s'allargaria en el temps, però que acabarien sent construïts “encara que sigui a empentes i rodolons”¹³⁰¹. A més, reconeixia que la unitat dels principals dirigents municipals entorn aquesta estratègia havia estat total: “va ser una actitud conscient de Serra i Maragall, dels tinents d'alcalde corresponents i meva”¹³⁰².

¹²⁹⁷ BOHIGAS, Oriol i TUSQUETS, Òscar. *Diàlegs a Barcelona*. Laia, Barcelona, 1986, p.34.

¹²⁹⁸ *Ibid.*, p. 35.

¹²⁹⁹ *Ibid.*, p. 36.

¹³⁰⁰ *Ibid.*, p. 41.

¹³⁰¹ *Ibid.*, p. 59.

¹³⁰² *Ibid.*, p. 60.

El destacat arquitecte Òscar Tusquets afirmava de manera categòrica que malgrat les crítiques tècniques que es podien fer al PGM la situació havia canviat qualitativament respecte a la realitat prèvia: “el que és claríssim és que, a partir d'aquí [de l'aprovació del PGM], la trampa s'ha acabat [...] Es poden discutir petites qüestions de detall, però no pas operacions d'especulació del sòl com abans”¹³⁰³.

Seguint sobre les concepcions urbanístiques, Bohigas titllava de “reaccionària” l'oposició frontal a qualsevol intervenció sobre l'arquitectura històrica. Defensava que era necessari en primer terme, considerar realment el valor de l'edifici en concret i posteriorment ser capaç d'actuar “per tal d'introduir-lo a les capacitats culturals, del nostre temps”¹³⁰⁴, en un clar plantejament en concordança amb els de Campos Venuti que analitzem en el punt italià del treball. L'arquitecte Alessandro Scarnato sintetitzava algunes de les principals influències italianes de Bohigas: “La imagen urbanística que Bohigas quería dar a la ciudad era una imagen arquitectónica deudora de las teorías de Aldo Rossi y Giuseppe Campos Venuti, una postura de absoluta convicción de las posibilidades de la figura del arquitecto-intelectual como realizador material de una visión de conjunto”¹³⁰⁵.

Un altre important arquitecte i urbanista, Juli Esteban, molt vinculat a l'administració¹³⁰⁶ i participant en la redacció del PGM (1974-1976), considerava que els documents “més ideològics” sobre la sistemàtica del projecte urbanístic eren -a més del PGM- *Plans i projectes per a Barcelona 1981-1982*, obra que segons Esteban partia “des d'una lògica de planejament que desconfia dels projectes que el desenvoluparan”. També considerava que el llibre publicat l'any 1985 *Reconstrucció de Barcelona*, Bohigas partia “des de la lògica de l'actuació possible, precisa i de qualitat formal que no creu massa en marcs generals d'ordenació”¹³⁰⁷. Segons l'arquitecte, la relació dialèctica

¹³⁰³ *Ibid.*, p. 47.

¹³⁰⁴ *Ibid.*, p. 53.

¹³⁰⁵ SCARNATO, Alessandro. *Barcelona supermodelo...*, p. 40.

¹³⁰⁶ En el període 1983-1988 va ser director de Serveis d'Urbanisme de la Corporació Metropolitana de Barcelona.

¹³⁰⁷ ESTEBAN, Juli. *El projecte urbanístic. Valorar la perifèria i recuperar el centre*. Edicions UB, Barcelona, 1999, p. 11.

d'aquests dos pilars ideològics serà on es recolzaria el projecte urbanístic de Barcelona en aquests anys. Així mateix, Esteban, realitzant una diagnosi similar a la de Bohigas, situava els "dos tipus de patologies" que patia amb intensitat la ciutat de Barcelona. La primera consistia en la degradació i pèrdua de la qualitat dels teixits que es donen en algunes àrees centrals, i en segon lloc, les situacions pròpies de les àrees perifèriques en el sentit que no havien arribat, per tot tipus de mancances "a ser plenament ciutat"¹³⁰⁸.

El context internacional en l'àmbit de l'urbanisme afavoria "la defensa i recuperació dels valors propis de la ciutat europea" com les propostes dels germans Krier¹³⁰⁹ o la Mostra Internacional de la Construcció de Berlin (IBA)¹³¹⁰. És a dir, es vivia en aquesta disciplina, un moment culturalment propici per la recuperació dels elements municipals clàssics de la ciutat. Aquest context va expressar-se en dues grans vies, que es desenvolupaven de manera paral·lela, "les actuacions en els espais disponibles -espais públics i solars adquirits- i la formulació de plans de reforma interior"¹³¹¹. Barcelona va activar de manera notable aquestes dues vies. Un fet que no va estar exempt de crítiques en aquells anys, tal com assenyalava Esteban: "Aquesta irrupció de petites i mitjanes actuacions de millora dels teixits va servir sovint d'argument per a la desqualificació d'un suposat planejament caduc de xifres i estàndards, enfront del veritable urbanisme de les actuacions"¹³¹².

Oriol Bohigas va parlar moltes vegades sobre la seva visió del PGM: "malgrat la política enrarida i la pressió especuladora entre les quals va ser gestat", en molts aspectes seria "una intel·ligent anticipació, deguda, sens dubte, a uns tècnics "infiltrats". Bohigas parlava considerava el PGM com: "l'instrument a corregir, a millorar, a transformar, d'acord amb la seva pròpia predisposició a fer-ho". L'arquitecte barceloní valorava molt positivament les aportacions d'aquests "infiltrats" en el PGM com les importants reserves de sòl per a espai

¹³⁰⁸ *Ibid.*, pp.11-12.

¹³⁰⁹ Urbanistes de Luxemburg, representants del New Urbanism i de la New Classical Architecture com Rob Krier i Léon Krier.

¹³¹⁰ Internationale Bauausstellung Berlin. Desenvolupada durant els anys 80 però amb els primers antecedents el 1979.

¹³¹¹ ESTEBAN, Juli. *El projecte urbanístic...*, p. 19.

¹³¹² *Ibid.*

públics i equipaments, la proposta d'espais d'usos i densitats i el sistema d'ordenances o els criteris en l'ús i en la forma¹³¹³. Pel que feia als diversos aspectes que considerava negatius, alertava de mancances fonamentals o deficiències de radicalitat, fruit de les limitacions "imposades pels interessos econòmics i polítics d'aquells anys". Més concretament, dividia les mancances en dos grans grups. Un primer que comprendria parts més tècniques que derivaven d'aspectes relacionats amb l'alternativa "pla-projecte" com la problemàtica metodològica "no resolta" en el PGM "excessiva importància de les alineacions com instruments de projecte"¹³¹⁴. Mentre l'altre font d'aspectes negatius tenia a veure amb aspectes més polítics, com la confrontació de propostes de ciutat com a sistema ideal unitari "metafísic de la totalitat" i la proposta municipal que s'entenia més com una suma "conflictiva de trossos reals". La segona proposta que era on Bohigas es sentia més identificat, considerava que no es mostrava amb prou radicalitat dins els plantejaments del PGM, però que en el context democràtic obert a partir de les eleccions municipals, era el moment per pensar la ciutat com "una suma de realitats" i amb les aportacions dels darrers debats culturals en diferents camps d'estudi i de pensament, així com amb la participació popular¹³¹⁵.

El tinent d'alcalde Abad, en la mateixa línia, destacava que l'escala de les actuacions de l'àrea era l'escala de barri "perquè estem convençuts que reconstruir la ciutat retornant-li la seva escala humana, només és possible des d'una visió que es trobi propera al medi immediat i concret que constitueix el marc específic de desenvolupament i integració de la persona"¹³¹⁶.

Bohigas afirmava que el nou urbanisme que s'havia d'expandir dins de les societats democràtiques havia de tenir "capacitat d'indivduar" -de fer individus de l'espècie urbana- els sectors físics i socials consolidats en la ciutat. L'exemple més punyent de manca consideració dels problemes urbans a partir

¹³¹³ ÀREA d'URBANISME. *Plans i projectes...*, p.12.

¹³¹⁴ *Ibid.*, pp. 12-14.

¹³¹⁵ *Ibid.*

¹³¹⁶ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Tinència d'Alcaldia de Planificació i Ordenació de la Ciutat. Memòria d'activitats 1979-1982*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1983, p. 7.

realitat sectorials era la xarxa vial ràpida, segregada i prevista en el PGM¹³¹⁷ : "línies de destrucció dels barris consolidats i unes barreres a la possible integració física i social dels barris nous"¹³¹⁸. Paral·lelament, la idea de ciutat feta a trossos comportava la necessitat de "suturar aquests trossos per a formar una continuïtat urbana". El retorn a la idea del carrer, la plaça i els jardins urbans conformats pe l'arquitectura enfront a l'autopista i els blocs "poligonals". A més d'aquests dos grans grups de mancances, es plantejava el problema de la seva instrumentalització, dotar de "gairebé una ideologia" i sotmetent-lo a uns específics criteris metodològics¹³¹⁹.

Respecte a la relació centre-perifèria, Bohigas feia palesa la situació que patien diversos centres històrics: "es mantenen només com escenes i no com a marc habitable". L'arquitecte defensava que caldria higienitzar-los i equilibrar usos i densitats, sense que això suposes una pèrdua del seu "caràcter":

"Les accions a l'espai públic haurien d'anar doncs en aquest sentit: l'esponjositat, la recuperació de la dignitat formal que ajuda a millorar la consciència col·lectiva, la rehabilitació de l'habitatge antic i del patrimoni arquitectònic que realment siguin recuperables, sense adoptar exageracions demagògiques en zones l'enrunament de les quals és ja un fet irreversible. És a dir, retornar a una qualitat urbana que en part hem perdut"¹³²⁰.

Com es pot comprovar, el concepte de "recuperació" es trobava fortament imbricat en la praxis teòrica i pràctica de Bohigas en relació al centre urbanístic de la ciutat. D'altra banda, a la perifèria, en general es disposava de mes espai i per tant, l'edificació tenia altres tipus de problemes: "els espais públics i l'arquitectura que els envolta no han tingut mai caràcter urbà, caldria reordenar, urbanitzar 'monumentalitzar-los', amb criteris de centralitat, valors significatius de la col·lectivitat, aquells valors que tenen en la ciutat històrica"¹³²¹.

¹³¹⁷ ÀREA d'URBANISME. *Plans i projectes...*, p.14.

¹³¹⁸ *Ibid.*

¹³¹⁹ *Ibid.*, p.15.

¹³²⁰ *Ibid.*

¹³²¹ *Ibid.*

Els instruments principals que Bohigas posava sobre la taula per dur a terme aquests objectius eren les rehabilitacions dels habitatges, les operacions de sanejament, pavimentació i una profunda reconsideració dels equipaments, dels espais públics i dels edificis institucionals¹³²².

El delegat d'Urbanisme era conscient de les possibilitats especuladores que podrien sorgir d'una rehabilitació descontrolada dels barris, amb riscos per als sectors amb menys recursos econòmics que hi vivien i que es podrien veure forçats a sortir dels seus barris per un augment molt alt dels preus. En aquests sentit insistia: "el canvi de condicions de vida, si ha d'originar canvi social, ha de ser pel camí d'enfortir l'equilibri demogràfic, d'evitar l'envelliment i la degradació superposada, però respectant sempre la massa d'habitants que avui ocupa el barri¹³²³.

En un plànol molt més concret de les accions empreses a nivell urbanístic hauríem de situar la redacció dels PERI¹³²⁴ com una prioritat en els barris més degradats i amb necessitats improrrogables. Dins de les possibilitats, un altre criteri de prioritat era encetar els PERI que "podien donar un rendiment més immediat als esforços de projecte i planificació" i els que gaudien "d'un cert grau de representació significativa pel conjunt de la col·lectivitat ciutadana". Segons aquests criteris, es van encetar actuacions al centre històric¹³²⁵ i als centres d'antics pobles que van ser agregats a Barcelona¹³²⁶. Un altre grup de prioritats van ser els barris perifèrics amb problemes més urgents¹³²⁷. També es van encetar tasques als espais propers a eixos vials que es volien recuperar com a espais urbans¹³²⁸. Es parlava també en general de tot l'Eixample "com a

¹³²² *Ibid.*, p. 15.

¹³²³ *Ibid.*, p. 16.

¹³²⁴ Pla Especial de Reforma Interior.

¹³²⁵ El Raval i el Sector Oriental constituir per Sant Pere, Santa Caterina i La Ribera.

¹³²⁶ Gràcia, Hostafrancs.

¹³²⁷ Barceloneta Torre Baró, El Carmel.

¹³²⁸ Antics terrenys ferroviaris de la Meridiana del Clot i entorn de la Plaça de les Glories.

nou centre significatiu de la ciutat que cal salvar dels desequilibris d'ús¹³²⁹ i grans vies que calia resignificar “en pols de noves activitats urbanes”¹³³⁰.

En la redacció dels PERI i dels projectes puntuals, es van seguir diversos criteris com el caràcter de projecte dels plans, que cercaven solucions de tipus formal per aconseguir millores parcials¹³³¹ en el curt i mig termini, tenint un impacte ràpid per contenir i revertir processos de degradació urbana persistents¹³³².

Un altre criteri seria la prioritització de les solucions “de detall”, com a primer pilar bàsic per a una posterior solució general. També es defensaven les “actuacions puntuals fonamentals referides a la dotació d'equipaments i a plantejar l'espai públic com un element primordial pel que feia la rehabilitació¹³³³ d'àmplies localitzacions¹³³⁴.

Un altre element destacat en els criteris a seguir va ser la “homogeneïtzació quantitativa i qualitativa”, això significava segons el pensament de Bohigas, que s'havia de potenciar urbanament a les zones perifèriques i millorar l'habitabilitat dels espais centrals existents. Alguns exemples d'això serien les actuacions als parcs de l'Escorxador, de l'Espanya Industrial, de la Pegaso o el gran eix del Moll de la Fusta. Tot això dins de la lògica d'entendre Barcelona com el resultat d'una “suma de realitats” on les problemàtiques concretes es farien paleses pels veïns. Seguint aquesta lògica, Bohigas situava la participació popular com un element important “és fonamental un grau eficaç de participació del ciutadà a través de les pròpies organitzacions, únic camí per a conèixer i analitzar la problemàtica real de necessitats”¹³³⁵.

¹³²⁹ ÀREA d'URBANISME. *Plans i projectes...*, p.17.

¹³³⁰ 1er Cinturó, 2on Cinturó o la d'una gran avinguda marítima.

¹³³¹ Exemples son reconversions de l'avinguda de les Drassanes, de Francesc Cambó, carrer Méndez Nuñez i de la via O entre d'altres.

¹³³² ÀREA d'URBANISME. *Plans i projectes...*, p.17.

¹³³³ Jardí d'Emili Vendrell, la plaça de Salvador Seguí, la reconstitució de les places de Gràcia i Les Corts, restauració de la Plaça Reial, el traçat de l'eix de vianants de Sant Andreu i el pla de reestructuració de l'illa del centre de Barcelona.

¹³³⁴ ÀREA d'URBANISME. *Plans i projectes...*, p.18.

¹³³⁵ *Ibid.*

També dins del plantejament global de Bohigas, més enllà dels PERI, s'assenyalava la gran importància de modificar les propostes viàries que incorporava el PGM: "cap a un esquema lineal amb organització secundària ortogonal, aprofitant els traçats ja existents o en vies de realització". S'insistia també en la necessitat de continuar amb una política d'adquisició de sòl i del lligam urbanístic que constituïen els transports públics, la política d'habitatge, la circulació i les infraestructures i serveis. Per acabar, l'arquitecte barceloní obria el marc d'anàlisi de Barcelona i relacionava directament l'urbanisme municipal al de l'Àrea Metropolitana¹³³⁶.

Juli Esteban, caracteritzava els PERI com un: "mitjà per a l'afirmació de la particularitat del barri enfront de la generalitat normativa del PGM", però també en destacava la seva capacitat per canalitzar reivindicacions i demandes populars¹³³⁷ "relatives generalment a zones verdes, equipaments i conservació d'espais o edificis significatius, no previstos en el PGM" i fins i tot, en ocasions s'oposava a diverses afectacions, sobretot viàries, que el PGM havia proposat o conservat¹³³⁸.

Aquests significats, atorgaven als PERI un paper de defensa de les transformacions en l'espai públic de manera immediata. Això contrastava amb els grans objectius i "intemporals" del PGM. A conseqüència d'aquesta visió, els PERI es van desenvolupar amb la iniciativa de l'Ajuntament en molts llocs on el PGM no els preveia. En altres ocasions, van ser les demandes de les associacions de veïns. A voltes, aquestes AA.VV. percebien que un barri sense PERI seria un barri oblidat o desvalgut enfront d'un pla general "massa general"¹³³⁹. Aquesta confiança o en certa mesura "mitificació" dels PERI com a resposta contundent i ràpida per a tots els problemes urbans de l'entorn, va ser origen de decepcions per part d'alguns sectors del veïnat barceloní. En

¹³³⁶ *Ibid.*, pp. 18-19.

¹³³⁷ CUNILL, Julio. *El Raval. Criteris, objectius i propostes de planejament*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1981, p. 8: "Es van dur a terme entrevistes i reunions amb diferents entitats, organitzacions i associacions del districte Vè. (Casals i llars d'avis, societats corals i culturals, Centre de Documentació i Estudis, Associacions esportives, Consell del Districte, Coordinadora d'educadors d'infància, Associació de Veïns del Districte Vè i associacions de carrers, Ass, de comerciants i del Mercat de la Boqueria".

¹³³⁸ ESTEBAN, Juli. *El projecte urbanístic...*, p. 20.

¹³³⁹ *Ibid.*

ocasions, els veïns havien posat massa esperances de transformació del seu entorn en el barri i no havien valorat més acuradament les limitacions dels PERI¹³⁴⁰.

Aquests plans de reforma interior es van centrar en una primera etapa a Ciutat Vella -Raval, Barceloneta...- però també en barris com Gràcia, Sants, Carmel i Torre Baró. En una segona etapa, especialment a la segona meitat dels 80, s'expandirien per molts altres barris¹³⁴¹.

¹³⁴⁰ *Ibid.*, pp. 20-21.

¹³⁴¹ *Ibid.*, p. 22.

9.3. La consolidació d'una proposta urbanística

L'entrada del nou delegat d'Urbanisme -octubre de 1980- no només va suposar un canvi en les persones i en les idees, també va comportar una sèrie de canvis organitzatius a l'organigrama general de la Delegació¹³⁴². El primer es va produir el mes de març de 1981 amb la creació de tres Direccions de Serveis que hem citat anteriorment¹³⁴³, també amb la creació d'un Servei de Projectes i la incorporació del Servei d'Actuació sobre el Patrimoni Artístic i Ambiental. La segona modificació de caràcter organitzatiu va es va produir en el període que compren els mesos de desembre de 1981 i març 1982, concretada en el traspàs del Pla de la Ciutat als Serveis d'Informació de Base, en la creació d'un segon Servei de Planejament i en la incorporació del Servei d'Instal·lacions Artístiques i Fonts Ornamentals, del Servei de Projectes i Construccions d'Edificis i Instal·lacions Municipals, junt amb una sèrie de clarificacions de competències¹³⁴⁴.

Les actuacions¹³⁴⁵ en la direcció de Planejament¹³⁴⁶ van seguir dos criteris essencials. Un primer criteri va ser finalitzar les obres iniciades i "situar-les en l'operativitat del tràmit"¹³⁴⁷ i en segon lloc, encetar tot un seguit de plans especials que incidissin en els sectors que es consideraven que eren prioritaris,¹³⁴⁸ actuant des dels barris¹³⁴⁹ i que coincidien en ocasions amb

¹³⁴² Les modificacions d'organigrama i competències es van realitzar a partir dels criteris formulats per la Delegació en un informe de gener de 1981. Excepte el traspàs del pla de la Ciutat, fruit d'una reflexió posterior.

¹³⁴³ Planejament, Projectes Urbans i Disciplina Urbanística.

¹³⁴⁴ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Tinència d'Alcaldia de...*, p. 37. Annex VII.

¹³⁴⁵ *Ibid.*, p. 51. El planejament de Sistemes Generals, era competència d'Obres Públiques, que es trobava en ple procés de reorganització.

¹³⁴⁶ *Ibid.* A la U.O. durant aquests dos anys, s'han admès a tràmit una mitjana de 10 expedients per dia i s'han fet 7,2 informes per dia de mitjana.

¹³⁴⁷ Butsems-Magòria, Trinitat Vella, Canyelles, Polígon Bacardí.

¹³⁴⁸ Als barris vells: El Raval, S. Pere-Sta. Caterina-Sta. Maria-La Ribera, La Barceloneta, Gràcia i Hostafrancs. A la perifèria: Torre Baró, Carmel i sectors confrontants, Carretera de les Aigües, Can Caralleu, Ntra. Sra. Del Port i Renfe-Meridiana.

¹³⁴⁹ El paper dels Consells de Districte com a espais canalitzadors de la participació popular en el debat polític i en les ulteriors accions sobre el territori va jugar un paper important en aquests plans.

intervencions puntuals que es duïen a terme per la direcció de Projectes Urbans¹³⁵⁰. En el període 1981-1982 es va treballar sobre un total de 64 plans i estudis de detall¹³⁵¹ que corresponien a la iniciativa pública¹³⁵² i trenta-un promoguts per la iniciativa privada¹³⁵³.

En conclusió, si fem un resum a nivell quantitatiu, durant el període 1981-1982 es van realitzar tasques de planificació sobre una superfície total de 3.200.757 ha. D'aquestes, la superfície pública constituïa la major part amb 3.107.400 ha. La part privada era de 93.357 ha¹³⁵⁴. Dit d'una altra manera, es va actuar sobre un terç del terme municipal de Barcelona¹³⁵⁵.

Les bases d'actuació entorn a la gestió urbanística es van fonamentar en els criteris generals, establerts el gener de 1981, adaptant-se a la realitat de la situació i a les demandes directes dels Districtes i de la ciutadania, com el Programa d'adquisició de sòl 81-82, de 1981. El pressupost era limitat per les circumstàncies a 675 milions de pessetes, dels quals 276.9 milions (41%), corresponien a pagaments de terminis d'adquisicions realitzades en anteriors exercicis com l'Espanya Industrial i La Sedeta. El pagament de compres anteriors arribaria fins al final del primer mandat. Per exemple, encara quedarien 38 milions per pagar l'any 1983 per compromisos adquirits en el passat¹³⁵⁶.

El pressupost d'inversions (PI) de 1982 va absorbir part del de 1981 sense cap nou augment, per això les actuacions de 1981 comprenen pràcticament el bienni 1981-82 en la seva totalitat. La prioritat es va situar en els terrenys per a Serveis Tècnics -Triangle Ferroviari- i en completar operacions "ja iniciades de

¹³⁵⁰ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Tinència d'Alcaldia de...*, p. 49.

¹³⁵¹ La col·laboració d'equips externs de l'Ajuntament va comportar un cost d'honoraris de 58 milions de pessetes.

¹³⁵² AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Tinència d'Alcaldia de...*, pp. 53-63. Relació detallada amb el número d'expedient, l'obra concreta, el promotor, la superfície afectada, i els períodes d'aprovació.

¹³⁵³ *Ibid.*, pp. 49-50.

¹³⁵⁴ *Ibid.*, p. 52.

¹³⁵⁵ *Ibid.*

¹³⁵⁶ *Ibid.*, p.62.

futura obertura de vials i espais públics, sense les quals es perdia la rendibilitat de les anteriors operacions com els carrers Ramón Albó, Vèlia...”¹³⁵⁷.

Per tant, el pressupost realment disponible en el període 81-82 era de 398.1 milions de pessetes. Aquesta suma es va utilitzar en adquisicions i desnonaments¹³⁵⁸. Les adquisicions es van centrar a parcs i jardins -28.465 m², equipaments -5.155 m²-, vials -8.158 m²-, serveis tècnics -14.462m²-, i habitatges -334 m²-, el que suposava un total de 56.574 m², a partir de cinquanta-una actuacions i una despesa total de 353,4 milions. Pel que fa als desnonaments, la despesa total va ser de 44,7 milions en 58 actuacions¹³⁵⁹.

El programa propi d'adquisició de sòl per l'Àrea d'Urbanisme es finançava amb el que restava del pressupost extraordinari d'urbanisme de 1980 (PEU-1980) - 94 milions de pessetes- en 16.515m², invertits en diverses actuacions com la del Convent dels Àngels -22.996.781 pessetes-, en desnonaments -38.813.339 pessetes- i en d'altres adquisicions¹³⁶⁰.

Per fer front a possibles eventualitats que requerien una resposta urgent i que no estaven incorporades al programa, també es van utilitzar partides disponibles del PEU-80¹³⁶¹. El volum total d'aquestes operacions va ser de 670,8 milions¹³⁶². Concretament, per aquestes operacions es preveien diverses formes de pagaments especials o atípiques, com permutes o indemnitzacions arribant als 670 milions¹³⁶³. El sòl obtingut mitjançant aquests “pagaments especials” va ser de 108.919.96 m² en total¹³⁶⁴. A partir de cessions

¹³⁵⁷ *Ibid.*, p. 63.

¹³⁵⁸ *Ibid.*, p. 63. Parcs i jardins 28.465 m², Equipaments 5.155 m², Vials, 8.158 m², Serveis Tècnics 14.462m², habitatges 334 m², : total de 56.574 m².

¹³⁵⁹ *Ibid.* Aquestes operacions, van generar compromisos de pagament de 103.197.498 pessetes pel 1983 i 8.750.000 pel 1984.

¹³⁶⁰ *Ibid.*, p. 64.

¹³⁶¹ A terminis de pagament i a finançaments i fórmules de gestió atípiques (permutes, indemnitzacions etc.).

¹³⁶² *Ibid.*, p. 64.

¹³⁶³ *Ibid.*, pp. 64-65.

¹³⁶⁴ *Ibid.*, p. 65. Parcs i jardins i ús públic 48.384.69 m², vials 30.773.11 m², equipaments 11.677.69m² i habitatges 10.206.43m² principalment.

gratuïtes¹³⁶⁵ es va aconseguir ampliar el sòl propietat de l'Ajuntament en 2.330.447.92 m², la major part -1.840.172.20 m²- a la Zona Franca i propietats de la Corporació Metropolitana¹³⁶⁶.

La gestió del patrimoni municipal per a altres àrees i administracions va experimentar un important creixement de volum gràcies, en gran mesura, a la Generalitat de Catalunya. Això es va produir com a conseqüència de l'augment de les transferències de l'Estat. Concretament, la gestió del patrimoni municipal es va encetar inicialment amb expedients per a la futura construcció de cinc escoles d'E.G.B, una de B.U.P, una de F.P, un Centre de Serveis Socials i tres de l'àmbit sanitari¹³⁶⁷.

L'import total dels enderroc i la neteja dels solars adquirits va ser de 71.500.927 pessetes, finançats principalment amb el PEU 80¹³⁶⁸. En síntesi es va administrar per a l'adquisició de sòl, desnonaments i enderroc 1.692,4 milions de pessetes. La totalitat de superfície adquirida arribaria fins els 2.512.453 m²¹³⁶⁹.

Per part de la Direcció de Serveis de Projectes Urbans¹³⁷⁰ es tenia com una de les seves principals tasques la intervenció en els projectes de l'espai públic. Fins aquell moment a l'Àrea d'Urbanisme, aquests projectes es realitzaven com a simple coincidència de les especificacions sectorials no integrades de diversos Servis Tècnics d'Obres Públiques, Circulació i Parcs i Jardins¹³⁷¹. També va ser important la feina de coordinació amb d'altres serveis que es van anar integrant a la Direcció de Serveis de Projectes Urbans durant els anys

¹³⁶⁵ *Ibid.*, pp. 79-85. Altres entitats que van cedir gratuïtament part dels seus terrenys com Foment Immobiliari d'Espanya S.A., particulars com l'empresari Pere Balañá o el Patronat Municipal de l'Habitatge.

¹³⁶⁶ *Ibid.*, p. 65.

¹³⁶⁷ *Ibid.*, pp, 65-66.

¹³⁶⁸ *Ibid.*, p.66.

¹³⁶⁹ *Ibid.*, p.67. Aquests resultats són del bienni 81-82, si afegim el bienni 79-80 de l'actual consistori, en total s'arriba a les 350 ha.

¹³⁷⁰ *Ibid.*, p.96. Fou establerta el novembre de 1980, motivada especialment per la creació d'un servei nou, el de Projectes i Elements Urbans.

¹³⁷¹ *Ibid.*

1981 i 1982, i que estaven concentrats prèviament a Obres Públiques¹³⁷². Finalment, destacaríem l'objectiu de crear a curt termini un "estoc de projectes" que no existia amb anterioritat¹³⁷³. L'organització de l'àrea cercava impulsar la descentralització als districtes i determinar "els termes i els mètodes precisos d'intervenció en l'espai públic". Aquests temes van tenir un desenvolupament molt limitat durant el primer govern municipal, principalment per les dimensions raquítiques de la plantilla, formada per un arquitecte, un enginyer i catorze tècnics de grau mig¹³⁷⁴.

Al Subprograma 30¹³⁷⁵ de Disseny Urbà hi figuraven quaranta-cinc actuacions¹³⁷⁶ de les quals trenta-una ja s'havien realitzat o es trobaven en curs de realització¹³⁷⁷, hi havia dues en fase d'adjudicació, quatre realitzades o assumides per altres actuacions o altres serveis, tres assumides pel Pla d'Ocupació Comunitària i cinc on no s'havien iniciat els tràmits d'adjudicació¹³⁷⁸. Les obres previstes en el Subprograma 30 van tenir un cost total de 911.443.875 pessetes, però a l'Àrea d'Urbanisme li va correspondre assumir el 38% de la xifra, és a dir, 350 milions. La resta dels costos van anar a càrrec del pressupost d'inversions de 1981 de Parcs i Jardins -176 milions-, a Obres Públiques i al Fons de lliure disposició dels Districtes dels pressupostos d'inversions de 1981-1982 -289.029.375- i al Port Autònom 96.413.500¹³⁷⁹.

¹³⁷² Patrimoni Artístic i Ambiental, Enllumenat artístic i Fonts Ornamentals i Edificis i Instal·lacions Municipals.

¹³⁷³ *Ibid.*

¹³⁷⁴ *Ibid.*

¹³⁷⁵ *Ibid.*, p. 97: Programa d'inversions, aprovat el juny de 1981 i finançat pels pressupostos 81-82.

¹³⁷⁶ *Ibid.*, p. 98. Fase d'execució elevada malgrat el retard en l'aprovació de pressupostos que havia influït negativament en les adjudicacions.

¹³⁷⁷ Importants restauracions com la de la Plaça Reial, el Passeig Picasso, el Moll de la Fusta, les places de Gràcia, la Plaça Sòller, l'eix de vianants de Sant Andreu, La Plaça de Ntra. Sra. del Coll... i que responen a criteris d'ordenació ja establerts o que s'estan configurant en els respectius PERI i distribució equilibrada per Districtes segons les seves necessitats prioritàries.

¹³⁷⁸ D'aquestes 45 actuacions, 28 havien estat projectades pels serveis Tècnics municipals i la resta -17- encarregades a equips externs.

¹³⁷⁹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Tinència d'Alcaldia de...*, p. 98.

Respecte a la reserva o estoc de projectes, hi havia una previsió de vint-i-sis actuacions¹³⁸⁰. També es van dur a terme vint obres, com a resposta a les demandes especials dels districtes. Destacaríem les actuacions a la Plaça de la Mercè, al Parc de l'Escorxador, a la Plaça de Mossèn Clapés o la Plaça de la Palmera¹³⁸¹. En total, 678.726.756 pessetes, finançades principalment pel Fons de Lliure disposició dels districtes, a partir dels pressuposts especials d'inversió de 1980, 1981 i 1982 que arribaven a la xifra de 448.938.360 pessetes¹³⁸².

En col·laboració amb l'Àrea de Descentralització, utilitzant el Fons d'Ocupació Comunitària, es van realitzar projectes, el cost total dels quals va ser de 165.195.924 pessetes. Es van dur a terme quaranta-cinc obres. El cost econòmic de la mà d'obra va ser finançat segons un conveni entre Generalitat i Ajuntament, amb càrrec al Fons d'Ocupació Comunitària. Per la seva banda, la part de l'Ajuntament van anar a càrrec del Fons de Lliure Disposició dels districtes. Les obres més significatives en aquest apartat van ser les de la Plaça Trilla, la pavimentació del passeig del born o la Plaça Padró. El 1982, en una nova fase es van invertir 128.894.866 pessetes que pertanyien al Fons d'Ocupació Comunitària¹³⁸³.

En la reparació dels terrenys i desplaçament d'instal·lacions de Serveis es van carregar a la corresponent partida del PI-82 -34 milions- i respecte als honoraris dels professionals externs l'import va ser de 82.474.372 pessetes, dividits en diversos pressuposts d'inversions¹³⁸⁴.

També es van dur a terme accions menys prioritàries o amb més dificultats tècniques per iniciar-les respecte a les actuacions de l'espai públic¹³⁸⁵, l'Àrea

¹³⁸⁰ *Ibid.*, p. 110. Projectes com la restauració dels Pòrtics d'En Xifré o la remodelació de l'Avda. Maria Cristina, etc.

¹³⁸¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Tinència d'Alcaldia de...*, p. 99.

¹³⁸² *Ibid.*, p. 99-100.

¹³⁸³ *Ibid.*, pp. 112-114.

¹³⁸⁴ *Ibid.*, p. 100.

¹³⁸⁵ Obres sense revisió de preus, gràcies a la formulació de contractes i als terminis establerts.

d'Urbanisme va administrar -en col·laboració amb d'altres àrees- una xifra molt superior a la del seu pressupost¹³⁸⁶. El nombre total d'obres va ser de 126¹³⁸⁷.

Des dels Serveis Tècnics es van realitzar 75 projectes i els equips externs en van realitzar trenta. Quedaven en estoc 27 projectes i avant projectes, 15 dels serveis tècnics i 12 d'equips externs¹³⁸⁸.

Respecte a l'aspecte monumental i de restauració es va dissenyar i dur a terme una política de restauració i construcció d'elements monumentals, durant anys desatesa. Es valorava la necessitat d'aportar més significació al nou espai públic i també homenatjar la persona o el fet concret¹³⁸⁹. En les restauracions més importants trobaríem el Monument a Colom i la restitució del Monument al Dr. Robert¹³⁹⁰. L'import total de les intervencions va ser de 285.162.850 pessetes¹³⁹¹, als que hauríem de sumar cinc milions de pessetes a càrrec de la contracta de conservació i restauració de monuments¹³⁹².

L'Àrea d'Urbanisme va signar un conveni amb el Col·legi d'Arquitectes de Catalunya per a la revisió del Catàleg del Patrimoni Arquitectònic i Històric-Artístic de la Ciutat de Barcelona. D'aquesta manera, s'encetava la feina necessària perquè l'Ajuntament tingués una informació completa i sistematitzada del patrimoni. En aquest sentit, i de manera paral·lela, es van iniciar diversos expedients en quant a la qualificació del patrimoni, com per exemple el procés en marxa d'expropiació de la Casa Golferichs i en

¹³⁸⁶ *Ibid.*, p.101. Aquest cost es va dividir en Urbanisme 535.410.901 ptes. Altres àrees 913.967.735 ptes. Altres institucions 174.726.090 ptes. Pla d'Ocupació Comunitària 294.090.790 ptes. Honoraris professionals 50.383.123: 1.968.578.639.

¹³⁸⁷ *Ibid.*

¹³⁸⁸ *Ibid.*, p. 102.

¹³⁸⁹ Primer grup: "Dona i Ocell" de J. Miró al Parc de l'Escorxador, la de X. Corberó a la Plaça Sòller, la "Maternitat" de Rebull a la Plaça de Navas i les noves fonts luminoses de l'Avda. Maria Cristina. En el segon grup, Emili Vendrell, al Mestre Balsells, Blas Infante, Mossèn Clapés i realitzacions monumentals com el monument a Pau Casals i el monument a Pablo Picasso.

¹³⁹⁰ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Tinència d'Alcaldia de...*, pp. 117-118.

¹³⁹¹ Dividit en: Urbanisme PI 82: 30.000.000 ptes. Urbanisme PU 79: 5.000.000 ptes. VIAP i altres àrees: 230.928.588 ptes. Fira de Mostres 19.234.262 ptes.

¹³⁹² AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Tinència d'Alcaldia de...*, p. 102.

col·laboració amb la Direcció de Serveis de Planejament, els Plans Especials de Protecció de l'Eixample i de la Muntanya de Montjuïc¹³⁹³.

La direcció de Projectes Urbans va actuar sobre 87 temes de restauració i reutilització d'edificis d'interès artístic amb un import total de 724.757.527 pessetes¹³⁹⁴. Amb pressuposts on també hi havia participació de l'Àrea de Cultura i de l'Àrea de Relacions Ciutadanes¹³⁹⁵, l'import de les contractes va ascendir a noranta milions de pessetes dels pressuposts ordinaris de 1981 (PO-81) i 1982 (PO-82) per a la conservació d'edificis artístics, es van utilitzar en 55 obres¹³⁹⁶.

Amb la col·laboració d'equips externs, es van redactar un total d'11 projectes de rehabilitació i nova construcció als barris vells a partir d'un conveni amb la Generalitat. L'import total va ascendir a 573.948.645 pessetes. Les rehabilitacions més significatives van ser les façanes de la Plaça Reial i els Pòrtics d'En Xifré, els habitatges dels carrers d'Argenteria, Rec Comtal i Almirall Cervera¹³⁹⁷. En relació a la restauració i neteja de façanes en general, es van iniciar 560 expedients i l'Ajuntament va col·laborar amb una contracta de 10.000.000 de pessetes¹³⁹⁸.

També caldria destacar, com treball dut a terme dins dels serveis de Projectes Urbans, els 1.767 informes dins del tràmit de llicències d'obres particulars, "degut a que l'emplaçament estava qualificat com a punt o entorn de protecció artística"¹³⁹⁹.

El març de 1982 es va crear el Servei de Construccions d'Edificis i Instal·lacions Municipals¹⁴⁰⁰, que passaria a controlar trenta-quatre obres en

¹³⁹³ *Ibid.*, p. 103. Patrimoni Arquitectònic i Ambiental.

¹³⁹⁴ *Ibid.*, pp.118-124.

¹³⁹⁵ Les obres més importants han estat a la Virreina, Palau Meca, Casa Consistorial, Monestir de Pedralbes, Palau Nacional, Museu d'Història, Museu de Zoologia, Palau Nadal, El Born...

¹³⁹⁶ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Tinència d'Alcaldia de...*, p. 103 p. Per a una relació més detallada vegeu *ibid.*, pp. 125-126.

¹³⁹⁷ *Ibid.*, pp. 103-104. Per a una relació més detallada i extensa de les actuacions, consultar *ibid.*, p. 127.

¹³⁹⁸ *Ibid.*, p.104.

¹³⁹⁹ *Ibid.*

¹⁴⁰⁰ Que va rebre les competències que abans eren exclusivament de l'Àrea d'Obres Públiques.

curse¹⁴⁰¹, amb un pressupost de 1.860.661.883 pessetes¹⁴⁰². També es va iniciar el projecte de 53¹⁴⁰³ obres¹⁴⁰⁴ amb un import total de 866.011.890 pessetes¹⁴⁰⁵. La major part la direcció d'aquests projectes les van dur a terme equips externs, amb un cost total de 76.039.982 pessetes¹⁴⁰⁶.

Els serveis de Projectes Urbans van intervenir en la seva totalitat en 126 actuacions a l'espai públic, 25 a monuments i fonts, 142 en edificis d'interès artístic i 11 en projectes de rehabilitacions realitzades en conveni amb la Generalitat. També van actuar sobre 53 edificis municipals de nou projecte i en el control de 34 edificis ja iniciats, sumant un total de 391 actuacions¹⁴⁰⁷.

Posar fre al desgavell i a la falta absoluta de control per part de l'administració davant el tsunami constructiu dels anys 60 i 70 era una fita prioritària en el nou govern democràtic i la disciplina urbanística aplicada pel mateix va ser implacable. Per dur a terme aquest control urbanístic, l'Ajuntament, per reforçar el control i la restauració de l'ordre urbanístic, va situar l'espai de Disciplina Urbanística amb nivell de Direcció de Serveis, aprovat a la reforma del nou organigrama de l'Àrea d'Urbanisme el març de 1981¹⁴⁰⁸.

La realitat que va heretar aquesta direcció de Disciplina Urbanística era preocupant. La mala organització -i complexitat- burocràtica provocaven un allargament innecessari dels expedients. Les tramitacions de llicències d'obres i d'activitats industrials així com les inspeccions i sancions d'infraccions urbanístiques acostumaven a perllongar-se en el temps i la situació empitjorava

¹⁴⁰¹ Cal esmentar els centres d'EGB de Meridiana-Renfe, Coves d'en Cimany, La Teixonera, Torrent d'en Melis, Institut Ferran, el Centre Social Erasme Janer o la restauració del Mercat del Born.

¹⁴⁰² *Ibid.*, pp. 128-129. Compartit per diverses àrees.

¹⁴⁰³ En el segon grup cal esmentar els parvularis Mare Nostrum, Meridiana-Renfe, la renovació de les Instal·lacions del palau d'Esports, la caserna de bombers de Rio de Janeiro etc.

¹⁴⁰⁴ *Ibid.*, pp. 130-133.

¹⁴⁰⁵ *Ibid.*, p.105.

¹⁴⁰⁶ *Ibid.*, pp.134-136.

¹⁴⁰⁷ *Ibid.*, p. 105. Espai públic: 1.968.578.639, Monuments i fonts: 290.162.850, Edificis d'interès artístic 824.757.537, Rehabilitacions en realitzacions per la Generalitat 573.948.645, Edificis municipals de nou projecte 889.185.435, Edificis ja iniciats 1.860.661.883 total: 6.407.294.989.

¹⁴⁰⁸ *Ibid.*, p.137.

progressivament¹⁴⁰⁹. Així mateix, la nova ordenació que provenia del PGM76, de la reforma de la Llei del Sòl i de l'aprovació i unificació de criteris interpretatius, feia que es realitzés un anàlisi més exhaustiu¹⁴¹⁰ dels expedients per part de la direcció de Disciplina Urbanística¹⁴¹¹.

Algunes dades eren prou significatives dels problemes que s'acumulaven abans de la creació de la Direcció de Serveis. Més de 3.000 expedients en llicències d'obres per tramitar i 5.000 d'activitats industrials. La mitjana era de sis mesos per tramitar llicències d'obres i un any pels d'indústries. Algunes de les principals causes eren els reiterats tràmits que es feien en un servei o unitat. L'administrat estava obligat a demanar una llicència diferent per cada activitat que volgués dur a terme fins i tot si estava relacionada amb d'altres activitats per les quals ja tenia llicència¹⁴¹².

Es va decidir encetar una reforma organitzativa de la Unitat Operativa de Llicències per superar aquesta situació. Això va ser possible gràcies al nou organigrama aprovat el mes de març de 1981. Es van crear equips interdisciplinaris -Serveis I,II, III de Llicències d'obres i Servei I i II de Llicències d'Activitats Industrials-, en substitució dels antics Serveis d'Edificació Particular i Negociat d'Obres Particulars i Serveis d'Indústries i Negociat d'Activitats Industrials respectivament. D'aquesta manera, el mateix servei resolva la problemàtica jurídica i tècnica. També es van crear diversos grups de treball i oficines per agilitzar els tràmits i fer seguiment¹⁴¹³.

Paral·lelament als canvis organitzatius, es va dur a terme una reforma procedimental que cercava agilitzar els procediments administratius sense reduir els controls. Aquest procés per les seves característiques havia de ser progressiu i de manera gradual i els seus efectes es veurien limitats en el primer mandat, ja que encara no s'havia produït la mecanització en les unitats.

¹⁴⁰⁹ *Ibid.*

¹⁴¹⁰ Àrea d'Urbanisme feia un control relatiu, ja que compartia amb d'altres àrees que també exercien control de competències d'atorgament de llicències o autoritzacions, com l'Àrea de Serveis Municipals, Obres Públiques etc.

¹⁴¹¹ *Ibid.*

¹⁴¹² *Ibid.*, p.138.

¹⁴¹³ *Ibid.*, pp. 139-141

La data de l'inici dels canvis es situava pràcticament a l'equador del primer govern municipal i no es va augmentar el nombre de funcionaris¹⁴¹⁴.

Sobre la situació de les llicències d'obres i donada la progressiva acumulació que es produïa dels tres serveis creats -abril de 1981- per gestionar les llicències, se'n van dedicar dos exclusivament -Serveis II i Servei III- a despatxar l'estoc acumulat¹⁴¹⁵ mentre l'altre -el Servei I- es va encarregar de les noves sol·licituds. Des del mes d'abril de 1981 fins el gener de 1982, els Serveis II i III van iniciar els tràmits dels 2.963 expedients endarrerits, mentre que el Servei I va encetar 984 nous expedients. En aquest període es van resoldre en total 1.637 expedients. Finalment, el mes de juliol de 1982 els Serveis II i III van acabar l'estoc que els hi corresponia, situant el temps de resolució dels expedients entre quatre i cinc mesos enfront els set o vuit mesos que trigaven abans. L'objectiu va ser acabar l'any 1983 amb uns terminis propers als dos mesos¹⁴¹⁶.

Pel que feia a les llicències d'activitats industrials i d'obertura d'establiments, l'estoc d'expedients s'apropava als 5.000 i passaria a ser gestionat pel Servei II¹⁴¹⁷. La reorganització del sector va suposar pràcticament doblar la productivitat del mateix. Això va implicar que de poc més de 700 llicències els anys 1979 i 1980, es passaria a més de 1.200 l'any 1981 i al voltant de 1.500 l'any 1982¹⁴¹⁸.

La tramitació de les llicències de quals era competència de l'Àrea d'Obres Públiques fins que va ser traspasada a l'Àrea d'Urbanisme el març de 1982. En aquell moment, estaven pendents o en curs de tramitació 12.040 expedients¹⁴¹⁹. Si fem una comparativa abans i després del traspàs, es pot apreciar un canvi significatiu en sentit positiu¹⁴²⁰.

¹⁴¹⁴ *Ibid.*, pp. 141-143.

¹⁴¹⁵ Concretament 2.963 llicències d'obres acumulades.

¹⁴¹⁶ *Ibid.*, pp. 143-144.

¹⁴¹⁷ Les noves passarien al Servei I.

¹⁴¹⁸ *Ibid.*, p. 145.

¹⁴¹⁹ *Ibid.*

¹⁴²⁰ *Ibid.*, p.146. En el primer trimestre (01/01/1982 al 15/03/1982). Llicències atorgades 51. drets ingressats per llicències 308.540 pessetes. Dipòsits constituïts 1.563.200 ptes. Import

En matèria de sancions d'infraccions urbanístiques i de restauració de l'ordre urbanístic, la situació agafava una complexitat important en l'aspecte jurídic.

L'element més important en aquest aspecte era que històricament el procediment no finalitzava amb la reparació de l'ordre urbanístic infringit, sinó que el resultat era només una sanció¹⁴²¹. Els canvis principals van ser de caràcter procedimental, amb dos objectius principals. En primer terme, la clarificació de competències. Les exclusivament tècniques serien responsabilitat dels Serveis d'Inspecció d'Obres i Industrials i els aspectes jurídics i procedimentals, responsabilitat del Negociat Gestor. En segon terme, prioritzar la finalització dels expedients del propi Negociat Gestor¹⁴²².

No va ser fins 1981 que l'Ajuntament va disposar d'estadístiques i dades exactes sobre les infraccions¹⁴²³. A tall d'exemple, l'any 1981 es van aplicar 251 ordres de suspensió i l'import de les sancions es va xifrar en 4.250.000 pessetes, mentre que l'any següent, es van dur a terme 261 ordres de suspensió i l'import de les sancions pujaria fins 6.525.000 pessetes¹⁴²⁴. En relació a les inspeccions en l'àmbit industrial¹⁴²⁵ si existia documentació durant tots els anys democràtics¹⁴²⁶. A partir d'aquestes dades, es pot apreciar com les actuacions iniciades i acabades durant l'any 1982, tripliquen pràcticament les de 1979¹⁴²⁷.

sancions 121.340 pessetes. Del 16-3-1982 al 31-12-82. Llicències atorgades 587. drets ingressats per llicències 2.484.000 ptes. Dipòsits constituïts 10.809.028 ptes. Import sancions 1.056.500 ptes.

¹⁴²¹ *Ibid.*

¹⁴²² *Ibid.*, p.147.

¹⁴²³ Fins el moment només hi havien dades fiables de diversos informes però no de la totalitat d'actuacions.

¹⁴²⁴ *Ibid.*, p.148.

¹⁴²⁵ Soroll, vibracions, pols, fums, vapors, calor, perill d'incendi, precintes o diversos.

¹⁴²⁶ *Ibid.*, p.149. 1979: Expedients Iniciats 322, 227 Expedients Acabats.

1980: Expedients Iniciats 717, 406 Expedients Acabats.

1981: Expedients Iniciats 890, 516 Expedients Acabats.

1982: Expedients Iniciats 781, 679 Expedients Acabats.

¹⁴²⁷ *Ibid.*

Per finalitzar aquest apartat, i situant-nos en una perspectiva diferent a la que ens ofereixen les dades i les estadístiques, quedaria fer un petit esment a la projecció de l'Ajuntament.

En els darrers mesos del primer govern democràtic municipal i com a conseqüència de la presentació dels primers estudis importants sobre el projecte olímpic, es començarà a plantejar un nou ordre d'actuacions on ressurgeix l'escala de la ciutat per a les noves intervencions de transformació¹⁴²⁸. Això no va significar apartar l'efecte de la "metàstasi positiva"¹⁴²⁹ de les petites operacions de millora urbana ni "als objectius d'ordenació expressats a l'escala intermèdia"¹⁴³⁰, però sí que progressivament van perdre importància, deixant pas a l'aparició de projectes de caràcter estratègic en relació a les mutacions de la ciutat. Obrir la ciutat al mar, la distribució pels barris, les millores dels equipaments -o creació de nous espais- de les instal·lacions esportives i l'impuls de les infraestructures de comunicació¹⁴³¹. També i dins d'aquesta lògica, les noves àrees de centralitat suposaven un canvi important amb el passat recent i connectava amb el projecte establert del PGM. Les àrees de nova centralitat que es plantejaven en el model olímpic, tenien influència de les teoritzacions italianes dels centres direccionals, molt populars als anys 70. En el projecte inicial es plantejaven deu àrees¹⁴³², totes amb condicions especials per acollir nous tipus d'edificis del sector terciari i equipaments, també gràcies a la infraestructura viària i del transport públic els hi atorgava unes possibilitats immenses per constituir-se com espais importants en la vida de la ciutat¹⁴³³.

¹⁴²⁸ ESTEBAN, Juli. *El projecte urbanístic...*, p. 23.

¹⁴²⁹ Expressió de Bohigas plans i projectes, debò citar-la antes para poder borrar este comentario.

¹⁴³⁰ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Urbanisme a Barcelona: Plans cap al 92*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1987, pp. 194.

¹⁴³¹ ESTEBAN, Juli. *El projecte urbanístic...*, p. 23.

¹⁴³² Dues olímpiques, Vall d'Hebron i Vila Olímpica. Les altres dues com Montjuic i Diagonal, pel seu contingut exclusiu d'equipaments, s'afegien coma onze i dotze. Dues més eren els centres direccionals del PGM dues mes espais d'especial connectivitat viària de l'eix de la Gran Via -entorn plaça Glòries i entorn plaça Cerdà- dues més properes a les estacions bàsiques -carrer Tarragona i Sagrera- una altra a espais a l'eix natural d'extensió del sector terciari -la Diagonal i finalment al Port Vell.

¹⁴³³ *Ibid.*, p. 26.

Joan Busquets¹⁴³⁴ resumia els canvis produïts en el “model Barcelona” a partir dels anys 80. Si bé en els primers anys, la petita actuació i el projecte simple i monogràfic -com un parc o escola- havia estat la nota dominant, després s'experimentarà un canvi d'escala -intervencions més grans i complexes- i del projecte públic al *partnership*¹⁴³⁵.

Busquets posava de relleu que aquest model de transformació urbana iniciat amb l'arribada de la democràcia municipal, havia disposat d'uns puntals de lideratge i professionalitat molt destacats. Una “direcció política forta” tant amb Serra com després amb Maragall i l'existència d'una base tècnica i teòrica capaç de dur a terme la profunda operació urbana, amb el lideratge d'Oriol Bohigas i molts professionals que es van formar en els darrers anys. També des de l'Escola d'Arquitectura, grups de treball com els del Laboratori d'Urbanisme dirigit per Manuel de Solà-Morales. així com bona predisposició per col·laborar “dels operadors socials i cívics”¹⁴³⁶.

¹⁴³⁴ Coordinador d'Urbanisme de l'Ajuntament de Barcelona a partir de 1983.

¹⁴³⁵ CAPEL, Horacio. *El modelo Barcelona*, p.7.

¹⁴³⁶ BUSQUETS, Joan. *La construcción urbanística...*, pp. 313-314.

10. De la beneficència franquista a l'Escola Catalana de Serveis Socials

10.1. El llarg recorregut de les treballadores socials del PSC-Reagrupament

Durant l'etapa de la Generalitat republicana¹⁴³⁷ es van dissenyar i iniciar projectes ambiciosos en matèria d'assistència social. Aprofitant la infraestructura que provenia de la Mancomunitat de principis de segle es va iniciar a regular l'atenció sanitària pública, els projectes sobre les dones, sobre els infants o els malalts mentals, així com acabar amb el lligam entre pobresa i model de beneficència institucional que imperava llavors¹⁴³⁸. En aquest sentit, és molt interessant repassar l'Estatut interior de Catalunya, aprovat el 26 de maig de 1933, especialment el seu article 14, dedicat a l'assistència social: "L'assistència social és un deure de la Generalitat. La Generalitat ordenarà l'assistència a la maternitat, als infants, als vells, als malalts i als invàlids, tot cooperant al règim social d'assegurances per tal que els treballadors tinguin previstes econòmicament les contingències adverses de la vida. Les institucions d'assistència de caràcter privat seran intervingudes per la Generalitat"¹⁴³⁹.

A conseqüència de la victòria militar de los sollevats, el model republicà d'assistència va ser eliminat pel model franquista, de marcat caràcter religiós, benèfic i patriarcal¹⁴⁴⁰. A la dècada dels seixanta, la Seguretat Social tenia unes prestacions que rebien el nom d'assistència social i serveis¹⁴⁴¹. A partir d'aquests anys es va començar a definir un model institucional de política social

¹⁴³⁷ VILÀ, Antoni. *Els serveis socials...*, p. 172. Durant la major part d'aquesta etapa, els serveis d'assistència social van estar incorporats a la Conselleria de Sanitat i Assistència Social a excepció del període que va del desembre de 1932 al gener de 1933, que foren adscrits a Treball, i al final de la guerra, que foren adscrits a Governació.

¹⁴³⁸ Per més informació vegeu *ibid.*, pp. 169-172.

¹⁴³⁹ *Ibid.*, p. 172.

¹⁴⁴⁰ RUBIOL, Glòria i VILÀ, Antoni. *Marc històric dels serveis socials locals de Catalunya*, Diputació de Barcelona, Barcelona, 2003, p. 56.

¹⁴⁴¹ PELEGRÍ, Xavier. *El sistema català...*, p. 23. Llei 193/1963 de 28 desembre, de Bases de la Seguretat Social i el seu text articulat, aprovat per Decret 907/1966, 21 abril.

que s'anirà consolidant¹⁴⁴². En els darrers anys del franquisme aquesta nova configuració va adquirir perfils propers al futur Estat del benestar que es desenvoluparà i consolidarà en el període democràtic¹⁴⁴³.

Serà en ple franquisme on les persones que després impulsaran l'Àrea de Serveis Socials a l'Ajuntament de Barcelona iniciarien la seva experiència en aquest camp, especialment a zones que eren expressió concreta dels efectes més funestos del *desarrollismo* i del barraquisme, que no neix durant l'etapa franquista, però si s'expandiria en aquells anys de manera dramàtica¹⁴⁴⁴.

El treball voluntari a les zones barraquistes existia durant el anys 50, però seria a la següent dècada quan van prendre impuls les iniciatives d'entitats creades *ex professo* per treballar a les zones més castigades per la misèria i on es concentraven centenars de famílies. Algunes d'aquestes iniciatives, com la duta a terme per la parròquia del Sagrado Corazón de Jesús del Pueblo Nuevo, tenien una matriu religiosa, però també van emergir associacions de veïns on s'actuava per millorar les condicions de vida de la gent des d'una perspectiva secular¹⁴⁴⁵. També destacaria notablement el paper de Càritas. Aquesta organització religiosa va ser una de les principals entitats que va assumir les accions dins els serveis socials en un sentit individual i comunitari¹⁴⁴⁶.

En aquest sentit, el treball dels i les assistents socials¹⁴⁴⁷ va ser molt important. A tall d'exemple, la futura regidora de Serveis Socials Francesca Masgoret o Rosa Domènech que seria la coordinadora de l'Àrea de Serveis Socials del primer Ajuntament de Barcelona, van intervenir directament sobre la realitat del barraquisme durant els anys 60. Aquesta dura realitat va marcar les vides i la sensibilitat social de molts activistes i professionals:

¹⁴⁴² Per un aprofundiment de l'assistència social, vegeu VILÀ, Antoni. *Els serveis socials...*, pp. 173-196.

¹⁴⁴³ ALEMÁN, María del Carmen i GARCÍA, Mercedes. *Fundamentos de Bienestar Social*. Tirant lo Blanch, Valencia, 1999, p. 192.

¹⁴⁴⁴ SACRISTÁN, Irune. "La ciudad del...", p. 10.

¹⁴⁴⁵ ANDREU, Marc. *Barris, veïns i ...*, p. 36.

¹⁴⁴⁶ PELEGRÍ, Xavier. *El sistema català...*, p. 29.

¹⁴⁴⁷ Des d'ara en el text s'utilitzarà el nom de treballadores socials, més correcte cronològicament i tècnicament, malgrat la denominació utilitzada durant el franquisme.

“Vaig treballar a Somorrostro, barraques plenes de gitanos, una realitat absoluta de marginalitat, no estaven ni inscrits al registre civil. Al Somorrostro havia un dispensari mèdic on actuàvem, patrocinat pels Caputxins de Pompeia. En una segona intervenció, treballàvem en el procés d’alfabetització al que vam sumar-hi la distribució de l’ajuda nord americana, el formatge i la llet en pols. En aquesta ocasió qui va assumir econòmicament la feina va ser una associació d’antics alumnes d’un col·legi de la Bonanova¹⁴⁴⁸.

Després vaig treballar al Besòs amb la Francesca. Allà hi havia escoles públiques però cap servei, costa de creure, no hi havia absolutament res. La Rosa va treballar al Camp de la Bota i altres llocs molt complicats. En una altra ocasió, el propi promotor de la construcció que tenia una mica de sensibilitat social, volia instal·lar un centre social allà mateix, al barri del Besòs i fins i tot ens va pagar una estada a Israel perquè poguéssim estudiar la seva organització en matèria de serveis socials per aplicar-la a la zona on estava edificant”¹⁴⁴⁹.

Davant la manca de plantejaments teòrics i pràctics sobre el treball social a Espanya, les professionals com Francesca Masgoret, Rosa Domènech, Rosi Gamboa i Glòria Rubiol¹⁴⁵⁰ entre d’altres, van considerar que era necessari aproximar-se a les experiències que s’estaven duent a terme en aquest àmbit en altres països, amb la voluntat d’estudiar la seva organització i funcionament per formar-se i importar la seva experiència per a una ulterior aplicació a Catalunya. Gràcies a les ocasions ajudes econòmiques o per pròpia iniciativa van viatjar a diferents països i/o estudiarien profusament els seus models de serveis socials¹⁴⁵¹.

En síntesi, els hi va provocar molt interès les experiències de la Gran Bretanya -que a grans trets entraria dins dels models escandinaus-, Països Baixos, Iugoslàvia i Israel, atretes per la seves estructures que reunien en una mateixa entitat -ja fos a nivell municipal com estatal- els diferents serveis socials¹⁴⁵². El Regne Unit estava considerat en aquest període, entre els anys 60 i 80, com el

¹⁴⁴⁸ Barri barceloní d’alt poder adquisitiu.

¹⁴⁴⁹ Glòria Rubiol González, entrevista amb l’autora (14/02/2017).

¹⁴⁵⁰ PELEGRÍ, Xavier. *El sistema català...*, p. 24. Un nombre important de treballadores socials van passar a la militància en diferents partits polítics de l’oposició democràtica i catalanista, sobretot del socialisme i comunisme. Les professionals citades van formar part del grup socialista dirigit per Josep Pallach que acabaria constituint el PSC-Reagrupament.

¹⁴⁵¹ Francesca Masgoret Llardent, entrevista amb l’autora (29/12/2016).

¹⁴⁵² RUBIOL, Glòria. *Els serveis socials: Organització i funcionament: a Gran Bretanya, Iugoslàvia, Israel, Països Baixos*. Temps de futur, Barcelona, 1980, p. 17.

millor exemple de serveis socials a nivell d'organització i recursos materials, professionals i econòmics. En el cas d'Israel, els va impressionar la força del seu model comunitari, on la participació de la comunitat per a impulsar el treball social era molt important. Finalment, el model iugoslau tenia similituds organitzatives amb el britànic però amb característiques pròpies d'un model socialista de planificació i autogestió que es diferenciava del soviètic¹⁴⁵³.

També, dins de les professionals va créixer la consciència de la importància del desenvolupament teòric i de formació permanent dins del camp dels serveis socials a Catalunya. Vuit assistents socials catalanes, que es trobaven dins de l'òrbita o eren directament afiliades al PSC-Reagrupament, crearien l'any 1973 el Grup d'Investigació en Treball Social (GITS), ubicat a l'Institut de Ciències de l'Educació (ICE) de la UAB. Va tenir poca durada (1973-1979) per falta de suport després de la mort del líder del PSC-R i professor de la UAB Josep Pallach, però amb intensa activitat¹⁴⁵⁴ amb més de 1.300 participants en els més de 68 cursos que es van realitzar per ciutats de tota Espanya¹⁴⁵⁵.

Amb el restabliment provisional de la Generalitat¹⁴⁵⁶ i la formació d'un govern unitari¹⁴⁵⁷ es va obrir la possibilitat a que els serveis socials¹⁴⁵⁸ adquirissin un paper dins de les competències autonòmiques. El Consell Executiu de la Generalitat va adoptar la mateixa estructura de carteres de l'etapa republicana abans de la guerra, en la perspectiva de potenciar la legitimitat de la institució i construir una continuïtat simbòlica trencada per la dictadura franquista. Aquesta estructura va provocar que les matèries que podrien estar incloses dins de

¹⁴⁵³ Per a més informació sobre aquests models vegeu RUBIOL, Glòria. *Els serveis socials: Organització i funcionament: a Gran Bretanya, Iugoslàvia, Israel, Països Baixos*. Temps de futur, Barcelona, 1980.

¹⁴⁵⁴ AGUILAR, Maria J. *Trabajo social: concepto y metodología*. Paraninfo-Consejo General Trabajo Social, Madrid, 2013, p. 206. Era l'únic centre que oferia formació de postgrau en el camp d'assistència social a tota Espanya.

¹⁴⁵⁵ PELEGRÍ, Xavier. *El sistema català...*, pp. 27-28.

¹⁴⁵⁶ 29 de setembre de 1977.

¹⁴⁵⁷ El 17 d'octubre es va nomenar Josep Tarradellas com a President de la Generalitat i Frederic Rahola com a Conseller de Presidència. El 5 de desembre de 1977, Tarradellas va nomenar els membres del Govern de la Generalitat provisional.

¹⁴⁵⁸ PELEGRÍ, Xavier. *El sistema català...*, p. 26. A les III Jornades Nacionals d'Assistents Socials es va realitzar la primera referència directa a la necessitat de crear una estructura de serveis socials en sentit estricte (Pamplona 26-30 de setembre de 1977). Va tenir un ressò molt important dins dels professionals de l'àrea.

l'àrea de serveis socials estiguessin repartides en dos conselleries. La Conselleria de Governació, amb competències sobre desenvolupament comunitari, benestar familiar i reinserció social del marginat i la Conselleria de Sanitat i Assistència Social, amb competències sobre la tercera edat, minusvàlids físics i discapacitats mentals¹⁴⁵⁹. La Conselleria de Sanitat estava encapçalada per Ramon Espasa del PSUC -que defensava un model d'integració amb sanitat i serveis socials-¹⁴⁶⁰ i la Conselleria de Governació per Frederic Rahola. Amb la consolidació del seu grup i experiència adquirida que tenien les treballadores socials afiliades al PSC-R i mitjançant aquesta organització, van reunir-se diverses vegades amb en Rahola i el van convèncer d'organitzar els serveis socials en aquesta conselleria¹⁴⁶¹.

El 17 d'octubre de 1977, un grup de professionals del PSC-R¹⁴⁶² li va lliurar al secretari general del seu partit, Josep Verde i Aldea, el document titulat *La Conselleria d'Afers Socials* perquè aquest li fes arribar al conseller Frederic Rahola¹⁴⁶³. Aquest document contenia diversos punts clau com la integració de tots els serveis de benestar social en una única conselleria o el desenvolupament comunitari amb la participació de "tot el poble en la vida social". Pel que feia referència a l'organització interna, destacava la creació de Centres de Promoció Social¹⁴⁶⁴ a les unitats territorials amb funcions d'estudi de necessitats, atenció a la infància, orientació familiar, ajuda a les persones amb problemes específics, animació comunitària i com a espai d'informació sobre qüestions d'assistència social¹⁴⁶⁵.

¹⁴⁵⁹ PELEGRÍ, Xavier. *Breu perspectiva històrica dels serveis socials a Catalunya*. Eines, Barcelona, 2008, p. 48.

¹⁴⁶⁰ Per aprofundir més en el model sociosanitari o "italià" de Ramon Espasa vegeu "Entrevista con Ramón Espasa", a *Revista de treball social*, núm. 70, Barcelona, 1978, pp. 23-29.

¹⁴⁶¹ PELEGRÍ, Xavier. *El sistema català...*, p. 32.

¹⁴⁶² Montserrat Colomer, Rosa Domènech, Francesca Masgoret i Glòria Rubiol.

¹⁴⁶³ VILÀ, Antoni. *Els serveis socials...*, p. 211.

¹⁴⁶⁴ El nom utilitzat en documents oficials posteriors seria el de Centres de Treball Social o Centres de Serveis Socials.

¹⁴⁶⁵ *Ibid.*, p. 213.

Aquest document plantejava un model que es trobava influenciat en gran part pels models del nord d'Europa com el britànic i l'escandinau¹⁴⁶⁶. La insistència de les treballadores socials no va tenir premi. El president Josep Tarradellas no estava interessat en propostes d'aquesta mena i la va desestimar, així mateix, les diferències polítiques i personals entre Tarradellas i Rahola es van aguditzar progressivament fins al punt que provocarien la sortida del darrer del govern provisional:

“Vam fer un disseny de Serveis Socials per a la gent. Tarradellas no estava interessat en res d'això. Uns mesos després ens va donar les gràcies, ens va pagar i va prescindir de nosaltres. Ho havíem intentat per mitjà de Frederic Rahola com a director general d'Acció Social, però també van haver-hi problemes polítics entre ell i Tarradellas. El president va decidir fer fora a Rahola i la gent que havíem estat amb ell”¹⁴⁶⁷.

A nivell legal, tant en el marc de la Constitució com de l'Estatut de Catalunya és important recordar alguns aspectes. La Constitució de 1978 no disposa d'una definició de l'àmbit dels serveis socials, però sí que es troben referències a aquest concepte -art. 50 respecte a la tercera edat- i a "l'assistència social" com a potencial competència de les autonomies¹⁴⁶⁸. L'Estatut d'Autonomia de 1979 establí que la Generalitat tenia competència exclusiva en "assistència social". Amb el govern sorgit de les urnes el 1980, el Conseller de Salut i Seguretat Social va ser Josep Laporte. Els serveis socials es trobaven integrats a la Direcció General de Serveis Socials dins el Departament de Sanitat i Seguretat Social¹⁴⁶⁹. No es va crear una llei de serveis socials fins l'any 1985, Llei 26/1985, de 27 de desembre¹⁴⁷⁰.

¹⁴⁶⁶ El document, més elaborat i complert, es va presentar a la ponència al V Congrés del PSC-R (febrer 1978). V Congrés PSC-REAGRUAMENT. M Colomer, R Domenech, F Masgoret i G. Rubiol: "Aquesta aportació és possiblement la "primera proposta elaborada i estructurada sobre un sistema integrat de serveis socials". PELEGRÍ, Xavier. *El sistema català...*, p. 25.

¹⁴⁶⁷ Francesca Masgoret Llardent, entrevista amb l'autora (29/12/2016).

¹⁴⁶⁸ BARBERO, Manuel. "Els serveis socials en vint anys d'ajuntaments democràtics a Catalunya", a *Quaderns de serveis socials*, núm. 15, Barcelona, 1999, p. 44.

¹⁴⁶⁹ PELEGRÍ, Xavier. *Breu perspectiva històrica...*, p. 50.

¹⁴⁷⁰ BARBERO, Manuel. "Els serveis socials...", p. 44.

La Llei de règim local vigent dels Serveis socials tenia un enfocament dins de les coordenades de l'assistència benèfica. No va ser fins finals de 1985 que el Parlament de Catalunya va aprovar la Llei de Serveis Socials de Catalunya, amb un contingut modern i adaptat als avenços del moment¹⁴⁷¹.

Durant el període de la Generalitat provisional es va dur a terme una important tasca¹⁴⁷² en el desenvolupament i definició conceptual dels serveis socials. Es van editar treballs com "Principis inspiradors d'una política social per a la tercera edat", "Principis inspiradors d'una política social per als disminuïts psíquics", "Principis inspiradors d'una política social per als disminuïts físics", "Principis inspiradors d'una política de serveis socials", "Principis inspiradors d'una política social per a la primera infància" i "Bases de planificació dels serveis socials a Catalunya"¹⁴⁷³.

A finals de 1980, amb el govern de la Generalitat presidit per Jordi Pujol, es va iniciar els treballs per elaborar el Mapa de Serveis Socials de Catalunya, que va ser publicat l'any 1984 en cinc volums, on s'analitzava la situació del sector des de diverses perspectives -econòmica, assignació de recursos i legal- i que era pionera a l'Estat¹⁴⁷⁴. En aquest treball d'anàlisi -elaborat per Joan Josep Artells- es trobaven indicacions sobre problemàtiques creixents, com per exemple l'increment de les necessitats i demandes dels serveis socials, l'empitjorament de les condicions socioeconòmiques d'una població que pateix l'atur en ascens o el poc pes específic dels pressupostos de serveis socials en el sector públic entre d'altres aspectes que reclamaven una millora¹⁴⁷⁵.

Pel que respecta a Espanya, a partir de 1977 va iniciar-se una experiència pionera. Es tractava de la transformació de tres grans institucions municipals d'asil per a la infància en "col·lectius" (petites residències). "Va ser el primer

¹⁴⁷¹ "Ley 26/1985, de 27 de diciembre, de Servicios Sociales", a *BOE*, núm. 57, 07/03/1986, pp. 8779 a 8782. Consultable a <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1986-6198>.

¹⁴⁷² Desembre de 1978 fins el mes de març de 1980.

¹⁴⁷³ PELEGRÍ, Xavier. *Breu perspectiva històrica...*, p. 48.

¹⁴⁷⁴ *Ibid.*, p. 51.

¹⁴⁷⁵ VILÀ, Antoni. *Els serveis socials...*, p. 207.

assaig de desinternament de menors a Espanya". Es va procedir a la descentralització de serveis i la creació de vuit residències¹⁴⁷⁶.

Deixant de banda la política institucional d'aquest període, seria a l'interior del PSC-R on s'expressarien per primera vegada les propostes concretes en matèria de serveis socials. El febrer de 1978 a Barcelona, es va celebrar el V Congrés del Partit Socialista de Catalunya Reagrupament. Montserrat Colomer, Rosa Domènech, Francesca Masgoret i Glòria Rubiol van presentar una ponència amb el títol "Els serveis de Benestar social", on concentraven a les més de 30 pàgines del document els antecedents històrics dels serveis de benestar social i les característiques tant de contingut com d'estructura que hauria de tenir el desplegament futur d'una Conselleria d'Afers Socials a Catalunya¹⁴⁷⁷. L'elaboració teòrica per part d'aquest grup de professionals, entorn al model de serveis socials a les institucions, estava plenament consolidada molt abans d'entrar com a governar Barcelona i serviria com a model per al projecte que iniciarien després de les eleccions de l'abril de 1979: "Hi havia la ideologia socialdemocrata. Nosaltres anavem als models socialdemòcrates, especialment d'Europa. A Israel la Golda Meir, una dona fantàstica, socialdemòcrata. Nosaltres vem agafar lo que ens va semblar important de cada lloc, la Generalitat no ens hi vol, doncs a l'Ajuntament va ser on vem portar el model que havíem fet prèviament en el partit"¹⁴⁷⁸.

Mentre que a l'Ajuntament de Barcelona, serà a l'etapa Socias quan es van iniciar els primers moviments per canviar la feina en matèria del que després passarien a ser considerats serveis socials. La delegació de Promoció Ciutadana, encapçalada per Graziel-la Costa, va pilotar els moviments inicials malgrat disposar de molts pocs recursos tant professionals com d'infraestructura. De fet, els primers esforços van concentrar-se en trobar més

¹⁴⁷⁶ MONTAGUT, Teresa. Democràcia i serveis socials. El desenvolupament del 'tercer sector' en les relacions socioeconòmiques. UB, Barcelona, 1993, pp. 133-134. Tesi de doctorat.

¹⁴⁷⁷ Arxiu personal de Francesca Masgoret. COLOMER, Montserrat; DOMÈNEHC, Rosa; MASGORET, Francesca i RUBIOL Glòria. *Els Serveis de Benestar Social*. PSC-R, Barcelona, febrer 1978.

¹⁴⁷⁸ Rosa Domènech Ferrer, entrevista amb l'autora (05/06/2016).

professionals per començar a enfortir el múscul de la delegació amb més treballadors qualificats¹⁴⁷⁹.

“A mi en tocava rebre moltíssimes associacions de veïns que demanaven la carta als reis. Jo els hi deia ‘no tinc un duro, però bé, jo apunto’. Vaig tenir molta relació amb els gitanos de Can Tunis. Maria Teresa Codina, una pedagoga, patrocinava una comunitat gitana a Can Tunis. Cada associació de veïns tenia personatges notables. A Promoció Ciutadana, hi havia poquetes assistents per tota la ciutat, feien lo que podien pobres noies. Estàvem desbordades en tots els sentits. Quan tu arribes a la cadira dius ‘ara que faig?, Com venen les coses?’. La maquina municipal ‘engrasada’ funciona sola, existeix l’estructura, la gent que treballa etc. Els funcionaris et feien arribar expedients, peticions de materials, peticions d’entitats culturals, de tot. Tu ho discuties ho treballaves i feies el tràmit administratiu corresponent amb els canals que hi havia. Però no hi havia pla d’actuació com a tal”¹⁴⁸⁰.

¹⁴⁷⁹ “Entrevista con Graziel-la Costa, delegada de servicios de ‘Promoción ciudadana’, del Ayuntamiento de Barcelona”, a *Revista de treball social*, núm. 72, Barcelona, 1978, pp. 56-63.

¹⁴⁸⁰ Graziel-la Costa Paretas, entrevista amb l’autora (20/02/2017).

10.2. Una nova àrea per fer front a una realitat precària

L'herència rebuda era nefasta tant en l'equipament com en l'organització i els recursos humans i econòmics¹⁴⁸¹. Paral·lelament, l'atur creixent i la crisi econòmica estructural convertia en vulnerables a amplis sectors de la població i en risc d'exclusió social¹⁴⁸². “El primer problema va ser la manca de personal i de plantilla, així com la d'un local. Després van passar per l'Àrea alguns tècnics que abans estaven adscrits al Patronat Municipal de l'Habitatge. D'aquests primers dies tinc el record de part del personal treballant pels passadissos de l'Ajuntament, sense taula ni cadira”¹⁴⁸³.

L'Ajuntament de Barcelona es va trobar amb una mínima estructura formada per algunes institucions¹⁴⁸⁴ i centres de la tercera edat, sens dubte insuficient, sense coordinació i que no responien a un plantejament global municipal¹⁴⁸⁵, però aquest fet no era l'únic inconvenient que s'hauria d'afrontar. El cas més paradigmàtic de la precarietat interna dels espais que desponia l'Ajuntament en matèria d'assistència social va ser el Centre Assistencial Ciutadella: “Hi vivien vells, malalts mentals, transeünts, amb un alt percentatge d'alcohòlics I no s'hi seguia cap política de reinserció social ni cap classificació de tipologia dels usuaris”¹⁴⁸⁶. En definitiva, semblava que la funció primordial d'un centre d'aquestes característiques era descongestionar uns serveis sanitaris i socials totalment insuficients i amagar de l'àmbit públic una realitat de pobresa que castigava a molts ciutadans.

¹⁴⁸¹ Només hi havia 12 treballadores socials per a tota la ciutat.

¹⁴⁸² RUBIOL, Glòria i VILÀ, Antoni. *Marc històric dels...*, p. 105.

¹⁴⁸³ “Es crea una nova Àrea. Entrevista amb la Regidora”, a *Fer ciutat*, núm. 0, Barcelona, 1981, p.4.

¹⁴⁸⁴ Centre assistencial Ciutadella, Casa Assistencial d'Emergències i alberg nocturn Valdonzella.

¹⁴⁸⁵ DOMÈNECH, Rosa. *Panoràmica dels Serveis...*, p. 109.

¹⁴⁸⁶ *Ibid.*, pp. 110-111.

El govern democràtic va agafar el bou per les banyes per superar aquesta lamentable situació. Narcís Serra va crear per decret, el 1 de juny de 1979, l'Àrea de Serveis Socials amb entitat i competències pròpies¹⁴⁸⁷.

“Serra sabia que Francesca i jo érem de serveis socials. Vam dir al Narcís ‘aquí estem’. Ell va dir que cap problema. Va se un col·laborador fantàstic, em va donar seguretat sempre deia que els meus informes eren molts bons, era una persona que creia en els serveis socials i ens varen donar carta blanca. Vam trobar que tot era beneficència i assistència. Vam dir que lo primer era desterrar això. Serra va haver de fer una llei que va ser el marc perquè nosaltres poguéssim treballar dintre de l’Ajuntament, perquè allà no hi havia departament de serveis socials, ell va crear el marc legal. Vam treballar moltíssim, però va ser una experiència apassionant, fantàstica”¹⁴⁸⁸.

La nova Àrea de Serveis Socials s’encarregaria de les matèries de promoció social, assistència i tractaments socials, prevenció i reinserció social. En definitiva, això significava el naixement d’un sistema de serveis socials integrat a l’àmbit municipal espanyol l’any 1979, constituint-se així com la pionera a nivell estatal¹⁴⁸⁹. Aquesta realitat contrasta amb la de l’Ajuntament de Madrid¹⁴⁹⁰, on el govern municipal madrileny va mantenir la denominació de l’etapa franquista i els canvis importants s’allargarien fins el segon mandat iniciat l’any 1983¹⁴⁹¹.

L’Àrea de Serveis Socials va estar encapçalada per la regidora socialista Francesca Masgoret, Rosa Domènech seria la coordinadora de l’Àrea i

¹⁴⁸⁷ Entrevista a Francesca Masgoret. “Es crea una nova...”, p. 4.

¹⁴⁸⁸ Rosa Domènech Ferrer, entrevista amb l’autora (25/11/2015).

¹⁴⁸⁹ RUBIOL, Glòria i VILÀ, Antoni. *Marc històric dels...*, p. 96.

¹⁴⁹⁰ Sobre el tema de Madrid: Pilar Fernández RODRÍGUEZ "Experiencia del Ayuntamiento de Madrid en la creación del sistema público municipal de servicios sociales", I Jornadas Nacionales de la FEMP, Federación Española de Municipios y Provincias, FEMP, 1987, pp. 201-203.

¹⁴⁹¹ De fet: “Durante la dictadura hubo una Concejalía de Sanidad y Asistencia Social que, como tú muy bien dices, tenía unas funciones muy elementales, más próximas a la beneficencia. En 1979, tras las elecciones locales, se mantiene la denominación de la Concejalía. En 1983 cambia el nombre de la Concejalía a Salud y Servicios Sociales, con una novedad: en las áreas de gobierno más grandes hubo, por debajo de los concejales-responsables, otros ediles al frente de delegaciones más pequeñas. Esto sucedió con Servicios Sociales, encomendados a la socialista Pilar Fernández Rodríguez”. Marcos Marina Carranza, entrevista telefónica (09-12-2017).

Montserrat Colomer ocuparia la secretaria tècnica¹⁴⁹². També van tenir responsabilitats de direcció, professionals com Josep Maria Pascual, Ramón Nicolau o Carme Turró¹⁴⁹³. “Partíem d’un element important: dur a la pràctica l’organització dels Serveis Socials, inspirats en una alternativa socialista que havíem dissenyat un grup de professionals interdisciplinaris i que el PSC havia assumit”¹⁴⁹⁴.

L’equip de treballadores socials situava l’activitat comunitària com un objectiu fonamental de la seva intervenció: coneixement de la realitat, reconversió de les institucions, plasmació de tots els programes de serveis socials i la descentralització dels serveis i participació de la comunitat¹⁴⁹⁵.

El repte no era menor. A més de les dificultats esmentades, l’àrea de serveis socials va haver de superar uns obstacles molt importants a nivell de relació popular respecte als propis serveis. Alguns d’aquests obstacles eren la concepció purament benèfica del Treball Social, que es considerava com una activitat secundària per amplis sectors de la ciutadania. Un altre element era l’existència -forjada en el franquisme- d’una actitud paternalista respecte als problemes socials, que contrastava amb el model de participació comunitària que volien implantar des de l’Àrea de Serveis Socials. Finalment, caldria destacar la sobrevaloració del paper individual de la persona en contra de la dimensió col·lectiva, situant la satisfacció de necessitats en un pla individual i tancant l’espai a la potenciació i creació de nous espais d’aprenentatge i participació comunitària¹⁴⁹⁶. “L’Ajuntament estava organitzat més en funció del funcionariat de finestreta que en la línia d’un ajuntament prestador de serveis. Ens cal agilitat, possibilitat d’implantació de noves idees [...] Les residències per a menors amb problemes sociofamiliars s’han trobat amb l’oposició d’alguns veïns que diuen que ‘les obres socials’ els hi devaluen els pisos”¹⁴⁹⁷.

¹⁴⁹² Annex VIII.

¹⁴⁹³ DOMÈNECH, Rosa. *Vivències sociopolítiques i treball social: “El meu granet de sorra”*. Impuls a l’Acció Social, Barcelona, 2012, p. 173.

¹⁴⁹⁴ Rosa Domènech Ferrer, entrevista amb l’autora (25/11/2015).

¹⁴⁹⁵ DOMÈNECH, Rosa. *Panoràmica dels Serveis...*, p. 105.

¹⁴⁹⁶ *Ibid.*, p. 113.

¹⁴⁹⁷ Entrevista a Francesca Masgoret. “Es crea una nova...”, p. 6.

La primera etapa del desenvolupament del programa socialista en matèria de serveis socials es va iniciar amb la creació dels Centres Municipals de Serveis Socials (CSS). Aquests centres tenien una doble funció, com a nucli físic de prestació de serveis socials en la zona i com a coordinació de serveis socials existents en el propi barri. La seva composició havia de ser interdisciplinària. La prioritat era l'animació comunitària, motivar la participació i promoure el procés d'organització de la comunitat. El primer centre -anomenat Erasme Janer- va ser inaugurat en 1981 en el que en aquells dies es deia Districte V¹⁴⁹⁸, zona amb una problemàtica social molt elevada: "El Centre de Serveis Socials Erasme Janer era molt gran. Una de les nostres idees, apart d'organitzar tot això era llançar serveis innovadors, captar l'atenció de la gent i que es poguessin reproduir per la ciutat"¹⁴⁹⁹. Al final del primer mandat del govern municipal existien deu CSS a ple rendiment a Barcelona¹⁵⁰⁰.

Paral·lelament, es va començar a resoldre l'important dèficit en matèria de professionals. Es van obrir diverses convocatòries -la primera al mes d'octubre- per a funcionaris i no funcionaris per cobrir 24 places d'assistent social que anaven dirigides als districtes. L'1 de març, un funcionari i 23 que no ho eren es van incorporar a l'Àrea. Aquesta fornada de 24 nous treballadors es va sumar a tres assistents socials que ja eren funcionaries de l'Ajuntament i a vuit que van ser transferides des del Patronat Municipal de l'Habitatge. La distribució als districtes es va realitzar segons les necessitats socials de cadascun¹⁵⁰¹. Les tasques d'aquests assistents es basaven en l'assistència individual-familiar i en l'animació i organització de la vida comunitària. La formació dels assistents i

¹⁴⁹⁸ Actualment formaria part del districte de Ciutat Vella.

¹⁴⁹⁹ Francesca Masgoret Llardent, entrevista amb l'autora (29/12/2016).

¹⁵⁰⁰ "Entrevista a Francesca Masgoret Llardent, regidora de serveis socials de l'Ajuntament de Barcelona", a *Revista de treball social*, núm. 106, Barcelona, (1987), pp. 98-101. L'any 1984, amb la nova organització de districtes, hi havia com a mínim un centre per cada districte: Erasme Janer, Eixample, Sants, Les Corts, Sarrià-Sant Gervasi, Gràcia, Horta-Guinardó, Pau Casals, La Sagrera, Sant Martí. En alguns casos com el de Sant Martí, l'equip de professionals era numerós i podien dividir el districte en 3 zones d'actuació per a cada equip.

¹⁵⁰¹ Districte I (3), Districte II (2), Districte III (1), Districte IV (2), Districte VI (1), Districte VII (2), Districte VIII (2), Districte IX (6), Districte X (6), Districte XI (1), Districte XII (2).

assistents socials es preveia permanent i en diferents vies, com curssets de formació, jornades de treball-estudi i sessions de supervisió de la feina feta¹⁵⁰². En un any es va passar de 12 a 48 treballadors socials. A més, l'Àrea va incorporar professionals del camp de la psicologia, l'educació i la sociologia, així com advocats i economistes¹⁵⁰³. El pressupost destinat a l'Àrea de Serveis Socials l'any 1979 va ser de 561 milions de pessetes. El 1982 la xifra va arribar als 709 milions¹⁵⁰⁴. Malgrat aquesta pujada del 21%, el pressupost de Serveis Socials representava una part mínima del pressupost total de l'Ajuntament de Barcelona¹⁵⁰⁵.

Tot i que l'experiència municipal es va iniciar amb pocs recursos, l'Ajuntament de Barcelona va desenvolupar una política que el situaria al capdavant en la creació i el desenvolupament dels serveis socials catalans i va ser punt de referència estatal. L'experiència a Barcelona va tenir una gran repercussió. Des de 1979, responsables de l'àmbit de serveis socials de tota Espanya anaven a la capital de Catalunya per conèixer de ben a prop el que feia l'Àrea de Serveis Socials¹⁵⁰⁶. A partir de la victòria de les esquerres -principalment el PSOE- a nivell municipal a principis d'abril de 1979, es va obrir una finestra d'oportunitat per a que el nucli encapçalat per Francesca Masgoret, Glòria Rubiol i Rosa Domènech poguessin tenir un paper absolutament protagonista en la futura vertebració de reflexions i propostes polítiques en l'àmbit dels serveis socials per tota Espanya a partir de la seva pràctica a Barcelona. La Comissió de Serveis Socials del PSC, conjuntament amb el PSOE, a través del Centro de Estudios de la Administración Pública i el Gabinet Tècnic del PSOE van organitzar les Primeres Jornades Federals de Serveis Socials -del 27 al 29 d'abril de 1979- als locals del Col·legi de Llicenciats i Doctors, a la rambla de

¹⁵⁰² ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Primer any d'ajuntaments democràtics. Memòria-informe de maig 1979 a abril 1980. Programa 1980*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1980, pp. 52-53.

¹⁵⁰³ DOMÈNECH, Rosa. *Panoràmica dels Serveis...*, p. 119.

¹⁵⁰⁴ *Ibid.*, p. 119. L'any de l'acabament del segon mandat (1987) era de 3.500 milions de pessetes: 1.600 milions aportats per l'Ajuntament de Barcelona, 1.000 milions per la Diputació de Barcelona i 900 milions per la Generalitat. Això representava que l'any 1979 el pressupost de Serveis Socials suposava el 0,6 del total del pressupost de l'Ajuntament i el 1982 va arribar a suposar el 0,8.

¹⁵⁰⁵ *Ibid.*, p. 114.

¹⁵⁰⁶ VILÀ, Antoni. *Els serveis socials...*, pp. 280-283.

Catalunya. En aquestes jornades es van tractar principis ideològics, de finançament i organització. També es van presentar ponències sectorials. Els participants no només eren assistents socials sinó també professionals com psicòlegs, sociòlegs, advocats o economistes¹⁵⁰⁷.

Les conclusions serien portades al XXVIII Congrés del PSOE, que el partit va publicar a la documentació de les Jornades "Los servicios sociales" que va ser la segona publicació de la col·lecció *Municipio y Socialismo*. El document seria assumit pel PSOE en el congrés de maig de 1979 i la resolució sobre serveis socials constituiria la base del que s'aplicaria després als governs autonòmics i al Govern central dirigit pels socialistes a partir de finals de 1982¹⁵⁰⁸. L'expert en polítiques socials Demetrio Casado resumia aquests primers passos coordinats en matèria de serveis socials de la següent manera:

“De las iniciativas ciudadanas con propósito crítico, citaremos el proceso doctrinal relativo a los servicios sociales que tuvo lugar en Barcelona durante los años 70, con el protagonismo de unas pocas asistentes sociales, varias de ellas activas a la sazón en las diferentes ramas del socialismo catalán. Sus aportaciones celebrarían alcance nacional a través de la acción y de las publicaciones del Partido Socialista Obrero español (PSOE)”¹⁵⁰⁹.

Les aportacions i reflexions no es van quedar aquí, el 7 i 8 de maig de 1981, es van celebrar les Segones Jornades Socialistes de Serveis Socials a Madrid i les següents jornades es celebrarien a Castelldefels, de l'1 al 3 de juliol de 1983¹⁵¹⁰.

Tornant a la realitat institucional de l'Ajuntament, l'equip que es va fer càrrec de l'Àrea de Serveis Socials va situar des del començament de la seva gestió, quatre grans objectius. Un d'aquests objectius principals era la reconversió de les institucions municipals existents que pertanyien a la seva Àrea. Això

¹⁵⁰⁷ *Ibid.*, p. 312.

¹⁵⁰⁸ *Ibid.*, p. 313. "Resolución del XXVIII Congreso del PSOE sobre los Servicios Sociales", Los Servicios sociales, Centro de Estudios de la Administración del PSOE, 1979, Madrid, pp. 176-182.

¹⁵⁰⁹ Demetrio Casado, "Acción social y servicios sociales", dins V Informe sociológico sobre la situación social en España (Madrid, Fundación FOESSA, 1994), cap.11

¹⁵¹⁰ VILÀ, Antoni. *Els serveis socials...*, pp. 314-315.

comprenia llars de jubilats, residències de vells, col·lectius infantils, cases de colònies i centres com els de Valdonzella, Torre Baró i Wellington, que rebien el nom de centres per a "marginals"¹⁵¹¹. El nou equip cercava la humanització de les condicions dels serveis oferts i canviar la concepció que es tenia de molts d'aquests col·lectius com "que les persones que no produeixen són ciutadans que ja no compten en la vida social"¹⁵¹².

Una segona fita important era trencar amb la política social anterior basada en el paternalisme i la beneficència, dotant de capacitat d'estudi, planificació i d'una nova metodologia de treball i d'organització els serveis socials. Aquesta metodologia havia de comptar amb una documentació unificada per a tots els professionals de l'Àrea, els equips interdisciplinaris que s'havien format i es preveïen formar. Es considerava que la creació d'aquest apartat documental milloraria la metodologia de treball de l'àrea i seria útil any rere any¹⁵¹³.

La modernització dels estudis i les aportacions més noves dins de la perspectiva que podríem enquadrar dins de plantejaments socialdemòcrates serien els eixos vertebradors d'aquesta transformació del model de beneficència franquista¹⁵¹⁴. Tant important com dotar de recursos a l'Àrea era canviar tot l'enfocament i les concepcions imperants.

També era clau pel nou equip realitzar una nova estructuració i dels serveis tècnics i administratius de l'Àrea "en els aspectes tècnics i administratius"¹⁵¹⁵.

Finalment, el quart gran objectiu va ser la "canalització de tot el treball que es va realitzant cap a la creació de Centres de Serveis Socials". El nou equip situava la creació d'aquests centres com el nucli físic de l'activitat i prestacions dels serveis socials -i la seva coordinació amb d'altres entitats- als barris o zones on es localitzarien¹⁵¹⁶. Hi havia una voluntat descentralitzadora molt clara per part de la direcció de serveis socials, per portar els serveis a prop dels ciutadans.

¹⁵¹¹ En parlarem més endavant sobre l'estat d'aquests centres.

¹⁵¹² ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Primer any d'ajuntaments...*, p. 5.

¹⁵¹³ *Ibid.*, pp. 61-62.

¹⁵¹⁴ *Ibid.*, p. 5.

¹⁵¹⁵ *Ibid.*, p. 6.

¹⁵¹⁶ *Ibid.*

Aquestes fites suposaven la transformació quantitativa i qualitativa dels serveis socials. No es podia negar l'ambició del nou equip, malgrat l'escassetat de recursos de tot tipus que patien. A més, van sorgir des del primer moment problemes burocràtics relacionats amb la manca de diligència dins l'Ajuntament que dificultava els passos de l'Àrea a diferents nivells, tant econòmics com organitzatius. Així mateix, durant l'any 1979 no existia un pressupost capaç de cobrir moltes de les activitats de l'Àrea, com la llar de Jubilats de Sant Pacià, acabada el maig de 1979 i que no tenia pressupost pel manteniment, el personal i el funcionament bàsic i que va ser inaugurada deu mesos més tard per aquesta causa. A moltes institucions, el treball que havien de fer tècnics professionals estava realitzat per auxiliars administratius i ordenances¹⁵¹⁷.

En el primer document de memòria de l'Àrea del primer any d'actuació política, a més dels objectius, també hi tenia un pes important la crítica directa a l'etapa Socias per la gestió enfront els moviments socials. Concretament es criticava durament la manera de fer de l'exalcalde en relació a les promeses i cessions que havia fet als moviments reivindicatius durant el seu mandat i que durant els primers passos de la democràcia municipal dificultaven la tasca d'organitzar coherentment la feina i estructurar el treball a nivell de barris: "Així ens trobem en moltes situacions de promeses fetes i no previstes, de locals cedits a les associacions de veïns de forma altruista i sense documents acreditatius; els veïns continuen exigint que l'Ajuntament 'pagui i calli', i això crea situacions difícils que impossibiliten el treball social"¹⁵¹⁸.

Aquestes paraules tan contundents ens ajuden a comprendre millor les contradiccions que es van viure durant els anys de l'alcalde Socias. Evidentment que el canvi i trencament respecte al model clàssic d'Ajuntament franquista va ser positiu des del punt de vista democràtic i que la força dels moviments veïnals va aconseguir en aquests anys una sèrie de conquestes importants, però s'hauria de tenir molt present la caracterització d'un mandat que es reconeixia a ell mateix com de curta durada -encara que es va allargar més dels sis mesos previstos per Socias- i que cercava legitimar-se en base a les relacions cordials amb els partits de l'oposició i l'associacionisme. Això va

¹⁵¹⁷ *Ibid.*, p. 7.

¹⁵¹⁸ *Ibid.*, p. 8.

afavorir una etapa que per a molts es considerada com magnífica per les reivindicacions veïnals i per la influència d'aquestes en la política municipal barcelonina, però que a la vegada, estava sustentada en base a l'excepcionalitat del moment històric i a un tacticisme de curt termini on imperava la necessitat per part del poder polític de no convertir a Barcelona en un focus de resistència envers al seu model de transició. És necessari tenir molt present aquesta realitat per entendre la caracterització del moment i la relació Ajuntament- associacionisme, que com veiem, no només s'ha de veure com un moment d'eufòria i apertura democràtica i que va suposar en ocasions greus problemes quan els nous equips democràtics i progressistes van prendre el control de la maquinària municipal i iniciaven les seves polítiques transformadores i de llarga projecció.

Pel que feia referència a la reestructuració i organització de l'Àrea, el mateix mes de juny de 1979 es van agrupar la Unitat Operativa d'Acció Social -que depenia de la Delegació de Promoció Ciutadana- amb l'Oficina de Coordinació que es va crear junt amb l'Àrea de Serveis Socials. A l'octubre, aquesta agrupació es va anomenar Unitat Operativa de Serveis Socials, el Negociat de Gestió Assistencial a Negociat de Gestió Social i l'Oficina de Coordinació a Oficina Tècnica de Serveis Socials¹⁵¹⁹. Acompanyant aquests canvis estructurals, es va impulsar la tecnificació de l'Àrea amb l'objectiu d'aclarir les funcions dels professionals, preparar l'expansió futura dels Serveis Socials i racionalitzar la seva gestió amb l'ajuda de controls de gestió i avaluacions de serveis¹⁵²⁰.

L'organització que va ser finalment aprovada constava d'una estructura política formada per la regidora Francesca Masgoret i la coordinadora de l'Àrea Rosa Domènech. El treball d'aquesta estructura eren la representació i direcció política de l'Àrea. La segona estructura era la tècnica-assistencial, formada al voltant de la Unitat de Serveis Tècnics Socials -de nova creació- i on la seva funció era executiva i d'assessorament dins de l'activitat assistencial. Finalment, hi havia una estructura administrativa, formada per una Unitat

¹⁵¹⁹ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Memòria 1980*. Ajuntament de Barcelona. Barcelona, 1980, p.9.

¹⁵²⁰ *Ibid.*, pp. 9-11.

Operativa d'Administració Social, que gestionava tots els centres i serveis de l'Àrea.

Per últim i com a part de les primeres mesures i canvis d'urgència, a nivell de reorganització administrativa i de control de gestió es van dur a terme diferents mesures i estudis per adaptar els recursos de l'Àrea cap als nous horitzons que es dibuixaven. Es va produir una reassignació d'una quinzena de funcionaris a noves funcions. També es va realitzar un estudi sobre la plantilla i les necessitats per l'any 1980 i sobre les dades estadístiques i econòmiques de 1979. Per últim, i en col·laboració amb dietistes vinculats a d'altres àrees de l'Ajuntament es van dissenyar nous menús tenint en compte la qualitat i l'equilibri nutricional per als menjadors, que en 1979 servien uns 1.000 menús cada dia¹⁵²¹.

El 1981 es va publicar la primera tirada de la revista municipal impulsada per l'Àrea de Serveis Socials, *Fer Ciutat*¹⁵²². Aquesta publicació actuava com a “portaveu de l'Àrea de Serveis Socials de l'Ajuntament de Barcelona”¹⁵²³. El primer text de la revista estava signat per Rosa Domènech amb el títol “El combat per la igualtat i la solidaritat” i a les seves línies apuntava diversos objectius que tenia la publicació com la millora de la comunicació entre els “treballadors socials” de l'Àrea i la tasca d'aquests a consolidar la democràcia a través dels Serveis Socials¹⁵²⁴. Al llarg de les seves pàgines i articles es van recollir durant anys, multitud d'experiències pràctiques sobre el treball de l'Àrea, entrevistes dels treballadors, articles de debat i reflexió etc. Va ser una proposta més dels Serveis Socials per vertebrar discurs i donar a conèixer a la ciutadania quina era la feina que s'impulsava des de l'Àrea i aportar reflexions i pensament crític en el món dels serveis socials.

Com hem indicat abans, una de les primeres preocupacions del nou equip era l'estat i el funcionament de les institucions que tractaven els sense sostre, gent

¹⁵²¹ *Ibid.*, pp. 15-16.

¹⁵²² CASTIELLA, Txema i CAPSADA, Jaume (coords.). *Barcelona: 20 anys de serveis personals 1979-1999*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1999, p. 24.

¹⁵²³ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Fer ciutat*, núm. 0, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1981.

¹⁵²⁴ *Ibid.*, p. 3.

gran o marginats, destacant: Alberg Nocturn (Valdonzella), Centre Assistencial Ciutadella (carrer Wellington) i la Llar d'Assistència Social d'Emergència (Torre Baró). En aquests centres hi regnava el desgavell organitzatiu ja que no existien dades classificatòries de les persones que hi eren acollides ni existia cap política de reinserció social "eren simples 'pàrquings' o magatzems on vivien barrejats vells, joves, malalts mentals, alcohòlics, drogoaddictes, etc."¹⁵²⁵

El nou equip va iniciar els estudis als centres i la població atesa i va donar el tret de sortida a la reconversió dels centres i els canvis en l'actuació respecte a aquests usuaris. Es va posar en funcionament un "nou circuit de marginals" format per l'alberg de Sant Joan de Déu i l'alberg del carrer Valdonzella - reconvertit- que passaria a ser Centre d'Acolliment i Diagnòstic, amb set tècnics -cinc assistents socials, un psicòleg clínic i un assistent social, responsables de tot el circuit- destinats a estudiar i a tractar les persones que arriben al centre¹⁵²⁶.

La Llar d'Assistència Social es reconvertiria en una residència per a gent gran "oberta i humanitzada", es farien obres per ampliar l'espai dels residents i els dos professionals un assistent social i un psicòleg clínic- s'encarregarien de l'estudi individualitzat dels residents per a una futura teràpia individual i grupal¹⁵²⁷.

Respecte al centre Ciutadella es va prendre la decisió que seria tancat el més aviat possible. Hi treballava només un assistent social i estava previst que la major part de gent gran passaria a la llar assistencial de Torre Baró i s'estudiaria una alternativa per a la resta de persones que hi residien¹⁵²⁸.

Molts anys després d'aquest període inicial de l'Àrea de Serveis Socials a l'Ajuntament de Barcelona, i arrel del gran impacte provocat arreu d'Espanya dins dels Serveis Socials, Demetrio Casado¹⁵²⁹ batejaria com "Escola Catalana

¹⁵²⁵ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Memòria 1980.*, p. 21.

¹⁵²⁶ *Ibid.*, pp.21-22.

¹⁵²⁷ *Ibid.*, pp.21-23.

¹⁵²⁸ *Ibid.*, pp.21-22.

¹⁵²⁹ Demetrio Casado Pérez (Segovia, 1934), doctor en Farmàcia i diplomad en Sanitat i Psicologia Industrial. Durant més de 45 anys va desenvolupar tasques en l'àmbit públic i privat a les àrees de sanitat, educació, treball i serveis socials.

de Serveis Socials" al projecte encapçalat per les socialistes catalanes, fruit d'una confluència pel treball comunitari, la vinculació militant de les professionals, la modernització tècnica i teòrica fruit de l'estudi de les experiències punteres internacionals i l'experiència de formació permanent amb el GITS¹⁵³⁰.

Per la seva banda, Antoni Vilà, expert sobre treball social i serveis socials, sostenia que la praxis política d'aquest model barceloní s'havia forjat sobre quatre eixos centrals, com la unificació i integració dels serveis socials, els centres municipals de serveis socials com a eina bàsica d'acció, la descentralització i la participació i en darrer terme, per la dignificació i la modernització dels serveis i equipaments¹⁵³¹.

¹⁵³⁰ CASADO, Demetrio i GUILLÉN, Encarna. *Introducción a los servicios sociales*. ACEBO, Madrid, 1987, pp. 137-140.

¹⁵³¹ VILÀ, Antoni. *Els serveis socials...*, p. 286.

10.3. El desplegament dels serveis socials. Drets, participació i comunitat

L'Àrea de Serveis Socials va ser capaç d'oferir molts serveis a la ciutadania¹⁵³². Alguns com l'atenció comunitària es centraven en la promoció sociocultural dels membres de la comunitat amb el treball en els CSS, a les Oficines dels Consells de Districte i els Centres d'Animació Comunitària. En altres ocasions i de manera permanent, tractaven diversos col·lectius amb dificultats i problemàtiques concretes. Ens centrarem en aquest punt en destacar els elements més importants durant el primer mandat dels principals col·lectius atesos per Serveis Socials¹⁵³³.

En el col·lectiu d'atenció a la infància, l'Ajuntament democràtic tenia en un primer moment un total de 358 places per acollir infants. A finals de 1979, 340 places estaven cobertes, 8 reservades per a una entrada immediata i 10 reservades per urgències¹⁵³⁴. A inicis de 1980 es van realitzar compres de pisos i obres d'adaptació per acollir els infants, situació que va provocar l'oposició i les protestes dels veïns dels barris de Sants i Poble Nou entre d'altres, que no volien joves conflictius als seus carrers. La situació durant el primer any no era positiva i l'Àrea va iniciar diversos estudis i valoracions per reconsiderar la seva línia educativa i les accions a prendre en el futur¹⁵³⁵.

Per part de l'esplai, l'any 1979 existien tres cases de colònies. A l'estiu, Can Puig -Bages- amb 1.251 estades, Can Girona -Sant Maria Martorelles- amb 3.115 estades i Sant Hilari Sacalm amb 2.273. L'any 1980 es van projectar reformes per poder-les fer servir durant tot l'any i ampliar la seva oferta en número de places. També i de manera conjunta amb l'Àrea de Joventut es van iniciar els contactes per tenir més oferta durant tot l'any 1980 i per organitzar activitats a tots els districtes de la ciutat, anomenats "Casals d'estiu". Això va

¹⁵³² Annex IX.

¹⁵³³ Col·lectiu de la infància, Tercera edat, Promoció de la Dona, Sense sostre o "marginats", disminuïts físics, disminuïts psíquics, prevenció delinqüència, drogodependències i el col·lectiu gitano.

¹⁵³⁴ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Primer any d'ajuntaments...*, p. 35.

¹⁵³⁵ *Ibid.*, pp. 35-36.

implicar que de manera paral·lela comencessin a partir de l'inici de 1980 els primers cursos de formació de monitors¹⁵³⁶.

També durant 1980, concretament el mes de juny, l'Àrea de Serveis Socials es va fer càrrec de la direcció de la gestió i directrius pedagògiques dels col·lectius després de no renovar el contracte que tenien amb CEFESA¹⁵³⁷. Els professionals de l'Àrea de Serveis Socials van poder comprovar que molts joves dels col·lectius havien estat internats per manca de recursos intermedis, com els centres de temps lliure¹⁵³⁸, d'ajuda a domicili o centres oberts¹⁵³⁹. Es a dir, no existia cap causa familiar greu per a l'internament, sinó que aquesta acció contundent es realitzava per una manca gravíssima d'uns recursos que eren molt més adients per als joves que l'internament¹⁵⁴⁰.

Es van iniciar les ajudes econòmiques a les famílies, els fills de les quals sortien del col·lectiu i anaven a reintegrar-se a casa seva. L'objectiu era impedir que les dificultats econòmiques desbordessin la capacitat de les famílies per tirar endavant amb la nova situació. També es van concedir ajudes -previ informes i supervisions- per pagar els llibres de l'escola o el menjador.

L'Àrea va donar suport a iniciatives de base per dur a terme activitats i formació de les comunitats que s'autoorganitzaven, com la iniciada per veïns de Torre Baró, Ciutat Meridiana i Vallbona per millorar la cura dels fills, les tasques domèstiques etc.¹⁵⁴¹

L'any 1981 es mantenien els 7 col·lectius d'infància en dificultat que existien, la residència juvenil, i la residència pre-juvenil, però es va passar d'un centre obert a tres¹⁵⁴².

¹⁵³⁶ *Ibid.*, pp. 37-38.

¹⁵³⁷ Centre de Formació d'Educadors Especialitzats.

¹⁵³⁸ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1981. Macroàrea de Serveis Personals*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona 1982, p. 177. Centres de temps lliure: dirigit a infants desatesos durant les hores extraescolars.

¹⁵³⁹ *Ibid.*, pp. 176-177. Centres Oberts: ajudes a la família i a l'escola. També s'oferia ajuda contra l'absentisme o l'escolarització però amb certes problemàtiques.

¹⁵⁴⁰ També es va fer càrrec del col·lectiu juvenil que depenia de l'obra Social d'Allotjament Juvenil. *Ibid.*, p. 177.

¹⁵⁴¹ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Memòria 1980.*, pp. 15-16.

¹⁵⁴² AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1981...*, p.177.

En el període 1980-1981 els estudis interns de l'Àrea van oferir una visió més realista de la situació de la infància en situació de risc d'exclusió social i es va poder iniciar el desplegament del Pla d'Infància que tenia dos objectius generals. En primer terme, evitar sempre que fos possible l'internament. Aquest solament és considerava acceptable quan el jove no podia romandre a casa per conflictes familiars greus o quan no quedava cap altre recurs social, exceptuant l'econòmic. El segon objectiu en cas d'internament era que l'estada fos el més curta possible¹⁵⁴³.

A més dels col·lectius i les residències, durant 1981 es van desplegar equips interdisciplinaris¹⁵⁴⁴ que es van ubicar en els CSS dels districtes I, II, V, VII, VIII, IX, X, XII. Aquests equips treballaven regularment amb els joves i a més realitzaven estudis sobre els infants assistits i les noves sol·licituds, assegurant que només hi accedien els joves que patien mancances greus¹⁵⁴⁵.

L'any 1982 els equips interdisciplinaris repartits en els CSS van consolidar la seva feina amb l'atenció als infants, amb més de 366 joves atesos i a 257 famílies. Paral·lelament a les residències infantils es van atendre 141 infants i 53 famílies, als centres oberts, 138 infants i 48 famílies i pel que feia referència als centres oberts subvencionats, 255 infants van rebre atenció¹⁵⁴⁶.

Aquest 1982 es van publicar els primers informes sobre la problemàtica dels infants atesos pels serveis socials. Un 63,6% tenien dificultats importants respecte a la socialització -inadaptació escolar, carències afectives, trastorns de conducta...-, l'11% dels infants es trobaven classificats com "en conflicte social" i sobretot es relacionaven amb un comportament molt agressiu, absentisme escolar, fugides de domicili etc. Un 9,4% classificats com "en explotació", actuaven dins de la prostitució, com a traficants de droga o en la mendicitat i finalment un 3,3% eren drogodependents¹⁵⁴⁷.

¹⁵⁴³ *Ibid.*, p. 176.

¹⁵⁴⁴ Anomenats SAI o Servei d'Atenció a la Infància.

¹⁵⁴⁵ *Ibid.*, p. 177.

¹⁵⁴⁶ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982. Macroàrea de Serveis Personals*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona 1983, pp. 285-286.

¹⁵⁴⁷ *Ibid.*, pp. 286-287.

L'any 1983, a més de continuar enfortint els serveis als infants, es va iniciar el programa de comunitats rurals, dirigit a adolescents amb deficiències de l'educació socialitzadora o que no havien assolit uns mínims en autonomia personal. També es va iniciar el Projecte 0, realitzat en els centres Sagrera, Les Corts i Sant Martí. Aquest projecte consistia en el contacte amb les mares en el moment del naixement del fill, amb l'objectiu de detectar possibles problemes socials i també descobrir les mares que estaven interessades en una formació personal per ajudar-les en la seva nova posició¹⁵⁴⁸.

També el mateix 1983 es va iniciar el servei d'acolliment familiar. A partir de la necessitat expressada pels professionals, que proposaven les famílies d'acollida com una alternativa molt més desitjable que l'internament a les institucions¹⁵⁴⁹.

Un altre col·lectiu prioritari del treball dels Serveis Socials va ser la tercera edat. Els espais físics per tractar amb aquests usuaris eren els casals d'avis i les mini-residències. L'Àrea de Serveis Socials comptava en els seus inicis a mitjan 1979 amb 9 casals d'avis -1.370 places i 8.950 socis- i 3 mini-residències¹⁵⁵⁰, amb una capacitat per a 52 persones i que a finals de 1979 es trobaven ocupades 42 places¹⁵⁵¹. L'Àrea de Serveis Socials va iniciar la redacció d'unes normes "d'organització i funcionament" dels casals d'avis i l'estudi de la reorganització dels descomptes en el transports públic. També es van iniciar els treballs per crear espais de trobada i futurs consells assessors per a nous casals com el "Dr. Josep Trueta" -Districte V- i la residència "Fonda Ripoll" al Districte XII. En aquest sentit, es va promoure una animació comunitària als casals i també es preveia la inauguració del Casal dels Avis Lull-Prim al Districte X. Es cercava que els propis usuaris tinguessin un paper participatiu en la presa de decisions de la vida dels casals. Per orientar la política municipal

¹⁵⁴⁸ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1983-1984. Macroàrea de Serveis Personals*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona 1986, p. 330.

¹⁵⁴⁹ *Ibid.*, pp. 331-334. El projecte es va elaborar abans d'estiu i es va iniciar el setembre de 1983. Inicialment tenia lloc al Raval, Ciutat Vella i la Barceloneta.

¹⁵⁵⁰ 9 casals: Dte. II Port Rosal, Dte. IV: Comerç, Dte. V: Joaquim Costa, Dte. VII Hostafrancs, Dte. VIII Gràcia - Mozart, Dte. IX Canyelles, Dte. X Poble Nou - Taulat Mogenti 3 petites residències. Victòr Català 16 places, Layes: 22 places, primer de maig 26 places.

¹⁵⁵¹ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Primer any d'ajuntaments...*, p. 19. Poc mesos després s'incorporaria el servei d'ajuda a la llar.

respecte a la tercera edat, es va formar un Consell Assessor amb la participació de representants de la "Coordinadora de Vells" i dels centres municipals així com dels sindicats UGT i Comissions Obreres¹⁵⁵².

El següent any de mandat, es va continuar la descentralització i participació de la tercera edat en la formació d'espais de debat i de proposta d'activitats als barris i pels Casals Municipals¹⁵⁵³. Encara en el mateix 1980, cinc petits casals van ser transferits del Patronat Municipal de l'Habitatge: Polvorí i La Vinya del Districte II, Baró de Viver, Trinitat Nova i Bon Pastor -Districte IX- i va tenir lloc la inauguració del Casal Dr. Trueta al Districte V i del Casal Llull-Prim al Districte X, en substitució del petit casal del carrer Mogent¹⁵⁵⁴.

Malgrat aquestes iniciatives, les dificultats econòmiques i la manca de personal preparat, així com la lentitud del funcionament burocràtic, paralizzava o alentia la realització de projectes¹⁵⁵⁵, però la planificació millorava i es va aconseguir la implicació de molts usuaris en la participació activa enfocada a resoldre les seves pròpies demandes i a la col·laboració amb organismes públics, municipals o de districtes a partir de comissions i subcomissions, amb la perspectiva de que els casals caminessin cap a un model participació dels seus usuaris, amb l'elaboració de normes, comissions executives, programes etc.¹⁵⁵⁶

Durant els anys següents es va ampliar l'oferta de residències, inaugurant noves, habilitant pisos i casals per millorar la integració als barris. Si l'any 1979 com hem indicat, hi havia 9 casals i 3 petites mini-residències, l'any 1980 eren 16 casals i 4 residències i el següent any la xifra havia pujat a 19 casals i 7 residències¹⁵⁵⁷.

Finalment, una de les novetats de l'any 1981 va ser la targeta rosa. El seu precedent era el passí verd, impulsat l'any 1975 i que permetia que els jubilats utilitzessin gratuïtament el transport públic dins d'una franja horària. Amb la

¹⁵⁵² *Ibid.*, p. 20.

¹⁵⁵³ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Memòria 1980.*, pp. 19-20.

¹⁵⁵⁴ *Ibid.* , pp. 22-23.

¹⁵⁵⁵ *Ibid.*, p. 26.

¹⁵⁵⁶ *Ibid.*

¹⁵⁵⁷ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1981...*, p.181.

targeta rosa desapareixia la limitació horària i s'establia la gratuïtat per assistir als museus municipals i el Parc Zoològic¹⁵⁵⁸.

En aquest període, els barris amb més població que superava els 65 anys eren els de Dreta del Eixample amb 13.229 persones (23,1%), Ciutat Vella amb 11.227 (22.1%) i El Raval amb 10.598 (21.7%), mentre que els que tenien menys població de la tercera edat eren Nou Barris amb 10.362 (6.9%), El Carmel amb 3.440 (6.9%) i la Zona Franca - Port amb 1.763 (6.2%)¹⁵⁵⁹.

Al finalitzar l'any 1982, es trobaven actives 8 residències¹⁵⁶⁰ de l'Àrea de Serveis Socials amb un total de 385 places¹⁵⁶¹. Els esforços per expandir l'oferta residencial pels districtes de la capital catalana comportaven una ampliació i descentralització notable de les places.

Respecte als casals, l'any 1983 es va assolir 19.875 socis, repartits en 24 casals que tenien una ampla oferta d'activitats, a partir de les demandes dels propis usuaris i que es concretaven en activitats d'art, esport, conferències, jardineria, ioga etc.¹⁵⁶²

El suport a les problemàtiques de la dona va ser un altre camp d'acció dels Serveis Socials de Barcelona. Es va cercar la coordinació amb el grup de planificació familiar del Centre de Torre Llobeta que es va veure sobrepassat davant la problemàtica del seu entorn. També es va teixir en el treball conjunt institucional entre l'Àrea de Sanitat i la de Serveis Socials per la política a seguir en l'àmbit de la planificació familiar¹⁵⁶³.

Serveis Socials també va iniciar, el mateix any 1979, el contacte amb grups feministes per dur a terme projectes a nivell de barri com la informació sobre

¹⁵⁵⁸ *Ibid.*, p.185.

¹⁵⁵⁹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982...*, p.289.

¹⁵⁶⁰ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1983...*, pp. 334-335. Hi havia quatre tipus de residències, les de zona, les mini-residències, la residència-institució i la macro-residència.

¹⁵⁶¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982...*, p. 291. Llar Assistencial Vallbona (servei ciutat) 150 places. Vista-rica (servei ciutat) 50 places. Francesc Layret (servei ciutat i districtes) 60 places. Parc del Guinardó (Districte XII) 45 places. Montseny (Districte X) 23 places. 1er de maig (Districte IX) 26 places. Victor Català (Districte III) places 16. Laies (Districte III) 15 places. L'any 1983 les places serien 341 però distribuïdes en 10 residències. AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1983...*, p. 338.

¹⁵⁶² *Ibid.*, pp. 340-341.

¹⁵⁶³ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Primer any d'ajuntaments...*, p. 39.

possibilitats de formació professional, la promoció de serveis socials al barri, la resolució de consultes, el tractament al voltant de la problemàtica dona-família, dones-prostitució i estudis sobre problemes com l'absentisme escolar, l'educació dels fills i filles amb diversitat funcional etc. Conjuntament amb l'Àrea de Cultura i dins el marc de les festes majors dels barris, es van preparar actes per a la dona, cinema feminista etc.¹⁵⁶⁴

En un mateix pla, es va aprovar que quan els CSS fossin operatius, es durien a terme activitats com les de planificació familiar, informació i assessoria especialitzada en temes específics de la dona -jurídica laboral, jurídica civil. regim matrimonial, divorci, maltractament, violacions, pàtria potestat filiació, tuteles i adopcions-, programes d'ensenyament per a dones en coordinació amb l'Àrea d'Ensenyament, organització de xerrades i serveis de menjador per a les dones amb problemàtiques complexes com les que havien patit presó etc.¹⁵⁶⁵

A mig termini es va aprovar la creació d'un centre de documentació sobre temes de la dona, la promoció d'estudis sobre temes específics i l'organització d'algun programa per a la dona als mitjans de comunicació, com la radio i la televisió Mentre que a llarg termini es defensava la creació d'una llar per acollir temporalment a dones amb problemes -com joves embarassades-, la creació d'un centre de repòs per a mares de família que patien estrès¹⁵⁶⁶.

Respecte a la coordinació des de l'Ajuntament amb d'altres espais, l'Àrea de Serveis Socials proposava una relació de coordinació a dos nivells. En un primer nivell amb les dones representants dels partits polítics presents a l'Ajuntament i les organitzacions feministes legalitzades. En segon terme, una coordinació entre les vocalies de dones integrades en les comissions de treball dels Consells de Districtes i la Coordinadora de la Comissió de Serveis Socials amb l'Àrea de Serveis Socials¹⁵⁶⁷.

No serà fins 1980 quan es començaran a concretar de manera pràctica el treball previ amb l'associacionisme per part dels Serveis Socials. Podríem

¹⁵⁶⁴ *Ibid.*, p. 40.

¹⁵⁶⁵ *Ibid.*, p. 41.

¹⁵⁶⁶ *Ibid.*

¹⁵⁶⁷ *Ibid.*, p. 42.

resumir aquest treball entre l'Àrea i els moviments socials en cinc vies. Una via va consistir en crear grups de treball després de reunions amb associacions feministes i comissions de la Dona de diversos partits. Això serviria per crear comissions de treball específiques, per tirar endavant mitjans de comunicació, accions públiques, estudis sobre diferents problemàtiques etc.¹⁵⁶⁸ Una segona via va avançar en la celebració de xerrades i cursets de formació¹⁵⁶⁹ a petició de les vocalies de dones de les associacions de veïns¹⁵⁷⁰. La tercera via es basava en jornades de treball i estudi, trobades feministes etc.¹⁵⁷¹ Una altra via va consistir en programes de formació i promoció de la dona -classes de tall i confecció, informació sexualitat i anticonceptius, cursos de ceràmica, ioga, assessoria jurídica- duts a terme en els centres d'animació comunitària "La Vinya" i "Ancora" del Districte II¹⁵⁷². Finalment, i a partir de les demandes de la Vocalia de Dones del Polígon Canyelles, es van emprendre els passos necessaris per crear un centre de planificació familiar. La caracterització concreta d'aquest centre s'estava elaborant a partir del diàleg amb la gent del barri a partir de xerrades i entrevistes dutes a terme per l'Àrea de Serveis Socials¹⁵⁷³. Abans d'acabar l'any, entraria en funcionament el Centre per a la Dona a Canyelles¹⁵⁷⁴.

El desplegament de les línies bàsiques ja s'havia realitzat en el període 1979-1980 però les memòries de l'Àrea de Serveis Socials ens aporten informació rellevant sobre la pràctica als centres dels diferents barris. Per exemple al centre "Àncora", es parlava que els canvis rellevants duts a terme durant l'any 1981 van ser respecte a la programació, que durant els primers mesos de la seva existència només realitzava sessions de "tall i confecció". Finalment, es

¹⁵⁶⁸ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Memòria 1980.*, pp. 27-28.

¹⁵⁶⁹ Formació sobre la maternitat, la planificació familiar, els anticonceptius etc.

¹⁵⁷⁰ *Ibid.*, pp. 28-29.

¹⁵⁷¹ *Ibid.*, p. 30.

¹⁵⁷² *Ibid.*

¹⁵⁷³ *Ibid.*, pp. 31-32.

¹⁵⁷⁴ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1981...*, p.186.

van anar incorporant les activitats de promoció de la dona previstes en un primer moment com les indicades abans¹⁵⁷⁵.

Respecte al treball en els mitjans de comunicació, l'any 1981 no només es va ampliar el temps del programa setmanal sobre la dona a Ràdio 4, sinó que també va passar d'un format purament informatiu a incorporar debats i assessorament directe a partir de les moltes trucades que rebia el programa¹⁵⁷⁶.

Com a novetat dins del mateix any, es va realitzar per iniciativa de l'Àrea de Serveis Socials, amb la col·laboració de diferents grups feministes, la Setmana de Participació de la Dona que va tenir lloc del 21 al 26 d'abril i on es van realitzar debats, taules rodones, passi de pel·lícules, representacions teatrals i altres accions que tenien com a eix central el paper de la dona¹⁵⁷⁷.

Si bé l'any 1981 va acabar amb el ple funcionament dels centres de la dona "La Vinya", "Ancora" i el del barri de Canyelles, al llarg de l'any 1982, quatre centres de serveis socials van iniciar o consolidar una part dels seus serveis dedicada a la promoció de la dona, com el Centre de Serveis Socials GARBI -grups de ioga, assessoria jurídica...-, el Centre de Serveis Socials "Cotxeres de Sants" -gabinet d'informació sexual i mètodes anticonceptius...- el Centre de Serveis Socials "Erasmus Janer" -informació sexual, psicoteràpia...- i el Centre de Serveis Socials "Sant Martí" que oferia assessorament jurídic, dinàmiques de grup etc.¹⁵⁷⁸

En el darrer any del primer mandat democràtic, es van continuar ampliant els serveis i les activitats dedicats de manera específica a la dona. Per exemple, la Comissió de Mitjans de Comunicació¹⁵⁷⁹, va ampliar la participació als mitjans

¹⁵⁷⁵ *Ibid.*

¹⁵⁷⁶ *Ibid.*

¹⁵⁷⁷ *Ibid.*, p. 187.

¹⁵⁷⁸ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982...*, p. 300.

¹⁵⁷⁹ On ja participaven el Consell de Dones, l'Associació Catalana de la Dona, Dones de Catalunya, A.P.D.E. Don-na, Grup l'Alba, Mitjans de comunicació de la UAB, Ràdio Eivissa i activistes independents.

més enllà del programa dels dimecres a Ràdio 4 per la tarda, amb un altre a mitjanit i a *Temps obert* es va realitzar l'espai "La dona ara"¹⁵⁸⁰.

El Centre d'Informació i d'Urgència per a la Dona (CIUD)¹⁵⁸¹ va inaugurar-se el 20 de novembre de 1982. Aquest centre, comptava amb la participació del grup Alba i centrava la seva activitat en l'atenció bàsica per a dones maltractades i/o violades¹⁵⁸².

"Aquest era un tema que ens preocupava molt. Intuíem que hi havia moltes dones en aquesta situació. Però no disposàvem de cap informe i molt menys de estadístiques. Era un problema que es considerava que devia romandre en l'àmbit de la vida privada de les persones. Entorn a l'any 1981, la Gloria Rubiol -que residia temporalment al EE.UU.- em fa arribar documentació d'un Congrés realitzat al EE UU sobre el maltractament a les dones. Les dades eren molt eloqüents i pensàvem que la situació a Espanya no seria millor que la americana, per lo que vàrem decidir fer una prova i posar en marxa el servei, malgrat la oposició que trobarem dins una part de l'Ajuntament. El transcurs dels anys ens ha donat malauradament la raó"¹⁵⁸³.

Al llarg del seu primer any d'existència, el CIUD va obrir 200 informes sobre casos de violència, es va donar informació jurídica a 300 persones i va respondre consultes de més de 1.500 trucades telefòniques¹⁵⁸⁴.

Les dades del centre sobre les dones víctimes de la violència masclista situaven un perfil majoritari de dona maltractada, entre 20 i 40 anys, casada i migrant o filles de migrants d'Espanya, sense estudis primaris i majoritàriament treballaven en tasques domèstiques o estaven a l'atur¹⁵⁸⁵.

El 75% de les consultes corresponia a maltractaments físics i les investigacions apuntaven a que majoritàriament s'associava l'alcoholisme del marit a la causa

¹⁵⁸⁰ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1983...*, pp. 344-345.

¹⁵⁸¹ Ubicat al Centre de Serveis Socials "Erasmus Janer".

¹⁵⁸² AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1983...*, p. 397.

¹⁵⁸³ Francesca Masgoret Llardent, entrevista amb l'autora (29/12/2016).

¹⁵⁸⁴ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1983...*, p. 346.

¹⁵⁸⁵ *Ibid.*, pp. 397-398.

de la violència masclista. També les recerques del centre apuntaven a que es tractava majoritàriament d'una violència de llarga duració¹⁵⁸⁶.

“Des del punt de vista econòmic, aquestes dones no tenen pràcticament recursos i la majoria d'elles no saben quins són els ingressos reals del seu marit i ignoren les lleis que les emparen”¹⁵⁸⁷. És a dir, aquest servei ajudava principalment les dones dels sectors populars que eren les principals víctimes i no disposaven de les eines necessàries per fer front a la violència masclista.

El Patronat Municipal de l'Habitatge va passar a l'Àrea de Serveis Socials cinc locals que tenia com a centres socials en els barris de Trinitat Nova, Baró de Viver, La Vinya, Eduard Aunós i Can Clos. Les Juntes que presidien aquests espais tenien una majoria de membres de les diverses associacions de veïns. La majoria de les activitats que es feien allà eren acollir reunions d'aquestes associacions malgrat que inicialment l'objectiu era que tinguessin lloc moltes més activitats enfocades a la "promoció sociocultural dels membres de la comunitat", a més l'estat de conservació era dolent i es necessitaven dur a terme reformes i rehabilitacions¹⁵⁸⁸.

Serveis Socials va decidir que a més de mantenir les activitats que ja es realitzaven es podien promoure activitats que eren competència de la pròpia Àrea. Es van establir canals de comunicació amb les juntes per parlar dels futurs canvis i de l'elaboració d'unes normes genèriques de funcionament. Per a l'any 1980, es preveia dotar els centres amb un petit nucli de professionals per iniciar les activitats de l'àrea que es consideressin adients¹⁵⁸⁹.

Respecte als CSS, l'Àrea establí com a objectiu a llarg termini que hi hagués un CSS a cada barri. Per iniciar aquest procés va apostar per impulsar un CSS a cada districte amb un petit equip de professionals. Aquests CSS estarien oberts a tothom del barri, oferint dos tipus de serveis, els promoguts per l'Àrea de Serveis Socials i pels propis veïns. A més dels professionals existents i dels que havia rebut l'Àrea transferits d'altres espais com el Patronat de l'Habitatge, es van obrir concursos per sumar contractar nous professionals. També es van

¹⁵⁸⁶ *Ibid.*, pp. 399-400

¹⁵⁸⁷ *Ibid.*, p. 400.

¹⁵⁸⁸ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Primer any d'ajuntaments...*, p. 31.

¹⁵⁸⁹ *Ibid.*, p. 32.

iniciar les obres per reconvertir els centres socials del Patronat de l'Habitatge en centres d'animació comunitària. Es va aprovar la creació de dos centres de serveis socials com a prova pilot. Un al Districte V -Erasmus Janer- i un altre al Districte IX de Canyelles - Pau Casals¹⁵⁹⁰.

El Servei d'Atenció Comunitària (SAC) tenia la funció de tenir cura de tot el que feia referència als CSS en un sentit ampli, és a dir, entraven en les responsabilitats del SAC, les Oficines dels Consells de Districte, els Centres d'Animació Comunitària, i els CSS. El 1980 hi havien 13 Oficines, 6 Centres d'Animació, 1 centre que actuava en part com a CSS -el del carrer Mogent, que inicialment feia un servei de treball social polivalent i per a la infància- i dos centres que serien pròpiament els primers CSS construïts, com el CSS "Erasmus Janer" al Districte V i el CSS "Pau Casals" al Districte IX-Nord¹⁵⁹¹.

Un altre col·lectiu que va situar l'Àrea de Serveis Socials com a prioritari serien els sense sostre, que en aquell context eren anomenats oficialment com "marginats". Durant el període 1979-1980 es van centrar els esforços en aquest àmbit per a dur a terme una millora en els serveis que es duïen a terme en els tres centres que havia heretat l'Àrea, els albergs Valdonzella, Wellington i la Llar Vallbona. La dinàmica anterior consistia en acollir les persones sense sostre durant quinze dies i posteriorment havien d'esperar un mes per a que una nova acollida fos possible¹⁵⁹².

Serveis Socials rebutjava aquest "model" d'acollida, ja que només servia per pal·liar una mica les dures condicions dels usuaris a la vegada que perpetuava la seva condició, sense cercar una alternativa que tingués per objectiu la rehabilitació de la condició de les persones sense sostre¹⁵⁹³.

El nou equip va apostar fort per l'atenció "individualitzada, orientativa i rehabilitadora" a partir d'un equip d'assistents i un psicòleg, la normalització amb el tracte amb els acollits i la remodelació dels edificis perquè els acollits gaudissin d'un espai de privacitat. Aquest darrer aspecte va ser una aportació basada en l'experiència de Sant Joan de Déu.

¹⁵⁹⁰ *Ibid.*, pp. 33-34.

¹⁵⁹¹ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Memòria 1980.*, p. 56.

¹⁵⁹² *Ibid.*, p. 60

¹⁵⁹³ *Ibid.*

A tall d'exemple, durant 1980 van ser ateses de manera centralitzada pel Centre de Diagnòstic Valldonzella 1.752 persones. La distribució i orientació va ser la següent: El 45% van ser atesos Centre d'Acollida Valldonzella, el 12,8% van ser orientats al Centre Assistencial Ciutadella, l'1,5% a la Llar Vallbona. El 17,3% a l' Alberg de Sant Joan de Déu. 17,3%, 1,8% van ser repatriats, un 0,8% retornats a la família 0,8%. El 18,5% no van utilitzar cap servei. Dins d'aquesta dada, un 1,5% van ser conduïts per la Guardia Urbana, un 3% van ser enviats a d'altres centres, un 1,5% no es va presentar als centres i el 12,5% no van ser acceptats als serveis. Finalment, del 2,3% del total, no hi consten més dades¹⁵⁹⁴.

Però el canvi radical en l'enfocament i el treball amb els usuaris patia dificultats importants, a part dels recursos escassos, hi havia practiques del tot inacceptables que s'havien consolidat durant el règim franquista. El Centre Assistencial Ciutadella, situat al carrer Wellington, era utilitzat com un espai per "encobrir els dèficits sanitaris de la nostra ciutat". Això era degut a que només un 20% dels usuaris eren sense sostre. Hi havia molts usuaris que estaven convalescents d'una operació (25%), malalts psiquiàtrics (12%) o que patien altres malalties (8%). La resta era gent tercera edat sense altra residència on anar, sense mitjans econòmics i sense nucli de referència familiar¹⁵⁹⁵.

Com a d'altres dificultats també es parlava de manca d'implicació per part d'alguns sectors del funcionariat en els nous objectius de l'Àrea així com en la formació i en l'experiència dels equips tècnics per dur a terme tasques i objectius per primera vegada i sense referències o exemples¹⁵⁹⁶.

L'Àrea de Serveis Socials celebrava que al llarg de 1981 s'havien superat les dificultats més importants per a "la normalització dels serveis". Fins aquell moment, la funció assistencial havia de coexistir amb la repressió de la mendicitat i de la indigència als mateixos centres. La creació del Centre de Retenció de la Mendicitat (CRM) sota tutela de Guàrdia Urbana i la desaparició dels calabossos de Valldonzella, que s'havien reconvergit en infermeries, van

¹⁵⁹⁴ *Ibid.*, p. 61.

¹⁵⁹⁵ *Ibid.*, p. 63.

¹⁵⁹⁶ *Ibid.*, p. 64.

afavorit l'ingrés en els centres de població mes jove i que reincidien molt menys¹⁵⁹⁷.

Un altre aspecte important va ser el tancament definitiu del Centre Assistencial Ciutadella i el canvi progressiu de mentalitat per part de la policia de dur a terme una política repressiva de la mendicitat exercida pels gitanos i permissiva amb els que no ho eren¹⁵⁹⁸.

Finalment, es situava com un canvi important durant aquell 1981, la reestructuració del organigrama del Àrea i la inclusió de l'Àmbit de "marginats" i el Negociat d'Urgències Socials en la Direcció Superior de Serveis Socials de la Ciutat i el corresponent pas del Servei Tècnic i el Servei Permanent a l'esmentada Direcció. Això significava una normalització plena de l'antiga actuació de l'àmbit dels "marginats" i un augment sensible dels recursos¹⁵⁹⁹. També en aquell any es van ampliar més espais d'alberg i menjador, cambres de bany i serveis de rentat i planxat de roba per als usuaris¹⁶⁰⁰:

Respecte l'any 1982, l'element més destacat va ser el canvi de tendència en la presència d'indigents i mendicants pels carrers de Barcelona. Si bé durant el període 1979-1981, la xifra oscil·lava entre 1.500 i 2.000, l'any 1982 va baixar a 680. El motiu va ser la separació de funcions entre Guardia Urbana i els Serveis Socials. L'entrada als albergs va ser "plenament voluntària", el compromís en el procés de rehabilitació i l'acompliment més efectiu per part de la Guàrdia Urbana de la prohibició sobre la mendicitat en la via pública va impulsar que les persones mendicants es decidissin a millorar la seva situació o marxar a d'altres ciutats on fos més fàcil exercir la mendicitat o romandre en la indigència¹⁶⁰¹.

L'any següent, es van continuar ampliant els serveis i el personal dedicat a millorar l'atenció d'aquest col·lectiu. També es van publicar els primers estudis sobre les característiques de les persones que vivien en la indigència. Un 77%

¹⁵⁹⁷ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1981...*, p. 208.

¹⁵⁹⁸ *Ibid.*

¹⁵⁹⁹ *Ibid.*

¹⁶⁰⁰ *Ibid.*, pp. 208-209.

¹⁶⁰¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982...*, p. 313.

eren homes i la franja d'edat majoritària era dels 26 als 40 anys, representant el 37% del total de persones qualificades com a "marginats". La procedència es distribuïa amb un 18,6% de Barcelona i la seva província, un 6,8% de la resta de Catalunya, un 57% de la resta de l'Espanya i un 17% era de procedència estrangera¹⁶⁰². A més, les problemàtiques tractades pels serveis socials eren múltiples. Persones que pernoctaven de manera temporal o persones que havien perdut la feina i no disposaven de lligams familiars. També existien els casos de persones que es trobaven en condicions físiques molt dolentes i necessitaven recuperar-se durant uns dies o fins i tot grups familiars sencers o malalts psiquiàtrics que han estat rebutjats per les famílies i que no compleixen els requeriments per a ser internats¹⁶⁰³.

Serveis Socials va iniciar contactes amb representants -Comissió Gestora de representant de l'Assemblea de Disminuïts Físics- de grups de base i pares i mares dels disminuïts físics menors de Barcelona. Conjuntament amb el Gabinet provincial del Servei de Recuperació i Rehabilitació de Minusvàlids Físics i Psíquics (SEREM) va començar a redactar un cens de disminuïts físics a la ciutat de Barcelona¹⁶⁰⁴.

La Comissió formada per l'Àrea de Serveis Socials de l'Ajuntament, la Comissió de l'Assemblea de Disminuïts Físics i el SEREM, van acordar quatre punts de diverses tasques a realitzar. La inclusió en els fulls del padró de l'any 1980 d'un espai per als diferents tipus de disminuïts "D.F: amb cadira de rodes, sense. Disminuïts Psíquics, Disminuïts Sensorials, Paralítics Cerebrals"¹⁶⁰⁵.

En segon terme es va acordar l'establiment d'un Banc de dades referent a la problemàtica dels disminuïts físics i en tercer lloc, la realització d'una enquesta "pilot" als disminuïts físics i les seves famílies per aprofundir en el coneixement de la seva realitat. Finalment es va acordar la realització d'una campanya descentralitzada de sensibilització i conscienciació.

També l'Àrea va realitzar contactes amb diverses àrees de l'Ajuntament com Transports i Habitatge per estudiar els criteris de futures adaptacions i

¹⁶⁰² AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1983...*, pp. 376-377.

¹⁶⁰³ *Ibid.*, pp. 377-378.

¹⁶⁰⁴ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Primer any d'ajuntaments...*, p. 25.

¹⁶⁰⁵ *Ibid.*

ampliacions per millorar la mobilitat i augmentar el nombre d'habitatges destinats a aquest col·lectiu¹⁶⁰⁶.

L'any 1980 es va dur a terme la primera campanya de sensibilització sobre la problemàtica dels disminuïts físics. El seu eslògan va ser "Fes el primer pas!" i la imatge era una persona amb diversitat funcional que exigia els seus drets demanant informació sobre els microbusos, la targeta d'aparcament i els habitatges adaptats. L'impacte va ser notori i es van aconseguir les dades de 3.186 persones en la primera fase de la campanya¹⁶⁰⁷.

Respecte a les barreres arquitectòniques, es considerava que hi havia molt poca sensibilització en aquest aspecte, malgrat que hi havia una sèrie d'ordenances en aquest sentit per part de l'Ajuntament de Barcelona¹⁶⁰⁸. Es van impulsar iniciatives dirigides a millorar la vida de les persones amb diversitat funcional a partir d'estudis descentralitzats als barris¹⁶⁰⁹.

El mateix mes de gener de 1981 es va constituir el Patronat Municipal de Disminuïts Físics¹⁶¹⁰. Aquest Patronat actuava sobre diferents àmbits com l'ordenança municipal, la supressió de barreres arquitectòniques a la via pública, el servei porta a porta per a disminuïts físics molt aguts a partir de microbusos adaptats o l'exempció del pagament impost municipal circulació per als vehicles d'aquest col·lectiu¹⁶¹¹.

L'any 1981 també es va concretar la proposta per adjudicar 20 pisos adaptats construïts pel Patronat de l'Habitatge i l'any 1982 es van posar en servei dos pisos-residència de quatre persones cada un i d'una residència privada de 20 places¹⁶¹².

¹⁶⁰⁶ *Ibid.*, pp. 25-27.

¹⁶⁰⁷ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Memòria 1980.*, pp. 35-36.

¹⁶⁰⁸ 28 de desembre de 1978, aprovada per la Comissió executiva, sobre la supressió de totes les barreres arquitectòniques a la via pública i pel Consell Plenari del 27 de març de 1979.

¹⁶⁰⁹ *Ibid.*, pp. 39-40.

¹⁶¹⁰ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1981...*, p.191. La seva Junta Rectora formada per 6 representants de diverses àrees de l'Ajuntament, per 3 representants de l'Assemblea de Disminuïts Físics i tres representants de l'Assemblea de Pares de Disminuïts Físics. La plantilla amb que comptava era de 4 treballadors, encarregades de temes executius.

¹⁶¹¹ *Ibid.*, pp. 191-192.

¹⁶¹² *Ibid.*, p. 194.

El fet més important del període 1982-1983 va ser la descentralització de serveis als barris a partir dels CSS. En tots els CSS hi havia Serveis d'Atenció a Disminuïts (S.A.D.) formats per tècnics que facilitaven informació i orientació als usuaris sobre els serveis de transports, targetes de tolerància en els aparcaments, ajuda a domicili entre molts d'altres¹⁶¹³.

Respecte a les persones amb discapacitat psíquica, l'Àrea de Serveis Socials va començar a treballar colze a colze amb la Comissió Gestora del Patronat de Disminuïts Psíquics¹⁶¹⁴. Abans del nomenament d'un gestor per part de l'Ajuntament, l'equip de serveis socials va estudiar els estatuts i va convèncer als membres del Patronat de fer algunes modificacions¹⁶¹⁵ i fer una redacció sobre els principis rectors del Patronat, basats en el coneixement de la realitat social, la planificació, la coordinació, la participació, la descentralització, la sectorialització, la responsabilitat pública, la normalització, la participació a la vida comunitària i la integració¹⁶¹⁶.

L'Àrea va marcar-se objectius en diferents etapes. A curt termini defensava l'aprovació del Patronat de Disminuïts Psíquics, la realització d'un estudi per conèixer els recursos i necessitats existents i l'assessorament a escoles i tallers. També considerava la coordinació entre diferents òrgans de l'administració per millorar la resposta als reptes de l'àmbit i l'elaboració d'un cens de disminuïts psíquics¹⁶¹⁷.

A mig i llarg termini proposava la realització de campanyes de prevenció pels mitjans de comunicació, l'estudi i reforma de la legislació i en posar en marxa el servei d'ajuda a domicili. També es plantejava la sectorialització dels serveis - orientació, diagnosi i tractament- per barris¹⁶¹⁸.

¹⁶¹³ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982...*, pp. 34-35.

¹⁶¹⁴ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982...*, p. 28. Aprovat pel ple municipal del 31 de juliol de 1978.

¹⁶¹⁵ *Ibid.* L'article 8, preveia que la Junta Rectora seria formada per 9 pares, 5 tècnics i 3 membres de l'Ajuntament. La proposta de Serveis Socials era de 3 pares i mares, 3 tècnics i 4 membres de l'Ajuntament.

¹⁶¹⁶ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Primer any d'ajuntaments...*, p. 29.

¹⁶¹⁷ *Ibid.*, pp. 28-29.

¹⁶¹⁸ *Ibid.*, pp. 29-30.

L'11 de juliol de 1980 es va aprovar el Patronat Municipal de Disminuïts Psíquics. En el plantejament escrit del Patronat s'afirmava que el problema del deficient mental "no era solament un problema familiar o escolar, sinó que afectava tots els aspectes de la vida"¹⁶¹⁹. Per tant, era necessària una tasca dirigida a tots els àmbits socials. El Patronat tenia una Junta Rectora i altres espais directius i basava la seva feina en diferents comissions, com l'econòmica, la pedagògica i didàctica, la de serveis, la de treball, una d'esplai i la de sensibilització. Aquestes comissions s'organitzarien per districtes, en la línia de reforçar el projecte de descentralització del nou govern municipal. Una comissió coordinadora s'establiria en el marc de cada Consell de Districte per coordinar les diferents tasques realitzades en el seu propi districte. Les primeres comissions feien estudis de les necessitats i recursos, campanyes de sensibilització, treball de participació i coneixement veïnal per "trencar el cercle de la marginació"¹⁶²⁰.

Les dades que ens ofereix la memòria de l'any 1983 apuntaven a una consolidació dels S.A.D. ubicats en els CSS. Es van atendre 903 casos durant aquell any. Els motius més comuns pels quals van acudir al servei van ser per a participar en activitats relacionades amb el temps lliure i l'esport -135 casos-, el de rebre informació-orientació -131 casos- i per ajuts econòmics, en 108 casos¹⁶²¹.

La prevenció de la delinqüència juvenil va ser un altre gran objectiu de l'Àrea de Serveis Socials. Al maig de 1979 es va constituir una comissió¹⁶²² a nivell interdepartamental (Joventut, Seguretat Ciutadana i Serveis Socials que actuaria com a coordinador) on també participaven diferents institucions com la Fundació Jaume Bofill, IRES; OBINSO, OSAJ, Tribunal Tutelar de Menors, Col·legi d'Advocats i Mercedaris¹⁶²³.

¹⁶¹⁹ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Memòria 1980.*, p. 41.

¹⁶²⁰ *Ibid.*, pp. 43-44.

¹⁶²¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1983...*, pp. 401-402.

¹⁶²² Comissió Assessora de la Delinqüència.

¹⁶²³ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Primer any d'ajuntaments...*, p. 17.

Aquesta comissió va realitzar un informe sobre la delinqüència i que també contenia propostes d'accions per a la seva aplicació concreta. Així mateix, es van escollir les zones de Canyelles-Guineueta i Besós per posar en marxa unes experiències pilot per a la prevenció de la delinqüència. Aquestes proves, iniciades l'any 1980, consistien en un treball educatiu amb infants i adolescents -delinqüents o en perill de delinquir- format per equips interdisciplinaris. Paral·lelament es projectava tenir un "pis obert" al Districte V, per acollir a adolescents en risc de dur a terme activitats delictives¹⁶²⁴.

Serveis Socials denunciava que fins el moment, l'Ajuntament només donava un petit suport econòmic a diverses entitats privades que tractaven la problemàtica de la delinqüència i renunciava a tenir un paper actiu. Amb la creació de la Comissió Assessora de la Delinqüència, l'Ajuntament va iniciar la coordinació amb diferents entitats i adoptava una posició activa i executiva envers aquesta problemàtica¹⁶²⁵.

Durant l'any 1980 es van dur a terme diversos estudis de caràcter quantitatiu i qualitatiu envers els múltiples elements que intervenien en l'explicació de la delinqüència infantil i juvenil, la seva influència i importància¹⁶²⁶.

Les accions posteriors van tenir mancances importants tant a nivell de professionals com de pressupost i només van entrar en funcionament dos equips d'educadors de carrer¹⁶²⁷ que actuaven en tres sentits fonamentals: com a punt de referència, com a oferidors de diferents alternatives i serveis com residències o centres oberts. Finalment, actuaven també com a catalitzadors de la relació entre els joves i els seu barri¹⁶²⁸:

“Se trata de un trabajo fronterizo entre el grupo y la pandilla, entre los grupos de juego y de la delincuencia, un trabajo que necesita coordinación con el resto de Planes de Infancia y con todo el barrio, las escuelas, las asociaciones de Vecinos, de Padres de Alumnos, los centros de esplai [sic.], etc. (...) Por lo que respecta al trabajo

¹⁶²⁴ *Ibid.*, pp. 17-18.

¹⁶²⁵ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Memòria 1980.*, p. 49.

¹⁶²⁶ *Ibid.*, pp. 51-52.

¹⁶²⁷ Als barris de Canyelles i La Pau.

¹⁶²⁸ *Ibid.*, p. 52

comunitario, éste se centra en la sensibilización de todo un barrio, partiendo de sus fuerzas vivas y asociaciones, a fin de potenciar los recursos, las respuestas que a veces da el mismo barrio o de canalizar los casos hacia diversas instituciones y ayudas, pero sin suplir nunca el protagonismo, la participación y el compromiso de la gente en la solución de sus problemas cotidianos, estructurales”¹⁶²⁹.

Paral·lelament hi hagueren també tasques d'assessorament, i campanyes de sensibilització -tríptics, cartells i xerrades-, així com la continuació a nivell de coordinació dins els diferents nivells i descentralització als barris¹⁶³⁰.

El mes de novembre de 1980 es va inaugurar la Residència Juvenil Mixta, situada al barri del Poble-sec on conviuen com a màxim, 15 persones entre 16 i 20 any a càrrec de 6 educadors. Es tractava d'una altra experiència pionera a tota Espanya, on s'acollia joves amb problemes familiars i es treballava amb ells per oferir una alternativa cívica enfront al camp de la delinqüència¹⁶³¹.

Per construir aquesta alternativa es va atorgar una subvenció per a que els joves poguessin acudir a una granja-escola que actuava com a taller pre-laboral a la qual assistien un màxim de 8 joves a la vegada¹⁶³².

A principis de 1981 es va conformar el programa d'actuació que es va dividir en dues línies principals. Una via política que consistia en la coordinació dels diversos òrgans de l'administració i definició de programes en temes globals com l'atur juvenil i una més tècnica, que es centrava en accions concretes, estudis i sensibilització¹⁶³³.

En el mateix any, es va aconseguir ampliar a tres els equips d'educadors de carrer a Barcelona. El tercer equip va iniciar la seva actuació al Districte V, en el barri del Raval i va tractar amb 160 joves, mentre que l'equip de Canyelles amb 150 i l'equip de la Pau-Besòs amb 90¹⁶³⁴. Gràcies a aquesta ampliació de

¹⁶²⁹ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS “Els districtes V i I”, a *Fer ciutat*, núm. 2, Barcelona, 1981, p. 18.

¹⁶³⁰ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Memòria 1980.*, p. 54.

¹⁶³¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1981...*, p.199.

¹⁶³² *Ibid.*, p. 200.

¹⁶³³ *Ibid.*, p. 197.

¹⁶³⁴ *Ibid.*, pp. 198-199.

professionals i la posada en funcionament dels CSS, el nombre de joves que van entrar en contacte amb els Serveis Socials en aquest àmbit va passar de 290 l'any 1980 a 642 l'any 1981¹⁶³⁵.

Durant 1982 es va continuar ampliant els serveis -es va ampliar els equips d'educadors de carrer a Sta. Maria del Mar, Bon Pastor i Zona Franca- i actuant dins de les mateixes línies generals, amb treball de carrer, estudis i accions de sensibilització¹⁶³⁶, però l'any següent es va preferir concentrar més educadors en menys zones. Aquest canvi va ser valorat com a molt positiu pels Serveis Socials que indicaven com cada educador havia tractat el triple de casos que abans, d'una manera més completa i amb una reducció del cost del 50%. Malgrat aquest augment qualitatiu i quantitatiu en la capacitat operativa dels educadors, s'assenyalava que les mancances de personal eren molt greus encara¹⁶³⁷.

També la memòria de 1983 i 1984 recollia més i millor col·laboració dels Serveis Socials i les forces policials així com la Conselleria de la Justícia per dur a terme accions i seguiments del treball amb els infants i joves¹⁶³⁸.

La problemàtica de la drogodependència colpejava sens dubte als ciutadans de Barcelona i Serveis Socials també va voler afrontar directament aquesta realitat. Hi havia la consciència col·lectiva que era un problema amb una complexitat i una globalitat on s'integraven diverses variables que calia afrontar de manera integral¹⁶³⁹. Es va crear una comissió interdepartamental, conjuntament amb les Àrees de Sanitat, i Joventut, per coordinar les accions municipals i donar una resposta global i unitària.

Aquesta comissió va situar la seva feina a tres nivells: En primer lloc, la planificació i prevenció seria una primera fase de resposta, amb estudis epidemiològics per poder oferir les accions necessàries a nivell legal. En segon terme, l'assistència al drogoaddicte i al seu entorn, creant un servei medico-

¹⁶³⁵ *Ibid.*, p. 200.

¹⁶³⁶ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982...*, p. 306.

¹⁶³⁷ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1983...*, p. 349.

¹⁶³⁸ *Ibid.*, pp. 350-351.

¹⁶³⁹ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Primer any d'ajuntaments...*, p. 43.

social per dur a terme aquesta assistència. Per últim, la reinserció social del drogoaddicte, dotant al municipi dels serveis necessaris per permetre aquesta reinserció. Aquesta feina s'enfocava des d'una perspectiva descentralitzada als barris, en col·laboració amb el circuit de marginals i realitzant formacions internes del personal per professionalitzar-lo davant aquesta problemàtica¹⁶⁴⁰.

A la memòria de 1980 es constata el problema de les drogodependències dins d'una dinàmica ascendent que afectava a cada cop més persones, especialment als joves¹⁶⁴¹.

En aquest any es va iniciar el Pla d'Educació sobre Drogues, amb una primera etapa protagonitzada per la realització de les Jornades sobre Unificació de criteris envers l'Educació sobre Drogues, amb la participació de professionals que treballaven en el camp de les toxicomanies a la ciutat i l'àrea metropolitana¹⁶⁴². La segona etapa es centrava en la formació de professionals, amb cursos per a mestres i monitors¹⁶⁴³. També estava inserida en aquesta etapa la realització d'accions informatives i educatives als barris i la realització de materials audiovisuals per a la sensibilització respecte a les drogues¹⁶⁴⁴.

Es va treballar de manera molt estreta amb l'àmbit de "marginats" que segons els estudis realitzats pels mateixos professionals, estaven afectats en més d'un 70% per l'alcoholisme. També es va iniciar la posada en marxa d'equips terapèutics -formats per un psicòleg, un metge i un assistent social- que es centraven sobre les persones alcohòliques en una dimensió global i comunitària¹⁶⁴⁵.

L'enfocament territorial dels equips sempre era descentralitzat i es cercava en primer terme la col·laboració amb els centres, institucions i associacions, així com amb els assistents socials de les Conselleries de Districte per tenir un

¹⁶⁴⁰ *Ibid.*, pp. 43-45.

¹⁶⁴¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1983...*, p. 65.

¹⁶⁴² *Ibid.*, pp. 68-69.

¹⁶⁴³ *Ibid.*, p. 69.

¹⁶⁴⁴ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Memòria 1980.*, p. 70.

¹⁶⁴⁵ *Ibid.*, p. 71.

coneixement acurat de la realitat concreta amb la que s'havia de treballar i adaptar-se per tant a les dinàmiques particulars dels barris¹⁶⁴⁶.

A l'octubre de 1980, l'àmbit drogodependències de l'Àrea, en col·laboració amb la Conselleria del Districte IX Sud, es va fer càrrec del Servei d'Alcoholisme i altres Toxicomanies. Aquest servei estava dividit en dues parts: Una part estava formada pel Centre de Diagnòstic i Tractament, encarregat de l'orientació i sensibilització, de les teràpies i tractament individuals i també de teràpies de grup per alcohòlics i familiars. Per l'altra part, equips que actuen sobre la prevenció i la reinserció laboral, que van dur a terme l'organització de la primera revetlla popular sense alcohol als jardins municipals de Sant Andreu el 24 de juny, així com la realització d'excursions i la participació a les festes de barri¹⁶⁴⁷.

Al setembre de 1980 l'equip Mestral, que disposava d'uns locals i que dirigia una prova pilot en la reinserció d'alcohòlics i altres toxicòmans, va iniciar el treball amb un psicòleg, un assistent social i un metge, amb una dedicació de 12 hores setmanals que a finals de 1981 s'ampliaria a 20 hores. Mestral impulsava dos programes, un dedicat a l'atenció als alcohòlics sense sostre o "marginats", amb detecció, atenció terapèutica, seguiment i reinserció. L'altre projecte era un programa general per a alcohòlics i altres toxicomanies, que es centrava en la prevenció com del diagnòstic i tractament de drogodependències en els diversos barris¹⁶⁴⁸.

Aquest programa va realitzar durant 1981, 425 atencions individuals i a partir de l'octubre va començar les atencions en grup que fins final d'any van ser 224¹⁶⁴⁹.

El mateix any, es van iniciar tres equips base d'informació i orientació, amb l'objectiu de copsar, orientar, educar sensibilitzar i detectar de manera precoç els problemes d'alcoholisme i altres toxicomanies en el barri. Un d'aquests equips estava adscrit al Centre Mestral i els altres dos al Servei d'Alcoholisme i

¹⁶⁴⁶ *Ibid.*, pp. 73-74.

¹⁶⁴⁷ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1981...*, p. 201.

¹⁶⁴⁸ *Ibid.*, pp. 202-203.

¹⁶⁴⁹ *Ibid.*, p. 203.

altres Toxicomanies Garbí. Els barris on actuaven eren la Barceloneta, la Trinitat Nova i Horta-Guinardó¹⁶⁵⁰.

A finals de 1981 es va crear l'Associació d'Ajuda i Informació al Toxicòman Llevant. Aquesta associació estava formada per pares i mares de joves amb problemes de drogoaddicció que volien actuar per ajudar als seus fills i orientar a futurs pares que es trobessin davant una problemàtica similar. Serveis Socials va ajudar a la formació d'aquesta associació i els hi va oferir l'ús de les seves instal·lacions per a dur a terme les activitats que consideressin oportunes¹⁶⁵¹.

Durant l'any 1982 les línies generals de prevenció, atenció, tractament i reinserció social es van anar consolidant en l'àmbit de drogodependències. Per potenciar l'efectivitat de la feina dels Serveis Socials, el mes de juny 1982 va veure la llum un espai que suposava un salt qualitatiu com a recurs per millorar la reinserció dels usuaris. Es va inaugurar el centre terapèutic "La Granja". Aquest centre estava ideat com un espai per llargues estades per al jovent: "El seu objectiu principal és aconseguir que el toxicòman arribi a viure sense droga en la societat, assumint i acceptant el rol que li correspon com a membre viu d'una comunitat"¹⁶⁵².

La Granja era una casa amb 14 places i instal·lacions de tallers, zona de camp i jardí, biblioteca, gimnàs, granja d'animals, sala de teràpia entre d'altres serveis. La voluntat de l'Àrea de Serveis Socials era reproduir a petita escala una societat regida per valors i objectius comuns d'una manera similar als de la societat en general "a fi que el toxicòman pugui substituir el món de la drogoaddicció per un món de normalització social que li permeti aconseguir la seva integració en la societat"¹⁶⁵³. Per iniciar els tràmits per accedir a La Granja calia fer les primeres gestions a partir del CSS Garbí.

L'any 1983, aquest mateix centre Garbí va passar a dependre administrativament de la direcció superior de centres de Serveis Socials de la ciutat, i va canviar el nom pel de Servei d'alcoholisme i d'altres toxicomanies

¹⁶⁵⁰ *Ibid.*, p. 204.

¹⁶⁵¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1983...*, p. 387.

¹⁶⁵² *Ibid.*, pp. 310-311.

¹⁶⁵³ *Ibid.*, p. 311.

Garbivent. El centre Mestral també va passar a dependre de la direcció superior de centres de SS de la ciutat¹⁶⁵⁴.

Amb l'experiència de més d'un any d'activitat, els Serveis Socials van començar a elaborar els primers informes i registres del jovent de la casa terapèutica "La Granja". Aquesta població amb addicció -sobretot a l'heroïna- tenia entre 18 i 31 anys i eren residents a Barcelona o la seva àrea metropolitana. Els usuaris havien de tenir un nivell intel·lectual suficient i no patir malalties psíquiques o físiques que els privessin de seguir el programa¹⁶⁵⁵. Concretament, les dades del primer any de posada en marxa del centre, completat a finals de 1983, ens indicaven que la mitjana d'edat dels usuaris era de 21,5 anys, un 64% eren homes, un 72% eren solters i el 76% no tenien fills¹⁶⁵⁶. El 72% havia treballat més d'un any, però el mateix percentatge era per als que no treballaven en entrar a La Granja. Un 32% no havia acabat l'EGB i un 40% només tenia aquests estudis bàsics. Respecte a la classe social, eren majoritaris els usuaris que procedien de classe baixa amb un 40% i un 40% restant pertanyien a classe mitjana-baixa o mitjana, mentre que el 20% restant era de classe mitjana-alta. El 24% tenien antecedents penals¹⁶⁵⁷.

També tenim dades de l'inici del consum de drogues, la mitjana del qual es situava als 14,7 anys i en el 96% dels casos havia estat a partir del consum de cànnabis, sense tenir en compte el tabac o l'alcohol¹⁶⁵⁸.

Respecte a l'edat on es desenvolupava l'inici de l'addicció a l'heroïna, la mitjana entre els usuaris es situava en els 18,4 anys i la mitjana d'ingrés respecte a l'any d'inici de la drogodependència era de 3,1 anys. La mitjana d'estada a La Granja era de 9,5 mesos i en el primer any van sortir d'ella 20 joves. El 40% va rebre l'alta terapèutica, un 20% va rebre l'alta voluntària i un 10% va canviar de programa. Com a part negativa, el 30% van ser expulsats durant aquest primer any¹⁶⁵⁹.

¹⁶⁵⁴ *Ibid.*, pp. 380-381.

¹⁶⁵⁵ *Ibid.*, pp. 388-391.

¹⁶⁵⁶ *Ibid.*, p. 391.

¹⁶⁵⁷ *Ibid.*, pp. 391-392.

¹⁶⁵⁸ *Ibid.*, p. 392.

¹⁶⁵⁹ *Ibid.*, pp. 392-393.

L'Àrea de Serveis Socials considerava que era prioritari tractar la problemàtica entorn els "grups ètnics" i concretament el dels gitanos, sobretot als barris de Can Tunis, La Perona i també dins de l'àmbit de marginals, els que practicaven la mendicitat¹⁶⁶⁰.

Al barri de Can Tunis, amb una intensíssima presència de la comunitat gitana, Serveis Socials va establir des del mateix maig de 1979 contacte directe i regular amb els responsables polítics de la zona i dels veïns entorn a les necessitats materials com equipaments dels centres socials, més personal, la creació de colònies pels nens i sobre la problemàtica del desallotjament d'habitatges¹⁶⁶¹.

Sobre La Perona es van iniciar els contactes per a preparar un reallotjament, fet que revestia d'una complexitat important ja que a més dels gitanos hi havia una comunitat d'africans prou important.

Com a tercer aspecte -la mendicitat practicada pel col·lectiu gitano- es va parlar amb un responsable de la comunitat per iniciar els preparatius de cara a un projecte de caire educador¹⁶⁶². Des del Centre de Diagnosi es proposava la retenció dels gitanos pidolaires o que es dedicaven a robar i posar-los a disposició d'un responsable nomenat per l'Àrea -preferiblement gitano- perquè els hi expliqués que la seva activitat no estava permesa i per tractar les causes que els hi havien portat a actuar d'aquesta manera, amb l'objectiu de cercar vies per promoure llocs de treball legals com alternativa¹⁶⁶³.

També es va realitzar un esbós de la situació de l'ètnia gitana a Barcelona segons la seva localització i condicions socioeconòmiques. A més, s'estudiarien els passos que es recomanaven per millorar la seva situació i acabar amb les pràctiques delictives¹⁶⁶⁴.

L'any 1980 es va formar l'equip d'Assumptes Gitanos. Aquest equip estava format per un mestre de l'Escola "Los Pinillos" situada a La Perona, per un

¹⁶⁶⁰ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Primer any d'ajuntaments...*, p. 50.

¹⁶⁶¹ *Ibid.*

¹⁶⁶² *Ibid.*, p. 51.

¹⁶⁶³ *Ibid.*, p. 55

¹⁶⁶⁴ *Ibid.*, p. 56

assistent social del mateix barri i per una antropòloga social, professora universitària i especialitzada en el medi cultural gitano. A més, també constituïen l'equip, un gitano expert en treball de camp en el medi gitano i un altre gitano expert en la problemàtica social en el medi gitano, membre del Secretariat Gitano de Barcelona¹⁶⁶⁵.

Aquest grup es va forjar entorn a la perspectiva del treball en barraquisme i mendicitat gitana. També actuaven com a punt d'orientació dels gitanos que acudien per rebre informació sobre aspectes diversos. Sobre la mendicitat, actuaven per cercar alternatives a la resposta de la repressió. Es van iniciar els passos per mirar una possible via de venda ambulants i treball comunitari, parlant amb les famílies, amb els regidors de districte etc.¹⁶⁶⁶ Durant l'any 1981 l'equip d'Assumptes Gitanos va atendre 608 persones per la problemàtica del barraquisme i 758 per situacions relacionades amb la mendicitat¹⁶⁶⁷.

Les gestions per al real·lotjament de famílies gitanes del Camp de la Bota i La Perona van avançar significativament durant 1982. 49 famílies van ser traslladades i 11 van deixar les seves barraques després de rebre una indemnització¹⁶⁶⁸.

En relació a la mendicitat, es va potenciar des de l'Àrea de Serveis Socials, espais per crear llocs de treball "adaptats a la manera de ser gitana". El Fons de Treball Comunitari va ser una mostra d'aquesta nova realitat i durant el mateix 1982 ja ocupava a 89 gitanos. També es va crear una Cooperativa Industrial de Recuperació de Materials. Així mateix es van cercar vies per a la venda ambulants -sobretot dirigides a les dones gitanes-, tramitant permisos a través dels districtes i fins i tot es va crear un "mercadillo" al Districte X per a la venda de roba confeccionada, on 52 de les 98 places de venda estaven dirigides per gitanos "en un principi rebuda amb oposició pel barri, però que després s'ha comprovat que el mercat afavoria l'augment de venda també de la resta dels comerços"¹⁶⁶⁹.

¹⁶⁶⁵ ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Memòria 1980.*, p. 75.

¹⁶⁶⁶ *Ibid.*, pp. 75-76.

¹⁶⁶⁷ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1981...*, p. 212.

¹⁶⁶⁸ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982...*, pp. 313-314.

¹⁶⁶⁹ *Ibid.*, p. 314.

11. Descentralitzar és democratitzar. Els primers passos per enfortir els barris

11.1. Les línies mestres per apropar la democràcia als veïns

Com s'ha apuntat abans, no era pas cap casualitat que el socialista Jordi Vallverdú, com a regidor de l'Àrea de Descentralització i Participació ciutadana (DCiP)¹⁶⁷⁰, prengué la paraula per explicar les línies generals de les actuacions de l'Àrea, just després de les intervencions de l'alcalde i dels tinent d'alcalde Cullell i Maragall. La descentralització i la participació era una de les principals banderes del flamant govern democràtic, un cavall de batalla que s'estendria més enllà dels primers quatre anys, però que construiria les seves bases en el marc d'aquest primer govern democràtic després de la dictadura. Vallverdú parlava dels inicis al consistori:

“Quan vam entrar a l'Ajuntament érem molt joves, jo tenia 33 o 34 anys, el Truñó no arribava als 30, en Maragall, en Narcís, la Mercè Sala... érem gent jove, però amb una diferència. Casi tots tenim un *background* de formació i de presència en la societat civil, no necessàriament de les AA.VV., jo si però Mercè Sala havia fet milions de coses com en Narcís o en Maragall. Érem una gent que anàvem a l'Ajuntament amb una certa idea romàntica de transformar la ciutat. Algun com en Narcís sempre deia 'no cremeu tot els barcos que mai sabem que pot passar, agafeu excedències'. A la Mercè o jo mateix, que treballàvem a l'empresa privada, érem un grup amb vocació de transformar ciutat i amb romanticisme, perquè per exemple nosaltres entràvem a l'Ajuntament perdent molts diners. [...] La descentralització i la participació ciutadana en la política municipal eren alguns dels principals reptes, no només de l'equip de govern, sinó també l'aspiració de molts veïns: “que ho volien tot i ara, , diuen. Han entrat els nostres a l'ajuntament, o volem tot i ara”¹⁶⁷¹.

Així mateix, Jordi Vallverdú havia conegut experiències municipalistes fora de les AA.VV., en municipis on els partits d'esquerres duïen a terme polítiques progressistes des dels comandaments de l'administració i concretament les experiències de Londres i Torí i Bolonya destacaven en l'interès del dirigent socialista:

¹⁶⁷⁰ Annex X.

¹⁶⁷¹ Jordi Vallverdú Gimeno, entrevista amb l'autor (02/12/2016).

“Des del primer moment, els amics em dèiem que em quedava el paquet més complicat, però jo els hi deia que provenia de les associacions de veïns i que creia en un model de descentralització per revitalitzar la vida als barris. No hi va haver cap dubte des de la primera conversació amb el Pasqual. Li vaig proposar de fer-ho, tenia molt clar el model. El meu model era una combinació del que havia estudiat i continuaria estudiant. Per una part la gran reforma de l’administració local anglesa, la descentralització i el *Great London Council*, on hi havia elements per al gran somni del Pasqual de la Gran Barcelona, de l’àrea metropolitana. Això ho combinava amb la meva experiència italiana que vam viure tot una generació des dels temps fins i tot de Bandera Roja a Torí i Bolonya, amb els alcaldes Diego Novelli i Renato Zangheri. Vam beure molt d’això. Vaig anar diverses vegades, algunes amb la Graziel-la que estava més interessada per la part administrativa”.

Tornant a l’administració de Barcelona, és rellevant tractar més concretament les paraules que va pronunciar Jordi Vallverdú en la important sessió del Consell Plenari del 15 de maig, on va desgranar la futura activitat de la seva Àrea. A la part inicial del seu parlament, Vallverdú va refermar la voluntat del govern municipal de "trencar el centralisme de la Plaça Sant Jaume" i de garantir l'apoderament de la ciutadania, assegurant la seva intervenció en les discussions de la política municipal i en la seva fiscalització així com en la gestió directa d'alguns serveis públics, encara que el dirigent socialista no especificava cap en concret¹⁶⁷².

A més, les paraules del dirigent socialista feien palesa la seva voluntat en crear canals per a la participació del moviment associatiu amb els òrgans de govern dels districtes i de Barcelona. Els dos principis que havien de regir les iniciatives descentralitzadores es concretaven en la unitat del poder municipal i la solidaritat entre els barris i els districtes de Barcelona: “que trencant egoismes localistes permeti la millor distribució dels recursos de què disposarà la Ciutat els propers anys”¹⁶⁷³.

Per als primers mesos de funcionament de l'Àrea, el responsable de la descentralització va passar a citar els aspectes concrets del seu programa d'actuació. Hi havia una extensa bateria d'iniciatives i projectes plantejats. En primer terme, l'exdirigent veïnal citava quatre punts que ja s'havien dut a terme,

¹⁶⁷² AHCB. “Libro de actas del Consejo Pleno 1978-79 VIII”, Barcelona, 15/05/1979, Reg. 498, p. 149.

¹⁶⁷³ *Ibid.*

com eren la constitució efectiva de la nova Àrea, la creació de la infraestructura mínima per fer-la operativa¹⁶⁷⁴ i la creació d'una Comissió informativa, presidida pel mateix Vallverdú i amb la participació dels respectius presidents dels 12 Consells Municipals de Districte (CMD)¹⁶⁷⁵. Finalment, el quart punt que també s'havia realitzat, era el nomenament dels 12 presidents dels Consells de Districte¹⁶⁷⁶ que es farien càrrec dels respectius districtes el 17 i 18 de maig¹⁶⁷⁷. Es tractava per tant, d'uns moviments de caràcter eminentment organitzatiu.

Pel que feia referència a les accions futures encara no realitzades, podem distingir segons la tipologia dels objectius -encara que mantenen una certa relació al compartir la mateixa àrea d'actuació-, dos grans grups i un parell de propostes. En el primer grup trobaríem cinc iniciatives encaminades a la constitució i vertebració dels Consells de Districte.

Un punt d'aquestes iniciatives era la redacció d'un reglament provisional, format per disposicions sobre la composició, competències i funcionament a partir d'una "interpretació avançada de la legislació actual"¹⁶⁷⁸ dels CMD. Un altre element era la constitució dels 12 CMD, formats per un president i 15 veïns -del propi districte- nomenats pels partits i coalicions i de manera proporcional als resultats obtinguts a cada Districte. En aquest punt, es va apostar per l'aplicació proporcional a nivell de ciutat per no excloure cap força minoritària per obtenir representació als districtes on hagin obtingut més vots¹⁶⁷⁹.

Una altra iniciativa futura contemplava que una vegada constituïts els CMD, es desplegarien les comissions de treball sobre temes sectorials obertes a la participació veïnal. Aquestes comissions de treball també tindrien la capacitat de crear subcomissions de treball. També es plantejava la previsió de dotar els CMD amb equips professionals -s'especificaven les figures d'un advocat com a

¹⁶⁷⁴ *Ibid.* Amb l'adscripció de la Unitat Operativa de Coordinació de les Oficines de Districte i dotant-la dels mitjans tècnics i jurídics bàsics i nomenant un delegat de serveis.

¹⁶⁷⁵ *Ibid.*, pp. 149-150.

¹⁶⁷⁶ Els presidents serien els de la llista més votada a cada Districte, excepte alguns casos i després de l'acord del primer partit amb el segon, la presidència l'obtenia aquest darrer.

¹⁶⁷⁷ *Ibid.*

¹⁶⁷⁸ *Ibid.*, p. 150.

¹⁶⁷⁹ *Ibid.*

Secretari del Consell, uns tècnics com arquitecte-aparellador i funcionaris per garantir la vida administrativa- i dotacions econòmiques per a garantir el seu correcte funcionament dins del futur reglament provisional. En el pressupost de 1980 ja s'hauria de tenir una dotació econòmica descentralitzada i administrada pels propis CMD. Com a darrera proposta dins d'aquest bloc, s'apuntava al debat amb la resta d'àrees per calendaritzar el procés de descentralització de funcions i serveis als CMD¹⁶⁸⁰.

Un altre gran grup de propostes seria el relacionat directament amb la creació de canals d'informació i participació per a la ciutadania. En aquest camp podem distingir iniciatives com la creació de la ponència del Ple per iniciar els estudis que haurien de portar a una nova divisió administrativa i de manera paral·lela, la creació d'una nova Comissió Ciutadana per a la divisió administrativa, amb participació de l'Ajuntament i entitats ciutadanes, amb l'objectiu que els resultats s'incorporessin a una futura Carta Municipal de Barcelona¹⁶⁸¹. També es perfilava la creació d'una Oficina d'Informació Municipal a cada districte, per fer arribar als veïns la informació general de l'Ajuntament, així com atendre les demandes d'informació sobre els serveis de l'Ajuntament i de l'administració. En aquests apartats, es preveia la col·locació de murals d'informació per difondre "acords, projectes i programes" dels Consells Municipals de Districte com de l'Ajuntament central i es publicarien també les sol·licituds de llicències d'edificació al mateix solar¹⁶⁸². Aquesta iniciativa s'emmarcava dins de les primeres mesures de l'Àrea en afavorir la transparència dels processos d'obres, després d'anys de gestió opaca i de lluites del moviment veïnal contra l'urbanisme descontrolat i especulador que no tenia en compte els serveis més bàsics. En relació amb aquest tema, també es defensava la realització d'un inventari de sòl disponible per equipaments i la creació de mecanismes de discussió amb els veïns per a la presa de decisió sobre els equipaments que s'hi podrien instal·lar¹⁶⁸³.

¹⁶⁸⁰ *Ibid.*, p. 151.

¹⁶⁸¹ *Ibid.*, p. 150.

¹⁶⁸² *Ibid.*

¹⁶⁸³ *Ibid.*, p. 151.

Una altra proposta consistiria en iniciar una ampla discussió popular sobre la reglamentació provisional dels diferents canals de participació ciutadana, per tractar la gestió de les iniciatives populars, del dret de proposta, del dret a un referèndum municipal, la gestió de serveis socials i culturals o les consultes ciutadanes, en la perspectiva d'una futura incorporació d'aquests en la nova Carta Municipal de Barcelona que es perfilava a l'horitzó¹⁶⁸⁴.

Finalment trobaríem dues propostes que no s'enquadraven en els dos grans grups, però que compartien la motivació descentralitzadora. Una era la previsió de subdividir temporalment alguns districtes, com els II, IX, X i XII, donades les seves característiques d'extensió, població o d'altres problemàtiques¹⁶⁸⁵. Es considerava que aquests futurs canvis facilitarien la tasca descentralitzadora, sempre que existissin els recursos en infraestructures i personal -locals, funcionaris, seu dels CMD- necessaris per assegurar de manera efectiva aquesta subdivisió. La segona proposta consistia en iniciar com a prova pilot la posada en marxa dels centres cívics o ateneus populars cogestionats per part dels CMD i les entitats que hi participarien¹⁶⁸⁶. Com veurem més endavant en aquest bloc sobre la descentralització, la proposta de centres cívics i/o ateneus populars provocarà conflictes entre Ajuntament i entitats veïnals, sobre tot en referència a la discussió sobre l'autonomia i la gestió d'un o un altre model.

Algunes de les tasques realitzades i del personal de l'etapa Socias va ser molt útil perquè el procés de descentralització i participació del govern democràtic no iniciés el seu camí des de zero:

“El ‘Llibre blanc’, aquest va ser un gran avantatge. La descentralització i la participació significava trencar les entranyes de l'Ajuntament i el ‘Llibre blanc’ ens va ajudar al principi per tenir una idea del que ens trobaríem. Jo que tenia dret a nomenar un coordinador, la gent tendia portar-se un tio del partit o així, jo vaig agafar a la Graziel-la Costa, delegada del Socias, companya d'en Maragall a l'Ajuntament. La Graziel-la provenia del Gabinet Tècnic de Programació que tenia un nivell brutal. Era una generació potentíssima, amb el Viola van crear una illa de ciència. Ajudava molt comptar amb aquesta gent que s'havia com anava

¹⁶⁸⁴ *Ibid.*

¹⁶⁸⁵ Encara que finalment només es subdividirà efectivament el IX, en Nord i Sud.

¹⁶⁸⁶ *Ibid.*

l'administració. No m'ho vaig pensar, quan Maragall m'ho va preguntar li vaig dir 't'agrada la Graziel·la?' i em va dir que li encantava"¹⁶⁸⁷.

Pocs mesos després de la victòria a les municipals, la Federació de Barcelona del PSC reflexionava sobre els primers mesos al capdavant del govern¹⁶⁸⁸. En el punt de valoració general dels socialistes en el govern de Barcelona, un dels elements principals recollits en el text era la voluntat dels socialistes per aconseguir la participació de la població "en el conjunto de la vida ciudadana y municipal" i vincular a la descentralització municipal "como una práctica de información y control ciudadano de la gestión que se realiza en el gobierno del municipio"¹⁶⁸⁹.

En l'apartat concret sobre descentralització i participació ciutadana en els districtes, el text caracteritzava el procés de descentralització com: "un profundo combate político en el que intervienen las inercias de años de autoritarismo y centralismo", los condicionamientos de una ley que debe modificarse sustancialmente, las presiones de intereses lesionados, así como las lógicas tensiones, las impaciencias y las esperanzas que provoca todo proceso de auténtica democratización"¹⁶⁹⁰.

També el document socialista alertava sobre el camí que els CMD havien de rebutjar transitar: "cualquier vía de trabajo que pretenda hacer de los consejos unos órganos de freno a la acción reivindicativa y asociativa de los ciudadanos en su acción urbana" i assenyalava la "descompensación entre distritos", així com el no reconeixement de la realitat metropolitana "que invalida los actuales limites municipales". El text proposava, com a mesura per superar aquesta situació, la creació a l'àrea metropolitana de "distritos metropolitanos

¹⁶⁸⁷ Jordi Vallverdú Gimeno, entrevista amb l'autor (02/12/2016).

¹⁶⁸⁸ Joan Colom 506. Comunicació Socialista. Butlletí informatiu de la federació de Barcelona. Novembre 1979 separata nº 4 Proyecto de Trabajo Inmediato de los socialistas para Barcelona. "Documento aprobado en la Asamblea de Federación celebrada los días 10 y 11 de noviembre de 1979".

¹⁶⁸⁹ *Ibid.*, p. 4.

¹⁶⁹⁰ *Ibid.*, p. 5.

homogèneos" per afavorir la participació política "de los ciudadanos en la gestión municipal"¹⁶⁹¹.

Malgrat la rotunda victòria electoral socialista a l'alcaldia de Barcelona, els números interns no reflectien una situació d'eufòria, ans el contrari, indicaven que malgrat l'auge electoral, la realitat interna partidària mostrava dificultats pròpies d'un procés d'unitat socialista que estava lluny de conformar un partit consolidat internament¹⁶⁹².

El document apuntava que el nombre d'afiliats al PSC-PSOE a la ciutat de Barcelona tenia una proporció de 7 militants per cada 1.000 electors. Alertava que el nombre total d'afiliats estava al voltant del 60% del total de la suma dels tres partits socialistes abans de la unificació de juliol de 1978. Es significativa la dada que situa com un 40% de militants socialistes de mitjan 1978 no havien donat suport al procés d'unitat socialista. El propi text no escatimava en definicions alarmants com la "gravedad de la situación interna" sobre el moment intern del PSC a Barcelona¹⁶⁹³.

Tornant a l'administració municipal, després dels primers mesos on es van plantejar les línies mestres de l'Àrea, també es van preparar les dotacions econòmiques per iniciar el primer any de mandat complet amb unes propostes concretes.

El Programa d'actuació municipal¹⁶⁹⁴ per a 1980 s'orientava entorn a les bases programàtiques aprovades en la sessió plenària del dia 15 de maig de 1979. Com s'ha explicat més detalladament anteriorment, el moviment veïnal van participar activament en l'elaboració del programa d'actuacions -vehiculats a

¹⁶⁹¹ *Ibid.*

¹⁶⁹² *Ibid.*, p. 9.

¹⁶⁹³ *Ibid.*

¹⁶⁹⁴ *Ibid.*, pp. 3-5. Actuacions d'interés general: Actuacions amb repercussió sobre el conjunt de la ciutat, amb independència de la seva posició en un barri. Per exemple, actuacions sobre la xarxa viària bàsica, recuperació de platges...

Actuacions d'interés local-general: Actuacions amb una utilitat local però que formen part d'una xarxa que cobreix la ciutat. Per exemple, escoles, centres de salut, centres cívics...

Actuacions d'interés local estricte: Actuacions d'importància exclusivament local amb incidència en la qualitat de vida. Per exemple, reparacions edificis, neteja de solars...

Es preveia pel 1980 una distribució d'inversions -d'uns 8.000 milions de pessetes, més 2.000 que encara disposava el Pressupost Especial d'Urbanisme del 1979- entre el 40 i el 50% per obres generals, el mateix percentatge per actuacions d'interés local-general i 12% per les actuacions amb un interès eminentment local.

través dels Consells de Districte- abans del procés d'elaboració en el Gabinet Tècnic de Programació.

Respecte a l'Àrea de DiPC¹⁶⁹⁵, es preveia una inversió de 411 milions de pessetes en accions d'interès local-general, que suposaven un 4,6% del total. Aquesta inversió es focalitzaria en la creació d'una xarxa de centres cívics i en les seus de Districte. L'Àrea de DiPC va determinar quatre criteris principals per orientar les inversions: prioritzar la construcció de centres cívics en els districtes que es subdividirien. En segon lloc, dotar de manera prioritària els districtes I, II i XII, "que no tenen una seu digna". En tercer lloc, actuar de manera preferent en els barris amb escassetat de locals per a la reunió i que tenien una vida associativa feble. El quart criteri orientatiu defensava "incloure també algunes actuacions d'especial ressò i significació ciutadana"¹⁶⁹⁶.

Concretament, els 411 milions, van anar a parar a la reforma de les seus dels districtes I, II, IX, X i XII, en els Casal de Barri dels districtes III, i IX i en els centres cívics que s'ubicarien als districtes VII i XII, així com una part per adquirir material divers per a les oficines dels Districtes¹⁶⁹⁷.

“El primer pla va venir amb el Narcís, quan es va començar a fer, que anàvem a fer ‘bolos’ l’Abad, el Vallverdú etc. Als barris, a les AA.VV., allà es feien grans assemblees amb els veïns, hi havia moltes peticions, crits etc.. així es va fer el primer pla. Debatíem amb els veïns on assignaríem recursos etc. [...] La part del treball de fons i d'estudi del territori la feien el Lluís Cassasas i el Joaquim Clusa [...] Vam anar a diferents ciutats italianes. Vam fer reunions, amb gent italiana molt preparada dirigents importants comunistes. A Roma vam anar pels centres cívics. Era una eina que podria servir per a les reunions del moviment veïnal, per fer activitats culturals, socials, de tot tipus. [...] Gràcies a les compres de terreny d'en Solans vam iniciar la construcció de prop de deu centres cívics en els primers anys. Els Serveis Socials tenien el model de centre serveis socials, no volien estar dins dels centres cívics. La participació ciutadana va ser molt intensa, hi va haver molt de diàleg amb els veïns”¹⁶⁹⁸.

¹⁶⁹⁵ AHSC. "Programa d'inversions 1980", Informe. GTP. Fons FDF (1035).

¹⁶⁹⁶ *Ibid.*, pp. 6-7.

¹⁶⁹⁷ *Ibid.*, p. 9.

¹⁶⁹⁸ Graziel·la Costa Paretas, entrevista amb l'autora (20/02/2017).

Jordi Vallverdú insistia en la complexa relació amb el moviment veïnal i com el govern era molt permeable a les demandes de la ciutadania enmig del procés de descentralització:

“De seguida en donem compte d’una cosa, lo primer es barrejar la voluntat de descentralització amb la pressió brutal dels barris: ‘aquí teniu la llista de reclamacions i del que s’ha de fer’. El Lluís Reverter era el responsable de relacions ciutadanes però es va dedicar a d’altres coses. Ricard Boix també havia participat en reunions amb els veïns. L’Abad i jo començaven les reunions, una primera ronda pels districtes i així diverses rondes de debat més. Començaven a les vuit de la nit i sortíem a les tres de la matinada, amb el Consell de districte, obert a tot el públic. També vam detectar com alguns regidors que tenien competències centrals no volien perdre competències ni funcionaris. Tu no pots descentralitzar competències sense descentralitzar funcionaris. Paral·lelament amb això, anava la creació dels centres cívics, vam tirar endavant deu o dotze i vam deixar planificat per fer-ne una vintena més”¹⁶⁹⁹.

Si l’any 1980 va estar caracteritzat per la generació i l’arrencada dels òrgans descentralitzats i en essència de la pròpia Àrea de DiPC, encara durant el 1981 no es veurien grans canvis efectius. En el darrer Consell Plenari de 1980, celebrat el 23 de desembre de 1980, es van aprovar els criteris que orientarien el programa d’actuacions per a l’any següent¹⁷⁰⁰. Els objectius més importants es podrien dividir en l’eix de descentralització, l’eix de la participació ciutadana i la creació de centres cívics¹⁷⁰¹.

L’any 1981 va estar protagonitzat per l’estudi de la nova organització territorial i administrativa de la ciutat i per la impossibilitat de reestructurar les plantilles dels Consells Municipals dels Districtes¹⁷⁰². Això va suposar que durant tot el 1981 l’Àrea no disposava encara dels mitjans necessaris per poder donar un salt qualitatiu en la seva política de descentralització i participació. Els recursos

¹⁶⁹⁹ Jordi Vallverdú Gimeno, entrevista amb l’autor (02/12/2016).

¹⁷⁰⁰ AHCB. “Libro de actas del Consejo Pleno 1978-79 VIII”, Barcelona, 15/05/1979, Reg. 498, pp. 260-303.

¹⁷⁰¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d’activitats 1981...*, p.67.

¹⁷⁰² *Ibid.* No es van poder cobrir les vacants per la congelació de la plantilla.

econòmics van anar encaminats principalment a portar als barris activitats culturals, actuacions d'urbanització i conservació del patrimoni municipal¹⁷⁰³.

Convé ressaltar que el procés de descentralització implicava transformar un model i una concepció centralitzada del poder municipal. Aquest procés s'havia de fer paral·lelament a la resta de canvis que s'estaven duent a terme a l'Ajuntament i amb els recursos heretats d'aquest. Els procediments de transferència de competències i la creació de nous reglaments i òrgans operatius de tota la maquinària municipal suposaven un esforç titànic i requerien una posada en marxa gradual i amb terminis temporals extensos.

Els Consells Municipals de Districte -el Ple, la Comissió Permanent i les Comissions de treball- van tenir una activitat regular pel que feia el nivell de sessions realitzades, amb una assistència dels membres dels Consells de més d'un 70%, malgrat que van proliferar els canvis i substitucions, fins arribar a més d'un 30%¹⁷⁰⁴. Els informes indicaven que els partits tenien dificultats per mantenir els seus representants en els Consells ja que era necessària una dedicació de temps molt important però no era una activitat remunerada¹⁷⁰⁵.

Pel que feia referència a la distribució de professionals, dos objectius importants van ser acordats en el Consell Plenari de desembre de 1980. Aquests acords pretenien aconseguir una dotació efectiva de la plantilla-tipus dels districtes -aconseguit parcialment- amb 20 llocs de treball. Les limitacions de la plantilla municipal van impossibilitar l'arribada de més personal. Especialment greu eren les mancances que hi existien en els serveis tècnics d'arquitectura, enginyeria i en els serveis jurídics¹⁷⁰⁶.

L'altre objectiu que consistia en la concreció en tres mesos, del paquet global de competències i de personal que hauria de ser transferit de les àrees als districtes, no es va desenvolupar, ja que es van centrar els esforços en els estudis per a la ulterior divisió en districtes de la ciutat. Fins que no fos

¹⁷⁰³ *Ibid.*, pp. 67-68.

¹⁷⁰⁴ *Ibid.*, pp. 69-70. L'any 1980 les substitucions havien arribat al 21,6% dels membres.

¹⁷⁰⁵ *Ibid.*, p, 70.

¹⁷⁰⁶ *Ibid.*, p. 70. La reorganització general del personal subaltern i el traspàs d'alguns funcionaris del Patronat Municipal de l'Habitatge van pal·liar la situació.

aprovada, no es podrien avançar coherentment en la descentralització administrativa i en la distribució de les seves dotacions als futurs districtes¹⁷⁰⁷.

En relació als serveis i activitats dels CMD, l'any 1981 van ser prop de 27.000 les instàncies presentades en el Registre General a Serveis Generals. Es van tramitar més de 7.600 permisos per activitats en llocs fixos o venda ambulants - Serveis Municipals-. El Districte V era el que va tramitar més permisos en total, 1.564.

En relació a les festes majors i populars, activitats esportives i culturals -Cultura i Esports- es van tramitar més de 712 activitats, amb el Districte X com a capdavantera amb 188. Com a peticions diverses, es van rebre 1.111 des de les AA.VV. i 4.909 de particulars¹⁷⁰⁸.

En relació als mitjans de participació ciutadana, ja funcionaven les comissions de treball dels consells, les reunions informatives, el dret de proposta, el debat públic previ a les sessions del ple i la consulta als ciutadans¹⁷⁰⁹.

És interessant fixar-se més intensament en que havien suposat, en relació a la participació popular, aquests nous organismes en els districtes. Segons els informes oficials del propi Ajuntament, la participació dels ciutadans en el si de les comissions -en el dia a dia- havia estat ínfima. Per tant, les comissions a la pràctica, estaven constituïdes pels membres dels Consells. Les participacions més actives eren encapçalades per ciutadans directament afectats, ja sigui com a representants d'entitats o a títol individual, per exemple grups de veïns interessats en l'esport que participaven per organitzar una setmana d'activitats de la joventut i l'esport o la coordinadora de Jubilats i professors d'educació especial, per a dur a terme campanyes específiques¹⁷¹⁰.

Pel que respecta als debats públics previs a les sessions del Ple del Consell, el nivell de participació depenia de l'interès dels punts concrets de l'ordre del dia. Això marcava molt en el moment de fixar les prioritats del barri i d'aconseguir

¹⁷⁰⁷ *Ibid.*, pp. 70-71.

¹⁷⁰⁸ *Ibid.*, pp. 72-75.

¹⁷⁰⁹ *Ibid.*, p. 76. Aquesta darrera encara no era operativa l'any 1981.

¹⁷¹⁰ *Ibid.*

comprendre equilibradament les necessitats del barri, provocant que la fixació de prioritats en els programes d'actuació fos una feina laboriosa¹⁷¹¹.

En l'aspecte informatiu encaminat a comunicar les activitats i a la participació ciutadana, l'Àrea va intervenir amb la col·locació de 140 murals, en la realització de 13 tallers de vídeo a les escoles, 5 cursets i 10 programes proposats per diferents àrees, consells de districtes i entitats, en compliment del conveni signat per l'Ajuntament de Barcelona i el servei de vídeo comunitari¹⁷¹². També caldria destacar la publicació del Full Informatiu de Districtes, amb un tiratge de 650.000 exemplars -redactat pels diferents Consells- coordinats per l'Àrea de DiPC i que editaria quatre números¹⁷¹³. Pel que respectava a la projecció dels centres cívics, a finals de 1981, 7 es trobaven en construcció i s'havien redactat els projectes de 3 més¹⁷¹⁴.

Podríem afirmar que si 1981 va ser un any d'impàs pel que fa a l'Àrea de DiPC, durant 1982 es van impulsar i desplegar més recursos. El més destacat, tant pels recursos econòmics i de treballadors emprats durant l'any 1982, va ser l'inici del procés de mecanització de les oficines i l'organització dels serveis de la Guardia Urbana -de forma descentralitzada- així com l'inici del funcionament de la xarxa de centres cívics i un creixent nombre d'intervencions urbanes. La Guardia Urbana es va dotar -a més de la seva jerarquia interna- d'una organització descentralitzada funcional amb l'existència dels CMD. Aquesta organització estava formada per unitats -un centenar d'agents en tres torns per cobrir les 24 hores del dia- de vigilància i ajuda de proximitat als ciutadans dels districtes¹⁷¹⁵. Aquest desplegament d'activitats va afavorir el reforçament del poder polític descentralitzat que suposaven els Consells Municipals de Districte¹⁷¹⁶.

¹⁷¹¹ *Ibid.*

¹⁷¹² *Ibid.*

¹⁷¹³ *Ibid.*, p. 77. L'any 1980, diversos districtes havien elaborat el seus propis números.

¹⁷¹⁴ *Ibid.*, p. 78.

¹⁷¹⁵ *Ibid.*, p. 63.

¹⁷¹⁶ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982...*, p. 59.

Pel que fa els centres cívics, 1982 va veure l'entrada en funcionament dels primers centres¹⁷¹⁷. A les darreries de 1982 la construcció de tres més estava propera a la seva finalització i ja s'havien iniciat les obres d'altres a la Zona Franca i Trinitat Vella¹⁷¹⁸.

En els primers passos, els centres cívics actuaven com a centres de serveis personals gestionats pels Consells Municipals de Districte amb participació dels ciutadans i entitats usuàries¹⁷¹⁹.

Es van tancar els Pressupostos d'Inversions de 1980 i 1982 que donaven suport als Programes d'Actuació establerts i on s'assignaven als Consells un fons de 1.900 milions de pessetes, per fer petites obres d'urbanització i conservació patrimoni. Malgrat això, encara es destacava que les dotacions de professionals a les oficines dels districtes requerien d'un major nombre d'incorporacions de treballadors. En relació als CMD, els seus recursos van augmentar notablement amb l'inici del funcionament dels centres cívics¹⁷²⁰.

L'estabilitat dels membres dels Consells va créixer en relació a l'any anterior. Les substitucions passarien de 62 -1981- a només 39 -1982- i es van celebrar més sessions, 124 obertes i 138 de la Comissió Permanent¹⁷²¹. Durant 1982, la dotació de personal administratiu a les Oficines dels Consells va augmentar, no pel personal tècnic sinó pel canvi qualitatiu que va suposar la instal·lació de terminals de l'ordenador municipal, que permetien consultar elements tan fonamentals com el padró d'habitants. També servia per agilitzar l'expedició de certificacions i la prestació del servei de lleves. Així va créixer moltíssim la

¹⁷¹⁷ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Descentralització i participació ciutadana. 4. Cronologia de la descentralització (1979-1987)*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1987, p. 1
S'inaugura el Centre Cívic del Guinardó al Districte d'Horta-Guinardó (19 juny 1982). S'inaugura el Centre Cívic Casa Elizalde al Districte de l'Eixample (setembre 1982) Centre Cívic de La Sagrera a Sant Andreu (13 novembre 1982). 29 novembre 1982 (s'inaugura el Centre Cívic de Sant Andreu. S'inaugura el Centre Cívic d'Hostafrancs al Districte de Sants-Montjuïc (3 desembre 1982) i el 12 de desembre de 1982, s'inaugura el Centre Cívic de St. Martí.

¹⁷¹⁸ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982...*, p.63.

¹⁷¹⁹ *Ibid.*

¹⁷²⁰ *Ibid.*, pp. 59-60.

¹⁷²¹ *Ibid.*, p. 61.

documentació presentada al registre de les oficines dels districtes. De 26.991 instàncies entrades l'any 1981 s'ha passat a 87.969 en el 1982¹⁷²².

Els serveis dels CMD actuava en diferents camps, per exemple, referents a l'urbanisme va gestionar 1.900 milions¹⁷²³. Amb aquests diners les actuacions van ser distribuïdes en funció de la població, nombre d'edificis i instal·lacions municipals i dels dèficits dels diferents districtes. Es van realitzar amb aquest pressupost més de mig miler d'actuacions i un gran nombre de petites obres d'import inferior a 200.000 pessetes, la naturalesa de les quals es trobava recollida al Programa d'Actuació Municipal de 1980 i dirigida a "actuacions d'importància exclusivament local"¹⁷²⁴.

Pel que fa a l'objecte de les obres, un 22% corresponien a instal·lacions esportives i d'ensenyament, un 19% a patrimoni municipal o relacions amb l'adquisició de sòl. La part més important -el 51%- es va dedicar a obres d'urbanització i un 8% a petites actuacions d'import inferior a 200.000 pessetes. En total, la gestió dels CMD va efectuar la tramitació de 1.200 expedients¹⁷²⁵.

Un fet significatiu va ser l'actuació mixta entre Ajuntament de Barcelona i Generalitat de Catalunya pel que fa a una part de les iniciatives realitzades dins el II i III Plans d'Ocupació Comunitària. La mà d'obra d'aquestes iniciatives va ser aportada a través de la Generalitat, amb un cost de 177 milions per materials, amb càrrec als referits Pressupostos Municipals d'Inversions¹⁷²⁶.

En l'apartat d'informació, es va produir la reorganització dels Serveis d'Informació de l'Ajuntament i la preparació per a futures millores tecnològiques com els videotext. També es va finalitzar la instal·lació de 200 murals

¹⁷²² *Ibid.*

¹⁷²³ Denominades d'Actuació Municipal Complementària en els Districtes o Fons de lliure disposició dels Districtes.

¹⁷²⁴ *Ibid.*, p. 62.

¹⁷²⁵ *Ibid.*

¹⁷²⁶ *Ibid.*, pp. 62-63. (Obres als districtes realitzats dins del Pla d'Ocupació Comunitària PI-1980, 50.813.851 (1980). *Ibid.*, p. 71. Obres als districtes realitzats dins del Pla d'Ocupació Comunitària PI-1982, 126.245.323 (1982).

d'informació per a tots els barris i el Full Informatiu de Districte, va treure 6 números durant 1982, amb més de 650.000 exemplars¹⁷²⁷.

Per coordinar l'activitat dels centres cívics es va instituir la Direcció de Serveis de Centres Cívics. La proliferació dels centres cívics en la darrera etapa del primer consistori democràtic exemplificava el desplegament d'una política que pretenia que "molts ciutadans passin de consumidors passius de l'oferta cultural que proporcionaven els mitjans de comunicació en col·laborar per potenciar una oferta cultural pròpia de la ciutat, arrelada als seus barris des de la pluralitat i la participació ciutadana"¹⁷²⁸.

Els centres cívics podien complir una doble funció a nivell de vertebració del moviment associatiu de barri. Per una banda, l'activitat duta a terme als CC com a element de promoció de l'associacionisme en col·lectius o persones individuals no organitzades i també com a suport a les organitzacions i plataformes ja existents que veurien així ampliat els recursos i mitjans per utilitzar en les seves activitats¹⁷²⁹.

En l'informe de la Direcció de Serveis de Centres Cívics de 1983-1984, es citaven les deficiències que encara existien en el desplegament de la xarxa de CC, com les mancances greus d'infraestructura i de coordinació de les àrees de Serveis Personals¹⁷³⁰. Altres elements tenien a veure amb les diferències de ritme en els serveis que es descentralitzaven als CC i en el grau d'organització dels mateixos centres en el mateix marc cronològic¹⁷³¹. Els temps del desplegament eren diferents i es trobaven, com veiem, a moltes escales diverses, situació que entorpia un desplegament harmònic dels CC per tots els barris de Barcelona.

¹⁷²⁷ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982...*, p.65.

¹⁷²⁸ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1983...*, p. 65.

¹⁷²⁹ *Ibid.*, p. 66.

¹⁷³⁰ Que també integraven Cultura, Ensenyament, Joventut i Esports, Serveis Socials, Salut Pública i la Secretaria Tècnica de Medi Ambient.

¹⁷³¹ *Ibid.*, p. 67.

11.2. L'apoderament dels districtes i barris

Després d'un repàs general sobre l'activitat de l'Àrea, caldria aturar-se per analitzar amb més detall els aspectes més importants del desplegament de la descentralització i la participació ciutadana. El nucli important d'aquest projecte el van protagonitzar els centres cívics, el Consells Municipals de Districte i la descentralització política i administrativa dels districtes.

Els centres cívics es van situar en una posició de rellevància, dins el govern democràtic de Barcelona, en relació a la seva oferta sociocultural i per constituir un pilar de la participació ciutadana en la construcció de la democràcia municipal¹⁷³². El moviment associatiu, forjat a les lluites sota la dictadura, havia desenvolupat una especial sensibilitat per la participació ciutadana a la res pública. A l'erm, en termes participatius i democràtics del franquisme, s'oposaven demandes d'apoderament de la ciutadania on el veïns i veïnes havien de jugar un paper actiu i protagonista. A Barcelona, el moviment veïnal era la punta de llança d'aquestes demandes¹⁷³³ i l'Àrea de DiPC tenia el compromís polític i l'impuls d'aquesta lluita veïnal per respondre a aquests anhels populars d'incidir efectivament en la nova etapa democràtica, amb nous canals participatius¹⁷³⁴. L'Ajuntament de Barcelona es constituirà com a pioner en la canalització de participació popular des del carrer fins a les estructures de govern municipal, molts anys abans que la capital d'Espanya. El professor universitari i expert en moviments socials i participació ciutadana Jordi Bonet caracteritzava aquest període del primer govern democràtic com de culminació dels "consensos urbanos"¹⁷³⁵. De manera paral·lela plantejava una idea que confronta directament amb una de les hipòtesis del nostre treball. Bonet

¹⁷³² SÁNCHEZ, María V. "Las Políticas culturales de proximidad en el paradigma de la ciudad creativa: el caso del programa de centros cívicos en la ciudad de Barcelona", a *Política y Sociedad*. Vol. 52, núm. 1, Madrid, (2015), p. 128.

¹⁷³³ *Ibid.*, pp. 129-130.

¹⁷³⁴ Per aprofundir en aquest aspecte d'una manera global vegeu CASTELLS, Manel. *La Ciudad y las masas: sociología de los movimientos sociales urbanos*. Alianza Editorial, Madrid, 1986.

¹⁷³⁵ BONET, Jordi. "El territorio como espacio de radicalización democrática. Una aproximación crítica a los procesos de participación ciutadana en las políticas urbanas de Madrid y Barcelona", a *Athenea Digital*, núm. 12 (1), UAB, (març 2012), pp. 20.

assenyalava el procés de captació de quadres del moviment veïnal per part dels partits polítics que passen a governar els municipis: “Sin embargo, esta espiral ascendente del movimiento vecinal conocerá su punto de inflexión a raíz de las elecciones locales de 1979, dónde son elegidos los primeros ayuntamientos democráticos tras la dictadura, a raíz del proceso de cooptación del liderazgo vecinal y sus aliados técnicos que pasaran a engrosar las filas de los partidos políticos y las nuevas instituciones democráticas”¹⁷³⁶.

Pel que fa el cas de Barcelona, creiem que el mateix Bonet fa una caracterització correcte quan parla de culminació dels consensos urbans durant el mandat 1979-1983. Considerem que serà a partir d'aquesta política activa de l'Ajuntament i que respon a les demandes de participació i millora dels serveis urbans, el fet central que farà perdre múscul al moviment veïnal i no un hipotètic procés de cooptació del lideratge veïnal i el seu pas als partits polítics i noves institucions. Hem vist anteriorment com van ser pocs els regidors que ja participaven en els partits, principalment PSUC i PSC i van deixar de manera permanent les seves responsabilitats a les AA.VV. No creiem que sigui sostenible defensar que un moviment format per milers de veïns i activistes forjats en moltes lluites va reduir notablement el seu poder per la participació exclusivament institucional d'alguns dels seus anterior dirigents. L'arribada de la democràcia municipal i el desplegament de polítiques públiques, transparència i participació, suposaven conquestes que havien estat defensades pel moviment veïnal. Amb la seva consecució i consolidació, gràcies a un govern clarament d'esquerres amb majoria de socialistes i comunistes que tenia per bandera la col·laboració amb l'associacionisme, molts veïns van poder comprovar que les fites principals de la lluita urbana s'havien aconseguit o que s'iniciava el camí per a executar-les. Aquesta realitat podria explicar molt més consistentment la desmobilització de militància dins les AA.VV., més que no pas pel pas a la política partidista i municipalista d'alguns quadres. És evident que una gran majoria dels integrants del moviment veïnal van votar les candidatures del PSUC i del PSC a l'Ajuntament de Barcelona, i com el treball intenta palesar, aquest govern va respondre amb paraules i accions a les demandes de l'associacionisme. No necessàriament la

¹⁷³⁶ *Ibid.*

conseqüència portava a la desmobilització de molts participants de la FAVB, però així va ocórrer, en un procés que podríem anomenar de progressiva desmobilització per la democratització municipal. En aquest punt, cal insistir en el duel de legitimitats entre el moviment veïnal i la nova legitimitat dels partits polítics democràtics votats per la ciutadania. També van sorgir dificultats d'encaixar la participació del moviment veïnal al govern local -amb un caràcter de decisió política- en un context de crisi econòmica generalitzada i agreujada pels deutes que patia Barcelona¹⁷³⁷.

Serà en aquest escenari de finals de la dècada dels 70 i principis dels 80, quan es creen i desenvolupen mecanismes i espais tant territorials com sectorials - Consells, comissions, subcomissions etc.- per als quals es preveuen funcions d'informació, consulta i deliberació, en cap cas vinculants, que influiran decisivament en consolidar una realitat de baixa participació per part de la ciutadania¹⁷³⁸.

La investigadora en polítiques socials i culturals Maria Victoria Sánchez Belando apuntava que aquests mecanismes es desenvoluparan més intensament en els anys 80 i que responien principalment a quatre idees-força per part de les forces polítiques governants. El primer seria “el temor a la gestión del conflicto, a los imprevistos y a la pérdida de control sobre el proceso”. En segon terme, “el predominio de una visión elitista de la práctica política por parte del gobierno local”. També hi jugava un paper important “la desconfianza de técnicos y políticos del Ayuntamiento sobre la capacidad de la ciudadanía y las asociaciones para ejercer la participación” i finalment també caldria destacar “la visión de la participación como un proceso ralentizador y contradictorio con los principios de eficiencia administrativa”¹⁷³⁹.

La interpretació que els partits progressistes van estimular la desmobilització de l'associacionisme en l'etapa de construcció de la democràcia representativa

¹⁷³⁷ BLAKELEY, Georgina. “Local governance and local democracy: the Barcelona model”, a *Local Government Studies*, núm. 31 (2), Birmingham, (2005), pp. 149-165.

¹⁷³⁸ SÁNCHEZ, María V. “Las Políticas culturales...”, p. 132.

¹⁷³⁹ *Ibid.*, pp. 132-133

també la planteja Manuel Castells, en la seva obra de referència de meitat dels anys 80 parlava del “mecanismo de desmovilización y aplacamiento”¹⁷⁴⁰.

L'impuls transformador del primer Ajuntament democràtic -impuls que en gran mesura responia a la potència dels moviments veïnals, fortament arrelats als barris i amb una estreta relació als partits polítics, especialment el PSUC i el PSC- en matèria de participació ciutadana es mantindrà amb intensitat durant el primer mandat, malgrat que posteriorment i amb el projecte dels JJ.OO. com a “banda sonora” de la vida municipal anirà experimentant un progressiu procés “gerencialista”¹⁷⁴¹ més proper als resultats i a la gestió professional.

La pressió veïnal va insistir molt en la creació de biblioteques, centres de producció i difusió artística, així com espais com els resultants centres cívics, dins d'una lògica de promoció d'equipaments públics per superar les greus mancances existents en l'etapa dels ajuntaments no democràtics¹⁷⁴².

Hi existia una rica i extensa tradició històrica d'Ateneus Populars i obrers a la ciutat, on la gestió autònoma i l'activitat formativa de caràcter científic i cultural, encara existien a l'imaginari col·lectiu del moviment veïnal dels anys 70 i 80 i inspirava part de les seves reivindicacions. La proliferació dels centres cívics responia -en part- a la relació dialèctica i a l'equilibri resultant entre el moviment veïnal i l'Ajuntament democràtic. Institució que en aquests anys de transició s'orienta cap a un naixent estat democràtic que ha de desenvolupar les polítiques públiques en un context global de crisi del model keynesià i on el seu punt de partida era el d'una dictadura fortament centralitzada i amb un model de protecció social molt per sota dels Estat del Benestar occidentals¹⁷⁴³.

¹⁷⁴⁰ CASTELLS, Manuel. *La ciudad y las masas: sociología de los movimientos sociales urbanos*. Alianza, Madrid, 1986.

¹⁷⁴¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Barcelona: Gobierno y gestión de la Ciudad. Una experiencia de modernización municipal*. Ediciones Díaz de Santos, Barcelona, 1999. Aquesta obra aposta obertament per aprofundir en el model de gerencialització de l'Ajuntament.

¹⁷⁴² Per a una major informació i detall vegeu ALABART, Anna (et. al). *La Barcelona dels Barris*. Mediterrània, Federació d'Associacions de veïns de Barcelona, Barcelona, 2008.

¹⁷⁴³ MORENO, Luís i SARASA; Sebastià. “Génesis y desarrollo del Estado del bienestar en España”, a *Revista Internacional de Sociología*, núm. 6, Madrid, (1993), pp. 27-69. El sistema assistencial social franquista es trobava en un estat de “subdesenvolupament” si el comparem als dels països de l'Europa occidental. 1973 despesa social del 8,6 PIB (prestacions per atur incloses, front el 23% de França o el 28% d'Alemanya).

Pep Subirós, filòsof i assessor de Maragall durant anys¹⁷⁴⁴, caracteritzava el pla de centres cívics a Barcelona com a part d'una política regeneradora, amb una base cultural, que pretenia reactivar una part del patrimoni relatiu a edificis d'interès històrico-arquitectònic i industrial gràcies a la instal·lació d'equipaments culturals.

Sigui com sigui, l'aposta pels centres cívics i la seva caracterització per part de l'Ajuntament va ser motiu de confrontació amb el moviment veïnal. En el "Memoràndum-Manifest" de la FAVB, publicat abans de les eleccions municipals, es reclamava la creació d'una xarxa "d'ateneus populars, centres cívics o casals de barri com a primer intent de dotar a la ciutat d'una infraestructura per a la vida associativa [...] A través dels centres cívics, obtindrem la infraestructura i equipaments necessaris per a reorganitzar les entitats del barri"¹⁷⁴⁵. Com veiem, el text de la FAVB parlava de diferents models de centres però insisteix més amb el terme centre cívic que no pas ateneu. El fet important era que l'associacionisme veïnal apostava per un espai autogestionat per potenciar l'organització dels ciutadans, el concepte d'ateneu o centre cívic podia perfectament encabir aquest model de l'autogestió. Com Marc Andreu assenyalava, durant l'etapa Socías i a petició de l'associacionisme veïnal, es van escollir sis projectes de centres socials o ateneus per finançar: "local de AV Canyelles, a Nou Barris; Ateneu Popular La Flor de Maig, al Poblenou; centre cívic Cotxeres de Sants; centre social Torre Grogga de Sant Genís Lladoner; centre social Quinta Amèlia de Sarrià, i centre social Can Farrero, al barri de Port (Zona Franca)"¹⁷⁴⁶. No va ser fins el desplegament de la política de descentralització que el govern municipal apostaria pel model de centres cívics, amb una participació directa i important de l'Ajuntament en la seva gestió. En contraposició, el moviment veïnal va situar els ateneus populars com un model que significava l'autogestió pels propis veïns¹⁷⁴⁷.

¹⁷⁴⁴ SUBIRÓS, Pep. *Estratègies culturals i renovació urbana*, Aula de Barcelona, Barcelona, 1999, pp. 20-25.

¹⁷⁴⁵ AHSC. "Memorandum Manifest FAVB", manifest. Fons Joan Colom (506), p. 2.

¹⁷⁴⁶ ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, p. 667.

¹⁷⁴⁷ *Ibid.*

A la inauguració del primer centre cívic a la ciutat, el juny de 1982¹⁷⁴⁸, es palesava la distància existent entre la proposta del moviment veïnal i l'Ajuntament. Tal com recollia la premsa, es van congregar unes 500 persones per a la inauguració, 100 de les quals eren manifestants del moviment veïnal. Davant les protestes, l'alcalde Serra va expressar: "Es preciso que haya un director de los centros para coordinar los horarios (...) es preciso, para su buen funcionamiento, que sea el Consell de Districte el que se haga responsable". A més, Narcís Serra remarcava el caràcter de prova pel que feia el Reglament dels Centres Cívics: "el Consell Plenari del Ayuntamiento tiene ahora seis meses para observar si el Reglamento de los Centros Cívicos es el más adecuado" i dirigint-se directament als manifestants deia: "No es con pancartas ni a golpes de pito como hay que avanzar en esta Ciudad, sino participando en Centros Cívicos como el que hoy inauguramos"¹⁷⁴⁹.

Sánchez Belando apuntava d'aquesta manera, la victòria d'un model *top-down* que imposava al moviment associatiu una participació reglamentada i marcadament normativitzada allunyada de la gestió comunitària amb suport públic¹⁷⁵⁰.

Un altre eix central de la política de descentralització van ser els Consells Municipals de Districte (CMD). El 23 de juliol de 1979 es va aprovar provisionalment pel Consell Plenari però l'aprovació definitiva va tenir lloc el 21 de desembre de 1979¹⁷⁵¹. Amb aquest reglament es posaven en marxa òrgans no centralitzats amb funcions de caràcter informatiu, consultiu i de comunicació¹⁷⁵².

Al document conjunt de socialistes i comunistes -aprovat per les respectives direccions a mitjan desembre de 1979- sobre l'experiència de govern durant

¹⁷⁴⁸ El Centre Cívic es situava a l'antiga Masia de Can Planas, al barri del Guinardó, amb dues plantes, on s'ubicava un bar, una sala d'actes, una sala d'exposicions, una biblioteca, diversos tallers per arts plàstiques i una sala de reunions.

¹⁷⁴⁹ "Serra inaugura el Centro Cívico", a *La Vanguardia*, 20/06/1982, p. 23.

¹⁷⁵⁰ SÁNCHEZ, María V. "Las Políticas culturales...", p. 139.

¹⁷⁵¹ GABINET TÈCNIC DE PROGRAMACIÓ. *Reglamento de los Consejos Municipales de Distrito. Con aprobación del 21 de diciembre de 1979*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1981, pp. 184-199.

¹⁷⁵² AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Barcelona: Gobierno y gestión...*, p. 90.

1979, es valorava positivament el procés de descentralització i participació engegat "pese a las graves limitaciones que la actual NORMATIVA [sic.] impone"¹⁷⁵³. Aquest document, fet públic abans de l'aprovació definitiva del Reglament dels Consells de Districte, defensava un model de participació ciutadana amb molts esglaons per sota de les reivindicacions de la FAVB en el seu memoràndum-manifest de l'11 de març de 1979 com veurem a continuació¹⁷⁵⁴.

Si ens fixem en el reglament en qüestió, concretament al seu preàmbul, es destacava que malgrat "l'evolució, molt limitada encara, de l'ordenament jurídic", la voluntat de renovació democràtica de l'Ajuntament de Barcelona permetria desenvolupar "en sentit progressista" la figura de les Juntes Municipals de Districte¹⁷⁵⁵ i que a partir d'aquell moment es constituïrien com a Consells Municipals de Districte¹⁷⁵⁶. L'exposició de motius continuava:

"Els Consells de Districte són instruments per a la descentralització municipal i la participació ciutadana [...] es situen dins de la clara tradició municipalista de Catalunya [...] pretenen assolir (...) una més directa participació [dels ciutadans] a la vida municipal i una gestió política i administrativa més eficaç, atenent a criteris de progrés, d'igualtat i de justa distribució de drets i obligacions. En aquest sentit, els moviments ciutadans desenvolupats a la nostra ciutat, que són exponent d'una voluntat i capacitat de participació majoritària, suposen un fort impuls al procés que s'inicia i justifiquen sens dubte les reformes normatives del present Reglament [...] [les modificacions que implica el Reglament tenien per objectiu] ampliar fins el màxim legal possible els mitjans de participació ciutadana sens menyscapte del principi d'unitat municipal i de la solidaritat entre els diferents barris de la ciutat. [...] En conclusió, amb aquest Reglament l'Ajuntament de Barcelona fa palesa la seva voluntat

¹⁷⁵³ AHSC. "Acuerdos entre PSC-PSOE y PSUC, en relación a distintos temas de la Política Municipal", document. Desembre 1979, p. 1. Fons Joan Colom (262).

¹⁷⁵⁴ Per exemple, en el seu punt 3, on la FAVB proposava un model de participació amb veu a tots els organismes com Plens, Consells de Districte etc. Mentre que el document de socialistes i comunistes s'obria la porta a una participació prèvia o posterior al propi Ple: "La participación Ciudadana [als Plens Municipals] se realizará mediante sesiones diferenciadas, antes, después o mediante interrupciones de los Plenos, destinadas a recibir las iniciativas expresadas por escrito con la debida antelación y debatidas después verbalmente, dentro de una imprescindible reglamentación de este tipo de actos". L'article 27 del Reglament aprovat finalment concordava amb l'acord de socialistes i comunistes, diferenciant clarament abans i després la participació dels veïns.

¹⁷⁵⁵ Creadas per la "Ley Especial de Barcelona" de 23 de maig de 1960.

¹⁷⁵⁶ GABINET TÈCNIC DE PROGRAMACIÓ. *Reglamento de los...*, pp. 184-185.

d'apropar els centres de decisió als ciutadans, enfortir la vida associativa i garantir el seu dret a participar lliurement i responsablement en prendre decisions sobre les qüestions que els afecte, i tot això com una contribució essencial al procés democràtic en curs”¹⁷⁵⁷.

Com podem despendre del propi text, la voluntat descentralitzadora i d'apoderament dels barris anava lligada a afavorir la participació dels veïns, especialment de les AA.VV. Malgrat que aquesta participació, com veurem, no l'entenien de la mateixa manera des de l'Àrea de DiPC i del moviment veïnal.

El reglament constava de 34 articles, 2 disposicions addicionals i 4 disposicions transitòries¹⁷⁵⁸. Els CMD estarien integrats pel president -nomenat per l'alcalde-, amb una Comissió Permanent, formada pel president i tres membres del Ple del Consell a proposta dels partits més votats. També hi existia un Ple del Consell Municipal de Districte, format pel president i quinze membres nomenats per l'alcalde a proposta dels partits polítics, en proporció als resultats electorals aconseguits al districte. Aquests quinze membres haurien de ser majors d'edat, veïns del districte o que hi treballessin i estiguessin inscrits al cens de la ciutat. Aquesta responsabilitat no comportava cap ingrés econòmic. A les reunions del Ple, els regidors de l'Ajuntament podrien participar-hi amb veu però sense vot. Els acords del Ple serien recollits pel regidor de l'Àrea de DiPC que els traslladaria a l'alcaldia i als òrgans municipals de govern¹⁷⁵⁹.

A les Comissions de Treball, constituïdes per acord del Ple del Consell de Districte, haurien de participar-hi com a mínim dos membres del Ple del Consell del Districte i un d'ells, nomenat pel President a proposta del Ple del Consell, assumiria les tasques d'impuls i coordinació de les activitats de la comissió. Podrien formar part de les comissions de treball, els ciutadans que vivien o treballaven al districte i que a títol individual o en representació d'entitats ho sol·licitessin al Ple del Consell. A més, es podrien crear subcomissions de treball per temes concrets o zones determinades del territori en l'interior de cada comissió, així com comissions de treball de caràcter mixt i paritari entre

¹⁷⁵⁷ *Ibid.*, pp. 185-186.

¹⁷⁵⁸ GABINET TÈCNIC DE PROGRAMACIÓ. *Reglament dels Consells Municipals de Districte*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1980.

¹⁷⁵⁹ *Ibid.*, pp. 3-6.

dos o mes districtes i comissions mixtes consultives entre el mateix ple del consell i les entitats del Districte¹⁷⁶⁰.

Les competències del Ple del Consell Municipal eren les d'informació i consulta. A nivell de realització de propostes, només hi contemplaven la realització d'estudis sobre les necessitats del districte i com ja s'ha indicat abans, proposar als òrgans municipals de govern -a través del Regidor-Conseller de DiPC- temes per a la seva inclusió a l'ordre del dia a les sessions corresponents, així com propostes d'acord, resolucions o preguntes en aquestes sessions¹⁷⁶¹. Finalment, s'obria la porta a l'exercici d'altres funcions que haguessin estat delegades pels òrgans municipals de govern, com les que tractaven de la seva participació en la gestió dels centres cívics i "altres serveis públics, com a conseqüència del procés de descentralització"¹⁷⁶².

Com hem citat en aquest treball, a les dues primeres setmanes de març, la FAVB va organitzar unes importants jornades públiques sobre participació ciutadana, amb la participació de molts experts en política municipal, l'exalcalde Socias i representants polítics dels partits que prendrien part de la comtessa electoral. Cronològicament, aquestes jornades es situaven just abans de les eleccions municipals del 3 d'abril de 1979¹⁷⁶³. A més d'una participació qualitativa i quantitativa important, la FAVB va presentar el seu Memoràndum-Manifest que com bé assenyalava Marc Andreu, les qüestions referides a la participació ciutadana constituïen "el rovell de l'ou" del document¹⁷⁶⁴.

El document assumia que els canvis per aconseguir un ajuntament "autònom", "descentralitzat", "no presidencialista" i "transparent", trigarien un temps en arribar donada la reglamentació franquista i la vigent divisió en districtes "irracional". Així mateix caracteritzava el període de "delicat" i "provisional" fins que, en un futur, entrés en vigor un nou marc normatiu, de la mà d'una futura "lleï municipal catalana" i d'una nova "Carta Municipal"¹⁷⁶⁵. Malgrat aquestes

¹⁷⁶⁰ *Ibid.*, p. 7.

¹⁷⁶¹ *Ibid.*, pp. 9-10.

¹⁷⁶² *Ibid.*, p. 10.

¹⁷⁶³ AHSC. "Memorandum Manifest FAVB", manifest. Fons Joan Colom (506).

¹⁷⁶⁴ ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, pp. 590-594.

¹⁷⁶⁵ AHSC. "Memorandum Manifest FAVB...", p. 5.

paraules, el text de la FAVB proposava nou drets que hauria de contemplar en el futur "La nova llei municipal catalana" però, a la vegada, afirmava: "tots aquests drets són possibles i només cal reglamentar-los [...] Volem repetir que caldrà no esperar a la nova llei municipal, sinó que l'Ajuntament provisional els haurà de fer realitat"¹⁷⁶⁶.

És evident la contradicció que desprenen aquestes paraules de la FAVB. Per un costat palesaven el punt de partida on es trobava l'Ajuntament de Barcelona, amb moltes debilitats, amb un marc legal inadequat i amb la certesa que el canvi de dinàmica trigaria anys i que no seria suficient només amb la participació activa del municipi. Però per altra banda, alerten que totes les demandes plantejades es podrien aconseguir a partir de l'acció política el nou govern escollit a les urnes a l'abril i de manera immediata.

Amb la primera presentació provisional del Reglament dels CMD, el 23 de juliol de 1979, ja van sorgir disputes importants entre la FAVB i el govern democràtic. El govern municipal va rebutjar la participació directa al Ple per part de Carles Prieto, on el líder veïnal i militant del PSUC volia llegir un document per denunciar de manera pública el que segons la FAVB havia estat una marginació en el procés d'elaboració del Reglament. Finalment es va improvisar la seva intervenció pública però prèvia al Ple¹⁷⁶⁷.

Durant el Ple del 21 de desembre de 1979 que va aprovar definitivament el Reglament, es van tornar a repetir les protestes i demandes per part dels dirigents veïnals. Com relata Marc Andreu, la FAVB recollint les demandes a partir de diverses trobades estatals dels moviments veïnals:

“exigia l'elecció per sufragi universal -i no per designació directa dels partits- dels membres dels consells de districte; urgia a elaborar un nou mapa administratiu descentralitzat de Barcelona; demanava que les associacions i entitats poguessin intervenir amb veu, però sense vot, als plenaris municipals i als consells de districte, en tots els punts de l'ordre del dia que fossin del seu interès i amb dret a rèplica; advocava per poder exercir efectivament els drets d'informació i de proposta; proposava

¹⁷⁶⁶ *Ibid.*, p. 6.

¹⁷⁶⁷ ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, p. 749. Segons Marc Andreu, els regidors que més durament es van oposar a donar veu a la FAVB van ser Maragall i Vallverdú. La intervenció de Carles Prieto, que va dir que “menysprear aquest moviment ciutadà és un luxe que Barcelona no es pot permetre”, va ser aplaudida per tots els representants veïnals assistents però només secundada de la mateixa manera per dos regidors comunistes: Jordi Conill i Núria Gispert.

regular clarament en l'àmbit local el dret de consulta o referèndum, amb caràcter vinculant; i demanava incloure la possibilitat de revocació dels càrrecs electes a partir de la petició ciutadana i a través de l'exercici, precisament, dels drets de consulta i de proposta ciutadana”¹⁷⁶⁸.

La totalitat de les demandes de la FAVB no van ser assumides dins del Reglament per part de la majoria del govern. El titular de la crònica del diari *Avui* sobre la sessió del Consell Plenari del 21 de desembre era prou eloqüent: “Els veïns foren vençuts pel consistori”¹⁷⁶⁹. Carles Prieto va ser l'únic representant veïnal que va poder prendre la paraula i va recriminar als regidors que actuaven com si tinguessin por “a la participació ciutadana i al moviment popular”. Com a resposta, Vallverdú va recriminar a la FAVB que amb les seves demandes pretenien constituir “un terç corporatiu en els consells de districte”¹⁷⁷⁰.

Serà l'any 1986¹⁷⁷¹ amb Maragall com alcalde quan es reglamentarà més la participació ciutadana, però l'aprovació definitiva del 21 de desembre ha estat valorada com un tancament total per part de l'Ajuntament i una derrota del moviment veïnal¹⁷⁷². Però l'estudi punt per punt de les demandes en el memoràndum Manifest de la FAVB assenyalen que seria molt més acurat considerar que part de les reivindicacions van ser assumides i d'altres es van quedar a mitges.

El Ple del Consell municipal estava format pel president del Consell i quinze membres proposats per partits i coalicions. L'article 10 recollia que els quinze membres del Ple del Consell podien formar part d'aquesta petició dels partits i coalicions presentades¹⁷⁷³. L'alcalde podia cessar un membre si els partits li retiraven el suport, per inassistència injustificada o després d'un informe

¹⁷⁶⁸ *Ibid.*, p. 750.

¹⁷⁶⁹ MFC. “Els veïns foren vençuts pel consistori”, a *Avui*, 22/12/1979, p. 7.

¹⁷⁷⁰ *Ibid.*

¹⁷⁷¹ Normes Reguladores de l'Organització dels Districtes i de la Participació Ciutadana, aprovades el 12 de desembre de 1986.

¹⁷⁷² ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà...*, pp. 750-758.

¹⁷⁷³ GABINET TÈCNIC DE PROGRAMACIÓ. *Reglament dels Consells...*, p. 4.

previ¹⁷⁷⁴. En aquest sentit, hi havia preponderància dels partits per escollir i cessar representants, però existia la possibilitat de que aquests quinze membres poguessin ser independents, sense afiliació política partidista.

Respecte a les comissions de treball, podien ser membres ciutadans a títol individual o en representació d'entitats, de la mateixa manera que a les subcomissions. A cada comissió hi participarien com a mínim dos membres del Ple del Consell del Districte. Això quedava recollit a l'article 18 del Reglament i recull la idea de la FAVB de la participació de la ciutadania.

A l'article 22 quedaven recollides les accions d'informació i consultes del Ple del Consell, i en el seu apartat "d", que tractava les propostes, hi havia recollida la capacitat de proposar als òrgans municipals de govern, a través del Regidor-Conseller de DCiP, temes per a incloure a l'ordre del dia de les sessions, així com "les propostes d'acord, resolucions i interpellacions davant els esmentats òrgans"¹⁷⁷⁵. Aquest article té relació amb una part del punt 6 de la FAVB, que portava el títol de "dret de proposta" i que parlava de la possibilitat que a partir d'un percentatge de ciutadans o organitzacions representatives es poguessin fer propostes per a la ciutat o parts de la mateixa. Aquestes propostes haurien de rebre de manera obligatòria una resposta pública en els plens municipals. En aquest sentit hi havia la diferència notable que fos una acció a través del regidor de l'Àrea de DCiP¹⁷⁷⁶.

A l'apartat "e" del mateix article 22, es recollia la possibilitat d'exercir altres funcions a través de la delegació dels òrgans municipals de govern "en especial les relatives a la seva participació en la gestió de centres cívics i altres serveis públics com a conseqüència del procés de descentralització"¹⁷⁷⁷. Aquest article connectava amb la demanda 8 de la FAVB que parlava del "dret de gestió". Si bé, el que defensava la FAVB era la participació o gestió de les associacions respecte els serveis socials i culturals del barri, el que va quedar recollir a l'articulat era la possibilitat que a través del CMD es gestionessin "centres

¹⁷⁷⁴ *Ibid.*, p. 5. Article 12.

¹⁷⁷⁵ *Ibid.*, p. 10.

¹⁷⁷⁶ AHSC. "Memorandum Manifest FAVB...", p. 6.

¹⁷⁷⁷ GABINET TÈCNIC DE PROGRAMACIÓ. *Reglament dels Consells...*, p. 10.

cívics i altres serveis públics”. Una via indirecta sens dubte, però que obria la possibilitat al “dret de gestió” del moviment veïnal a través dels CMD.

Més endavant, a l'article 25 que tractava sobre les reunions informatives i de consultes, a més de la convocatòria a instància del Ple, també les podien convocar “o de l'1 per cent dels electors del Districte o d'una o més entitats que, entre elles, reuneixin un nombre de socis superior a l'1 per cent de la població del Districte”¹⁷⁷⁸. Aquest article el podem relacionar en part, amb el punt 9 del memoràndum, anomenat “obligació de consulta” i que contemplava que la corporació tenia l'obligació de consultar a la ciutadania “i les entitats representatives” abans d'iniciar “actuacions decisives per les condicions de vida” al municipi, especialment sobre pressuposts, programes d'actuació i plans d'actuació¹⁷⁷⁹.

Al següent article, el 26, es recollia el dret de proposta. Podien exercir aquest dret un nombre d'electors no inferior a l'1 per cent del cens del districte o entitats representatives “entre elles les associacions de veïns”. Les propostes havien de rebre una resposta del Ple del Consell en un mes com a màxim. Si aquesta resposta no venia per part del Ple, es podria elevar a l'alcaldia que hauria de respondre. A més, “el primer signatari” de la proposta, podria ser convocat pel Ple del Consell per informar en el debat públic previ al Consell sobre la proposta¹⁷⁸⁰. Aquest article també el podem relacionar, com hem indicat abans, amb el punt 6 de la FAVB¹⁷⁸¹.

L'article 27 definia la sessió del debat i informació pública sobre els temes que es tractarien al Ple del Consell, on podrien intervenir els assistents, ja fos a títol individual o en representació d'entitats, amb caràcter previ a l'inici de la sessió del Ple. A la finalització del Ple, es podria obrir un torn “d'informació i suggeriments” sobre altres temes del districte en qüestió¹⁷⁸². Aquest article connectava amb la demanda 3 de la FAVB que portava el títol de “Participació”

¹⁷⁷⁸ *Ibid.*, p. 11.

¹⁷⁷⁹ AHSC. "Memorandum Manifest FAVB...", p. 6.

¹⁷⁸⁰ GABINET TÈCNIC DE PROGRAMACIÓ. *Reglament dels Consells...*, p. 12.

¹⁷⁸¹ AHSC. "Memorandum Manifest FAVB...", p. 6.

¹⁷⁸² GABINET TÈCNIC DE PROGRAMACIÓ. *Reglament dels Consells...*, p. 12.

i que defensava que les AA.VV i/o Federacions: “tindran dret a participar amb veu als plens i permanents de l’ajuntament, a les diferents comissions de treball, als consells de districtes o de barri, i en qualsevol altre organisme que pugui regular la llei”¹⁷⁸³. La diferència girava entorn a l’espai dedicat per a les intervencions de les entitats, mentre que la FAVB apostava per una participació inserida dins dels plens i permanents, el reglament marcava la possibilitat d’intervenció abans i després de les sessions. Sens dubte que aquesta proposta reduïa notablement la importància de les aportacions no estrictament partidistes al Ple.

Per a la realització d’una consulta ciutadana, l’article 28 recollia que calien l’acord de dos terços del Ple del Consell i l’informe favorable de la Comissió de Descentralització i Participació Ciutadana o davant la petició de com a mínim el 10% dels electors del districte. Aquest tipus de consultes es podrien realitzar entorn a temes que fossin competència del Ple del Consell i abans de la presa definitiva de la decisió. Aquest article tindria un cert lligam amb el punt 9 del memoràndum que hem comentat abans, no a partir d’una consulta feta per l’Ajuntament com plantejava el punt 9, sinó a partir d’una demanda ciutadana.

Pel que fa a l’article 30, aquest tractava sobre els temes objecte de consulta al Ple del Consell o sobre els informes que aquest hauria d’emetre. A partir del Regidor-Conseller de Descentralització, es podrien formular propostes d’acord o decisió als òrgans de govern municipal. Aquests òrgans tindrien l’obligació de respondre en un termini màxim de 60 dies¹⁷⁸⁴. Aquest article tindria relació amb el punt 6 anteriorment esmentat, si bé no a partir d’una consulta de ciutadans o AA.VV. directament, sinó del Ple del Consell.

A l’article 31 quedava reflectit com l’ordre del dia del Consell Plenari Municipal i de la Comissió Municipal permanent haurien d’enviar-se als Consells Municipals de Districte amb l’antelació recollida a la legislació vigent. També quedava recollit l’enviament “de forma immediata als Consells” de les còpies de les actes de les sessions del Ple municipal i de la Permanent¹⁷⁸⁵. Es pot relacionar aquest article amb el cinquè punt del memoràndum “dret

¹⁷⁸³ AHSC. "Memorandum Manifest FAVB...", p. 6.

¹⁷⁸⁴ GABINET TÈCNIC DE PROGRAMACIÓ. *Reglament dels Consells...*, p. 13.

¹⁷⁸⁵ *Ibid.*, p.13.

d'informació". En aquest punt es defensava que les AA.VV. i/o Federacions "tindran accés a les actes, llibres comptables i expedients municipals i al coneixement previ dels ordres del dia de les reunions"¹⁷⁸⁶. En aquest sentit, només es contemplava per part del reglament que les actes i les convocatòries es podrien conèixer no de manera directa per l'associacionisme sinó a partir dels CMD i en quedaven exempts l'accés directe als llibres comptables i als expedients municipals.

Finalment, un altre article que tenia relació directe amb les demandes de la FAVB en el memoràndum manifest de març 1979 el trobem al número 34 del reglament. En aquest article quedava recollit que els CMD, a través del seu president: "obtindran dels òrgans administratius municipals, dades, documents i informació general en matèria de llur activitat"¹⁷⁸⁷. Com acabem d'indicar, aquest article té relació amb el punt 5 del memoràndum i en aquesta ocasió l'accés informatiu que anteriorment no estava recollit, es podria realitzar segons aquest punt, mitjançant el president del Consell Municipal del Districte.

¹⁷⁸⁶ AHSC. "Memorandum Manifest FAVB...", p. 6.

¹⁷⁸⁷ GABINET TÈCNIC DE PROGRAMACIÓ. *Reglament dels Consells...*, p. 14.

11.3. Els estudis sobre els futurs districtes de Barcelona

L'Àrea de Descentralització i Participació Ciutadana (DiPC) va encarregar un estudi per afrontar amb el màxim d'informació la nova divisió administrativa de la ciutat i per descentralitzar les competències i funcions en els futurs nous districtes que conformarien Barcelona¹⁷⁸⁸. Segons explicava Jordi Vallverdú al pròleg del llibre, l'estudi s'havia encarregat a l'equip dirigit¹⁷⁸⁹ pel geògraf Lluís Cassasas i per l'economista Joaquim Clusa, pel reconegut prestigi que gaudien en el coneixement de Barcelona i per l'experiència acumulada en l'estudi que havien realitzat sobre l'Administració municipal a Barcelona¹⁷⁹⁰.

“Ens ho van encarregar perquè ja estàvem treballant el llibre de l'organització territorial de Catalunya¹⁷⁹¹. En Cassasas va explicar allò que ‘els districtes han de tenir campanar’, que vol dir història. Expressió que va fer certa fortuna perquè ens portava cap als vells municipis del segle XIX. També vam dir que els nous districtes haurien de poder funcionar com si fossin els ajuntaments de l'Hospitalet o Sabadell [el poble de naixement d'en Lluís i meu]. Vaja que havien de ser els antics municipis de Barcelona”¹⁷⁹².

Al pròleg del llibre, Vallverdú atacava durament la divisió en dotze districtes que imperava a Barcelona des de 1949: "son distritos desiguales por su número de

¹⁷⁸⁸ CASASSAS, Lluís i CLUSA, Joaquim. *La organización territorial y administrativa de Barcelona. Funciones y ámbitos de descentralización: Los nuevos distritos*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1981.

¹⁷⁸⁹ *Ibid.*, pp. 5-7. També en formaven part Eduard Domènech Turiella i Ferran Juncà i Riuró. Hi van col·laborar Antoni Gabarró Ferrer, Manuela García-Cuenca Ariati. En l'apartat de la mecanografia, Rosa Mª Pedrerol, Rosa Mª Miquela, Mª Rosa Castellsagué i Anna Fuster. Finalment, la responsable en la realització dels mapes Núria Mirabent Junyent. Les col·laboracions puntuals amb d'altres professionals van ser moltes més i van ajudar a enriquir el treball.

¹⁷⁹⁰ CASASSAS, Lluís. *Barcelona i l'espai català. El paper de Barcelona en la formació i en l'ordenament del territori de Catalunya*. Curial, Barcelona, 1977 o CLUSA, Joaquim. *La localización industrial en la comarca de Barcelona*. Comisión de Urbanismo y Servicios Comunes de Barcelona y otros municipios. Colección Análisis y monografías, Barcelona, 1973.

¹⁷⁹¹ Es refereix a CASASSAS, Lluís i CLUSA, Joaquim. *L'organització territorial de Catalunya*. Barcelona. Fundació Jaume Bofill, Barcelona, 1981.

¹⁷⁹² Joaquim Clusa Oriach, entrevista amb l'autor (26/11/16).

habitantes, no responden a la morfología del territorio y rompen núcleos históricos de convivencia"¹⁷⁹³.

El màxim responsable de l'Àrea palesava que malgrat que la pròpia àrea assumia les conclusions i les propostes de l'estudi sobre la nova organització territorial, era conscient que la proposta era especialment important per a la ciutat i que per tant, caldria obrir el debat a les forces polítiques de l'Ajuntament, al moviment associatiu i al conjunt de la ciutadania de Barcelona. A l'octubre de 1980¹⁷⁹⁴ l'equip va acceptar l'encàrrec i al novembre es van iniciar els primers passos en del treball d'anàlisi i estudi de la realitat físico-territorial de la ciutat, així com de la seva part humana, aplicant "un método de análisis y una línea argumental que había sido empleada para la reorganización del gobierno local y metropolitano en Europa"¹⁷⁹⁵. Clusa i Casassas van destacar l'alt grau de col·laboració continua amb l'Àrea, destacant els noms de Jordi Vallverdú i Graziel-la Costa¹⁷⁹⁶.

El 23 de juliol i 17 de desembre es van crear – pel Consell Plenari municipal-, respectivament una Comissió municipal especial i una Comissió ciutadana, integrada per representants d'entitats de la ciutat, amb l'objectiu de desenvolupar tasques informatives respecte a la futura proposta de divisió administrativa, així com també fer el seguiment dels progressos duts a terme en els estudis¹⁷⁹⁷.

A les parts inicials de l'estudi, es posaven de relleu molts dels elements que segons els autors feien de la divisió administrativa de Barcelona, una divisió amb grans incapacitats i que sostenia un desequilibri entre districtes pel que feia a aspectes estructurals i de població¹⁷⁹⁸.

Tal com s'expressava al llibre, la descentralització i la participació -donant prioritat a les funcions i competències dels CMD, per sobre de la delimitació

¹⁷⁹³ CASASSAS, Lluís i CLUSA, Joaquim. *La organización territorial...*, pròleg.

¹⁷⁹⁴ La primera publicació va tenir lloc al juny de 1981.

¹⁷⁹⁵ CASASSAS, Lluís i CLUSA, Joaquim. *La organización territorial...*, p. 5.

¹⁷⁹⁶ *Ibid.*

¹⁷⁹⁷ *Ibid.*, p. 10.

¹⁷⁹⁸ *Ibid.*, p. 11. A tall d'exemple, Districte V o Districte I, amb unes poblacions de entre 60.000 i 70.000 habitants, mentre que el Districte IX en tenia 421.000 o el XII 299.000.

final- tenien una sèrie de condicionants que definien el projecte i que es podrien englobar en quatre espais teòrics i pràctics: la significació de les noves delimitacions en la vida col·lectiva, les funcions i espais de decisió dels nous CMD amb capacitat per incidir directament sobre les problemàtiques i necessitats dels propis Districtes, que la ciutadania aconseguís una millora en els serveis i una major participació en la seva capacitat decisòria i en quart i darrer terme, dur a terme una millor integració dels sectors socials més desfavorits¹⁷⁹⁹.

Els autors plantejaven clarament quins eren els dos aspectes clau que cercava respondre el seu estudi. Primer: Quina delimitació i quants districtes? i segon: quines funcions han de tenir els districtes amb exercici descentralitzat o autònom, actuant com un Ajuntament?¹⁸⁰⁰

El punt de partida per a la seva resposta es situava en els objectius polítics que l'Ajuntament democràtic pretenia satisfer i que passaven per assegurar una directa participació de la ciutadania en la presa de decisions, per afavorir la solidaritat ciutadana entre els districtes, per dotar als òrgans descentralitzats de mitjans per incidir en la realitat del seu entorn i finalment permetre que les funcions i decisions que es puguin fer d'una manera descentralitzada, efectivament no es facin en un nivell superior i centralitzat¹⁸⁰¹.

Paral·lelament a aquests objectius, els autors parlaven dels principis socials, territorials i administratius que qualsevol proposta veritablement descentralitzadora havia d'aconseguir, com que els districtes resultants tinguessin coherència de vida col·lectiva i dels grups socials, que afavorissin la relació de serveis i equipaments front al seu entorn social, que el sistema de presa de decisions polítiques i administratives fos senzill i que les unitats administratives i de gestió tinguessin un equilibri amb la dotació tècnica i de personal amb el cost més baix possible¹⁸⁰².

Durant aquests primers mesos inicials de feina, la participació i col·laboració de la FAVB va ser rellevant. La Federació de Veïns va dur a terme un seguit de

¹⁷⁹⁹ *Ibid.*, p. 13.

¹⁸⁰⁰ *Ibid.*, p. 27.

¹⁸⁰¹ *Ibid.*, p. 29.

¹⁸⁰² *Ibid.*

reunions i trobades per fer una proposta al voltant de la delimitació dels barris, també anomenat Mapa de Barriades de Barcelona¹⁸⁰³. Una primera proposta del mapa de barris va partir gràcies a la feina encapçalada per la FAVB amb col·laboració amb professionals i d'altres ciutadans. El mes de juny de 1980 va fer la primera informació pública¹⁸⁰⁴.

El resultat final amb els posteriors debats va ser acceptat per la Comissió del ple Municipal i la Comissió Ciutadana i per tant, va servir com a model de barris per als futurs treballs de divisió de Barcelona¹⁸⁰⁵. Van sorgir petits problemes en aquest mapa de barris, com alguns límits entre barris no clarament definits en la seva totalitat -Sagrera-Clot-Navas o Sants-Les Corts- o situacions amb dificultats respecte als límits definitius i la seva relació dins d'un futur districte, per exemple: “El Poble Sec, que, a pesar de la continuidad, se encuentra separado, cada vez más del barrio de Sant Antoni, debido a su estructura profesional” o “La Vall d’Hebron, cuya relación exterior se orienta, cada vez más, hacia Vallcarca y Gràcia o, incluso, hacia Sant Gervasi, debido al sentido de los transportes urbanos y a las grandes avenidas recientes, a pesar del innegable vínculo tradicional con Horta”¹⁸⁰⁶.

El treball dut a terme va ser exhaustiu si tenim en compte totes les dades i aspectes que l'equip responsable va realitzar¹⁸⁰⁷. Més enllà de les qüestions tècniques, és interessant assenyalar quin era el model de distribució territorial més adient, segons l'equip dirigit per Casassas-Clusa -en un sentit administratiu, polític i social-, per a la ciutat de Barcelona. En aquest sentit, la proposta de distribució era de nou districtes: Ciutat Vella, Eixample, Nou Barris, La Verneda-Sant Martí-El Poblenou-Barri del Besós, Horta-Vilapicina, La

¹⁸⁰³ Encara en vigència el model a partir de la Ley Especial de Barcelona de 1959 que s'establia seguint les directrius de la Ley de Régimen Local de 1955.

¹⁸⁰⁴ CASASSAS, Lluís i CLUSA, Joaquim. *La organización territorial...*, p. 34.

¹⁸⁰⁵ *Ibid.*

¹⁸⁰⁶ *Ibid.*, p. 35.

¹⁸⁰⁷ *Ibid.*, pp. 20-76. Aspectes com l'enfocament metodològic, l'urbanisme, la corporació metropolitana, la gestió municipal, les obres públiques, els transports i la circulació, els serveis de proveïments, residus sòlids i aigües, la protecció ciutadana amb especial èmfasi en la Guardia Urbana, la sanitat, els serveis socials, les noves estructures de la descentralització, cultura, joventut, esports, les finances, habitatge, l'ensenyament. Elements com la diferència entre la divisió municipal dels districtes i la dels districtes judicials -13-, dels Districtes Policials -14- o de les zones de contribucions -14-, dels districtes Postals -37- o dels de Registre de al propietat -11- entre d'altres.

Sagrera-Sant Andreu-Bon Pastor, El Guinardó-Sagrada Família-El Clot- Camp del'Arpa, Pedralbes-Vallvidriera-Sarrià-Sant Gervasi, Les Corts-Sants-Zona Franca-Poble Sec¹⁸⁰⁸.

L'homogeneïtat poblacional dels districtes resultants, les seves connexions o el respecte a la integritat de les barriades ja definides anteriorment eren algunes de les principals característiques d'aquesta proposta¹⁸⁰⁹. Els autors sintetitzaven la proposta com: "Esta distribución territorial ofrece una ciudad poblacionalmente equilibrada por sectores y con una fuerte conexión entre cada uno de ellos"¹⁸¹⁰.

La proposta de nou districtes s'enquadrava dins la proposta més general i l'escollida per l'equip investigador. Aquest era partidari d'un model final amb un espectre d'entre sis i deu districtes, on la proposta de nou districtes era la que millor s'adaptava -segons els principis polítics, territorials i tècnic-administratius- als requeriments de l'Ajuntament¹⁸¹¹. Posteriorment, el treball indicava quines eren concretament les possibilitats de descentralització i territorialització segons cadascuna de les àrees i serveis de la ciutat¹⁸¹² i com quedarien constituïts els possibles nou districtes¹⁸¹³. L'estudi finalitzava amb una projecció aproximada de com podria quedar l'organigrama de les dotacions de personal i de la despesa corrent a l'Ajuntament descentralitzat de Barcelona¹⁸¹⁴.

A partir de la presentació d'aquesta primera versió sobre la futura organització dels districtes i de l'administració de la capital de Catalunya, es va obrir durant mesos un procés de debat i participació pública. Al març de 1982 es va publicar una segona versió de *L'organització territorial i administrativa de Barcelona: Funcions i àmbits de descentralització: Els nous districtes*, amb l'afegit de *Resultats de la presentació pública i dictamen final*. Essencialment, el

¹⁸⁰⁸ *Ibid.*, pp. 82-93.

¹⁸⁰⁹ *Ibid.*, pp. 93-94.

¹⁸¹⁰ *Ibid.*, p. 93.

¹⁸¹¹ *Ibid.*, pp. 213-216. IV Alternativas de Organización territorial y administrativa.

¹⁸¹² *Ibid.*, pp. 217-226. V La propuesta.

¹⁸¹³ *Ibid.*, pp. 228-251.

¹⁸¹⁴ *Ibid.*, pp. 266-301.

document recollia el debat que s'havia iniciat arran de la presentació de la primera versió de l'estudi de l'equip dirigit per Casassas-Clusa a mitjan 1981 fins principis de 1982¹⁸¹⁵.

El propi llibre palesava l'amplitud del debat que s'havia generat entorn a la presentació pública de l'estudi, assenyalant les desenes de reunions mantingudes a tots els Consells Municipals de Districtes de Barcelona, els escrits rebuts per part de diverses associacions de veïns¹⁸¹⁶, del Col·legi Oficial d'Enginyers Industrials de Catalunya o de persones individuals¹⁸¹⁷ entre d'altres¹⁸¹⁸. També es ressaltava la influència de Lord Marshall i el seu treball sobre el *Greater London Council*¹⁸¹⁹:

“Lord Marsall va venir a Barcelona durant el mandat d'en Vallverdú i a través del British Council. Lord Marsall va tenir un dinar privat amb l'alcalde Margagall perquè recorde que ho va organitzar personalment la Graziela Costa. El vam tractar molt bé perquè vam anar a la llotja presidencial del Barça a primera fila molt a prop del president Núñez i després en Vallverdú ens va convidar a la seva llotja del Liceu on feien una òpera de Wagner [...]

Anant als continguts. Lord Marshall va fer una avaluació del funcionament del *Greater London Council* als 10 anys més o menys de la seva reorganització en els trenta i escaig districtes amb el *Greater London*. L'organització del GLC era bàsicament que *les competències de serveis personals les gestionaven els districtes i les de caràcter infraestructural i de finançament general el GLC, estructura que vam adoptar nosaltres a la proposta.

Aquest referent per a mi va ser més important que el dels comunistes italians, que només coneixia d'oïdes. El principal missatge de Lord Marshall va ser: les competències no s'han de desagregar o repartir, sinó que han d'estar al primer nivell o al segon, perquè si no hi ha problemes de decisió i gestió politico-tècnica”¹⁸²⁰.

¹⁸¹⁵ CASASSAS, Lluís i CLUSA, Joaquim. *L'organització territorial i administrativa de Barcelona: Funcions i àmbits de descentralització: Els nous districtes. Resultats de la presentació pública i dictamen final*. Casassas, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1982.

¹⁸¹⁶ Les AA.VV. de Sagrada Família, Ramón Albó del Parc, de Torre Llobeta, de la Font d'en Fargues, de Viviendas del Congreso Eucarístico “Can Ros” entre d'altres.

¹⁸¹⁷ Com de l'ex regidor del tardofranquisme Alfons Cánovas Lapuente.

¹⁸¹⁸ CASASSAS, Lluís i CLUSA, Joaquim. *L'organització territorial i...*, pp. 7-8.

¹⁸¹⁹ MARSHALL, Frank. *The Marshall Inquiry on greater London. Report to the Greater London Council*. Greater London Council, Londres, 1978.

¹⁸²⁰ Joaquim Clusa Oriach, entrevista amb l'autor (26/11/16).

La pròpia Àrea de DiCP va tenir un paper rellevant en el debat, gràcies a la feina dels tècnics i professionals municipals i arran dels debats sorgits per l'exposició al Col·legi d'Arquitectes¹⁸²¹. En el document es fan tot un seguit de resums sobre les observacions i crítiques al document inicial. Consideracions sobre la proposta territorial¹⁸²², sobre aspectes de la gestió pública¹⁸²³ i també sobre el propi mètode de treball i les tècniques d'anàlisi emprades¹⁸²⁴. Moltes d'aquestes aportacions serien valorades com a útils i incorporades per intentar millorar l'estudi¹⁸²⁵.

Pel que fa concretament a les propostes d'organització territorial, hi havien sis. Una era la de mantenir la proposta de nou districtes tal i com havia quedat al primer document publicat el mes de juny de 1981. Una altra apostava per mantenir la divisió vigent aleshores, consistent en tretze, per la subdivisió del IX en IX Nord i IX Sud. La tercera i quarta proposta apostaven per diverses variacions -com adscriure barris i barriades a d'altres districtes- de la idea inicial de nou districtes. La cinquena passava a una divisió de deu districtes, i la sisena a una d'onze, on la principal aportació era la supressió de Nou Barris com a districte únic¹⁸²⁶.

En aquest treball es van confrontar tècnicament totes sis propostes i es van avaluar segons tres grans criteris: Aspectes territorials, on es contemplava la grandària entre els districtes amb més i menys població i la unitat urbanística amb elements com l'accessibilitat a la xarxa de metro etc. L'altre gran criteri tenia a veure amb els aspectes de la gestió pública, la grandària en relació a superar el llindar de 200.000 habitants, xifra al voltant de la qual -segons l'equip directiu- es presentaven problemàtiques urbanes senceres per a un conjunt de serveis públics de cada Districte¹⁸²⁷. Així mateix, en els aspectes de mètode

¹⁸²¹ CASASSAS, Lluís i CLUSA, Joaquim. *L'organització territorial i...*, p. 7.

¹⁸²² *Ibid.*, pp.11-19.

¹⁸²³ *Ibid.*, pp. 20-28.

¹⁸²⁴ *Ibid.*, pp. 28-30.

¹⁸²⁵ *Ibid.*, p. 31.

¹⁸²⁶ *Ibid.*, pp. 36-55.

¹⁸²⁷ *Ibid.*, p. 67.

s'aplicaven alguns dels principis que en cada proposta servien per definir els districtes¹⁸²⁸.

Finalment, la proposta definitiva de Casassas-Clusa era la de mantenir els nou districtes, però realitzant diversos canvis a la zona est de la ciutat, amb petites modificacions a la zona de Ciutat Vella i Raval, ressituant barris i barriades entre la zona d'Horta, Nou Barris i Sant Andreu¹⁸²⁹.

La proposta era la següent: Districte A: Ciutat Vella, Raval, Barceloneta, Poble Sec, Barri del Parc. Districte B: Dreta Eixample, Esquerra Eixample, Sant Antoni. Districte C: Vallcarca, Gràcia, Sagrada Família. Districte D: Sants-Les Corts, Font de la Guatlla, Montjuïc, Zona Franca-Port. Districte E: Pedralbes, Vallvidriera, Sarrià, Sant Gervasi. Districte F: Vall d'Hebron, Horta, el Carmel, Guinardo. Districte G: Nou Barris, Vilapicina (total de Torre Llobeta). Districte H: Sant Andreu (amb Trinitat Vella, el Bon Pastor, Congrés, la Sagrera, la Verneda-Sant Martí. Districte I: el Poblenou, Barri del Besòs, Clot-Camp de l'Arpa, El Fort Pius (excepte barri del Parc)¹⁸³⁰

Com apuntarem al final d'aquest punt, aquesta proposta seria la que passaria al següent mandat i que amb poques modificacions, Jordi Borja aconseguiria tancar finalment l'any 1984. Malgrat que la culminació i execució dels deu Districtes de Barcelona va realitzar-se en el segon mandat, el gruix de la feina, tal com hem pogut resumir anteriorment, es va realitzar en aquest primer govern municipal.

“La descentralització dels Ajuntaments grans, i especialment del de Barcelona, feia anys que estava als principis que treballàvem al CEUMT, i per tant als principis del PSUC. Abad, Boix, després Borja a la segona legislatura i PSC Serra, Maragall, Vallverdú...a la primera legislatura. El model eren els Ajuntaments italians però per a mi que tornava de fer el MSc Planning a la University of Reading del Regne Unit ho era el *Greater London Council* amb unitats- ajuntaments de 150- 200.000 residents cadascun de mitjana.

Borja va aprovar definitivament els districtes, reajustant alguns districtes com el d'Horta Sant Andreu per Horta- Guinardó. Trias Fargas va negociar la separació de Les Corts amb Sants-Zona Franca...que té sentit però que

¹⁸²⁸ *Ibid.*, pp. 56-76.

¹⁸²⁹ *Ibid.*, pp. 79-80.

¹⁸³⁰ *Ibid.*, p. 81. Annex XI.

és petit. El mèrit final és d'en Borja però en Maragall-Vallverdú van obrir la via"¹⁸³¹.

Ben entrats els 80, Jordi Borja parlava que l'experiència descentralitzadora, iniciada amb el primer l'Ajuntament democràtic i desenvolupada en els anys posteriors, havia fet possible que es pogués parlar de l'existència d'un model de Barcelona com a model descentralitzador¹⁸³². El projecte descentralitzador despertava gran interès a les publicacions nacionals i internacionals especialitzades¹⁸³³.

Borja caracteritzava el model de descentralització de Barcelona com a resultat de la combinació de diversos processos, concretament de cinc elements: 1. La divisió territorial, original per la consecució d'una nova divisió però coherent amb les arrels històriques i geogràfiques, amb districtes grans que li permeten tenir funcionalitat però amb el manteniment del caràcter participatiu i amb una aprovació molt majoritària dels partits polítics i dels veïns¹⁸³⁴.

El segon element destacable per Borja era l'atribució de competències i funcions als districtes. El dirigent del PSUC reconeixia que el procés era lent però que conformava estructures sòlides als districtes, després d'estudis sobre competències descentralitzables i l'articulació de les funcions de cada competència així com l'establiment d'un conjunt de serveis i recursos necessaris per al seu funcionament. Tot això cercant l'equilibri entre l'atribució de competències "de caracter decisorio y de funciones de gestión a los Distritos" amb la coordinació amb el govern central de Barcelona¹⁸³⁵. Un tercer aspecte clau era la descentralització i reforma administrativa. El consistori democràtic va iniciar els projectes de transformació i eficiència de les estructures de l'Ajuntament i les seves àrees, amb la consideració que la transferència de serveis i personal als districtes no només canviava el centralisme municipal, sinó les pròpies estructures de districte i de les funcions

¹⁸³¹ Joaquim Clusa Oriach, entrevista amb l'autor (26/11/16).

¹⁸³² BORJA, Jordi (coord.). *Manual de gestión municipal democrática*. Instituto de estudios de Administración local, Madrid, 1987, p. 121.

¹⁸³³ *Ibid.*, pp. 121-122.

¹⁸³⁴ *Ibid.*, p. 122.

¹⁸³⁵ *Ibid.*

dels professionals. També destacava la representació política i participació als districtes. Els Consells de Districte com a òrgans representatius, de forma indirecte i amb coherència amb els resultats obtinguts pels partits als districtes. Així mateix, el desplegament descentralitzador va reforçar els districtes amb facultats de decisió, gestió i d'execució a més de les clàssiques de control i consultives¹⁸³⁶. Finalment, el cinquè aspecte era la millora o innovació en la prestació dels serveis a la ciutadania, oferint més i millors serveis a la ciutadania sense que els costos fossin inassolibles, amb una xarxa d'espais i centres que oferien aquests serveis, creant una xarxa bàsica municipal, amb una influència important de la gestió mixta¹⁸³⁷. Molts anys després, Jordi Borja:

“Al llibre, ells feien cosses molt més sofisticades [sobre la divisió territorial i administrativa], van fer varies propostes, i jo vaig anar a lo que era més clar. CiU era la principal oposició a la nova divisió de districtes. Vam apuntar a la fusió de Sants i Les Corts, on ells eren hegemònics. Era discutible, ja ho sabia però era una trampa. Jo volia que els de CiU votessin a favor, calia fer als convergents alguna concessió. Els hi vaig dir ‘Les Corts desapareixen’ -hi havien arguments tècnics per això- Sants - Les Corts un únic Districte, van posar crit al cel. Llavors els hi vam plantejar que no fariem la fusió si acceptaven la resta. Van dir que si. Quan has de negociar has de preveure coses que cediràs, de totes maneres”¹⁸³⁸.

El projecte de deu districtes va ser aprovat en el Consell Plenari del 18 de gener de 1984¹⁸³⁹.

Tant el PSUC com molta gent del PSC que proveníem moviment veïnal, estàvem influenciats per l'experiència italiana, el model era l'italià, això ja es va culminar en la següent legislatura amb el Jordi Borja. Itàlia tenia ciutats clarament governades per l'esquerra durant anys com Bolonya. [...] Gent com la Francesca Masgoret o Rosa Domènech era un model més anglosaxó. [...] Va ser el meu primer mandat, molt lluita constant, vam deixar transferides unes quantes competències i vam deixar la porta oberta per el següent mandat. Molt aviat, el paquet gran de competències passa ja en 1984 i l'aprovació divisió de la ciutat. Jo crec que CiU no se'l

¹⁸³⁶ *Ibid.*, pp. 123-124.

¹⁸³⁷ *Ibid.*, p. 124.

¹⁸³⁸ Jordi Borja Sebastià, entrevista amb l'autor (19/12/2016).

¹⁸³⁹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Barcelona: Gobierno y gestión...*, p. 119.

creía tant, el PSUC moltíssim i en el PSC depenia de l'origen de cadascú, jo m'ho creia molt. Aquesta pressió no s'ha tornat a produir en el futur per part de les AA.VV.¹⁸⁴⁰

¹⁸⁴⁰ Jordi Vallverdú Gimeno, entrevista amb l'autor (02/12/2016).

12. El desplegament d'un projecte polític de llarg recorregut

12.1. La construcció democràtica

Com hem senyalat a la introducció, en aquest punt tractem de manera breu diverses Àrees de l'Ajuntament democràtic, així com alguns fets i processos importants que es van desenvolupar durant aquest primer mandat.

Durant l'etapa de Socías com alcalde, l'Àrea de Cultura, de la mà del Delegat de Serveis Joan de Segarra, havia iniciat alguns canvis per democratitzar l'oferta cultural i millorar la seva organització. Segons Rafael Pradas, periodista i futur responsable de l'Àrea durant el primer mandat democràtic:

“Amb Joan de Segarra es van fer algunes coses, com deixar que es fes “El Grec” de 1976, amb un espai impulsat per una assemblea d'actors i directors, orientada més a un model autogestionari, anarquista en el bon sentit de la paraula, això i el fet que poses en marxa el Llibre blanc dels museus¹⁸⁴¹. Dit això, allò era un desert, no hi havia res. La concepció era molt antiga de la cultura, del que significava la cultura. Es feia la Festa de la Mercè, un dia ballaven sardanes, i alguns gegants i castellers i ja. Des del punt vista de la política cultural, no hi havia projecte. Hi existia una concepció elitista de la cultura, hi ha unes quantes persones interessades en escultura romànica? doncs ja tenien el Museu Marès, però res, ni explicar-ho a la gent ni res”¹⁸⁴².

El propi Rafael Pradas, militant del PSUC, va ser l'encarregat de dirigir l'Àrea de Cultura. Pradas apuntava que va ser més complex acordar amb el PSC el seu delegat de serveis que no pas el seu propi nom com a responsable de l'Àrea.

“Des del punt vista de Cultura, jo no estava previst especialment per dirigir aquest espai. Em van fer de Cultura perquè els socialistes no volien, ells van preferir Ensenyament. Jo vaig demanar tenir un director serveis o delegat vinculat al món cultural. Joan Anton Benach va ser inqüestionable, un gran expert en teatre. Vaig haver de defensar fort el seu nom, tot i que era independent, els socialistes no ho acabaven de veure, preferien una persona de la seva estricta confiança, jo em vaig plantar i vaig guanyar,

¹⁸⁴¹ SERVEIS DE CULTURA. *Llibre Blanc dels Museus de la Ciutat de Barcelona*. Ajuntament de Barcelona. Barcelona, 1979.

¹⁸⁴² Rafael Pradas Camps, entrevista amb l'autor (12/05/2017).

era poc qüestionable, preguntaves a qualsevol partit progressista sobre la seva figura i tothom ho veia clar”¹⁸⁴³.

Joan-Anton Benach va ser el delegat de Serveis de Cultura durant el primer govern. El crític teatral i periodista recordava a la revista *L'Avenç* alguns aspectes positius que es van iniciar en el camp de la cultura de la mà de l'alcalde Socías. Benach citava la realització del *Llibre blanc dels museus* i les festes populars que comencen a assolir unes “formes desencarcarades”, amb una participació popular que augmentava considerablement. Es van organitzar les primeres comissions sectorials de l'àmbit de la cultura i des de l'Ajuntament dirigit per Socías, es van donar ajudes a diverses companyies i sales de teatre¹⁸⁴⁴.

Serà en aquesta etapa quan l'Institut de Cinema Català (ICC) va exhibir el primer *Noticiari de Barcelona, Coses que tornen*, dirigit per Josep M. Forn¹⁸⁴⁵. El *Noticiari* –en llengua catalana- va dedicar el seu primer número a parlar de les eleccions generals, de les manifestacions en favor d'un estatut d'autonomia per Catalunya i de la reposició de les estàtues de Layret i Casanovas. En certa mesura, era una mena de “contra NO-DO”¹⁸⁴⁶.

Ja en l'etapa plenament democràtica, els nous responsables de Cultura volien ajudar a la dinamització cultural i a la creació de noves expressions. Es pretenia oferir uns serveis per potenciar les iniciatives que sorgien de la base social, dels creadors, dels col·lectius, de les associacions” i de manera paral·lela es pretenia augmentar la participació popular a les festes i tradicions. Benach parlava també de la voluntat de “revitalitzar” els museus amb nous instruments i eines que oferissin unes millores en les projeccions i animacions per aconseguir fer la visita als museus més atractiva pel públic. Així mateix, s'estudiaven les iniciatives per acabar amb la “infrautilització” d'espais com la Virreina o museus com el Tinell, Grec, Capella de l'Antic Hospital de la Santa

¹⁸⁴³ *Ibid.*

¹⁸⁴⁴ BENACH, Joan-Anton. “Uns pressupostos necessàriament transitius”, a *L'Avenç*, núm. 236, Barcelona, 1999, pp. 66-68.

¹⁸⁴⁵ *Ibid.*, p. 68.

¹⁸⁴⁶ QUINTÀ, Alfons. “Primera edició de Noticiari de Barcelona”, a *El País*, 30/06/1977, p. 28.

Creu, que podrien oferir programes culturals de manera regular si s'actuava de manera eficient. L'Àrea de Cultura partia del "principi de subsidiarietat" i segons Benach això suposava "estar al servei" de les iniciatives i la capacitat creativa de la ciutadania, sense dirigismes, sinó amb la voluntat de promoure la creació lliure¹⁸⁴⁷.

"En un primer ajuntament, ens vam proposar fer una tasca de promoció cultural, difusió cultural i de fer un programa que pogués servir per dir cap a on havia d'anar la cultura a Barcelona en els propers anys, les infraestructures culturals per als propers anys. A partir d'aquí vam reforçar tota la línia d'exposicions, intentar treure el que hi havia en els fons, sobretot el d'art modern, a veure que hi havia que pogués ser útil per ensenyar. Trobaves coses fantàstiques, del Rusinyol, del Cases... Això ho tenim? Si, s'ensenya? No. [...] Vam tenir molta relació amb els districtes, a la vida municipal i vida pública i també amb les empreses. Però tot es molt lent, tothom volia fer coses, les AA.VV. entraven una mica de crisi, alguna entitat cultural em demanava pagar les enganxades de cartells, això era autogestionat pels veïns, etc. [...] Una qüestió que ens vam plantejar, es que s'havia de descentralitzar, sense portar a l'extrem, perquè fins i tot la gent dels barris, havien de saber que tota la ciutat era d'ells, els de Nou Barris, no te perquè quedar-se tot el dia a Nou Barris. Gràcia i Ciutat Vella també els hi pertany i a la inversa"¹⁸⁴⁸.

A mode de resum sobre la realitat i les activitats l'Àrea de Cultura podríem destacar alguns aspectes. Durant els primers anys de la Transició, el Museu Picasso va erigir-se sempre com el museu més visitat de Barcelona¹⁸⁴⁹. A continuació, els museus amb més nombre de visitants eren el Museu Militar, el Museu d'Art Modern, el Museu d'Art de Catalunya i el Museu Marès¹⁸⁵⁰.

En el teatre, la perspectiva va ser la de fer estable la producció teatral, donant suport en aspectes organitzatius, d'infraestructures, serveis d'assistència i campanyes als barris i districtes com per exemple la "Campanya Teatral de Primavera", descentralitzada als barris i realitzada en coordinació amb les

¹⁸⁴⁷ BENACH, Joan-Anton. "Uns pressupostos necessàriament...", p. 70.

¹⁸⁴⁸ Rafael Pradas Camps, entrevista amb l'autor (12/05/2017).

¹⁸⁴⁹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1981...*, p.67. 196.198 visitants l'any 1978, 188.661 visitants l'any 1979, 186.243 visitants l'any 1980. *Ibid.*, p. 24. 192.794 visitants l'any 1981. AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982...*, p.18. 189.800 visitants l'any 1982.

¹⁸⁵⁰ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1981...*, p.25.

AA.VV. i els Consells Municipals de Districte¹⁸⁵¹. També es va impulsar la Campanya Municipal de Teatre per a la Joventut i la I Setmana Internacional del Mim de Barcelona¹⁸⁵².

També l'any 1981 es va crear el Servei d'Equipament Teatral (SET) en conveni amb la Diputació i que constituïa un pilar important per al subministrament d'equipament i serveis per a grups i teatres¹⁸⁵³.

A l'estiu, el teatre Grec 81 continuava el seu procés de consolidació des de feia anys i arrelava entre la ciutadania. L'any 1979 va oferir 17 espectacles, 42 sessions, amb un total d'espectadors de 38.598 i un recinte. El Grec 80 va oferir 51 espectacles, total sessions 151, total espectadors 102.033 amb un total de tres recintes. L'any 1981, 64 espectacles, 171 sessions, 122.398 espectadors i quatre recintes¹⁸⁵⁴. L'any següent, 81 espectacles, 203 sessions i 139.911 espectadors¹⁸⁵⁵ i el Grec 83, va oferir 97 espectacles, 220 sessions i 118.911 espectadors¹⁸⁵⁶.

L'any 1982 es va reorganitzar l'Àrea, les dues grans Unitats Operatives que existien com Museus i Institucions Culturals i la d'Activitats Científiques i Culturals, van ser substituïdes per tres Direccions de Serveis: Direcció de Serveis de Museus i Institucions Culturals, Direcció de Serveis de Música i Direcció de Serveis de teatre i Cinema. Es va constituir una Secretaria Tècnica i les Oficines d'Informació Cultural, de Festes i Tradicions i la Coordinadora de Biblioteques Populars¹⁸⁵⁷.

Pel que fa els museus, el mes de juny de 1982 es va crear la Comissió Coordinadora de Museus¹⁸⁵⁸ per potenciar la coordinació dels museus

¹⁸⁵¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1981...*, p.31.

¹⁸⁵² *Ibid.*, pp. 32-33.

¹⁸⁵³ *Ibid.*, p. 31.

¹⁸⁵⁴ *Ibid.*, p. 37.

¹⁸⁵⁵ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982...*, p.38.

¹⁸⁵⁶ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1983...*, p. 31.

¹⁸⁵⁷ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982...*, p.11. Annex XII.

¹⁸⁵⁸ Sis membres, més la cap de la UO de museus, sota la presidència del regidor de cultura i el coordinador de serveis.

municipals, racionalitzar les seves funcions i organització i millorar la seva recerca i divulgació¹⁸⁵⁹.

El mateix 1982, es van reorganitzar diversos museus -en concordança amb el que indicava el Llibre Blanc dels Museus- per intentar racionalitzar la seva gestió -Gabinet Numismàtic, Museu Postal, Museu Verdaguer, Galeria de Catalans Il·lustres- i van passar a ser Seccions del Museu d'Història de la Ciutat¹⁸⁶⁰.

El museu Clarà es va convertir en Secció del Museu d'Art Modern. El Museu de les Punes es va integrar en format de secció al Museu d'Indumentària.

La Secció del Llibre i les Arts Gràfiques del Museu Etnològic es va passar a dir Secció del Museu d'Arts, Indústries i Tradicions Populars.

Altres canvis van ser el Museu Etnològic, Secció Exòtica que s'anomenaria a partir d'aquell moment Museu Etnològic i la Secció Catalana i Hispànica del Museu Etnològic es va dotar de personalitat i autonomia pròpia amb la denominació de Museu d'Arts, Indústries i Tradicions Populars¹⁸⁶¹.

El Servei de Difusió Cultural de Museus que treballava des del mes de setembre de 1979, es va consolidar¹⁸⁶². També es va publicar un llibre de recopilació de les biblioteques públiques de Barcelona¹⁸⁶³.

Respecte a l'Àrea d'Ensenyament, Barcelona tenia una tradició respecte a l'ensenyament que havia convertit a la capital catalana en una excepció dins el món municipal espanyol. L'inici d'aquesta tradició el trobem en el controvertit pressupost de Cultura de 1909 que donaria vida al Patronat Municipal Escolar l'any 1922, a partir d'un reial decret i que va iniciar el camí cap a l'esplendor de les escoles municipals en el període republicà a partir de tallers per a Aprenents-Formació Professional, Escoles de Minyons-Escoles

¹⁸⁵⁹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982...*, p.12.

¹⁸⁶⁰ *Ibid.*

¹⁸⁶¹ *Ibid.*, p. 13.

¹⁸⁶² *Ibid.*, pp. 19-31.

¹⁸⁶³ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Les biblioteques públiques de la ciutat de Barcelona: desembre 1979*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1980.

bressol, Ensenyaments Especials (Vil·la Joana), Escoles Municipals i de Patronat (del Bosc, del Mar...) les institucions Francesc Macià, Pere Vila...¹⁸⁶⁴

Les actuacions de l'Àrea d'Ensenyament de l'Ajuntament de Barcelona van caminar sobre dos grans potes. Per una banda, les "responsabilitats legalment instituïdes" sobre locals escolars, matriculacions i en definitiva, les accions necessàries per assegurar l'existència operativa d'edificis escolars públics, així com l'organització de manera racional de totes les etapes de matriculacions de l'alumnat en el conjunt de les escoles públiques de Barcelona. L'altra gran element de l'Àrea feia referència als "serveis específics". Aquests serveis tenien una extensa tradició dins l'Ajuntament de Barcelona i constituïen part del seu patrimoni més característic. En aquest eix els esforços es van centrar en racionalitzar en termes de rendibilitat i eficiència el conjunt de serveis així com impulsar l'Institut Municipal d'Educació¹⁸⁶⁵.

La sensibilitat del govern pels barris més maltractats durant anys es va fer palesa durant els anys del socialista Ramón Martínez Callen com a regidor d'Ensenyament, per exemple amb la construcció de noves escoles públiques¹⁸⁶⁶.

L'any 1981, gràcies a la mecanització i la millora de les capacitats de l'Àrea per a gestionar les informacions i dades, es va poder comprovar com la demanda de places era més gran que l'oferta per a l'etapa dels 3 als 7 anys, sobretot a les etapes de 4, 5 i 6 anys¹⁸⁶⁷. A tall d'exemple, pels alumnes de 4 anys, l'oferta era de 3.515 places i la demanda de 4.662 el que implicava una diferència negativa de 1.147 ¹⁸⁶⁸.

¹⁸⁶⁴ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1983...*, p. 72.

¹⁸⁶⁵ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1981...*, p.80.

¹⁸⁶⁶ *Ibid.*, p. 82. L'any 1981 hi havia 14 projectes en estat de tramitació o execució. La majoria d'ells a les zones on l'existència de les escoles tenien un pes escàs o nul. Execució de noves escoles públiques (sobretot en zones deficitàries). Escoles en funcionament: (Alexandre Galí a la Barceloneta, Les Corts (Districte XI). Escoles pendents de finalització abans de l'estiu de 1982: (Doctor Ferran Districte IX Nord, La Sedeta XII, Meridiana-Renfe, Districte IX Nord i Coves d'En Cimany, Districte VIII). Escoles de finalització prevista pels mesos agost-setembre del 82: Escola dels Horts, Districte X, La Teixonera, Districte XII, Torrent d'En Melis, Districte XII, Cooperació, Districte IX Nord. Escola en construcció de finalització prevista a principis del 83: El Segrer, Districte IX Sud. Projecte en fase d'adjudicació: Ferrer i Guàrdia, Districte IX Nord.

¹⁸⁶⁷ *Ibid.*, p. 83.

¹⁸⁶⁸ *Ibid.*

L'Institut Municipal d'Educació assumia les tasques referents a la formació dels educadors, l'elaboració de materials didàctics així com fer cursos d'expressió i comunicació. En definitiva, l'IME duia a terme projectes i activitats per millorar la qualitat de l'ensenyament a les escoles de Barcelona¹⁸⁶⁹.

El mes de març de 1982 es va crear per la Comissió Permanent el Servei de Conservació d'Edificis i Instal·lacions d'Ensenyament, que va permetre adscriure directament a aquesta Àrea l'eina que havia de fer efectiu el manteniment i conservació dels edificis d'Ensenyament¹⁸⁷⁰. A més, durant 1982, es va realitzar una convocatòria de 347 places de tècnic mig i tècnic auxiliar d'educació¹⁸⁷¹. També, i en zones deficitàries i de forta demanda, van entrar en funcionament durant el curs 1982-83 nou centres¹⁸⁷² i els projectes amb previsió d'acabar per iniciar el curs 1983-84 eren de cinc centres d'EGB i set de preescolar¹⁸⁷³.

Respecte a la relació entre demanda i oferta per a les places d'infantil i primària, la relació va millorar progressivament i només la demanda era sensiblement superior en el tram de 4 i 5 anys¹⁸⁷⁴. També va continuar l'ampliació de contractació de més tècnics per les escoles municipals d'educació especial, i s'ampliava l'edat d'admissió¹⁸⁷⁵. Malgrat això, només el 31% de les places escolars eren públiques, incloent-hi la important oferta que representen les escoles municipals, mostrant per tant, el "raquitisme" que representava el sector públic de preescolar i E.G.B. l'Àrea d'Ensenyament defensava que calia impulsar una contundent política d'expansió de noves places escolars públiques a tots els nivells, des de preescolar i E.G.B fins B.U.P i F.P, passant pels serveis específics com escoles bressol i Educació

¹⁸⁶⁹ *Ibid.*, pp. 85-89.

¹⁸⁷⁰ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982...*, p. 79.

¹⁸⁷¹ *Ibid.*, p. 80.

¹⁸⁷² *Ibid.*, p. 81. Un centre al Dte. VIII, tres nous centres al Dte. XII, un nou centre al Dte. X, un nou centre al Dte. XII i tres nous centres al Dte. IX N.

¹⁸⁷³ *Ibid.*, p. 82.

¹⁸⁷⁴ *Ibid.*, pp. 84-85.

¹⁸⁷⁵ *Ibid.*, p. 109.

especial, sense oblidar els ensenyaments no reglats¹⁸⁷⁶. Per encetar aquest canvi, es proposava en primer terme un marc de treball estable entre els serveis tècnics de la Generalitat i l'Ajuntament perquè iniciessin una feina d'anàlisi de quin era l'estat global dels recursos existents¹⁸⁷⁷.

En aquest darrer any va haver-hi un augment de places per l'acompliment dels compromisos anteriors entre el Ministeri d'Educació i l'Ajuntament i pels esforços d'inversió propis de l'Ajuntament per a la creació d'aules preescolar en les zones més deficitàries, motivada per la demanda del procés de matriculació. Aquest increment es va materialitzar en la construcció de 75 aules -2.625 places noves- en el curs 1983-84¹⁸⁷⁸.

Finalment, a l'agost de 1983 les negociacions entre la Generalitat i l'Ajuntament van arribar a bon port. Es van signar tres convenis que significaven un canvi substancial en la realitat educativa de Barcelona. Un d'aquests convenis implicava noves construccions escolars. Els dos organismes es comprometien a "programar i construir una mitjana de 100 aules noves" el que aproximadament suposava 3.500 places públiques de preescolar i EGB.

Un altre conveni tractava l'Educació especial, on el treball conjunt de la Generalitat i l'Ajuntament implicaria millores en l'atenció educativa als problemes d'aprenentatge i la dedicació de més recursos per a la seva detecció i prevenció. Aquests dos convenis contemplaven un treball conjunt d'estudi i "planificació racional de les necessitats, prioritats i recursos existents" i es plantejava la creació d'un "mapa escolar" com a element de planificació per a futures accions urbanístiques en el sector.

El darrer conveni implicava la integració a la xarxa pública de les escoles Icària, situada al barri de la Sagrera i Benjamí, situada al barri de la Prosperitat¹⁸⁷⁹.

Enric Truñó va ser el primer Conseller-regidor de la flamant Àrea de Joventut del govern democràtic. Fins la sortida de CiU del govern municipal produïda l'octubre de 1981, l'Àrea d'Esports -dirigida pels convergents- i la de

¹⁸⁷⁶ *Ibid.*, p. 124.

¹⁸⁷⁷ *Ibid.*, pp, 124-125.

¹⁸⁷⁸ *Ibid.*, p. 136.

¹⁸⁷⁹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1983...*, pp. 140-141.

Joventut¹⁸⁸⁰ van estar separades, però amb la ruptura del Pacte de progrés, les dues àrees es van fusionar sota la direcció del jove socialista Enric Truñó.

Pel que fa a l'Àrea de Joventut, per als més petits, els serveis més importants eren les activitats de vacances, els anomenats centres estables¹⁸⁸¹ i la col·laboració amb les entitats d'esbarjo¹⁸⁸².

Per als joves, l'Àrea treballava donant suport a iniciatives que dinamitzessin el moviment associatiu, activitats diverses i experiències on els propis joves participessin en la gestió de les infraestructures¹⁸⁸³.

Els programes de vacances d'estiu, es van iniciar el mateix 1979, dirigides a nens i nenes d'entre 6 i 14 anys. L'estiu de 1980 van participar-hi 2.715 nens i en 1981 la xifra va arribar als 4.270, amb 592 monitors: "es planteja com un servei educacional, no com una manera de recollir 5.000 nenes". La majoria de nens i nenes participants eren dels Districtes XII, IX-Nord, IX-Sud i X. Hi havia de totes les classes socials però sobretot de sectors populars¹⁸⁸⁴.

També es van iniciar i consolidar colònies de vacances, casals d'estiu, campaments o rutes d'estiu, on els participants es podien comptar per milers, per exemple els casals d'estiu, a càrrec de 330 monitors van comptar amb la presència de 2.495 nens i nenes l'any 1981. L'Àrea plantejava en aquell context mantenir o augmentar poc el total de places per mantenir la qualitat del servei¹⁸⁸⁵.

Per als joves, es van crear casals de joves, programes de vacances i esports i intercanvis culturals i turisme, on es contemplaven viatges internacionals, sobretot a Europa, també una visita al Front Polisari. A Itàlia es produïrien intercanvis amb joves italians de Torí o Nàpols¹⁸⁸⁶.

¹⁸⁸⁰ Annex XIII.

¹⁸⁸¹ Ludoteques, cases de trobada i centres d'esplai.

¹⁸⁸² AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1981...*, pp. 103-107.

¹⁸⁸³ *Ibid.*, pp. 107-115.

¹⁸⁸⁴ *Ibid.*, p. 103.

¹⁸⁸⁵ *Ibid.*, pp. 103-104.

¹⁸⁸⁶ *Ibid.*, pp. 111-112.

La promoció de l'associacionisme juvenil era un objectiu central per a l'Àrea, per això es va donar suport a la dinamització cultural i l'associacionisme, facilitant una infraestructura de recursos culturals per crear cultura a partir de grups de joves, "amb activitats que generin interrelacions, i sense assumir el paper de promotora cultural ni d'animadora de grans festes"¹⁸⁸⁷.

També es va crear un espai, anomenat Serveis Sectorials, on es recollien les peticions dels joves sobre temes que anaven més enllà de l'animació cultural, com assessoraments o informacions sobre sexualitat, delinqüència o drogues¹⁸⁸⁸.

Així mateix, l'Institut Municipal d'Animació i Esplai (IMAE) va destacar-se com un espai de reflexió i anàlisi de l'oci juvenil a la ciutat i en la formació de monitors¹⁸⁸⁹. A tall d'exemple, el curs 1979-1980 van participar en els seus cursos de formació 202 monitors i educadors, per 398 en el següent curs i 625 en el curs 1981-1982¹⁸⁹⁰.

Del 19 al 25 d'abril de 1982 va tenir lloc una nova experiència dins de l'àmbit juvenil que va aixecar polseguera. En aquesta setmana va celebrar-se la "Setmana de Moviments Radicals", perquè grups "poguessin donar a conèixer les seves idees i possibilitar un debat a fons sobre diversos temes, amb xerrades, debats i projeccions de pel·lícules i una festa final al Born. Hi van participar més d'una quinzena de grups i moviments ecologistes, antinuclears, objectors de consciència, antimilitaristes, feministes, LGTB etc. amb una participació total de més de 3.000 joves i durant els concerts del cap de setmana la xifra va superar els 10.000 assistents¹⁸⁹¹.

Aquesta iniciativa no va ser ben vista per la UCD. El govern del PSC i el PSUC va rebutjar la moció presentada pels regidors centristes que demanaven la

¹⁸⁸⁷ *Ibid.*, pp. 113-114.

¹⁸⁸⁸ *Ibid.*, pp. 115-116.

¹⁸⁸⁹ *Ibid.*, pp. 117.

¹⁸⁹⁰ *Ibid.*, pp. 118.

¹⁸⁹¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982...*, pp. 147-149.

dimissió d'Enric Truñó arrel de la celebració de la "Setmana de Moviments Radicals"¹⁸⁹².

Un altre iniciativa que va tenir cert ressò i que era innovadora durant l'any 1982, va ser la Primera trobada de joves de ciutats de la Mediterrània -del 19 al 25 de juliol-, que va comptar amb representació de joves d' Atenes, Tunísia, La Veletta, Gènova, Roma, Nàpols, Alexandria, Tetuan, Montpeller, Marsella, Málaga, Sitges, Ciutat de Mallorca i Barcelona¹⁸⁹³.

L'Àrea d'Esports va dedicar els principals esforços durant els primers mesos d'activitat a reorganitzar la seva estructura interna, que inicialment comptava amb una Unitat Operativa de la qual depenien l'Oficina de Política d'Esports, el Negociat d'Esports i el Servei d'Instal·lacions Esportives i a treballar internament el coneixement de la seva estructura i personal¹⁸⁹⁴. A nivell extern, va situar com a camp d'acció prioritari els barris menys afavorits en matèria d'equipaments esportius¹⁸⁹⁵.

L'Àrea no va estar exempta d'una permanent crisi interna. Fins la ruptura de l'octubre de 1981, diversos regidors convergents, com Xavier Millet, Pons Valón i Sebastià Millans van passar per l'Àrea. Malgrat això, ja s'havia iniciat prèviament un auge de caràcter esportiu a la capital catalana que es va mantenir en augment.

A nivell d'esports, va guanyar un paper rellevant les curses populars a la ciutat de Barcelona. Aquestes es constituïen populars com a "expresión del cambio existente" i "vehículo de democratización"¹⁸⁹⁶.

Segons Sixte Abadia, el període de Socías, no es van realitzar avenços en matèria institucional, però va ser important per l'establiment "de los fundamentos ideológicos" que van permetre a partir de 1979 la materialització

¹⁸⁹² "No se aceptó la dimisión del concejal de Joventut", a *La Vanguardia*, 28/04/1982, p. 28. Aquesta moció es va presentar a la sessió del CMP 27 abril 1982.

¹⁸⁹³ *Ibid.*, p. 163.

¹⁸⁹⁴ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1981...*, p. 123.

¹⁸⁹⁵ *Ibid.*, p. 102.

¹⁸⁹⁶ ABADIA, Sixte. "Las carreras populares en la Barcelona de la transición política (1975-1982)", a *Revista Internacional de Ciencias del Deporte*, núm. 36, abril de 2014, p. 157. Consultable a: <https://www.cafyd.com/REVISTA/ojs/index.php/ricyde/article/view/640>.

de polítiques esportives més orientades a la democratització esportiva, com les curses atlètiques.

També es van produir expressions com les curses populars, com l'organitzada pel moviment veïnal de Sant Andreu de l'any 1977 en el marc de la Festa Major del barri, una a peu i altra a bicicleta¹⁸⁹⁷. Un altre exemple fou cursa Jean Bouin, organitzada per *Mundo Deportivo*, l'any 1978 incorporava el Primer Cross en cadira de rodes¹⁸⁹⁸.

En definitiva, podem trobar en aquesta anys moltes iniciatives esportives amb un marcat caràcter popular festiu o reivindicatiu. Fins aquella etapa, les possibilitats esportives en l'espai públic a la ciutat es reduïen a manifestacions de caràcter competitiu i excepcional com la Volta a Catalunya, les 24 Hores de Montjuïc, la Travessia al Port de Barcelona o la Pujada al Castell de Montjuïc¹⁸⁹⁹.

El caràcter participatiu i urbà de les curses va viure un salt qualitatiu i quantitatiu amb la iniciativa de *El Corte Inglés*. Aquesta empresa va organitzar la primera carrera popular "Ciutat de Barcelona", amb un format que es caracteritzava per la inscripció oberta i sense limitació d'edat i que va comptar amb 17.184 participants. En el context de la Festa Major de la ciutat, Les Festes de la Mercè, l'Ajuntament va promoure la I Cursa Atlètica de la Mercè, amb el suport de diverses organitzacions i amb la participació final de 15.000 corredors¹⁹⁰⁰.

L'associacionisme veïnal també va aprofitar la popularitat de les curses com a vehicle de protesta i que mostraven que les curses populars no eren només una expressió de l'evolució de l'esport, sinó també un exemple d'una ciutadania mobilitzada, de reivindicació democràtica i de construcció identitària¹⁹⁰¹.

Les tasques d'informació i anàlisi de la realitat del personal i de les infraestructures va ocupar la major part de la feina durant el període de direcció

¹⁸⁹⁷ *Ibid.*, p. 159.

¹⁸⁹⁸ *Ibid.*, p. 160.

¹⁸⁹⁹ *Ibid.*

¹⁹⁰⁰ *Ibid.*, p. 162.

¹⁹⁰¹ *Ibid.*, p. 166.

convergent fins 1981. Aquesta estudis van mostrar unes mancances importants en la gestió de la política esportiva per part dels seus anteriors responsables.

Malgrat l'augment del poder adquisitiu i els canvis en les formes de vida que es van produir durant els anys 60 i 70, hi havia una "penúria de béns col·lectius" que afectava de manera importantíssima els serveis de caire esportiu i popular¹⁹⁰².

Per corregir la situació de mancança d'equipaments, es van emprendre iniciatives constructives. Les dades indiquen un augment durant el període 1979-1981 en relació a la realització d'obres, instal·lacions i tasques de pintura en infraestructures de l'Àrea d'Esports que havien estat concertades amb l'Àrea d'Obres Públiques¹⁹⁰³. A més, es va impulsar la difusió i promoció de l'esport de base a la ciutat¹⁹⁰⁴.

També es va realitzar en el primer període les escoles d'iniciació esportiva o el Consell de l'Esport Escolar de Barcelona exemplificaren la voluntat conjunta de l'Ajuntament i associacions de potenciar i l'accés a l'esport, en aglutinar sota un mateix projecte entitats veïnals, escolars, esportives i les administracions¹⁹⁰⁵.

Després de la ruptura del Pacte de progrés, el 16 d'octubre de 1981 es va crear -mitjançant un decret de l'Alcaldia- la nova Àrea de Joventut i Esport. L'Àrea, dirigida per Enric Truñó va presentar de manera quasi immediata un "Programa dels 100 dies"¹⁹⁰⁶ on va plasmar les línies mestres de la nova Àrea i una valoració crítica de la realitat interna, on es destacaven certes mancances i desorganització en l'etapa anterior que no havien resolt situacions, per falta de finançament i altres per incapacitat política.¹⁹⁰⁷ Aquestes línies principals es dirigien a millorar la gestió, i l'ús de les instal·lacions esportives, així com

¹⁹⁰² MOLINERO, Carme. "Grups Socials i formes de vida", a *Historia de Barcelona*. SOBREQÜÉS, Jaume (dir.). Volum 8. El segle XX. Enciclopèdia Catalana/Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1997, p.170.

¹⁹⁰³ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1981...*, p. 128.

¹⁹⁰⁴ *Ibid.*, p. 129.

¹⁹⁰⁵ ABADIA, Sixte. *El moviment veïnal i la promoció de l'esport a la Barcelona de la transició democràtica (1975-1982)*. Generalitat de Catalunya, Textos de cultura i Esport, Barcelona, 2011, p. 19.

¹⁹⁰⁶ Del 15 de novembre de 1981 al 18 de febrer de 1982.

¹⁹⁰⁷ "Informe sobre els criteris de la política esportiva municipal". Consell Plenari 09/03/1982. Ajuntament de Barcelona. Area de Joventut i Esport, Barcelona, 1982.

acabar projectes per reestructurar la plantilla, promocionar l'esport i potenciar un servei de documentació investigació i formació¹⁹⁰⁸.

Durant l'any 1982, i sota l'impuls d'Enric Truñó es va publicar la "Guia de l'Esport a Barcelona '82", per conèixer la situació real respecte a les instal·lacions, clubs, associacions, federacions i actes esportius a la ciutat. Una de les conclusions de la Guia situava que "existia una Barcelona "rica" i una altra "pobra" en instal·lacions esportives. La rica situada en els barris benestants de la perifèria residencial i la pobra, situada en el centre del casc antic i els barris obres del Nord Est¹⁹⁰⁹. Es van encetar projectes de noves instal·lacions i reforma de les existents¹⁹¹⁰ ja que es constatava el "mal estat en que es trobaven la majoria de les instal·lacions existents"¹⁹¹¹.

Respecte l'any 1983, és destacable la iniciativa que es va dur a terme en l'àmbit de Joventut en col·laboració amb d'altres espais institucionals. Per exemple, Miguel Lumbiérrez, coordinador de tasques de Joventut, va organitzar el primer curs experimental gràcies a un conveni INEM-Ajuntament de Barcelona, que va comptar amb la participació de 175 joves, en unes jornades de formació i de treball remunerat¹⁹¹². L'Ajuntament va marcar tres requisits per poder tenir l'opció a participar en el Pla d'Ocupació, tenir una edat compresa entre els 16 i 25 anys, ser veí de Barcelona i estar en situació d'atur¹⁹¹³.

Una part d'aquesta formació es realitzava en col·laboració amb l'Àrea de Serveis Socials i es relacionava amb joves amb problemàtiques socials i constava de cursos dividits en 7 blocs on es van dividir el conjunt de joves que van realitzar aquesta formació: Serveis Socials, (9,85%) La Perona (9%) cursos oberts 24%, col·laboració amb gremis 15% cooperatives amb monitor 30,8% cooperatives sense monitor 7,9% curs sense monitor 3,5% total de 468¹⁹¹⁴.

¹⁹⁰⁸ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982...*, p.173.

¹⁹⁰⁹ *Ibid.*, pp. 176-177.

¹⁹¹⁰ Piscines, camps de fútbol etc.

¹⁹¹¹ *Ibid.*, pp. 178-179.

¹⁹¹² "Puesta a punto de la universidad ocupacional", a *La Vanguardia*, 15/10/1983, p. 24.

¹⁹¹³ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1983...*, p. 206.

¹⁹¹⁴ *Ibid.*, p. 207.

Respecte a d'altres institucions col·laboradores en aquests plans de formació i ocupació, hi havien empreses amb oficis d'informàtica, lampisteria, fusteria, paletes, costura, jardineria, pintures, hostaleria etc. Les dades indiquen que dels 306 que van finalitzar els cursos, només 42 -13,7%- es trobaven a l'atur¹⁹¹⁵.

Els anys 80 van veure com reflexions importants sobre la inserció social i professional dels joves es plasmaven en propostes concretes per a les institucions. Tal com Enric Truñó recorda, treballs com l'Informe Schwartz, constituïen aportacions molt enriquidores que orientarien la feina de l'Àrea durant els anys 80¹⁹¹⁶.

La darrera Àrea que tractarem és l'Àrea de Sanitat. En el primer llibret publicat per l'Àrea de Sanitat de l'Ajuntament de Barcelona¹⁹¹⁷, el mes de novembre de 1979, es denunciava la situació dels serveis sanitaris de la ciutat: "dictats per la lògica consumista es centraven en respondre a les malalties i no a la prevenció"¹⁹¹⁸. La idea força principal era la necessitat d'una planificació global de la salut capaç de respondre als problemes dels ciutadans. Una etapa de recollida d'informació prèvia a aquesta planificació es considerava prioritària.

El document apuntava que la majoria de problemes de salut eren multi causals i condicionats pel medi ambient -físic, psíquic o sociocultural-, pels hàbits personals i per les pautes de conducta com l'alimentació, l'exercici físic, o la drogodependència. S'alertava que s'havia de cercar la resposta en "l'augment indiscriminat de serveis assistencials o l'atenció creixent de la simple demanda"¹⁹¹⁹. La planificació de la salut havia de centrar-se a intervenir en aquests condicionants que necessitaven d'una major potenciació dels serveis d'assistència primària. L'Àrea defensava que els eixos principals d'actuació

¹⁹¹⁵ *Ibid.*, pp. 211-213.

¹⁹¹⁶ SCHWARTZ, B. *La inserció social i professional dels Joves. Reflexió pedagògica, sobre la formació dels joves i la relació amb el món laboral*. Diputació de Barcelona, Barcelona, 1985.

¹⁹¹⁷ ÀREA DE SANITAT. *Política de salut de l'Ajuntament de Barcelona*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1979.

¹⁹¹⁸ *Ibid.*, p. 1

¹⁹¹⁹ *Ibid.*, p. 3.

consistien en una transformació i racionalització de l'estructura organitzativa i la integració dins de la xarxa assistencial de totes les funcions sanitàries¹⁹²⁰.

Els objectius generals que es marcava l'Àrea dirigida pel socialista Felip Solé Sabaris eren la millora de la Informació sanitària, potenciar l'assistència primària i integrar la promoció de la salut amb l'assistència i la rehabilitació als centres de salut de cada barri. També es volia que la promoció de la salut arribés als mitjans de comunicació, a l'àmbit escolar i laboral, així com l'actualització i millora dels equipaments dels hospitals¹⁹²¹.

Dins dels objectius, també es considerava de gran importància la democratització en la fixació d'objectius i la determinació de prioritats així com el control de gestió dels serveis sanitaris, es a dir, la responsabilització conjunta¹⁹²² de l'Administració dels treballadors sanitaris i dels usuaris del servei -la comunitat- en el procés de presa de decisions importants etc.¹⁹²³

A grans trets, es van millorar i estendre les campanyes de vacunació, arribant l'any 1982 a les 253.294, on tenien molta importància vacunes com la antipoliomelítica Sabin, la antidiftèrica o la antirubèola¹⁹²⁴. També van augmentar les revisions mèdiques escolars, arribant a prop de 40.000 alumnes al final del primer mandat municipal¹⁹²⁵ o els reconeixements mèdics preventius a grups heterogenis de la població com els manipuladors d'aliments, les persones acollides, el personal d'escoles bressol etc¹⁹²⁶.

L'Àrea disposava de la Unitat Operativa d'Higiene dels Aliments i Zoonosi, centrada en millorar el control sanitari dels aliments consumits a la ciutat i les indústries de producció, transformació i venda d'aliments¹⁹²⁷. També comptava

¹⁹²⁰ *Ibid.*, pp. 5-8.

¹⁹²¹ *Ibid.*, pp. 9-15.

¹⁹²² *Ibid.*, pp. 19-20. Context de responsabilització que es proposen els organismes de: Consell de Salut de l'Àrea Sanitària de la Ciutat de Barcelona, el Consell del medi Ambient de l'Àrea Metropolitana i les Juntes de Govern democràtic dels Centres Sanitaris.

¹⁹²³ *Ibid.*, p. 19.

¹⁹²⁴ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982...*, p. 226.

¹⁹²⁵ *Ibid.*, p. 228.

¹⁹²⁶ *Ibid.*

¹⁹²⁷ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1981...*, pp. 141-144.

l'Àrea de la Unitat Operativa de Sanejament Ambiental, que duia a terme campanyes de desinfecció, desinsectació, desratització¹⁹²⁸ i altres serveis d'higiene pública¹⁹²⁹.

El laboratori municipal que disposava l'Ajuntament va ampliar-se gràcies a un acord firmat amb la Generalitat de Catalunya en matèria d'anàlisi de salut pública amb un total de 4.005 mostres i 5.06.468 unitats analítiques, on es realitzaven anàlisi d'aliments naturals o conservats i productes industrials. També s'analitzaven substàncies que ja sigui directa o indirectament tenien la seva destinació final en l'alimentació humana o animal. També s'atenien les denúncies per alteració o adulteració d'aliments¹⁹³⁰ i a finals de 1979 es va crear el Servei d'Informació Sanitària (S.I.S.), que era un punt d'informació telefònic per qüestions que requerien assistència sanitària¹⁹³¹.

Les dades de 1982 donen testimoni de la importància dels serveis que tenia l'Àrea de Sanitat. Pel que fa l'assistència sanitària de l'Ajuntament, hi havia 2.620 persones ocupades i el pressupost era de 5.697 milions de pessetes¹⁹³².

Respecte a l'assistència primària, aquesta es dividia en serveis d'hospitals a domicili, el Servei d'Informació i Coordinació d'Urgències i d'Ambulàncies Municipals, els dispensaris municipals, els centres de salut per a la planificació familiar, la higiene mental, la prevenció de toxicomanies, l'assistència mèdica i social i l'educació sanitària. A més es sumaria el Centre Quirúrgic d'Urgències "Perecamps" destinat a centre no hospitalari d'atenció d'urgències a un primer nivell¹⁹³³.

Pel que fa l'assistència secundària o la tasca hospitalària, aquesta es realitzava a través de quatre hospitals: el Mare de Déu del Mar i el Mare de Déu de

¹⁹²⁸ *Ibid.*, p.145. intensa campanya en barris perifèrics.

¹⁹²⁹ *Ibid.*, pp. 144-146.

¹⁹³⁰ *Ibid.*, pp. 146-147.

¹⁹³¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1983...*, pp. 310-311.

¹⁹³² AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982. Subàrea d'Assistència Sanitària*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1983, p. 7.

¹⁹³³ *Ibid.*, p. 8.

l'Esperança, com a dos hospitals generals i el Centre Psiquiàtric Municipal i el geriàtric¹⁹³⁴.

Pel que fa a la docència, hi havia un concert amb la Facultat de Medicina que utilitzava els serveis de l'Hospital del Mar per a la formació de metges. A més, l'Ajuntament disposava d'una escola universitària d'infermeria pròpia¹⁹³⁵.

Com a darrer terme destacable de l'Àrea de Sanitat durant el primer mandat, es va acabar de redactar el *Mapa Sanitari de Barcelona* l'any 1982. Aquest fet era important perquè s'inseria dins de la realitat sanitària del país, afavorint el coneixement concret dels serveis sanitaris i d'aquesta manera es podia iniciar la planificació dels recursos i les necessitats sanitàries de la població. Barcelona tenia un caràcter únic dins del Mapa Sanitari de Catalunya, ja que era la ciutat comtal coincidia amb l'Àrea Sanitària XII del Mapa Sanitari de Catalunya de 1979 i per tant, l'Àrea XII coincidia amb un únic àmbit administratiu. Per acabar de coordinar el paper de Barcelona dins del Mapa Sanitari de Catalunya, es va signar un conveni, el 17 de juny de 1981 entre l'alcalde Serra i el Conseller de Sanitat i Seguretat Social Josep Laporte. En aquest conveni es va establir la col·laboració entre les dues institucions per a la realització dels estudis del desplegament del Mapa Sanitari a la ciutat de Barcelona, que s'acabarien de redactar durant el següent any¹⁹³⁶.

¹⁹³⁴ *Ibid.*

¹⁹³⁵ *Ibid.*

¹⁹³⁶ *Ibid.*, pp. 53-54.

12.2. La gestió de la vaga d'escombraries

Dins del normal desenvolupament de la vida municipal en un context democràtic, els conflictes entre treballadors, ajuntament i empreses, formen part de la normalitat. Durant l'etapa de Serra al capdavant de l'alcaldia, van tenir lloc diverses confrontacions laborals, algunes d'elles prou rellevants, com la citada dels funcionaris en el marc de la reforma administrativa o les de transport públic de 1981¹⁹³⁷. Però va haver-hi una vaga que per les seves característiques es convertiria en l'enfrontament sindical més important al qual l'Ajuntament hauria d'afrontar. La vaga dels treballadors de la recollida d'escombraries¹⁹³⁸ -febrer de 1981- va tenir una forta repercussió, no només en el dia a dia dels ciutadans de Barcelona, sinó que la seva gestió va tenir un fort impacte negatiu en les relacions entre els grups municipals socialistes i comunistes principalment. Fins i tot, en alguns moments, es va arribar a especular amb la possibilitat que el grup municipal del PSUC deixés el govern i passés en bloc a l'oposició.

La vaga va iniciar-se la matinada del dilluns 2 de febrer de 1981. Després que es trenquessin les negociacions el 30 de gener entorn el conveni col·lectiu dels treballadors de la recollida d'escombraries.

El regidor que portava els serveis municipals era Josep Serra Martí -PSUC- i el delegat de serveis era en Xavier Crespán, també del PSUC i inspector de treball. Miquel Bonilla, regidor del PSUC que havia destacat en la militància sindicalista a Comissions Obreres, Foment (FOCSA) considerava que els inspectors de treball eren "l'ariet de CC.OO. a Catalunya"¹⁹³⁹.

El 4 de febrer, el volum d'escombraries no recollides havia arribat a uns nivells considerables a moltes localitzacions de la ciutat. La delegació de Serveis d'Obres Públiques va convocar una reunió a la que assistiren, el Director de l'Àrea d'Obres Públiques, el Cap del Servei del Parc i Tallers de Maquinària, el

¹⁹³⁷ El mes de març del mateix 1981 es van produir altres jornades de vaga i lluita obrera als transports públics, en el context de la negociació del conveni col·lectiu i amb especial importància en la lluita per l'augment del salari en la línia de mantenir el poder adquisitiu arrel de la creixent inflació entorn del 15%. Per a més informació vegeu les cròniques d'Enric Canals durant el mes de març de 1981 a *El País*.

¹⁹³⁸ De la empresa Fomento de Obras y Construcciones, S.A.

¹⁹³⁹ Miquel Bonilla Ruiz, entrevista amb l'autor (22/11/2016).

Cap de Secció del mateix i l'Encarregat-Coordinador de les Brigades municipals¹⁹⁴⁰. A la reunió es va parlar de com dur a la pràctica amb caràcter urgent -per al dia següent- un pla d'acció per aplicar les mesures que "consideressin necessàries pel desplegament d'un pla d'emergència que pal·liés aquella circumstància". També en aquesta reunió, el Cap del Servei del Parc i Tallers de Maquinària, va informar que aquella mateixa tarda i en el marc d'una assemblea convocada pels delegats de centre, s'havia acordat secundar la vaga -a partir de l'endemà- de funcionaris: "per haver-se trencat les negociacions per a la renovació del Conveni".

“Crespán era l'interlocutor amb Foment que tenien unes posicions molt dures i conservadores, molt refractàries en relació al nou Ajuntament, no estaven disposats a que hi hagués un nou ambient de relacions laborals entre l'Ajuntament i les organitzacions dels treballadors i aquests van respondre amb radicalitat extrema. Això va provocar que les tensions de la vaga anessin a més, enlloc de temperar-se”¹⁹⁴¹.

La resposta dels responsables municipals va ser ràpida. La delegació de Serveis d'Obres Públiques va tramitar amb caràcter urgent, un escrit amb la finalitat que la totalitat dels funcionaris amb categoria de conductor i que tinguessin el carnet de classe C passessin a complir el servei "per cobrir l'emergència"¹⁹⁴².

L'Ajuntament minimitzava el seguiment de la vaga per part del funcionariat. El periodista Enric Canals apuntava -segons dades del govern municipal- que aproximadament el 50% dels funcionaris -l'atur va afectar altres sectors com el de l'ensenyament, sanitat, neteja, museus, bombers i obres públiques- havien donat suport a la convocatòria de vaga i donava més detalls sobre alguns dels elements laborals en disputa: “el Ayuntamiento propuso a los funcionarios limitar el incremento salarial previsto para 1981 al 12%, incremento previsto

¹⁹⁴⁰ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Tinència d'Alcaldia de...*, p. 223.

¹⁹⁴¹ Miquel Bonilla Ruiz, entrevista amb l'autor (22/11/2016).

¹⁹⁴² AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Tinència d'Alcaldia de...*, p. 223.

para el funcionariado en los Presupuestos Generales del Estado. Los funcionarios consideran que el incremento debe ser del 16%”¹⁹⁴³.

El dia 5 de febrer¹⁹⁴⁴ va iniciar-se l'operació per recollir les escombraries "amb vehicles i conductors" del Parc de Tallers i Maquinària i personal dels Serveis Municipal de Parcs i Jardins. Aquesta actuació es va centrar en els districtes I i V¹⁹⁴⁵. El mateix dia 5, Narcís Serra va declarar l'emergència de grau 2¹⁹⁴⁶. Es calculava que com a mínim en un 45% de la ciutat no s'havien recollit les escombraries¹⁹⁴⁷. La concessió de la recollida d'escombraries per part de FOCSA assumia una mica més del 50% de la ciutat i la part restant - aproximadament un 45%- era per la Cooperativa de Limpieza Domiciliaria (CLD)¹⁹⁴⁸.

A l'endemà del decret d'emergència, des de la delegació Serveis d'Obres Públiques es va ordenar al personal de les brigades municipals enquadrades en la seva àrea -i personal adscrit del Servei municipal de Parcs i Jardins- que s'iniciessin les tasques de neteja. Però poc després, el personal i els conductors de camions del Servei municipal de Parcs i Jardins van negar-se a treballar, malgrat l'escrit de la declaració d'emergència de grau 2 “volien respectar la vaga dels altres funcionaris i fer una assemblea per decidir la seva postura”¹⁹⁴⁹. L'assemblea dels treballadors va tenir lloc. El delegat de Serveis d'Obres Públiques va intervenir-hi per advertir als funcionaris que la situació d'emergència ja havia estat declarada. Malgrat això, l'assemblea va votar en contra de realitzar el servei que els hi havia encomanat. En aquest punt, Antoni Castelltort, el delegat de serveis de l'Àrea d'Obres Públiques va llegir el requeriment d'emergència. A més de parlar del riscs per a la salut pública,

¹⁹⁴³ CANALS, Enric. “Huelga de funcionarios en el Ayuntamiento de Barcelona”, a *El País*, 05/02/1981, p. 22.

¹⁹⁴⁴ Entre les 16:00 i les 19:00 hores.

¹⁹⁴⁵ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Tinència d'Alcaldia de...*, pp. 223-224.

¹⁹⁴⁶ CANALS, Enric. “Situación de emergencia en Barcelona por la falta de recogida de basuras”, a *El País*, 06/02/1981, p. 20. Segons recollia *El País*, aquest grau 2 corresponia a situacions: “emergencia grave con presunción de que dicha gravedad no aumentará”.

¹⁹⁴⁷ *Ibid.*

¹⁹⁴⁸ “Rotas las negociaciones con 3.000 toneladas de basuras en las calles”, a *La Vanguardia*, 10/02/1981, p. 29.

¹⁹⁴⁹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Tinència d'Alcaldia de...*, p. 224.

Castelltort va citar les possibles sancions que comportaria per aquests treballadors continuar negant-se a fer el servei encomanat. Després d'aquest fet, els treballadors van decidir actuar. El personal de brigades va iniciar la tasca encomanada amb els vehicles del Servei Municipal de Parcs i Jardins.¹⁹⁵⁰ "Els regidores vam anar a recollir escombraries, vam descobrir que no era legal, vam requisar els cotxes d'escombraries i vam posar funcionaris municipals, això era una concessionària no l'Ajuntament, vam posar funcionaris portant els camions i nosaltres també, jo vaig anar darrera un camió una nit posant les escombraries"¹⁹⁵¹.

El mateix dia 6 de febrer, l'Ajuntament va imposar dues multes a FOCSA. Una de pràcticament 11 milions per la no recollida de les escombraries i la segona de 16 milions per no haver realitzat les tasques de neteja de carrers i places. També el govern municipal¹⁹⁵² va instar -complint el contracte de concessió vigent- a la Cooperativa de Limpieza Domiciliaria¹⁹⁵³, a iniciar les tasques de recollida d'escombraries -complint el contracte de concessió vigent- a les parts de la ciutat que corresponien a FOCSA. Paral·lelament la tensió de la vaga pujava de nivell. Hi havia notícies de la contundent acció dels piquets per molts punts de la ciutat: "reventaban las bolsas de basura y las esparcian por la calzada o quemaban el contenido de los contenedores instalados por el Ayuntamiento". En aquesta context, Félix Amat, president del comitè de CDC de Barcelona, declarava que el seu partit valoraria si continuava al govern municipal¹⁹⁵⁴.

Al dia següent, les brigades de neteja mobilitzades pel decret d'emergència van continuar la seva tasca, però els resultats no eren suficients en algunes zones, la quantitat de brossa continuava en grans proporcions pels carrers. Els responsables de l'operació de neteja, amb el delegat de Serveis d'Obres

¹⁹⁵⁰ *Ibid.*, pp. 224-225.

¹⁹⁵¹ Lluís Reverter Gelabert, entrevista amb l'autor (04/10/2016).

¹⁹⁵² "La empresa concesionaria del servicio, sancionada con 27 millones de pesetas", a *La Vanguardia*, 07/02/1981, p. 25.

¹⁹⁵³ Com hem dit, CLD s'encarregava de pràcticament el 45% dels carrers i places de Barcelona i que no estava en vaga.

¹⁹⁵⁴ "La empresa concesionaria...", p. 25.

Públiques al capdavant, van comprovar que la capacitat de càrrega de les caixes dels camions emprats era molt limitada i van adjuntar caixes laterals de fusta¹⁹⁵⁵. Aquestes brigades de neteja *ad-hoc* van anar sempre acompanyades per agents de la Guàrdia Urbana i de la Policia Nacional. L'activitat dels piquets, encapçalats per CC.OO. va ser important al llarg de les jornades vaguístiques però no es va destacar cap situació excepcional a partir de la mobilització de les citades brigades de neteja¹⁹⁵⁶.

El dia 9, es trencaven les negociacions -amb la intermediació del cap del Servei Territorial de la Conselleria de Treball de la Generalitat, Antonio Pallarés- però les posicions s'aproximaven. La posició empresarial estava d'acord en realitzar un augment del 12,4% del sou mentre que la dels treballadors es situava en un 15,5%.

El tinent d'alcalde Antoni Comas anunciava que davant la negativa de CLD a estendre els seus serveis a les zones en vaga de FOCSA, s'imposaria una sanció de 3 milions de pessetes¹⁹⁵⁷.

El dia 11, un membre de l'Ajuntament va filtrar a la redacció del diari *La Vanguardia* que Crespán havia estat cessat per l'alcalde Serra. Segons la mateixa font, aquesta decisió havia estat la conseqüència a les actuacions de Crespán durant els dies precedents de vaga i "por la falta de previsión de que ha hecho gala el cesado". *La Vanguardia* titulava a la seva portada del 12 de febrer "Virtual ruptura del "Pacto de Progreso".

“El Crespán era un home dur amb la patronal i quan calia era dur amb els representants dels treballadors [...] Però en les declaracions públiques, ell mai va posar la seva esquena a la mateixa paret que la gent de Foment. El Narcís Serra el va fulminar [...] Serra va argumentar, en un discurs pervers, que el Crespán havia provocat la gran mobilització de CCOO contra l'Ajuntament democràtic a través del conflicte amb Foment per castigar l'alcalde per la frustració que el PSUC hagués quedat en segon lloc a les eleccions”¹⁹⁵⁸.

¹⁹⁵⁵ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Tinència d'Alcaldia de...*, p. 225.

¹⁹⁵⁶ *Ibid.*, p. 228.

¹⁹⁵⁷ “Rotas las negociaciones, con 3.000 toneladas de basuras en la calle”, a *La Vanguardia*, 10/02/1981, p. 29.

¹⁹⁵⁸ Miquel Bonilla Ruiz, entrevista amb l'autor (22/11/2016).

A l'article, escrit per Jordi Bordas, es recordaven les declaracions a *La Vanguardia* del dirigent comunista Andreu Claret que considerava la permanència de Crespán al font de la coordinació de Serveis Municipals com "una cuestión de principios" i que no acceptarien que fos cessat¹⁹⁵⁹.

A la nit següent, arrel del cessament de Crespán, els nou regidors comunistes de Barcelona van decidir "suspender toda actividad política como miembros del equipo del gobierno municipal" i limitar la seva feina a tasques administratives a l'Ajuntament. Els socialistes acusaven a Crespán de "falta de previsió" en relació a la vaga d'escombraries. Abad denunciava que s'havia "vulnerat" el pacte municipal, ja que no s'havia comunicat a la direcció del PSUC el cessament abans de fer-lo efectiu¹⁹⁶⁰.

Finalment, la nit del 13 de febrer es va signar el conveni entre FOCSA i els seus treballadors. L'estat excepcional va perllongar-se fins la tarda del dia següent¹⁹⁶¹. L'acord contemplava un increment dels salaris del 14%, a més de diverses revisions segons l'IPC, tres dies festius més a l'any i l'equiparació de sous dels treballadors de L'Hospitalet amb la resta de treballadors de FOCSA¹⁹⁶². "El cessament d'en Crespán va provocar una gran tensió dins el Pacte de progrés. [...] La gran relació entre Josep Miquel Abad i Maragall i per altra banda, la de la majoria de regidors del PSC i del PSUC va facilitar que les cosses tornessin a la normalitat i sobretot amb la sortida de Serra de l'alcaldia"¹⁹⁶³.

"Des del punt de vista de gestió indirecta, el tema mes difícil [durant la seva etapa com alcalde] va ser una vaga d'escombraries, que el coordinar del PSUC en aquest temes li va donar suport, però el Josep Miquel Abad va entendre la situació. Vam fer dues coses. Una, que la Guardia urbana anés amb els camions, i usar decrets, que no se si venien de l'època franquista, per garantir servei públic. En segon terme, cessar el coordinador de serveis i posar un altre que vam pactar amb el PSUC. Era

¹⁹⁵⁹ "Virtual ruptura del "Pacto de Progreso", a *La Vanguardia*, 12/02/1981, portada.

¹⁹⁶⁰ CANALS, Enric. "Socialistas y comunistas mantienen sus divergencias en el Ayuntamiento de Barcelona", a *El País*, 14/02/1981, p. 20.

¹⁹⁶¹ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Tinència d'Alcaldia de...*, p. 228.

¹⁹⁶² CANALS, Enric. "Socialistas y comunistas...", p. 20.

¹⁹⁶³ Miquel Bonilla Ruiz, entrevista amb l'autor (22/11/2016).

impossible acceptar [la totalitat de les demandes dels sindicats i dels moviments socials] Però poc a poc, van entendre que ells tenien que promoure iniciatives però els representants legals dels ciutadans estaven asseguts al Consell Plenari. També era un tema de temps i de pedagogia, paciència [...] la inèrcia que tenien amb els anys funestos de 76-79"¹⁹⁶⁴.

Durant setmanes¹⁹⁶⁵, el PSUC es va tensionar internament per la gestió socialista de la vaga. Després de la publicació oficial del cessament de Crespán, les reunions es van succeir dins el PSUC, especialment al seu comitè de Barcelona per decidir la seva resposta. Malgrat tot, la posició dels comunistes va ser la de considerar "injustificable" el cessament de Javier Crespán, però situar com a prioritari el manteniment del Pacte de progrés. Josep Miquel Abad va assenyalar que el cessament havia estat motivat per tacticismes electoralistes dels socialistes però "los pactos municipales son fundamentales y los sacrificios que debemos realizar para mantenerlos muy grandes". Per la seva part, el regidor de CiU Francesc Borrell manifestava que "la situación del Ayuntamiento es anómala y contradictoria" i considerava que davant això, l'aportació convergent al govern municipal "deviene estéril por lo que se hace necesario replantear nuestra postura en el equipo de gobierno municipal"¹⁹⁶⁶. Les reunions per pacificar la situació entre socialistes i comunistes van reeixir i malgrat el desgast experimentat, el pacte entre les esquerres va continuar¹⁹⁶⁷.

¹⁹⁶⁴ Narcís Serra Serra, entrevista amb l'autor (27/04/2016).

¹⁹⁶⁵ CANALS, Enric. "Los concejales comunistas pueden retirarse del Ayuntamiento de Barcelona", a *El País*, 20/02/1981, p. 21.

¹⁹⁶⁶ BORDAS, Jordi. "Los comunistas desean seguir en el gobierno de Barcelona", a *La Vanguardia*, 14/02/1981, p. 10.

¹⁹⁶⁷ CANALS, Enric "Los concejales comunistas no abandonan por ahora el Ayuntamiento de Barcelona", a *El País*, 21/02/1981, p. 23.

12.3. El Pacte de progrés no resisteix la disputa de l'hegemonia a Catalunya

El Pacte de progrés conformat a Barcelona va sumar una amplíssima majoria de vots i regidors al consistori. Els centristes constituïen l'única oposició, però sense possibilitat de crear una alternativa, o com a mínim, fer aprovar alguna iniciativa pròpia cercant acords amb CiU. Socialistes i comunistes, amb 25 seients al consistori, sumaven una majoria absoluta estable. Com hem vist anteriorment, l'acord entre el PSC i el PSUC va passar per moments crítics i les friccions van ser-hi presents en algunes etapes de la gestió municipal, però finalment, el Pacte de progrés va escarxar-se amb la sortida de CiU -i ERC malgrat que les seves responsabilitats eren quasi irrellevants- a l'octubre de 1981.

L'acord econòmic entre Serra i Martín Villa va ser el detonant final que va fer esclatar el pacte municipal i on CiU i ERC van abandonar les seves responsabilitats al govern per formar part de l'oposició a l'alcalde Serra a partir d'aquell moment. El Govern central havia plantejat unes contrapartides com a condició per a fer front als dèficits municipals de 1980 i 1981 i a l'assumpció de la càrrega financera que l'Ajuntament devia al Banc de Crèdit Local. Suma que en total es situava en uns 25.000 milions de pessetes. L'extint alcalde Josep Maria Cullerell -en aquells moments Conseller de Política Territorial i Obres Públiques- defensava que el pacte va produir-se per afrontar una situació "extraordinariamente deteriorada" però que ja no tenia raó de ser. A més sobre l'acord amb el Govern central deia "Barcelona pierde autonomía frente al Estado, y se sucursaliza hasta límites que Porcioles no admitió nunca"¹⁹⁶⁸.

Antoni Comas, el cap de CiU al consistori municipal, defensava que la negociació hauria de tractar-se com una qüestió específica, però que els socialistes havien mantingut una negociació global, colze a colze amb altres capitals espanyoles. Segons el líder convergent, l'acord era un "castigo para los funcionarios y el personal de las empresas municipales [...] la aceptación de la

¹⁹⁶⁸ ALCÁZAR, Maria A. "Convergència será oposición en el Ayuntamiento de Barcelona", a *El Noticiero Universal*, 10/10/1981, p. 13.

Comisión de Control suponía "de hecho la introducción de una gestora del Ayuntamiento [...] y el abandono de la soberanía"¹⁹⁶⁹.

Per la seva banda, Narcís Serra puntualitzava que la congelació salarial només afectaria als funcionaris "cuyos sueldos superen a los de los funcionarios estatales de su misma categoría". Sobre la comissió informava que "era paritaria e informativa y que carecía de atribuciones de tutela y control". El cap dels comunistes a l'Ajuntament, Josep Maria Abad defensava que l'acord era "responsable" i "duro para nosotros". També afirmava que totes les decisions s'havien pres amb el "plàcet" de CDC. Maragall va expressar el seu malestar per la decisió de CiU i la va situar dins d'uns plantejaments que responien a una "mecanica electoralista en las argumentaciones convergentes"¹⁹⁷⁰.

Segons Maragall, Convergència ja havia pres la decisió de trencar l'acord de govern després d'aconseguir la victòria a les autonòmiques de 1980. Per electoralisme de cara a les municipals de 1983 fent el paper d'oposició¹⁹⁷¹.

Pel que feia als centristes, Carles Güell va declarar a la premsa que aprofitar l'acord per trencar el pacte era "deformar a la opinión pública la realidad de los hechos"¹⁹⁷².

Antoni Comas va tenir dures paraules contra l'alcaldia, va acusar a Serra de mentir sobre el dèficit i rebutjava de ple l'increment d'impostos municipal com una de les contrapartides que hauria de fer l'Ajuntament a conseqüència de l'acord amb el Govern Central¹⁹⁷³.

Fins aquell moment, dels 8 regidors de CiU al consistori, la meitat tenien importants càrrecs. Antoni Comas era tinent alcalde d'Hisenda i Pressupostos;

¹⁹⁶⁹ *Ibid.*

¹⁹⁷⁰ *Ibid.*

¹⁹⁷¹ MARAGALL, Pasqual. *Oda inacabada. Memòres.*, p. 119.

¹⁹⁷² "Convergencia asegura que se engaña al ciudadano, pero es acusada de obrar con afán electoralista", a *La Vanguardia*, 11/10/1981, p. 21.

¹⁹⁷³ PLAJA, A. "Comas: No queremos contribuir a que se engañe a la ciudad", a *El Correo Catalán*, 11/10/1981, p. 4.

Albert Serratosa era regidor d'Obres Públiques; Josep Bueno dirigia la Regidoria d'Hisenda i Sebastià Millans era el regidor d'Esports¹⁹⁷⁴.

Davant la sortida dels regidors nacionalistes i els canvis que hauria d'afrontar l'Ajuntament, Maragall declarava a la premsa que el funcionament intern de consistori milloraria, però temporalment es viuria una etapa convulsa dins de la política de la ciutat "porque entramos en una dinámica de acusaciones mutuas". Provisionalment Maragall va assumir les àrees convergents d'Hisenda i Esports així com la d'ERC d'Empreses Municipals, mentre que Josep Miquel Abad va assumir Obres Públiques¹⁹⁷⁵.

En el nou escenari de govern municipal format únicament per socialistes i comunistes, el PSUC va pressionar sense èxit perquè s'apliqués l'acord estatal entre PSOE i PCE, pel qual la primera tinència d'alcaldia seria de la segona llista política més votada. Abad recordava que el Pacte de progrés de 1979 va ser atípic i va obligar a que les tinències d'alcaldia perdessin el seu escalafó passant a ser iguals¹⁹⁷⁶.

El mateix octubre de 1981 es van acordar els canvis arrel de la ruptura del Pacte de progrés. Pons Valon i Thio continuarien a la presidència dels districtes IV i VI. Per part dels socialistes, Mercè Sala *Schnorkowski* passaria a ser la nova tinent d'alcalde en la macroàrea de Serveis Personals i Empreses municipals. Abad no va reeixir en l'intent del PSUC d'aconseguir *de facto* la primera tinència d'alcaldia. La seva macroàrea passaria a dir-se Planificació i Ordenació de la ciutat, i la macroàrea dirigida per Maragall, que actuaria com a primer tinent d'alcalde s'anomenaria macroàrea de Finances i Organització¹⁹⁷⁷.

Les Àrees es van reduir de 17 a 13. Patronat Municipal de l'Habitatge, Finances, Esports i Obres Públiques seran absorbides. Esports va ser englobada dins l'Àrea de Joventut dirigida per Enric Truñó. Obres Públiques

¹⁹⁷⁴ LLINÁS, María A. "La izquierda se queda sola en el Ayuntamiento de Barcelona", a *Ya*, 11/10/1981, p. 14. Els tres regidors eren i els regidors Francesc Borell i Josep Ignasió Thió de UDC i Ramon Martínez Callen i Albert Pons de CDC.

¹⁹⁷⁵ GALCERÁN, Anna. "El socialista Maragall asume la hacienda del Ayuntamiento de Barcelona", a *El Correo Catalán*, 13/10/1981, p. 10. També canviaria la presidència dels districtes IV i VI.

¹⁹⁷⁶ ALCÁZAR, Maria A. "El PSUC quiere la primera tenencia de alcaldía del Ayuntamiento", a *El Noticiero Universal*, 13/10/1981, p. 12.

¹⁹⁷⁷ AHCB. "Llibre d'actes del Consell Plenari 1981 X", Barcelona, 30/10/1981, Reg. 500, pp. 187-220.

passaria a les mans de Josep Miquel Abad, que dins de la seva macroàrea també serà el màxim responsable de circulació i del Patronat Municipal de l'Habitatge. Pel que respectava a la macroàrea dirigida per Mercè Sala, la dirigent socialista assumiria Descentralització, Sanitat, Ensenyament, Cultura, Serveis Socials, Joventut i Esports, Empreses Municipals i Personal. Maragall per la seva part, com a responsable de la seva macroàrea, assumiria Finances, Serveis Municipals, Serveis Generals i les subàrees d'organització de la població, els serveis centrals i jurídics, el Parc mòbil i intervenció d'habitatge¹⁹⁷⁸. La CMP també va aprovar l'adscripció a l'alcaldia de les Àrees de Protecció Ciutadana, Relacions Ciutadanes i del Gabinet Tècnic de Programació. Raimon Martínez Fraile -PSC- va ser nomenat regidor d'Ensenyament i regidor adjunt de personal. A nivell dels districtes, van quedar igual que abans de la ruptura, amb l'excepció que el Districte II seria presidit per Justiniano Martínez, el V el presidiria Octavi Fabregat -que ja era president del Districte I- i Francesca Masgoret que va passar a presidir el Districte VIII en substitució de Mercè Sala. Pel que fa les empreses, Transports municipals estaria presidida per Mercè Sala, Pompes fúnebres i EMMASYPSA per Jordi Vallverdú, Parcs i Jardins per Jordi Conill, i com Vicepresident de MercaBarna, Josep Serra Martí¹⁹⁷⁹. D'aquesta manera, es va tancar la crisi de govern. Socialistes i comunistes van eixamplar el seu poder municipal i la majoria absoluta de 25 regidors va permetre acabar el mandat sense canvis rellevants en la direcció política de la capital catalana.

¹⁹⁷⁸ "Els regidors de CiU continuen als districtes", a *Avui*, 16/10/1981, p. 7.

¹⁹⁷⁹ "Maragall se hace cargo de Hacienda y Mercè Sala será teniente de alcalde", a *El Correo Catalán*, 16/10/1981, p. 11.

12.4. Barcelona pretén els Jocs Olímpics

Els Jocs Olímpics de 1992 van suposar un triomf històric per a la ciutat de Barcelona. Aquest fet històric s'ha vinculat per sempre a la figura de Pasqual Maragall, però la gestació d'aquest projecte que canviarà per sempre la capital de Catalunya, el situem molt abans de l'arribada de Maragall a l'alcaldia de Barcelona. Com hem pogut veure al llarg del treball, el primer mandat democràtic també va ser molt prolífic en projectes de llarg recorregut i estratègics i els JJ.OO. en serien un altre d'aquest projecte, malgrat que per la distància en el temps no s'ha vinculat a aquest primer període de govern progressista després de la dictadura.

Lluís Reverter, figura molt influent i pròxima a Narcís Serra durant la seva etapa com alcalde, relata el primer contacte sobre la cita olímpica:

“El 1979 ja, el novembre-octubre Samaranch va venir uns dies, i va demanar veure el narcís, vam dinar els tres, i en Samaranch li va dir: ‘mira alcalde estic d'ambaixador de Rússia perquè el pròxims JJ.OO. son a Moscou, però a més a més, allà s'escollirà el proper president del COI. Jo vaig demanar a Suárez ser ambaixador a l'URSS per aconseguir els vots del països del est. Jo tota la vida m'he preparat per això. Llavors, ara tinc la possibilitat de ser-ho. Tinc el vot dels països comunistes, dels hispans, d'una part francòfons etc.. tinc possibilitats, de ser president, tota la vida per ser això, per poder fer uns JJ.OO. a Barcelona perquè només si soc president, els jocs vindran aquí’. En Narcís li va dir que si l'any 1979”¹⁹⁸⁰.

Per a dur a terme els primers treballs sobre la possible vinculació de Barcelona a la celebració d'un esdeveniment de la magnitud dels Jocs Olímpics, l'Ajuntament va establir un petit grup dirigit per Romà Cuyàs que va començar a iniciar estudis i anàlisis sobre la viabilitat d'uns Jocs Olímpics acollits per la ciutat de Barcelona.

“En Narcís va fer una taula, un grup format pel Romà Cuyàs, el Lluís Millet arquitecte, Joaquim de Nadal i Caparà, jo era administratiu i Oriol Bohigas, i es va començar a treballar la idea. Començaven a treballar, una idea que fargava mica en mica si podíem demanar JJ.OO: cap a l'any 1992 i es va treballar, es treballava des de l'any 1980 i es diu bàsicament a partir de l'any 1981, a nivell molt discret es treballava des de 1980. S'aprofita el Mundial de Fútbol de 1982 per fer una carpeta amb

¹⁹⁸⁰ Lluís Reverter Gelabert, entrevista a l'autor (04/10/2016).

enganxines etc. L'any 1980 es comença a treballar: l'oficina era discreta, un dia entra el Pasqual i diu: 'on esta el Narcís?' I li dic no, esta reunit amb l'equip dels Jocs Olímpics i va dir 'ostia ja esteu fent volar coloms a l'alcalde'. I mira quina historia li va anar bé al Pasqual"¹⁹⁸¹.

Els primers mesos de 1981 van viure moments rellevants dins de la Transició espanyola, la renúncia del president Suárez i el cop d'Estat del 23-F van impactar a tota la societat. La possibilitat que una intervenció militar dirigís el país va estar a punt de materialitzar-se. Al maig, l'assalt a la seu del Banc Central de Barcelona, va generar no només temor sinó moltes controvèrsies respecte als objectius reals dels segrestadors. Sigui com sigui, el diumenge 31 de maig, pocs dies després dels incidents al Banc Central, va tenir lloc la desfilada militar a Barcelona en commemoració del Dia de les Forces Armades. L'assistència dels ciutadans de Barcelona va ser important, fins i tot algunes estimacions parlaven d'unes 300.000 persones¹⁹⁸², però a nivell intern hi hagué un fet molt rellevant que tindria conseqüències en el futur. La col·laboració entre l'Exèrcit i l'Ajuntament de Barcelona va resultar exitosa i positiva. L'encarregat de dirigir la coordinació de l'esdeveniment militar per part de l'Ajuntament va ser Lluís Reverter:

"Jo vaig estar al capdavant de les relacions amb l'exèrcit. Vaig arribar a tenir un despatx a capitania abans del 23-F. La cerimònia de la desfilada militar va ser molt important per Barcelona i Espanya. Pocs mesos després del cop d'estat, la ciutat s'hi va bolcar, la gent va sortir a la desfilada. Va ser una de les fites importants i es va aprofitar per canviar l'estructura, el concepte de ciutat en relació al moll de la fusta. Hi havia fustes i tanques. Quan pensàvem on fer l'acte, el capità general i jo, vam dir que ho fariem allà. Carles Güell de Sentmenat era el president del port, però el port depèn de Madrid. Vam preguntar al govern de la UCD i al ministre de Defensa i la setmana abans del Dia de les Forces Armades va cedir a Barcelona a perpetuïtat el Moll de la Fusta"¹⁹⁸³.

¹⁹⁸¹ Lluís Ballbé Malloll, entrevista amb l'autor (01/02/2017).

¹⁹⁸² Méndez, M.J. "Millares de personas ovacionaron a las Fuerzas Armadas", a *ABC*, 02/06/1981, p. 8.

¹⁹⁸³ Lluís Reverter Gelabert, entrevista amb l'autor (04/10/2016).

Lluís Ballbé també situava l'èxit de la jornada de la desfilada militar com un element important:

“El Dia Forces Armades va ser una imatge de la ciutat molt bona, el dia era fantàstic, en primavera ‘estupendu’, actes molt ben fets, amb els de capitania, se'ls havia currat molt el Lluís Reverter, amb un equip municipal potent tècnicament i ben coordinat. Un equip de protocol molt bo, Víctor Scholz, gent dels serveis tècnics, gent del patrimoni, arquitectes, Javier Casanovas, el Reverter tenia un equip funcional que es reunia a capitania.

Narcís Serra va anunciar públicament per primera vegada el desig que Barcelona fos la seu dels JJ.OO. de 1992, el 31 de gener de 1981 a la nit de “El Mundo Deportivo” a l'Hotel Princesa Sofia. En aquesta celebració de caràcter esportiu, l'alcalde Serra va fer una petita intervenció, però d'una gran impacte mediàtic al declarar que faria tot el possible per convertir Barcelona en la ciutat organitzadora dels JJ.OO. de 1992¹⁹⁸⁴.

Serà en aquest context de bona relació entre l'Exèrcit, la Corona i l'alcaldia de Barcelona on Narcís Serra fa pública, en presència del monarca Joan Carles, la voluntat de Barcelona per acollir la celebració dels Jocs Olímpics de 1992. El 30 de maig de 1981 en el Saló de Cent, Serra donava solemnitat al projecte de 1992:

“Hemos pensado en la candidatura de Barcelona como sede de los Juegos Olímpicos de 1992. Aunque la fecha parece alejada en el tiempo. ha de ser un factor que favorezca de forma decisiva nuestra voluntad de vertebrar la ordenación de un espacio. incluso más amplio y realidad de la actual Corporación Metropolitana, y dotarlo de las infraestructuras que necesita para que sea una plataforma potente de actividad al servicio de Cataluña y España (...) los grandes acontecimientos, sean del carácter que sean, pueden actuar como estímulo para dotar de calendario a las acciones que serían necesarias-en cualquier caso”¹⁹⁸⁵.

Amb la perspectiva dels anys, Narcís Serra reflexionava sobre aquell fet:

¹⁹⁸⁴ GARCÍA, Domingo. “Narcís Serra quiere que Barcelona sea sede de los Juegos Olímpicos”, a *La Vanguardia*, 01/02/1981, p. 40.

¹⁹⁸⁵ “Narcís Serra pide que Barcelona sea la sede de los Juegos Olímpicos de 1992”, a *El País*, 31/05/1981, p. 20.

“El gran problema era que oficialment s’estava organitzant el V centenari i la Expo de Sevilla i que vingués Barcelona amb això dels JJ.OO. era un ‘gasto’ i mal de cap en un principi, però quan el 1981, li diem al rei que volem els JJ.OO., tot el consistori estava al darrera, i vam aprofitar que va venir, el Dia de las Fuerzas Armadas. A partir d’allà el Calvo Sotelo va començar a considerar el tema, i aquí lo que va ser important es que nosaltres ho donéssim per fet i anéssim fent”¹⁹⁸⁶.

Encara dins de 1981 -10 de desembre- i en un sopar organitzat per l’Associació Catalana de Dirigents de l’Esport, l’alcalde Serra va fer unes declaracions on palesava la manca de suport del Govern central a la candidatura olímpica de Barcelona i el paper clau del rei Joan Carles en el suport a la proposta barcelonina: “estando Samaranch al frente del Comité Internacional Olímpico no nos preocupa la recepción mundial a la candidatura barcelonesa para los Juegos Olímpicos de 1992, sino la reacción madrileña. Por eso planteamos en su día el tema ante el Rey y no ante Calvo Sotelo, quien nos hubiera frenado el proyecto”¹⁹⁸⁷.

De manera molt gràfica, Serra va parlar del rei com “nuestro único paraguas ante Madrid”. El Consell Plenari del 30 de juny de 1982, l’alcalde va proposar iniciar els tràmits per a bastir una candidatura “guanyadora” per Barcelona. La proposta va ser aprovada per unanimitat¹⁹⁸⁸.

Després de les primeres gestions iniciades el 1980 com hem citat anteriorment, el govern municipal va considerar que calia fer un estudi rigorós en relació a la candidatura de la ciutat de Barcelona com a seu dels Jocs de 1992: “Em van encarregar dos informes. Un del mundial de futbol crec i l’altre l’Informe d’octubre de 1982, això va ser en el decret del 14 de gener de 1982”¹⁹⁸⁹. El mateix Romà Cuyàs identificava perquè el van escollir a ell:

“Jo era amic d’Ernest Lluch, que va ser qui va recomanar el meu nom. Portava molts anys vinculat a l’atletisme, també participava a Edicions 62 i

¹⁹⁸⁶ Narcís Serra Serra, entrevista amb l’autor (27/04/2016).

¹⁹⁸⁷ BERNARDOS, Manuel. “Narcís Serra: Calvo Sotelo nos hubiera frenado el proyecto de los Juegos Olímpicos”, a *El País*, 12/12/1981, p. 19.

¹⁹⁸⁸ CUYÀS, Romà. *Projecte Jocs Olímpics Barcelona 1992. Primeres aproximacions*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1982, p. 11. La Corporació Metropolitana s’adherí a la proposta el 21 de desembre 1981.

¹⁹⁸⁹ Romà Cuyàs Sol, entrevista telefònica amb l’autor (16/05/2017).

era garantia d'independència" [...] consideraven que oferia solvència i que realitzaria un estudi que no faria volar coloms, seria seriós, imparcial. No vaig cobrar res per mantenir la independència. Es tractava d'un estudi sobre la viabilitat i la possibilitat de dur a terme els JJ.OO. per la ciutat de Barcelona"¹⁹⁹⁰.

Aquest treball dirigit per Cuyàs es va publicar a l'octubre de 1982. En la part inicial del mateix es recollien les conclusions a las que havia arribat l'equip de professionals que havien realitzat l'estudi i que ho resumien així: "És un projecte bo i noble, convenient i proporcionat, possible, ambiciós i difícil per a Barcelona, Catalunya i Espanya"¹⁹⁹¹. L'informe adoptava la perspectiva on els JJ.OO. no s'entenien com "una panacea universal", però si com una palanca per accelerar intervencions que "millorarien la qualitat de vida de tots els ciutadans"¹⁹⁹².

A l'informe hi havia una part de nivell més pràctic i urgent que es centrava en la feina relativa a la confecció de l'avant-projecte Jocs Olímpics de Barcelona 92. Es calculava que aquest hauria d'estar acabat definitivament el 31 de desembre de 1984, després dels Jocs Olímpics de Los Angeles. El projecte pròpiament dit s'iniciaria un cop la ciutat de Barcelona aconseguís el seu nomenament com a seu organitzadora¹⁹⁹³.

A la segona part de l'informe Cuyàs, es desenvolupaven respostes a una sèrie de preguntes-guia com: "El projecte és objectivament desitjable", "Ens interessa el projecte?", "Podem aconseguir l'organització dels Jocs?", "És un projecte proporcionat?".

En aquesta segona part que era la més extensa del document, hi podem trobar els criteris d'austeritat i funcionalitat en la filosofia de l'enfocament del projecte: "En cap moment no es pensa en colossals instal·lacions esportives que deixin admirats a propis i estranys, ni en profundes reformes urbanes o grans noves

¹⁹⁹⁰ *Ibid.*

¹⁹⁹¹ CUYÀS, Romà. *Projecte Jocs Olímpics...*, p. 3.

¹⁹⁹² *Ibid.*

¹⁹⁹³ *Ibid.*, pp. 7-10.

infraestructures", sinó que les actuacions haurien de respondre sempre a l'existència d'un "dèficit real convenient de cobrir"¹⁹⁹⁴.

Sobre l'interès del projecte, es plantejava un lligam històric amb els esdeveniments internacionals acollits per la ciutat els anys 1888 i 1929. També s'indicaven les possibilitats que suposaria a nivell de projecció internacional, a més d'unes estimacions -molt superficials- sobre la possible millora de la qualitat de vida promoció esport., aspectes urbanístics com l'apertura de la Corporació Metropolitana al mar i la muntanya, la creació de llocs de treball etc.¹⁹⁹⁵

A la resposta sobre la possibilitat d'aconseguir l'organització dels Jocs, el text denunciava que mentre els governs d'altres candidatures havien rebut el suport de les administracions, a Espanya, per part de membres del govern central: "clares evasives i negatives solapades" i fins i tot alts responsables de l'esport del govern "han fet promoció d'una altra ciutat d'Espanya com a possible candidata". Tampoc el Comitè Olímpic Espanyol no s'havia manifestat sobre la carta oficial de notificació de l'acord municipal de Barcelona sobre la petició d'organització dels Jocs Olímpics de 92 que va enviar l'Ajuntament de BCN a l'octubre de 1981¹⁹⁹⁶. Malgrat això, es donaven diversos elements que jugarien en favor del triomf de la candidatura barcelonina. Podríem destacar alguns d'aquests elements com l'alternança continental com a seu, que Espanya mai havia acollit la celebració d'uns Jocs Olímpics, la celebració el 1992 del cinquè centenari del "descobriment d'Amèrica", la presidència de Samaranch al font del Comitè Olímpic Internacional o els propis mèrits de Barcelona, vella ciutat del Mediterrani i de ciutat amb tradició esportiva. A més, també comptava Barcelona i Catalunya com atractiu turístic i la seva infraestructura hotelera i de serveis turístics¹⁹⁹⁷.

Finalment, es considerava que el projecte era proporcionat i que tant a Barcelona com a la seva àrea metropolitana hi havia -o s'estava construint- una infraestructura més que suficient per organitzar els Jocs i la capacitat de

¹⁹⁹⁴ *Ibid.*, pp. 14-15.

¹⁹⁹⁵ *Ibid.*, pp. 17-30.

¹⁹⁹⁶ *Ibid.*, p. 37.

¹⁹⁹⁷ *Ibid.*, pp. 37-42.

finançament era assumible sense dur a terme pujades d'impostos o demanar grans intervencions per part de l'Estat espanyol¹⁹⁹⁸.

Després de la publicació positiva de l'informe d'en Romà Cuyàs, la CMP¹⁹⁹⁹ va aprovar les normes reguladores per crear l'òrgan anomenat Oficina per a la Candidatura de Barcelona en els Jocs Olímpics 1992. Aquest òrgan *ex novo* dependria directament de l'alcaldia i seguiria les directrius d'un Consell Rector "mitjançant conveni entre la Generalitat de Catalunya i aquest Ajuntament". Al document es detallaven una sèrie d'aspectes organitzatius i metodològics però en definitiva els objectius eren dos: Elaborar un avantprojecte que tractés els aspectes organitzatius dels Jocs i organitzar i dur a terme les accions necessàries "per aconseguir l'aprovació de la Candidatura de Barcelona"²⁰⁰⁰.

En una edició especial de *La Vanguardia*, es recollien els comentaris de J.A. Samaranch, J. Pujol, N. Serra i P. Maragall sobre la cita barcelonina de 1992²⁰⁰¹.

Samaranch destacava l'expectació que havien generat els JJ.OO. per a l'edició de 1992, on vuit ciutats s'havien postulat per acollir els JJ.OO. Aquest fet contrastava amb els JJ.OO. de 1984, on només s'havia presentat la ciutat de Los Angeles. El president del COI declarava respecte a la importància simbòlica que representava per a una ciutat la celebració d'aquests Jocs Olímpics: "la más noble ilusión que puede sentir una ciudad moderna, cual es la de convertirse en sede de unos Juegos Olímpicos"²⁰⁰².

El president de la Generalitat de Catalunya emfatitzava la voluntat col·lectiva del poble i les institucions per aconseguir ser la seu de l'edició olímpica de 1992:

"objetivo de todos. Nuestras posibilidades han sido demostradas. La voluntad colectiva es firme. Parlava de la possibilitat que els esportistes espanyols es

¹⁹⁹⁸ *Ibid.*, pp. 75-86.

¹⁹⁹⁹ Del 26 de novembre de 1982.

²⁰⁰⁰ *Ibid.*, pp. 88-90.

²⁰⁰¹ "J.A. Samaranch, J. Pujol, N. Serra, P. Maragall escriben sobre la cita Barcelona de 1992", a *La Vanguardia*, edició especial, 1 i 2 de gener de 1983.

²⁰⁰² SAMARANCH, J.A. "1992: ocho ciudades postulan los JJ.OO.", a *La Vanguardia*, edició especial, 1 i 2 de gener de 1983.

classifiquessin en bona posició i "unas instalaciones que posteriormente serán el gran legado para las futuras promociones deportivas"²⁰⁰³.

El aleshores exalcalde Serra, recordava la situació de Barcelona quan van arribar al govern de la ciutat "Barcelona se encontraba huérfana de proyectos de futuro". Van fer feines petites i de caràcter urgent per recuperar una ciutat "que se encontraba desanimada" però Serra apuntava que aquesta política tenia mancances i sobretot grans limitacions, que només es superarien amb un projecte -també de caràcter metropolità- que "actuara de catalizador de ilusiones y voluntades: los Juegos Olímpicos de 1992"²⁰⁰⁴.

Finalment, el flamant alcalde Maragall hi dedicava unes paraules sobre els beneficis que comportaria, sobretot en clau metropolitana, l'acolliment dels Jocs: "La metrópolis de Barcelona ganará calidad de vida con la realización de los Juegos"²⁰⁰⁵.

Aquestes declaracions exemplifiquen també una petita mostra del fet que la celebració olímpica marcaria tota l'agenda política de la ciutat fins l'any 1992 i ho feia amb un projecte que progressivament aniria sumant més suport de la ciutadania i il·lusió entre els veïns i veïnes. L'article de Félix de Azúa "Barcelona es el Titanic", publicat al maig de 1982 i que va fer fortuna, parlava d'una Barcelona gris, sense ànima ni llum²⁰⁰⁶. Probablement l'escriptor català no podia estar més equivocat al parlar d'una ciutat que portava els darrers anys amb una activitat frenètica per desfer-se de l'herència d'alcaldies franquistes, opaques, autoritàries i al servei d'una minoria, aportant com alternativa un projecte polític que era vist com l'exemple a seguir per multitud de ciutats a tota Espanya, però amb la bandera dels Jocs Olímpics com a símbol de la ciutat - encara que no compartit per tota la població barcelonina- i a la vegada com a somni d'una transformació a un aparador mundial, Barcelona iniciava el seu camí per a situar-se en una etapa ben diferenciada del seu passat recent.

²⁰⁰³ PUJOL, J. "Juegos Olímpicos: objetivo de todos", a *La Vanguardia*, edició especial, 1 i 2 de gener de 1983.

²⁰⁰⁴ SERRA, Narcís. "Barcelona quiere ser olímpica", a *La Vanguardia*, edició especial, 1 i 2 de gener de 1983.

²⁰⁰⁵ MARAGALL, Pasqual. "Manos a la obra. Maragall", a *La Vanguardia*, edició especial, 1 i 2 de gener de 1983.

²⁰⁰⁶ AZÚA, Félix de. "Barcelona es el 'Titanic'", a *El País*, 14/05/1982, p. 20.

12.5. La Patronal davant el nou Ajuntament democràtic

La primera trobada oficial recollida a la memòria d'activitats de Foment entre l'organització empresarial i l'alcalde de Barcelona es va produir el 30 d'agost de 1979²⁰⁰⁷.

L'organització empresarial argumentava que després de l'etapa electoral caracteritzada per la demagògia i pel desconeixement "total i absolut" dels partits respecte al govern municipal, calia iniciar una política "realista" i coherent a les administracions locals. L'aspecte de la hisenda municipal es situava com la principal font de problemes a la vida dels municipis:

"la solución permanente a la deficiente Hacienda municipal ha de venir de fuera del ámbito municipal: no es posible resolver la problemática financiera de los municipios españoles si no es recurriendo a sistemas de participaciones en los ingresos de la Hacienda estatal [...] hay que resolver de cara al futuro el problema de la suficiencia financiera de los municipios dotándoles adecuadamente de fuentes de ingresos"²⁰⁰⁸.

Amb la posada en marxa dels pactes de progrés a Catalunya, Foment es mostrava cautelosa i a l'expectativa. Per una banda posava de relleu que comunistes i socialistes governarien les ciutats, especialment les zones industrials i que calia assumir i acceptar aquesta realitat: "Otro enfoque sería poco serio. No se pueden ocultar partidistamente los resultados de las elecciones. Despertar a esta realidad es simplemente un pragmatismo coherente, referido a la esfera de poder que representan los Ayuntamientos"²⁰⁰⁹.

²⁰⁰⁷ AFTN. "Fomento del Trabajo Nacional. Resumen de Actividades Mayo 1978-1979", dossier, p.9.

²⁰⁰⁸ EDITORIAL. "Las endeblas haciendas municipales", a *Horizonte Empresarial*, núm. 1885, Barcelona, abril de 1979, p. 2.

²⁰⁰⁹ EDITORIAL. "Pragmatismo electoral", a *Horizonte Empresarial*, núm. 1885, Barcelona, abril de 1979, pp. 3-4.

Per l'altra banda, es mostrava a l'expectativa de les futures polítiques de la "coalición"²⁰¹⁰, i assenyalaven que "han afirmado sus dirigentes, no harán una política "frente populista".

A principis de 1980, després de més de mig any de governs municipals d'esquerres, l'editorial de de la revista de Foment²⁰¹¹ denunciava que mentre els impostos municipals pujaven i els sous dels funcionaris també, els serveis municipals patien un intens procés de degradació: "la ciudad cada día está más sucia, su aire más irrespirable, el tráfico peor, la seguridad inexistente [...] ante esta situación quienes han de limpiar, dirigir el tráfico, y cuidarse de la seguridad ciudadana cada vez son más y cobran más dinero"²⁰¹².

El mes de maig de 1983, després de que es complissin els quatre anys dels primers governs municipals democràtics, *Horizonte Empresarial* publicava un número "especial ayuntamientos". Diversos economistes i empresaris com Antonio Sáenz Andrés, Josep Trías i Sayols o el doctor en dret César Molinero, analitzaven els números econòmics dels ajuntaments. Es destacaven a les seves pàgines que els pressupostos municipals s'havien "disparat", així com la recaptació tributaria, però malgrat aquestes pujades el dèficit augmentava. També es posava de relleu que la corrupció municipal no havia desaparegut amb la finalització de l'etapa dictatorial i l'entrada de la democràcia²⁰¹³. La valoració global per tant era molt negativa.

A principis de 1982, la revista de la organització empresarial entrevistava a Francesc Borrell, regidor de la UCD a l'Ajuntament de Barcelona²⁰¹⁴. En aquesta entrevista, Borrell destacava la poca eficàcia de les reformes administratives "se le exige desde hace un tiempo más puntualidad que eficacia" i de l'alt cost -300 milions de pessetes- dels aparells controladors dels

²⁰¹⁰ Comunistes i socialistes.

²⁰¹¹ *Horizonte Empresarial*.

²⁰¹² EDITORIAL. "Más impuestos municipales: ¿para qué?", a *Horizonte Empresarial*, núm. 1892, Barcelona, desembre-gener de 1980, pp. 2-3.

²⁰¹³ "Las cuentas de los ayuntamientos", a *Horizonte Empresarial*, núm. 1927, Barcelona, maig de 1983, portada.

²⁰¹⁴ Entrevista: "Borrell, Concejal del Ayuntamiento de Barcelona", a *Horizonte Empresarial*, núm. 1912, Barcelona, gener de 1982, pp. 10-15.

horaris²⁰¹⁵. Borrell proposava la instauració d'índexs de productivitat i eficàcia. El regidor centrista considerava necessari que el compte de resultats mesurés l'eficàcia de la gestió, mentre denunciava una sobre dimensió del nombre de funcionaris de Barcelona -ho comparava amb les xifres menors de Munich o París- que no es plasmava en una bona qualitat de serveis²⁰¹⁶.

"El Ayuntamiento de Barcelona falla por falta de directivos cualificados [...] Yo creo que es un error básico el que los concejales dirijan y fiscalicen al mismo tiempo [...] Hay áreas que tienen a su cargo tres y cuatro mil personas, supone una gran empresa y deben estar bajo la dirección de un buen directivo, un buen gerente investido de plena autoridad". El regidor centrista apostava per una reducció dràstica de les àrees que no superes les set. També defensava que les organitzacions empresarials haurien de tenir més influència dins l'Ajuntament: "el empresario tiene más sentido del ahorro que el político"²⁰¹⁷.

Un altre elements que destaca a les pàgines de la revista de Foment durant els anys del primer govern va ser el posicionament passiu de l'administració davant el Mundial de 1982:

"Un caso concreto es, sin duda, la ciudad de Barcelona en la que su Ayuntamiento tan sólo tiene tres proyectos que pueden relacionarse con el Mundial, los cuales estaban ya previstos en 1980 por la propia dinámica urbanística del municipio, y suponen una inversión global de alrededor de 74 millones de pesetas²⁰¹⁸. Una cifra ridícula que puede servir de termómetro del interés despertado por el tema dentro del ámbito municipal"²⁰¹⁹.

Horcajo considerava que era un greu error la indiferència del govern de Serra i que es podria aprofitar la fita esportiva per potenciar el turisme a la ciutat entre d'altres àrees. Aquest article coincidia amb les declaracions del regidor Pujadas

²⁰¹⁵ *Ibid.*, p. 12.

²⁰¹⁶ *Ibid.*

²⁰¹⁷ *Ibid.*, p. 13-14.

²⁰¹⁸ HORCAJO, Javier. "Barcelona y el Mundial", a *Horizonte Empresarial*, núm. 1915, Barcelona, abril de 1982, p. 9. Amb petits projectes com les apertures de diversos trams de carrers d'accés al Camp Nou o l'enllumenat dels carrers Dr. Fleming, Numància o Entença entre d'altres.

²⁰¹⁹ *Ibid.*

Porta, del grup municipal CC-UCD: “desaprovechamos una ocasión que todas las ciudades, cualquiera que sea su latitud geografía y su régimen político han sabido aprovechar”²⁰²⁰.

En els articles i editorials que la revista de Foment dedicava a la vida administrativa de l'Ajuntament de Barcelona, sempre hi eren presents crítiques a l'augment de les taxes i impostos, a les vagues i conflictes laborals i a la relació entre una plantilla de funcionaris molt extensa que no donava un bon servei al ciutadà²⁰²¹. Aquests eren, especialment el tema d'impostos i la plantilla de funcionaris, els cavalls de batalla de l'organització patronal en la seva lluita contra el govern de Barcelona.

El mes de febrer de 1981, *Horizonte empresarial* entrevistava a l'alcalde Serra²⁰²². Els eixos principals de l'entrevista giraven, com no podia ser d'una altra manera, entorn a la plantilla de funcionaris, a la pressió fiscal creixent i a l'equilibri econòmic de les empreses municipals. Sobre un hipotètic augment de la burocràcia municipal -tema recurrent de Foment- l'alcalde Serra responia:

"Cuando no se pueden decir grandes cosas concretas, entonces se hacen estas acusaciones que son imposibles de demostrar pero que también son muy difíciles de defender, porque no hay termómetros de nivel de burocratización. Ahora bien, lo que sí creo conveniente exponerle al ciudadano que cuando intentas transformar una Administración hay momentos de impasse. Las dificultades financieras de una Administración que ingresaba aproximadamente la mitad del dinero que gastaba, y poner orden -cuando se pone orden en estas cosas también se incrementa la situación de impasse-, y también el hecho de que ha costado mucho disponer de dinero para inversión”²⁰²³.

²⁰²⁰ PORTA, Pujadas. “Se desaprovecha una gran oportunidad”, a *Horizonte Empresarial*, núm. 1915, Barcelona, abril de 1982, p. 11.

²⁰²¹ MOLINERO, César. “Barcelona ¿va?”, a *Horizonte Empresarial*, núm. 1920, Barcelona, octubre de 1982, pp. 53-54. En aquest article el doctor en dret i periodista realitzava una crítica als deutes del municipi, a la manca de zones verdes, a les deficiències en serveis socials etc. Veure també “Informe: la invasión de los funcionarios”, a *Horizonte Empresarial*, núm. 1902, Barcelona, febrer de 1981, pp. 6-19. En aquest informe es podien llegir frases com: “los funcionarios municipales tenían fama entre los barceloneses de trabajar poco y ganar un sueldo que suponía pagar muy bien ese poco rentable trabajo”, p.8.

²⁰²² ENTREVISTA. “Narcís Serra, a *Horizonte Empresarial*”, a *Horizonte Empresarial*, núm. 1902, Barcelona, febrero de 1981, pp. 16-19.

²⁰²³ *Ibid.*

També es preguntava a l'alcalde sobre una hipotètica situació que vivia l'Ajuntament, on 800 funcionaris municipals no acudien a la feina, però cobraven el seu salari públic, així com sobre l'augment de la plantilla en 2.000 nous funcionaris:

“Esto, evidentemente no es cierto. Lo que sucede es que a mí me repugna tener que responder a cosas tan groseras. Evidentemente no hay 800 funcionarios a disposición del secretario general; hay siete, tres de los cuales porque su jubilación es inmediata y a los otros cuatro se les está buscando soluciones [...] "no va a haber congelación en Guardia Urbana, Bomberos y Enseñanza, porque estamos faltos de personal, pero en los demás departamentos la gente entrará en cuentagotas y mediante oposición. Quizá otra excepción que habrá será la del personal de Informática, porque realmente nos conviene informatizar la Casa”²⁰²⁴.

Finalment, a la pregunta sobre si el funcionari de l'Ajuntament era de qualitat, l'alcalde, com no podia ser d'una altra manera va respondre en defensa d'aquest col·lectiu:

“El funcionario del Ayuntamiento de Barcelona es mejor de promedio que los funcionarios de según qué departamento de la Administración Central. En el país tenemos un problema genérico de la eficacia de la Administración Pública y no la resolveremos compartimentándola. [...] Creo que en el Ayuntamiento de Barcelona hay unos funcionarios normales. Unos son buenos, otros que no lo son y el problema es crear mecanismos de incentivo para primar a los que son buenos y penalizar a los otros. Con tozudez se generan soluciones”²⁰²⁵.

²⁰²⁴ *Ibid.*, p.19.

²⁰²⁵ *Ibid.*

13. “La ciutat és la gent”. Pasqual Maragall i la victòria electoral de 1983

13.1. El PSOE al Govern central. L'alcalde i els quadres municipals socialistes a Madrid

A més el PSC-PSOE s'havia format el 1978 a partir de tres partits socialistes diferents. La confluència del socialisme català no es va consolidar fins 1982. La seva relativa autonomia respecte el PSOE era "compensada" amb una forta presència dels dirigents provinents de la Federació Catalana del PSOE a l'executiva del PSC com Josep Maria Triginer i Carlos Cigarrán. A l'executiva destacava pel sector catalanista dirigents com Raimon Obiols, Joan Prats i Salvador Clotas²⁰²⁶.

Malgrat que semblava que la confluència socialista s'havia consolidat, les pròpies dades dels socialistes indicaven que la seva força militant era encara feble. A mitjan 1982 va celebrar-se el III Congrés Socialista²⁰²⁷. En el document final aprovat es palesava que el Partit a Barcelona representava un dels problemes organitzatius més greus per a tota l'organització socialista catalana. S'alertava que existia una insuficiència en la capacitat organitzativa i operativa de les agrupacions i la necessitat de cercar nous espais polítics i organitzatius per incrementar la capacitat dels socialistes a la ciutat²⁰²⁸.

Tot i la direcció de l'alcaldia de Barcelona des de feia anys, això no s'havia traduït en una millora notable qualitativa ni quantitativa del partit dels socialistes a la capital catalana.

Pel que feia el PSOE, era destacable que en els primers moments de la Transició rebés un gran suport i cobertura de la socialdemocràcia europea. En el XXVII Congreso del PSOE, celebrat el desembre de 1976 a Madrid, es va exemplificar aquest suport, amb la presència dels líders socialdemòcrates més

²⁰²⁶ SOTO, Álvaro i MATEOS, Abdón. Historia de la época socialista. España 1982-1996. Sílex, Madrid, 2013, p. 374.

²⁰²⁷ Castelldefels 29-31 de maig de 1982.

²⁰²⁸ AHSC." III Congrés Socialista. Mirar endavant. Estatuts, organització i formació. Castelldefels 29-31 maig 1982", document congresual, pp. 32-33. Fons Daniel Font (1029).

importants d'Europa, com Willy Brandt²⁰²⁹, François Mitterrand, Pietro Nenni i Michael Foot²⁰³⁰.

En aquell moment convergien dins i a l'entorn del PSOE un "radicalismo verbal en contradicción con su práctica, como la negativa a un frente electoral de izquierda, el peso del componente burgués en su militancia y electorado y el apoyo que le daba la socialdemocracia europea"²⁰³¹.

A les eleccions de 1977 es va confirmar l'hegemonia absoluta del PSOE dins de l'espai de l'esquerra parlamentaria mentre que a Catalunya, malgrat la victòria dels socialistes, el PSUC gaudia d'un suport popular inqüestionable no comparable al del PCE. Després dels diversos processos d'unitat socialista com el propi català o el que es va produir amb el PSP de Tierno Galván, l'estancament de les eleccions generals de 1979 per part dels socialistes va afavorir les propostes de dirigents importants com el propi Felipe González per "deixar anar llast" ideològic de cara a ser una opció més atractiva cap a amplis sectors de les classes mitjanes i sumar un electorat capaç de ser majoritari. És important recordar, que el congrés de maig de 1979 va ser traumàtic, ja que la proposta d'eliminar les referències al marxisme plantejades pel secretari general Felipe González van ser rebutjades per la majoria de congressistes i es va obrir una curta etapa de crisi interna que acabaria amb la victòria de les tesis del futur president espanyol. Aquesta proposta venia després d'uns resultats electorals bons a les municipals però de cert retrocés a nivell de les generals per part dels socialistes. A Espanya, la disputa es va traslladar al centre de l'espectre polític per part del PSOE²⁰³².

En el marc del XXX Congreso Federal del PSOE, celebrat del 13-16 de desembre de 1984 a la capital d'Espanya, es van presentar una sèrie d'informes i dades sobre la militància i les agrupacions locals que permeten prendre el pols del partit durant els primers d'activitat després de la recuperació de la democràcia. Aquest Congrés era el primer realitzat després de l'accés al

²⁰²⁹ Sobre la Fundació Ebert, vegeu MUÑOZ, Antonio. *El amigo alemán*. RBA, Barcelona, 2012.

²⁰³⁰ SOTO, Álvaro i MATEOS, Abdón. *Historia de la...*, p. 30.

²⁰³¹ *Ibid.*, p. 29.

²⁰³² *Ibid.*, p. 33.

poder central de finals de 1982 ja que el XXIX Congreso Federal s'havia realitzat del 21 al 24 d'octubre de 1981²⁰³³.

A nivell de dades podem veure com des del XXVIII Congreso Federal de 1979, celebrat el maig de 1979 a Madrid fins el XXIX Congreso que va tenir lloc a l'octubre de 1981, el PSOE patia un procés d'estancament a nivell d'agrupacions locals, de 2.406 el 1979 a 2.473 l'octubre de 1981. Pel que respectava a la militància, fins i tot hi havia un petit descens, passant de 101.082 afiliats al XXVIII Congreso a 97.320 al següent conclave socialista²⁰³⁴.

Serà l'any 1982 amb la perspectiva de la futura victòria del PSOE a les eleccions generals davant una UCD en descomposició i un PCE en ple procés d'implosió, on el creixement socialista esdevindria permanent i notable.

Data	Nombre d'agrupacions
Juliol de 1982	2.859
Desembre de 1982	3.109
Juliol de 1983	3.201
Juliol de 1984	3.536

Data	Nombre d'afiliats
Juliol de 1982	107.233
Desembre de 1982	119.101
Juliol de 1983	134.658
Desembre 1984	153.076

AHSC. "Militància socialista", Documentació, pp. 48-49. [Fons FDF (1033)].

A finals de 1979 la mitjana era d'un afiliat per cada 100 votants, amb molt poca importància de les quotes d'afiliats en els ingressos del partit²⁰³⁵. A finals de 1982 el PSOE aconseguia el poder estatal en solitari. Malgrat això, el PSOE no era encara un partit molt gran. Si aproximadament tenia 100.000 afiliats a finals de 1982, la seva relació entre militants i votants era molt baixa comparada amb

²⁰³³ CAYETANO, José M. "El 29 Congreso del PSOE", a *Revista de Derecho Político*, núm. 13, Madrid, 1982, pp. 221-226.

²⁰³⁴ AHSC. "Memoria gestión. Comisión Ejecutiva Federal 1981-1984. 30 Congreso PSOE. Madrid 13-16 diciembre 1984", document congresual, pp. 48-49. Fons Daniel Font (1029).

²⁰³⁵ SOTO, Álvaro i MATEOS, Abdón. *Historia de la...*, p. 372.

els partits socialistes europeus²⁰³⁶, però amb la presidència de González l'increment de suport i força organitzativa es dispararia.

La presència dels socialistes catalans al govern central durant el mandat de Felipe González és un aspecte del govern socialista que s'ha treballat molt poc i que considerem que caldria dedicar-hi molta més atenció. El propi González va afirmar que els ministres catalans tenien una "doble cartera" en el sentit que a més de la feina pròpiament de ministre, tenien tasques en relació a Catalunya, s'hi mantenien vinculats²⁰³⁷. Per altra banda, el propi Jordi Pujol assegurava que els pitjors moments per a l'autonomia catalana han vingut amb tres ministres catalans²⁰³⁸.

Evidentment que el paper dels catalans en la constitució del nou poder en el marc democràtic no es va reduir al PSOE. Per exemple, el sistema de representació de l'empresariat espanyol va ser en gran mesura un projecte dels sectors més poderosos de Catalunya. El mes de maig de 1977 es constitueix la comissió gestora de la CEOE, impulsada pels empresaris catalans organitzats al voltant de Foment del Treball Nacional. En aquest procés es va destacar l'empresari català Carles Ferrer Salat que seria el mateix 1977 el president de la CEOE. Alfred Molinas president Foment²⁰³⁹.

I va ser molt destacada la presència dels "pares" de la Constitució com Jordi Solé Tura i de Miquel Roca i Junyent²⁰⁴⁰ o el paper en la Transició i en l'autogovern de Catalunya de Josep Tarradellas.

Per a realitzar una panoràmica sobre els socialistes catalans i la seva presència a Madrid arrel del triomf del PSOE el 1982, podem veure com el món municipal va ser la principal cantera dels polítics socialistes que després passarien a ocupar responsabilitats al poder central. El cas més conegut i paradigmàtic va ser el de Narcís Serra, passant de l'alcaldia de Barcelona al Ministerio de Defensa, però m'hi haurien molts més casos d'alcaldes com Joan

²⁰³⁶ *Ibid.*, p. 367.

²⁰³⁷ VIDAL-FOLCH, Xavier. *Els catalans i el poder*. El País/Aguilar, Madrid, 1994, p. 150. Paraules pronunciades el mes de gener de 1986.

²⁰³⁸ *Ibid.*, p. 19.

²⁰³⁹ *Ibid.*, p. 141.

²⁰⁴⁰ *Ibid.*, p. 143.

Majó²⁰⁴¹ i de molts altres dirigents polítics²⁰⁴². L'altre "ministre català" dels anys 80 amb Felipe González seria Ernest Lluch²⁰⁴³, però en aquest cas la seva experiència en càrrecs institucionals havia estat com a diputat. A més d'alcaldes i futurs ministres²⁰⁴⁴, prop d'una cinquantena de professionals i tècnics que es van incorporar a l'Administració central com en Josep Borrell, Narcís Andreu, Rafael Suñol, Carme Mestre i Josep Subirat entre molts d'altres²⁰⁴⁵.

El destacat periodista *Xavier Vidal-Folch* teoritzava sobre el primer Ajuntament de Barcelona com l'espai on "convergiren la vitalitat de la nova classe política" i les aspiracions de personatges del franquisme com Juan Antonio Samaranch. Folch caracteritzava des del punt de vista social els JJ.OO. com un element de "fusió en un mateix projecte dels sectors populars amb les burgesies, noves i velles"²⁰⁴⁶.

Serra també va incorporar a catalans no afiliats al PSC que havia conegut a la seva etapa a la facultat de Pedralbes, a la Cambra de Comerç, al Cercle d'Economia i durant els governs de Tarradellas i de la pròpia alcaldia de Barcelona ²⁰⁴⁷.

El darrer mes de 1982 ja s'havien confirmat molts nomenaments dels socialistes catalans que "assaltarien" el poder central de la mà del PSOE. En una primera fornada, la premsa es feia ressò de diversos nomenaments com els dels ministres Serra i Lluch i el d'alts càrrecs alts càrrecs com Lluís Reverter -director General de Relacions Informatives i Socials de Defensa-, Antonio Figueruelo -Protecció Civil-, Francesc Raventós -Director General INSALUD- i

²⁰⁴¹ Alcalde de Mataró (1979-1983) i posteriorment ministre d'Indústria i Energia (1985-1986).

²⁰⁴² En un context molt diferent però també cal recordar Joan Clos Matheu, ministre d'Indústria, Turisme i Comerç del 2006-2008 després d'una llarga trajectòria com a regidor (1983-1997) i alcalde (1997-2006).

²⁰⁴³ Ministre de Sanitat i Consum (1982-1986).

²⁰⁴⁴ *Ibid.*, p. 149. En 11 anys, hi va haver cinc ministres i un vicepresident català. Més de 70 catalans des de 1982. Per exemple Jordi Solé Tura, després d'exercir com a regidor a Barcelona (1983-1987) com a membre del PSUC, seria ministre de Cultura (1991-1993).

²⁰⁴⁵ *Ibid.*, p. 146.

²⁰⁴⁶ *Ibid.*

²⁰⁴⁷ *Ibid.*, pp. 150-151. Ocuparien càrrecs importants en les empreses públiques espanyoles com l'INI. Per a més informació vegeu *Ibid.*, pp. 149-151.

Rafael del Río -director general de la Policía-²⁰⁴⁸. Hi havia d'altres exemples com Josep Artigas -Ministeri de Sanitat-, Romà Cuyàs -Consell Superior d'Esports- o Josep Maria Bas -Ministeri d'Educació- o Tristán la Rosa com a responsable relaciones exteriors del Ens Públic de RTVE. Altres ja estaven a Madrid des de feia temps com Baltasar Aymerich, o el matrimoni Andreu García de la Riva i Carme Mestre. Per altra banda, el secretari general tècnic d'Agricultura Jordi Carbonell provenia de la Generalitat de Catalunya.

A la capital d'Espanya rebrien la benvinguda pel "Cercle Català" presidit per Ignasi Buqueres. En declaracions a la premsa, dirigents socialistes confirmaven que la principal cantera de quadres socialistes es trobava a Barcelona, però no tots havien acceptat anar a Madrid: "Había más gente prevista, pero no han aceptado el puesto para no deshacer la labor municipal"²⁰⁴⁹.

Com s'ha apuntat anteriorment en el treball, el paper de l'Ajuntament en la desfílada militar de 1981 va tenir una importància cabdal en la relació entre socialistes i militars i els principals arquitectes de l'èxit de l'operació per part del municipi com Narcís Serra i Lluís Reverter van guanyar-se una posició privilegiada amb sectors de l'exèrcit. El propi Lluís Reverter apuntava els dos punts clau del nomenament de Serra com a Ministre de Defensa: "Després 82 ens anem a Madrid a Defensa els dos, quan guanya el PSOE. Felipe volia un ministre de Defensa eficient, i a mi perquè havia tingut relació amb els militars, vaig tenir moltíssima relació. El Narcís també. Es volia un persona de prestigi"²⁰⁵⁰.

Narcís Serra va ser l'exemple paradigmàtic de socialista català amb responsabilitat municipal que va anar a Madrid a construir el nou poder socialista²⁰⁵¹. Malgrat el paper importantíssim que va adquirir com a Ministre de Defensa durant els anys vuitanta, Serra recordava que la seva primera opció era continuar com alcalde de Barcelona.

²⁰⁴⁸ Rafael del Río havia nascut a Palència però tenia càrrec polític a Barcelona.

²⁰⁴⁹ ALEGRE, Txema. "El 'desembarco' catalán en Madrid, hecho inédito", a *La Vanguardia*, 15/12/1982, p. 10. Dos ministres, una secretaria d'Estat, dos subsecretaris, un secretari general tècnic, un cap de gabinet i cinc directors generals

²⁰⁵⁰ Lluís Reverter Gelabert, entrevista amb l'autor (04/10/2016).

²⁰⁵¹ Ernest Lluch seria el segon ministre català del primer govern de González.

“El meu cas, va ser canto d’un duro, jo vaig dir que no al setembre, però llavors es va produir un fet rellevant. A primers d’octubre, el CESID va detenir dos tinents coronels i un coronel. Volien fer un cop d’Estat el dia de reflexió electoral. Volien controlar punts de Madrid. Llavors el Felipe em va tornar a cridar i em va dir: ‘Has de dir que si, no veig alternativa’. I ho vaig agafar. S’havien de fer reformes educatives, de la Seguretat Social, generalitzar l’educació etc. hi havia projectes de transformació social [...] es duien a terme. Ara en aquest moment es mes difícil de trobar aquest climes a casa nostra i a Madrid. En aquell moment, de l’Ajuntament en vaig endur en Reverter i anys després la Mercè Sala”²⁰⁵².

A més de Serra i Reverter, l’Ajuntament de Barcelona va “subministrar” al primer moment cinc alts càrrecs a l’Administració central. Els delegats de serveis Antonio Figueruelo i Josep María Bas. El coordinador de serveis Josep Artigas, el cap de personal Ferrán Cardenal (Governador civil de Barcelona) i el secretari de l’alcalde, Lluís Ballbé (Cap Secretaria Ministeri de Defensa)²⁰⁵³.

Malgrat el trasllat de l’exalcalde i sis responsables més de l’administració de Barcelona, les eleccions municipals celebrades pocs mesos després no van acusar negativament per part dels socialistes aquests canvis. “Van marxar quadres socialistes importants, però el 1983 vam treure encara millor resultat. En els anys posteriors van marxar altres com Santiago de Torres Sanahúja²⁰⁵⁴. Això també significava que aquí estàvem estructurats i organitzats perfectament, hi havia capacitat de mantenir”²⁰⁵⁵.

El mateix Ballbé recordava els “inicis de socialització” de la “colònia catalana” a Madrid:

“Nosaltres també deixaven l’Ajuntament de Barcelona, però teníem clar que continuaríem projectant Barcelona cap al futur. No fèiem una tasca de lobby però sí de servei públic que havia estat abandonat. Teníem consciència que teníem un gran repte per endavant [...] Vaig cuidar la part dels catalans de Madrid. Li vaig plantejar a en Romà “tens un menjador de collons [al CSD], si ens paguéssim cadascú butxaca podríem fer sopars!”.

²⁰⁵² Narcís Serra Serra, entrevista amb l’autor (27/04/2016).

²⁰⁵³ CAROL, Màrius. “Seis cargos del Ayuntamiento de Barcelona pasan a puestos en Madrid”, a *El País*, 04/12/1982, p. 15.

²⁰⁵⁴ En el període 1985-1994 va exercir diversos càrrecs públics a tres ministeris durant el govern socialista. Va ser director general del Plan Nacional sobre Drogas (Ministeri de Sanitat i Consum). Dos anys més tard va exercir com a de subsecretari del Ministeri de Cultura i un any més tard el mateix càrrec però al Ministeri d’Afers Socials.

²⁰⁵⁵ Guerau Ruiz Pena, entrevista amb l’autor (12/05/2016).

I fèiem sopars de pa amb tomàquets! També alguns parlaven negativament que continuéssim venint més catalans, el franquisme va fer molt mal”²⁰⁵⁶.

En els primers temps, els sopars comptaven amb Romà Cuyàs com amfitrió: “Fèiem sopars, ens ho pagaven nostra butxaca, a casa del Consejo Superior de Deportes, sempre hi havia pa amb tomàquet”²⁰⁵⁷. Després es passaria a un model més formal i selecte amb els prestigiosos restaurants madrilenys com *El Criollo* o el *Pedralbes Paradís*. Durant els anys 80, molts catalans passarien a presidir empreses i entitats financeres públiques com en Narcís Andreu - president del Banc de Crèdit Local i Iberia-, Andreu García de la Riva -president del Banc de Crèdit Local-, Josep Maria Vegara -Ministeri d’Economia i Hisenda-, Antoni Zabalza Martí -Ministeri d’Economia i Hisenda-, Josep Borrell Fontelles -Ministeri d’Economia i Hisenda-, Eugeni Giral Quintana -Consell d’administració de RTVE-, Joan Francesc Marco Conchillo -Ministeri de Cultura-, Josep Maria Riera Mercader -director general de Joventut-, Baltasar Aymerich Corominas -Ministeri d’Obres Públiques-, Enrique Trillas Ruiz -CSIC-, Miguel Solans Soteras -delegat del Govern en el Pla Nacional contra la Droga-, Carmina Virgili Rodón -secretaria d’Estat d’Universitats i Investigació- Joan Ros Bersabé -cap de Secretaria del Ministeri de Defensa-, Jordi Carbonell Sebarroja -Ministeri d’Agricultura, Pesca i Alimentació-, Jordi Mercader Miró - president de l’antic Institut Nacional d’Indústria, INI-, Roma Cuyàs Sol -secretari d’Estat per a l’Esport i president del Consell Superior d’Esports-, Josep Maria Bas Adam -Ministeri d’Educació i Ciència-, Juan Badosa Pagés -Enagas-, Manuel Esteve Ríos -Aviaco-, Juan Molina Vivas -ENASA- i Rafael Suñol Trepat del Banc de Crèdit Industrial²⁰⁵⁸.

²⁰⁵⁶ Lluís Ballbé Malloll, entrevista amb l’autor (01/02/2017).

²⁰⁵⁷ Romà Cuyàs Sòl, entrevista telefònica amb l’autor (09/06/2017).

²⁰⁵⁸ CAROL, Màrius. “Catalanes en Madrid: menos que un "lobby", más que un club”, a *El País*, 19/10/1987, p. 13.

13.2. Maragall pren el relleu de Serra

A l'estiu de 1982, pocs mesos abans de les eleccions generals de 1982, tot feia indicar que el PSOE arribaria a la Moncloa. Els moviments dins dels rengles socialistes per preparar la futura direcció de l'Estat espanyol eren múltiples. Curiosament, en aquests mesos previs el tinent d'alcalde Pasqual Maragall estava pensant en el seu paper a Madrid. Donada la possibilitat d'anar a la capital espanyola com a director general de l'Administració Local, li va preguntar a la seva mà dreta de la Reforma Administrativa, Guerau Ruiz Pena si estaria interessat en marxar amb ell en aquest nou repte²⁰⁵⁹. Per la seva part, Narcís Serra tenia clar la seva continuïtat com alcalde de Barcelona. Fins i tot, quan li van proposar per primer cop, Serra es va resistir a abandonar Barcelona y va proposar a Martí Jusmet -aleshores president de la Diputació de Barcelona- pel Ministeri de Defensa²⁰⁶⁰. Però finalment cap dels dos socialistes va agafar el camí que pensava a l'estiu d'aquell any. Felipe González es va mostrar "inflexible" amb la decisió de Serra, es parlava que el suggeriment havia arribat de la cúpula de l'Exèrcit i del mateix rei Joan Carles²⁰⁶¹. És evident que la relació de Serra i Reverter en relació a l'exèrcit espanyol des de feia anys havia estat notablement exitosa.

Davant aquest fet, la marxa de Maragall ha Madrid era un risc per a la direcció del PSC a Barcelona, que acceptava que un dels dos dirigents marxés però no tots dos. La nova direcció de la Federació de Barcelona, dirigida pel Jordi Parpal i Antonio Santiburcio apostaven fort per mantenir Maragall a Barcelona. A nivell familiar també hi van haver moviments per aconseguir el canvi d'opinió del futur alcalde. Serra va parlar amb en Jordi Maragall, pare del dirigent socialista perquè fes canviar d'opinió al seu fill, aquest li va respondre a Narcís Serra: "Narcís, yo me ocupo, ya te llamaré"²⁰⁶².

²⁰⁵⁹ MAURI, Lluís i URÍA, Lluís. *La gota malaya. Pasqual Maragall, la obstinación y el poder*. Booket, Barcelona, 1999, p. 26.

²⁰⁶⁰ MARAGALL, Pasqual. *Oda inacabada. Memòries*, p. 115.

²⁰⁶¹ MAURI, Lluís i URÍA, Lluís. *La gota malaya...*, pp. 28-29.

²⁰⁶² TUSQUETS, Esther i VILANOVA, Mercedes. *Pasqual Maragall. El hombre y el político*. Ediciones B, Barcelona, 2008, pp. 132-133.

El 2 de desembre va tenir lloc la presa de possessió com alcalde de Pasqual Maragall, el mateix dia que Felipe González era investit com a president del govern espanyol. L'alcalde sortint va ser el primer en prendre la paraula. Narcís Serra, en el seu discurs de comiat de l'Ajuntament de Barcelona, va adreçar unes poques paraules emotives i d'agraïment als regidors, funcionariat i personal contractat així com a la ciutadania de Barcelona. Les seves darreres paraules anaven en la línia d'obrir la porta a un possible retorn en el futur com alcalde de la capital de Catalunya:

“Sabeu que no oblidaré mai la meva Ciutat. Sabeu que m'agradaria molt tornar algun dia. Rius i Taulet va ser alcalde de Barcelona tres vegades. Amb tota la modèstia us dic que en aquest, com en tants altres aspectes, jo voldria imitar-lo. Per això, i repetint-vos una vegada més l'agraïment més profund i sincer, deixeu-me acabar dient-vos no pas adeu, sinó fins sempre. Moltes gràcies”²⁰⁶³.

Pasqual Maragall va ser l'únic candidat a l'Alcaldia de Barcelona. En la votació va obtenir 24 vots a favor enfront els 13 vots en blanc i 2 abstencions²⁰⁶⁴.

El periodista Jordi Bordas va fer la crònica de la sessió al Saló del Consell de Cent. Va destacar l'ambient emotiu -només trencat momentàniament segons ell per les intervencions electoralistes de Frederic Rahola²⁰⁶⁵ per part d'ERC i Francesc Borrell per part de CiU- que va presidir l'acte de comiat, la voluntat de Serra de tornar a ser alcalde en el futur i la continuïtat en les línies bàsiques d'acció política iniciades pel primer govern municipal democràtic: “austeridad, eficacia, información, descentralización y conexión con el área metropolitana”²⁰⁶⁶.

El nou alcalde va iniciar el seu discurs: "Em trobo ara, en dirigir-vos la paraula, entre dos sentiments igualment forts: el sentiment de temença davant el repte que significa succeir en Narcís Serra a l'Alcaldia de Barcelona, i el sentiment

²⁰⁶³ AHCB. “Llibre d'actes de les sessions del Consell Plenari 1982 XI”, Barcelona, 02/12/1982, Reg. 501, p. 514.

²⁰⁶⁴ *Ibid.*, p. 522. Les dues abstencions provenien dels regidors d'ERC.

²⁰⁶⁵ El dirigent republicà va denunciar que el mandat de Serra havia estat “molt presidencialista” i “que ha gaudit d'uns poders que mai no havia tingut cap alcalde anterior”.

²⁰⁶⁶ BORDAS, Jordi. “Narcís Serra se va deseando volver a ser alcalde”, a *La Vanguardia* 03/12/1982, p. 26.

d'esperança il·lusionada que legítimament pot sentir un home davant una tasca engrescadora"²⁰⁶⁷.

No van faltar les paraules de reconeixement per la seva tasca i el treball dut a terme conjuntament pel seu predecessor al càrrec. Va recordar Maragall que en el Saló de Cent, el 15 de maig de 1979, va indicar els elements que servirien d'orientació per a dur a terme la tasca de la reforma administrativa: "austeritat, eficàcia, informació, descentralització i lligam amb l'àrea metropolitana. Avui, i perquè queda molt de camí per fer, em reafirmo en la seva necessitat"²⁰⁶⁸.

El flamant alcalde també va repassar de manera general els avenços duts a terme sobre els termes citats durant els anys de govern democràtic abans de centrar-se en propostes de futur per continuar després de les següents eleccions municipals del maig de 1983²⁰⁶⁹. El dirigent socialista insistia en la necessitat de prestigiar l'Ajuntament com a conjunt de serveis públics i parlava de tres àmbits d'actuació, la ciutat, la Corporació i l'Ajuntament.

Respecte a la ciutat, va afirmar de manera contundent que no era el "Titànic"²⁰⁷⁰ i defensava que la seva projecció havia augmentat notablement. El dirigent socialista posava d'exemple el projecte olímpic, el seu paper com a líder dels municipis espanyols en les negociacions amb Moncloa, la seva força cultural i les relacions internacionals que havia estat capaç de teixir. En aquesta línia perfilava l'agermanament amb Colònia, Milan, Boston i a desenvolupar els incipients contactes amb el municipalisme anglès, així com l'objectiu de demanar per segona vegada crèdit al mercat internacional i signar els convenis de col·laboració en l'àmbit cultural entre la Barcelona, la Universitat de Barcelona, New York i la New York University, per "projectar amb força la cultura catalana a la capital del món"²⁰⁷¹.

En segon terme, respecte a la Corporació, assenyalava que s'havia millorat malgrat que hi havia fites com la nova Carta de Barcelona o la divisió de districtes que no s'havien aconseguit encara pel "trencament de les

²⁰⁶⁷ AHCB. "Llibre d'actes de ...", p. 523.

²⁰⁶⁸ *Ibid.*

²⁰⁶⁹ *Ibid.*, pp. 523-524.

²⁰⁷⁰ En referència clara a l'article d'Azúa i la seva equiparació de Barcelona amb el Titànic.

²⁰⁷¹ *Ibid.*, p. 525.

coincidències polítiques amb què vam començar aquest mandat"²⁰⁷². El que era una clara referència a CiU.

Com a tercer àmbit d'actuació, l'alcalde es centrava en parlar de l'Ajuntament. Maragall va dirigir-se als funcionaris amb l'objectiu de animar-los a millorar els serveis que oferia l'Ajuntament per tal que els ciutadans barcelonins es sentissin orgullosos. Maragall, coneixedor com ningú de la ciutat i dels funcionaris afegia: "No ens enganyem, això és una tasca d'anys, perquè la relació viciada entre ciutadà i Administració ve de segles enrere"²⁰⁷³.

També en relació amb l'Ajuntament, el nou alcalde celebrava la propera inauguració de l'Oficina d'Informació ciutadana a la plaça Sant Jaume i remarcava el paper absolutament de primer ordre del municipalisme en el desenvolupament i consolidació democràtica:

"L'assentament cada cop més ineluctable, de la democràcia i l'autonomia en el nostre País ha començat, de forma molt principal, en els nostres ajuntaments. la seva quotidiana activitat de servei i diàleg polític obert ha anat creant, mes que qualsevol altre factor, una inèrcia democràtica enormement valuosa, dissuasòria de tota mena d'activitats contràries a la Constitució i l'Estatut"²⁰⁷⁴.

En relació als Jocs Olímpics, va destacar de Narcís Serra²⁰⁷⁵ el seu "coratge i visió", que serviria com a punt de partida d'una "il·lusió de futur que tots els barcelonins comparteixen. A deu anys vista que poden ajudar a estructurar definitivament la nostra Ciutat metropolitana amb una qualitat urbana que avui no posseeix"²⁰⁷⁶.

Sobre la col·laboració amb la Generalitat, va parlar que trobaria en l'Ajuntament de Barcelona "un col·laborador lleial en la reconstrucció de Catalunya. El més

²⁰⁷² *Ibid.*, p. 525.

²⁰⁷³ *Ibid.*, pp. 525-526.

²⁰⁷⁴ *Ibid.*, p. 526.

²⁰⁷⁵ "Maragall propugna la projecció internacional de Barcelona", a *Avui*, 03/12/1982, p. 8.

²⁰⁷⁶ AHCB. "Llibre d'actes de ...", pp. 526-527.

lleial”²⁰⁷⁷ i en relació al Govern espanyol, Maragall va mostrar-se disposat a invertir “les hores que calgui per dotar de més mitjans i mes agilitat a la vida municipal”²⁰⁷⁸.

El dia següent a la premsa de possessió, Oriol Domingo i Albert Viladot de *La Vanguardia* van publicar l’entrevista que havien fet a Pasqual Maragall. El dirigent socialista confessava que amb el canvi de govern a l’Estat, ell estava convençut que passaria a formar part del nou projecte de reforma de l’Administració després de la seva actuació a la ciutat comtal: “Ya tenía convencida a mi familia para ir a vivir a Madrid, Incluso a la hija más pequeña. que es muy catalanista”²⁰⁷⁹. Respecte a l’etapa anterior afirmava: “la etapa que comienza conmigo es el final de un mandato; una culminación. Mi vía será la de la continuidad. Pienso que el Ayuntamiento ha triunfado, o al menos que las cosas no le han ido del todo mal”. A l’entrevista profunditzava sobre els projectes de futur de l’administració dirigida per ell:

“Lo que no hemos conseguido y me propongo hacer durante estos cuatro meses próximos es prestigiar el Ayuntamiento como órgano de prestar servicios a los ciudadanos. La gente dice: Barcelona no es el “*Titanic*”, es una ciudad que ha mejorado, Serra y estos chicos no lo han hecho mal. En cambio, tú les preguntas por los servicios del Ayuntamiento y responden ‘hombre esto todavía no funciona’. Este es el gran reto inmediato. [...] me pienso dedicar en cuerpo y alma a las grandes iniciativas. El tema de los Juegos Olímpicos, por ejemplo. Es un tema importantísimo. Las grandes opciones han de tener un enraízamiento sólido con los ciudadanos. El Ayuntamiento ha de ser alguna cosa más que una máquina de poner impuestos o de recoger con cierta eficacia las basuras. La mejor garantía de que las opciones políticas que hemos iniciado, que yo creo que son reconocidas como válidas, tengan una solidez en el futuro es que el propio Ayuntamiento vaya creando una relación mucha más sólida con los ciudadanos”²⁰⁸⁰.

²⁰⁷⁷ *Ibid.*, p. 527. Va citar aspectes com temes pendents amb la Generalitat com la participació la seva participació en el Consorci Zona Franca, al consorci d’Informació i Documentació de Catalunya, a la junta de Museus, a la reconversió del Barri antic com a centre cultural, a l’avaluació dels serveis no obligatoris produïts per l’Ajuntament de Barcelona, als projectes arquitectònics, a l’acabament del segon cinturó, a la pròpia inviabilitat del projecte de Carta municipal de Barcelona sense definicions prèvies a nivell de Catalunya etc.

²⁰⁷⁸ *Ibid.*, p. 528.

²⁰⁷⁹ DOMINGO, Oriol i VILADOR, Albert. “Pasqual Maragall, primera autoridad de Barcelona”, a *La Vanguardia*, 03/12/1982, p. 27.

²⁰⁸⁰ *Ibid.*

Respecte al desenvolupament de la Generalitat de Catalunya, el líder socialista es mostrava contundent en relació a com considerava que havia de ser la dialèctica entre el govern de Catalunya i el govern de la capital catalana:

“El mínimo realismo nos dice que si en Cataluña lo que no ha habido es una administración estatal y sí una administración municipal sobredimensionada por la ausencia de la primera, el mínimo sentido común nos dice que el primer día no puedes desmontar lo que ya existe y construir lo nuevo sin que haya colaboración. Sería suicida para Cataluña. Es como si se dijera desmontemos el Barça y hagamos la selección catalana”²⁰⁸¹.

En clau estatal, l'alcalde recordava d'on sortien els quadres polítics socialistes que passarien de Barcelona al Govern Central: “La cantera de los socialistas está en los ayuntamientos, donde hemos podido tener una experiencia”.

De cara a la lluita als propers comicis municipals de maig de 1983, Maragall considerava que el seu principal adversari, el convergent Trias Fargas, no tenia possibilitats de guanyar-li la comtessa electoral: “el señor Trías Fargas no será el alcalde de Barcelona. Mi intuición y mis cálculos hacen que no le vea como alcalde”. També l'alcalde afirmava amb rotunditat que el pacte de govern amb el PSUC era un encert i s'havia de continuar en el futur²⁰⁸².

²⁰⁸¹ *Ibid.*

²⁰⁸² *Ibid.*

13.3. Les eleccions a l'alcaldia de Barcelona de 1983. Maragall derrota a Trias Fargas

Pasqual Maragall (Barcelona, 1941), encapçalava la llista dels socialistes catalans a les eleccions municipals de 1983, amb l'objectiu de revalidar la victòria de 1979 i amb una projecció pública molt més forta que quan va anar de número dos de Serra quatre anys abans. El seu principal rival era el convergent Ramon Trias Fargas (Barcelona, 1922), que anteriorment havia ocupat el càrrec de Conseller d'Economia i Finances de la Generalitat de Catalunya.

Pel que fa a la puixant Aliança Popular de Fraga, va bastir una coalició anomenada Coalición Popular que a Barcelona presentava com alcaldable a Alexandre Pedrós (Barcelona, 1940). El dirigent conservador era un destacat economista que ja havia exercit responsabilitats polítiques com a diputat al Parlament de Catalunya des de 1980 i com a delegat de Serveis d'Hisenda a l'Ajuntament de Barcelona en el període 1973-1975.

La quarta força que obtindria representació al consistori de Barcelona va ser el PSUC. Aquest partit va presentar com alcaldable el "pare de la Constitució" Jordi Solé Tura (Mollet del Vallès, 1930) que havia exercit de diputat al Congrés des de les eleccions del 15 de juny de 1977 fins a la desfeta comunista del 28 d'octubre de 1982.

La campanya electoral per a les eleccions municipals del 8 de maig de 1983 va començar el 16 d'abril i va ser el preludi a una victòria aclaparadora dels socialistes que ja s'havia iniciat l'octubre de l'any anterior. En el marc de la ciutat de Barcelona, la campanya s'iniciava amb debats entorn a quin seria el futur model de ciutat a llarg termini²⁰⁸³.

Aquesta campanya va tenir moments dramàtics. Després d'una concentració independentista organitzada per la CRIDA, uns manifestants van cremar un estand del PSC que es trobava davant del teatre Poliorama des de l'inici de la campanya electoral²⁰⁸⁴.

²⁰⁸³ "En Cataluña", a *La Vanguardia*, 16/04/1983, p. 7.

²⁰⁸⁴, Antoni i RADIGALES, Montserrat. "Graves incidentes en la marcha independentista", a *El Periódico*, 24/04/1983, p. 23.

A més, el to dominant durant aquests dies va ser molt més dur i agressiu que quatre anys abans. El propi Pasqual Maragall que solia destacar per la mesura en les seves paraules, va acusar de “mentiders” als candidats de CiU²⁰⁸⁵ i qualificava la seva llista com a “impresentable” perquè segons ell hi havia una manca absoluta d’especialistes en matèria municipal. Al seu cap de llista Trias Fargas, el va definir com un mal gestor després del seu pas per la Generalitat²⁰⁸⁶. El mateix Trias Fargas va qualificar de “grolleres” les paraules de Maragall i no va entrar al cos a cos, afirmant que ell volia dignificar la campanya i centrar-se en els dèficits i deutes que afectaven a Barcelona²⁰⁸⁷. Amb lemes com “Perquè guanyi el poble, vota PSC” i “Perquè guanyi Barcelona, vota Maragall” els socialistes van dur a terme una campanya en ple èxtasi després del rotund triomf socialista a les eleccions generals de 1982. En una carta de Maragall als ciutadans de Barcelona²⁰⁸⁸, el dirigent socialista aixecava diverses banderes de la política duta a terme com el sanejament de les finances, la reconstrucció física de carrers i edificis, la construcció d’escoles, de centres cívics, de casals per infants i joves. També es citava la recuperació de places i jardins i el “retorn de Barcelona al mar”. La política de descentralització, la creació de nous serveis per al jovent, per a la dona, per a la tercera edat i els infants, així com la millora de l’equilibri entre el centre i la perifèria juntament amb agermanaments duts a terme amb ciutats com Boston, Milà i Colònia, van ser les fites més destacades per l’alcaldable socialista²⁰⁸⁹. Durant la campanya electoral, Maragall es va dirigir al votant progressista per evitar una possible desmobilització davant les enquestes que li eren molt favorables, alertant que els partits dretans “Trias Fargas i Fraga”, pactarien contra ell. Contra aquesta possibilitat animava a donar una “bufetada cívica a la

²⁰⁸⁵ Arrel d’unes declaracions dels dirigents convergents entorn a uns hipotètics enderrocs a diversos mercats emblemàtics de Barcelona.

²⁰⁸⁶ “El socialista Pasqual Maragall califica de mentirosos a los candidatos de Convergència i Unió”, a *El País*, 29/04/1983, p. 25.

²⁰⁸⁷ “Trias Fargas califica de ‘groseras’ las acusaciones de Pasqual Maragall”, a *El País*, 30/04/1983, p. 23.

²⁰⁸⁸ AHSC. “Carta de Maragall als barcelonins”, carta. Fons Daniel Font (1029).

²⁰⁸⁹ *Ibid.*

dreta” i també cridava a no acceptar "llicions de catalanisme"²⁰⁹⁰. Els socialistes defensaven que havien complert les seves promeses de “tornar l’Ajuntament als ciutadans” i de construir “una Barcelona de tots” en el marc d’un avenç en el desenvolupament de l’administració democràtica com a element essencial de la reconstrucció política de Catalunya. També destacava la propaganda socialista en defensar que durant el mandat anterior s’havien aconseguit més i millors serveis, destacant els nous serveis de Joventut, Serveis Socials o en l’àmbit cultural. També destacava el gran esforç econòmic en inversió, en el sanejament econòmic, la reducció dels costos dels serveis, el control de despeses i l’èxit en la consecució de les transferències de l’Estat²⁰⁹¹.

Com a propostes per al futur de la ciutat, es proposaven nous plans especials i projectes urbans tant al centre com a la perifèria. L’apertura de Barcelona cap al mar i la muntanya així com obres importants com la Plaça de les Glòries-Estació del Nord i l’Eixample. També s’incidia en la promoció de més serveis, més centres cívics i més places escolars. Respecte a la política econòmica s’expressava la voluntat de dur a terme una simplificació, racionalització i progressivitat fiscal, i el compromís de no incrementar la pressió fiscal pels que "paguen puntualment els seus impostos", però si incrementar l’eficàcia de la recaptació, substituir impostos rígids per altres més flexibles i relacionar les taxes que es pagaven amb els costos dels serveis que rebien directament els ciutadans. Seguint en la línia socialdemòcrata, es donava suport al manteniment i augment de les inversions i la despesa social: "lluitant contra la idea reaccionària i catastrofista dels qui creuen que l’estalvi dels ciutadans no està ben invertit si s'utilitza per finançar i cobrir les necessitat públiques dels propis ciutadans"²⁰⁹². De manera permanent en els missatges electorals dels socialistes hi eren presents moltes referències a la candidatura de Barcelona als Jocs Olímpics i a una visió metropolitana del projecte de Maragall.

En el míting de final de campanya dels socialistes, que va tenir lloc a la Plaça Catalunya, van assistir entre d’altres Joan Reventós que en aquell moment era

²⁰⁹⁰ *Ibid.*

²⁰⁹¹ AHSC. "Perquè guany Barcelona ", pamflet. Fons Daniel Font (1029).

²⁰⁹² *Ibid.*

ambaixador d'Espanya a França, el dirigent sindical Jesús Felipe Armendáriz, el Ministre de Defensa Narcís Serra, el diputat Raimon Obiols i Pasqual Maragall²⁰⁹³. En un ambient festiu i amb la convicció per part de la majoria dels socialistes que la victòria del diumenge 8 de maig estava assegurada, prop d'unes 8.000 persones es van reunir per tancar la campanya²⁰⁹⁴.

Per la seva part, CiU jugava la seva carta principal de partit nacional català també a les eleccions municipals amb els lemes "No a un Ajuntament controlat pels de fora" i cridava a votar en clau nacional: "A casa, els partits de casa" i alertava sobre l'objectiu de "Madrid" de discutir i retallar l'autonomia catalana. "Barcelona, vol resultats", "Jo Trias" o "Ara, tu Trias" van ser alguns dels lemes més utilitzats pels nacionalistes en referència al seu alcaldable. Trias Fargas ofería un perfil de gran capacitat intel·lectual i de gestió política. L'exconseller de la Generalitat era una aposta molt forta de CiU per fer-se amb l'alcaldia de la principal ciutat catalana.

En un dels models de pamflet més emprats per CiU²⁰⁹⁵, la coalició nacionalista dretana parlava d'incompliments de les promeses electorals socialistes, com de grans augments d'impostos, però amb una permanència dels deutes i un costos més grans dels salaris dels funcionaris, però sense una millora en els serveis prestats. Posaven com exemple l'augment dels bitllets de transport "el bitllet de metro de 15 a 25 pessetes" i el de bus "de 10 a 30". Denunciaven que tot i les pujades dels bitllets, el servei era ineficaç i la circulació "caòtica", amb més "embussos, més multes i més cares" i "més accidents" de trànsit²⁰⁹⁶. Aquestes crítiques anaven també dirigides a un augment de preus a les guarderies, per la recollida d'escombraries etc. També destacaven que malgrat la gran extensió de terrenys expropiats per anteriors consistoris, s'havien fet pocs parcs i per tant en relació a les zones verdes "s'han creat 45.530m², el 0,9

²⁰⁹³ "El PSC despide la campaña con el convencimiento del triunfo", a *El Periódico*, 07/05/1983, p. 3.

²⁰⁹⁴ "Narcís Serra exaltó la democracia y la convivencia entre todos los catalanes", a *El País*, 07/05/1983, p. 23.

²⁰⁹⁵ Arxiu CDC-PDEcat, eleccions 1983, nº 2. "Així està Barcelona després de quatre anys de gestió municipal socialista". Fons eleccions 1983, nº 2.

²⁰⁹⁶ 600 milions de pessetes en multes en 1982 mentre que l'any 1981 la xifra era de 279 milions.

més del que hi havia l'any 1979". També defensava reclamar a l'Estat 8.300 milions de pessetes pels serveis municipals que ofería l'Ajuntament de Barcelona enlloc de l'Estat²⁰⁹⁷. A més, el document convergent no parlava directament de Maragall sinó de Serra "ens ha deixat de substitut un col·laborador del seu equip".

Al programa electoral de CiU hi havia una crítica global i concreta en totes les àrees. Les crítiques anaven dirigides exclusivament als socialistes i en cap moment es citava la participació de CiU durant més de la meitat del mandat municipal anterior. Els convergents criticaven la pressió fiscal, fins al punt d'alertar que posaven en risc diverses activitats econòmiques. També plantejaven fer una auditoria per aclarir les diferències entre les xifres defensades pel govern i per les de l'oposició²⁰⁹⁸. Proposaven la reconversió de Barcelona com a centre d'activitats terciàries i quaternàries, cercant de construir la ciutat com un "gran centre de serveis"²⁰⁹⁹. També es proposava millorar la rendibilitat de les figures impositives sense augmentar els tipus. Els convergents apostaven per l'augment d'ingressos per la millora de la gestió i la reducció addicional de costos²¹⁰⁰: "Un Ajuntament endeutat que perpetua aquesta situació, amb el problema sense resoldre del dèficit de transports metro i busos. Plantejant controlar i disminuir la despesa, millorar els ingressos sense incrementar pressió fiscal, sanejar la Hisenda municipal"²¹⁰¹.

En polítiques socials, els convergents apostaven per ampliar i millorar el "salari social", millorar l'oferta d'ensenyament, de les escoles bressol, dels esports, de l'assistència sanitària i afavorir polítiques de creació de feina i polítiques de beneficis per als aturats i per a la tercera edat²¹⁰². També CiU proposava arribar a una major coordinació i relació amb la Generalitat²¹⁰³.

²⁰⁹⁷ Arxiu CDC-PDEcat. "Així està Barcelona després de quatre anys de gestió municipal socialista". Fons eleccions 1983, nº 2.

²⁰⁹⁸ Programa municipal de CiU. "Barcelona exige resultados", p, 19.

²⁰⁹⁹ *Ibid.*, p. 9.

²¹⁰⁰ *Ibid.*, pp. 20-21.

²¹⁰¹ *Ibid.*, pp. 32-33.

²¹⁰² *Ibid.*, pp. 23-27.

²¹⁰³ *Ibid.*, pp. 28.

En el míting final de campanya²¹⁰⁴, Trias Fargas va deixar de banda el seu plantejament inicial de no entrar en desqualificacions i va definir el PSOE com a “centralista” i “anticatalà”. Sobre Maragall va dir "en Madrid no pinta nada, sus jefes del PSOE no le convocan y no le dejan hablar por televisión"²¹⁰⁵. El líder convergent va denunciar la situació de discriminació que patia Barcelona pel pagament que feia de molts serveis que en d'altres ciutats estaven subvencionats. Al seu torn, Jordi Pujol va recordar alguns dels insults que els socialistes havien utilitzat contra l'alcalde convergent com “impresentable”, “explotador” o “mentider” entre d'altres. Així mateix va rebutjar un pacte amb AP i Miquel Roca va afirmar que els socialistes no tenien “arrelament” a Catalunya i per tant no podien protagonitzar un projecte global de construcció del país.

Els comunistes del PSUC no afrontaven la campanya electoral en un bon moment. Un any abans havien patit la ruptura interna i el naixement d'un competidor directe com era el Partit dels Comunistes de Catalunya (PCC) i a les eleccions generals, els socialistes s'havien emportat gran part dels antics vots comunistes. Per Barcelona, el PSUC va intentar capitalitzar part de l'anterior govern municipal on efectivament havien jugat un paper molt important i a la vegada presentar el seu candidat com una persona coneguda pel poble i una assegurança de gestió eficaç i capacitat política. Jordi Solé Tura reunia sens dubte aquestes qualitats “El teu millor Alcalde” o “Un alcalde que sigui un home d'Estat”, van ser alguns dels lemes principals en la propaganda del PSUC²¹⁰⁶.

L'alcalde comunista Jordi Solé Tura denunciava que tant socialistes com convergents empraven uns discursos amb caràcter electoralista que podien conduir a la ruptura de les comunitats a Catalunya²¹⁰⁷ i presentava el PSUC com a l'únic partit que actuava d'equilibri per evitar el trencament. Així mateix,

²¹⁰⁴ Entorn a 3.000 persones al míting final.

²¹⁰⁵ “Los líderes de Convergència tachan al PSOE de anticatalán”, a *El Periódico*, 07/05/1983, p. 4.

²¹⁰⁶ AHSC. “Un alcalde que sigui un home d'Estat”, pamflet PSUC. Fons Joan Colom (506).

²¹⁰⁷ “Solé Tura acusa a PSC y CiU de fomentar con su política electoralista la ruptura de las comunidades en Cataluña”, a *El País*, 30/04/1983, p. 23.

un altre aspecte important en la campanya comunista era reclamar el seu paper en la direcció de l'Ajuntament de Barcelona durant el període 1979-1983 i evitar que el PSC s'apropriés en exclusiva de la gestió municipal a la ciutat comtal.

Els comunistes afirmaven que volien continuar a grans trets el model iniciat al consistori, caracteritzat per les petites obres puntuals per tota la ciutat i proposaven incorporar el desenvolupament de nous equipaments esportius de manera funcional a l'objectiu d'aconseguir convertir-se en seu dels JJ.OO.²¹⁰⁸

A la propaganda comunista es posava de relleu que la ciutat tenia problemes, molts d'ells "difícils de resoldre", però que hi havia possibilitats d'avançar, de "consolidar les coses fetes i començar nova etapa" i apostaven sense embuts per un "Ajuntament d'esquerres dirigit per socialistes i comunistes" per dur a terme millores en els serveis socials i en la participació de la ciutadania. En el relat del PSUC, s'argumentava que durant l'etapa anterior s'havia prioritzat "posar ordre en el caos", però que superada aquesta fase, es podia construir, una Barcelona amb més equipaments, més solidaria i segura, on la participació i descentralització fossin aspectes principals de la política municipal que hauria de gaudir de més autonomia, a partir d'una nova carta municipal. Aprofundir en la reforma administrativa, demanar a l'Estat central que es fes càrrec del deute municipal restant i ampliar la descentralització i participació eren altres temes cabdals en el PSUC, així com assegurar que l'Ajuntament donés suport tècnic i financer a les entitats veïnals i ciutadanes.

A la llista de suports públics del PSUC hi havia molts personatges públics, activistes culturals, o dirigents sindicals entre d'altres, on encara el partit comunista hi comptava amb amplíssims suports malgrat la crisi interna dels anys anteriors, hi destacava la presència en primer lloc de Josep Miquel Abad²¹⁰⁹ que en aquesta ocasió no repetia a les llistes electorals.

Pel que feia al dirigent conservador Alexandre Pedrós, es presentava així mateix com el candidat impulsat per Foment del Treball Nacional enlloc de Trias Fargas. Pedrós va declarar públicament que Pujol li havia demanat que formés part de les llistes de CDC abans de prendre la decisió d'encapçalar la

²¹⁰⁸ "El PSUC, favorable a la realització de moltes obres públiques petites", a *Avui*, 03/05/1983, p. 3.

²¹⁰⁹ AHSC. "Suport al PSUC", pàgina PSUC. Fons Joan Colom (506).

llista d'Aliança Popular²¹¹⁰. Aliança Popular es va presentar a Barcelona en coalició amb el PDP²¹¹¹ i Unión Liberal, formant Coalición Popular (CP).

A la seva carta electoral als ciutadans, la coalició dretana defensava la idea d'una d'administració més barata, amb menys burocràcia i menys impostos²¹¹².

Amb lemes de campanya com "Pedrós amb Barcelona" o "Un equipo equilibrado, competente, y eficaz para Barcelona", Pedrós va intentar durant la campanya mobilitzar i concentrar en la seva candidatura el vot anti socialista i situar les eleccions a l'alcaldia de Barcelona en clau estatal, ja que plantejava que l'únic partit que podia fer front a "l'hegemonia socialista" era AP i no CiU, en referència als resultats del 28-0 de 1982: "la alternativa al socialismo hay que construirla a nivel de Estado". Les seves crides al "único voto útil" anaven en aquesta línia: "otros partidos de derechas que defienden el voto útil, están manteniendo el denominado 'pacto de progreso' con partidos de izquierdas"²¹¹³. A més de Pedrós, destacaven en les seves llistes Eudald Travé, que havia estat tinent d'alcalde a l'època predemocràtica i un jove Jorge Fernández Díaz. Gran part de la propaganda electoral de Pedrós remarcava el vincle de Manuel Fraga amb l'alcalde barceloní com a reclam electoral.

Sobre les enquestes que donaven una victòria segura i ampla als socialistes, l'alcalde conservador argumentava que existia molt vot ocult del votant de dretes i considerava que era important disputar una important borsa de "vots fluctuants" conservadors a CIU. L'antic delegat de finances de l'excalde Masó va insistir al llarg de la campanya en la defensa d'un pacte post electoral amb CiU i en un programa d'importants rebaixes d'impostos municipals com a una de les seves mesures estrella²¹¹⁴.

Per la seva banda, ERC va tornar a situar com a cap de llista a Joan Hortalà. Un dels lemes de la seva campanya va ser. "Per un ajuntament com cal, vota

²¹¹⁰ "Pedrós asegura que Pujol le pidió que entrara en CDC antes de que aceptara encabezar la lista de AP", a *El País*, 05/05/1983, p. 23.

²¹¹¹ Partido Demócrata Popular.

²¹¹² AHSC. "Carta electoral als ciutadans ", carta. Fons Alfred Pérez Bastardas (258).

²¹¹³ *Ibid.*

²¹¹⁴ "Pedrós demana el vot útil per a AP davant l'hegemonia socialista", a *Avui*, 03/05/1983, p. 4.

Joan Hortalà" i "Un candidat de primera"²¹¹⁵. A la propaganda electoral, el president del Parlament de Catalunya Heribert Barrera plantejava la comtessa electoral en clau nacional i parlava dels vincles entre la història del municipalisme republicà amb la seva formació en l'actualitat. Alguns dels objectius principals dels republicans al consistori eren la descentralització i participació ciutadana, el "redreçament financer" i una gestió eficient.

A menys d'una setmana de la comtessa electoral, es van publicar tres enquestes²¹¹⁶ on hi existien diferències notables però totes donaven al PSC com a guanyador indiscutible. Malgrat això, l'alcalde convergent apostava que CiU trauria entre 16 i 19 regidors i guanyaria l'alcaldia. En el marc d'una hipotètica victòria, Trias Fargas apuntava que les primeres mesures que faria com alcalde serien reclamar 8.300 milions de pessetes a l'Estat pels serveis públics que oferiria l'Ajuntament, iniciar una auditoria pública precisa i detallada de l'Ajuntament i crear una oficina pública per informar de totes les despeses municipals²¹¹⁷.

La nit electoral del 8 de maig no va portar grans sorpreses a Barcelona pel que feia relació al primer partit de la ciutat. Els militants i simpatitzants de Coalició Popular es trobaven a un local del partit del carrer Sardenya per seguir els resultats. Pel que fa el candidat Pedrós, considerava el resultat de la seva coalició com "acceptables" i continuava defensant el seu partit com a l'única alternativa del centre-dreta al socialisme²¹¹⁸.

Per part dels republicans, concentrats a una seu del partit al carrer Villarroel, la nit electoral va ser dramàtica. Joan Hortalà va ser molt clar en les seves paraules "los votantes nos han castigado". El dirigent republicà apuntava a que existia un alt nivell de població immigrada que estava d'acord amb els nivells d'autonomia de Catalunya i que considerava que en aquell moment el tema

²¹¹⁵ AHERC-Fundació Josep Irla. "Per un ajuntament com cal, vota Joan Hortalà", díptic de la campanya electoral. Fons eleccions 1983, nº 4.

²¹¹⁶ Als diaris *El País*, *Cambio 16* i *La Vanguardia*.

²¹¹⁷ "Malgrat les enquestes adverses, Trias Fargas afirma que guanyarà", a *Avui*, 03/05/1983, p. 3.

²¹¹⁸ "Pedrós reafirma que AP es la única alternativa", a *El Noticiero Universal*, 09/05/1983, p. 17.

clau era l'econòmic. També va apuntar a les crítiques que rebia ERC per suport al govern

com a una de les causes dels negatius resultats electorals²¹¹⁹.

A la seu central del PSUC al carrer Ciutat, Solé Tura declarava la voluntat d'entendre amb els socialistes a l'Ajuntament de Barcelona, però sobre les bases d'un acord programàtic i assenyalava amb especial importància els punts relatius a la descentralització i la participació. També el "Guti" en nacional apuntava a que els resultats de les municipals havien mostrat la possibilitat real que el futur govern de la Generalitat estigués format per una majoria d'esquerres²¹²⁰.

En una declaració pública a la seu central de Convergència del carrer Provença, Jordi Pujol va valorar com a positius els resultats a Barcelona. El màxim líder convergent apuntava que s'havia avançat respecte a les eleccions del 28 d'octubre i que CiU havia aconseguit cinc regidors més que a les municipals de 1979. Trias Fargas va reconèixer que la seva candidatura no havia aconseguit els objectius marcats però que CiU avançava a tot Catalunya²¹²¹.

A l'Hotel Manila, al centre de Barcelona, militants i simpatitzants socialistes van celebrar la victòria electoral. Acompanyant a Maragall es trobaven Narcís Serra Joan Reventós, Raimon Obiols i Isidre Moles entre d'altres. L'exalcalde Serra com el "Guti" també va apuntar cap a la Generalitat, posant en qüestió el govern "minoritari" de Pujol: "reflexionar sobre el hecho de tener un gobierno minoritario en Catalunya". Raimon Obiols en aquesta línia, declarava a la premsa que els resultats mostraven la necessitat de "reconduir la situació política" per part del Consell Executiu de la Generalitat²¹²².

A nivell estatal, la correlació de forces municipals entre socialistes i comunistes que ja era molt favorable al PSOE va encara inclinar-se més cap al partit de

²¹¹⁹ "Joan Hortalà: Los votantes de ERC nos han castigado", a *El Noticiero Universal*, 09/05/1983, p. 17.

²¹²⁰ "Alegria moderada en el PSUC por la ligera recuperación", a *El Noticiero Universal*, 09/05/1983, p. 16.

²¹²¹ "Trias no brindó con champán", a *El Noticiero Universal*, 09/05/1983, p. 17.

²¹²² "La plaza de Catalunya se desbordó vitoreando al alcalde Maragall", a *El Noticiero Universal*, 09/05/1983, p. 15.

Felipe González amb els resultats de maig de 1983. El propi Alfonso Guerra parlava que el pacte municipal amb els comunistes “está en la UVI” i amb certa sorna parlava d’una nova situació on en moltes localitats els pactes només es podien fer “con nosotros mismos”. Malgrat això, els dos principals alcaldes socialistes, Tierno Galván i Maragall eren favorables al manteniment del pacte d’esquerres²¹²³.

Les eleccions de 1983, refermaren -en general- el canvi de cicle polític que s'havia iniciat l'octubre de 1982. El PSOE es consolidava com a principal força política estatal, la UCD desapareixia i el seu hereu directe CDS no era capaç de mantenir una presència significativa entre els votants i es veia àmpliament superat per la coalició dirigida per Aliança Popular. Per altra banda, el PCE i el PSUC patien una davallada important i Convergència continuava consolidant i ampliant el seu suport²¹²⁴.

A Catalunya les esquerres van guanyar les eleccions municipals. Això va ser gràcies principalment al PSC que va revalidar les alcaldies més importants i va guanyar d’altres importants com Badalona que el 1979 havia votat comunista. El PSUC va recuperar-se del mal resultat a les generals de 1982 i va mantenir moltes alcaldies importants com Sabadell, Santa Coloma de Gramanet, Rubí, Sant Feliu de Llobregat o el Prat i l’escissió leninista representada pel PCC va treure bons resultats a les rodalies de Barcelona i es van fer amb l’alcaldia de Montcada i Reixach²¹²⁵.

Si ens centrem en la capital de Catalunya, en la disputa entre el candidat socialista i el convergent, Maragall va aconseguir un triomf rotund contra Trias Fargas i es va quedar a la vora de la majoria absoluta, encara que la pujada de CiU va ser espectacular. Alianza Popular es situava com a tercera força, ocupant una part de l’espai que anteriorment havia estat de l’extinta UCD, però molt allunyada dels dos primers i sis punt per sota dels resultats obtinguts el 28 d’octubre, una bona part dels quals anirien a parar a CiU²¹²⁶. Si bé el PSUC no

²¹²³ "El pacto municipal con el PCE está en la UVI", a *El Noticiero Universal*, 09/05/1983, p. 2.

²¹²⁴ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Les eleccions legislatives...*, p. 195.

²¹²⁵ "La izquierda domina la mayoría de municipios de Barcelona", a *El Noticiero Universal*, 10/05/1983, p. 8.

²¹²⁶ "Maragall barre a Trias y CiU dobla los votos de AP", a *El Noticiero Universal*, 09/05/1983, p. 3.

podia disputar-li l'hegemonia de l'esquerra als socialistes, en la seva particular batalla en el camp comunista, va imposar-se clarament al PCC. Per part d'ERC, els republicans van patir una fuga de "vot útil nacionalista" concentrat en CiU.

A Barcelona, les eleccions municipals de 1983 van tenir una participació del 67,4% del cens electoral i per tant una abstenció del 32,6%. Van votar 916.446 persones del total de 1.359.589 amb dret a fer-ho i per tant es van abstenir 443.035. Això suposava un increment destacable respecte a la participació del 54,3% del cens electoral de les eleccions municipals del 3 d'abril de 1979²¹²⁷.

A la ciutat comtal les eleccions municipals també van suposar una important renovació dels regidors. Només setze van repetir al consistori, nou socialistes²¹²⁸, cinc convergents, un d'Aliança Popular i un comunista²¹²⁹.

El PSC-PSOE va ser el gran guanyador de la comtessa electoral, aconseguint el 45% dels vots emesos i 21 regidors. Els socialistes van ser votats per 413.034 electors. Aquest resultat superava amb escreix els ja bons resultats de 1979 quan van aconseguir 272.512 vots que representaven el 33,9% dels vots emesos. CiU per la seva part va continuar l'ascens elecció rere elecció i va aconseguir un augment sensible de suport, aconseguint el 27% dels vots emesos i 13 regidors, es a dir, 5 regidors més que els obtinguts el 1979. En nombre de vots, els nacionalistes van passar de 148.806 i un percentatge del 18,5% a obtenir 247.161 vots. En relació al percentatge aconseguit el 28 d'octubre de 1982 -40,4%- , el PSC havia pujat quasi cinc punts. Si ho comparem amb el 23% dels vots aconseguits a les eleccions generals, es palesava l'augment important del suport popular als convergents.

El tercer partit seria la dretana Coalición Popular. Els conservadors van aprofitar l'ensorrament de la UCD per créixer, passant de 24.039 vots que representaven el 3% dels vots emesos i cap regidor en 1979 a pujar fins els 116.926 vots, obtenint per tant el 12,8% i l'elecció de 6 regidors²¹³⁰. A les

²¹²⁷ SALVADOR, Eugènia (coord.). *Les eleccions legislatives...*, p. 195.

²¹²⁸ Pasqual Maragall, Mercè Sala, Raimón Martínez Fraile, Jordi Vallverdú, Pau Cernuda, Enric Truñó, Francesca Masgoret, Germà Vidal i Josep Maria Serra. Aquest darrer havia estat regidor del PSUC a l'anterior mandat.

²¹²⁹ "Sólo dieciséis concejales repiten en el ayuntamiento", a *El Periódico*, 10/05/1983, p. 7.

²¹³⁰ SALVADOR, Eugènia (coord.). *Les eleccions legislatives...*, p. 197.

eleccions generals d'uns mesos abans, AP havia aconseguit el 18,3% dels vots emesos, pràcticament un 50% més del percentatge de vot que a les municipals. Pel que fa els derrotats del dia 8 de maig a Barcelona, l'espai hereu del "suarisme" obtindria uns resultats pèssims que confirmarien la sortida del centre dreta del consistori barceloní. La candidatura va presentar-se amb les sigles del CDS -Centro Democrático y Social- amb Ramon Viñals com alcaldable i aconseguiria el 0,94% dels vots, que eren 8.501 en total, molt lluny dels 133.885 vots que en 1979 havien representat el 16,7% dels vots emesos i l'obtenció de 8 regidors. Fins i tot la candidatura comunista del PCC va superar els centristes. L'exregidor del PSUC Justiniano Martínez va ser el cap de llista dels marxistes-leninistes, però els resultats van ser decebedors, obtenint només 9.653 vots que representaven l'1.07% del total. Pel que fa els republicans, van patir una retrocés important passant dels 41.845 vots a 34.790, i com van quedar per sota del llindar mínim necessari del 5% per obtenir representació -amb un 3,8% respecte el 5,2% anterior- van perdre la representació a l'Ajuntament de Barcelona²¹³¹. Fins i tot aquest percentatge es va quedar per sota del 4.4% obtingut pels republicans a les eleccions generals de 1982.

Menció especial mereix el PSUC, l'únic partit que va fer un pas enrere respecte els resultats de 1979, però que va mantenir la presència al consistori. Dels 151.288 vots que suposaven el 18.8% dels vots i l'obtenció de 9 regidors l'any 1979, els comunistes van passar a representar el 6,8% del vots totals amb 62.420 vots i 3 regidors encapçalats per Jordi Solé Tura²¹³². Malgrat aquests pobres resultats, el PSUC havia millorat el percentatge de vots de les generals que s'havia situat al 4.4% a Barcelona.

Els resultats de les eleccions municipals de Barcelona del 8 de maig de 1983 van establir una correlació dins de les principals forces polítiques de la ciutat que amb poques variacions es mantindria ferma en els següents 30 anys. En primer terme, la consolidació del bipartidisme entre el PSC-PSOE i CiU. Els socialistes sempre com a primera força -excepte a les eleccions del 2011-, però sense la majoria absoluta, necessitant sempre els aliats progressistes -situats

²¹³¹ *Ibid.*

²¹³² *Ibid.*

en una forquilla de 2 i 5 regidors- del PSUC-IC o ICV-EUiA i d'ERC després de la seva reaparició en el consistori l'any 1995. Com a segon element important caldria destacar que la suma de les forces conservadores no arribaria a sumar per aconseguir la majoria absoluta fins el 2011, i sempre amb una destacada preponderància de CiU sobre el PP. Lligat amb aquesta realitat, l'espai de centre-dreta conformat per CC-UCD a les eleccions municipals de 1979²¹³³ havia quedat absorbit per convergents i populars²¹³⁴.

Per districtes és interessant destacar com la mobilització més alta va tenir lloc als districtes "més rics". El Districte III va aconseguir una participació del 74.7% i el Districte XI del 72,2%. Van ser els únics districtes on la participació va superar el 70% del cens a les municipals de 1983. Per la seva part, el Districte X que a les eleccions de 1979 havia estat el més mobilitzat, sobretot amb els vots a les candidatures socialistes i comunistes, va situar-se el quart per la cua amb un 66,3%, superat a la baixa pel Districte I (62,3%), el Districte II (65.4%) i el Districte V (59,6%)²¹³⁵.

Les dues forces d'esquerres amb representació -PSC i PSUC-, mantenien el Districte IX i el Districte X amb els més alts percentatges de vots, mentre que on aconseguien menys suport eren al Districte III i al Districte XI.

Els socialistes van aconseguir un percentatge espectacular de vots al Districte IX (59,6%) i al Districte X (56,6%) i els seus pitjors resultats al Districte III (18,9%) i al Districte XI (25,6%). Els comunistes del PSUC obtenien el seus millors resultats al Districte IX (8,1%) i al Districte X (7,8%) i en les zones amb menys suport, el 4,1% al Districte III i el 4,6% al Districte XI.

CiU per contra, mantenia la situació inversa a la de les forces d'esquerres. Al Districte III (49,2%) i al Districte XI (42,8%) obtenia el més ampli suport i als districtes amb forta presència de classe obrera els seus resultats baixaven, amb un 14,4% al Districte IX i el 17,4% al Districte X.

Coalición Popular, també tenia els seus suports més importants al Districte III (21,8%) i XI (20,5%), però on aconseguia menys suport era al Districte X

²¹³³ Que havia obtingut en aquelles primeres eleccions 133 885 vots que representaven el 16,73% del total dels vots emesos.

²¹³⁴ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Atlas electoral de...*, p. 89.

²¹³⁵ SALVADOR, Eugènia (coord.). *Les eleccions legislatives...*, p. 195.

(9,5%) i al Districte V (9,6%). En aquest cas el Districte IX era el tercer punt feble de la coalició dretana amb el 9,9%.

Si ens centrem únicament en els barris, PSC va aconseguir el percentatge més alt de vots al Bon Pastor amb un 72,8% seguit de Nou Barris i El Carmel amb el 69%. Els resultats més dèbils els obtenien a Pedralbes amb un 13%, Sant Gervasi (17%) i Sarrià (19%). CiU obtenia el màxim amb un 50,7% a Pedralbes i el mínim (5,9%) al Bon Pastor. Coalición Popular de manera similar a CiU, obtenia el major suport al barri de Pedralbes (28,4%) i els pitjors resultats a Bon Pastor (3,8%). Finalment, el PSUC de manera similar al PSC i a la inversa que CiU i CP, obtenia el màxim suport al Bon Pastor (11,5%) i els pitjors resultats a Pedralbes (2,8%)²¹³⁶.

De manera similar a les primeres eleccions municipals, els candidats socialistes escollits com a regidors tenien majoritàriament titulacions superiors com doctors en diferents camps, molts advocats o economistes. L'edat dels regidors comprenia des dels 26 anys fins els 65 i la mitjana d'edat es situava en els 39 anys, per tant, quasi dos anys més jove que la presentada quatre anys abans. Dels 21 regidors del PSC²¹³⁷, hi havia tres dones²¹³⁸, un independent, Josep Maria Serra i Martí -en el número 14 de la llista- que el 1979 havia format part dels regidors escollits pel PSUC a Barcelona. També repetien com a regidors vuit socialistes. Tots els regidors havien nascut a Catalunya excepte tres, Juanjo Ferreiro Suárez Rodolf Guerra Fontana, Raimon Martínez Fraile²¹³⁹.

²¹³⁶ *Ibid.*, pp. 195-197.

²¹³⁷ "Candidatures", a *Avui*, 01-02/04/1983, p. 4. 1. Pasqual Maragall Mira, 42 anys, doctor en ciències econòmiques i llicenciat en dret. 2. Antoni Dalmau Ribalta, 32 anys, advocat. 3. Mercè Sala Schnorkowski, 39 anys, economista. 4. Jordi Parpal Marfà, 43 anys, advocat. 5. M. Aurèlia Capmany Farnés, 65 anys, escriptora. 6. Rudolf Guerra Fontana, 48 anys, advocat. 7. Juanjo Ferreiro Suárez, 39 anys, empleat de duanes. 8. Raimon Martínez Fraile, 34 anys, llicenciat en història. 9. Jordi Vallverdú Gimeno, 38 anys, administratiu. 10. Pau Cernuda Barrios, 38 anys, tècnic de turisme. 11. Enric Trunó Lagares, 33 anys, enginyer químic. 12. Francesca Masgoret Llardent, 45 anys, treballadora social. 13. Germà Vidal Rebull, 45 anys, arquitecte. 14. Josep M. Serra Martí, 49 anys, empresari. 15. Albert Batlle Bastardas, 30 anys, advocat. 16. Joaquim de Nadal Caparà, professor d'història. 17. Josep Espinàs Xivillé, 55 anys, perit químic. 18. José Antonio García, 26 anys, administratiu. 19. Joan Torras Carol, enginyer industrial. 20. Guerau Ruiz Pena, 40 anys, advocat. 21. Joan Clos Matheu, 34 anys, metge.

²¹³⁸ Mercè Salà (núm. 3), Maria Aurèlia Capmany (núm. 5), Francesca Masgoret (núm. 12).

²¹³⁹ Del PSC van repetir vuit, Maragall, Mercè Sala, Raimon Martínez Fraile, Jordi Vallverdú, Pau Cernuda, Enric Truñó, Francesca Masgoret i Germà Vidal.

També CiU va repetir un perfil de candidat als primers llocs de la llista amb llicenciats, advocats, empresaris i professors universitaris. Pel que respectava les edats, el regidor més jove tenia 27 anys i el més veterà 61, situant la mitjana del conjunt en els 48 anys. Dels 13 regidors²¹⁴⁰, tres eren de Unió Democràtica de Catalunya²¹⁴¹ i havia un independent, Antoni Fabregat Fabregat. L'única dona de la llista era Joaquina Alemany Roca que ocupava la posició cinquena a la llista. D'aquesta llista, cinc regidors repetien al consistori i només Josep Bueno Escalero no havia nascut a Catalunya²¹⁴².

La llista comunista del PSUC va aconseguir situar tres regidors a l'Ajuntament²¹⁴³, tots ells amb un perfil molt tècnic i d'alta qualificació, amb un catedràtic com Jordi Solé Tura, un geògraf com Jordi Borja i Jordi Conill, destacat militant del antifranquisme que havia tingut responsabilitats tant a l'Ajuntament com a la diputació de Barcelona i repetia com a regidor. La mitjana d'edat era de 46 anys, el que suposava 10 anys més que la llista de candidats escollits de 1979. Les edats dels tres regidors eren de 42, 44 i 52 anys, tots nascuts a Catalunya i tots homes. Al número quatre de la llista hi havia la primera dona, Eulalia Vintró.

Pel que fa a Coalición Popular, els estudis i professions dels regidors eren d'alt nivell, amb catedràtics, enginyers, arquitectes i/o empresaris. Les diverses edats comprenien des dels 33 anys fins els 66 i la mitjana d'edat era de 52 anys.

²¹⁴⁰ *Ibid.* 1. Ramon Trias Fargas CDC, 59 anys, catedràtic. 2. Francesc Segura de Luna CDC, 61 anys, llicenciat en dret. 3. Francesc Borrell Mas UDC, 57 anys, enginyer industrial. 4. Antoni Comas Baldellou CDC, 49 anys, economista. 5. Joaquina Alemany Roca CDC, 40 anys, llicenciada en dret. 6. Josep Bueno Escalero CDC, 49 anys, llicenciat en dret. 7. Josep Miró Ardèvol CDC, 39 anys, perit agrícola. 8. Josep Ignasi Thió UDC, 47 anys, llicenciat en dret. 9. Fèlix Amat Parcerisa CDC, 43 anys, enginyer tècnic mecànic. 10. Antoni Fabregat i Fabregat (Independent), 59 anys, president FEGRAM (gremis). 11. Sebastià Alegre Roselló CDC, 33 anys, enginyer industrial. 12. Enric Vila Andreu UDC, 61 anys, industrial. 13. Jordi Bonet Agustí JNC, 27 anys, llicenciat en dret.

²¹⁴¹ Francesc Borrell, Josep I. Thió i Enric Vila.

²¹⁴² Repetien Francesc Borrell, Antoni Comas, Josep Bueno, Josep Miró Ardèvol i Josep I. Thió.

²¹⁴³ *Ibid.*, p. 5. 1. Jordi Solé Tura, catedràtic de dret polític. 2. Jordi Borja Sebastià, 42 anys, geògraf i urbanista. Diputat al Parlament de Catalunya. 3. Jordi Conill Vall, 44 anys, vice-president de la Diputació.

Els sis primers candidats eren homes²¹⁴⁴, cinc d'AP i un del PDP, Josep. M. Pujadas Porta, que repetia com a regidor després de la seva etapa als centristes. La primera dona es trobava en la posició vuit. Tots els regidors de CP eren homes i nascuts a Catalunya excepte Jorge Fernández Díaz. A més de Pedrós, destacava com a número dos Eudald Travé Montserrat, que havia començat com a regidor pel terç sindical a l'època de Porcioles.

El 24 de maig de 1983, va tenir lloc en el saló de la Reina Regent de la Casa Consistorial la constitució del consistori sorgit de les eleccions municipals del dia 8 del mateix mes. Eudald Travé -com a regidor electe amb més edat- i Jordi Bonet -com a regidor electe més jove- van presidir la Mesa. Els regidors van ser cridats nominalment per ordre alfabètic per votar l'alcalde de Barcelona. A més de Pasqual Maragall i Mira, van mantenir les seves candidatures els regidors Ramon Trias i Fargas i Alexandre Pedrós i Abelló. El resultat final va donar la victòria al candidat socialista amb 24 vots -els 21 del grup PSC-PSOE i els 3 del PSUC- per davant de Trias i Fargas amb els 13 vots del seu grup de Convergència i Unió i dels 6 vots d'Aliança Popular-PDP-UL per Alexandre Pedrós²¹⁴⁵.

Segons els resultats electorals del 8 de maig, la Comissió Municipal Permanent va formar-se per l'alcalde, més 7 regidors del PSC-PSOE, 4 de CiU, 2 d'AP i 1 del PSUC²¹⁴⁶. La sessió es va reprendre al Saló del Consell de Cent, on els caps de llista van explicar el sentit del seu vot, abans de passar als primers nomenaments del Cartipàs municipal i l'elecció dels representants de la ciutat a la Corporació Metropolitana.

Com a representant de la llista amb representació menys votada va parlar Jordi Solé Tura. El dirigent comunista va centrar el seu discurs en remarcar que

²¹⁴⁴ *Ibid.* 1. Alexandre Pedrós Abelló, 43 anys, catedràtic. 2. Eudald Travé Montserrat, 66 anys, funcionari. 3. Jorge Fernández Díaz, 33 anys, enginyer industrial. 4. José M. Bascompte Solà, 48 anys, director Hotel. 5. José M. Pujadas Porta (PDP), 62 anys, arquitecte. 6. Manuel Rial Ferrer, 60 anys, comerç.

²¹⁴⁵ AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Constitució del nou consistori eleccions municipals del 8 de maig de 1983: amb parlaments de l'Excm. Sr. Alcalde i dels Caps de Llista dels grups polítics representats*. Servei de Publicacions de l'Ajuntament, Barcelona, 1983, p. 15.

²¹⁴⁶ *Ibid.*, p. 16. PSC-PSOE: Joaquim de Nadal Caparà, Raimon Martínez Fraile, Pau Cernuda Barrios, Josep M. Serra Martí, Guerau Ruiz Pena, Joan Torres Carol, Mercè Sala Schnorkowski. CiU: Ramon Trias Fargas, Francesc Borrell Mas, Antoni Comas Baldellou, Josep Miró Ardèvol. AP: Alexandre Pedrós Abelló i Jordi Fernández Díaz. PSUC: Jordi Borja Sebastià.

socialistes i comunistes constituïen la majoria a la ciutat de Barcelona i que dins d'aquesta pluralitat dins les esquerres, el PSUC havia de jugar un paper rellevant, "en condicions dignes", considerant el PSUC com "hereu i continuador de la millor tradició municipalista de Barcelona, de les lluites impulsades per les Associacions de Veïns i per les diverses entitats representatives dels barris" i també com a continuadors de l'obra de govern "realitzada i encara no acabada"²¹⁴⁷. El cap de llista dels comunistes va aprofitar el moment per fer un esment en clau interna. Va recordar la tasca, però especialment la fidelitat fins "al darrer moment" de diversos regidors, com J.M. Abad, Jordi Conill, Guillem Sánchez, Manuel Gómez, Josep Bas i Francesc Obón, però no va citar en Justiniano Martínez, en aquell moment ja dirigent destacat del leninista PCC. És evident que la guerra desenvolupada al si del PSUC durant els anys anteriors i que va tenir com a expressió més important la pèrdua de milers de militants i la formació del Partit dels Comunistes de Catalunya estava encara molt present dins de la ciutat de Barcelona. Finalment, Jordi Solé Tura va insistir en la manca de recursos per a la ciutat i en millorar la col·laboració de les ciutats de l'àrea metropolitana, per aconseguir una ciutat socialment més equilibrada, continuar amb la feina de cara a aconseguir els JJ.OO. i en la descentralització de la ciutat lligada a la participació de la ciutadania "la democràcia és el vot però també és el diàleg"²¹⁴⁸.

Pel que fa el cap de llista de Coalición Popular, Alexandre Pedrós, el seu discurs es va centrar en tres eixos. La necessitat de continuar amb la política de transparència però lligada a l'austeritat i en fer pedagogia sobre els costos dels serveis públics. El segon element on va insistir Pedrós va ser en l'impuls reorganitzatiu de l'administració, plantejant que s'havien de reduir les àrees de govern municipal i en l'aspecte descentralitzador propugnava l'augment del nombre de districtes. Així mateix defensava una major coordinació dins la Corporació Metropolitana. Finalment, i de manera molt superficial parlava al

²¹⁴⁷ *Ibid.*, p. 23.

²¹⁴⁸ *Ibid.*, p. 29.

voltant de convertir l'Ajuntament en un espai d'integració i servei per a tots els ciutadans²¹⁴⁹.

Trias Fargas va parlar com a principal oposició al govern municipal i l'única alternativa. El dirigent convergent va bastir el seu discurs sobre les bases d'una oposició constructiva i capaç de fiscalitzar l'activitat de govern. Trias Fargas també va dedicar unes paraules per denunciar la falta de suport econòmic en matèria de serveis per part de l'Administració central que patia Barcelona, especialment respecte a Madrid, encara que no va citar la capital espanyola directament. Lligat a l'objectiu de la prestació de serveis socials, el regidor convergent va insistir en la importància de millorar les condicions dels barris més desfavorits de la ciutat²¹⁵⁰. La principal idea del seu discurs la va sintetitzar en les seves darreres paraules: "a partir d'ara en aquesta Casa hi haurà oposició"²¹⁵¹.

Pasqual Maragall²¹⁵² va teixir un discurs molt dirigit cap enfora de la ciutat, cap a la Corporació, Generalitat i Estat. Va insistir en la idea de Barcelona no només com la capital de Catalunya sinó d'ampliar encara més la seva força - mitjançant la Corporació- i influència: "Barcelona ha de ser la capital d'Espanya [...] Espanya té dues aglomeracions urbanes punteres, de més de tres milions d'habitants, constituint un equilibri singular que no es dona a França, ni a Itàlia ni Anglaterra"²¹⁵³. Maragall també va fer esment dels companys de partit que havien passat a tasques dins del Govern central, considerant que l'Ajuntament s'havia convertit en una "escola política de primera magnitud"²¹⁵⁴.

Gran part del discurs de l'alcalde socialista va girar entorn a la Corporació Metropolitana, als seus objectius de millorar el diàleg i relació entre les ciutats dins d'aquest àmbit. Aquesta idea-força de la Corporació Metropolitana com un espai de cooperació i interrelació entre Barcelona i les ciutats del seu voltant

²¹⁴⁹ *Ibid.*, p. 37.

²¹⁵⁰ *Ibid.*, p. 47.

²¹⁵¹ *Ibid.*, p. 48.

²¹⁵² *Ibid.*, pp. 51-52. Va iniciar saludant als 16 regidors que repetien i als 27 nous.

²¹⁵³ *Ibid.*, p. 53.

²¹⁵⁴ *Ibid.*, p. 52.

seria una de les banderes més importants de la seva proposta política al llarg de la seva carrera coma dirigent socialista.

En l'àmbit estrictament municipal de Barcelona, Maragall va plantejar que la força de Barcelona descansava sobre la qualitat i la quantitat dels serveis públics que podia oferir i que per tant, la consolidació i reforçament d'aquests aspectes havien de ser la prioritat del seu govern. Tanmateix, va recordar que Barcelona s'havia posat al capdavant de les ciutats europees en el projecte de descentralització municipal i que la següent fase en aquest sentit era la nova divisió dels districtes de la ciutat i dotar-los de contingut amb les transferències de competències i recursos necessaris organitzats pels Consells Municipals de Districte. Per altra part, l'alcalde Maragall va recalcar que la Carta municipal de l'època franquista, malgrat les seves limitacions era encara útil i que ho seria fins que no hi hagués una altra nova. Finalment, va fer un esbós clar i contundent sobre la seva visió de gerencialització de l'Ajuntament, remarcant el que per a ell havia de distingir la feina dels regidors de la ciutat: "Els Regidors han de ser Regidors, no professionals ni tècnics. [...] Deixeu la vida de despatx tancat ja a què ben sovint ens ha obligat l'etapa de sanejament anterior, per cercar el contacte vivificant amb el poble que us ha elegit, i amb els treballadors de la Casa. [...] Deixeu la tècnica per als tècnics"²¹⁵⁵. Va tancar el seu discurs amb aquestes paraules: "Un sol objectiu ens ha d'obsessionar: Barcelona. Digueu internament amb mi: Seguirem per sempre fidels al servei d'aquest poble. No ens cal cap altre jurament en començar de nou la tasca"²¹⁵⁶.

En aquesta sessió inaugural també es van anunciar els primers càrrecs polítics del consistori. Maragall va reinstaurar l'ordre de les tinències d'alcaldia, amb Mercè Sala com a primera tinent d'alcalde d'Urbanisme, Joaquim de Nadal com a segon tinent d'alcalde d'Hisenda i en Raimon Martínez Fraile com a tercer tinent d'alcalde de Relacions Públiques. Pel que feia referència a les àrees municipals, també van recaure en militants socialistes. Aquestes es van articular a partir de l'Àrea de Protecció Ciutadana i Règim Interior, a càrrec de Guerau Ruiz Pena; l'Àrea de Cultura i Ensenyament amb Maria Aurèlia Capmany al capdavant; l'Àrea de Serveis i Empreses Municipals estaria dirigida

²¹⁵⁵ *Ibid.*, p. 57.

²¹⁵⁶ *Ibid.*, p. 62.

per Josep Maria Serra Martí; l'Àrea de Sanitat per Joan Clos Matheu, l'Àrea de Serveis Socials estaria encapçalada per Francesca Masgoret; l'Àrea de Joventut i Esports per Enric Truñó i finalment l'Àrea de Transports i Circulació per Joan Torres Carol²¹⁵⁷.

²¹⁵⁷ BORDAS, Jordi i LUNA, Joaquin. "Ayer fue Domingo en el Saló de Cent", a *La Vanguardia*, 25/05/1983, p. 13.

14. Resum i conclusions: El municipi, l'avantguarda de la democratització a Catalunya.

La descomposició del règim franquista era tan gran a l'Ajuntament de Barcelona que amplis sectors del funcionariat van poder dur a terme una llarga i intensa lluita demanant millores en les seves condicions laborals i de representació.

La manca de respostes concretes de l'alcalde Masó va afavorir l'extensió del suport dels funcionaris a aquestes demandes. Es van celebrar assemblees de funcionaris amb centenars d'assistents que van recollir milers de signatures i van escollir una comissió representativa, obviant les vies establertes del model franquista.

L'alcalde Masó va tenir durant el conflicte una actitud relativament dialogant, inclòs acceptant alguns dels punts dels treballadors, però a la pràctica no es van arribar a aplicar els elements acceptats. En paral·lel, els funcionaris mobilitzats van seguir creant nous espais de representació com la preparació d'una candidatura "unitària i de renovació" pel Col·legi de Funcionaris de l'Administració Local, amb l'objectiu d'aconseguir la celebració d'eleccions i la renovació de la seva junta.

Amb l'arribada del nou alcalde, Joaquin Viola, la situació adoptaria progressivament un caire de conflictivitat més intens. Viola en un primer moment va semblar mantenir el talant dialogant del seu predecessor, creant una comissió -sense representació dels propis treballadors- per estudiar les demandes, però la dilació i la manca de respostes concretes van acabar sent el resultat d'aquests moviments.

A finals de 1975, el conflicte va empitjorar de manera paral·lela a la situació política. La FAVB va llançar una campanya per demanar la dimissió de Viola i reclamar l'avenç cap a la democràcia. Malgrat l'aprovació d'un augment de salari pels funcionaris, aquest fet no va aconseguir aplacar els ànims i van continuar els seus moviments de protesta a l'Ajuntament. El dia 1 i 8 de febrer de 1976 els carrers de Barcelona vivien manifestacions històriques contra la dictadura, per l'amnistia i per les llibertats.

Les protestes i fins i tot les vagues d'amplis sectors dels funcionaris van créixer en intensitat el febrer de 1976, fins el punt dramàtic de l'enfrontament obert, que va contar amb el llançament de gasos lacrimògens per part de la policia a les dependències de l'Ajuntament on es trobaven centenars de manifestats la nit del 17 de febrer. Aquest conflicte va comptar fins i tot amb la participació dels bombers que es va encarar pacíficament a la policia.

Malgrat aquestes mesures repressives o de la proposta de l'Ajuntament d'unes eleccions per a l'elecció de nous representants per a que enviaren les seves demandes a una comissió de regidors -amb l'evident intent d'afeblir la comissió permanent creada pels funcionaris mobilitzats- les protestes no van aturar-se i malgrat arrencar algunes millores al govern municipal, el gruix de les mateixes va quedar desatès i es va plasmar que no només als carrers de Barcelona el model franquista i el dels seus hereus estava en crisi, sinó que en les seves pròpies estructures institucionals s'havien format espais de resistència democràtica molt significatius. El conflicte amb el funcionariat va quedar obert i només es solucionaria de la mà del futur govern democràtic.

Paral·lelament, la revisió del Pla Comarcal de 1974 i la seva aprovació definitiva el mes de juliol de 1976 van significar probablement l'espai de confrontació polític, social i econòmic més rellevant de la Transició a Barcelona. En aquest punt, àmpliament tractat en altres treballs com indiquem, cal ressaltar com la lluita dels moviments populars en aliança amb els tècnics i especialistes de caràcter progressista, van mantenir i en gran part van guanyar un conflicte enfront dels interessos econòmics i polítics del franquisme, ja que en gran mesura, el PGM finalment aprovat suposava un abans i un després respecte a la concepció urbanística anterior, ja que situava en el centre dels seus objectius els equipaments públics i les zones verdes. Els grans constructors i especuladors van veure massa tard que el resultat d'aquest Pla afectaria negativament els seus interessos. L'aprovació definitiva del Pla, en un context d'incertesa creixent en tot el país, seriosa aprofitat pel govern municipal futur, de la mà del tàndem Socias-Solans per a dur a terme una adquisició massiva de sòl públic, imprescindible per a entendre el desenvolupament futur de la ciutat.

La crisi econòmica internacional va coincidir amb el final de la dictadura, a més, les característiques endarrerides del model productiu espanyol va provocar que

els efectes d'aquesta crisi afectessin més negativament, encara que la resposta de la dictadura va ser intentar que l'augment del preu del petroli no provoqués una contracció de la demanda i l'activitat, tractant d'evitar la repercussió total d'aquest augment en els preus energètics del mercat nacional, com si d'una situació temporal i no estructural es tractés. A aquesta realitat hauríem de sumar-li l'augment dels salaris en contextos de forta mobilització dels treballadors, la qual cosa faria augmentar de manera notable la inflació, que a mitjan 1977 se situava en el 26%, mentre alguns salaris experimentaven una creixuda en la taxa anual del 30%. Per si no fos prou, la taxa d'atur que durant els primers anys de la dècada dels 70 no havia arribat al 2%, en 1977 ja superava el 5% i al final de la dècada fregava el 9%. És important per tant, insistir que la construcció democràtica a Barcelona -en tota Espanya- es realitza en un moment històric molt complex, ja que les forces progressistes, principalment socialistes i comunistes, intentaven dur a terme el seu programa de democratització de la ciutat en un context de crisi econòmica que també és la crisi del model socialdemòcrata keynesià hegemònic des de la Segona Guerra Mundial i per si això no fos suficient, amb l'herència d'una Barcelona filla del model franquista centralitzat, del desenvolupisme desbocat, anquilosat internament i que vivia en el caos organitzatiu i econòmic.

A nivell central, l'aposta continuista d'Arias Navarro va fracassar i serà la figura de Suárez en qui es confiarà per a reconduir la situació i dur a terme un procés de democratització capaç de ser pilotat per l'Estat i l'aparell provinent íntegrament de les files de la dictadura. L'oposició democràtica, podrà disputar-li elements rellevants i condicionar el procés, però no la direcció d'aquest, d'una manera equivalent al que succeiria a Barcelona amb Socías, salvant les distàncies.

L'elecció de Josep Maria Socías com alcalde de Barcelona va ser una aposta de Rodolfo Martín Villa. Junts havien coincidit en el verticalisme i després del fracàs de Viola es requeria un alcalde que fos capaç d'oferir diàleg i apertura a la ciutat, d'una manera similar al procés de Transició que Suárez estava duent a terme després del fracàs d'Arias Navarro. Pels nous pilots del govern central, Barcelona no podia convertir-se en un focus de conflictivitat i les forces democràtiques polítiques i socials havien demostrat que tenien la força suficient

per a constituir-se en un interlocutor necessari per als dirigents polítics de l'administració.

Sembla ser que el plantejament de Socías era el d'una alcaldia molt limitada en el temps fins a la celebració de les eleccions municipals, però la cerca de la millor posició electoral pels dirigents de la futura UCD va fer que les municipals es duguessin a terme després de dues eleccions generals i del referèndum sobre la Constitució. La certesa d'un govern provisional i molt limitat en el temps influiria sensiblement en la praxi política de Socías.

Aquests condicionants, sumats a la falta de legitimitat democràtica i a la força de l'oposició democràtica a la ciutat, encapçalada per l'associacionisme veïnal - que des del primer moment van presentar a Socías un document similar a un "programa de govern municipal"- van facilitar que durant els dos anys de govern de Socías, l'alcaldia concedís multitud d'acords positius a les demandes populars tant de manera contemporània com de cara al futur. Si bé com hem indicat, existeixen obres de referència que situen aquests anys com els millors des de la perspectiva del moviment veïnal en relació a les conquestes i victòries en les seves reivindicacions, els condicionaments ens han de portar a assumir que en molts casos aquestes conquestes eren fruit d'un context molt precís i concret tant internament com externament en relació a l'Ajuntament i que tindria poc sentit comparar-lo en un pla d'igualtat amb l'etapa democràtica següent, amb un govern que si havia de gestionar un projecte municipal a llarg termini i fer front a una herència administrativa i econòmica que en molts casos es trobava en total descontrol. A més, com s'ha comprovat en la nostra recerca, moltes d'aquestes demandes que van ser acceptades no tenien en compte un projecte global de ciutat, sinó la força de la pressió veïnal concreta.

Des del nostre punt de vista, és difícil plantejar que els anys de Socías van representar més i millors avanços per al moviment veïnal i per extensió, cap a la ciutadania de Barcelona que durant l'etapa democràtica. Considerem que no es poden comparar les situacions, així com la profunditat dels seus canvis. Socías va ser capaç d'exercir el paper democratitzador funcional als nous aires de la direcció política del país i el va fer de manera excel·lent, obrint l'Ajuntament als veïns i als partits democràtics. A més, es va envoltar d'un nucli fort de delegats de serveis amb els quals va emprendre tota l'acció política, saltant-se la majoria dels regidors franquista.

Com hem vist, tant Sociás com els més destacats delegats se situaven ideològicament en l'òrbita del PSC i van col·laborar activament amb els socialistes durant aquests mesos d'etapa predemocràtica. Tant és així que, molts d'ells van seguir de delegats en el primer govern democràtic. L'alcalde Sociás va reorganitzar les delegacions de serveis el 8 de gener de 1977, organitzant-les en set delegacions, alhora que cessava els seus antics responsables i als tinents d'alcalde de l'etapa Viola. L'equip de nous delegats estava format per tècnics i especialistes amb una alta formació i contrastat coneixement de l'administració, però alhora, la majoria eren relativament joves. El govern de Sociás també va iniciar un Pla d'Actuació Urgent, amb el suport econòmic del govern central i centrat en actuar en les zones més deprimides de la ciutat a partir principalment, de l'impuls de nous equipaments públics com per exemple amb l'edificació d'escoles, instituts d'ensenyament, instal·lacions esportives o reformes i rehabilitacions. També en aquestes actuacions es pretenia no només estendre serveis més enllà de les barriades centrals, sinó també millorar les zones històriques i del barri antic que sofrien una forta degradació social i urbanística. Aquests projectes es van iniciar en paral·lel a una forta compra de sòl per part del delegat d'Urbanisme Joan Antoni Solans. En la figura de Solans identifiquem al delegat del govern municipal que va jugar el paper més important durant aquests anys. Solans, de la mà del PGM, del suport de Sociás i d'una voluntat transformadora de la realitat urbanística de Barcelona, va realitzar multitud de compres de sòl públic que seria utilitzat després per a transformar la ciutat. Des de l'onze de gener de 1977 fins al mes de març de 1979 es van dur a terme dotzenes d'actuacions que van implicar la compra d'un total de 2.813.049,23 m², amb un cost superior als 4.000 milions de pessetes.

El context d'incertesa entorn a la sortida política de la Transició i d'una etapa econòmica no excessivament favorable per a la inversió privada en la construcció, va ser aprofitada per Solans que, al costat de l'embranchida legal que li proporcionava el PGM va ser capaç d'omplir les reserves de sòl públic per a la ciutat, reserves que serien utilitzades en el futur per a canviar la realitat de Barcelona i en bastantes ocasions a un preu més que raonable per a l'Ajuntament.

En una altra esfera durant aquest anys, un aspecte molt significatiu de la nova relació d'apertura i col·laboració entre l'Ajuntament predemocràtic de Socias i l'oposició democràtica va ser la redacció del Llibre sobre l'Ajuntament de Barcelona, també conegut com a "Llibre blanc" o "Llibre del bon govern" de l'Ajuntament. A partir de l'experiència de l'oposició democràtica dels partits i dels resultats electorals del 15 de juny de 1977, es va crear la Comissió Municipal dels Partits Polítics (CMPP) que tenia diversos eixos de treball com la revisió del cens ja que hi havia molta gent, sobretot en els barris pobres que no estaven inscrits, la informació sobre política urbanística i el debat sobre una futura llei municipal electoral. A més d'això, es van dur a terme treballs per a conèixer de la manera més aproximada possible la realitat interna de l'Ajuntament en les seves diferents àrees a partir del treball de diverses comissions mixtes entre partits i Ajuntament. A partir d'aquests treballs de les comissions es va poder comprovar de primera mà la negativa herència del franquisme municipal, la baixa qualitat de vida i la manca més elemental de serveis, zones verdes i bona organització interna del funcionariat. A pesar que els passos concrets per a solucionar aquestes realitats van ser pocs i molt tímids, sens dubte suposava un canvi radical en l'actuació de l'Ajuntament respecte a la ciutadania i l'oposició democràtica.

Finalment, davant la realitat que les eleccions municipals no se celebraven, Socias va enviar una proposta política als partits que es focalitzava a dur a terme auditories internes i estudis, però sobretot en programes puntuals d'actuació que es concretaven en intervencions urbanístiques per a les zones més necessitades, però que implicaven una corresponsabilització política per part dels propis partits. Aquesta possibilitat va dividir els integrants del CMPP, el PSUC i CDC rebutjaven la proposta pel que implicava una corresponsabilització amb el govern municipal. L'acceptació a una possibilitat de col·laboració va estar representada principalment pel PSC-Congrés i el PSC-Reagrupament, però finalment no es va arribar a un acord i a la fi d'abril de 1978 es va dissoldre la CMPP.

A la fi d'aquest mateix any, es va començar a especular amb la dimissió de Socias que finalment es faria efectiva, ocupant la seva posició el tinent d'alcalde Font Altaba, qui dedicaria les poques setmanes en el càrrec per a ajudar a preparar les eleccions municipals. Tot indica que Socias no es va

mantenir al capdavant de l'Ajuntament fins a la celebració de les eleccions d'abril de 1979 amb la intenció de participar en les llistes electorals del PSC, però aquest fet no va poder concretar-se, probablement per la falta d'interès dels socialistes a col·locar en les seves llistes a un alcalde que havia fet una obra positiva en la democratització de la institució però que al cap i a la fi provenia d'una llarga trajectòria en llocs directius dels organismes de la dictadura.

La potència del moviment veïnal no només serà capaç de fer tremolar els fonaments del poder municipal franquista de Barcelona, sinó que constituirà un moviment suficientment hegemònic dins la societat civil com per influir notablement en els programes dels partits polítics progressistes i situar les seves principals reivindicacions -com la participació popular, la descentralització, un urbanisme més just i equilibrat i la creació i extensió dels serveis públics- com alguns dels principals cavalls de batalla del nou govern democràtic. L'impuls d'aquesta lluita -creada en gran mesura per l'associacionisme veïnal, però on també tenien un paper diversos moviments socials progressistes- marcaria les propostes municipalistes de caràcter rupturista amb el passat i transformador de la realitat, de la mà sobretot de socialistes i comunistes, forces que tenien una estreta vinculació de militants i simpatitzants a les AA.VV.

Les primeres eleccions municipals després del franquisme van estar precedides per les eleccions generals de 1979. Conscient de la força de les esquerres a les ciutats, la UCD va endarrerir durant anys la celebració d'eleccions municipals i les va situar pròximes a les generals, on la força centrista encara era la força més votada. Malgrat això, l'hegemonia del catalanisme i dels plantejaments progressistes, forjats durant anys pels partits d'esquerres -especialment el PSUC- i pels moviments socials, va confirmar a les eleccions a l'alcaldia de Barcelona una majoria clarament rupturista amb el passat, amb els barris populars molt mobilitzats electoralment cap a socialistes i comunistes, malgrat que les eleccions municipals de l'abril de 1979 van patir una abstenció sensiblement més alta que a les generals de març. La campanya electoral va estar en gran mesura centrada en la voluntat de canvi respecte a l'etapa anterior i en els possibles pactes electorals per formar majories estables. Els principals partits portaven en els seus programes propostes de

democratització de la institució, així com de la descentralització cap als districtes del poder municipal, la millora de les finances i una política d'inversió en equipaments públics. Ni tant sols UCD es reclamava d'alguna manera hereva de la política dels governs municipals de Barcelona en els darrers anys. Els centristes van ser identificats pels seus adversaris com el partit que representava el continuisme i van quedar aïllats en campanya davant la voluntat majoritària de la ciutadania de trencar amb el passat -malgrat que Xavier Millet, alcaldable de CiU, no tancava la porta a arribar a un possible acord amb el partit de Suárez- i malgrat les reticències de CiU a sumar al PSUC en un acord de govern amb els socialistes i els republicans, els grans resultats dels comunistes, situant-se com a segona força, van bloquejar qualsevol intent en aquella direcció.

Per part del PSC, es va configurar una llista on destacava un perfil tècnic i gestor amb estudis superiors, professionals liberals, però també quadres dels moviments socials. Un terç dels setze regidors escollits havien nascut fora de Catalunya. La mitjana d'edat dels regidors electes es situava en els 40 anys i dos dones van ser escollides.

Per part dels comunistes existia també en els primers llocs de la llista, perfils tècnics de reconegut prestigi juntament a dirigents sindicals i dels moviments socials. La mitjana d'edat era la més baixa amb 36 anys, amb els dos primers noms de la llista nascuts fora de Catalunya i on va ser escollida una dona del total de nou membres escollits com a regidors de la llista del PSUC.

Tant el PSC com el PSUC tenien en els Districtes X i IX els seus principals graners de vots, mentre que en els Districtes III i XI aconseguien els pitjors resultats. Passava exactament el contrari respecte el suport electoral de les llistes de CiU i UCD.

Així mateix, per part de CiU, van ser escollits vuit regidors, tots homes nascuts a Catalunya, amb la mitjana d'edat més alta situada en 47 anys i on havia una majoria d'empresaris, directius i professionals liberals.

UCD tenia una llista amb un perfil similar, on van ser escollits també vuit regidors homes, nascuts a Catalunya on abundaven empresaris, directius i professionals liberals, amb una mitjana d'edat de 45 anys i tots nascuts a Catalunya excepte un.

ERC únicament va obtenir dos regidors, amb alta formació, vinculats a la universitat i al món econòmic, els dos eren homes nascuts a Catalunya i amb una mitjana d'edat de 38 anys. En el cas d'ERC, els seus graners de vots es trobaven al Districte V i VII i els seus espais més febles al Districte III i IX.

Els resultats electorals situaven al PSC com a clar vencedor, però amb la necessitat de pactar per formar un govern amb majoria absoluta. Per un costat, el PSUC apostava principalment per un pacte amb els socialistes, però obria la porta a ampliar el pacte amb CiU i ERC. Paral·lelament, aquests dos partits es mostraven contraris a pactar amb els comunistes. El PSC va exercir de partit principal i de pont entre ells, arribant a acords bilaterals. A CDC hi havia sectors com l'encapçalat per Macià Alavedra i Trias Fargas que apostaven per no donar suport en cap cas a un govern de PSC-PSUC. Front a aquests estava la proposta representada per un altre sector del partit, encapçalat per Miquel Roca que apostava per un acord PSC-CIU per intentar bloquejar la formació d'un govern on els socialistes tinguessin que recolzar-se únicament en el PSUC. Finalment es va imposar dins dels nacionalistes -i mitjançant la intervenció de Jordi Pujol- una línia intermèdia, on es negociava únicament amb el PSC, però no es vetava als socialistes per arribar a acords amb els comunistes. A més, a Barcelona es marcava un acord de govern per un període de sis mesos que després finalitzaria -al menys teòricament- i que situaria a CiU a l'oposició.

Els resultats electorals mostraven clarament que existia un suport massiu a trencar amb el passat a partir de les coordenades catalanistes i d'esquerres. El "Pacte de progrés" acordat per les quatre forces, es basava en una "lectura democràtica i progressista" de la realitat legislativa municipal, de la consecució de competències municipals, de la catalanització i descentralització de la vida municipal i de sumar adhesions a la Generalitat provisional i en els tràmits per l'obtenció de l'Estatut de Catalunya.

En aquest acord, ERC jugava un paper totalment testimonial, amb poca incidència, mentre que CiU afirmava que la seva participació al govern es mantindria únicament per un període de sis mesos.

Finalment, Narcís Serra fou escollit alcalde amb el suport de tots els regidors menys els centristes. Les tres tinències d'alcaldia es repartirien entre els tres principals partits del govern. Pasqual Maragall com a Tinent d'Alcalde

d'Organització i Reforma Administrativa, Josep Miquel Abad com a Tinent d'Alcalde de Planificació i Programació i Josep Maria Cullell com a Tinent d'Alcalde d'Hisenda i Pressupostos. Malgrat que es va eliminar l'ordre numèric de les tinències d'alcaldia, Maragall va actuar de facto com a primer tinent d'alcalde, certificant l'hegemonia socialista front la resta de socis. A més, es va iniciar la reorganització de les àrees de govern. De les catorze àrees de govern, vuit van estar encapçalades per socialistes, tres pels comunistes, dos pels convergents i només una per part d'ERC. En relació a al Comissió Municipal Permanent -òrgan que havia canviat de nom- va comptar amb cinc representants del PSC, tres del PSUC, tres de CiU i tres de CC-UCD.

A partir d'aquest repartiment de tinències d'alcaldia i àrees de govern, podríem sintetitzar que Convergència assumia els principals mecanismes respecte el tema econòmic -encara que l'alcalde Serra jugaria un paper clau-, el PSUC els relacionats amb el tema urbanístic i els socialistes assumien la direcció de la descentralització, la reforma administrativa i els serveis públics. De tota manera, s'ha de tenir en compte que a les àrees existia un repartiment de càrrecs en les direccions on existia una pluralitat important entre els partits governants. Així mateix, no hi ha cap dubte que les responsabilitats i direccions dels socialistes en aquest govern eren majors que la suma de la resta de partits del Pacte de progrés, malgrat que tots junts sumaven més vots i regidores.

L'altre element de poder i execució important com els delegats de serveis també estaven dominats de manera majoritària per delegats molt propers a les tesis socialistes com Graziel-la Costa, Joan Antoni Solans o Joan Angelet que ja tenien experiència sota el govern Socías.

Les línies mestres de les tinències d'alcaldia i de les àrees de govern van ser presentades i aprovades a la sessió del Consell Plenari del 15 de maig i amb matisos aportats per cada partit, responien als punts principals del "Pacte de progrés" i el dotaven de contingut i profunditat. Si va ser tan ràpid acordar un programa de govern va ser degut a que existia un acord global molt important per començar a canviar la realitat de l'Ajuntament i perquè existia un acord en els principis de catalanisme i progressisme. Potser per part de CiU, la seva intenció d'estar només sis mesos va facilitar l'assumpció d'un programa més escorat a l'esquerra del que la majoria de la coalició nacionalista hagués preferit, però els fets, amb l'extensió de l'acord fins finals de 1981 no semblen

indicar que s'hauria generat una contradicció antagònica entre la línia general de l'alcaldia i les propostes convergents.

Per davant quedava per aquest nou govern dur a terme polítiques progressistes en un context de crisi econòmica i del model keynesià i amb una herència d'un estat centralista que tenia pràcticament abandonats als municipis, mentre que per un altre costat els moviments socials pressionaven per profunditzar les mesures més socials i descentralitzadores.

El primer aspecte essencial del govern democràtic l'hem situat en l'aspecte econòmic. La situació econòmica de l'Ajuntament de Barcelona s'havia agreujat gràcies als endarreriments electorals arbitraris aplicats per la UCD en funció dels seus interessos electorals. La realitat negativa dels comptes s'aguditzarà amb la barreja de la crisi econòmica, l'augment de la inflació, la contracció de les migracions cap a la ciutat comtal i els successius governs municipals incapaços d'actuar decididament. Davant les demandes dels treballadors, els dirigents municipals concediran -en molts casos- augments de salaris que provocaran un desequilibri en els comptes, com per exemple en els transports públics. La resposta del govern franquista no va ser una estricta política de contenció de despesa, sinó oferir a l'Ajuntament de Barcelona els pressupostos de liquidació de deutes que significaven hipotecar el futur econòmic del municipi durant dècades.

Els aspectes econòmics van estar dirigits per Narcís Serra com alcalde i amb gran presència de CiU a l'Àrea d'Hisenda, especialment de la mà del tinent d'alcalde Josep Maria Culler i el delegat de serveis que es mantenia des de l'etapa Socias, Joan Angelet, més proper a les tesis socialdemòcrates.

Ràpidament els nous responsables van veure que una gran part de la solució dels problemes passava per la intervenció directa i contundent de l'Estat. En aquest punt és destacable el paper aglutinador i dinamitzador de l'Ajuntament de Barcelona al front de les principals ciutats d'Espanya per exigir una intervenció econòmica decisiva del govern central de la UCD. Sens dubte, existia la consciència en els municipis que la supervivència econòmica dels mateixos i la seva viabilitat, passava per una participació activa en el seu finançament per part de l'Estat.

A nivell intern es van dur a terme una sèrie de mesures per posar ordre a la hisenda municipal i modernitzar-la. Existia una falta d'autonomia financera, una

insuficiència i inadequació de la majoria de les figures tributàries, herència del franquisme municipal, totalment sotmès a la lògica d'un model centralitzat i centralista. El nou equip democràtic també considerava que existia un excessiu numero de conceptes i figures impositives locals i generals amb un baix rendiment que era necessari transformar i que efectivament va transformar progressivament.

Però l'Ajuntament no només va mirar cap a l'Estat i en la seva realitat interna, també va ser pioner en el finançament internacional, demanant un crèdit de més de 80 milions de dòlars a un grup d'entitats bancaries i que va ser tot un èxit.

Així mateix, l'acció decidida dels nous dirigents polítics va provocar que les empreses públiques que eren deficitàries passaren en poc temps a equilibrar els seus comptes i en molts casos a tenir superàvit. En definitiva, els pressupostos del primer mandat democràtic representaren un esforç en la contenció de despeses a la vegada que augmentaven els ingressos -en ocasions mitjançant pujades d'impostos i del preu dels bitllets del transport o museus etc.-, amb una intensa activitat de redreçament i modernització dels models de treball i les seves estructures. Amb la victòria del PSOE a finals de 1982, la participació de l'Estat a través dels Fons de Cooperació va suposar una immensa ajuda per seguir amb el sanejament dels comptes.

El nou govern democràtic va situar com un objectiu essencial la democratització de les relacions laborals de l'Ajuntament i de la seva "sala de màquines" funcional. Aquest projecte de transformació va ser dirigit per Pasqual Maragall, coneixedor de l'interior de la institució per la seva plaça de funcionari i com antic dirigent sindical en els anys de forts mobilitzacions dels treballadors de l'Ajuntament en l'etapa final del franquisme. A l'etapa de Socías es van dur a terme les primeres eleccions sindicals amb pluralitat de sindicats, on el sindicat STAC va obtenir una àmplia victòria, mentre que l'Ajuntament estava dirigit per responsables polítics no escollits democràticament.

La representació i la participació dels treballadors municipals a l'Ajuntament de Barcelona va ser l'objectiu més destacat en el procés de democratització impulsat per la Reforma administrativa. Per aquest fet, es va negociar amb els sindicats un nou model d'elecció de representants, plantejant la modificació del format per a la seva elecció, passant de l'elecció per categoria laboral a una per

centres de treball, realitat que beneficava principalment a CC.OO., que tenia més presència en els llocs de feina que requerien menys qualificació. També es va arribar a acords en el format de la campanya electoral i en la votació, realitzada abans de finalitzar el mateix 1979. Les eleccions, que van tenir una altra participació, van donar com a resultat la victòria dels diversos sindicats independents i sectorials de l'Ajuntament així com de Comisiones Obreres que havia ocupat gran part de l'espai representat anteriorment per l'STAC. Mentre que als tallers, hospitals i neteja, CC.OO. obtenia molts bons resultats, en els departaments burocràtics, o en els col·lectius de Guardia Urbana, eren els sindicats independents i corporatius els que obtenien una clara majoria.

La Reforma també va suposar l'aplicació d'una bateria de mesures globals de caràcter intern. La desorganització i el desprestigi de la maquina funcional exigien per part dels nous governants una acció decidida i no puntual si volien construir una "sala de màquines moderna, eficient, democràtica i laboralment més justa. La Reforma administrativa es va centrar en "posar en moviment a les persones i els papers" en una primera etapa, per després millorar substancialment els sistemes d'informació i gestió general.

A l'etapa Socias, l'alcalde va intentar compensar la falta de legitimitat d'origen per una legitimitat d'exercici, tant pels propis funcionaris com pels veïns. Aquesta realitat implicava accentuar un model de concessions per part de l'Ajuntament en relació a la força de les pressions rebudes i no respecte a la possible viabilitat de les demandes, hipotecant en molts casos polítiques futures de la següent etapa de governs democràtics. A més, la potent mobilització popular es produïa en un ambient d'incertesa del procés de Transició, on el manteniment de la pau social a Barcelona era un objecte desitjat pels pilots de la pròpia Transició.

La percepció dels propis funcionaris respecte al seu treball, així com la percepció que la ciutadania tenia dels mateixos era negativa i desprestigiada. Durant la Reforma es van dur a terme una sèrie de canvis que van ajudar a modificar substancialment aquesta sensació, dignificant la funció pública a la vegada que milloraven la capacitat operativa de la maquina institucional.

Mesures com les eleccions sindicals i el conveni signat amb els representants escollits, el control i la regulació de les contractacions, la unificació dels horaris i el control dels mateixos, la requalificació del personal, la transparència en

qüestions tan elementals com els salaris, l'obtenció real de dades respecte al nombre de funcionaris i els seus llocs de feina, la reducció de les categories, les mesures de control de despeses, així com la simplificació i agilització del treball administratiu entre d'altres mesures, van suposar en definitiva que la Reforma administrativa constituís una ruptura amb el passat i la democratització de la vida de l'Ajuntament.

L'Àrea d'Urbanisme va iniciar el camí democràtic amb els comunistes Ricard Boix com a regidor i J.M Abad com a tinent d'alcalde, a més de mantenir a J. A. Solans com a delegat de serveis. La nova etapa havia de ser necessàriament diferent a l'anterior, on Solans havia estat el principal protagonista de les polítiques de l'alcaldia Socías amb la compra pública de sòl. Les restriccions econòmiques i l'entrada dels nous regidors -amb un paper més protagonista- canviaria la capacitat operativa de l'Àrea.

En els primers dies de la nova realitat democràtica ja es van plantejar objectius generals per continuar donant un paper important a la iniciativa pública en matèria urbanística, la remodelació dels espais públics en els barris més degradats i la intervenció en el casc antic per millorar la seva situació, així com intentar combatre l'especulació de solars i habitatges buits. La disciplina urbanística i el seu control estricte van tenir finalment un paper real dins la política de l'Ajuntament, fruit de la necessitat d'acabar amb el descontrol anterior del desarrollismo franquista. Tot això, juntament a la voluntat de millorar les dotacions d'escoles, hospitals, parcs i habitatges socials. En aquesta primera etapa, destaca de manera notable l'elaboració del pla d'inversions urbanístiques que va comptar amb la participació del moviment veïnal, amb el que els dirigents polítics es van reunir en multitud d'ocasions barri per barri, per poder conèixer de primera mà quins eren els problemes concrets i recollir les seves demandes per poder elaborar el pla que pretenia aplicar-se a curt i mig termini.

La realitat de l'estat dels comptes de l'Ajuntament va provocar que la capacitat operativa real en matèria urbanística estigues molt per sota de les demandes veïnals, encara que a grans trets compartia els objectius. Així mateix van sorgir problemes en la direcció de l'Àrea i tant Solans com Boix van sortir de la mateixa a les poques setmanes de l'any 1980. A finals de 1980, el prestigiós arquitecte Oriol Bohigas va assumir el càrrec de delegat d'Urbanisme i va donar

un nou impuls a l'Àrea. La seva filosofia el va impulsar a portar a terme moltes i petites actuacions a escala de barri que suposaven millores concretes i reals per a la vida dels veïns i no representaven grans despeses. Es tractava de concretar la idea de fer la ciutat "a trossos" amb l'objectiu de "suturar-los" per formar finalment una continuïtat urbana, un sentit global municipal.

La voluntat de Bohigas era dur a terme una política urbanística que combinés el sanejament del casc antic, l'equilibri d'usos i densitats i a la vegada "monumentalitzar la perifèria", dotant-la urbanísticament d'elements que milloraren la vida d'aquests barris i els proporcionaren d'aspectes referencials i identificadors pels veïns. Tot això revisant el pla, projecte a projecte, amb obres concretes i molt puntuals, però dins de la mateixa harmonia general amb un projecte coherent. Les barriades populars van ser les principals beneficiàries d'aquesta orientació urbanística.

Per als barris amb més necessitats, el Pla Especial de Reforma Interior (PERI) va sortir a escena com una eina útil, que sense grans aspiracions podia millorar sensiblement en poc temps cada cop més punts dels barris més degradats i que tenien unes necessitats a les que s'havia de fer front de manera immediata, tant en el centre històric com a les perifèries, espais que com diem, van patir notablement els anys de desarrollismo, especulació i corrupció franquista. Aquests PERI van tenir capacitat de canalitzar, almenys en part, moltes de les reivindicacions i demandes populars, molt concentrades en la creació de zones verdes i equipaments o en la conservació d'espais significatius que no estaven previstos en el PGM. Els canvis interns també van dotar d'una millor organització i gestió l'Àrea que seria capaç de treballar més eficientment i assumir més càrrega de treball.

La política de serveis socials en l'Ajuntament de Barcelona va estar dirigida principalment per un grup de treballadores socials que havien acumulat anys de reflexió teòrica i experiència pràctica a les seves respectives carreres i que compartien anys de militància en el PSC-R de Pallach.

A nivell institucional previ a la democràcia, no va ser fins l'arribada de Socías a l'alcaldia i amb Graziel-la Costa com a delegada de serveis que es va iniciar a disposar pels sectors més necessitats d'un inici de polítiques socials més enllà de la beneficència franquista, però més com una resposta urgent davant les necessitats urgents que com a conseqüència d'un pla o projectes definits.

Fins el moment, l'assistencialisme i el model de beneficència havien estat la nota dominant sota la dictadura i en cap moment es plantejava una major participació dels usuaris ni del conjunt de la comunitat. Amb l'arribada de la democràcia, les treballadores socials com Francesca Masgoret o Rosa Domènech entre moltes d'altres, van impulsar processos de participació popular per millorar la pròpia vida dels sectors en risc d'exclusió social o amb més dificultats i van començar a crear eines per a que aquests sectors poguessin decidir sobre les mateixes, així com en els processos de democratització i dignificació de les seves vides i dels serveis rebuts.

El nou governador municipal oferirà part dels seus escassos recursos inicials per començar a dotar a l'Àrea de Serveis Socials de professionals i locals per començar a desenvolupar les seves tasques. No només es necessitaven aquests canvis, sinó també transformar la concepció existent entre el funcionariat i la ciutadania respecte a aquests serveis. Per part dels treballadors de l'Ajuntament s'havia interioritzat el model de funcionari de finestreta, com a simple prestador de serveis. Per part dels usuaris s'havia consolidat la idea que eren elements passius i receptors. Per a les noves treballadores socials era necessari també canviar aquest marc mental i substituir-lo per un de nou. El nou model, inspirat en les experiències més modernes de països europeus o d'exemples interessats duts a terme a Israel, xocaven obertament contra el vell estil franquista i suposaven un canvi radical respecte a aquest, que es trobava a més en ple desgavell organitzatiu, arribant al punt de no disposar ni tant sols de dades bàsiques sobre les seves activitats i usuaris, utilitzant en ocasions les seves instal·lacions com a "magatzems" on vivien persones de la tercera edat, malalts, drogoaddictes etc.

Els nous Centres Municipals de Serveis Socials (CSS) van constituir les bases d'operacions principals, a partir de les quals els equips de treball social desplegaron gran part de les seves activitats de manera descentralitzada als districtes. Els CSS multidisciplinars, oferien una ampla gama de serveis i projectes a la comunitat i activaven la seva capacitat de participació i decisió. A més d'altres espais, el model i els seus objectius van constituir una experiència pionera a Espanya, gràcies a les victòries municipals socialistes de 1979 i de les generals de 1982, facilitant l'exportació per tot l'Estat del model inicialment implantat a Barcelona. La que fou coneguda com Escola Catalana de Serveis

Socials, transcendiria les fronteres de la ciutat de Barcelona, sent vista com a model per molts altres municipis. L'Àrea de Serveis Socials configurarà un sistema integrat dirigit cap a amplis col·lectius i on la participació comunitària i el suport a l'organització d'aquests col·lectius destacaven com les banderes d'un procés que unia democratització, comunitat i drets.

El procés de descentralització i participació es va plantejar com una de les principals nau capitana del procés de democratització municipal i a grans trets era un element compartit, com a mínim teòricament, pels principals partits. El nucli més important d'aquest projecte estava format pels centres cívics, els Consells Municipals de Districte (CMD) i la descentralització política i administrativa dels districtes.

La direcció del procés de descentralització política i administrativa va ser encarregada a l'equip de l'economista Joaquim Clusa i del geògraf Lluís Casassas, però va comptar amb la constant participació de les associacions de veïns. En aquest punt es va forjar un gran consens entorn a que el millor model era una divisió de nou o deu districtes -acabant definitivament amb el de dotze districtes aplicat el 1949-, model que s'acabaria aplicant a principis de 1984 de la mà de Jordi Borja, però la teorització i anàlisi d'aquest projecte s'havien realitzat en el primer mandat.

Respecte els centres cívics i els CMD, si que van sorgir més diferències i conflictes, no precisament entre els partits, sinó entre el govern i les associacions de veïns. Existia una base compartida per ambdues parts on es cercava donar més poder als districtes per apropar la presa de decisions als ciutadans, però tant en la forma com en la profunditat d'aquest procés es van posar sobre la taula les importants diferències entre aquestes parts. En relació als CMD, les AA.VV. apostaven perquè el reglament de participació atorgués una capacitat d'influència destacable a les entitats del barri, principalment les pròpies associacions de veïns. Des del govern es defensava limitar aquesta influència per una banda i canalitzar els processos de participació mitjançant els òrgans administratius constituïts per aquest fet, encara que també a través de referèndums municipals. El dirigent socialista -i ex dirigent veïnal- Jordi Vallverdú va defensar un model de CMD format per representants nomenats pels partits en base als seus resultats i que podrien formar comissions

sectorials per tractar diversos aspectes de la vida dels districtes. També es plantejaven noves vies d'informació i participació veïnal.

Per a la FAVB, la qüestió de la participació ciutadana era l'element principal dels seus plantejaments polítics. Abans de les eleccions municipals havia publicat el seu memoràndum-manifest on defensava per un Ajuntament autònom, descentralitzat, no presidencialista i transparent. En aquest document, a la vegada que reconeixien les extraordinàries dificultats per a que aquests canvis es duguessin a terme en el curt i mig termini -per l'herència franquista imperant- insistien en que es realitzessin aquests objectius ràpidament. Aquesta sèrie de contradiccions van topar amb el model propugnat per l'Ajuntament i aprovat definitivament el desembre de 1979. La FAVB defensava que els membres dels CMD fossin escollits per sufragi universal i no mitjançant la designació dels partits votats, així com la intervenció de les associacions i entitats en els plens municipals i plens de districte. També, entre d'altres elements, defensava regular el dret de consulta o referèndum amb caràcter vinculant. En definitiva, apostava per un model on la ciutadania tindria moltíssima influència en el dia a dia de la realitat institucional municipal. El propi Vallverdú va recriminar a la FAVB que amb aquestes demandes semblava que pretenia constituir un "terç corporatiu" en els CMD.

Els plantejaments del govern que s'acabarien imposant, es situaven en un model que prioritzava les vies institucionals, encara que aquestes eren permeables a la participació ciutadana en molts aspectes, s'obrien vies indirectes per a la participació popular, però amb la preponderància dels partits polítics.

En el cas dels centres cívics la història es va repetir. Després d'una certa ambigüitat inicial respecte al propi nom -centres cívics, ateneus, etc.- la FAVB va acabar identificant el nom de centres cívics amb el d'espais jerarquitats i dirigits per les instàncies municipals i els ateneus com espais autogestionats per les entitats locals. El govern municipal també va aconseguir consolidat el seu model de centres cívics que es caracteritzava per oferir un espai per a l'organització ciutadana i el desenvolupament de múltiples activitats a partir de les demandes veïnals, però on els responsables d'aquests centres estaven jerarquitats i dirigits des de l'Ajuntament, front al model autogestionat i més horitzontal propugnat per la FAVB.

Malgrat que cap dels partits que es van presentar a les eleccions municipals de Barcelona l'any 1979 tenia en el seu programa electoral -ni tant sols en la seva imaginació- proposar la candidatura de Barcelona per constituir-se com a seu d'uns futurs Jocs Olímpics, aquest esdeveniment acabaria convertint-se en protagonista abans de finalitzar el primer mandat democràtic municipal. La proposta de J.A. Samaranch a l'alcalde Serra, ja en el mateix 1979, va anar progressivament agafant forma. Amb l'elecció de Samaranch com a president del COI a mitjan 1980, la proposta ascendiria de nivell en les possibilitats reals i des de l'alcaldia es van donar més passos cap a la preparació de la proposta de la candidatura, oficialitzada públicament el 1981, primer en una cerimònia esportiva i després de manera més contundent front al rei Joan Carles, aprofitant el context del Dia de les Forces Armades, celebrat a Barcelona el 31 de maig.

En aquesta primera etapa, els treballs de l'Ajuntament en relació a la candidatura els durien a terme un petit grup de persones dirigides per Romà Cuyàs, on es plantejaria la viabilitat i l'oportunitat d'apostar per la candidatura olímpica. La situació de l'Exposició Universal de Sevilla 1992 i la manca de suport del govern central de la UCD no serien impediments, donada la capacitat de negociació que va demostrar l'alcaldia de Barcelona, capaç de guanyar-se el suport del rei Joan Carles per tirar endavant el projecte. Malgrat que serà Maragall la figura a la que es relacionarà per sempre els JJ.OO. de 1992, va ser Serra qui va assentar les bases per a que aquest projecte fos possible, no només a nivell intern del govern municipal, sinó amb la seva capacitat d'establir complicitats amb els poders fàctics com l'Exèrcit i la Corona. Els Jocs Olímpics es van veure no només com una oportunitat de transformar la realitat urbanística de Barcelona i de situar a la ciutat en un gran escenari internacional, sinó també es va oferir als veïns i veïnes de la ciutat una meta col·lectiva i il·lusionant que superava les clàssiques ofertes electorals dirigides per a un o un altre sector de l'electorat. La potència d'atracció d'aquest projecte supramunicipal aniria agafant força al llarg dels anys 80, però serà en aquest primer mandat quan va donar els primers passos.

Malgrat la bona sintonia general que va existir entre el PSC i el PSUC durant el primer govern democràtic i que de fet es va perllongar durant dècades, l'acord entre les dos forces d'esquerra no va estar exempt de moments de crisi i

confrontació, com el conflicte a les primeres setmanes de 1981 amb la vaga de recollida d'escombraries, on l'alcalde Serra va demostrar tenir una posició ferma front els vaguistes i on les tensions internes del PSUC -ja en aquells moments vivien un procés de ruptura domèstica- es van extremar. Malgrat això, els comunistes catalans sempre van tenir clar que el pacte amb els socialistes era estratègic i que les contradiccions pròpies d'un partit com el PSUC -fortament implantat en les institucions i també dins la classe treballadora- devien ser compatibles amb la governabilitat. Tant és així, que durant la campanya de les municipals de 1983, el PSUC va intentar capitalitzar el màxim possible la seva gestió a l'Ajuntament i l'obra de govern en general. L'enfonsament de la marca comunista a Espanya per la crisi de 1981-1982 -en el cas de Catalunya amb l'agreujant de l'escissió del PCC-, sumat al potentíssim ascens del PSOE a les generals de 1982, van reduir moltíssim el suport popular al PSUC.

La força política que trencarà el "Pacte de progrés" serà CiU. Després dels seus plantejaments inicials de formar govern durant uns mesos amb els socialistes i comunistes, el pacte es va anar estenent sense que sorgissin ni grans diferències ni greus crisi entre els socis. La coalició nacionalista havia obtingut en les successives confrontacions electorals un suport cada cop major de vots i mentre que en l'espai de l'esquerra els socialistes estaven conquerint l'hegemonia, en el món del centre dreta, la UCD se estava descomponent. La perspectiva per a les eleccions municipals de 1983 a Barcelona va ajudar als sectors que plantejaven la ruptura del pacte de govern i situar a CiU com la llista electoral que aglutinaria tot el vot contrari al govern de socialistes i comunistes i en clau nacional, com l'única força capaç que no depenia electoralment de dinàmiques estatals.

De la mateixa manera que el PSC va cometre un error greu al no entrar en el govern autonòmic l'any 1980 amb CIU, passant 23 anys a l'oposició, deixant que Jordi Pujol capitalitzara tota l'obra de govern del període de construcció autonòmica de 1980-1984, CiU a Barcelona trigaria 33 anys en tornar al govern de la capital de Catalunya, malgrat tenir un suport electoral important, però mai suficient per batre a socialistes i comunistes. Els dos partits d'esquerra van tancar ràpidament la crisi oberta per la sortida de CiU i no els hi va suposar un desgast rellevant com es comprovaria el maig de 1983.

La Patronal com és lògic no va donar la benvinguda al govern escorat cap a l'esquerra i el catalanisme, encara que va apreciar ràpidament que aquest govern no portaria a terme una política extremista. De fet, la constant a les publicacions de la Patronal va ser sempre la crítica a les pujades d'impostos i al manteniment d'una estructura funcional, que segons ells era molt més gran del que necessitava la ciutat.

Seria interessant poder accedir a més documentació interna sobre els contactes i gestions que es van dur a terme entre l'alcaldia i la Patronal per poder analitzar de manera concreta i precisa les característiques d'aquesta relació.

A les àrees de govern que no s'han tractat profusament, veiem com l'orientació d'oferir més i millors serveis, prioritzant els sectors més empobrits i dèbils va ser la nota dominant. Així mateix, es va continuar impulsant la participació de la ciutadania dins de l'orientació socialdemòcrata dominant.

La crisi interna de la UCD va provocar un avançament electoral on l'única alternativa existent a nivell estatal estava representada pels socialistes que van guanyar de manera arrasadora i absoluta. Les eleccions autonòmiques celebrades al País Basc, Catalunya i Galícia havien acabat amb derrotes dels socialistes i només les celebrades el maig de 1982 a Andalusia havien donat al PSOE el control del seu primer govern autonòmic.

Després de la gran victòria del 28 d'octubre de 1982, el PSOE va armar un "exèrcit" per ocupar els ressorts de poder del govern central i serà en els seus bastions municipals conquerits el 1979 on aconseguirà la major part dels seus quadres. Barcelona jugarà un paper central en aquest procés, no només pel seu poder com a segona ciutat d'Espanya, sinó pel gran capital polític acumulat pel govern d'en Narcís Serra, tant en les gestions municipals com en la seva bona relació amb els militars, des de la Desfilada del Dia de les Forces Armades de 1981 a Barcelona, fet que va suposar una fita important i clau que ens permet entendre perquè el Ministerio de Defensa -la posició més sensible i complexa del futur govern socialista, poc més d'un any i mig del cop de Tejero- va ser ocupat per Narcís Serra. Molts quadres del PSC de Barcelona i d'altres municipis de Catalunya passarien durant aquests anys de la dècada dels 80 a formar part important del poder socialista.

Malgrat que Pasqual Maragall tenia com a primera opció dirigir la reforma administrativa del futur govern socialista, el PSC va entendre que no podia perdre de cop als seus dos principals referents a Barcelona si volia assegurar-se el manteniment de l'alcaldia i Maragall va agafar el relleu de Serra a partir de desembre de 1982, apostant per la continuïtat del llegat del seu predecessor.

Les eleccions municipals celebrades sis mesos després confirmarien l'encert de l'elecció de Maragall per part del PSC. Amb el vent a favor de la victòria en les estatals, els problemes interns del PSUC i la bona gestió durant el primer mandat, els socialistes van collir un gran triomf, el major fins avui, aconseguint més del 45% dels vots i fregant la majoria absoluta. En una campanya molt crispada, on CiU va situar com a alcaldable a l'exconseller Ramon Trias Fargas i on la dreta d'Aliança Popular va confirmar la seva hegemonia en l'espai de l'extinta UCD i encara més a la dreta. Per la seva part ERC va desaparèixer en el que a representació es refereix i el PSUC va poder mantenir-se viu, però amb les forces molt minvades, actuant com a poc més que la creua vermella dels socialistes. La conformació de dos blocs clars amb forta presència de l'eix esquerra-dreta va ser beneficiós tant per a convergents com sobretot pels socialistes. Ja en aquesta campanya el projecte dels Jocs Olímpics va començar a ocupar cada vegada més protagonisme i el PSC va ser capaç d'usar aquest projecte com a bandera dels socialistes amb la capacitat d'il·lusionar i mobilitzar a la ciutadania en un horitzó comú. Més enllà de la gestió més que correcta de la ciutat i d'haver-se identificat amb l'obra de govern general de 1979-1983, el lideratge exercit per part de Serra i després Maragall de la candidatura olímpica oferia a gran part de la ciutadania un element que superava la gestió concreta i se situava en una altra escala amb un objectiu clar amb grans capacitats per a il·lusionar i amb un potencial immens.

Així mateix, a nivell d'influències estrangeres i models en els quals inspirar-se, és destacable com no només els comunistes sinó també els socialistes sentien un profund interès per l'experiència municipalista duta a terme pel PCI. Els comunistes italians, especialment en regions com l'Emília Romanya, havien desenvolupat al llarg de dècades -des del control dels governs municipals-polítiques de transformació social en un sentit progressista i de democratització, aconseguint gran suport entre la classe treballadora i els sectors populars. Bolonya, la capital de la regió d'Emília Romanya va ser el

símbol pràctic d'aquestes experiències. El model aplicat pels comunistes no estava exempt de pragmatisme, fill del context de la Guerra Freda i del bloqueig que van sofrir en relació a l'accés al poder central. Un partit que va ser el primer a marcar distàncies amb els models de l'est i que va ser capaç de sumar a les seves files milions d'afiliats i vots, sense deixar de costat profundes reflexions sobre la teoria i la pràctica comunista.

Les polítiques de descentralització i participació a les ciutats s'emmarcaven en el seu projecte de democratitzar la vida italiana des dels municipis, entenent aquest fet com un pas més en el camí a la democratització de tot el país i la construcció del socialisme. Aquestes polítiques van captar l'atenció de polítics socialistes com el responsable de descentralització Jordi Vallverdú. Les polítiques globals destinades a la joventut també van despertar un alt interès en els polítics barcelonins com Enric Truñó, que es van inspirar en un model pioner a Europa com el Progetto Giovanni iniciat a Torí. En una escala diferent, però amb relació directa, les experiències urbanístiques italianes en contra de l'especulació i el simple benefici econòmic i a favor de crear ciutats més equilibrades, amb zones verdes i dotades d'una xarxa important de serveis públics, van servir també de música per a la lletra escrita per personatges clau com Joan Antoni Solans.

En definitiva, considerem que globalment hem pogut aportar suficients elements per a constatar el paper clau en la construcció democràtica que va tenir el govern de Barcelona no només amb la seva pròpia ciutat, sinó a nivell nacional i estatal durant els primers anys de govern. No només es van modernitzar les estructures internes, es va augmentar l'eficàcia de la maquinària funcional mentre es democratitzava i es racionalitzava el seu funcionament, sinó que també es va orientar cap a un model progressista i de servei al ciutadà, amb especial interès en els sectors més necessitats, establint les bases de més espais públics pel seu ús i gaudi, així com més serveis socials per a la seva protecció i acostar el poder de decisió a l'escala dels districtes, tot això sense perdre de vista la capacitat d'il·lusionar a una ciutat sencera amb projectes d'abast mundial com els Jocs Olímpics. Tot aquest procés va ser possible gràcies a l'hegemonia de les forces progressistes en la societat civil de Barcelona. Forjades en la lluita antifranquista en múltiples

expressions, aquestes van constituir un espai de referència i d'interlocució amb l'Ajuntament, especialment el moviment veïnal.

No sense contradiccions -sobretot en el “duel de legitimitats” entre representants públics de l'electorat i representants del moviment veïnal- la dialèctica entre Ajuntament i moviment veïnal explica gran part de les polítiques democratitzadores de la ciutat en aquests anys. La victòria política de les forces catalanistes i progressistes va ser tal que la renovació dels actors polítics va ser incontestable en els partits amb representació. Aquest terratrèmol democràtic, amb el seu epicentre a Barcelona, va tenir les seves rèpliques en moltes ciutats de tota Espanya. L'obra de govern no només va anar àmpliament confirmada per la ciutadania Barcelona l'any 1983 sinó que elements de la seva política serviren d'exemple fora dels límits de la ciutat, arribant fins al cor mateix de l'Estat, per exemple en el seu lideratge de les ciutats en el conflicte pel finançament de les hisendes locals. Per les característiques d'una experiència municipal i les limitacions que això comporta, podríem parlar que Barcelona va ser capaç d'ocasionar “ruptures” en minúscula, dins del procés de Transició, curiosament sense perdre un estil pragmàtic, on només els interessos electorals -per part de CiU principalment- van ser els principals causants de la ruptura del pacte entre les tres grans forces governants. Els socialistes, amb Maragall al capdavant van capitalitzar l'èxit d'aquest primer mandat, un èxit en moltes ocasions basat en la creació dels fonaments de futures polítiques més que en obres concretes, però que una majoria ciutadana va identificar de manera positiva.

15. Conclusioni: Il comune, l'avanguardia della democratizzazione in Catalogna

Il disfacimento del regime franchista fu così importante nel municipio di Barcellona che ampi settori dell'amministrazione poterono intraprendere una lunga e intensa lotta richiedendo miglioramenti riguardo le condizioni impiegate e di rappresentazione. La mancanza di risposte concrete da parte del sindaco Masó non fece altro che favorire la diffusione dell'appoggio dei dipendenti a queste domande. Si celebrarono assemblee di dipendenti con centinaia di assistenti che raccolsero migliaia di firme e scelsero una commissione per rappresentarli, cambiando i sistemi imposti stabiliti dal modello franchista. Il sindaco Masó, durante il conflitto, assunse una posizione relativamente disponibile, persino accettando alcuni dei loro punti, ma in pratica non si mantennero gli accordi stabiliti. Parallelamente, i dipendenti mobilitati continuarono a creare nuovi spazi di rappresentazione come la preparazione di una candidatura "unitaria e di rinnovamento" per il Collegio dei Dipendenti dell'Amministrazione Locale, con l'obiettivo di ottenere il festeggiamento delle elezioni e il rinnovamento della giunta.

Con l'arrivo del nuovo sindaco, Joaquin Viola, la situazione acquisirà progressivamente un livello di conflittualità via via più intenso. Viola in un primo momento sembrò mantenere il temperamento dialogante del suo predecessore, creando una commissione – anche senza alcuna rappresentazione degli stessi lavoratori – per studiare le richieste, ma l'indugio e la mancanza di risposte concrete furono il risultato finale di questi movimenti. Entro la fine del 1975 il conflitto si inasprì contestualmente alla situazione politica. La FAVB lanciò una campagna per chiedere le dimissioni di Viola e rivendicare l'avanzata verso la democrazia. Nonostante fosse stato approvato un aumento di stipendio ai dipendenti, questo avvenimento non riuscì a placarli ed essi continuarono i loro movimenti di protesta al Municipio, mentre l'1 e l'8 febbraio del 1976, le strade di Barcellona testimoniavano le manifestazioni storiche contro la dittatura, per l'amnistia e la libertà. Le proteste e perfino gli scioperi di ampi settori dei dipendenti crebbero di intensità nel febbraio 1976, fino al punto di non ritorno con scontro diretto, che esplose con il lancio di gas lacrimogeni da parte della polizia negli uffici del Municipio dove si trovavano centinaia di manifestanti la

notte del 17 febbraio. Questo scontro si avvalese persino della partecipazione dei pompieri che si opposero pacificamente alla polizia.

Nonostante queste misure repressive e malgrado la proposta del Municipio di alcune elezioni per l'elezione di nuovi rappresentanti affinché inviassero le loro domande a una commissione di consiglieri – con la chiara intenzione di mettere in ginocchio la commissione permanente creata dai funzionari mobilitati – le proteste non cessarono e sebbene avessero strappato alcune migliorie al governo municipale, la maggior parte di queste rimasero inascoltate. Era evidente che il modello franchista e quello dei suoi eredi era in crisi, non solo nelle strade di Barcellona ma anche nelle sue strutture istituzionali si erano formati spazi di resistenza democratica molto significativi. Il conflitto con l'amministrazione rimase irrisolto e si risolverà soltanto con l'aiuto del futuro governo democratico. Parallelamente, la revisione del Piano regionale del 1974 e la sua approvazione definitiva nel mese di luglio 1976 comportarono probabilmente uno spazio di confronto politico, sociale ed economico più rilevante della Transizione a Barcellona. Da questo punto di vista, ampiamente trattato in altri lavori come indicato, è opportuno sottolineare come la lotta dei movimenti popolari in coalizione con tecnici e specialisti di carattere progressista, mantennero e in gran parte vinsero un conflitto dinanzi agli interessi economici e politici del franchismo, dato che in larga misura, il PGM finalmente approvato rappresentava un prima e un dopo con l'elaborazione urbanistica anteriore, dato che inquadrava al centro dei suoi obiettivi gli impianti pubblici e le zone verdi. I grandi costruttori e speculatori videro troppo tardi che il risultato di tale Piano avrebbe pregiudicato negativamente i loro interessi. L'approvazione definitiva del piano, in un contesto di incertezza crescente in tutto il paese, avrebbe giovato al governo municipale futuro, di pari passo con la coppia Social – Solans per intraprendere un'acquisizione massiva del suolo pubblico, imprescindibile per interpretare lo sviluppo futuro della città.

La crisi economica internazionale coincise con la fine della dittatura, inoltre le caratteristiche del modello produttivo spagnolo – in linea generale arretrato – provocò che gli effetti di tale crisi incidessero ancora più negativamente, seppure la risposta della dittatura fu cercare che l'aumento del prezzo del petrolio non provocasse una contrazione della domanda e dell'attività, cercando così di prevenire la ripercussione totale di questo aumento sui prezzi energetici

del mercato nazionale, come se si trattasse di una situazione temporanea e non strutturale.

A tale realtà dovremmo aggiungere l'aumento degli stipendi in contesti di forte mobilitazione dei dipendenti, che avrebbe aumentato in maniera notevole l'inflazione che nella seconda parte del 1977 si trovava al 26% mentre alcuni salari sperimentavano una crescita nella tassa annuale del 30%. Come se ciò non bastasse, il tasso di disoccupazione che non aveva raggiunto il 2% durante i primi anni '70, superava già il 5% nel 1977 e alla fine del decennio era di circa il 9%. E' quindi importante insistere sul fatto che la costruzione democratica a Barcellona – in tutta Spagna – si realizza in un momento storico molto complesso, poiché le forze progressiste, soprattutto socialisti e comunisti, cercano di realizzare il loro programma di democratizzazione della città un contesto di crisi economica che è anche la crisi del modello socialdemocratico keynesiano egemonico a partir dalla seconda guerra mondiale, e come se non bastasse, con l'eredità di una Barcellona figlia del modello franchista centralizzato, della costruzione sfrenata, ossificata internamente e vissuta nel caos organizzativo ed economico. A livello centrale, la scommessa di continuità di Arias Navarro fallì e sarà la figura di Suárez quella su cui si affiderà la situazione per eseguire un processo di democratizzazione in grado di essere pilotato dallo stato e la struttura proveniente completamente dalle file della dittatura. L'opposizione democratica, potrà impugnare elementi rilevanti e condizionare il processo, ma non la direzione di esso, in un modo equivalente a quello che succederebbe a Barcellona con Socías, colmando il divario.

La scelta di Josep Maria Socías come sindaco di Barcellona fu una scommessa di Rodolfo Martín Villa. Insieme erano concordi sul verticalismo e dopo il fallimento di Viola si richiedeva un sindaco capace di offrire dialogo ed apertura nella città, in modo simile al processo di Transizione che Suárez stava portando a termine dopo lo smacco di Arias Navarro. Per i nuovi timonieri del governo centrale, Barcellona non poteva trasformarsi in un fuoco di conflittualità e le forze democratiche politiche e sociali avevano dimostrato di avere la forza sufficiente per costituirsi come interlocutore necessario ai dirigenti politici dell'amministrazione.

Pare che l'impostazione di Socías fosse quello di un municipio molto limitato nel tempo fino alla realizzazione delle elezioni municipali, tuttavia la ricerca della

miglior posizione elettorale per i dirigenti della futura UCD rese possibile che le comunali si realizzassero dopo due elezioni generali e il referendum sulla Costituzione. La certezza di un governo provvisorio e molto limitato nella durata influirà in modo rilevante nella prassi politica di Socías. Queste determinanti, in aggiunta alla mancanza di legittimità democratica e forzata dall'opposizione democratica in città, capeggiate dall'associazionismo di quartiere - che sin dal primo momento presentarono a Socías un documento simile ad un "programma di governo municipale" – facilitò che, durante i due anni del governo di Socías, il comune concedesse molteplici accordi positivi alle domande popolari sia a livello contemporaneo sia in ottica futura. Sebbene come abbiamo indicato, esistano opere di riferimento che situano questi anni come i migliori dalla prospettiva del movimento di quartiere in relazione alle conquiste e vittorie nelle loro rivendicazioni, i vincoli ci devono spingere a supporre che in molti casi queste conquiste erano frutto di un contesto molto preciso e concreto sia internamente che esternamente in relazione al Municipio e che avrebbe poco senso paragonarlo in modo paritario con la fase democratica posteriore, il cui governo doveva gestire un progetto municipale a lungo termine e fronteggiare un'eredità amministrativa ed economica che sotto diversi punti di vista era un caos completo. Inoltre, come esaminato nello studio, molte di queste richieste che furono accettate, avvennero senza tenere conto di un progetto globale di città, piuttosto con la forza della pressione concreta del quartiere.

Dal nostro punto di vista è difficile supporre che gli anni di Socías rappresentarono miglioramenti e progressi per il movimento di vicinato e per l'estensione della cittadinanza di Barcellona durante la fase democratica. Chiaramente non si possono paragonare le situazioni, così come la profondità dei loro cambiamenti. Socías fu capace di esercitare il ruolo democratizzante funzionale alle nuove correnti della direzione politica del paese e lo fece in modo eccezionale, aprendo il Municipio ai vicini e ai partiti democratici. Inoltre, si circondò di un nucleo forte di delegati di servizio con cui intraprese tutta l'azione politica, prescindendo della maggior parte dei consiglieri franchisti.

Come abbiamo visto, sia Socías sia i delegati più eminenti si situavano ideologicamente nell'orbita del PSC e collaboravano attivamente con i socialisti durante questi mesi di fase predemocratica. Tant'è vero che, molti di loro proseguirono come delegati nel primo governo democratico. Il sindaco Socías

riorganizzò le delegazioni di servizio l'8 gennaio del 1977, organizzandolo in sette delegazioni, al contempo sospese i suoi precedenti responsabili e ai luogotenenti del sindaco della fase Viola. La squadra dei nuovi delegati era formata da tecnici e specialisti con un'ampia formazione e conoscenza dell'amministrazione, ma al tempo stesso, la maggior parte erano relativamente giovani.

Il governo di Socías altresì iniziò un Piano d'Azione urgente, con l'appoggio economico del governo centrale e centrato sull'intervento delle zone più depresse della città, principalmente sulla base dell'impulso di nuovi impianti pubblici come per esempio con l'edificazione di scuole, istituti di insegnamento, impianti sportivi o ristrutturazioni e risanamenti. Con questi interventi non solo si affermava di estendere i servizi al di là delle baraccopoli centrali, ma anche di migliorare le zone storiche e del centro storico che soffrivano un forte degradamento sociale ed urbanistico. Questi progetti iniziarono simultaneamente ad un forte acquisto di terreni da parte dell'assessore all'urbanistica Joan Antoni Solans.

Nella figura di Solans identifichiamo l'assessore del governo municipale che rivestì il ruolo più importante durante questi anni. Solans, per mano del PGM, dell'appoggio di Socías e di una volontà trasformatrice della realtà urbanistica di Barcellona, realizzò molteplici acquisti di terreni pubblici che sarebbero stati utilizzati dopo per la trasformazione della città. Dall'undici gennaio del 1977 fino al mese di marzo del 1979 si svolsero decine di interventi che comportarono l'acquisto di un totale di 2.813.049,23 m², con un costo superiore ai 4.000 milioni di pesetas.

Il contesto di incertezza che attorniava l'uscita politica della Transizione e di una fase economica non eccessivamente favorevole all'investimento privato nell'edilizia, fu sfruttato da Solans che, insieme alla spinta legale che gli assicurava il PGM, fu capace di riempire le prenotazioni di suolo pubblico per la città, prenotazioni che sarebbero state utilizzate in futuro per cambiare la realtà di Barcellona e in parecchie occasioni ad un prezzo più che ragionevole per il Municipio.

In un altro campo in questi anni un aspetto molto significativo della nuova relazione di apertura e collaborazione tra il Municipio predemocratico di Socías e l'opposizione democratica fu la redazione del libro sul Municipio di Barcellona,

anche conosciuto come “Libro bianco” o “Libro del buon governo” del Municipio. A seguito dell’esperienza dell’opposizione democratica dei partiti e dei risultati elettorali del 15 giugno 1977, si creò la Commissione Municipale dei Partiti politici (CMPP) che aveva vari orientamenti di lavoro come la revisione del censo considerato che c’erano molti cittadini, soprattutto nei quartieri poveri a non essere registrati, l’informazione sulla politica urbanistica e il dibattito su una futura legge elettorale municipale. Oltre a ciò, si realizzarono lavori per conoscere in modo quanto più indicativo possibile la realtà interna del Municipio nelle sue diverse aree sulla base di diverse commissioni miste tra partiti e Municipio. Sulla base di questi lavori delle commissioni si poté verificare, in prima persona, l’eredità negativa del franchismo municipale, la bassa qualità di vita e la mancanza più elementare di servizi, zone verdi e di una buona organizzazione interna dell’amministrazione pubblica. Nonostante i passi concreti per superare queste realtà furono pochi e molto timidi, senza dubbio rappresentavano un cambiamento radicale nel comportamento del Municipio in rapporto alla popolazione e all’opposizione democratica.

Per concludere, di fronte al fatto che le elezioni municipali non furono indette, Socías inviò una proposta politica ai partiti che si focalizzava nella realizzazione di controlli interni e studi, ma soprattutto in programmi puntuali di intervento che si trattavano di interventi urbanistici per le zone più bisognose, che però richiedevano una corresponsabilità politica da parte degli stessi partiti. Questa possibilità divise i componenti del CMPP, il PSUC e CDC che rifiutarono la proposta per quanto riguardava la corresponsabilizzazione con il governo municipale. L’accettazione di una possibilità di collaborazione fu rappresentata principalmente dal PSC-Congrés e dal PSC-Reagrupament, ma alla fine non si arrivò ad un accordo ed entro la fine di aprile 1978 si sciolse la CMPP. Alla fine di questo stesso anno, si iniziò a speculare con le dimissioni di Socías che infine sarebbero state reali, e il tenente del sindaco Font Altaba occupò la sua posizione, ed avrebbe dedicato le poche settimane in carico per aiutare nella preparazione delle elezioni municipali. Tutto indica che Socías non rimase in testa al fronte del Municipio fino all’indizione delle elezioni di aprile del 1979 con l’intenzione di partecipare nelle liste elettorali del PSC, ma questo fatto non poté realizzarsi, probabilmente per la mancanza di interesse dei socialisti nel collocare nelle loro liste un sindaco che aveva realizzato sì un’opera positiva

nella democratizzazione dell'istituzione ma che in fin dei conti proveniva da una lunga traiettoria negli incarichi dirigenziali della dittatura.

La potenza del movimento di quartiere non solo sarà capace di fare tremare le fondamenta del potere franchista municipale di Barcellona, ma al contrario costituirà un movimento sufficientemente egemonico nella società civile da influire notevolmente nei programmi dei partiti politici progressisti e da inserire le loro principali rivendicazioni -come la partecipazione popolare, la decentralizzazione, un urbanismo più giusto ed equilibrato e la creazione ed estensione dei servizi pubblici- tra alcuni dei principali cavalli di battaglia del nuovo governo democratico. L'impulso di questa lotta -creata per la gran parte dall'associazionismo di quartiere, ma dove avevano anche un ruolo diversi movimenti sociali progressisti- avrebbe segnato le proposte municipaliste con un carattere di rottura con il passato e trasformatore della realtà, per mano soprattutto di socialisti e comunisti, forze che avevano una stretta correlazione di militanti e simpatizzanti nelle AA.VV.

Le prime elezioni municipali dopo il franchismo furono precedute dalle elezioni generali del 1979. Cosciente della forza della sinistra nella città, l'UCD ritardò di alcuni anni le elezioni municipali e le situò prossime alle generali, dove la forza centrista era ancora la forza più votata. Nonostante questo, l'egemonia del catalanismo e degli approcci progressisti, forgiati nel corso degli anni dai partiti della sinistra – specialmente il PSUC – e dai movimenti sociali, confermò nelle elezioni del municipio di Barcellona una maggioranza chiaramente di rottura col passato, con i quartieri popolari molto mobilitati elettoralmente verso socialisti e comunisti, nonostante le elezioni municipali dell'aprile 1979 subirono un'astensione sensibilmente più alta che in quelle generali di marzo. La campagna elettorale fu in gran parte focalizzata sulla volontà di cambiamento rispetto alla fase precedente e sui possibili patti elettorali per formare maggioranze stabili. I principali partiti avevano nei loro programmi proposte di democratizzazione dell'istituzione, così come della decentralizzazione verso i distretti del potere municipale, il miglioramento delle finanze ed una politica di investimento in impianti pubblici. Neanche l'UCD si dichiarava in qualche modo erede della politica dei governi municipali di Barcellona negli ultimi anni. I centristi furono identificati dai propri avversari come il partito che rappresentava la continuità e rimasero isolati nella campagna dinanzi la volontà di

maggioranza della popolazione nella rottura col passato – nonostante Xavier Millet, papabile nella carica del CiU, non chiuse i cancelli per arrivare ad un possibile accordo con il partito di Suárez – e nonostante le reticenze del CiU ad aggiungere il PSUC in un accordo di governo con socialisti e repubblicani, i grandi risultati dei comunisti, situandosi come seconda forza, bloccarono qualsiasi intenzione verso questa direzione.

Da parte del PSC, si configurò una lista dove spiccava un profilo tecnico e dirigente con studi superiori, professionisti liberali, ma anche quadri di movimenti sociali. Un terzo dei 16 consiglieri eletti erano nati fuori dalla Catalogna. L'età media dei consiglieri eletti era tra i 40 anni e vennero elette due donne. Dal lato dei comunisti c'erano anche, tra i primi posti della lista, profili tecnici di notevole prestigio insieme a dirigenti sindacali e di movimenti sociali. L'età media era più bassa con 36 anni, i primi due nomi della lista nati fuori dalla Catalogna e venne eletta una donna al totale dei 9 nomi eletti come consiglieri della lista del PSUC.

Sia il PSC che il PSUC avevano nelle Circoscrizioni 10^a e 9^a le loro principali riserve di voti mentre nelle Circoscrizioni 3^a e 11^a raccoglievano i loro peggiori risultati. Succedeva esattamente il contrario con l'appoggio elettorale delle liste del CiU e UCD. Allo stesso modo, da parte del CiU, furono selezionati otto consiglieri, tutti uomini nati in Catalogna, con l'età media più alta situata tra i 47 anni e con una maggioranza di imprenditori, dirigenti e liberi professionisti. L'UCD aveva una lista con profili simili, da dove vennero eletti anche otto dirigenti uomini, nati in Catalogna dove abbondavano imprenditori, dirigenti e liberi professionisti, con un'età media di 45 anni e tutti nati in Catalogna tranne uno. L'ERC ebbe soltanto due consiglieri, con elevata formazione, associati all'università e al mondo economico, due uomini nati in Catalogna e con un'età media di 38 anni. Nel caso dell'ERC, le loro principali riserve di voti si trovavano nelle Circoscrizioni 5^a e 7^a con i loro spazi più deboli nelle Circoscrizioni 3^a e 9^a. I risultati elettorali posero il PSC come un chiaro vincitore, ma con la necessità di patteggiare per formare un governo a maggioranza assoluta. Da un lato, il PSUC scommetteva principalmente un patto con i socialisti, ma apriva le porte all'espansione del patto con CiU ed ERC. In parallelo questi due partiti erano contrari a concordare con i comunisti. Il PSC è stato il principale partito e ponte tra di loro, raggiungendo accordi bilaterali. Nel CDC c'erano settori come quello

guidato da Macià Alavedra e Trias Fargas che scommettevano sul non appoggiare in nessun caso un governo della PSC – PSUC. Di fronte a loro c'era la proposta rappresentata da un altro settore del partito, guidato da Miquel Roca che sosteneva un accordo PSC – CiU per cercare di bloccare la formazione di un governo in cui i socialisti dovevano fare affidamento esclusivamente sul PSUC.

Alla fine, fu imposto ai nazionalisti -e attraverso l'intervento di Jordi Pujol- una linea intermedia, dove si negoziava solo con il PSC, ma non venne posto il veto ai socialisti nel raggiungere accordi con i comunisti. Inoltre, a Barcellona era stato siglato un accordo governativo per un periodo di sei mesi che avrebbe concluso -almeno teoricamente- e avrebbe posto la CiU in opposizione. I risultati elettorali mostravano chiaramente che c'era un enorme supporto per rompere con il passato dalle coordinate catalane e della sinistra. Il "Pacte de progrés" concordato con le quattro forze, era basato su una "lettura democratica e progressista" della realtà legislativa municipale, sul raggiungimento delle competenze municipali, sulla catalizzazione e il decentramento della vita municipale e l'aggiunta di adesioni al Governo provvisorio e le procedure per l'ottenimento dello statuto della Catalogna.

In questo accordo, l'ERC svolgeva un ruolo totalmente testimoniale, con poca incidenza, mentre la CiU affermava che la sua partecipazione al governo sarebbe stata mantenuta solo per un periodo di sei mesi. Infine, Narcís Serra fu eletto sindaco con l'appoggio di tutti i consiglieri eccetto i centristi. I tre incarichi di municipio furono divisi tra i tre principali partiti governativi. Pasqual Maragall in qualità di Vicesindaco dell'Organizzazione e della Riforma Amministrativa, Josep Miquel Abad come Vicesindaco della Pianificazione e Programmazione e Josep Maria Cullell come Vicesindaco del Tesoro e dei bilanci.

Nonostante fosse stato eliminato l'ordine numerico delle proprietà municipali, Maragall agì di fatto come primo Vicesindaco, certificando l'egemonia socialista contro il resto dei soci. Inoltre, iniziò la riorganizzazione delle aree governative. Delle quattordici aree di governo, otto erano guidate dai socialisti, tre dai comunisti, due dalle convergenze e solo una dall'ERC. In relazione alla Commissione municipale permanente – organo che aveva cambiato nome – contava cinque rappresentanti del PSC, tre del PSUC, tre del CiU e tre del CC – UCD. Da questa distribuzione delle partecipazioni di sindaci e aree

governative, potremmo riassumere che la Convergència accettò i principali meccanismi riguardanti la questione económica -sebbene il sindaco Serra svolgerebbe un ruolo chiave-, il PSUC quelli relativi alla questione urbana e i socialisti accettarono la direzione del decentramento, della riforma amministrativa e dei servizi pubblici.

In ogni caso, bisogna tener presente che nelle aree c'era una distribuzione di posizioni nelle direzioni in cui c'era un'importante pluralità tra i partiti al potere. Allo stesso modo, non c'è dubbio che le responsabilità e le direttive dei socialisti in questo governo erano maggiori della somma del resto dei partiti del Pacte de Progrés, sebbene tutti insieme aggiungessero più voti e più consiglieri. L'altro importante elemento del potere e dell'esecuzione, come i delegati del servizio, era anche dominato per la maggior parte da delegati molto vicini a tesi socialiste come Graziela la Costa, Joan Antoni Solans o Joan Angelet che avevano già esperienza sotto il governo di Socías.

Le linee principali dei sindaci e delle aree governative furono presentate e approvate durante la sessione del Consiglio plenario del 15 maggio e con sfumature fornite da ciascun partito, rispondendo ai punti principali del "Pacte de progrés" e dotandolo di contenuto e profondità. Se fu così rapido concordare un programma governativo, questo avvenne perché c'era un accordo globale molto importante per iniziare a cambiare la realtà del Consiglio comunale e perché c'era un accordo sui principi del catalanismo e del progressismo. Forse da parte del CiU, la sua intenzione di permanere solo sei mesi facilitò l'assunzione di un programma più inclinato a sinistra di quanto la maggioranza della coalizione nazionalista avrebbe preferito, ma i fatti, con l'estensione dell'accordo fino alla fine del 1981, non sembrano indicare che si fosse generata una contraddizione antagonistica tra la linea generale dell'ufficio del sindaco e le proposte convergenti.

Fu lasciato che questo nuovo governo realizzasse politiche progressiste in un contesto di crisi economica con un modello keynesiano e con l'eredità di uno stato centralista che aveva praticamente abbandonato i comuni, mentre d'altra parte i movimenti sociali premevano per approfondire le misure più sociali e decentrate.

Il primo aspetto essenziale del governo democratico lo abbiamo collocato nell'economia. La situazione economica del Municipio di Barcellona si era

aggravata a causa dei ritardi elettorali arbitrari applicati dall'UCD in funzione dei suoi interessi elettorali. La realtà negativa dei bilanci si aggraverà con la combinazione della crisi economica, l'aumento dell'inflazione, la contrazione delle migrazioni nei confronti della città e i successivi governi municipali incapaci di agire fermamente. Dinanzi le esigenze dei lavoratori, i dirigenti municipali concederanno – in molti casi – aumenti di stipendi che provocheranno uno squilibrio nei bilanci, come nei trasporti pubblici. La risposta del governo franchista non fu una severa politica di contenimento delle spese, piuttosto venne offerto al Municipio di Barcellona il budget di liquidazione di debiti che significava dunque ipotecare il futuro economico del municipio per decenni.

Gli aspetti economici furono diretti da Narcis Serra come sindaco e con una grande presenza del CiU nell'Area Finanze, specialmente con il Vicesindaco Josep Maria Cullell ed il delegato dei servizi che restava dalla fase Socías come Joan Angelet; più vicino alle tesi socialdemocratiche.

Velocemente i nuovi responsabili videro che una gran parte della soluzione ai problemi passava dall'intervento diretto e incisivo dello Stato. A questo punto è notevole il ruolo agglutinante e catalizzatore del Municipio di Barcellona dinanzi alle principali città di Spagna nel richiedere un intervento economico forte al governo centrale dell'UCD. Senza ombra di dubbio, era presente la coscienza nei municipi che la propria sopravvivenza economica e la propria viabilità affrontava una partecipazione attiva nel suo finanziamento da parte dello Stato. A livello interno si realizzarono una serie di interventi per mettere ordine alle proprietà municipali e modernizzarle. C'era una mancanza di autonomia finanziaria, un'insufficienza e inadeguatezza della maggior parte delle sue figure tributarie, eredità del franchismo municipale, totalmente sottomesso alla logica di un modello centralizzato e centralista. Il nuovo team democratico considerava anche l'esistenza di un eccessivo numero di concetti e figure fiscali locali e generali a basso rendimento che bisognava trasformare e che effettivamente trasformò progressivamente.

Ma il Municipio non guardò solo allo Stato e alla sua realtà interna, fu anche pioniere nel finanziamento internazionale, chiedendo un credito superiore agli 80 milioni di dollari ad un gruppo di istituti bancari e che risultò un successo.

Analogamente, l'azione decisa dai nuovi dirigenti politici causò che le imprese pubbliche in perdita passassero in poco tempo a pareggiare i conti ed in molti casi ad avere un attivo. In conclusione, i bilanci del primo mandato democratico rappresentarono uno sforzo nel contenimento delle spese mentre aumentavano le entrate – talvolta attraverso aumenti di imposte e del prezzo dei biglietti di trasporti o musei etc. – con un'intensa attività di raddrizzamento e ammodernamento dei modelli di lavoro e delle sue strutture. Con la vittoria del PSOE a fine 1982, la partecipazione dello Stato attraverso i Fondi di cooperazione, rappresentò un immenso aiuto per raggiungere il risanamento del bilancio.

Il nuovo governo democratico inserì come obiettivo essenziale la democratizzazione delle relazioni lavorative del Municipio e della sua “sala motori” burocratica. Questo progetto di trasformazione venne diretto da Pasqual Maragall, conoscitore interno dell'istituzione in quanto membro e dipendente nonché come precedente dirigente sindacale negli anni di forti mobilitazioni dei lavoratori del Municipio nella fase finale del franchismo. Nella fase di Socías si intrapresero le prime elezioni sindacali con pluralità di sindacati, dove il sindacato STAC ottenne una grande vittoria mentre il Municipio era diretto da responsabili politici non eletti democraticamente.

La rappresentazione e partecipazione dei lavoratori municipali nel Municipio di Barcellona fu l'obiettivo più rilevante nel processo di democratizzazione prefissato dalla Riforma amministrativa. Per questo, si negoziò con i sindacati un nuovo modello di elezione di rappresentanti, proponendo la revisione del formato per la sua selezione, passando dall'elezione per categoria lavorativa ad una per luoghi di lavoro, realtà che avvantaggiava principalmente al CC.OO., che deteneva una maggior presenza negli impieghi che richiedevano meno qualifiche. Inoltre, si arrivò ad accordi sulla struttura della campagna elettorale e nella votazione, realizzata prima di terminare il 1979. La maggioranza dei sindacati arrivarono ad un accordo con il comune e le elezioni che beneficiarono di un'alta partecipazione, diedero come risultato la vittoria dei diversi sindacati indipendenti e settoriali del Comune così come delle Commissioni Operaie, che aveva occupato gran parte dello spazio rappresentato anteriormente da STAC. Mentre nelle autofficine, ospedali e pulizia, il CC.OO. otteneva risultati molto buoni, nei dipartimenti burocratici, o

nei collettivi dei vigili urbani, erano i sindacati indipendenti e aziendali quelli che ottenevano un'evidente maggioranza.

La Riforma comportò anche l'applicazione di una serie di misure globali di carattere interno. La disorganizzazione e il discredito della macchina municipale esigevano da parte dei nuovi sovrani un'azione decisa e non puntuale se volevano costruire una "sala motori" moderna, efficiente, democratica e lavorativamente più giusta. La Riforma amministrativa si concentrò nel "rimettere in moto le persone e i ruoli" in una prima fase, per poter successivamente migliorare considerevolmente i sistemi di informazione e gestione generale.

Nella fase *Socías*, il sindaco cercò di compensare la mancanza di legittimità di appartenenza con una legittimità di esercizio, sia per gli stessi dipendenti che per i residenti. Questa realtà implicava enfatizzare un modello di concessioni da parte del Comune in relazione al potere delle pressioni ricevute e non rispetto alla possibile praticabilità delle richieste, ipotecendo in molti per il futuro della seguente fase dei governi democratici. Inoltre, la potente mobilità popolare si produceva nell'ambiente di incertezza del processo di Transizione, dove il mantenimento della pace sociale a Barcellona era un obiettivo desiderato proprio dai piloti della stessa Transizione.

La percezione degli stessi dipendenti rispetto al loro lavoro, così come la percezione che la popolazione aveva dello stesso era negativa e screditata. Nella Riforma si intrapresero una serie di cambiamenti che avrebbero aiutato a modificare sostanzialmente questa sensazione, dignificando la funzione pubblica mentre migliorava la capacità operativa della macchina istituzionale.

Misure come le elezioni sindacali e l'accordo firmato con i rappresentanti eletti, il controllo e il regolamento delle assunzioni di personale, l'unificazione degli orari ed il controllo degli stessi, la riqualificazione del personale, la trasparenza in questioni essenziali come gli stipendi, l'acquisizione reale di dati rispetto al numero di dipendenti e dei loro posti di lavoro, la riduzione delle categorie, le misure di controllo delle spese, così come la semplificazione e lo snellimento del lavoro amministrativo tra le altre misure, significarono che in definitiva la Riforma amministrativa costituisse una rottura col passato e la democratizzazione della vita del Comune.

L'area dell'urbanistica iniziò il cammino democratico con i comunisti Ricard Boix come assessore e J. M. Abad come vicesindaco oltre a tenere J. A. Solans come responsabile dei servizi. La nuova fase avrebbe dovuto essere necessariamente differente dalla precedente in cui Solans era stato il principale protagonista delle politiche del municipio Socías con l'acquisto pubblico del terreno. Le restrizioni economiche e l'ingresso dei nuovi assessori – con un ruolo più protagonista – avrebbe cambiato la capacità operativa dell'Area. Già nei primi giorni della nuova realtà democratica si proposero obiettivi generali per continuare ad attribuire un ruolo importante all'iniziativa pubblica in materia urbanistica, il rimodellamento degli spazi pubblici nei quartieri più degradati e l'intervento nel centro storico per migliorare la sua situazione, così come cercare di combattere la speculazione di terreni e abitazioni vacanti. La disciplina urbanistica e il suo stretto controllo ebbero infine un ruolo reale nella politica del Comune, frutto della necessità di terminare con il mancato controllo anteriore allo sviluppo franchista. Tutto ciò va di pari passo alla volontà di migliorare le risorse di scuole, ospedali, parchi e alloggi popolari. In questa prima fase spicca in modo notevole l'elaborazione del piano di investimenti urbanistici, che godette della partecipazione del movimento comunale con cui i dirigenti politici si riunivano, in molte occasioni quartiere per quartiere, per sapere in prima persona quali erano i problemi concreti e raccogliere le loro richieste per elaborare il suddetto piano per applicarlo a corto e medio raggio.

La realtà dello stato dei bilanci del Comune provocò che la capacità operativa reale in materia urbanistica fosse molto al di sotto delle richieste di quartiere, nonostante condividesse gli obiettivi a grandi linee. Allo stesso modo sorsero problemi nell'amministrazione dell'Area e sia Solans che Boix abbandonarono la stessa a poche settimane dal 1980. A fine 1980, il prestigioso architetto Oriol Bohigas assunse la posizione di responsabile di pianificazione urbana e diede un nuovo impulso all'Area. La sua filosofia gli fece intraprendere molte piccole misure a livello di quartiere che si supponevano miglioramenti concreti e reali per la vita dei vicini e non costituivano grandi spese. Si trattava di definire l'idea di fare la città "a pezzi" con l'obiettivo di "sutararli" per formare una continuità urbana, un senso globale municipale.

La volontà di Bohigas era intraprendere una politica urbanistica che combinasse il risanamento del centro storico, bilanciamento di usi e densità e

allo stesso tempo “monumentalizzare la periferia”, dotandola urbanisticamente di elementi che migliorassero la vita in quei quartieri e li corredassero di aspetti referenziali e identificatori per i vicini. Tutto ciò riesaminando il piano, progetto per progetto, con opere concrete e sempre puntuali ma all’interno di una stessa armonia generale ed un progetto coerente. Le baraccopoli popolari furono le principali beneficiarie di quest’orientamento urbanistico.

Per i quartieri più bisognosi, il Piano Speciale di Riforma Interna (PERI) salì sul palco come un dispositivo utile, che senza grandi aspirazioni avrebbe potuto migliorare sensibilmente in poco tempo, sempre più punti dei quartieri più degradati con necessità da affrontare immediatamente, sia nel centro storico che nelle periferie, spazi che come abbiamo sottolineato, soffrirono molto gli anni di sviluppo, speculazione e corruzione franchista. Questi PERI ebbero la capacità di focalizzare, almeno in parte, molte delle rivendicazioni e richieste popolari, molto concentrate nella creazione di zone verdi ed impianti o nella conservazione di spazi significativi che non erano previsti nel PGM. I cambiamenti interni, inoltre, dotarono l’Area di una migliore organizzazione e gestione che sarebbe stata in grado di lavorare più efficientemente e assumersi più onere di lavoro.

La politica nei servizi sociali del Comune di Barcellona fu diretta principalmente da un gruppo di lavoratrici sociali che avevano accumulato anni di riflessione teorica ed esperienza pratica nelle loro rispettive carriere e che avevano condiviso anni di attivismo nel PSC-R di Pallach.

A livello istituzionale antecedente alla democrazia, non fu prima dell’arrivo di Socías al Municipio e con Graziel-la Costa come responsabile dei servizi che si iniziò a disporre, per i settori più bisognosi, di un esordio di politiche sociali che andassero al di là della mera beneficenza franchista, ma configurato più come risposta urgente dinanzi le necessità urgenti che come conseguenza di un piano o di progetti definiti. Fino a quel momento, l’assistenzialismo e il modello di beneficenza era stato prevalente sotto la dittatura e in nessun momento si proponeva una maggiore partecipazione degli utenti né del complesso della comunità. Con l’arrivo della democrazia, le lavoratrici sociali come Francesca Masgoret o Rosa Domènech tra molte altre, incoraggiarono processi di partecipazione popolare, per migliorare la propria vita dei settori a rischio di esclusione sociale o con più difficoltà. Proprio loro iniziarono a creare strumenti

affinché questi settori decidessero sulle stesse, come sui processi di democratizzazione e della dignità delle proprie vite e servizi ricevuti.

Il nuovo governo municipale avrebbe offerto parte delle sue scarse risorse iniziali per iniziare a dotare l'Area di Servizi Sociali di professionisti e locali per iniziare a sviluppare le sue attività. Non soltanto erano necessari questi cambiamenti, bensì anche trasformare la concezione esistente tra l'amministrazione pubblica e la cittadinanza rispetto a questi servizi. Da parte dei lavoratori del Municipio si era interiorizzato il modello del dipendente allo sportello, come semplice fornitore di servizi. Da parte degli utenti si era consolidata l'idea che erano elementi passivi e riceventi. Per le nuove lavoratrici sociali era necessario inoltre cambiare questa mentalità e sostituirla con una nuova. Il nuovo modello, ispirato sulle esperienze più moderne dei paesi europei o da esempi interessanti come quelli intrapresi ad Israele, si scontravano apertamente contro il vecchio stile franchista e supponevano un cambiamento radicale rispetto a questo, che si trovava per di più in pieno disordine organizzativo, arrivando al punto di non disporre nemmeno di dati basilari sulle proprie azioni ed utenti, utilizzando qualche volta le loro strutture come "magazzini" dove convivevano persona di terza età, malati, tossicomani etc.

I nuovi Centri Municipali di Servizi Sociali (CSS) costituirono le basi per le operazioni principali, a partire delle quali le squadre di lavoro sociale schierarono gran parte delle loro attività in modo decentrato nei quartieri. I CSS multidisciplinari offrivano un'ampia gamma di servizi e progetti alla comunità attivando capacità di partecipazione e decisione. Oltre ad altri spazi, il modello e i loro obiettivi costituirono un'esperienza avanguardista in Spagna che grazie alle vittorie municipali socialiste del 1979 e quelle generali del 1982 facilitarono un'esportazione in tutto lo Stato del modello inizialmente introdotto a Barcellona. Quella conosciuta come Scuola Catalana di Servizi Sociali avrebbe superato le frontiere della città di Barcellona, essendo stata presa come modello da molti altri municipi. L'Area di Servizi Sociali avrebbe costituito un sistema integrato diretto ad ampi collettivi dove la partecipazione comunitaria e l'appoggio all'organizzazione di questi gruppi spiccavano come bandiere di un processo che univa democratizzazione, comunità e diritti.

Il processo di decentramento e partecipazione è stato presentato come uno dei principali fiori all'occhiello del processo di democratizzazione municipale, condiviso almeno in teoria dai principali partiti. Il nucleo più importante di questo progetto era costituito dai centri civici, dai Consigli Comunali di quartiere (CMD) e dal decentramento politico e amministrativo dei quartieri.

La gestione del processo di decentramento politico e amministrativo fu affidata alla squadra dell'economista Joaquim Clusa e al geografo Lluís Casassas, ma ebbe la costante e attiva partecipazione delle associazioni di quartiere. A questo punto vi fu un grande consenso sul fatto che il modello migliore era una divisione in nove o dieci distretti - chiudendo definitivamente i dodici distretti imposti nel 1949 - modello che si sarebbe chiuso nei primi mesi del 1984 per mano di Jordi Borja, ma la teorizzazione e l'analisi di quel progetto erano state fatte nel primo mandato.

Per quanto riguarda i centri civici e il CMD, ci sarebbero state più differenze e conflitti e non solo tra i partiti, ma tra il governo e le associazioni di quartiere. C'era una base condivisa da entrambe le parti che cercava di dare più potere ai quartieri per avvicinare il processo decisionale ai cittadini, però sia nella forma che nel profondo di questo processo si misero in discussione importanti differenze tra le parti. In relazione ai CMD, l'AA.VV. rischiavano perché il regolamento di partecipazione garantisse una notevole capacità di influenza sugli enti locali, principalmente le stesse associazioni di quartiere. Da parte del governo reagì limitando quell'influenza da un lato e incanalando i processi di partecipazione attraverso gli organi amministrativi costituiti per esso, sebbene anche attraverso referendum comunali. Il leader socialista - l'ex leader del quartiere - Jordi Vallverdú difese un modello di CMD formato da rappresentanti nominati dai partiti in base ai loro risultati e che potrebbero potuto formare comitati settoriali per affrontare diversi aspetti della vita dei quartieri. Sono state anche proposte nuove modalità di informazione e partecipazione al vicinato.

Per il FAVB, la questione della partecipazione dei cittadini era l'elemento principale delle sue proposte politiche. Prima delle elezioni municipali aveva pubblicato il suo memorandum-manifesto in cui puntava su un Consiglio Comunale autonomo, decentralizzato, non presidenziale e trasparente. In questo documento, pur riconoscendo le straordinarie difficoltà che questi cambiamenti avrebbero portato nel breve e medio termine, a causa della

prevalente eredità franchista, si insistette affinché questi obiettivi fossero raggiunti rapidamente.

Questa serie di contraddizioni si scontrarono con il modello sostenuto dal Consiglio Comunale e finalmente approvato nel dicembre 1979. Il FAVB sosteneva che i membri del CMD fossero eletti a suffragio universale e non mediante la designazione dei partiti votati, così come l'intervento delle associazioni ed entità nelle plenarie municipali e nelle plenarie distrettuali.

Inoltre, tra gli altri elementi sosteneva il regolamento sul diritto di consultazione o referendum con carattere vincolante. In breve, puntava su un modello in cui i cittadini avrebbero avuto molta influenza nel quotidiano della realtà istituzionale municipale. Lo stesso Vallverdú rimproverava al FAVB che con queste richieste sembrava che intendessero costituire un "terzo corporativo" nei CMD.

Le impostazioni del governo, che avrebbero finito per imporsi, si collocavano su un modello che dava priorità ai canali istituzionali, anche se questi erano permeabili alla partecipazione dei cittadini in molti modi, si aprivano vie indirette per la partecipazione cittadina, ma con la preponderanza dei partiti politici.

Nel caso dei centri civici la storia si ripeté. Dopo una certa ambiguità iniziale riguardo al nome stesso - centri civici, atenei ecc. - il FAVB finì per identificare il nome dei centri civici come spazi gerarchici e diretti dalle autorità municipali e dagli atenei come spazi autogestiti dalle entità sociali. Il governo municipale riuscì anche a consolidare il suo modello di centri civici che si caratterizzava dall'offerta di uno spazio per l'organizzazione cittadina e lo sviluppo di molteplici attività basate sulle richieste di quartiere, ma dove i controlli di questi centri erano gerarchizzati e diretti dal Consiglio comunale, contro il modello autogestito e più orizzontale sostenuto dal FAVB.

Sebbene nessuno dei partiti che si presentarono alle elezioni municipali di Barcellona nel 1979, avessero nel loro programma elettorale - e nemmeno nella propria immaginazione - l'intenzione di candidare Barcellona a diventare la sede dei futuri Giochi Olimpici, questo evento sarebbe diventato protagonista prima di completare il primo mandato democratico comunale. La proposta di J.A. Samaranch al sindaco Serra già nello stesso 1979 stava prendendo forma progressivamente. Con l'elezione di Samaranch come presidente del COI a metà anni '80, la proposta sarebbe stata pari al livello delle possibilità reali e dal

comune erano stati fatti ulteriori passi verso la preparazione della proposta di candidatura, resa pubblica nel 1981, prima in una cerimonia sportiva e poi in modo più forte di fronte al re Juan Carlos, approfittando del contesto del giorno delle forze armate tenutosi a Barcellona il 31 maggio.

In questa prima fase, i lavori del Comune in relazione alla candidatura saranno svolti da un piccolo gruppo guidato da Romà Cuyàs, in cui si valuterà la fattibilità e l'opportunità di scommettere sulla candidatura olimpica. La situazione dell'Esposizione Universale di Siviglia del 1992 e la mancanza di sostegno da parte del governo centrale dell'UCD non saranno un ostacolo data la potenza contrattuale dimostrata dal municipio di Barcellona, in grado di ottenere il sostegno del re Jan Carlos per portare avanti il progetto. Anche se sembra che sarà Maragall la figura a cui il JJ.OO sarà connesso. Nel 1992, fu Serra a gettare le basi per questo progetto, non solo a livello interno del governo municipale, ma con la sua capacità di stabilire complicità con i poteri fattuali come l'Esercito e la Corona. I Giochi olimpici furono visti non solo come un'opportunità per trasformare la realtà urbana di Barcellona e per posizionare la città su un grande palcoscenico internazionale, ma si offrì anche ai vicini e vicine della città un obiettivo collettivo ed eccitante che trascendeva le classiche offerte elettorali dirette da uno o l'altro settore dell'elettorato. Il potere di attrazione di questo progetto sovra municipale avrebbe dato potere negli anni '80 ma fu in questo primo mandato che intraprese i primi passi.

Nonostante la buona armonia generale che esisteva tra il PSC e il PSUC durante il primo governo democratico e che di fatto durò per decenni, l'accordo tra le due forze di sinistra non fu esente da momenti di crisi e di scontro, come accadde nelle prime settimane del 1981 con lo sciopero della raccolta rifiuti, dove il sindaco Serra dimostrò avere una posizione risoluta davanti gli scioperanti e dove le tensioni interne del PSUC – che stavano già vivendo un processo di rottura interna – divennero estreme. Nonostante questo, i comunisti catalani ebbero sempre chiaro che il patto con i socialisti fosse strategico e che le contraddizioni di un partito come il PSUC – fortemente inserito nelle istituzioni e anche nella classe lavoratrice – dovevano essere compatibili con la governance. Tanto che, durante la campagna del municipio del 1983, il PSUC cercò di capitalizzare il più possibile la sua gestione nel municipio e il lavoro del governo in generale.

Il crollo del sogno comunista in Spagna per la crisi del 1981 – 1982 e nel caso della Catalogna con l'aggravante della scissione del PCC, oltre all'incredibile ascesa del PSOE nel 1982 nelle elezioni generali del 1982, ridussero fortemente il sostegno popolare al PSUC.

La forza politica che spezzerà il "Pacte de progrès" sarà il CiU. Dopo i suoi piani iniziali di formare un governo per alcuni mesi con socialisti e comunisti, il patto si estese senza grandi differenze o serie crisi tra i soci. La coalizione nazionalista aveva ottenuto nei successivi scontri elettorali un appoggio sempre più alto di voti, mentre nello spazio a sinistra i socialisti stavano guadagnando l'egemonia, nel mondo di centro destra, l'UCD si stava sgretolando.

La prospettiva delle elezioni municipali del 1983 a Barcellona aiutò i settori che proposero la rottura del patto di governo e di inserire il CiU come lista elettorale che riunirà l'intero voto contro il governo dei socialisti e comunisti in chiave nazionale come l'unica forza che non dipendesse teoricamente dalle dinamiche statali. Proprio come il PSC fece un grave errore nel rifiutarsi di entrare nel governo regionale nel 1980 con il CiU che lo portò ad essere in opposizione durante 23 anni, lasciando che Jordi Pujol capitalizzasse tutto il lavoro del governo del periodo di costruzione autonoma del 1980 - 1984, il CiU di Barcellona avrebbe impiegato 33 anni per tornare al governo della capitale della Catalogna pur avendo un importante sostegno elettorale, ma mai abbastanza per battere socialisti e comunisti. I due partiti di sinistra chiusero rapidamente la crisi aperta dall'uscita del CiU e non rappresentò un logorio significativo come venne dimostrato nel maggio 1983.

I datori di lavoro, com'è naturale, non gradirono il governo squilibrato a sinistra e il catalanismo del 1979, anche se rapidamente apprezzarono che questo governo non portò avanti una politica estremista, ben lontana da essa. In effetti, la costante nelle pubblicazioni dei datori di lavoro fu sempre la critica agli aumenti delle tasse e il mantenimento di una struttura di pubblico impiego, che secondo loro era molto più grande di quanto la città avesse davvero bisogno. Sarebbe interessante poter accedere a una maggiore documentazione interna sui contatti e le trattative svolte tra l'ufficio del sindaco e l'ufficio dei datori di lavoro per poter analizzare nel dettaglio le caratteristiche di questa relazione. Nelle aree del governo che non sono state trattate in modo profuso, vediamo come l'orientamento dell'offerta di servizi migliori e più numerosi, dando la

priorità ai settori più poveri e deboli fu la nota dominante. Allo stesso modo, la partecipazione cittadina all'interno di questo orientamento socialdemocratico dominante continuò ad essere promossa.

La crisi interna dell'UCD provocherà un anticipo elettorale in cui l'unica alternativa esistente a livello statale era rappresentata dai socialisti che vinsero in modo schiacciante e assoluto. Le elezioni regionali svolte nei Paesi Baschi, Catalogna e Galizia avevano provocato sconfitte dei socialisti e solo quelle tenutesi nel maggio 1982 in Andalusia avevano dato al PSOE il controllo del primo governo autonomo.

Dopo la grande vittoria del 28 ottobre 1982, il PSOE dovette costruire un "esercito" per occupare le leve del potere dal governo centrale e le loro roccaforti locali saranno conquistate nel 1979 dove sarà la maggior parte dei suoi dirigenti politici Barcellona avrà un ruolo centrale in questo processo, non solo per il suo potere come seconda città della Spagna, ma per il grande capitale politico formato dal governo di Narcis Serra in entrambe le amministrazioni comunali come nel loro buon rapporto costruito e mantenuto con i militari, dove la sfilata del giorno delle Forze Armate di Barcellona del 1981, segnò un traguardo importante e chiave per comprendere il motivo per il quale il Ministero della Difesa, il luogo più sensibile e difficile del futuro governo socialista solo un anno e mezzo dopo il colpo di stato di Tejero – venne occupato da Narcis Serra. Molti quadri del PSC di Barcellona e altri comuni della Catalogna durante quegli anni del decennio degli anni 80 sarebbero stati una parte importante del potere socialista.

Sebbene Pasqual Maragall avesse come prima opzione la gestione della riforma amministrativa del futuro governo socialista, il PSC comprese che non poteva perdere di colpo i suoi due principali leader a Barcellona se voleva assicurare il mantenimento del comune e Maragall doveva sollevare Serra a partire dal dicembre 1982 e puntare a continuare l'eredità del suo predecessore.

Le elezioni municipali tenute sei mesi più tardi avrebbero confermato il successo dell'elezione di Maragall da parte del CPS. Con il vento a favore della vittoria nelle statali, i problemi interni del PSUC e la buona gestione durante il primo mandato, i socialisti raccolsero un grande trionfo, il più grande ottenuto

fino ad allora, ottenendo oltre il 45% dei voti e sfiorando la maggioranza assoluta.

In una campagna molto aspra, il CiU scelse come sindaco l'ex consigliere Ramon Trias Fargas e l'ala destra di Popular Alliance confermò la sua egemonia nello spazio dell'estinta UCD e ancora più a destra. Da parte sua, l'ERC scomparso per quanto riguarda la rappresentanza e il PSUC si mantenne a galla, ma con le forze fortemente diminuite, agendo come poco più che la stampella rossa dei socialisti. La conformazione di due blocchi chiari con forte presenza dell'asse sinistra – destra era benefico sia per i convergenti che per i socialisti in particolare. Già in questa campagna il progetto dei Giochi olimpici cominciò ad occupare sempre più preminenza e il PSC fu in grado di utilizzare questo progetto come una bandiera dei socialisti con la capacità di eccitare e mobilitare i cittadini su un orizzonte comune. Al di là della più che corretta gestione della città e avendo dominato il lavoro del governo generale del 1979 – 1983, la leadership esercitata da Serra e poi Maragall dell'offerta olimpica offriva a gran parte dei cittadini un elemento che superava la gestione concreta e si collocava su un'altra scala con un obiettivo chiaro, con grandi capacità di speranza e con un immenso potenziale.

Analogamente, a livello di influenze straniere e dei modelli da cui trarre ispirazione, è degno di nota il fatto che non solo i comunisti, ma anche i socialisti sentirono un profondo interesse nell'esperienza municipale svolta dal PCI.

I comunisti italiani, specialmente in regioni come l'Emilia-Romagna, svilupparono nel corso dei decenni – dal controllo dei governi municipali – politiche di trasformazione sociale in senso progressista e democratico, ottenendo un grande sostegno tra la classe operaia e i settori popolari. Bologna, la capitale dell'Emilia-Romagna è il simbolo pratico di queste esperienze. Il modello applicato dai comunisti non era esente dal pragmatismo, figlio del contesto della Guerra fredda e del blocco che subivano in relazione all'accesso al potere centrale. Un partito che fu il primo a prendere le distanze con i modelli orientali e fu in grado di aggiungere ai suoi ranghi milioni di affiliati e voti, senza trascurare le profonde riflessioni sulla teoria e sulla pratica comunista.

Le politiche di decentramento e partecipazione nelle città si inquadravano nel suo progetto di democratizzare la vita italiana dai comuni, comprendendo questo fatto come un ulteriore passo in vista della democratizzazione dell'intero Paese e della costruzione del socialismo. Queste politiche attirarono l'attenzione dei politici socialisti come Jordi Vallverdù, capo del decentramento. Le politiche globali rivolte ai giovani hanno anche suscitato un grande interesse nei politici di Barcellona come Enric Truñó, che si ispirarono da un modello pionieristico in Europa come il *Progetto Giovani*. Su una scala diversa, ma con un rapporto diretto, le esperienze urbanistiche italiane contro la speculazione e il semplice beneficio economico a favore della creazione di città più equilibrate, con aree verdi e dotate di un'importante rete di servizi pubblici, servirono anche come musica per i testi scritti da personaggi chiave come Joan Antoni Solans. In breve, riteniamo che globalmente siamo stati in grado di fornire elementi sufficienti per verificare il ruolo chiave nella costruzione democratica che il governo di Barcellona ebbe non solo con la sua città, ma anche a livello nazionale e statale durante i primi anni di governo. Non solo sono state modernizzate le strutture interne, si aumentò l'efficienza della macchina impiegatizia mentre il suo funzionamento fu democratizzato e razionalizzato, ma è anche stato orientato verso un modello progressista di servizio al cittadino, con particolare interesse per i settori più bisognosi, gettando le basi per più aree pubbliche per il loro uso e fruizione, così come più servizi sociali per la loro protezione e avvicinare il processo decisionale a livello distrettuale, tutto senza perdere di vista la capacità di ispirare un'intera città con progetti di portata mondiale come i Giochi Olimpici. Tutto questo processo è stato possibile grazie all'egemonia delle forze progressiste nella società civile di Barcellona. Forgiate nella lotta antifranchista in molteplici espressioni, queste costituivano uno spazio di riferimento e di dialogo con il Comune, in particolare con il movimento di quartiere. Non senza contraddizioni – soprattutto nel “duello della legittimità” tra rappresentanti pubblici dell'elettorato e rappresentanti del movimento di quartiere – la dialettica tra il Consiglio comunale e il movimento di quartiere spiega una grande parte delle politiche democratizzanti della città in quegli anni. La vittoria politica delle forze catalane e progressiste fu tale che il rinnovamento degli attori politici fu incontestabile nei partiti con rappresentanza. Questo terremoto democratico con epicentro a Barcellona ebbe le sue repliche

in molte città spagnole. L'opera del governo non solo fu ampiamente approvata dalla cittadinanza a Barcellona nel 1983, ma parte della sua politica sarebbe servita da esempio al di fuori dei confini della città, raggiungendo il cuore stesso dello Stato, ad esempio nella sua guida delle città nel conflitto sulla sovvenzione delle finanze locali. Per le caratteristiche di un'esperienza comunale e le limitazioni che ciò comporta, potremmo dire che Barcellona è stata in grado di causare "rottture" in minuscolo, nel processo di transizione, curiosamente senza perdere lo stile pragmatico, dove solo gli interessi elettorali – principalmente da parte del CiU – furono le cause principali della rottura del patto tra le 3 grandi forze governative.

I socialisti, con Maragall in testa, capitalizzarono il successo di questo primo mandato, un successo in molte occasioni basato sulla creazione delle basi di politiche future piuttosto che di opere concrete ma che la maggioranza dei cittadini identificò positivamente.

16. Fonts

Arxius i centres de documentació

AHERC-Fundació Josep Irla.

Arxiu CDC – PDEcat (Arxiu provisional)

Arxiu Fiorenzo Alfieri.

Arxiu de Foment (AFTN)

Arxiu Fondazione Gramsci Emilia-Romagna (AFGE-R)

Arxiu Fondazione Gramsci onlus (AFGO)

Arxiu Francesca Masgoret Llardent

Arxiu Històric de CC.OO. de Catalunya (AHCO)

Arxiu Històric del Socialisme Català (AHSC)

Arxiu intermedi-AMCB

Arxiu Joan Angelet Cladellas

Arxiu Lluís Ballbé Mallof

Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona (AMCB)

Arxiu Nacional de Catalunya (ANC)

Centre d'Estudis sobre les Èpoques Franquista i Democràtica (CEFID UAB)

Centre Documentació de la UGT de Catalunya (CD-UGTC)

Pavelló de la República UB (CEHI-CRAI)

Servei de Documentació i Accés al Coneixement de l'Ajuntament de Barcelona (SEDAC)

Premsa generalista

ABC

Avui

Diario de Barcelona

El Correo Catalán

El Noticiero Universal

El País

El Periódico de Catalunya

La Vanguardia

Mundo Diario

Tele/eXprés

Ya

Prensa i publicacions especialitzades

Ace: architecture city environment

Boletín Oficial del Estado (BOE)

Bologna Incontri

Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics,

CARRER

CAU

CEUMT. La revista municipal

Fer ciutat

Horizonte empresarial.

L'Avenç

Nous Horitzons

PAPERS. Revista de sociologia

Papers: Regió Metropolitana de Barcelona

Perspectives territorials

Quaderns de serveis socials

Revista de Catalunya

Revista de Derecho Político

Revista de Treball Social

Rinascita

Rivista trimestrale di architettura

Segle XX. revista catalana d'història

Spagna Contemporanea

17. Bibliografia

AA.DD. *Manual de formació municipal*, CEUMT, Barcelona, 1979.

ABADIA, Sixte. *El moviment veïnal i la promoció de l'esport a la Barcelona de la transició democràtica (1975-1982)*. Generalitat de Catalunya, Textos de cultura i Esport, Barcelona, 2011.

- "Las carreras populares en la Barcelona de la transición política (1975-1982)", a *Revista Internacional de Ciencias del Deporte*, núm. 36, abril de 2014.

ACEBILLO, J. (1999). "El modelo Barcelona desde el punto de vista urbanístico". En: MARAGALL, P. (ed.). *Europa próxima: Europa, regiones y ciudades*, Edicions UPC, Barcelona, 1999.

AGUILAR, Maria J. *Trabajo social: concepto y metodología*. Paraninfo-Consejo General Trabajo Social, Madrid, 2013.

AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Les biblioteques públiques de la ciutat de Barcelona: desembre 1979*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1980.

- *Dossier de la reforma administrativa: Balanç del primer any. Juny 1980*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1980.
- *Guia del pressupost municipal 1982*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1981.
- *Presupuesto de inversiones para 1982 de S.P.M. Transportes de Barcelona, S.A.* Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1981.
- *Memòria d'activitats 1978-1981. Tinència d'Alcaldia de Finances i Serveis generals*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1982.
- *Memòria d'activitats 1981. Macroàrea de Serveis Personals*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona 1982.
- *Constitució del nou consistori eleccions municipals del 8 de maig de 1983: amb parlaments de l'Excm. Sr. Alcalde i dels Caps de Llista dels grups polítics representats*. Servei de Publicacions de l'Ajuntament, Barcelona, 1983.
- *La reforma administrativa a l'ajuntament de Barcelona: principals realitzacions*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1983.
- *Memòria d'activitats 1982. Macroàrea de Serveis Personals*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona 1983.
- *Memòria d'activitats 1982. Subàrea d'Assistència Sanitària*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1983.

- *Tinència d'Alcaldia de Planificació i Ordenació de la Ciutat. Memòria d'activitats 1979-1982.* Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1983.
- *Estructura i funcions dels òrgans de l'Administració Municipal executiva.* Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1983.
- *Memòria d'activitats 1983-1984. Macroàrea de Serveis Personals.* Ajuntament de Barcelona, Barcelona 1986.
- *Atlas Electoral de la ciutat de Barcelona 1977-1989,* Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1990.
- *Canviar l'Administració per transformar la ciutat: el procés de modernització de l'Ajuntament de Barcelona (1979-1995),* Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1995.
- *Barcelona: Gobierno y gestión de la Ciudad. Una experiencia de modernización municipal.* Ediciones Díaz de Santos, Barcelona, 1999.

ALABART, Anna i VICENT, Jesús. “Algunes reflexions sobre l’habitat a Barcelona”, a *Papers: Revista de Sociologia*, núm. 12, (1979), pp. 139-155.

ALABART, Anna (et. al). *La Barcelona dels Barris.* Mediterrània, Federació d'Associacions de veïns de Barcelona, Barcelona, 2008.

ALEMÁN, María del Carmen i GARCÍA, Mercedes. *Fundamentos de Bienestar Social.* Tirant lo Blanch, Valencia, 1999.

ALEMANY, Joan i MESTRE, Jesús. *Els transports a l'àrea de Barcelona: Diligències, tramvies, autobusos i metro.* TMB, Barcelona, 1986.

ALFIERI, Fiorenzo i DELLA CASA, Steve. *La città che non c'era. Un racconto molto personale del processo che ha rilanciato l'immagine e lo sviluppo di Torino.* Audino, Torino, 2012.

ANDRADE, Juan. *El PSOE y el PCE en (la) transición. La evolución ideológica de la izquierda durante el proceso de cambio político.* Siglo XXI, Madrid, 2015.

ANDREU, Marc. *El moviment ciutadà i la transició a Barcelona: la FAVB (1972-1986)* UB, Barcelona, 2014, Barcelona.

- *Barris, veïns i democràcia. Els moviments populars i la reconstrucció de Barcelona (1968-1986),* L'Avenç, Barcelona, 2015.
- “Barcelona, els moviments socials i la transició a la democràcia: hegemonia gramsciana, referent espanyol i ruptura catalana”, a *Segle XX. Revista catalana d'història*, núm. 8, Barcelona, (2015).

ANDRÉS, Laura de. *Barraques. La lluita dels invisibles*. Ara llibres, Barcelona, 2011.

ANGELET, Joan. “La Ineficacia de la administración española y la reforma de las haciendas locales”. *CEUMT, La revista municipal*, núm. 49, Barcelona, abril de 1982.

- *Temas de economía territorial y urbana*. Saga, Barcelona, 2014.

ÀREA DE SANITAT. *Política de salut de l'Ajuntament de Barcelona*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1979.

ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Primer any d'ajuntaments democràtics. Memòria-informe de maig 1979 a abril 1980. Programa 1980*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1980.

- *Memòria 1980*. Ajuntament de Barcelona. Barcelona, 1980.

ÀREA d'URBANISME. *Plans i projectes per a Barcelona 1981-1982*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1983.

ARTEAGA, Isabel. *Construir ciudad en territorios urbanizados: transformaciones en la primera periferia*, UPC, Barcelona, 2010. Tesi de doctorat inèdita.

BALFOUR, Sebastián. *La dictadura, los trabajadores y la ciudad*, Edicions Alfons el Magnànim, València, 1994.

BARBERO, Manuel. “Els serveis socials en vint anys d'ajuntaments democràtics a Catalunya”, a *Quaderns de serveis socials*, núm. 15, Barcelona, (1999), pp. 44-53.

BATISTA, Antoni i PLAYÀ, Josep. *La gran conspiració: Crònica de l'Assemblea de Catalunya*. Empúries, Barcelona, 1991.

BENACH, Joan-Anton. “1979, uns programes necessàriament transitius”, a *L'Avenç*, núm. 236, Barcelona, (maig 1999), pp. 66-72.

BOHIGAS, Oriol i TUSQUETS, Òscar. *Diàlegs a Barcelona*. Laia, Barcelona, 1986.

BONAL, Raimon i COSTA, Joan. *Sòl urbà i classes socials: materials per una política municipal*, Blume, Barcelona, 1978.

BONET, Jordi. “El territorio como espacio de radicalización democrática. Una aproximación crítica a los procesos de participación ciudadana en las políticas urbanas de Madrid y Barcelona”, a *Athenea Digital*, núm. 12 (1), UAB, (març 2012), pp. 15-28.

BLAKELEY, Georgina. "Local governance and local democracy: the Barcelona model", a *Local Government Studies*, núm. 31 (2), Birmingham, (2005), pp. 149-165.

BORJA, Jordi, BOIX, Ricard, TARRAGÓ, Marçal. *Por una Política Municipal Democrática*, Avance, Barcelona, 1977.

BORJA, Jordi (coord.). *Manual de gestión municipal democrática*. Instituto de estudios de Administración local, Madrid, 1987.

- BORJA, Jordi. *Luces y sombras del urbanismo de Barcelona*, UOC, Barcelona, 2010.

BOTELLA, Joan. "Las primeras elecciones municipales democráticas: instituciones, territorios y partidos" a ARACIL, Rafael; SEGURA, Antoni, i MAYAYO, Andreu (eds.). *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya a La reforma de l'exèrcit i de l'administració local* (vol. III), Edicions UB, Barcelona, 2000.

BUSQUETS, Joan. Barcelona. *La construcción urbanística de una ciudad compacta*, Ediciones del Serbal, Barcelona, 2004.

CAMPOS VENUTI, Giuseppe. *Un bolognese con accento trasteverino. Autobiografia di un urbanista*. Pendragon, Roma, 2011.

CAPEL, Horacio. *Capitalismo y morfología urbana en España*. Los libros de la frontera, Barcelona, 1983.

- *El modelo Barcelona: un examen critico*. El Serbal, Barcelona, 2005.

CAPMANY, Maria Aurèlia i MARAGALL, Pasqual. *Caminant junts per la ciutat*, núm. 1 de la serie *Diàlegs a Barcelona*, transcrita per Xavier Febrés. Laia, Barcelona, 1983.

CARRERAS, Albert i TAFUNELL, Xavier. *Historia económica de la España contemporánea (1789-2009)*, Crítica, Barcelona, 2014.

CASADO, Demetrio i GUILLÉN, Encarna. *Introducción a los servicios sociales*. ACEBO, Madrid, 1987.

CASASSAS, Lluís i CLUSA, Joaquim. *La organización territorial y administrativa de Barcelona. Funciones y ámbitos de descentralización: Los nuevos distritos*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1981.

- *L'organització territorial i administrativa de Barcelona: Funcions i àmbits de descentralització: Els nous districtes. Resultats de la presentació pública i dictamen final*. Casassas, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1982.

CASTELLS, Manuel. *La ciudad y las masas: sociología de los movimientos sociales urbanos*. Alianza, Madrid, 1986.

CASTIELLA, Txema i CAPSADA, Jaume (coords.). *Barcelona: 20 anys de serveis personals 1979-1999*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1999.

CAYETANO, José M. "El 29 Congreso del PSOE", a *Revista de Derecho Político*, núm. 13, Madrid, (1982), pp. 221-226.

COLL, Joan I. "La ciutat nova. L'acció pública en el creixement urbà a Catalunya. La creació de teixit urbà per part de l'Institut Català del Sòl", a *Perspectives territorials*, núm. 4, (Hivern 2003), pp. 49-59.

COMISSIÓ MUNICIPAL DE PARTITS POLÍTICS DE BARCELONA. *El llibre sobre l'Ajuntament de Barcelona*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1978.

COSSUTTA, Armando; STEFFANINI, Marcello i ZANGHERI, Renato. *Decentramento e partecipazione*, Editori Riuniti, Roma, 1977.

CULLA, Joan B. "L'evolució de l'espai centrista a Catalunya (1976-1982)". UAB, Institut de Ciències Polítiques i Socials, Barcelona, 1989.

CUYÀS, Romà. *Projecte Jocs Olímpics Barcelona 1992. Primeres aproximacions*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1982.

DAMIANO, Gianfranco. *Progetti giovani: Enti local e nuove generazione: Le politiche culturali degli enti local in direzione dei giovani in Italia negli anni 1975-1982*. Franco Angeli. Milano, 1984.

D'ATTORRE, Pier P. *Comunisti in Emilia-Romagna. Documenti e materiali*. Istituto Gramsci - Sezione dell'Emilia Romagna. Partito Comunista Italiano - Comitato Regionale Emilia-Romagna, 1981.

DOMÈNECH, Rosa. *Panorámica de los servicios sociales y del Trabajo Social 1939-1988. Documentos de Servicios Sociales*. Institut de Treball Social i Serveis Socials (INTRESS), Barcelona. 1989.

- *Vivències sociopolítiques i treball social: "El meu granet de sorra"*. Impuls a l'Acció Social, Barcelona, 2012.

DONATO, Emili. "La Barcellona di Solans. La politica degli interventi del comune di Barcellona" *Lotus International. Rivista trimestrale di architettura*, núm. 23, Milano, (1979), pp. 96-98.

ESTEBAN, Juli. "Els 20 anys del Pla General Metropolità: les distintes escales i formes de desplegament del Pla", a *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 28, (novembre, 1997), pp. 69-83.

- *El projecte urbanístic. Valorar la perifèria i recuperar el centre*. Edicions UB, Barcelona, 1999.

FABRE, Jaume i HUERTAS, Josep M. *Barcelona, la construcció d'una ciutat, 1888-1988*, Publicacions de Barcelona, Barcelona, 1988.

FERRER, Amador. "El Pla General Metropolità de Barcelona: La versió de 1976", a *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 28, (novembre, 1997), pp. 43-54.

- "Vivienda y vivienda social en el área metropolitana de Barcelona. Una visión retrospectiva", p. 537, a IX Setmana d'Estudis Urbans. Ciudades y creativities, Lleida, 15-17 (setembre, 2010).

FERRER, Amador i NEL·LO, Oriol. "Barcelona: la transformació d'una ciutat industrial", a *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 3, Barcelona, (1991), pp. 9-30.

GABINET TÈCNIC DE PROGRAMACIÓ. *Reglament dels Consells Municipals de Districte*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1980.

- *Reglamento de los Consejos Municipales de Distrito. Con aprobación del 21 de diciembre de 1979*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1981.
- *La renda de Barcelona 1979-1987: de la crisi a l'expansió*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1994.

GIMÉNEZ, Mario; MARAGALL, Pasqual i OBIOLS, Margarida. *Nosotros, los funcionarios. La lucha de los trabajadores del Ayuntamiento de Barcelona*, Cuadernos Primero de Mayo (3), Laia, Barcelona, 1976.

GOMIS, Josep. "Les diputacions en el canvi democràtic municipal" a ARACIL, Rafael; SEGURA, Antoni, i MAYAYO, Andreu (eds.). *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya a La reforma de l'exèrcit i de l'administració local* (vol. III), Edicions UB, Barcelona, 2000.

HALLIDAY, Fred. *The Making of the Second Cold War*, Verso, Londres, 1983.

HERCE, Manuel. *El negocio del territorio. Evolución y perspectivas de la ciudad moderna*, Alianza Editorial, Madrid, 2013.

HOBBSAWM, Eric. *Historia del Siglo XX*, Crítica, Barcelona, 2011.

HUERTAS, Josep M. Entrevista a Josep Maria Socías Humbert a *La Veu del Carrer*, núm. 31-32, (abril-maig 1995), pp. 14-15.

- "El moviment ciutadà a Barcelona i l'aparició del Pla General Metropolità". a *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 28, (novembre, 1997), pp. 63-68.

MARAGALL, Pasqual. *La reforma de l'administració pública. Condió de la democràcia*. Conferencias. Circulo economia, Barcelona, 1980.

- *Per Barcelona*, Edicions 62, Barcelona, 1987.
- *Oda inacabada. Memòries*, La Magrana, Barcelona, 2008.

MARÍN, Martí. *Els ajuntaments franquistes a Catalunya: política i administració municipal, 1938-1979*, Pagès editors, Lleida, 2000.

MARTÍN, Óscar José i ORTIZ, Manuel (coord.). *Claves internacionales en la Transición española*. Los libros de la Catarata, Madrid, 2010.

MARTÍN, José L. "La transició política a Catalunya", a YSÀS, Pere (ed.). *La transició a Catalunya i Espanya*. L'Avenç-Fundació Doctor Vila d'Abadal, Barcelona, 1997.

MAYAYO, Andreu. *La ruptura catalana. Les eleccions del 15-J del 1977*. Afers, Catarroja, 2002.

MAURI, Lluís i URÍA, Lluís. *La gota malaya. Pasqual Maragall, la obstinación y el poder*. Booket, Barcelona, 1999.

MIRALLES, Carme. *Transport i ciutat: reflexió sobre la Barcelona contemporània*, UAB, Barcelona, 1997.

MOLINERO, Carme. "Grups Socials i formes de vida", a Historia de Barcelona. SOBREQÜÉS, Jaume (dir.). Volum 8. El segle XX. Enciclopèdia Catalana/Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1997.

MOLINERO, Carme, i YSÀS, Pere. *Productores disciplinados y minorías subversivas. Clase obrera y conflictividad laboral en la España franquista*, Siglo XXI, Madrid, 1998.

- *La cuestión catalana. Cataluña en la transición española*, Crítica, Barcelona, 2014.
- *De la hegemonía a la autodestrucción. El Partido Comunista de España (1956-1982)*. Crítica, Barcelona, 2017.

MORENO, Luís i SARASA; Sebastià. "Génesis y desarrollo del Estado del bienestar en España", a *Revista Internacional de Sociología*, núm. 6, Madrid, (1993), pp. 27-69.

NADAL, Joaquim de. *Els comptes de Barcelona: l'experiència del finançament municipal: 1981-1986*. La Magrana, Barcelona, 1987.

NADAL, Jordi; CARRERAS, Albert i SUDRIÀ, Carles (comp.). *La economía española en el siglo XX. Una perspectiva histórica*. Ariel, Barcelona, 1994.

NANNI, Rino. *Decentramento e partecipazione nel contesto delle deleghe regionali*. PCI-comitato reg. Emilia-Romagna, 1973, p. 20.

NOVELLI, Diego. “L’ experiència dels comunistes a l’ajuntament de Torí”, a *Nous Horitzons*, Desembre de 1978- gener de 1979, núm. 49-50, Barcelona, pp. 14-22.

PELEGRÍ, Xavier. *Breu perspectiva històrica dels serveis socials a Catalunya*. Eines, Barcelona, 2008.

- *El sistema català de serveis socials (1977-2007): cultura i política*. Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2010.

PCI. *Analisi dalla forzad al PCI e della FGCI*. PCI, Roma, 1974.

PIE, Ricard. “El projecte disciplinar: La versió de 1974 de 1974 del Pla General metropolità”, a *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 28, (novembre 1997), pp. 15-41.

POWELL, Charles. *España en democracia, 1975-2000: Las claves de la profunda transformación de España*. Plaza & Janés, Barcelona, 2001.

RIQUER, Borja de, i CULLA, Joan B. *El franquisme i la transició democràtica (1939-1988)*, Edicions 62, Barcelona, 1989.

RIQUER, Borja de. “La societat catalana al final del règim franquista”, a YSÀS, Pere (ed.). *La transició a Catalunya i Espanya*. L’Avenç-Fundació Doctor Vila d’Abadal, Barcelona, 1997.

RISQUES, Manel. *L’Estat a Barcelona. Ordre públic i governadors civils*, Editorial Base, Barcelona, 2012.

ROGER, Joan. “La città futura: La città futura. La influencia del PCI en la construcción de la propuesta política municipal del PSUC en la transición”, a *Spagna Contemporanea*, núm. 52, (2017), pp. 127-146.

RUBIOL, Glòria. *Els serveis socials: Organitzacio i funcionament: a Gran Bretanya, Iugoslavia, Israel, Països Baixos*. Temps de futur, Barcelona, 1980.

RUBIOL, Glòria i VILÀ, Antoni. *Marc històric dels serveis socials locals de Catalunya*, Diputació de Barcelona, Barcelona, 2003.

SACRISTÁN, Irune. “La ciudad del (no)poder: barraquismo contemporáneo. El caso de Barcelona”, a *Ace: architecture city environment*, núm. 14, (2010), pp. 7-18.

SALVADOR, Eugènia (coord.). *Les eleccions legislatives i Municipals a Barcelona. 1810-1986. Context polític i resultats electorals*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1989.

SANTACANA, Carles. "L'administració local durant el franquisme" a ARACIL, Rafael; SEGURA, Antoni, i MAYAYO, Andreu (eds.). *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya a La reforma de l'exèrcit i de l'administració local* (vol. III), Edicions UB, Barcelona, 2000.

SÁNCHEZ-TERÁN, Salvador. *De Franco a la Generalitat*. Planeta, Barcelona, 1988.

- *La Transición. Síntesis y claves*, Planeta, 2008, Barcelona.

SÁNCHEZ, Mariano. *La Transición sangrienta. Una historia violenta del proceso democrático en España (1975-1983)*. Península, Madrid, 2010.

SÁNCHEZ, Ignacio. "La violencia terrorista en la Transición española a la democracia". *Historia del presente*, núm. 14, (2009/II 2ª época).

SÁNCHEZ, María V. "Las Políticas culturales de proximidad en el paradigma de la ciudad creativa: el caso del programa de centros cívicos en la ciudad de Barcelona", a *Política y Sociedad*. Vol. 52, núm. 1, Madrid, (2015), pp. 125-152.

SCARNATO, Alessandro. *Barcelona Supermodelo. La complejidad de una transformación social y urbana (1979-2011)*, Comanegra, Barcelona, 2016.

SCHWARTZ, B. *La inserció social i professional dels Joves. Reflexió pedagògica, sobre la formació dels joves i la relació amb el món laboral*. Diputació de Barcelona, Barcelona, 1985.

SELLÉS, Elionor. "Moviment obrer, canvi polític, social i cultural: Comissions Obreres a Catalunya, 1964-1978", a *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, núm. XVII, Barcelona, 2006.

SERRA, Narcís. "La gestión de Barcelona: un enfoque de la política municipal", a *CEUMT. La revista municipal*, núm. 50-51, Barcelona, (maig-juny 1982), pp. 57-61.

SERRATOSA, Albert. *Objetivos y metodología de un plan metropolitano*, Oikos-Tau, Barcelona, 1979.

- "La revisió del Pla comarcal de 1953: Alternatives a l'origen i organització dels treballs", a *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 28, (novembre, 1997), pp. 9-14.

SERVEIS DE CULTURA. *Llibre Blanc dels Museus de la Ciutat de Barcelona*. Ajuntament de Barcelona. Barcelona, 1979.

SOLANS, Joan Antoni. "Els canvis que el Pla General Metropolità va introduir a la pràctica urbanística. Un balanç", a *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 28, (noviembre, 1997), pp. 43-54.

SOTO, Álvaro. “No todo fue igual: cambios en las relaciones laborales, trabajo y nivel de vida de los españoles, 1958-1975”, a *Pasado y memoria: Revista de historia contemporánea*, núm. 5, 2006, pp. 15-44.

- “Ni modélica ni fracasada. La transición a la democracia en España: 1975-1982”, a *Índice Histórico Español*, núm. 125, Barcelona, 2012, pp. 117-156.

SOTO, Álvaro i MATEOS, Abdón. *Historia de la época socialista. España 1982-1996*. Sílex, Madrid, 2013.

SUBIRÓS, Pep. *Estratègies culturals i renovació urbana*, Aula de Barcelona, Barcelona, 1999

TARRAGÓ, Marçal. “Objectius per a una nova política territorial per a Catalunya”, a *Nous Horitzons*, núm. 40, (febrer de 1978), pp. 27-39.

TERÁN, Fernando de. “El plan general metropolitano de Barcelona en el contexto del urbanismo español de los setenta”, a *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 28, (novembre, 1997), pp. 55-61.

TORT, Joan i CATALÀ, Rosa. *Pensar el territori. Converses amb Albert Serratosa*. Dèria, Barcelona, 2011.

TRÚLLEN, Joan. “El modelo Barcelona de desarrollo económico-urbanístico: a la búsqueda de la flexibilidad territorial. Joan Trullén”, a BRUGUÉ, Joaquim i GOMÀ, Ricard (coords.). *Gobiernos locales y políticas públicas: bienestar social, promoción económica y territorio*, Ariel, Barcelona, 1998.

TURCO, Livia. “La condizione dei giovani. I processi strutturali, le condizioni di vita concrete che sottendono a particolari orientamenti giovanili nei confronti del lavoro e della politica”, a *Rinascita* núm. 39, Roma, octubre de 1978, pp. 15-20.

TUSELL, Javier. *Dictadura franquista y democracia (1939-2004)*. Crítica, Barcelona, 2005.

TUSQUETS, Esther i VILANOVA, Mercedes. *Pasqual Maragall. El hombre y el político*. Ediciones B, Barcelona, 2008.

VARELA, Raquel. “El ‘eurocomunismo’ de Santiago Carrillo y la ‘revolución democrática y nacional’ de Álvaro Cunhal: la política de los partidos comunistas en el final de las dictaduras en la Península Ibérica, 1974-1978” a *Novísima. II Congreso Internacional de Historia de Nuestro Tiempo*, La Rioja, 11, 12 i 13 de setembre de 2008.

VEGGETTI, Gian P. “Il centro cívico momento di partecipazione democrática”, a *Bologna Incontri*, núm. 1, Bologna, gener de 1975.

VIDAL-FOLCH, Xavier. *Els catalans i el poder*. El País/Aguilar, Madrid, 1994.

VILÀ, Antoni. *Els serveis socials a Catalunya. Una visió històrica*. UdG, Girona, 2004. Tesi de doctorat.

VINYES, Ricard: "Un exemple de cultura democràtica i societat urbana a Barcelona (1953-1977)", a *Revista de Catalunya*, núm. 21, Barcelona, juliol-agost de 1988.

WYNN, Martin G. *Planning and Urban Growth in Southern Europe*. Routledge, London, 2017

YSÀS, Pere (ed.). *La transició a Catalunya i Espanya*. Barcelona: L'Avenç-Fundació Doctor Vila d'Abadal, 1997.

YNFANTE, Jesús. *Los negocios de Porcioles. Las sagradas familias de Barcelona*. Ediciones Monopolio, Toulouse, 1974.

ZANGHERI, Renato. "L'odierno carattere di Bologna. Una città che guarda con fiducia al domani", a *Bologna Incontri*, núm. 1, Bologna, gener de 1975.

- "Le città sono governabili", a *Rinascita*, núm. 15, Roma, 31 de gener de 1975.
- "Democrazia e partecipazione: Emilia Romagna. Uno scritto per le scuole del sindaco di Bologna", a *Rinascita*, núm. 36, Roma, 21 de setembre de 1979.
- *Bologna. Storia delle città italiane*. Laterza, Bologna, 1986.

18. Annexos

Annex I

data acord	Nom	Extensió m ²	Cost en pessetes	Destinació	Barri	emplaçament
1	11-1-1977 Meridiana	1.144,00	13.414.325,00	vial	Sagraera	claret, Garcilaso Costa Rica
2	11-1-1977 Fdció Espona	8.166,00	25.722.900,00	vial	Vall d'Hebron	158-166 vall d'Hebron
3	11-1-1977 Bàrcino escola		1.349.700,00	escolar	Tritinat vella	
4	28-3-1977 Can Bruixa	310,97	3.265.185,00	vial jardí	Les Corts	Can Bruixa Lletra A
5	28-3-1977 Numància		3.464.279,00	vial	Diagonal	Numància 132
6	23-3-1977 Velia Alella		6.700.000,00	vial	Congrés	106-108 Vèlia 114-116 Alella
7	25-4-1977 parc.sant Martí	2.566,00	10.125.339,00	parc	Provençals	Ronda San Martí
8	25-4-1977 parc san Martí	5.066,00	15.225.699,00	parc	Provençals	Ronda Sant Martí
9	25-4-1977 parc san Martí	9.537,00	31.219.125,00	parc	provençals	Ronda Sant Martí Selva de Mar
10	25-4-1977 Valldoncela		100.000,00	Misericòrdia Pompes funebres	Raval	Valldoncella 8
11	25-4-1977 Harry Walker	14.668,00	52.336.000,00	equipaments	Prosperitat	Pº Valldaura 261-269
12	25-4-1977 Escola Aunós	11.042,00	24.297.400,00	equipaments	Ntra Sra del Port	Motors Acer, Arnés.
13	9-5-1977 Obertura Drassanes		5.226.480,00	vial	Raval	Sant Ramon 2
14	9-5-1977 Obertura Drassanes		3.393.054,00	vial	Raval	Sant Ramon 4
15	9-5-1977 Obertura Drassanes		2.145.738,00	vial	Raval	Sant Ramon 24
16	9-5-1977 Obertura Drassanes		5.077.800,00	vial	Raval	Conde del Asalto 86
17	9-5-1977 Obertura Drassanes		3.527.170,00	vial	Raval	Conde del Asalto 88
18	25-4-1977 Orfenat Ribas	41.057,00	73.714.860,00	BUP i FP	Vall d'Hebron	Vall d'Hebron
19	9-5-1977 Il cinturó Ronda	1.438,22	4.575.196,00	vial	Vall d'Hebron	Vall d'Hebron
20	9-5-1977 Parc Coll	2.762,00	4.000.000,00	parc	Tres turons	Coll de Portell 78-82
21	9-5-1977 Can Caralleu	10.266,00	10.266.000,00	esportiu	Sarrià	Frontó i camp de futbol
22	9-5-1977 Parc	1.134,49		cessió parc	Dreta de l'eixample	Avda José Antonio Nàpols
23	9-5-1977 Pedralbes	8.449,00		permuta equipaments	Pedralbes	Crtra Esplugues Abadessa Otzet
24	Escola Gràcia		823.550,00	escolar	Sant Gervasi	dipòsit previ Balmés 298-304
25	9-5-1977 Il cinturó de ronda	3.532,00	1.391.925,00	vial	Vall d'Hebron	Vall d'Hebron
26	13-6-1977 Equip Gràcia	646,40	9.411.600,00	dotació	Gràcia	Siracusa 23-29
27	13-6-1977 Equip Gràcia	808,00	9.991.300,00	dotació	Gràcia	Siracusa 31-37
28	13-6-1977 Castell de l'Oreneta	76.492,34	118.000.000,00	parc	Sarrià	Montevideo - can caralleu
29	13-6-1977 RENFE: Nord-Clot-Arenal	369.814,14	250.000.000,00	parc equip centre direccional	Sant Andreu, Fort Pienc Clot	varies

	data acord	Nom	Extensió	Cost en pessetes	Destinació	Barri	emplaçament
30	13-6-1977	Plaça Gaudí	4.426,00	13.000.000,00	parc	Sagrada Família	403-405 Mallorca, Marina, Provença
31	27-6-1977	Ronda de dalt		9.000.000,00	vial	Horta	bòvila Crtra Cerdanyola Can Sitjà
32	27-6-1977	II Cinturó de Ronda	1.275,00	6.768.000,00	vial	Cal Notari	Vall Hebron camí cal Notari
33	27-6-1977	Tibidabo	61.936,00	9.755.060,00	parc forestal	La Meca	Tibidabo
34	27-6-1977	Placeta Horta	593,00	5.899.575,00	jardí urbà	Horta	Sampere Miquel 36
35	27-6-1977	Passeig Montjuic	3.262,00	12.033.341,00	parc Montjuic	Poble Sec	Pº Montjuic 11 a 13
36	27-6-1977	Sant Pau del Camp	646,00	2.077.664,00	Parc Sant Pau	Raval	Sant Pau 93
37	27-6-1977	Numància	286,13	5.697.722,00	Vial	Les Corts	Taquigraf Garriga J,L,H
38	27-6-1977	Sant Pau del Camp		16.382.343,00	Parc Dot Sant Pau	Raval	Sant Pau 83 Oleguer 2 a 6
39	27-6-1977	Sant Pau del Camp		2.054.776,00	Parc Dot Sant Pau	Raval	Tapias 2 Oleguer 18
40	27-6-1977	Jardins Sagrera	15.239,06	cessió	Parc Equip Vial	Sagrera	Valls Sistachs Sagrera 1-41
41	27-6-1977	Montjuic	5.050,00	1.640.100,00	Parc	Montjuic	Font de la Mamella
42	27-6-1977	Jardins Pl. Lesseps		22.000.000,00	Plaça	Josepets	Pl. Ferran de Lesseps
		Fase 1ª				Penitents	
43	7-7-1977	Programa d'actuació Municipal d'urgència		-	Programa	Barcelona	Barcelona
44	11-7-1977	Ronda de dalt		11.391.925,00	vial	Valle d'Hebron	Valle d'Hebron 138
45	11-7-1977	Parc Guinardó	3.527,00	3.464.790,00	parc	Guinardó	Doctor Cadevall 6-8
46	13-7-1977	Programa Habitatges		-	Política habitatges	Barcelona	Can Carreras, Pi Molist, Can Clos, Ciutat vella Om, Meridiana Renfe, Carmel
47	26-7-1977	Pl. Mercè	1.517,00	651.646,00	Plaça	Ciutat vella	C Mercè 3
48	26-7-1977	Túnel Horta		2.047.533,00	Vial	Horta	Tossa 30
49	26-7-1977	Túnel Horta		2.036.097,00	Vial	Horta	Tossa 41
50	26-7-1977	Túnel Horta		1.851.523,00	Vial	Horta	Beatriu 19
51	30-9-1977	II Cinturó de Ronda	2.270,00	967.701,00	Vial	Vall d'Hebron	front Crtra Cerdanyola
52	30-9-1977	II Cinturó de Ronda	1.375,00	6.519.188,00	Vial	Vall d'Hebron	Hospital Militar 239-243
53	30-9-1977	Jardí davant la presó	332,00	1.717.739,00	jardí urbà	Trinitat vella	Finestrelles 69-73
54	30-9-1977	Jardí davant la ronda del mig	9.305,55	cessió	Jardí vial	Bordeta	José Antonio, Badal, Ferrocarrils Catalans Gral Almirante

data acord	Nom	Extensió	Cost en pessetes	Destinació	Barri	emplaçament
55	30-9-1977 Maquinista Barceloneta	28.618,61	320.000.000,00	Remodelació Equipaments	Barceloneta	Barceloneta
56	2-11-1977 Parc Guinardó		1.198.000,00	Parc	Guinardó	Gran vista 18
57	2-11-1977 Farinera Clot	3.715,00	32.000.000,00	equipaments	Clot	José Antonio Meridiana
58	20-12-1977 Centre públic Prosperitat	31.190,00	24.913.350,00	Equipament parc	Prosperitat	Favència Meridiana Cooperació
59	23-12-1977 Dr. Ferran	9.527,00	110.000.000,00	Equipament escolar	Vivendes Congrés	Manigua, Garcilaso, Acàcies, Ptge Riera
60	23-12-1977 Escola Horta	6.137,00	36.000.000,00	Equipament	Horta	Valldaura 6-14
61	23-12-1977 Cinturó Litoral Trasllat barraques		27.574.402,00	Vial segregat	Morrot Can Tunis	Can Tunis
62	25-1-1978 assassinat Viola		9.250.000,00	Vial	Sarrià	Nova de santa Eulàlia 13-15
63	30-1-1978 Túnel de Vallvidrera		-	Vial espais lliures	Bon Pastor	Ferran Junoy
64	30-1-1978 Maquinista sant Andreu	22.150,00				
65	30-1-1978 Parc Sant Martí	7.242,00	23.001.825,00	Parc	Provençals	Ronda Sant Martí i fons de Sant Martí
66	28-2-1978 Plaça de les rates. (assemblea Catalunya)	5.931,00	20.764.065,00	jardí urbà	Sagrera	Mur, Antilles, Filipines, Coll
67	28-2-1978 Túnel d'Horta		3.500.000,00	vial	Horta	Dante 85 baixos
68	28-2-1978 Equipaments	6.110,00	18.500.000,00	Equipaments	Carmel	Pantà, Tremp, Xinxó i Lisboa
69	28-2-1979 Bases parc Escorxador	48.400,00	-	Parc	Esquerra eixample	Diputació Tarragona, Aragó, Vilamarí
70	30-3-1978 Els 15. equipaments	6.122,00	48.000.000,00	Equipaments	Vilapiscina Llobeta	Borbó, Serrano, Esponellà, Alcover
71	30-3-1978 Butsems	11.430,00	59.000.000,00	BUP i Formació professional	Font de la Guatlla	Rabi Ruben
72	30-3-1978 Habitatges socials	1.942,00	7.000.000,00	Habitatges socials	Carmel	Ramón Casellas 6-12
73	30-3-1978 Plaça Sòller	4.896,50	10.457.209,00	Parc	Porta	Sóller Deià
74	30-3-1978 Habitatges Raval		5.352.848,00	Habitatges socials	Raval	Om 25
75	30-3-1978 Parc Montjuic		-	Parc -Poble sac	Poble sec	

	data acord	Nom	Extensió	Cost en pessetes	Destinació	Barri	emplaçament
76	30-3-1978	Castell Oreneta	75.730,00	76.500.000,00	Parc Sarrià Pedralbes	Sarrià	Montevideo
77	30-3-1978	Parc aigües	21.838,00	43.660.000,00	Parc	Baix Guinardó Salut	permuta 12.570m2 Bogatell
78	21-4-1978	Vial Accés sagrera		5.030.000,00	Vial	Sagrera	Garcilaso 41
79	21-4-1978	Parc Gaudí		8.500.000,00	Parc	Sagrada Familia Camp d'en <Massot Prosperitat	Mallorca 401-415
80	21-4-1978	Parc Equipaments	9.237,00	55.000.000,00	parc equipaments centre direccional		Vesuvi, Florida Formentera
81	21-4-1978	Equipaments	5.413,75	45.000.000,00	equipament volumetria	Provençals	Espronceda 213-217
82	21-4-1978	Creueta del coll Piedras y derivados	3.170,45	2.536.360,00	Parc	Vallcarca Penitents	Mare de Déu del Coll
83	21-4-1978	Creueta del coll Piedras y derivados	76.350,00	61.084.800,00	Parc	Vallcarca Penitents	Mare de Déu del Coll
84	21-4-1978	La Barraca Imperial		5.700.000,00	Centre cívic	Sagrera	Martí Molins 26
85	21-4-1978	Parc Creueta Coll	15.824,00	12.659.200,00	Parc	Vallcarca Penitents	Castellterçol Ptge Manlleu, Taradell
86	21-4-1978	Convent dels Àngels	9.421,49	72.000.000,00	Parc i Equipaments	Raval	Angels 7
87	21-4-1978	Parc Clota Teixonera	68.665,00	75.000.000,00	Parc Urbà	El Carmel Clota	Urbanitzacions i Transports
88	21-4-1978	Allotjament expropiats		63.972.589,00	Compra habitatges Patronat	Canyelles	Canyelles
89	22-5-1978	Parc Pl. Corts	9.586,00	cessió	Reparcel·lació	Les Corts	Parc entre Numància-Nicaragua
90	22-5-1978	Manso Melich	36.499,92	160.000.000,00	Equipaments comunitaris	Guinardó	Verge Montserrat, Telègraf, Avda Guinardó, Tinent Melich
91	22-5-1978	Parc Montjuïc passeig	225,11	1.245.038,00	Parc	Poble Sec	Ptge Vífeta 6 Montjuïc 41
92	22-5-1978	Parc Guinardó		1.795.560,00	Parc	El Carmel Guinardó	Gran Vista 5-25
93	22-5-1978	Parc Montjuïc passeig	1.673,33	1.050.684,00	Parc Montjuïc	Montjuïc	Muntanya Montjuïc
94	22-5-1978	Parc Rubira. Cim	7.426,00	8.577.561,00	Parc	El Carmel	Cim turó de la rovira
95	22-5-1978	Barraques Carmel	474,00	3.000.000,00	Habitatge social	El Carmel	Albert Llanas 12

	data acord	Nom	Extensió	Cost en pessetes	Destinació	Barri	emplaçament
96	22-5-1978	Parc Carbons Nalón	4.828,00	3.570.150,00	Parc	Poble Sec	Passeig Montjuic, Carner, Vilà Vila
97	12-6-1978	Diagonal Avda Sarrià	18.211,49	cessió	Parc, dotacions passeigs	les Corts	Reparcel·lació Diagonal, Avda Sarrià Numància
98	12-6-1978	Apertura Bach de Roda		3.557.000,00	Vial	Poble Nou	Bach de Roda 126-128
99	12-6-1978	Palma de Mallorca	6.302,00	17.155.950,00	Escolar	Porta	Piferrer 72-92
100	12-6-1978	Centre civic Torre Groga	16.252,00	32.874.097,00	parc equipaments centre direccional	Sant Genís dels Agudells	Lledoners
101	12-6-1978	Guarderia infantil	1.704,50	9.700.000,00	Zona remodelació privada	Porta	Deià cantonada Escultor Ordóñez
102	12-7-1978	Zona esportiva	1.364,00	12.048.750,00	Zona esportiva	Guinardó	Verge Montserrat 142
103	12-7-1978	Jardí	227,00	794.500,00	Jardí	Prosperitat	Cooperació 88-91
104	12-7-1978	Jardí Vial	2.340,00	2.307.240,00	Jardí i Vial	Prosperitat	Rio Janeiro Cooperació
105	12-7-1978	Escolar Mundo Diario	2.200,32	cessió	Escolar	Sant Ramon	Cardenal Reig Avda Xile Sant Ramon
106	12-7-1978	Conveni Pedrosa	74.398,00	60.000.000,00	Barraques Perona	La Marina de Port	Foc-Alumini
107	12-7-1978	equipaments vial	804,00	2.250.000,00	Dotació	Verneda	Santander-Rda San Martí
108	12-7-1978	Equipament	1.063,00	5.000.000,00	Dotació	Provençals	Pont treball- Rda. San Martí
109	12-7-1978	Equipament	19.200,00	59.000.000,00	Equipament	Horta	p. Valldaura 99-103
110	12-7-1978	Parc	11.715,00		Parc	Horta	P. Valldaura 99-103
111	12-7-1978	Vial Fabra Puig	14.418,00		vial	Horta	P. Valldaura 99-103
112	21-7-1978	Jardins passeig Pedralbes	12.449,80		permuta Jardins	Pedralbes	Cessió compensació Til·lers
113	31-7-1978	Catàleg			Catàleg provisional	Barcelona	Aprovació provisional
114	30-7-1978	Jardins Ventura Gasol	1624		cessió Jardí	Josepets	cessió Núñez i Navarro Illa Pàdua Ballester

	data acord	Nom	Extensió	Cost en pessetes	Destinació	Barri	emplaçament
115	18-8-1978	Can Serra			Aprov ord. F. Correa		Còrsega Rbla. Catalunya, Diagonal
116	18-8-1978	Aprv Diagonal Numància Güell	9.115,50	cessió	Reparcel·lació	Les Corts	Cessió Ord vols Diagonal Numància. Europa, Güell
117	18-8-1978	Vidriera Les Corts	4.595,00	cessió		Les Corts	Cessió de Ponsich i de Sarriera Cardenal Vives i Tutó, Eduard Conde, E Gimenez, Farreras Valenti
118	18-8-1978	Torre Ponsich	20.673,00	cessió	Equipament Vial	Sarrià	Fco Javier 25-35, Casanovas i Sta. Engràcia
119	18-8-1978	Sta Engràcia Barraques	3.002,00	17.336.550,00	Serveis tècnics	Prosperitat	Pujadas, Puigcerdà, Pallars, Gral. Manso P. Montjuic 49
120	18-8-1978	Equipament escolar	18.621,00	55.000.000,00	equipaments	Maresme	C/ Margarit 57-63
121	19-9-1978	Parc		3.314.164,50	Parc Montjuic	Poble Sec	Obertura Dr Marañón
122	19-9-1978	P. Exposició	2.169,00	11.232.870,00	vial i parc	Poble Sec	
123	19-9-1978	Dr. Marañón	5.517,27	3.000.000,00	vial i equipament	San Ramon Nonat	
124	19-9-1978	Muntanya Pelada	12.959,15		cessió parc	Guinardó	cessió Montané Font
125	2-10-1978	Sant Pau del Camp		35.708.662,00	parc equipaments	Raval	C/ Sant Pau 85, 89-91
126	2-10-1978	Can Sitjà Dotació	4.550,00	4.459.842,00	dotació Vial	Horta	
127	30-10-1978	Parc Guinardó	661,11	3.123.745,00	Parc	Guinardó	c/ Gènova
128	30-10-1978	Citróen	1.750,00	12.698.150,00	vial	La Bordeta	Badal 81-111
129	30-10-1978	Equipament	8.281,00		cessió Equipaments	Clot	Reparcel·lació Diagonal, Pol.4 Llevant Sud
130	30-10-1978	Escolar	4.071,00	4.000.000,00	Industrial	La Verneda	Santander 7-9 Tricots
131	30-10-1978	Jardí afectació Renfe		4.000.000,00	Eixample	Camp de l'Arpa	Aragó 531
132	10-11-1978	Guarderia Infantil	2.322,47		cessió Compensació	Provençals Poble Nou	Perú Selva de Mar
133	14-11-1978	BUP Jardí	3.884,00		cessió Compensació	Bordeta	Farell, Bordeta, Sant Roc
134	5-12-1978	Escola	8.721,00	5.232.600,00	escolar	Tritnat vella	Bàrcino
135	5-12-1978	Dr. Ferran		2.000.000,00	Complexa escolar	Congrés	Ptge Riera
136	5-12-1978	Jardí Perles Majòrica	3.221,00		cessió Compensació	Sants	Robrenyo 53-55
137	5-12-1978	Parc Carmel	730,00	1.149.750,00	Gran vista 52		Gran Vista 52
138	5-12-1978	Turó de la Peira	6.117,80		cessió Equipament Jardí	La Peira	Cessió Gaig Cadi, Teide, P. De la Peira
139	5-12-1978	La Sedeta	5.798,00	154.892.626,00	Eixample per a parc i equipaments	Camp d'en Grassot	San Ant ^e M ^e Claret 64-78, Sicília 303-321, Llavalloll

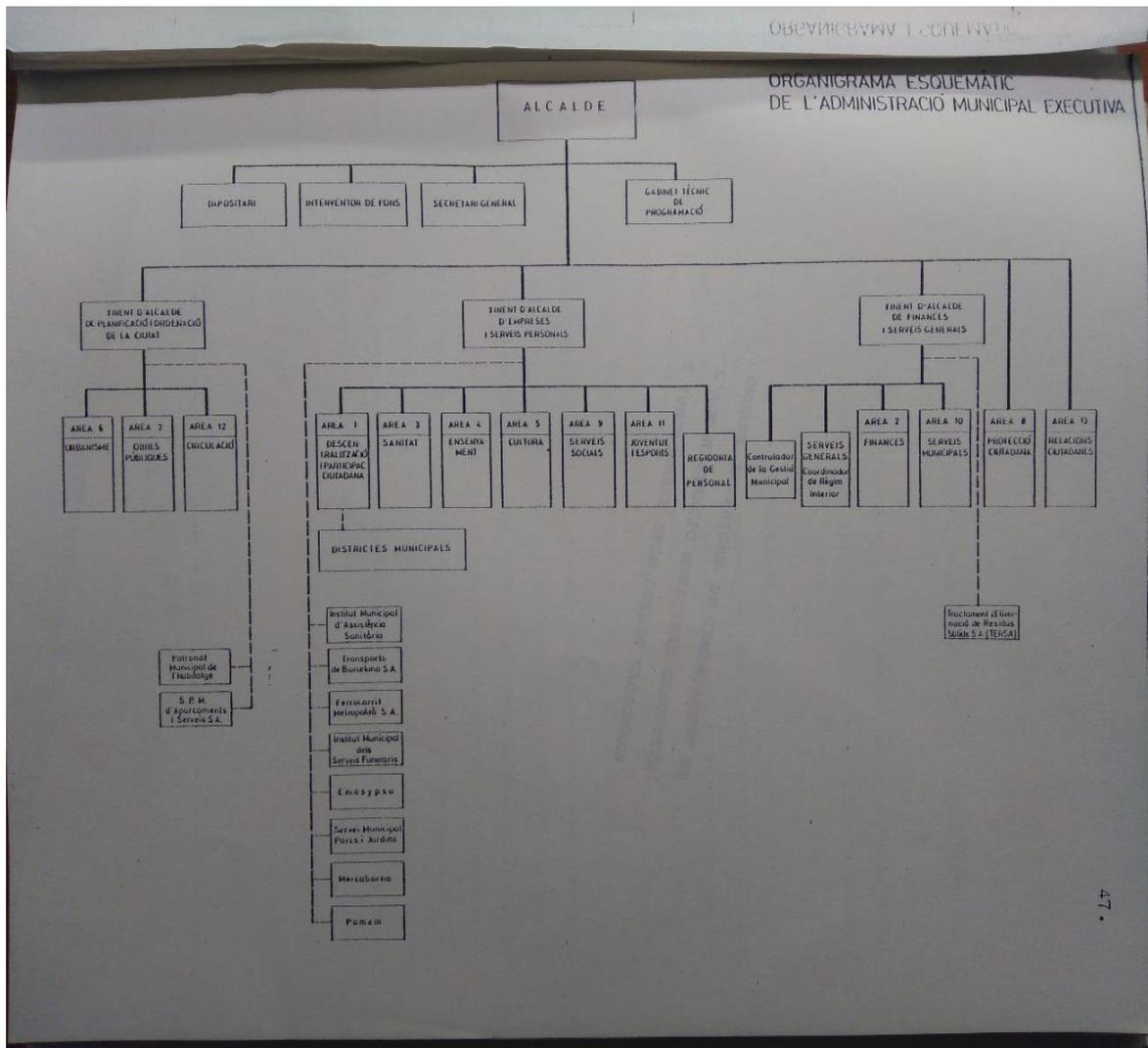
	data acord	Nom	Extensió	Cost en pessetes	Destinació	Barri	emplaçament
140	5-12-1978	La Sedeta	0,00	34.892.600,00	Eixample per a parc i equipaments	Camp d'en Grassot	San Ant ^o M ^a Claret 64-78, Sicília 303-321, Llavalloll
141	28-12-1978	Escolar	4.231,00	57.000.000,00	Transformació equipaments	Guinardó	Cartagena 371-375
142	28-12-1978	Parc	6.276,00	19.000.000,00	parc Urbà	Sant Andreu,	Fabra Puig 1-5 i 2-10
143	28-12-1978	Júpiter	6.205,00	27.925.000,00	Esportiva	Provençals	Treball, Selva de M, Avda José Antonio
144	28-12-1978	Júpiter	3.000,00	9.308.333,00	Esportiva	Provençals	Treball Selva de M Avda José Antonio
145	28-12-1978	Mas Pins Puigvert	303.430,00	40.000.000,00	Parc Forestal	Santa Creu Olorde	Collserola
146	30-1-1979	El Cinturó de Ronda	20.389.425,00	Vial	Vial	Vall d'Hebron	Vall d'Hebron Atlanta S.A.194-208
147	30-1-1979	El Cinturó de Ronda	7.769.409,00	Vial	Vial	Vall d'Hebron	Gral Mendoza 1
148	30-1-1979	El Cinturó de Ronda	2.388.277,00	Vial	Vial	Vall d'Hebron	Iriarte 17
149	30-1-1979	Mañach Jujol	2.903,00	48.000.000,00	Escolar	Gràcia	Riera Sant Miquel 39-43
150	30-1-1979	Jardí	1.390,00	2.200.000,00	Jardí	Verneda	Huelva Puigcerdà
151	30-1-1979	jardí	1.953,20	11.000.000,00	Jardí	La Teixonera	Segur Samaniego
152	30-1-1979	Ram Aigua S.F.Vila	5.791,80	18.888.000,00	Jardí Dotació	La Verneda	Cantabria, Huelva, Puigcerdà Guipúscoa
153	30-1-1979	Olis Vegetals	933,00	6.000.000,00	Escolar	La Bordeta	Gavà 50
154	30-1-1979	Accés Estació Sagrera Mateu	1.116,00	30.000.000,00	Remodelació Equipaments	Sagrera	Garcilaso Sagrera
155	30-1-1979	Olis vegetals	4.350,00	38.500.000,00	Escolar	La Bordeta	Noguera Pallaresa Almeria
156	30-1-1979	Pl. Sòller	4.896,00	10.457.209,50	Jardí	Porta	Pl Sòller
157	30-1-1979	Pl Sòller	8.904,00	33.802.013,00	Jardí	Porta	Sóller Escultor Ordóñez
158	30-1-1979	Pl Sòller	9.297,86	35.294.676,00	Jardí	Porta	Sóller Valldemossa Estudiante
159	30-1-1979	Escola St Joan Bautista	7.741,00	48.000.000,00	Dotació	Clot	Aragó 622-634 Fibra
160	30-1-1979	Unión Naval Barcelona	2.915,00	28.000.000,00	Equipaments	Barceloneta	Andrea Dòria 55-71
161	30-1-1979	Parc Túnel Horta	21.102,00	50.000.000,00	Vial Parc	La Clota	Porto, Tt La Clota, Castellvell, Alarcón
162	30-1-1979	Jardí	1.250,00	7.500.000,00	Jardí	Sant Andreu,	Juan Torra 10
163	30-1-1979	Unió Aragó Guipúscoa	146,00	4.000.000,00	Vila escolar	Clot	Aragó 616
164	30-1-1979	Guarderia infantil	391,00	2.109.000,00	Solar	Porta	Maladetta 36

	data acord	Nom	Extensió	Cost en pessetes	Destinació	Barri	emplaçament
165	30-1-1979	Escofet Barceloneta Poble nou	10.032,00	95.000.000,00	remodelació Vila Olímpica	Barceloneta	Gasòmetre 20
166	30-1-1979	Parc Guinardó	17.389,00	17.409.570,00	Parc	Font d'en Fargues	Sobre centre escolar
167	30-1-1979	Rehabilitació Vallbona	2.586,00	7.490.000,00	Dotació Habitatges socials	Vallbona	Torrevel·la Tt Tapiuola
168	30-1-1979	Guarderia infantil	423,00	2.700.000,00	Solar	Porta	Maladetta 38
169	30-1-1979	Olis Vegetals	2.151,56	16.000.000,00	Escolar	La Bordeta	Pl La Farga 6 y 7
170	30-1-1979	Habitatges socials Butsems	1.052,50	4.791.120,00	Habitatges socials	Font de la Guatlla	Rabi Rubèn
171	30-1-1979	Sant Pau del Camp		8.250.000,00	Equipaments Vial	Raval	Sant Oleguer 10 Drassanes
172	30-1-1979	Jardí església sant Lluís G.	1.652,00	cessió	Jardí	Sant Martí Provençals	compensació Tremoleda
173	30-1-1979	Tutelar de menors	16.499,00	reversió	Equipaments	Poble Nou	reversió Pamplona, Enna, Wad-ras, Alaba
174	30-1-1979	tutelar de menors	3.669,00	reversió	Jardí	Poble Nou	Reversió Bogatell Alaba
175	22-2-1979	Equipament Diana		7.333.000,00	Dotació	Raval	Sant Pau 85 extinció arrend
176	22-2-1979	Parc Carbó	4.913,00	8.352.100,00	Parc	Hortes sant Bertrand Poble sec	Vila Vilà, Puigxurfiguer, P. Colomb Montjuic
177	22-2-1979	Parc	2.749,00	5.498.000,00	Parc Nou Barris	La Guineueta	Villalba, Tt Can Carreras
178	22-2-1979	Jardins Gelabert passeig Entença	4.468,00	cessió Nyn	Jardins passeig	Ies Corts	cessió Tarradellas 101 Entença 248
179	22-2-1979	Indem Barraquistes Carmel		11.107.735,00	Habitatges prov	Carmel	Ramon Casellas
180	22-2-1979	Dotacions dames apostòliques	1.701,00	1.500.000,00	Equipaments	Sant Andreu,	
181	13-3-1979	Parc Coll		7.158.000,00	Parc	Carmel	Santuaris 42-46
182	13-3-1979	escola bàsica	1.459,50	7.531.020,00	Equipament	Guinardó	Telègraf 55 Varsòvia
183	13-3-1979	Santa Cecília Quinta Amèlia	13.984,59	cessió	Parc Centre cívic	Sarrià	cardenal Vives i Tutó, Rio de Oro, Sta. Amèlia, E. Conde
184	20-3-1979	Jardí Menéndez Pelayo	4.356,00	cessió	Jardí Travessera de Dalt	La salut	Travessera Sant Josep de la Muntanya
185	20-3-1979	Il Cinturó de Ronda	1.944,70	11.871.405,00	Vial	Vall D'Hebron	Pl. Central 8

data acord	Nom	Extensió	Cost en pessetes	Destinació	Barri	emplaçament
186	20-3-1979		14.267.000,00			6 y 8
187	20-3-1979	49.924,00	450.000.000,00	Remodelació Equipaments Parc	Hostafrancs	Muntadas, Emmangrada, Triadó, Estació Sants, Premià
188	20-3-1979	2.929,00	cessió llicència	Ampl Jardi les infantes	Les Corts	Numància Sentmenat Travessera de les Corts
189	20-3-1979	4.765,00	25.779.000,00	Escolar	Verneda	Prim Maresma
190	20-3-1979		3.000.000,00	Equipaments parc	Barceloneta	Maquinista Terrestre i Marítima Unió Naval de Levante
191	20-3-1979	3.209,00	4.700.000,00	Remodelació Pública	Carmel	Cortada, Millán, Ramon Casellas, Crtra. Carmel
192	20-3-1979	2.218,65	53.390.475,00	Solar eixample BUP	Fort Pius	Ausiàs March 78
193				Fort Pienc		
194						
195		7.900,00	cessió		Sarrià	
196		29.996,00	cessió i expropiació	Banc Madrid	Nostre Sra. Port	
197		19.257,00	expropiació i cessió		Nostre Sra. Port	
198		3.708,00	cessió	Sr. Castelló	Bonanova	
199		665.000,00	expropiació i cessió	Forestal	Sant Gervasi Canyelles-Prosperitat-Torre Baró	
TOTALS			2.813.049,23	4.165.503.853,00		

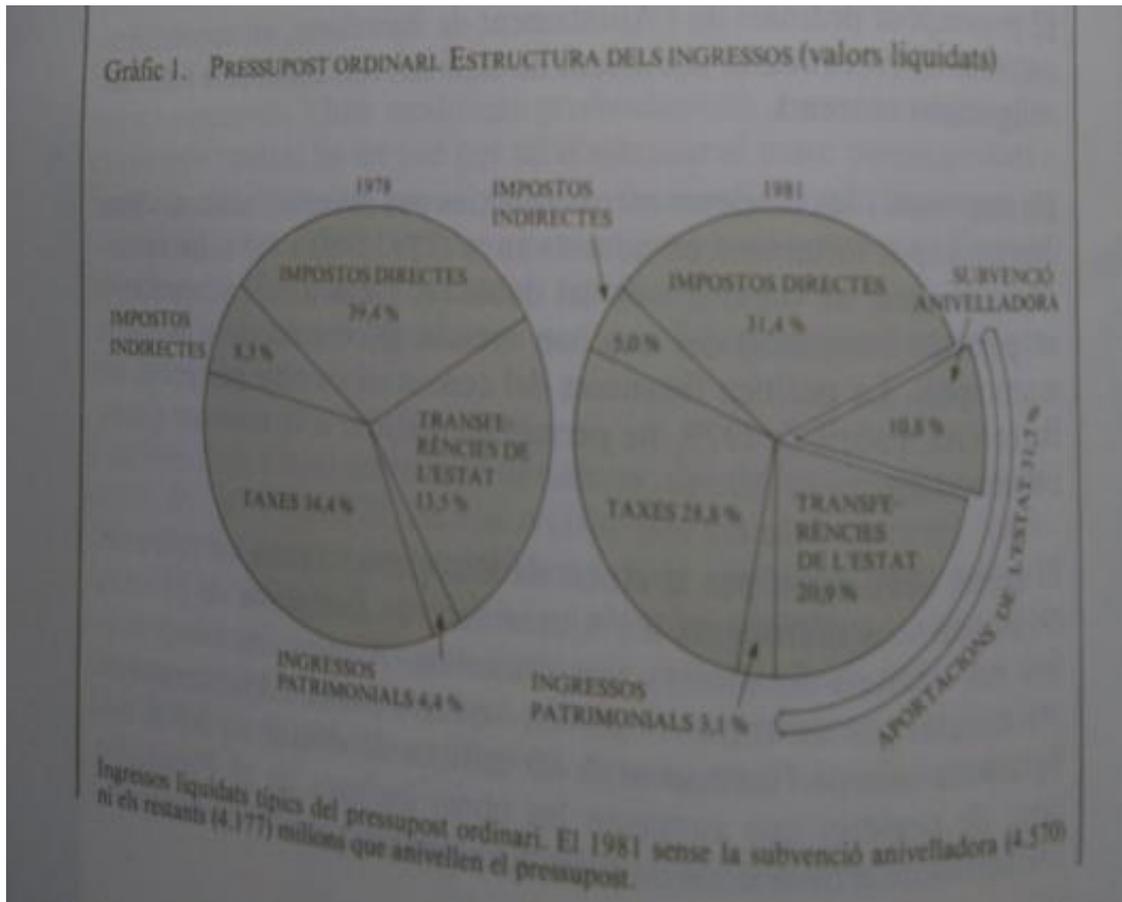
Actuacions urbanístiques 1977-1979. Font: Arxiu Joan Antoni Solans Huguet. "TAULES", Barcelona.

Annex II

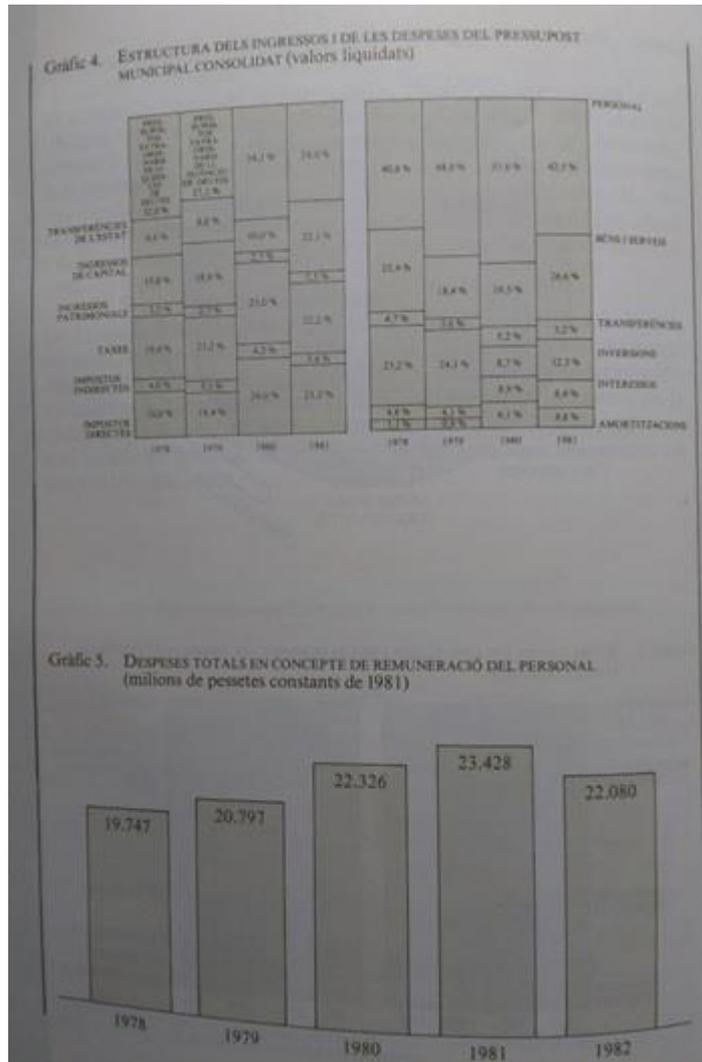

Organigrama de l'administració municipal executiva de l'Ajuntament de Barcelona, 1983. Font: AJUNTAMENT DE BARCELONA, *Estructura i funcions dels òrgans de l'Administració Municipal executiva*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1983, p. 47.

Annex III

Dades econòmiques de l'Ajuntament de Barcelona. Font: AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1978-1981. Tinència d'Alcaldia de Finances i Serveis generals.* Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1982, p. 10.

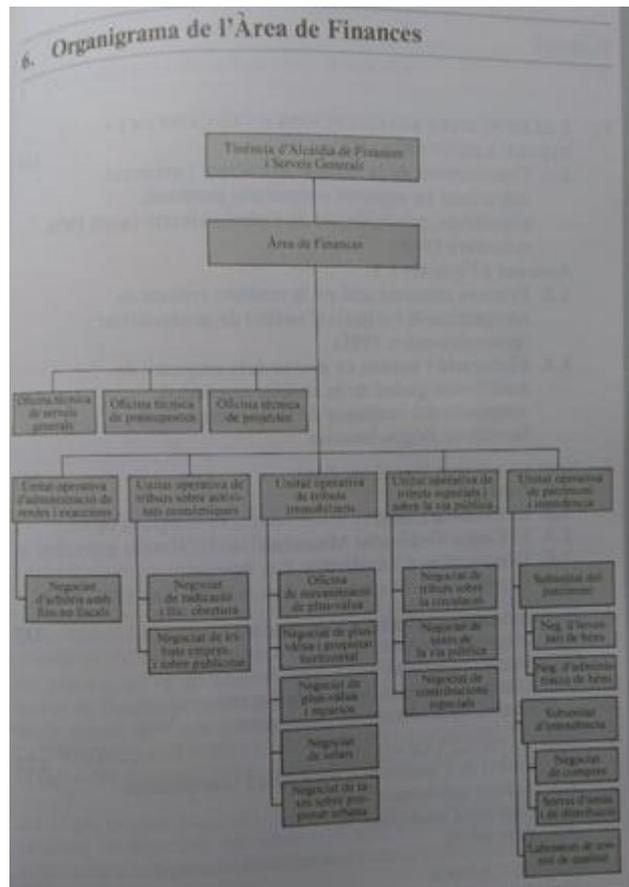
Dades econòmiques de l'Ajuntament de Barcelona. Font: AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1978-1981. Tinència d'Alcaldia de Finances i Serveis generals.* Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1982, p. 12.

Gràfic 6. ORIGEN I FINANÇAMENT DEL DÈFICIT
(en milions de pessetes corrents)

	1978	1979	1980	1981
FINANÇAMENT DEL DÈFICIT	19.670	22.214		
	ENDEUTAMENT (pressupostos extraordinaris de liquidació de deutes)	ENDEUTAMENT (pressupostos extraordinaris de liquidació de deutes)	SUBVENCIÓ ANIVELLADORA «ex post» 8.009	SUBVENCIÓ ANIVELLADORA «ex post» 4.177 SUBVENCIÓ ANIVELLADORA «ex ante» 4.570
ORIGEN DEL DÈFICIT	DE LIQUIDACIÓ 7.318 EXTRAPRESSU-POSTARI 4.231 SUBVENCIONS A TRANSPORTS 8.121	DE LIQUIDACIÓ 3.003 EXTRAPRESSU-POSTARI 7.649 SUBVENCIONS A TRANSPORTS 11.562	DE LIQUIDACIÓ 2.556 EXTRAPRESSU-POSTARI I BAIXES D'INGRESSOS 5.453	PREVIST «ex ante» 4.570 DE LIQUIDACIÓ 2.300 EXTRAPRESSU-POSTARI 1.877

Introducció

Dades econòmiques de l'Ajuntament de Barcelona. Font: AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1978-1981. Tinència d'Alcaldia de Finances i Serveis generals.* Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1982, p. 13.

Organització de l'Àrea de Finances, 1982. Font: AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1978-1981. Tinència d'Alcaldia de Finances i Serveis generals.* Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1982, p. 185.

Annex IV

Tarjeta de Lluís Ballbé Mallol, coneguda com "Pasqualina". Font: Arxiu personal Lluís Ballbé Mallol

Annex V

Diferencias salariales

Finalmente, Pascual Maragall tocó el tema de las retribuciones en comparación con el ayuntamiento de Madrid, diciendo que los técnicos de la capital de España cobran más que los de Barcelona, pero en el resto de las categorías las proporciones son más igualadas.

		Madrid	Barcelona	
Jefe de Unidad (Dtor.)	10 (4)	151.190	92.345	(124.445)
Arquitecto	10 (5)	120.150	68.705	(99.205)
Técnico Admón. gráf.	10 (4)	101.494	57.490	(82.190)
Perito	8 (3,6)	89.855	55.778	(78.078)
Profesor E.G.B.	8 (3,6)	61.655	48.778	(71.078)
Administrativo	6 (2,3)	48.234	47.172	(61.972)
Auxiliar Administrativo	4 (1,7)	39.188	43.518	(54.818)
Operario	3 (1,3)	35.271	38.568	(47.568)
Bombero	4	51.796		(56.460)
Guardia	4	42.896	47.750	(53.460)
Médico	10 (4)	71.814	51.490	

(sin jornada prolongada)

Las cantidades entre paréntesis para el ayuntamiento de Barcelona se refieren a la jornada prolongada (en su tarifa de 100 horas extras, excepto guardias y bomberos). Las cantidades de Madrid están todas calculadas con jornada prolongada (al parecer 50 horas), menos para médicos.

Diferències salarials entre el funcionariat de Barcelona i Madrid. Font: "Diferencias salariales", a *Diario de Barcelona*, 18/12/1980, Barcelona, p. 18.

Annex VI

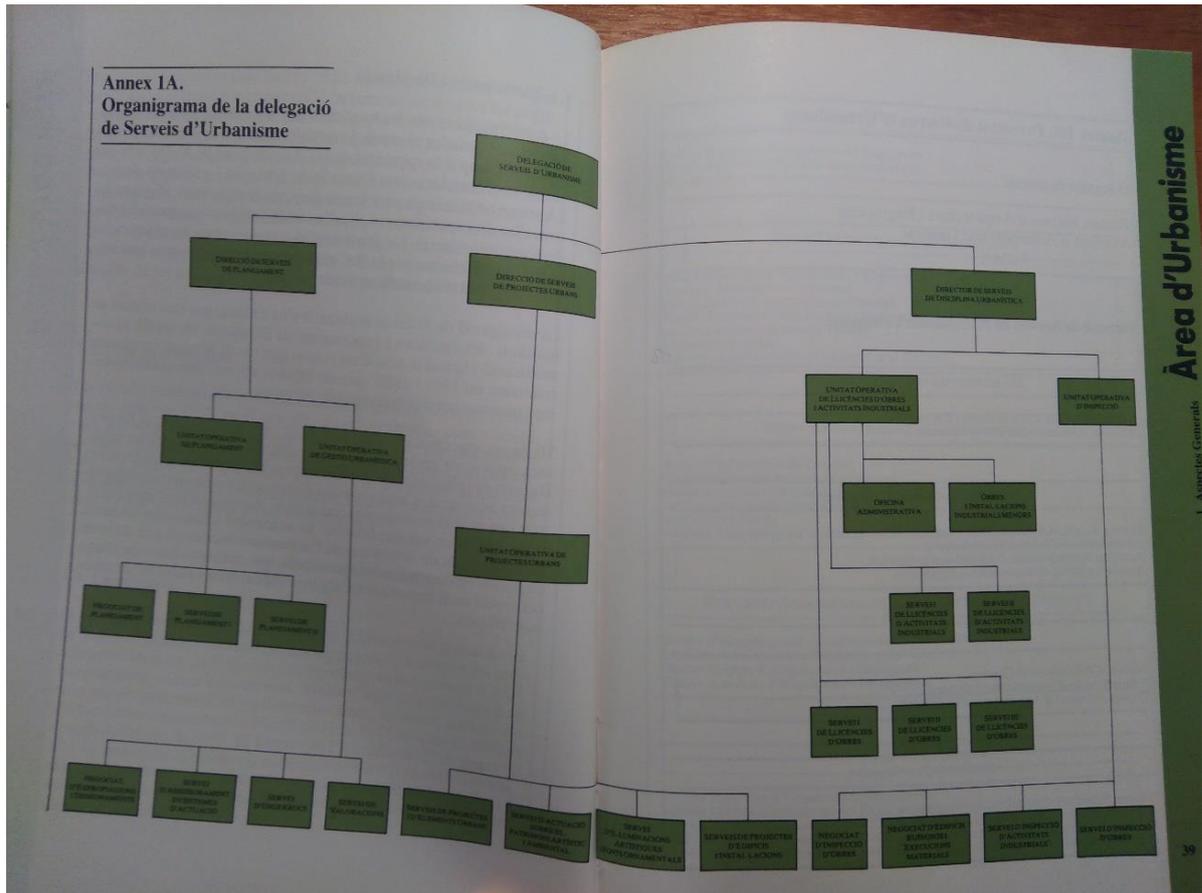
Coeficiente	S u e l d o 1980				
	30 horas semana	35 horas semana	40 horas semana	Valor Trienio	Valor Hora extra
1,3					
1,4	43.968	47.630	54.431	729	340
1,5	46.649	50.534	57.750	729	361
	46.766	50.661	57.895	729	362
1,7 A	46.900	50.806	58.061	972	363
1,7 B	47.330	51.272	58.593	972	366
1,7 C	48.470	52.507	60.004	972	375
1,7 D	49.611	53.743	61.418	972	384
1,7 E	51.129	55.388	63.297	972	396
1,9 A	51.300	55.573	63.509	972	397
1,9 B	52.979	57.392	65.587	972	410
2,1	53.000	57.414	65.612	1.458	410
2,3	54.976	59.555	68.060	1.458	425
2,9	56.600	61.314	70.070	1.458	438
3,3	59.782	64.762	74.010	1.944	463
3,6 A	62.000	67.165	76.756	1.944	480
3,6 B	66.087	71.592	81.815	1.944	511
4	72.500	78.539	89.755	2.430	561
4,5	73.000	79.081	90.374	2.430	565
5 A	78.324	84.848	96.964	2.430	606
5 B	84.434	91.467	104.528	2.430	653

Las cantidades correspondientes a aquellas prestaciones horarias superiores a las 40 horas semanales que puedan autorizarse de manera excepcional se fijarán de manera proporcional tomando como referencia la cifra del horario básico de las 35 horas semanales.

222

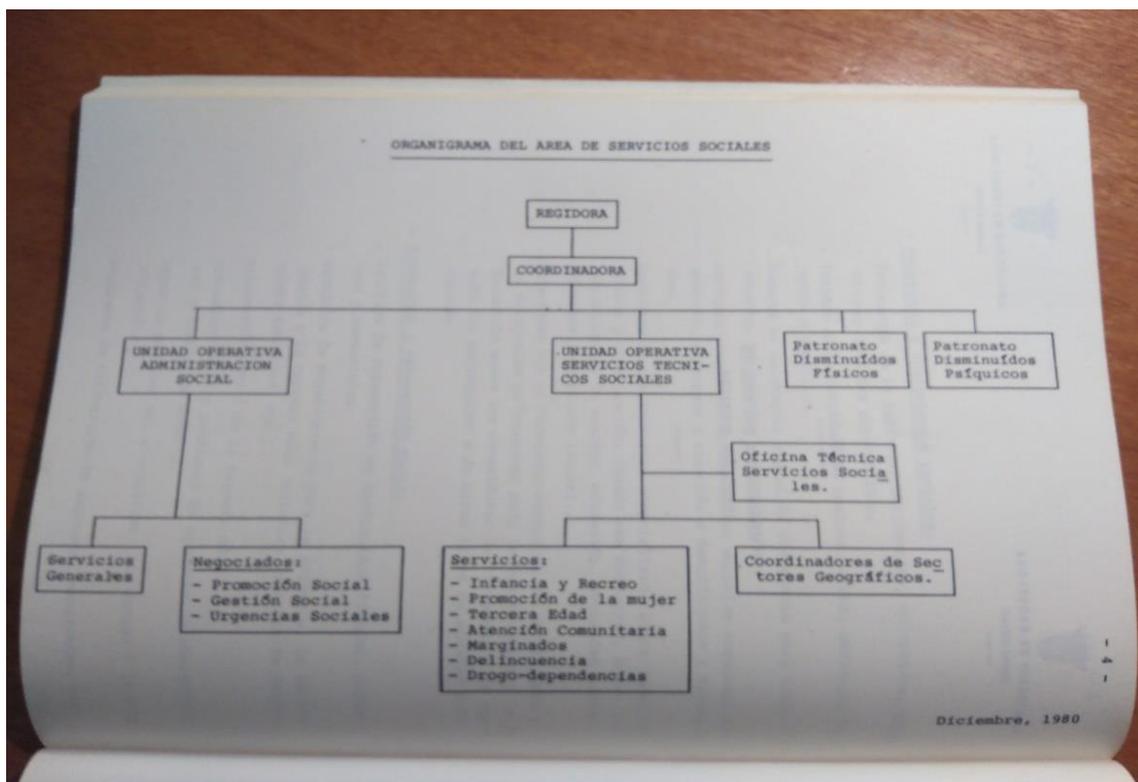
Taules salarials i horaris de l'any 1980. Font: AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Dossier de la reforma administrativa. Balanç del primer any.* Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1980, p. 222.

Annex VII

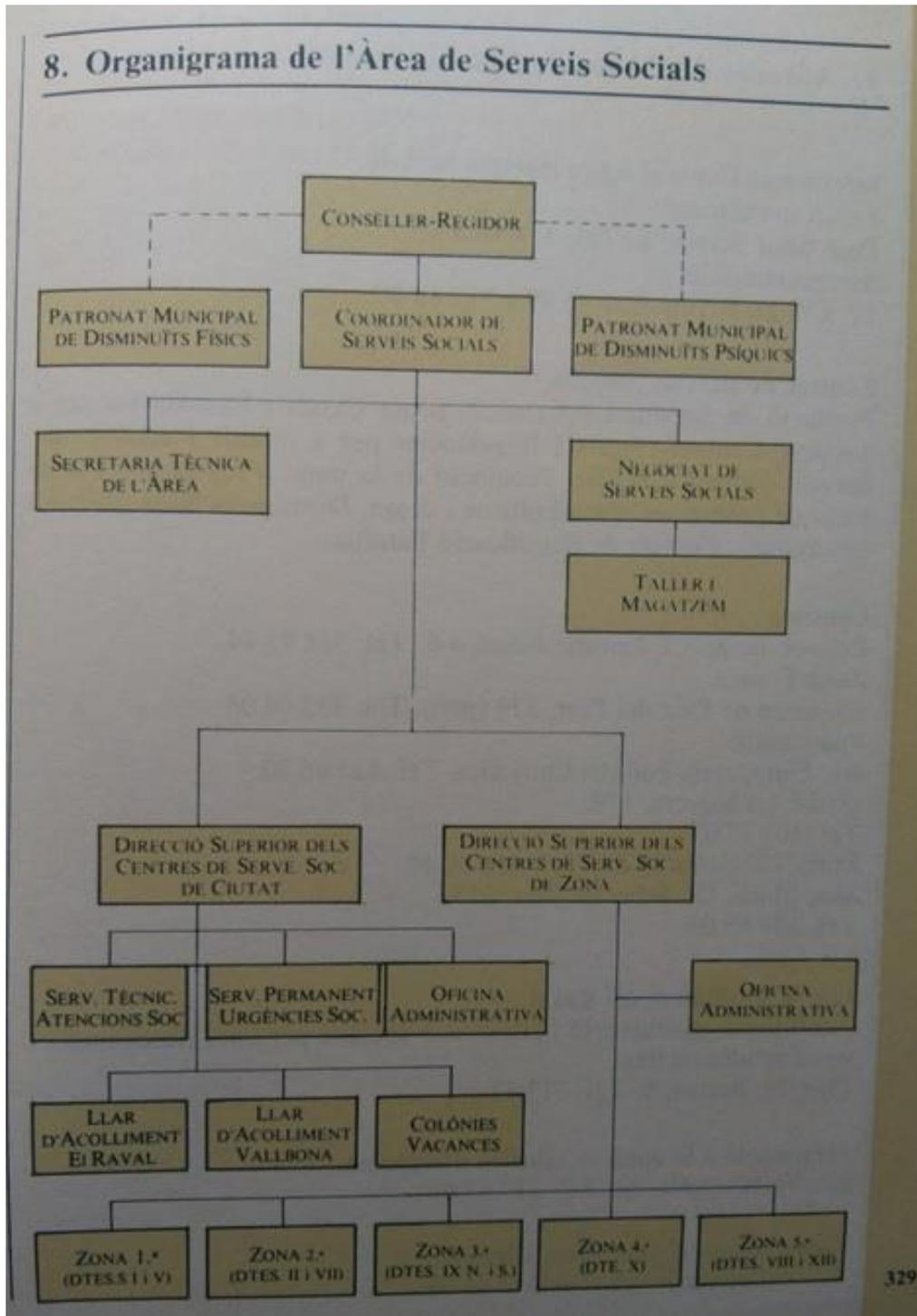
Organigrama de la delegació d'Urbanisme, 1982. Font: AJUNTAMENT DE BARCELONA. Tinència d'Alcaldia de Planificació i Ordenació de la Ciutat. Memòria d'activitats 1979-1982. Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1983, p. 39.

Annex VIII

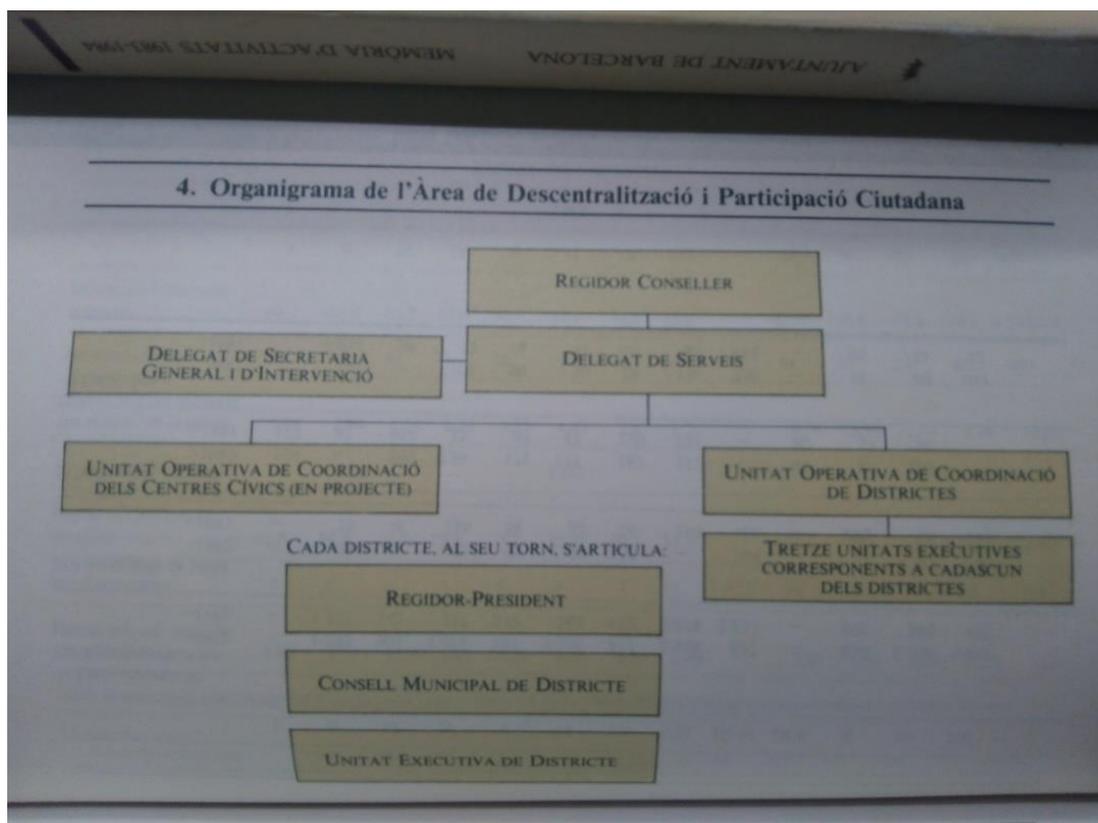
Organigrama de l'Àrea de Serveis Socials, 1980. Font: ÀREA DE SERVEIS SOCIALS. *Primer any d'ajuntaments democràtics. Memòria-informe de maig 1979 a abril 1980. Programa 1980.* Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1980, p. 4.

Annex IX

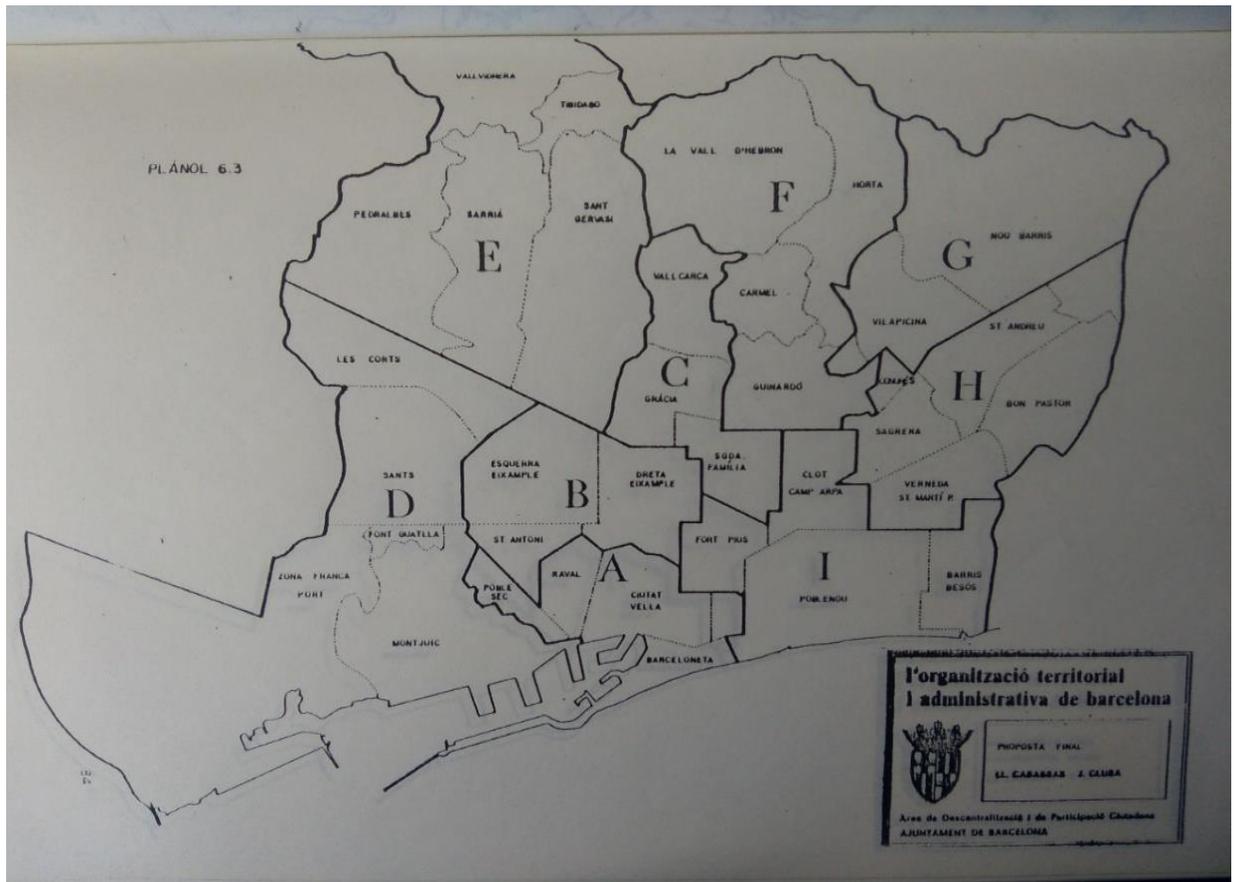
Organigrama de l'Àrea de Serveis Socials, 1982. Font: AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982. Macroàrea de Serveis Personals.* Ajuntament de Barcelona, Barcelona 1983, p. 329.

Annex X

Organigrama de l'Àrea de Descentralització i Participació Ciutadana. Font: AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1982. Macroàrea de Serveis Personals*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona 1983, p. 74.

Annex XI

Proposta final de la divisió de Barcelona després de la presentació pública. Font: CASASSAS, Lluís i CLUSA, Joaquim. Font: *L'organització territorial i administrativa de Barcelona: Funcions i àmbits de descentralització: Els nous districtes. Resultats de la presentació pública i dictamen final.* Casassas, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1982, p. 84.

- Districte A Ciutat Vella
Raval
Barceloneta
Poble Sec
Barri del Parc
- Districte B Dreta Eixample
Esquerra Eixample
St. Antoni
- Districte C Vallcarca
Gràcia
Sgda. Família
- Districte D Sants-les Corts
Font de la Guatlla
Montjuïc
Zona Franca-Port
- Districte E Pedralbes
Vallvidrera
Sarrià
St. Gervasi
- Districte F Vall d'Hebron
Horta
el Carmel
Guinardó
- Districte G Nou Barris (Trinitat Vella, a St. Andreu)
Vilapicina (total de Torre Llobeta)
- Districte H St. Andreu (amb Trinitat Vella)
el Bon Pastor
Congrés
la Sagrera
la Verneda-St. Martí
- Districte I el Poblenou
Barri del Besòs
Clot-Camp de l'Arpa
el Fort Pius (excepte barri del Parc)

Districtes i barris de la proposta final de la divisió de Barcelona després de la presentació pública. Font: CASASSAS, Lluís i CLUSA, Joaquim. Font: *L'organització territorial i administrativa de Barcelona: Funcions i àmbits de descentralització: Els nous districtes. Resultats de la presentació pública i dictamen final.* Casassas, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1982, p. 81.

Finalment, els autors fan seves les paraules de Lord Marshall, durant la seva estada a Barcelona, quan digué que l'objectiu de l'administració en una ciutat metropolitana és fer la democràcia més eficaç i l'eficàcia més democràtica.

Barcelona, març de 1.982

Lluís Casassas

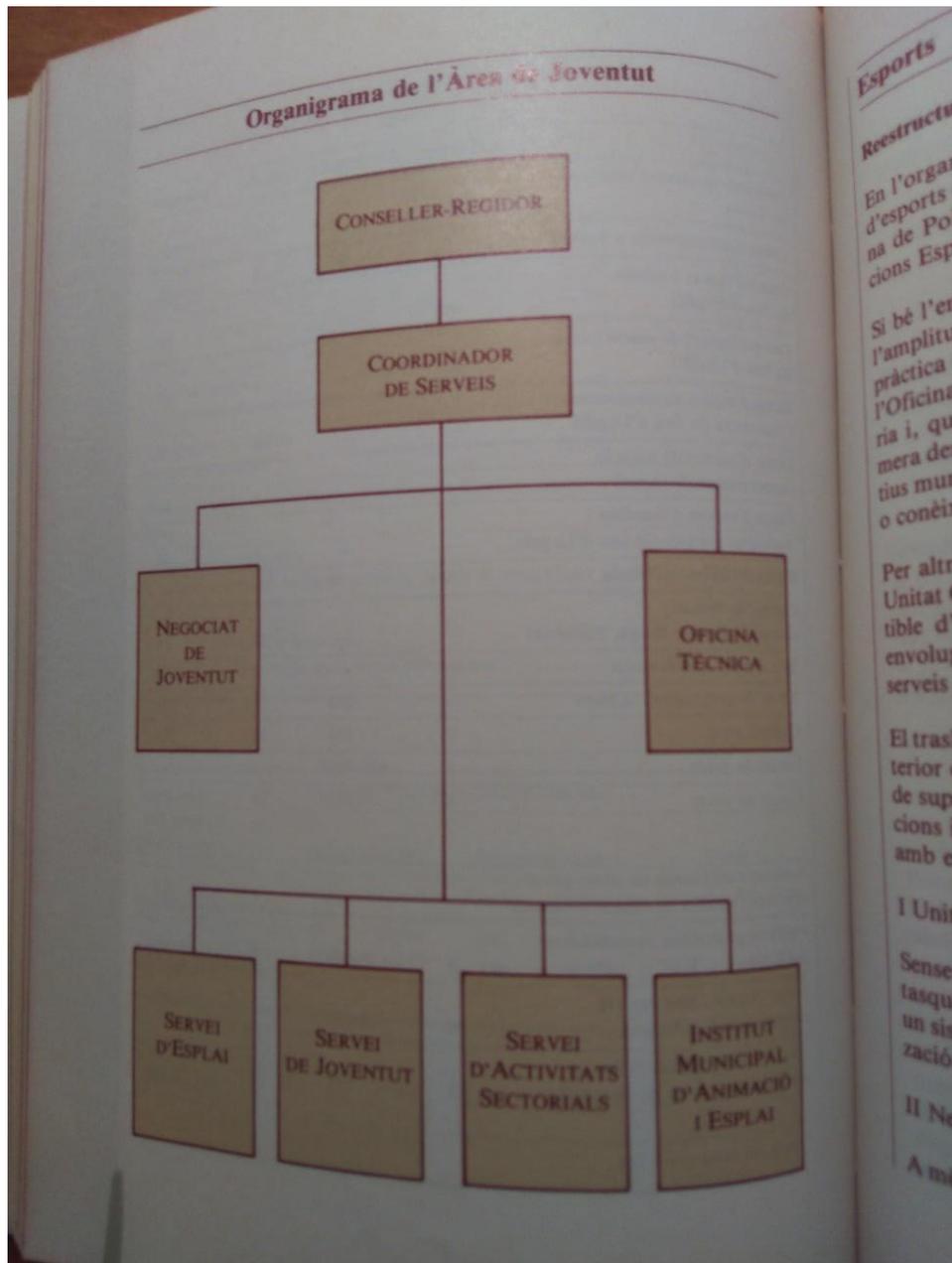
Lluís Casassas

Joaquim Clusa

Joaquim Clusa

Paraules finals de Casassas i Clusa. Font: CASASSAS, Lluís i CLUSA, Joaquim. Font: *L'organització territorial i administrativa de Barcelona: Funcions i àmbits de descentralització: Els nous districtes. Resultats de la presentació pública i dictamen final.* Casassas, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 1982, p. 82.

Annex XIII

Organigrama de l'Àrea de Joventut, 1981. Font: AJUNTAMENT DE BARCELONA. *Memòria d'activitats 1981. Macroàrea de Serveis Personals*. Ajuntament de Barcelona, Barcelona 1982.